11951/B/1

43

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30527740_0004

GULIELMI BALLONII OPERA OMNIA MEDICA.

TOMUS QUARTUS.

GULIELMI BALLONII MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI, DE VIRGINUM ET MULIERUM MORBIS

LIBER.

In quo multa ad mentem Hippocratis explicantur, quæ & ad cognoſcendum & ad medendum pertinebunt.

STUDIO, CURA ET DILIGENTIA

M. JACOBI THEVART,

D. Medici Pariſienſis in lucem primum editus & ſcholiis aliquot locupletatus.

Prodeunt ſecundo emendatiſſimi, & Græcarum dictionum paſſim occurrentium interpretationibus inſigniter aucti.

Ἀφόβως βιώτειν, καὶ μὴ λανθάνειν,
φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπάνειν.

VENETIIS,
Apud Angelum Jeremiam,
Via Mercatoria ſub ſigno Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

303574

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO

DOMINO CLAUDIO

SEGUYNO,

PARISIENSI MEDICO,

Professori Regio, Reginæ Archiatro, & in utroque Regis Consistorio Secretiori Consiliario.

JACOBUS THEVART,

Doctor Medicus Parisiensis. S.P.D

UI prorsus cæcam esse fortunam pronuntiavit, quæ suas opes ad indignos semper conferat, nec umquam judicio quemquam mortalium eligat, si longe a vero mihi videtur aberrasse. Satis illa se prudentem exhibuit, & oculatam, quum te, Nobilissime Seguyne, *ad eum evexit Iatricæ dignitatis apicem, quem plerique sane ab ipsa fortuna indonum ac cepere, tu in præmium obtinuisti. Quis enim non debetur ei honos? quæ non dignitas Illustri Viro, qui præclaris majorum suorum (Nobilissimi præsertim Archiatri* Petri Seguyni *Medicorum Parisiensium Antiquioris, necnon Regiorum Professorum Decani) insistens vestigiis, quam habet a natura ingenii* ὑφή'αν *ita semper excoluit, ut bonarum omnium artium, nedum medicæ quam honorifice juxta ac feliciter profitetur, evaserit peritissimus? qui eo nomine inter Professores Regios adscitus, reconditiora quæque medicinæ arcana, quoties illi per graviores curas licet, ex suggestu Regio aperit & enucleat mira sermonis ubertate, & elegantia, idque frequentissimo* φιλιατρῶν *concursu, & applausu? qui denique raram illam, quam suo sibi labore ac exercitatione ferme assidua comparavit* πολυμαθείαν, *tam insigni probitate tantaque morum suavitate condit ac temperat, ut utra in eo alteri præcellat doctrina an virtus,* φιλοπονία *an comitas, non facile sit dijudicare. His nominibus tam præclaris,* spectatissime Seguyne, *omnium qui te norunt animos tibi conciliasti. His Reginæ ipsi gratus adeo acceptusque fuisti, ut non alteri Augustissimæ valetudinis suæ curam commissam voluerit,*

teque unum eminenti illa Primarii ſui Medici dignitate honeſtaverit : Omnia hæc ac ſingula, quibus circumfulges ornamenta, dum ipſe tacitus apud me perpendo, non majus accedere poſſe putavi huicce de Virginum & Mulierum morbis libro, ejuſque Auctori Ballonio decus, quam ſi is in lucem ſub tuis felicibus auſpiciis emittatur, nec diffido, quæ tua eſt humanitas, ac ſingularis erga me benevolentia, quin ſis hoc meum conſilium boni conſulturus; præſertim quum eo in opere multa liceat obſervare ad Reginæ ipſius Chriſtianiſſimæ, adeoque & totius Imperii Gallici incolumitatem pertinentia, quippe pretioſo illo capite πολλῶν ἄλλων ἀντάξιῳ ſalutem ac felicitatem publicam contineri palam omnes profitentur & prædicant. Et revera ex quo generoſa hæc Heroina regni gubernacula moderatur quantam hujus Imperii hoſtes cladem acceperint, fidem faciunt ducenta & amplius ea vexilla quæ periſtromatis longe illuſtriora majoris hujus urbis templi fornices exornant; Regnicolæ vero quantis aucti augendique ſint commodis ac beneficiis, jam ſentiunt magnatum non pauci quos ipſa beneficentiſſima Princeps a vinculis aut longinquis e Provinciis evocatos priſtinæ libertati dignitatique reſtituit; ſentient &, Deo juvante, propediem univerſi, quorum ipſa votis annuens almæ pacis jacit fundamenta miſſis jam qui de ejus conditionibus ſtatuant viris probitate æque ac peritia Nobilitateque inſignibus. Faxit Deus Opt. Maximus ut hæc tam præclaris cœpta auſpiciis optatum ac felicem exitum conſequatur, Reginamque tot heroicis inclytam virtutibus, ac de Regno, ac bonis omnibus tam profuſe meritam diutiſſime nobis, totique orbi Chriſtiano per te, digniſſime Archiater, ſervet incolumem. Vale. Lutetiæ Pariſiorum 4. Calend. Aug. Anno Domini M. DC. XLIII.

GULIEL.

GULIELMUS BALLONIUS Doctor Medicus Parisiensis

AD LECTOREM.

NE mirum sit si hoc in opere varium scribendi genus secuti fuerimus : alias elatum, alias humile, medium temperatumque alias, uno circumscripto minime contenti. Res a nobis suscepta hujus varietatis occasio fuit. Nam quum sæpe scriptoris, sæpe interpretis, aut in dirimenda auctorum controversia honorati arbitri partes teneamus, verborum eumdem alveum sequi non fuit satis. Immo nec potis fuit præsertim nobis parum limatis & disertis. Quod si etiam suavitatis leporisque Attici non-nihil attigissemus, hoc vix scripta hæc nostra condire ac temperare potuissemus : ac præsertim quum orationis cursus sæpe sistatur & intercipiatur, additione, detractione, ac obscurarum dictionum explicatione. Quod si eumdem sensum teneremus, venustate fortassis aliqua orationem paullo asperiorem rusticitatisque pleniorem ornaremus ac leniremus. Maxime vero in salebras istas adduxit Græca veterum oratio quæ latina faciunda fuit ac nostro accommodanda instituto. In qua auctorum serviendum fuit sententiæ, & linguæ proprietati. At omnes docti norunt quam sit arduum, ut quæ in aliena peregrinaque lingua bene eleganterque dicta sunt, eumdem decorem conservent in alienam linguam translata. Immo D. Hieronymus sæpe Tullium in græcis latinis faciundis lusisse tantum scribit, Atticumque leporem & gravitatem tersa sua, rotunda, ac concinna oratione vix assecutum fuisse, quod illi necessario aliorum sententiæ esset serviendum. Sic flumen illud aureum ac æquabile hominis oratorum principis, felicique illo sæculo nati in quo Romanæ linguæ opes, ornamenta ac

divitiæ explicarentur, ac apertis fontibus emanarent, nonnullis scabris ac turbulentis obicibus est retardatum. Tunc enim, nisi auctorum verba juxta ac res immutare consilium est, non ut solet libere fluit oratio, nec locos amœnos tam sequitur, quam si pronum alveum dulcesque voluptates deligeret. Contra in angustias aliquot cogenda est oratio. Ut vitio nobis verti non debeat, si promiscuum dicendi genus sequamur nos qui nulla parte conferri debemus cum illo oratorum lumine: cui tamen sæpe cursus orationis fuit moderandus ac intercipiendus. Quod de affectato paullum scribendi genere queri quis possit, habet forte quod redarguat objiciatque: sed nos data sæpe opera ac de instituto in id vitii incidimus (si vitii nomen hic meretur) ut orationis nostræ humilitas grandioribus verbis elevaretur. Quamquam scio id vitio non carere, & plerosque in illud præcipites labi qui curiosam affectationem consectantur, ut antiquitatem priscumque aliquid oratio retinere videatur. Sed in affectatione ista non latet prisca gravitas ac majestas. Præterea minus in amœnorum temperatorumque verborum delectu laboravimus, quod rem, non verba consectemur. Non enim oratores sed medici sumus, si modo medici, quos tam sedula de verbis cura non debet remorari. Vale.

IN

IN LIBROS DE MORBIS VIRGINUM ET MULIERUM AD MENTEM HIPPOCRATIS CONSCRIPTOS ADMONITIO,

AUCTORE

GULIELMO BALLONIO
Doctore Medico Parisiensi.

Ui erecto animo res magnas inquirunt, nec earum sedula investigatione defatigantur, magnam in primis laudem ac commendationem demerentur: idque cum alias, tum quod nulla eos difficultas terruerit, nec quum feliciter cœpissent, ab instituto cursu exigua perficiundi spes revocarit. Turpis esset omnium judicio ea defatigatio, quum ea præsertim quæ tam graviter quæruntur, præstantissima sint, ac omnem omnium admirationem excitent atque aucupentur. Est enim in re magno immensoque labore undique conquisita quid excellens ac eximium quod nos levet ac recreet, quodque possit veluti nos titillans jucunditate quadam sensus allicere, & omnes ea de re susceptas molestias lenire ac temperare. Ita nimirum sive artes mechanicas lustrare velis, sive eas quæ diviniore quadam origine sese ostentantes ad humanitatem pertinent & politiores sunt, sive in vilibus hominum silvestrium operibus, ac muniis, denique quocumque animum cogitationemque converteris, incredibilis est ea voluptas qua perfunduntur homines, incredibile desiderium quo tenentur, quum vel fessi vel jam labore vigiliisque fracti portum tandem consequantur in quo resistant atque conquiescant. Ecquis tam socors & ab humanitate alienus, quem quum laboris pigeat ob mollitiem, vigiliarum ob corporis gravitatem, conatus, ob animi ignaviam, quæ omnem adeundi potestatem præripiat, ausit tamen nimium nimiumque sibi ac rebus suis diffidens alienæ modum statuere industriæ? inertissimum decet

homi-

hominem cui ſtomachum facit delicatiſſimus is fructus, qui longe lateque fuſus ex laboribus emanavit. Suaviſſimæ enim ſunt illæ epulæ quas labor induſtriæ ſtimulus compararit, iis quippe defeſſus animus quaſi ſatiatus ſaturatuſque alacrior ac vegetior ad res magnas aggrediendas exſiſtit. Etſi enim omnes experiuntur ita comparatam eſſe hominum naturam ut tametſi bene meditati ad aliquid aggrediundum accedamus, tamen in ipſo curſu ante cogitationes noſtræ obruantur quam portum aliquem conſpiciant: nulla tamen rerum deſperatione territi omnia abjicere debemus: quin potius erigamus nos minuſque metuamus adverſos rerum exitus quam ſperemus ſecundos. Alioqui omnia peſſum irent, nec ulla continuata eſſet rerum ſeries: immo ignaviam exciperet ſocordia, ſocordiam rerum omnium contemtio, hanc autem earum confuſio & ruina. Nec quicquam eximium eſſet cujus inventione atque adeptione homines, quorum bruta non eſt natura, ſed exquiſitioris cujuſdam ſenſus, animantibus ipſis ratione privatis antecellant, quibus tamen ſua eſt ars vernacula, ſua induſtria, motus ac impetus naturalis, ut ſæpe egregios hominum conatus arte ingeniove fretos ac roboratos, ſua inerte induſtria ſuperare videantur. Quod eo in hominibus ipſis turpius exſiſteret, quibus a diis immortalibus tributa conceſſaque vis eſt animi qua nil præſtabilius, nil antiquius cogitari poteſt. Nam etſi primo quaſi occurſu benignior naturæ favor in brutis animantibus videtur elucere: tamen hac vna vi eximia, qua illuſtrantur homines, omnes eas dotes quas brutis illa largita eſt, facile ſuperant atque vincunt. Ut in acerbiſſimam omnium calumniam incurrere debere videantur, qui excellentem præſtantemque illam vim qua Deos proxime referunt, ſinunt hebeſcere & debilitari: igniculos illos quos natura nobis inſevit, objecto quaſi rerum humanarum cœno obrui ac præfocari; qui ſi adoleſcant, incredibilis ardor ad res præclaras ac commendatione dignas exſiſtit. Is enim nobis juſtitiam ad unguem tenere dicetur, qui quas forte a natura dotes obtinuit, eas auget, illuſtrat ac exercet: ne delicati inertiſque hominis inſtar ſui muneris oblitus in ſumma rerum ignoratione ac inanitate verſari videatur. Eos autem brutis animantibus, quibus nulla rationis ſignificatio ineſt, multo inferiores eſſe nemo non judicat, qui ad Epicureorum cœtum ſeſe aggregantes ſatis ſecum actum putant ſi modo vivant nulla rerum meliorum ſpe allecti, nulla exſpectatione deliniti. Quorum vox, oratio atque actio pecudum mihi eſſe videbitur, quum voluptati, cujus nonnulla tantum debet eſſe fruitio ac uſus, laſcivientique libidini totos ſe dedant, atque ita impetu belluino ferantur, ut

non

non turpitudo ulla, non infelix eorum qui ita voluptuantur eventus & calamitas ab incœpto retardarit. At eis in mentem venire debebat non temere usum rationis præstituto tempore homini concessum fuisse ac tributum, nisi post egregios conatus perpetuæ felicitatis spes eum maneret. Quod & Natura occulte quidem significavit, quæ visa sit ipsis brutis magis favisse, sed tamen nuditatem hominis felicissimo munere redemerit, & omnium bonorum tamquam apice compensarit. Quod quum plerique male feriati homines non intelligerent, satis suo muneri superque factum putarunt, si vim a natura tributam, cujuscumque modi illa esset, exercerent. Et quum parum apti ad rem aliquam essent, vel animo saltem effingerent, immo dotibus aut corporis aut animi ab iis se superari cognoscerent quos in parvis habebant, animum despondentes in turpi otio delitere, quam honesto negotio conquiescere maluerunt. Quæ in primis deflenda est in hominibus calamitas, qui ita abjecto animo nullaque sui ratione habita, quas natura impertiverat, dotes non coluerunt. Si eos saltem humana aliqua ratio adduxisset potius quam ferina & inanis cogitatio ab eo munere abduxisset, non ita illi eorumque nomen conculcatum traductumque fuisset, ut jam homines officium suum deserere, & quicquid humani est a se procul pellere videantur. Omitto alios qui licet figuram hominis nomenque præ se ferant, homunciones tamen sunt, & quum rebus ludicris operam dant, falsa cæcaque opinione ducti operæ aliquod pretium facturos sese arbitrantur. Quos tam inani fuco deludi ita puerile est, ac eos hominis nomen arrogare. Quod quum sanctum augustumque sit, in eos quadrare tantum videri debet, qui quæ sunt hominis præclare exercent: virtutis amore ducuntur, quarum laudum gloriam adamant, quibus artibus illæ comparantur, in iis sese exercent, minimas a natura datas dotes, eas augent, amplificant. Magnum est & in primis laude dignum eo usque nostram procedere industriam, ut ea labore nostro consequamur quorum memoria una cum satietate non evanescat. Sic enim foris domique sapere est, & locuples argumentum nos ineuntis ætatis primam commendationem a virtute duxisse: nec corporis contagione obrutum animum, prima sua munia perbelle defuncturum. Quod quum plerique ex iis qui sapientis studium amplexati sunt reformidarent, & mole corporis tamquam gravi pondere animum deprimi pessundarique cognoscerent, eum a corpore sevocari separarique posse subtilius comminiscuntur. Quod commentum magnas ad sapientiæ studia excolenda tractandaque opportunitates attulit, quod oppido pauci relictis domesticis negotiis & commodis,

opum-

opumque facultate ſepoſita philoſophandi ſtudio ſeſe penitus abdidiſſent. Tantum potuit præterea ut præ ſtudio rerum præclararum nil ducerent optimum, quicquid forte contingeret, abjicerent, immo animum nexu indiſſolubili cum corpore conjunctum, ab hoc tamen ſepararent. Et quum plerique ab otio & muſis averſi eſſent, poſtquam ſemel deguſtarunt, rerum omnium jacturam pati maluerunt quam tantiſper ab inſtituto ſemel curſu deflectere. Alii quum & opibus & honoribus florerent, umbratiles illas animorum contentiones & palæſtras, deſerto & honorum & ambitionis theatro, non modo non amarunt, ſed, & quoad fieri potuit, popoſcerunt. Quod in primis admirandum eſt tamquam ſummum aliquod bonum, quum tantum poſſit apud homines ut primo ſolum obtutu & objectu animos a ſe averſos alliciens, jucundoque ſenſu demulcens, in nos tacito quodam impetu influat, & omnes omnium rerum acerbitates temperet ac demulceat. Quo fit ut eis infelix aliquod ſidus illuxiſſe & inauſpicatum aliquid ſpiraſſe judicetur, quos non aliquando ejuſmodi blanditiæ pepulerint, ac divinæ illæ illecebræ incitarint. Exadverſum vero eorum melior limatiorque natura videri debet, qui ad meliorem frugem ſeſe recipere in animo habentes, ludicra multa averſantes ab inani ſtudio ad aliquod otium florens ac eximium animum ſuum traduxerunt. Alioqui nulla umquam eſſet rerum infelicium & moleſtiarum intercapedo, & omnibus ſus deque habitis, in rerum omni ubertate, ſumma paupertate ac penuria laboraretur. Quod eo dictum velim ut nemo credat ſatis eſſe homini vivere: magnum id quidem: ſed quod natura ſtatuit diſcrimen inter animantia, ut alia ratione careant, alia vero eadem inſtruantur, illud tenendum, ne ſi vel tantillum noſtro muneri deſimus, animantes brutæ de nobis tamquam victrices triumphent. Ventri enim obedire, emeritis ſtipendiis voluptati ſervire, de virtutis ſtatione diſcedere, otio abuti, noſtram ſinere languere induſtriam, nullo artium diſciplinarumve ſtudio tangi quæ omnem feritatem depulerunt, & ſilveſtres homines ad jus diſcendere coegerunt, vivere denique ut edamus, quid aliud quam ſe ad Epicureorum auctoritatem aggregare, quæ cœleſtem omnem vim ſuſtulit ac negavit? Quocirca ſi animus noſter ſe ipſe colligens futurum quoddam ſæculo auguratur, &, quaſi a corpore exſolvatur, cogitationum perpetua agitatione multa præſentit quæ nos ad ſpem aliquam erigant: inhumanum foret ſui ita omnem rationem abjicere ut tamquam nil præſagientes in perpetuis ignorantiæ tenebris, quod mortis inſtar eſt turpiſſimæ, deliteſcamus. Nulla ſic animi noſtri eſſet libertas, nullum ſolamen

tamen ad omnem desperationem in consilium nostrum adhibere potius oporteret, quam ulla spe futuræ requietis oblectari. Neque hic, tametsi in disciplinarum laudibus longe excurrat oratio, tanti litteras aut sapientiæ studium facio, ut sine his vitam nostram mortis imaginem (quod plerisque placet) existimem: sed quum ex hominum genere alios aliter natos videam, hos ad artes aptos, alios ineptos, prout varia cujusque ingenii vis ac ratio, operæ magnum pretium factum iri opinor, si omnes pro sua quisque virili & naturæ impetu, in suæ industriæ curriculo elaborent. Alios natura molles, minutos, effeminatosque effinxit quibus inest mira indoles, & ad artes suscipiendas ingenitus ardor; alios succulentos, quadratos, quibus ad vilia munia potius concessa tributaque videtur aptitudo. Quorum enim felicitati ingenii natura prospexit: in iis corporis contentionem firmitatemque neglexit. Qui ad mechanicas artes natura instructi ac comparati videntur, perbelle suo officio fungentur, si naturam ducem sequentes vim ingenii eo conferant, ut in ea arte quam tractant primas si fieri possit teneant aut saltem secundas; ne si industriam paullum refrigescere sinant, nec suis æqualibus palmam decidi gravate ferant, inertes ac sine luce in sordibus versentur. Quibus vero divino veluti favore indultum est, ut ad humaniores politioresque litteras, aut sapientiæ studium nascerentur, illos natales quum primum ætas adoleverit, proxime sequi debet proba educatio, ardor ac studium pertinax, ut admirabilis quædam ad earum incrementum progressio exsistat. Ne si paullum ardor ille deferbuerit, divino illo munere privemur, quod excellentia ac dignitate omnia ea quæ rerum universitas suo ambitu complexuque cingit, vincere cernitur atque superare. Ac miserrimum foret eam quæ in parato est acquirendarum tantarum opum occasionem sinere elabi: quam urgere & ad suam conferre utilitatem æque gloriosum, ac oblatam negligere nefastum. Ego ne quam infamiæ notam nostra oratio male feriatis hominibus inussit, eadem in nostrum caput redundet, quantulum nobis natura largita est ingenium, id censuimus excolendum. Nec errore enim vacaret eorum philosophorum exemplum imitari, qui quum in vita plurimum peccent, de virtute tamen egregia ac præclara tradant, ut nulla re oratio vitæ consonet. In quod vitium ne præcipites laberemur, ad id consilium & rationem direximus, ut iis dotibus incrementum daremus, quas primum a natura expressissemus. Et hercule frustra Natura in nos liberalitatem suam contulisset, nisi id quantulum animique est quod nobis insitum rude & impolitum, tersum reddere, limare, ac perficere conaremur.

Quæ

Quæ omnia eo consilio dicta non sunt, ut de nobis aliquid efferamus, illa enim quæcumque injici mentio potest, omnis inutilis & inanis exsistit. Sed ut aliquid instituto nostro accommodaremus, licuit præfationis occasionem a capite arcescere, quod fortassis nonnullis usui foret. Aggredimur opus multarum vigiliarum, cujus & nomen & utilitas supprimetur. Nomen, quoniam prima quæ se offert inscriptione apparebit: Utilitas vero, ne laus in ore proprio sordescat; illa enim peculiare quippiam habet, quum talis esse soleat, qualis animus est eorum qui ex re quapiam eam utilitatem colligere & venari debent. Nil enim umquam est tam male tersum, tam illepidum ex quo non possit aliqua capi utilitas, si non is male affectus sit qui eo operam suam confert. Quemadmodum rerum ipso eventu testatum est nil esse tam elegans ingenio & arte excultum, nil tam limatum & politum, quod non inutile iis videri possit, qui eo nati sunt animo ut omnia illis stomachum faciant: quod genus plerique esse solent a quibus jam aliquid exspectamus, ut tanto æquius illorum vigiliæ a nobis judicentur, quanto iniquius aliorum labores scriptaque observare & arrodere solent. Humanum est peccare; inhumanum vero non æqui consulere, immo traducere quæ alii magno labore compararint. Emendent, liment, errorem detegant, sed interea evigilatis & scriptis fruantur.

I N

IN COMMENDATIONEM LIBRI
DE VIRGINUM ET MULIERUM MORBIS.

M. GUL. DE BAILLOU

CLARISSIMI MEDICI PARISIENSIS,
olim Decani, & Antiquioris Scholæ Magiſtri.

EPIGRAMMA.

Qui ſcribenda facit, ſcribitve legenda, meretur
Laudem, quam nuſquam fama latere ſinit.
Scripſit digna legi, vir prudens arte medendi,
Aureolos fuerant quæ meritura typos;
Sed dum femineo fugientem corpore vitam
Siſtit; id egregium eſt nobilis artis opus.
Gloria perpetuum eſt illi manſura per ævum,
Gloria ſed tanto digna labore redit.
Præmia ſi laudum phœbea quæris ab arte,
Hæc tibi Ballonii *ſplendida ſcripta dabunt.*

IN COMMENDATIONEM EJUSDEM OPERI

In quo pallidi Virginum Coloris curatio docte & luculenter explicatur.

Apoſtrophe in formam διαλογισμῦ.

Mors fugito truculenta licet, ſed pallida; quare?
Pharmaca ſunt iſthic quæ tibi bella parant.

ALIUD EPIGRAMMA.

Quid non cæcus amor mortalia pectora coget;
Si ſummum in ſuperos jus habet ille Deos?
Mollia dum teneræ ferit arcu corda puellæ,
Succumbit telis præpetis ipſa Dei.
Illico pallentes inducit vulnere morbos,
Atque animum regia de ſtatione rapit.
Si legis Auctoris præclara volumina noſtri,
Invenies iſtis queis medeare malis.
Nonne Machaonios ſuperant medicamina ſuccos,
Sanant quæ ſævus vulnera fecit Amor?

JACOBUS THEVART D.M.P.

A P.

APPROBATIO.

NOs ſubſignati Decanus & Doctores Medici in ſaluberrima facultate Pariſienſi omnibus notum facimus, nos vidiſſe, & legiſſe accurate ac diligenter varia opuſcula GUILLELMI BALLONII Doctoris Medici Pariſienſis, nimirum *De morbis Mulierum & Virginum. De Arthritide, Calculo & Urinarum hypoſtaſi. De Rheumatiſmo, & pleuritide dorſali*, in quibus nihil quicquam Hipp. aut Gal. doctrinæ contrarium aut repugnans deprehendimus, immo vero dignam quæ a medicinæ ſtudioſis excolatur, eruditionem contineri animadvertimus; ac proinde typis mandanda illa & Medicorum manibus aſſidue evolvenda eſſe cenſuimus. Die octava Julii 1643.

M. de la VIGNE Decanus
facult. Med. Pariſ.

JOANNES DE BOURGES D. M. P.
M. GUIDO PATIN Scholarum
Cenſor.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

DE MORBIS MULIERUM AC VIRGINUM LIBER.

In quo multa ad mentem HIPPOCRATIS *explicatur quæ & ad cognoscendum & ad medendum pertinebunt.*

PRÆFATIO.

Ui rerum-publicarum leges condiderunt; quibus tamquam firmis præsidiis subsisterent, in eo operam maxime posuerunt, suæque singularis prudentiæ specimen ediderunt, ut quam posset fieri maxime fatalis legis nesciæ durarent, ac vigerent. Nec enim eo conduntur consilio, ut eas ad cujusvis arbitrium adjungi accomodarique liceat, sed statutis in eam rem suppliciis quibus maxime subjaceant qui rebus novis studere velint, ab omni mutatione suas Respublicas solent vindicare. Alioqui errore vario fluctuarent, & ab imperitiæ multitudinis levitate penderent. Hinc illarum eversiones, hinc clades, hinc ruinæ, hinc civibus periculum crearetur

SCHOLIA.

Natura in omnibus æternitatis avida.

Galea. 1. c. lib. 14. de usu par.

retur. Idem fere Naturæ rerum omnium parenti in corporibus nostris condendis ac procreandis visum constitutumque est, ut quoad eniti posset, ea æterna omnisque mutationis expertia redderet; ne brevi rerum hæc universitas in aliquas angustias redacta corrueret atque deperiret. Jam enim multo ante prævidérat summam perfectionem esse ac præstantissimum bonum bene vivere ac perfecta undique vita frui: quod unum tam præstabile bonum res caducæ, ortui interituique objectæ consequi non possent, nisi eo conspirarent, ut qua fieri arte posset æternitatem illam denegatam redimerent, & compararent. Ecqua enim perfectio quum quid primum natum in auramque hanc editum fuerit, præsto adesse occasus necessitatem, ac in se gerere intestinam sui interitus causam quæ statim viriditatem omnem decutiat, ac ætatis florem deterat? Quantumcumque autem in priscis legum latoribus studium ac industria viguerit, eventus eorum opinionem fefellit. Nec enim id consequi potuerunt, quin vetustate conditarum urbium legis conditoris memoriam conficiente, ratæ & statæ quæ quibusque rebus ingruunt vices, in respublicas inciderent, alias serius, tardius alias, prout suas leges sancivérunt quibus Respublicas instaurarent ac roborarent. Nulla enim tam & opibus & honoribus florens civitas, nulla tam sanctis legibus fundata, nulla quovis etiamnum bonorum genere nobilitata cui non suus fuerit marcor, sua senectus, quæ non tandem de suæ dignitatis gradu dejecta, quum alioqui ceteris exstinctis eluceret, aliis ludibrio ac contemtui fuerit. Quod & naturæ usuvenisse in suis architectandis operibus certum est, illa quam maxime fieri potest sua opera limat ac perficit omnemque eorum imitandorum, spem artificibus peritissimis adimit, ut nil desiderari possit quod melius ab ea factum oporteat. Nec dubium est quin corpus illud quod ex variis principiis coagmentaverat, quodque summa arte effinxerat, si idem ad finem usque servare potuisset, id præstitisset; sed illud elementis ex quibus idoneam constituendis corporibus materiam depromserat denegatum vidit, quod illa varias alterationes necesse sit subire. Et quum illa vim in composita conflataque ex se corpora conjiciant ac conferant, hæc suorum primordiorum vices experiri nata, iisdem alterationibus subjicientur. Sed reconditiori arte ingenioque aliquid aliud natura comminiscitur, quo vices istas & mutationes redimat: ne saltem non possit nonnullam æternitatis suæ speciem retinere qua suum opus vietum, dissolutum ac moribundum sustinere possit ac sublevare. Dum enim tantula seminis mole abutitur, ortus procreationesque perpetuat, & in pusilla re, tamquam penu, magnum aliquid recondit. Ita enim unumquodque vitali aura fruens jam exstinctum, in suis defectis reliquiis reviviscit ac repuerascit, dum sobolem quæ vicariam pro parente supponat operam, substituit. In illam enim suam inclinatam jam ac languidam vitam confert, ut in ea renovatum ac resultans cujusdam æternitatis compos subsistat. Quod Naturæ opus perfectissimum, majoremque multo illius industriam designat, quam si suum illud opus principio æternum, & dissolutionis nescium effinxisset. An quicquam est majore

Animalium corpora Φύσει κ̀ ἀνάγκῃ fatalia sunt.

Individuum quodlibet similis procreatione repuerascit.

Fernel. de procr. hom.

jore

jore dignum admiratione quam in deſecta e corpore portiuncula tantum virium ponere, ut in hac exiguo ſpiritu perfuſa, inanimi tamen, & rudi animal perfectum deliteſcat? In hac enim non expreſſæ quidem, ſed adumbratæ tantum ſunt rerum effigies quas divina una facultas limat atque exprimit, ſive perfectum animal edatur ut ab equo & homine: ſive ovum: ſive vermis: his enim tribus modis in animalibus fieri generatio cernitur. Ac planta quidem ſeminis interjectu a ſe ipſa aliam producit in qua veluti rediviva ſuum ingenium exprimat. Nec enim dicat quis, quod tamen vulgo jactatur, a glande quercum produci: non glans, ſed quercus quercui cauſas principiaque dat. Et quicquid in recens producta quercu cernitur, illud non glandi ſed primæ parenti acceptum referatur, tamquam principio a quo ſemen deciditur partium ipſarum non ἐνδελέχειαν quaſi quamdam continuatam motionem & perennem dicas, ut male aliquo modo Tullius de mente ſenſit, ſed ἐντελέχειαν perfectionem, veluti complicatam ac coercitam retinens, quæ ſola ſecretione eluceſcit. Quum autem ab eo quod vita fruitur deſectæ reliquiæ callidiſſimo artificio a Natura excogitatæ perpetuitatis cuſtodes interituſque vindices non primo quoque tempore quam occultam ideam, vimque implicitam a corpore rapuerunt, eam exprimant, ſed contra ignavæ deſideſque ex ſeſe exſiſtant: excipi illas, nutriri foverique oportuit, hinc partium machinata varietas, hinc ſexus diſtinctio. Nam quum nec mas ex ſe, nec femina ipſa conjugis expers quicquam perfectum limatumque dare queat, ſed aliquid iners, rude, ac inutile ut ova ſubventanea & mola teſtantur, ne quod ab alterutro afferri poſſet irritum inaneque exſiſteret, utriuſque & maris & feminæ per congreſſum ſymbola conjici conferrique oportuit ad generationem perfectam ac undique abſolutam. Alioqui rudis adumbrataque ſolum procreationis ſpecies pareret, tum in editæ ſobolis aut monſtri potius imminutis actionibus, tum in exigua vitæ uſura, quo loci accurata diligenſque ſexuum diſtinctio languet ac friget. Ac in plantis & paucis animalibus ſexus promiſcuus eſt, nec certo hunc marem, hanc fœminam definias. Sexus autem hæc confuſio non ita a nobis recipienda eſt quin aliquid ſimile mari feminæve exſiſtat (jam enim uſu receptum eſt ex fruticibus alias marium alias feminarum rationem habere) ſed ille congreſſus & coitio a natura apte excogitata ad generis propaginem in illis non celebratur. Etenim quum altis radicibus humi defigantur, locoque non moveantur, immo pabulo quod in numerato eſt inteſtino terræ ſinu reconditum adhæreſcant, ex ſe ipſis progignunt, nec blando ad ſui propagationem complexu abutuntur. Sic in plantis alioqui brutis, quibus tamen ſummum ineſt deſiderium quod aliqua nobis incognita ratione leniunt, maris & femine promiſcuæ ſunt vires; quæ in perfectis animalibus longo diſtinguuntur intervallo. Non enim plantarum more alimento fixa, adhærentiaque ſola aut nutritione, aut accretione, aut procreatione contenta vivunt, ſed diviniore modo impelluntur, alias ad cognoſcendum, alias ad ſentiendum aut utrumque quo nimirum perfectiora munia obeantur.

Ariſt. c. 3. l. 1. de hiſt. Animal.

ἐνδελεχείας καὶ ἐντελεχείας differentia.

Sexuum diſtinctio ad generationem perfectiorum animal. neceſſaria. Fern. de procreat. Hominis. In plantis & paucis animalibus ſexus promiſcuus eſt.

antur. Quamobrem non in omnibus pari modo animadvertitur ea ſexus diſtinctio, ſed in ſanguine præditis præterquam oppido paucis uni vis maſcula, alteri feminina attributa eſt. Sed quum alia a putredine primo oriantur nullo ſata coitu congreſſuque, illa quidem generare neceſſum eſt, ſed quod ſubinde a putredinis ſobole natum eſt, diverſum plane eſt nec maris nec feminæ dotibus & nomine donandum: Quod merito contingit. Si enim eorum complexu & conſuetudine quæ non ex animalibus primo ſed putredine genus ſuum traxere, animalia orirentur, ſi ejuſdem eſſent generis primum parentum ortum talem exſtitiſſe oportuiſſet: poſitum autem eſt a putredine ſola ductum eſſe principium, ſin autem diſſimilia ſint, ſed quæ tamen coire poſſint, ſubinde alterius generis ſoboles naſceretur, & ex hac alia diverſi quoque generis, atque ita in infinitum progreſſus exſiſteret quod a naturæ legibus abhorret. In quibus autem ſexus differentias tamquam certos limites conſtituit, ex iis elicere ſolet aliquid quod ejuſdem generis eſt, quodque proxime parentes referat, ſpecie, effigie ac ſimilitudine, quæ tria in omni legitima procreatione ſpectanda proponuntur. In quibus autem ea ſexuum diſtinctio paullo confuſior eſt, aut deficit, in iis quantavis poteſt diligentia ſpeciem exquirit atque conſervat. Nam & in teſtaceo animalium genere & in iis quæ ſaxis adhærent; in plantis denique maris & feminæ diſtinctio requiritur: Cui ut fiat ſatis, providit Natura ut in iis aliqua maris & feminæ ἀναλογία & proportio retineretur. Nam & cuidam fruticum generi tributum eſt fructum ferre, aliud quidem fructus ferax non eſt, ſed ferentibus aliquas ad maturitatem ſuppetias ferre cernitur. Quod in fico & caprifico cernere eſt illudque vulgo in ſtirpibus notatur alias ſponte naſci, de quibus hoc loco ſuperſedendum eſt, alias ex ſemine. Quæ enim paullo fuſius de animalibus dicta ſunt, quæque de plantis, ea non ita ad præſentem diſputationem faciunt, quin miſſa fieri non potuiſſent: ſed quoniam de ſexus differentiis & neceſſitate inſtitutum fuit diſputare, a capite diſputationem arceſſere non pertæſum eſt. Multa enim curſim attingere licebit pedeſtri noſtra oratione, quæ ad lucem enodationemque conſilii noſtri pertinebunt, ne quod in narrandis rebus factitari ſolet, diutius eorum animus ſuſpenſus hæreat, quibus forte contigerit has lucubrationes ad morborum mulierum explicationem accommodatas terere ac perſcrutari.

Ariſt. 1. c. l. 1. de generatione Animal.

Similitudo generis, ſpeciei & effigiei. Gal. l. 1. de ſemine. Ariſt. 1. c. l. 1. de gen. Animal. In quibus plantis & animal. ſexus diverſitas requiritur, mari ac feminæ aliquid eſt analogum.

ANNOTATIONES.

1. *Cicero 2. de Natur. deorum: ſeminis tanta vis eſt ut id quamquam ſit perexiguum, tamen ſi inciderit in concipientem comprehendentemque naturam, nactumque ſit materiam qua ali augerique poſſit, ita fingat & efficiat aliquid ſimile in ſuo quodque genere: ita, multa in ſe vim ſeminis habent ut ex uno plura generentur, idque ſemen incluſum eſt in intima bacarum parte quæ ex quaque ſtirpe funduntur, ſic terræ ſtirpium renovatione complentur.*

2. *Cicero lib. 1. Tuſculan. quæſt. & Budæus lib. de Aſſ. miratur Cicero-*

ceronem qui quum Aristotelem legisset utentem nomine ἐντελεχείας, *tamen motionis nomine usus sit in interpretatione : ut* ἐνδελέχεια *sit legendum , non* ἐντελέχεια.

CAPUT PRIMUM.

De Maris & feminæ distinctione ac dignitate.

SI quis de sexu dubitet an sit, & seipsum ignorare necesse est, & communi sensu indigere. Quod utrumque in homine turpitudine vitioque non vacat. Nec enim nostra in eo supra versata est oratio ut sexum ullum esse demonstraremus; hic enim desideraretur prudentia, sed illum in animalibus constare perspicueque apparere ostendimus, in reliquis quadam καταχρήσει usurpari. Nunc autem an ulla ejus sit necessitas quæstione dignissimum exsistit: & quid pars alterutra conferat, paucis aperiendum. Quæstio hæc multos olim exercuit ac in varias opiniones traxit non modo e plebe sed & philosophos & poetas: horum quum figmenta parvi hic fieri velimus, non negligi tamen, quod nihil tam jejunum, nil adeo insulsum ea quo non possit aliquid salis elici: illorum mens & ratio aliquid ponderis hoc loco dum cursim res agitabitur, est habitura. Sed quemadmodum hoc toto opere ad mentem divini Hippocratis quem ducem & principem ad ingrediendam hanc disputandi rationem sequi volumus, omnia sunt referenda; ita nil nos movebit philosophorum quantumvis accurata ratio nisi Hippocratis menti & orationi consonet: non quod in illius mentem verbaque jurandum censuerimus eorum more qui quem semel imitandum sibi proposuerunt, licet a vitæ recta ratione & scopo aberrantem, eumdem tamen pertinaci studio prosequuntur, sed quoniam ille bonorum omnium auctor jam pridem omnibus & recte philosophando, & præclare sentiendo placuit, eum deserere nefas esse arbitramur. Cujus mentem antequam aperiamus unam atque alteram aliorum opinionem proponemus. Divus Plato genus humanum olim ἀνδρόγυνον exstitisse asseruit, ita ut geminum foret duabus naturis communione quadam promiscuis & conjunctis. Sed hoc diremit distinxitque Juppiter: Et qui amor per totum fusus erat, in duo diversa conjectus est, hinc remanentibus primi illius amoris seminariis, contingit marem a femina tamquam dimidium sui requiri: ac pari modo feminam a mare, ut veteris conjunctionis memoriam recolentes hymenæum celebrent, quod etsi aliquid ficti commentique in se continet implicitum, explicatum tamen ad id quod hoc loco quærimus de sexus necessitate, & quid utrimque conferatur, apprime pertinebit. Ac Empedocles non longe aliter sensit qui futuri fetus partes divulsas distinctasque contendebat, ut ad eum perficiendum aliæ a femina aliæ a mare repetantur: hinc nata congressus consuetudinisque necessitas, ut compressu partes in homine latentes transfundantur, aptenturque ad eas quas femina in sese recondit

Sexus in animalib. perspicue apparet, in aliis rebus καταχρηστικῶς.

Ball. Hip. ducem sequitur qui teste Macrobio nec fallere nec falli umquam potuit.

Plat. ex Aristophane in Symposio, humanum genus ἀνδρόγυνον à Jove distinctum in duo.

Gal. l. 2. de semine.

recondit. Quam Empedoclis ſententiam labefactare conatus eſt Galenus: miror cur & prius Platonis commentum multo abſurdius quia ita diligens eſt & accuratus in alieno opere, non momorderit. Multa enim a multis dicuntur, in quibus non quod dicitur, ſed quod intus reconditum ponderari penſitarique debet, ne ſolis addicti verbis veteres indicta cauſa condemnemus. Satius autem eſt in æſtimandis aliorum laboribus honorarii arbitri partes agere, quam temere eos inſcitiæ inſimulare. Nec iis tantum habenda eſt gratia, quorum quiſpiam ſententias ſequatur & probet, ſed iis etiam qui ſententiam ſuam de rebus aliqua ex parte explicaverunt; ii enim aliquid adjumenti afferunt quippe qui animi noſtri aciem & conſtitutionem primi excoluerunt. Aliorum ſcripta iniquius obſervare dementiæ eſt ac furoris: eadem tolerabilia quædam boni conſulere humanitatis eſt, ut candoris eadem laudare. Etſi enim Empedoclis commento affinis videtur opinio, quid aliud declarat tamen quam neceſſario miſcendas eſſe duas partes quarum una agentis opificiſque vim habeat: altera materiam ſubjiciat atque ſubſternat? Quod ſi alienis nominibus dictum, non propterea tamen traducetur. Porro illud in primis accurate tenendum: In omni rerum naturalium coagmentatione rerum contrariarum mixtionem requiri ut inde unio fiat, & ab unione ejuſmodi res quæcumque natura conſtat, ſubſit & duret quoad diſſolutionis neceſſitas tempori comes addita, adventarit. Nec enim ex uno res conſtare potuerunt principio, quod quæ ſummæ cuique elemento vires inſunt non retunderentur niſi admixto contrario: Et id interitus cauſa eſt. Quæ diſtinctio Ariſtotelis ingenio debetur, dum quæritur cur nos non eadem res ſemper delectet, Deus autem una eademque re ſimili voluptate perfruatur. Nulla nos, ait, res eadem delectat quod non ſit natura noſtra ſimplex, ſed habeat in ſe quiddam admiſtum diſpar ſui ac diſſimile, quo eam interire neceſſe ſit. Et ſi quid pars altera faciat, id continuo a natura alterius alienum eſt. Deus ſimplici voluptate fruitur, nec enim motionis tantummodo actus eſt: ſed etiam ſtabilitatis. Præterea ſi unum cujuſque rei principium, nulla actio foret nullaque perpeſſio, nullus dolor. Sed nihil temporis in his fruſtra terendum. Duo principia hoc loco maxime conſiderabimus ab Hippocrate arte ſumma excogitata, quod & eorum uſus maximus, & horum cognitio ad id quod hoc loco habemus propoſiti magnas opportunitates eſt allatura. Duo illa ſunt, ignis, aqua: ſeu calidum humidum, quorum explicatione continetur & ſexus diſtinctio. Hippocrates duplicem naturam cognovit, unam manifeſtam, in temperamento ſitam, ſive id animum, ſive temperamentum voces, nihil intereſt, immutabilem alteram, æternam, quam proprie animam vocamus; corporis organici primam ἐντελέχειαν quam tranſmutare potis non eſſe divino veluti afflatus numine conſcripſit. Priorem in duobus poſitam fixamque principiis voluit, dum mira verborum ſua brevitate ingentem rerum ubertatem parturit: Conſtituuntur cuncta animantia, tamen homo ipſe ex duobus quæ facultate quadam a ſeſe invicem differunt, ſed uſu & commodo conſpirant, igne & aqua. Hæc autem ſufficiunt tum aliis omni-

Ariſt. l. 2. Metaphyſ.

Homo dolet & varietate rerum delectatur quia ex contrariis conſtat.

Ariſt. ult. c. lib. 7. Ethicor.

Hipp. l. 1. de Nat. Humana.

Hipp. ſub finem l. 1. de Diæta.

Duplex natura immutabilis, & manifeſta.

omnibus, tum ſibi ipſis mutuo. Utrumvis ſeorſum nec ſibi nec vero alteri ſatis eſt: Eorum autem hæc vis eſt: ignis omnia per omnia movet ac impellit, aqua omnia in omnibus nutrit. Peculiare autem eſt ut utrumque ſuperet ac ſuperetur: neutrum abſolute ſuperet: Si ignis ſuperaret ſimpliciter, deficeret alimentum; ſin aqua, motus deeſſet. Pluribus præterea explicat quales exſiſtant quibus plus alterutrius principii inſit. Quæcumque enim actiones in nobis elucent, eæ aut ignem aut aquam referunt, unde qui inſulſi, bardi, molles ac minuti ſunt, eos aqueos vocamus: quibus vis ineſt vividior ut ad omnia alacres & expediti ſint, eos igneos dicimus. Ignis enim motio, impulſio, ac celeritas propria eſt: aquæ vero tarditas, & ignavia. Atque duo illa principia argutulus quidam traducat: quod ea ſola Hippocrates conſtituere videatur, quod ab ejus ſententia & primariorum medicorum abhorreat. Quin etiam mordicus in ea hæreſi eum conſtitiſſe ex aliis ejus decretis conficere poſſit. Idem enim erroris inſcitiæque veteres inſimulat qui quatuor conſtituentes principia, cal. humid. frigid. ſiccum, ea & ſanitatis & morborum prima fundamenta eſſent machinati. Quid aliud vero eſt quam ſolemnia quatuor rerum omnium principia tam trita, tamque plauſibilia rejicere atque labefactare? At utraque ſententia ſuis patrociniis non eſt deſtituta. Quod attinet ad illam Hippocratis reprehenſionem qua veteres inſectatur, eo factum eſt quod illi quum obſervaſſent morbos maxima ex parte ab intemperie pendere, ſive ea ſimplex ſit, ſive compoſita, calidum, humidum, frigidum ſiccumque morborum omnium cauſas ſtatuiſſent. Nec enim tam ſui diſſimilis fuiſſet ut ea quatuor principia rerum omnium everteret ac rejiceret: ſed eos illa maxime de cauſa inſimulat eorumque dogma evertit, quod generalius morborum cauſas obſervarent, nec ad anguſtum ſuam diſputationem revocarent. Hippocrates autem medicum ratus artificem eſſe maxime ſenſui addictum, non modo illa generalia ſanitatis morbique fundamenta contemplatur, ſed demittit ſe ad ea quæ ex primis illis oriuntur, ſive primæ ſint qualitates, ſive ſecundæ, ſive tertiæ: quarum contemplatio apprime medicis neceſſaria exſiſtit. In maximos enim errores eos fœdiſſime prolabi ſolitos experientia didicimus, qui neſcio quam rerum ad medicinam pertinentium communem notitiam aſſecuti, ſeſe in primariorum medicorum ſocietatem dant, falſo rati eam viam ſecuram eſſe quam ſibi compendioſam compararint, hinc Theſſalicorum factio prodiit qui univerſalibus morborum jactis fundamentis, ut quum dicerent morbum omnem aut ab exhauſto aut ab repletione emanare, artem medicam ſemeſtri ſpatio perfecte comparari poſſe affirmarent. Hinc Gnidiorum medendi magiſtrorum faſtus, qui quum infinita morborum genera noviſſent, eaque varie diſtingui pro cujuſque ſubjecti varietate: tamen univerſali ratione contenti ad inferiora non deſcenderunt. In quo a pleriſque peccari vulgo experimur. Nec illam divinam τέκμαρσιν ab uno Hippocrate primum inventam, deinde a Galeno ſcriptis & experientia excultam amplexati ſunt. Eamque ob cauſam univerſales illas propoſitiones ſive ad morborum cauſas pertineant, ſive ad eorumdem curationem Hip-

Hipp. ibid.

Omnes actiones in nobis aquã & ignem referunt Hipp.

Hipp. l. de vetere medicina.

Gal. de optima ſecta ad Thraſybulum. Hipp. de diæta in acutis.

Ab univerſalibus ad inferiora deſcendendum.

3

pocrates pili fecit ut omnem erroris occasionem auferret. Ridiculum esse ostendit, hoc cognito quod a calido sit morbus, ad frigidum concurrere ἀδιορίςως, contrarietatis lege id consilii insinuante ac suadente. Periculosum enim est nos iis legibus adstrictos, ab una qualitate ad aliam contrariam corpus traducere & transferre. Eodemque consilio Galenus indicationum omnem rationem accurate complexus est, ut veterum multorum errores, in morbis curandis committi solitos detegeret ac confunderet. Nec minore calumnia dignus videatur Hippocrates qui duo principia sua rerum omnium tam magnifice efferat. De quibus paucis dicendum, quod generationis nostræ primordia ab iis ducantur. In generatione calor naturalis primas tenet, quod vi sua & impulsione unum ab alio separet ac sejungat, distinguat, augeat: alioqui numquam quæ gravia sunt supero loco ponerentur. Nec cerebrum quod hominis frigidissimum est, in corporis arce locaretur. Eum calori sive astris attribuas, sive terrenis caducisque corporibus affigias, hic locus non postulat, ut explicemus. Reliqua elementa, aqua præsertim ac terra quum suopte nutu non incitentur, sed ignava pigraque exsistant, necessum fuit ab alio impelli cierique ut multiplici impulsione ac versatione tandem aliquid exsurgeret duorum principiorum conjunctione temperatum. Sic mutatio, auctio, generatio effluviique reparatio caloris functiones creduntur. Aristoteles dubitavit, an hæc ab animo an a calore proficiscerentur: ut physicus tamen in animo præcipuam causam constituit, calorem instrumenti nomine donaturus. In quoque autem corpore quemdam volumus fluere ἀτμὸν nominantes ϗ ἀπόρροιαν τῆς ὑποκειμένης οὐσίας, alium partibus solidis affigimus, ipsum earum ἐντελέχειαν constituentes. Quo pertinet illud Hippocratis, ἡ ψυχὴ ἀνθρώπȣ ἀεὶ φύεται. Hominis anima ad finem producitur, ut male vertit interpres, melius, *vegetatur*, verteretur τὸ ἀεὶ φύεται. Intelligit hominis animam idest calorem vegetari semper & incumbere perpetuo in augendo, conformando, generando. Quod ejus solius beneficio animal alimentum trahat, conficiat, eoque nutriatur, ac sustineatur, augescat, procreet, sensu denique ac motu præditum vivat. Hujus dotes quum maximæ sint, quæque omnibus conspiciantur, non abs re rerum omnium principium constitutum est: quod quum per se non exsistat, sed in aliud vim suam potentiamque exerceat, necessarium fuit id quicquid est illi substituere ac subjicere. Aqua autem primas inter ceteras res id genus tenet. Jam enim abunde demonstratum est iis duobus principiis contentum fuisse Hippocratem, quod & eorum vis longe lateque pateat, & quæ a nobis prodeant actiones, eæ aquæ calorisve nonnihil præ se ferre consueverunt. Accedit & ratio instituti Hippocratis. Id enim consilii fuit ut de diæta disputaret quæ & victus ratione, & vitæ genere contineretur. Nam & ἐπιτήδευμα ad diætam retulit idem auctor. Quæ actiones celeres & expeditæ, eæ ad ignem referuntur. Quæ pigræ ac tardæ ad ignem non referuntur, sed aquæ tribui solent. In vitæ instituto quum duorum principiorum vis elucescat, tum maxime ad victum pertinere videbitur. Sic olim aqua ac igni interdici eis volebant qui aliquod facinus nefarium perpetrassent.

Hipp. de vetere medicina 2. Aphoris.

Gal. de optima secta ad Thras.

Hipp. lib. de genitura.

Calor ominum actionum auctor.

Calor fixus aut fluens.

Arist. c. 4. l. 2. de anima.

Hipp. lib. 6. Epidemiorum.

Gal. lib. de Marasmo.

Hominis Anima l. calor ad finem vegetatur.

Hipp. l. 1. Epid.

ſent. Et narrant hiſtoriæ in nuptiarum celebritatibus tum maxime quum nupta viro jungeretur, aquam & ignem offerri ſolere quæ recens nupta attingere juberetur. Ac tacito illo tectoque myſterio duorum illorum principiorum vim in omnium rerum procreationem concurrere indicabant: At neceſsariam aquæ igniſque copulam, ideſt maris & feminæ ad generis humani propagationem prætendebant. Sed & fortaſse alio conſilio Hippocrates duo illa niſus eſt docere primordia, ut everteret ac labefactaret eorum ſententiam qui unico principio contenti, reliqua ſubdititia ſupervacuaque conſtituerent. Quæ conſtans firmaque de uno principio ratio videtur ſatis refutari, ſi duo ſaltem concurrere demonſtretur. Non quin forte & alia non obliterentur ac rejiciantur. Itaque mirum non eſt ſi duobus illis poſitis principiis omnia ea complectatur quæ ad generationem, conſervationem, motum nutricatumque deſiderari poſsent. Sic igni, eo auctore, mens eſt prudentia, augmentum, motus, imminutio, mutatio, vigilia, ſomnus. Quid enim appetitus apparet in generationis noſtræ principio, quam duo illa principia ſola præcipuaque exſiſtere? quid aliud præter ignem & aquam in ſemine? quid aliud edito fetu? in ſemine humorem & ſpiritum coire vulgo perſpicitur: ut humori materia aſſignetur (nec enim illud terreum quod ad partium ſolidarum conſtitutionem confert, ſeſe nobis objicit) ſpiritus autem motionis principium injiciat. Nomine autem ſpiritus ignis continetur, utrumque enim etſi nominibus diſtinctum, idem tamen fere cenſeri debet. Ita tamen veteres ignis ubertatem, ineunte generatione requiſierunt, tum ut motum præſtaret, (quod ſpiritus proprium eſse deberet) tum ut ſiccaret, alioqui partes ſolidæ numquam conſiſterent. Etſi humidum & ſiccum initio generationis præpollent, ſiccum tamen non terreum eſt, ſed igneum, cujus vis in robore partibus conciliando exſiſtit. Terreum autem ex eventu tantum apparet, conſumto humore, non a calore quidem, ſiquidem conſumtor non eſt, nec de compoſito ruinam molitur, ſed difflans corpus, nec humore eodem alimentari in alius primigenii locum ſuffecto, ſeneſcit tandem ac marcore diſſolvitur. Variis quidem morbis ludunt veteres, ſed ea eodem referri neceſſe eſt. Quum enim a Galeno dicitur duo ortus noſtri principia unum aereum & igneum, alterum terreum humidum, paullo quidem latius principia diffundit; ita tamen ut unum pro materia, alterum pro cauſa efficiente aſſumat. Nec omittendum, nonnullos ex veteribus, quam vere omnes noverint, calidum & humidum conſtituiſſe principia per ſe, frigidum & ſiccum ex eventu. Alii frigus privationem caloris ſtatuere: imperite quidem quum privatio nihil conſtituat. Ac effectum tandem eſt duo principia exſiſtere maxime quorum unum omnia in omnibus moveat, alterum nutriat. Non quod aquam nutrire dicamus, quum Galeni ſententiæ adverſum ſit, ſed nutritionis nomen latius ſumitur. Nunc ut ad inſtitutum accommodetur oratio de modo quo concurrant illa, dicendum paucis. Hippocrates vult ortus noſtri primordia ab iis duci τῷ διακρίνεσθαι καὶ τῷ συμμίσγεσθαι, nos ſecerni ſive ſeparari; & componi commiſcerique vertendum diximus: aut utamur nominibus propriis, ſecretionis & miſtionis generari & miſceri idem ſonant Hippocrati: ut

Plutarch. ait aquam & ignem olim recens nuptis offerr ſolere.

In ſemine & edito fetu aqua & ignis apparent.

Gal. l. 13. de uſu partium.

Com. in aphor. 14. 1. apho. in ſemine paucum ſiccæ & terreæ ſubſtantiæ plurimum aereæ calidæ & humidæ.

Gal. 1. ſanit. tuend.

Gal. l. de Marcore eam difficultatem abunde explicat.

Gal. 1. ſanit. tuend. 4.

Hipp. l. 1. de diæta.

Hip p. particul. 14. l. de natur. Hu. Gal. 8. c. l. 1. de elementis Arist. de ortu. Particul. 9. & 15. l. 1. de Nat. Hum

ut & perire & secerni. Est enim credibile ortum per unionem rerum contrariarum fieri, interitum vero per secretionem & secessum; summus enim Hippocrates, in animantium occasu elementa ad suum se quodque locum recipere litteris tradidit. Nisi ea mistio contingeret, qua diversæ contrariæve naturæ in opus unum conspirarent, nulla umquam generatio exstitisset. Iners enim & ignava vis unius remaneret, nisi alterius favore afflaretur. Quod Hippocr. animadvertit, quomodo quippiam, ait, unum generaret, nisi cuipiam misceretur? Et interpres adducto seminis, quod solo mandatur, exemplo docet illud vietum & exsoletum remanere nisi humore dilueretur, quo vis sepulta emergat. Tandem efficit maris & feminæ congressum necessarium esse. Unumquodque unius principii causa est: nec credibile tam dissimilia dissentaneaque principia ab eodem conferri posse. A primis enim naturæ fontibus hauriuntur, & ἐντελέχειαν ideamque rei a qua decidunt, confusam occultamque exprimunt, quæ tempore elucescit. contraria esse oportere satis abunde demonstratum est. Itaque a duabus contrariis aut potius diversis naturis constantibus, illa in communem generis satum elici oportet: ut nec unum perfecte aliquid edat limetque, nec alterum citra alterius suppetias quicquam possit. Ac concursum illum maris & feminæ demonstrari oportuit, ut veterum quorumdam dogmata eluantur, & mulierum natura, de quibus instituitur disputatio, intelligatur. Quum ex iis quæ præcesserint multa assumere in animo sit, quorum si copia non fieret, disputationis cursus retardaretur.

Nil potest generare nisi cuipiã misceatur

ANNOTATIONES.

1. *Ad hanc sententiam Cicero libi 2. de nat. Deorum magnas ignis vires describit: immo nullam nutritionem, nullum appetitum, motum, actionemque esse docet sine ipsius ignis beneficio. Nam etiam quod alitur & crescit motu quodam utitur certo & æquabili. Immo ne aquam conglaciare posse ac diffundi postea docet, nisi admixtus sit ignis, locus præclarus.*

2. *Eo enim pertinent tot regulæ & Canones a Gal. traditi in method. medendi, ut pro ratione partium, temperamentorum varient quoque remedia. Item pertinent libri de locis male affectis, ut ideas morborum* κατ' στοχασμὸν *venari possimus.*

3. *Lib. 1. de diæta vero ait*, ψυχὴ ἀνθρώπῳ αὐξάνεσθαι, *loquens de vera anima ut de antecedentibus patet. Sic puto* φύεσθαι *idem esse quod* πληιοῦσθαι καὶ αὐξάνεσθαι.

4. *Exercitatione xviii. Scaliger contra Cardanum docet, quod absurda sequantur, si siccum & frigidum privationes tantum dicantur.*

5. *Immo communi sensu percipitur non posse ullam etiam in rebus externis mixtionem legitimam fieri, nisi per contemperationem rerum diversarum & diversis qualitatibus præditarum.*

CAPUT II.

Instituti ratio.

UT autem maris & feminæ ad generis propagationem usus est necessarius, ita variis distinctisque partibus utrumque natura instruxit, quarum ministerio uteretur. Ac primum admirabilis energiæ in mole pusilla semen attribuit, nec non sanguinem superfluum menstrua periodo fluere solitum, ut nil deficeret, nec ad sationem ipsam; nec ad nutricatum, nec ad perfectionem ipsam acquirendam. Relictis autem quæstionibus pene innumeris de semine, quid agat, an per se, an ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, an anima in eo sit τῇ ἐνεργείᾳ, unde sexus, cur non omnes mares generentur, quum muliebre semen a virili superetur, hocque sit ἐνεργητικώτερον deinde quum semen mulieris sit quid languidum, ἰχωρῶδες, num irritum sit ac inutile: Denique, an menstruum illud excrementum necesse sit concurrere, quum semen utrumque ignea, humida, terrea aereaque substantia constet: unde potest & nutricatum præbere, & ἐνέργειαν conferre, in mulierum natura breviter explicanda, morbis autem velut passo velo pertractandis omnis nostra versabitur opera. Alia relinquemus Philosophis qui quæstiones illas agitabunt, alia ad usum nostrum sumus accommodaturi. Si quid ex illis fortè narrando scriptitandoque incidat quod ad institutum facere possit, evolvemus, nè nostra in ea re jejunitas appareat. Ab argutiis minutulisque quæstiunculis temperabimus. Uteri, partiumque mulieris conceptui, nutritionique dicatarum, consensus partium cum partibus explicationem persequemur. Inde enim potissima demonstrationum vis elicietur. Sed eo maximè omne consilium nostrum pertinet, ut in curatione morborum muliebrium elaboretur. Ac cur hæc πραγματεία mulieribus dicata sit, curque in virorum morbis nemo privatim versatus sit, in primis nosse non alienum videatur.

Multæ quæstiones de semine & philosophis relinquuntur discutiendæ. Cap. 1. l. 1 de sanit. tuend.

CAPUT III.

In quo differant morbi muliebres à virilibus.

QUum elementorum vires, mutationesque in viris æque ac mulieribus spectentur, utrisque de sanitatis gradu ac statione perinde decedendum est. Nec enim ex uno elemento alterutri constant, propterea que doloris voluptatisque vices persentiunt. Est tamen ubi mulierum genus pluribus, gravioribusque morbis impetatur, tametsi ei à natura consultum sit prudenter ut menstruo stratoque fluore, multorum ac magnorum morborum vim refugiat aut eos imminentes antevertat: qui fluor, si aut deficiat aut relicta periodo erraticus instabilisque sit, jam jam morbis nascendi occasio est in parato. Quod Hippocratem impulit ut mulieres podagrâ non laborare asseveret, nisi forte menstrua substiterint. Præviderat naturâ mu-

Hipp. l. de nat. hum.

Maximus medicorum deprehensus in

mendacio : non mutatur feminarum natura ſed vita. Sen: Hippoc. apho. 29. lib.6. c. 1. Galen. c.5. l. de ſemine, & c.6. l.14. de uſu part.

mulieribus ob nativam conſtitutionem excrementorum magnum proventum fore, ut paſſim docet Galenus, niſi ſumma arte caveretur ne illa moram trahentia ægrotandi occaſionem afferrent. Quum itaque tam bene a natura mulieribus conſultum ſit, illis obviam erat eundum morbis, ſed longe contra videmus contigiſſe. Nam noſtris temporibus in quodvis morborum genus etiam numquam antea auditorum mulieres tam facile tamque frequenter præcipites ruunt, ut nullo tempore & loco graves & frequentes experiantur. Immo ita eſt eorum natura, ideaque involuta, ut præſtricta oculorum acie peritiſſimi quique artis medendi magiſtri in iis dignoſcendis juxta ac curandis cæcutiant, immo tamquam ignorantes illud quicquid eſt, ad Deos referre conentur, quod illi communem aliorum morborum ſortem naturamque ſuperare videantur. Quod ipſum an ignorantiæ tribuendum ſit, an ita natura morbi mulierum difficilioris reconditiorisque ſint cognitionis quam virorum, an vero earum intemperantia commiſſum ſit ut eam naturam induant; an potius nobis fucum ſaciant mulieres quæ quum leviter ægrotant, ut arte noſtra conjecturaque aſſequi poſſumus, neſcio quas dolorum ſpecies effingant, ac comminiſcantur. Hoc porro nobis dubium eſt. Nec enim credibile quum corpus habeant ex paribus coagmentatum, ita obſcuris, & elementorum miſtionis modum ſuperantibus morbis implicari. Hoc ipſum, quum pedeſtri oratione excurremus, facile ab omnibus percipietur. Laborant enim mulieres, laborant & viri: ſed hos acutiores morbi affligunt, illas diuturniores, huc enim facit & proventus excrementorum, & temperamentum frigidius. Excrementa facile ſuperfluunt ac congeruntur, tum ob ſedentariam deſidemque vitam, tum difflatus prohibitionem, unde exuviæ facile retardantur ac reſiſtunt. Eſt autem & illis denſa cutis, & internum corpus obſtructionibus inteſtinis facile patens. Quod morbis & fovendis & producendis occaſionem porrigit. Sed ut facile in morbos incidunt & diu fovent, ita non æque facile fato defunguntur ac viri. Eſt enim conſentaneum, occaſionem non eſſe præcipientem in morbis mulierum, ut in virorum morbis. Siquidem occaſionis celeritas in arte medendi ex eo ſpectatur quod corpus noſtrum perenniter diffluat ac diſſolvatur, ut minimis momentis maximæ mutationes & inclinationes ἢ ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τὰ, ut loquitur Hippocrates, contingant: quo corpora diſſipantur diffluuntque magis, eo occaſio celeriùs elabitur ac effluit, cautioremque ſeſe medicus præſtare debet. Corpus autem virile cum muliebri comparatum quum faciliùs inaniatur liqueſcatque, veriſimile eſt mulieres morbis magis reſiſtere, nec varias vices quæ contingere ſolent, corpore exſiſtente εὐδιαφορήτῳ & diſſolubili, ſuſtinere. Nec enim in iis mutatio contingit aut a natura, aut a fortuna, quæ duo volucrem in arte occaſionem maxime efficiunt, ut ex Hippoc. colligetur. Præter autem excrementorum proventum, temperamentumque nativum a quibus morbos in mulieribus manare cenſuimus, duo alia plerique effingunt, quæ efficiant ut & promtius morbis laceſſantur, & peculiaribus ſexuique propriis, non communibus cum viris prehendantur. Nam & uterum cauſantur, & ingenii imbecillitatem, quæ duo an aliquid efficiant, videndum

Hipp. in l. de diæta acutorum.

Hipp. l. de decenti ornatu ſub finem.

Præter temp. & excrementorum proven-

dum eſt. Arabum princeps (ſi modo ejus auctoritas iis placeat qui quum nares minus emunctas habeant, multa in illorum ſcriptis anilia & temere effutita aſſeverent) varietatis morborum in mulieribus cauſam unam agnovit, uterum. Eſt (inquit) femineo generi pars una, ut erus nimirum, omnium morborum virgineorum ac muliebrium, ſeminarium ac radix. Quod fortaſſe indiſtincte & minus plauſibiliter præſertim apud eruditos pronuntiatum eſt. Mulierculis id placere poteſt, & ignaris medicis: Ex quibus illæ quidquid obvenerit, quicumque ſit affectus, vel etiam ſi in minimo digito ſectio ſit aliqua, mali auctorem uterum contendunt, ſilvamque remediorum paratam habent tamquam πολύχρηστον, ſed utero ſoli dicatorum. Hi vero ignari loci non longe ab iſtis fallacibus mulierculis divertentes, quidquid mali contigerit, hujus remedium ab uno coitu frequenti repetunt, quod uteri languor & neglectus cultus omnium in virginibus aut viduis morborum cauſa eſſe videatur. Itaque uteri ipſius ratione varias ægrotationum ſpecies & imagines animo fingunt, quarum nulla in viris conſpici ſoleat, cum ii utero careant affectuum iſtorum penu ac ſeminario. Quod autem uterus ſuas affectiones proprias & vernaculas habeat, id nemo negaverit, quum nulla ſit in corpore pars, quæ a morbo libera ac immunis eſſe poſſit. Sed tot morborum ideas utero uni affingere, hoc φανταστικόν & portento ſimile eſt. Si enim mas & femina nullo diſcrimine diſtinguitur, Galeni ſententia, niſi quod in feminis illud lateat includaturque quod in viris promitur ac editur, cur non ab illa parte quæ in viris prodiit foras, quæque voluptatis, ut & uterus in illis, promtuarium quoddam eſt, tot morborum genera derivantur. Ridiculum enim eſt quod uterus præ aliis partibus ζῶον ἐπιθυμητικὸν a Platone dicatur, quod appetat per ſeſe, & ipſum ſuccenſeat niſi re concupita optataque potiatur. Quod autem uterus tamquam animal, ſentiendi concupiſcendique facultate præditum aliquando ſuccenſeat, hac ratione probant maxime quoniam in hyſterico ſtrangulatu, rei alicujus appetens, ſitienſque moveatur, impetuque ſurſum deorſum feratur errabundus unde gravia ſurgunt ſymptomata & quæ alias ad exitium præcipitant. Quam Platonis opinionem Galenus explodit in ſuis commentariis. Et ut opinioni fidem majorem faciat Hippocratis auctoritatem advocat in lib. περὶ ἄρθρων ubi loquens de uteri erroribus & extenſionibus (ſua lingua vocat τῆ ὑστερέων τὰς πλάνας καὶ ξυμπασίας) ait id genus extenſionum fieri per aliarum partium tractum & conſortium (græce & eleganter διὰ τὰς ἀδελφιξίας barbare fraternitates, dicit) non autem quod mutationis initium ab ipſo utero ſit ut in libris de locis affectis Galenus interpretatur. Si enim uterus animal eſſet ἐπιθυμοῦν, a ſe motus illius vehementis principium vimque obtineret. Sed nondum tamen controverſia hæc diremta eſt, an uterus ſuo loco a ſe motus & impulſus deſcendat aſcendatve: cujus rei fidem peti quidam volunt a mulieribus ipſis, quæ Hyſtericæ oppreſſioni ſunt obnoxiæ. Ac de primo quidem dictum eſt: nunc ad ſecundum feſtinanter eundum cujus veritas communi experientia nititur ac roboratur. Quum enim generi muliebri innata ſit ingenii imbecillitas, & a natura

expreſſa

tum ut rus & ingenii imbecillitas morb. mul. cauſæ.

Illam ſententiam pronuntiavit Hipp. l. de locis in homine fere ſub finem.

Uterus omnium morb. cauſæ.

Gal. c. 5. l. 2. de ſem. & c. 6. lib. 14. de uſu part.

Platon. in Timæo.

Uterus animal.

Gal. c. 5. l. 6. de loc. aff.

Hipp. par. 100. lib. 3. de Articul. 4.

Cap. 5. l. 6. loc. aff.

Animi pathematum vires.

expressa levitas accedens ad corporis mollitiem, mirum videri non debet, si promtius morborum vim ac impetum percipiat. Nam hac imbecillitate donatæ mulieres, omnium difficillime ægritudinibus perturbationibusque animi, quæ hominum catorum ac sapientum mentem non percellunt, resistunt. Dum autem sese perturbationibus animi vinci superarique sinunt, mentis perculsio ac contractio facile in corpus redundans, illud in contagionem suæ affectionis trahit. Et pro ægritudine corpori ægrotatio languorque contingit τὸ πάθημα sui originem agnoscens. Mulier autem ob impotentiam animi cedit ægritudinibus, & ab iis facile se vinci patitur. Causam ejus rei Galenus adstruit comparatione facta eorum quibus animus est humilis & angustus, cum iis qui fortes sunt & magnanimi. Conferri enim debent affectiones perturbationesque animi cum facultate ipsa vitali: quæ si valida est, & rationi obsequitur, illis perturbationum fluctibus non sese abjicit, sed contra nititur: sin infirma, ac imbecilla longe secus evenit. Itaque concludit Galenus, quibus robur vitale infirmum est, animi vero motus ac perturbationes robustæ ob ἀπαιδευσίαν, iis essentia animæ facile liquescit, ac dissolvitur. At vir magnanimus, non facile ob ista παθήματα succumbit, utpote cujus animæ robur valeat ac vigeat, motus autem & affectus non adeo vehementer exsistant, vocat autem ἀπαιδευσίαν meo judicio, non profusiorem linguam procacitatemque aut insolentiam, ut linguæ græcæ interpretes explicant, sed imperitiam, judiciique carentiam, quum quis aut philosophiæ præceptis sese regendum non dedit quibus æquitatem animi ac placabilitatem sibi comparet, aut quum judicio parum valet, nec a quoquam facile se instrui, aut, si quando a vero desciverit, dirigi patitur: cujus generis sunt mulieres, homines leves, & idiotæ, de quibus omnibus mihi videtur scripsisse Comicus:

1. c. l. 5. de loc. aff.

Περὶ ἀπαιδευσίας paullo post plenius.

Terentius. Adelph. Act. 1. sc. 2.

Homine imperito numquam quicquam injustius.

Imperitum vocans quem ἀπαίδευτον Græci appellant eo in sensu quem diximus. Nec enim hoc loco proprie ἀπαίδευτον eum appellari volumus, qui litterarum rudis sit, sed qui levitate animi quadam & impotentia non facile ad jus æquitatemque descendat, sed contra malit præjudicatæ suæ sententiæ obstinatus esse assertor, quam aliorum opinioni etiam verissimæ quicquam cedere. Hac animi impotentia genus muliebre laborat maxime unde irasci celer est, ὀξύθυμον græcis, iræ impotens, odium facile inflammans non facile leniens, immo sæpe ex leviusculis rebus, inimicitiæ perturbationesque animi contractæ tam alte radices agunt, rerum conceptarum opiniones ita sese inconstanter ac turbide jactant, ut etiam tametsi fervor concitatioque ista animi nondum inveteraverit, & tamquam in venis medullisque insederit, vix elidi tamen evellique possit. Immo nec quam medicinam aut prudentia, aut temporis diuturnitas omnia molliens afferre solet, eam sibi comparare potest. Hanc animi impotentiam Hippocrates in mulieribus animadvertit, non tamquam rem negligendam, sed ad cognitionem morborum muliebrium apprime conferentem. Dum loquitur de spectris, & fugacibus imaginibus quæ perterrefa-

Cicero 4. Tuscul.

Mulierum natura fractioris & humilioris est animi.

ciunt

ciunt mulieres, & eas ad ſibi mortem conſciſcendam induxerunt, ita generali hac propoſitione præludit de mulieribus diſputaturus, ἀθυμοτέρα καὶ ὀλιγοτέρα φύσις ἡ γυναικεία, Mulierum natura fractioris humilioriſque animi eſt, ſupple, quam virorum. Ut mirum non ſit ſi a quavis animi affectione facile concutiatur, ac frangatur. Nam tam exigua moderatione ac conſtantia quietæ ſunt animo mulieres ut facile moleſtis tabeſcant, timore frangantur, & ſitienter quid expetentes deſiderio ardeant, & alacritate futili geſtientes deliqueſcant. Contra vero viros, aut mulieres ἀνδρωθείσας nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ futiles lætitiæ exſultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. Duo autem reſtant explicanda, unum quorſum paullo ante dictum ſit quaſdam mulieres συνανδρωθῆναι, ideſt in naturam virilem adoleſcere, ut morum candore, conſtantia, æquabilitateque animi ſuum ſexum mentiantur, ut contra evenit quibuſdam viris γυναικωθῆναι, *Muliereſcere*, latine reddemus, quum mores muliebres exprimant ac induant, aut quod ſemen muliebre a Patre traxerint, aut quod ita vitæ inſtituto ad muliebres mores ſint inſtructi ac informati, hos Hippocrat. ἀνδρογύνους vocat. Quatuorque conſiderat in moribus virorum mulierumque æſtimandis, aquæ & ignis mixtionem, τροφὴν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν. Poſterius autem quod explicandum proponimus, eſt ut quid ὀξύθυμον nomine intelligat, aperiamus. Quod ad prius ſpectat abſoluta omnium demonſtratio peti poteſt ex libris de diæta, qui fiat ut ex viris quidam muliebri animo ſint, ex feminis quædam quibus clarus, ſtrenuus & inclytus ſit animus. Quod vetus Poeta Ennius mollitiem juvenum Romanorum notans, virginum anguſtum animum objicit:

Hipp. l. de virginib.

Hipp. 1. de diæta. In æſtimandis virorum & mulier. moribus 4. conſidera. Aquæ & ignis mixtionem, τροφὴν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν.

Lib. 1.

Cic. 1. off.

„ *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres,*
„ *Illaque virgo viri.*
„ *Salmacida ſpolia ſine ſudore & ſanguine.*

Vel enim ſemen quod ab utroque manat parente, femineum eſt, vel quod a patre ſuperatur a femineo: vel quod a matre maſculum eſt aut contra: ſic pro ſeminum iſta varietate mulieres generantur θηλυκώταται, vel ἀσθενέσταται, vel θρασύτεραι, vel λυδρεῖαι, vel τολμηρότεραι. Rationem horum reddit quod Anima animæ admiſceatur quod de animato ſemine intelligi debet. Nam de anima proprie dicta longe aliter ſentit eodem li-
„ bro quum ait, ψυχὴ οὐκ ἀλλειοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε διὰ ἀνάγκην. Eam-
„ dem animam ſub finem libri φύσιν ἀφανέα vocat, de eaque pie ſentit,
„ φύσιν ἀφανέα μεταπλάσαι οὐχ οἷόν τε. Nunc autem περὶ ὀξυθύμου breviter dicendum eſt, quod hac voce imbecillitatem mulierum ſignificari diximus. Galenus τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες diſtinguit: ut oxythymum iracundis, puſillanimis, fractioriſque animi hominibus ac mulieribus quadret ut quæ minima de cauſa excandeſcant, nec iram coquere ac ferre poſſint. Unde, ait, ὀξύθυμοι temperamento ſunt frigidiore & δυσδιαφόρητοι. Τὸ δὲ θυμῶδες in eos cadit qui elato ſunt celſoque animo, qui res deſpiciunt ac contemnunt, & magnum aliquod facinus audent, non iraſci celeres, iis enim facultas vitalis vegeta eſt, & non facile animum attingit ulla ægritudo,

Com. in par. 78. 2. l. 1. ep.

Ut ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες diſtinguantur.

tudo, ut mulieribus contingit. Etenim quum pars animoſa cum facultate ratiocinatrice contendit, ſi vincit animoſa, & vis ratiocinatrix cedit, quæcumque perturbationes incidunt, illæ ita vim animoſam percellunt, itaque facile quatiunt ut omnis judicii vis exſoleſcat: hinc affectiones variæ, audacia, diffidentia, ad iracundiam proclivitas, furioſa concitatio & temeritas, & præcipitatio quam Galenus προπέτειαν vocat. Sin vis ipſius rationis urget, ſi optimis diſciplinis inſtructa, aſſuetaque, recto judicio ac opinione prædita, ad objectas rerum bonarum malarumve imagines non movetur, ſed huic vis animoſa paret ac obedit. Et motus ſunt quieti, placidi, æquabiles. Sin ratiocinatrix infirma, rerum inexperta, pravis moribus imbuta, ſine recto judicio, ſed cum opinatione quadam & aſſenſione imbecilla, tum facile ad res objectas animoſa impellitur ac cietur, & ab iis percellitur ac occupatur. Nec abs re ex Platonis opinione Galenus animoſam vim equo conferebat, rationalem autem ſeſſori; Si robuſtus ac peritus ſeſſor, equum regit, &

Cap. 1. l. 5. de locis aff. — *Lib. de arte parva.* — *In libris de placitis.* — *Horat. lib. 1. epiſt. 2.*

Fingit Equum tenera docilem cervice Magiſter
Ire viam quam monſtrat Eques.

Sin imperitus & regendi ignarus, eum equus vincit, rapit ac ſuccutit. Idem facultatibus prædictis convenit. Porro pro cordis temperatura commotiones aliæ ſunt atque aliæ ut Galenus plane docet: atque inter cetera oxythymiam accommodat iis quibus cor eſt calidius, & quibus humidius citra calorem manifeſtum. Sed utrique facultatem rationalem, ut ſic loquar, imbecillam aut per ſe, aut prava inſtitutione habent. Nam quum nulla rerum peritia eſt, & nulla diſciplinarum ſemina, quæ rationi vim & ornatum afferant, iſta facultas διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, motus violentos Animoſæ facultatis poteſt cohibere nullo modo & ſedare. Atque ita περὶ ἀπαιδευσίας judicamus, de qua ante ex Galeni ſententia dictum eſt. Si cor humidius oxythymiam, iram præcipitem ſignificat, ſed quæ placari facile poſſit. Contra quum cor ſiccius, ira non eſt præceps, ſed fera & implacabilis. Et quod mirum τῷ ὀξυθύμῳ τὸν λήθαργον opponit: ut λήθαργος ſignificet pigrum, tardum iraſci neſcium, ſocordem quem nulla res plane movet utpote lapidem bardumque: ὀξύθυμος autem eum ſignificet qui concitato ac feroci animo aliquatenus eſt. Etſi ὀξύθυμον generaliter tunc a Galeno in eo libro accipitur. Sic quantum ex libris Hippocratis venari poſſumus, & ex ſententia Galeni tribus modis ὀξύθυμον ſumitur: Primo modo pro omni vehementiore ac concitatiore animi impetu, cui opponitur vel λήθαργος, vel ἀθυμία. Secundo modo pro iis qui quum ſint δυσδιαφόρητοι & frigidiore temperamento prædití, celeris præcipitiſque iræ ſunt, & facultatem ratiocinandi imbecillam habent & ἀπαίδευτον. Opponitur huic ὀξυθύμῳ τὸ θυμοειδὲς ex Galeni opinione Tertio modo eoque admodum notando ὀξύθυμον pro ira acerba præcipitique nec non excandeſcentia, non ob ſolam rationis imbecillitatem, ſed animoſæ facultatis vim, ſumitur, unde ſæpe in μανιώδη θρασύτητα καὶ προπέτειαν abit. Ex Galeno hujuſmodi ὀξυθυμία temperiei cordis calidiſſimæ argumentum eſt. Quod ex Hippocratis libris deſumtum eſt: quibus vena in cubito pulſat, ii furioſi

Lib. de arte parva. — *Ὀξυθυμ. ὡς cauſa.* — *Cap. 1. l. 5. loco. aff.* — 8. *Lib. de Arte parva.* — 9. *Com. in par. 78. ſect. 2. l. epiſt.* — *In Arte parva.*

furiosi sunt iræque præcipitis Græce, ὀξύθυμον καὶ μανικόν legitur. Significatur ubertas caloris in corde, & facultatis ipsius vitalis incendium quod manifestos arteriarum motus, & palpitationes afferre solet opinione Galeni. Illam sententiam Hippocratis idem auctor abunde explicat docens qui fiat ut anima mutetur a corporis temperamento. Ac de oxythymo dictum abunde est. Et nemo quærat cur passis velis solventes non statim remigaverimus in portum, quum institutum fuerit nobis de peculiari mulierum natura, & temperamento aliquid litteris tradere. Verum enim est quod Hippocrates 2. par. sectio. 3. lib. 1. & morborum diagnosin ex communi & peculiari temperamento & natura petiverit. Et idem viam muniturus ad disputationem de mulierum morbis, ait potis non esse morborum cognitionem assequi nisi individui quoque natura percipiatur. Qua sola ratione nobis admirandam πέμμαρσιν ab uno Hippocrat. inventam ac excultam comparamus. Non enim sufficit posse mulierem esse frigidam temperie sua, sed ἰδιωσυγκρασία quædam venanda fuit ut opus perfectum absolutumque redderetur. Ac quum tot tantisque morbis genus, mulierum implicetur, explicata illa ἰδιοσυγκρασία mulierum, quærendum fuit an id peculiari temperamento dandum esset, an non etiam moribus, vitæ instituto, & animi perturbationibus, quæ ad proclivitatem in morbos maxime conferre solent ut ex iis quæ postea explicabuntur, abunde aperietur.

Lib. 2. Epid. *Com. in apho. 65. lib. 4.* *Cap. 8. l. quod animi mores.* *Hipp. Epid.* *Lib. de virginib.* *In lib. de diæt. acut.*

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates ut omnium bonorum auctor est, ita brevissimis verbis amplissime & amplissimis verbis brevissime causam explicat, cur mulierum morbi tam difficiles & periculosi sint, & quod medicos lateant, immo sæpe in his medici decipiantur. Vide lib. 1. de morbis mulierum.*

2. *Hæc omnia nostro marte comparaveramus: Sed contigit horum demonstrationem legere apud Hipp. lib. de Alimento, ubi ex professo & aptitudine in morbos ex raritate & densitate corporis disputat.*

3. *Contra cap. 2. lib. de diutur. & brevit. vitæ Arist. maribus vitam longiorem tribuit, vid. cap. 5. hujus lib.*

4. *Langius epist. 23. lib. 1. multis rationibus contendit uterum non esse animal, sed illum proprietate sibi congenita, ut & ceteras partes, res suaves sequi: contrarias vero adversari.*

5. *Hippocrates lib. de superf. docet in virginibus dum supprimuntur menses, uterum moveri, verti, & ad viscera ascendere. Quod an sit verum, videbitur. Idem lib. de superfetatione & lib. de locis in homine scribit sub finem. Nec enim existimo tam actu moveri, quam ab eo secundum ductus communes, aut non pervios efferri aliquid, quod prout has illas partes attingit, ita istius aut* ἀναφορᾶς, *aut* καταφορᾶς *uterus auctor esse dicetur.*

6. *In corde duplex facultas, una vitalis proprie dicta, altera* θυμοειδής, animosa *latine reddi potest, vel* Animus, *& ait Galenus* τὸ θυμοειδὲς σύμμαχον τῷ λογιστικῷ γίγνεται.

7. *Locus est præclarus lib. de locis, aere & aquis, de Asiaticis qui & ad mulieres potest accommodari, quo docet Hippocrates otiosam vitam, æqualitatem temporum, & quum variæ mutationes non sese offerunt, efficere, ut homines sint evirati, mansueti, timidiores. Quæ omnia mulieribus maxime contingunt.*

8. *κλήθαργος pro stupido, tardo, pigro ex Zenodoto, & 3. de morb. Hipp. κλήθαργοι pro nescio qua affectione sumitur.*

9. *Eo in sensu Galenus comment. in partic. undecimam sect. v. lib. 6. ep. citat ex Hippocrate oxythymian ad bonum corporis habitum comparandum, ut in iis qui præpingui sunt abdomine, conferre.*

10. *Capite quinto hujus libri ex sententia Hippocratis in libro de glandulis & lib. 1. de muliebribus morbis docemus, mulieres ob mollitiem, raritatem & fluxilitatem morbis obnoxias: Nam spongiarum instar facile partes molles aliquid admittunt.*

CAPUT IV.

An sit in mulierum morbis τὸ θεῖον & cur hæc πραγμάτεια privato nomine mulieribus dicata sit.

NEque vero mulieribus hæc πραγμάτεια & commentatio privato nomine dicata est, quod earum morbi pondere ac numero morbos ad viros pertinentes superent, aut quod abstrusior latentiorque muliebrium sit morborum indagatio, quam virilium. Nam utrisque sua est calamitas, & peculiaris morbis natura. Quamquam ante demonstratum est præterquam quod peculiares in mulieribus morbi exsistant, hoc accedere quod diutius foveantur ob vernaculam earum infirmitatem, & sæpius advocentur ob nativam ingenii imbecillitatem quæ illas ad arcendas morborum tempestates minus tutas reddere consuevit. Atque in hoc negotio pertractando dux auctorque fuit Hippocrates qui se in commentationem de virginum & mulierum affectibus conjecit, nil peculiare de virorum morbis sub certo titulo scriptis tradens. Nam quod quis ex inscriptione lib. περὶ φύσεως ἀνθρώπου & περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον colligat Hippocrati consilium esse de virorum morbis commentari; is suam ipsius inscitiam manifestabit, quum nomen τοῦ ἀνθρώπου promiscue ad marem & feminam pertineat. Et vere quidem quicquid illis libris complexus est, ad utrumque accommodavit. At libri περὶ γονῆς, περὶ ἑπταμήνου, περὶ γυναικείας φύσεως, περὶ ἀφφόρων, περὶ γυναικείων, & id genus alii, etiam idiotis persuadent Hippocratem multa voluisse peculiari nomine posteris relinquere de mulierum morbis, sive steriles essent, sive virgines, sive aliter affectæ. Quæ omnia eo commentus mihi esse videtur ut admirabile humanæ, procreationis opus in quo præcipua Naturæ auctoritas ac dignitas conspicitur prosequeretur. Eo enim industriam suam direxit Hipp. ut evolvendis illis libris liquido constare potest. Quæ vero causæ nos impulerint præter eam quam diximus, velle nos ea re Hippocratem imitari,

Multum differt curatio morb. mulieb. & viril. ait Hipp. l. de morb. Mul.

ri, sunt & aliæ non negligendæ. Ac primum quidem in hominibus Hippocrates τὸ θεῖον causam statuit, deinde mulierum naturam, & colores. Quod notandum admodum est. Nam κατ' ἐξοχὴν ex principiis generationis nostræ mulier est in qua & naturam, & χροιὰς, idest, colorationem considerat. Tametsi vir seu masculus energian ipsam conferat, nimirum semen impertiens cui insit vis ciendi movendique, tamen quia mulier nutricatum præbet in hominum generatione tamquam quid præcipuum spectatur. Nam a nutricatu ipso indicatio sumitur & conservandi corporis, & a morbis, si qui adsunt, asserendi ac liberandi, siquidem medicus ut artifex sensualis iis spretis quæ a sensu sunt quorum tamen cognitio plurimi faciunda est, ad ea sese accommodat quæ sub sensum magis cadunt. Quomodo Hippocrates neglecta elementorum cognitione, morborum & sanitatis causas non ab ipsis primis ac generalibus principiis repetit, sed ab aliis nempe acri, salso, dulcique & hujus generis aliis. Quod idem nunc agit & mulierum naturæ & colorum rationem habens. Ut enim concedi possit marem motus principium esse, quod in primis observandum foret, tamen ex Galeni opinione ita de muliere sentire oportet, ut quod ab ea confertur, sive menstruum sit, sive semen, non solum materiei rationem habere dicamus, sed & facultatis: maxime autem in virili semine facultas est, in menstruo causa materialis. Et quod notandum maxime, licet initio generationis semen muliebre ut pote materiei rationem tenens, virili semine inferius sit: contingit tamen, Galeno teste, ut semen illud imbecillum sibi menstruum tamquam socium adsciscat: unde quod initio erat infirmius novem mensium spatio menstrui favore ac societate fruens tandem aut viribus æquale aut suppar redditur. Quæ ratio acutè excogitata est. Revera enim menstruum, ut placet Galeno, generationi non est accommodatum: hujusque fidem facit prima naturæ molitio, in qua id totum quod apparet lacteum est ac spermaticum. Sunt tamen & seminis muliebris & menstrui in generationem maximæ opportunitates: ut non abs re Hippocrat. & mulierum naturam, & colores, & divinum in hominum constitutione observari velit, ut inanis objectio eorum videatur qui ideo frustra mulierum naturam spectari contendant, quod opinione Galen. eadem & mulierum & virorum natura esse videatur, & eadem fere temperies. Scribit enim distingui penes partes generationi dicatas, ceterum idem esse, ut soli calori distinctio tribuenda sit qui validius in viris foras promit partes, in mulieribus medio velut opere subsistens idem præstare nequit. At longe aliter sentit auctor idem (ac miror tantum virum tam sui dissimilem esse) maris & feminæ distinctionem non petens ex ista exclusione aut conclusione partium, quum, inquit, toto corpore ac temperamento distinguantur: Virorum corpus calidum, compactum, perspirans, rarum tamen. Mulierum frigidum, molle, effeminatum, minime difflabile: Paullo quidem acutius alio loco sexus distinctionem petit non quod absolute semen καθ' ὅλου altero sit robustius, sed quod κατὰ μέρος contingat unum altero superius esse. Unde id foras in mare explicatur, quod in feminis conclusum latet. At facile est eum qui rerum distinctiones noverit pugnantes diffidentesque has opiniones componere: quum nemini

Hipp. l. de Nat. mul. in homin.

τὸ θεῖον in muliere & nat. & χροιὰς consid. rat.

Lib. de vet. med.

Cap. 2. l. 2. de semine.

Sub finem c. 2. l. 1. de semine.

14. de usu par.

Gal. in l. 2. de sem.

Hipp. sub finem lib. de Natur. pueri in viro & masculum & femin. semen statuit: in femina & mascul. & femin.

Cap. 6. lib. 14. de usu partium.

Cap. 5. l. 2. de semine.

Eod. cap.

dubium ſit quin hujus rei diligens quæſtio Galeno multum negotii dederit, & ejus mentem in varias partes traxerit. Porro quum naturæ mulierum meminerit, videtur abs re colorum quoque meminiſſe. Sed ut artifex ſenſui addictus univerſali naturæ inſpectione contentus non eſt, ſed peculiarem in colorum obſervatione rationem habet. Quod duabus de cauſis præſtitiſſe viſus eſt. Ac prius quidem ut humorum dominatus dignoſcatur, dictante Hippocrate, conſentaneum eſt talem eſſe corporis colorationem, quale eſt alimentum, ideſt ſuccus in venis contentus, & contra. Et alio loco τὸ χρῶμα τοῦ χυμοῦ ἐστὶ, Poſterius autem ut ex colore de moribus & totius corporis habitu, quem φύσιν καὶ ἕξιν Hippocrates vocat, liquido conſtare poſſit. Unde verum illud, mulieres ſubalbidæ humidiores ſunt fluidiores, & nigræ flavæque duriores ac adſtrictiores. Et ex glabritie aut pilorum abundantia de temperamentis judicandum cenſet Galenus. Nunc autem περὶ θείων aliquid litteris mandari poteſt, quum non parum referat quid hoc nomine velit Hippocrates forte quum τοῦ θείου καὶ γυναικῶν meminit, aliud nihil expreſſit quam quod ab Ariſt. dictum eſt, ſol & homo hominem generant. Nomine θείου ſolem comprehendens, nomine γυναικῶν, hominem, ſed de mulieribus expreſſe dictum eſt ob eas quæ ante explicatæ ſunt, cauſas. Hippocrates aerem ſub nomine οὐρανοῦ comprehendit, & τὸ θεῖον nomine ἐξ αὐτοῦ: ut & aer dicatur cælum & divinum. Itaque quum ἐν ἀνθρώποις θεῖον tanquam cauſam agnoſcit, cælum aeremque ipſum intelligit, cujus maximæ ſunt opportunitates ad ſanitatem juxta ac morbum. Ab iiſdem enim eſt ſanitas ac morbus. Ac in eo ſenſu idem auctor tria morborum principia mira arte ac methodo proſequitur, violentiam, plenitudinem ſeu humorum πλησμονὴν & φορὰς, item & cælum. De cælo ita ſentit, ut ab eo morborum occaſio naſcatur, quum quæ a cælo ſunt, inepte nobis accommodantur. Quod præſertim de manifeſtis qualitatibus audiendum eſt, a quibus corpus noſtrum varie afficitur, ut in aphoriſmis & alio loco paſſim demonſtratum eſt. Immo morum nonnullam informationem ab ipſo cælo ac aere petit Galenus, multis efficiens argumentis corporis temperamentum mores ſequi. Quod idem duobus ſuis principiis igne & aqua ingenioſe adumbravit Hippocrates. Quoniam autem in mentionem περὶ θείου incidimus, tametſi ab inſtituto curſu deflectere videamur, non alienum tamen erit pluribus id explicare. Jam enim demonſtratum τὸ θεῖον in hominum generationem ac conſervationem concurrere: Item & cælum, quod non inepte, ἐν τῷ θείῳ comprehenditur, unum eſſe ex morborum principiis: nunc quæri optimo jure poteſt an illud θεῖον quod prius concurrere diximus, vim aliquam nanciſcatur in morbis aut producendis, aut gignendis, aut occultandis. Vidimus enim digladiantes ea de re auctores, nec adhuc quiſquam hanc controverſiam diremit. Ac eo maxime conſilio de divino agendum putamus, quod certo noverimus inter diſputandum de morbis mulierum, oblatum iri occaſionem quærendi περὶ θείου, quod forte diſputationis tunc inſtitutæ filum incideret ac interrumperet. Nec enim dubitamus in multorum mentibus jampridem opinionem hanc inveteraſſe ac conſenuiſſe, quod ex morbis qui genus muliebre exercere ſolent, plerique divini

Qualis color in cute effloreſcit, talis humor ſub cute deliteſcit.

Part. 29. ſectio. 4. l. 6. ep. 2.

Lib. de humorib. vide com. in apho. 2, l. 1.

Partic. 31. l. 2. de diæt. acut.

Hipp. l. de mul. nat.

In phyſicis. Cap. 5. l. 2. temper. & in arte parva. Unde l. de natur. puer. Hipp. quamcumq; humiditatem caro attraxerit, ei ſimilem capillum eſſe oportet.

Sectio 2. l. 1 Epid.

τὸ θεῖον explicatur.

Hipp. l. 4. de morbis. Lib. 3. apho. & in l. de aere, locis.

In l. quod animi mores.

In lib. de diæt.

Com. in par 7. l. 1. προγνως.

vini

vini sint, occulti, quorum origo ad Deos referatur. Quod an verum sit videndum, ne si falsa sit opinio, longius evagari & serpere sinatur. Magni enim interest ad hominum sanitatem conservandam scire an quoddam morborum genus divinum sit, an non. Etenim in arte medendi ita se se gerere oportet ut admirationis potius quam rerum exactæ indagationis ratio non habeatur, alioqui cum idiotis, quibus omnia θεῖα videntur, repuerascentes & insanientes nullos eorum morborum attingemus, quorum cognitionem facile non assequemur, immo pro desperatis relinquemus, satis officio nostro factum dicentes, si quid habere divini vulgo proponamus. Qua τῦ θείυ admiratione contenti, pessime de nostris hominibus merebimur, a quorum cervicibus infestantes morbos aptis ad id remediis non depellemus & avertemus.

Par. 8. & 9. l. 1. de diæt. acut. Quid in morbis τὸ ὀξὺ καὶ θανατῶδες. Par. 9. l. 1. Com. in apho. 43. l. 4.

Hippocrates in morbis duo agnoscit τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θανατῶδες. Τὸ μὲν ὀξὺ genus morbi acutum, infestans, significat, ut febrem ardentem, peripneumoniam, lethargum, & alia id genus quæ naturæ vim afferant, brevique periculum creent, τὸ δὲ θανατῶδες, ut λοιμώδης νοῦσος (Sic enim vocat in lib. de acutis) malignam vim designat, & quæ in totius substantiæ dissidio consistat. Non quod in febribus continuis quæ nihil pestilens habent, non insit quædam κακοήθεια, & prava dispositio ex mente Galeni, sed illa excellentia a pestilentium morborum vi maligna evincitur. Quod plenius a Galeno demonstratum est in Epidemiis quum pestilentes morbos & febres cum febribus aliis confert: febres pestilentes, ait, per excellentiam σηπεδονώδεις, idest, putredinis, ab aliis febribus discrepant. Nam quum in partibus extimis calor manifesto non appareret, tamen intestinum erat incendium, in pestilente febre tempore Galeni vagante: quod symptomaton genus adesse solere Thucydidis testimonio confirmavit. Et quum uno loco τὸ ὀξὺ καὶ θανατῶδες spectasset Hippocrates, in prognosticis τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχὺν in morbis constituit, quæ verba discrepant, sed eodem tamen referuntur. Sic τὸ θεῖον in morbi λοιμῶδες καὶ ἱερὸν, καὶ θαυμαστὸν καὶ μέγα καὶ οὐράνιον, appellare possumus codem fere in sensu: quum his nominibus aliquid latens & ad cognoscendum difficile comprehendatur. Idem quoque subindicat in libris de natura humana quum morborum originem a diæta & spiritu repetit. Nomine spiritus aerem quem vivendo quisque ducit, intelligit, a quo νοσερὴ ἀπόκρισις idest exspiratio quædam morbosa derivatur multos e medio simul ademtura. Nam quum multi uno tempore, uno morbo capiuntur, illius cladis aerem causari oportet, ait Hippocrates, quod tamen Galeno non probatur, ut qui objiciat ob communis diætæ vitium in Ano morbum vulgariter esse grassatum quum nil tale aer committat. Sed Hippocrates illo loco de morbo ait, & quatenus est ἐπιδήμιος, cælitus immissus, & pestilens. Nam quum multi eodem morbo implicantur, nec loci infamia id facit morbos ἐνδημίους pariens, de quibus alio loco Hippocrat. nec diæta, morbus vulgaris dicitur, quum autem clades & interitus inde sequitur, pestilens dicitur: quamquam Gal. nomen λοιμοῦ peculiarem nullum morbum significat. Ac περὶ θείου ita censet Hippocr. in prognost. ut considerandum esse dicat, an in morbis θεῖόν τι: & illius accurate præsensio tenenda est, ut sibi

Com. in par. 29. sect. 1. l. 6 ep. Notandus locus. Thucydides. Hipp. 3. par. l. 1. prognost. τὸ θεῖον καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχὺν morb. constituit. Par. 2. l. 2. de nat. humana, & Plin. l. de flatib. ubi præsertim morbos pestilentes ab aere petit. 3. Com. in par. l. 2. de nat. hum. Com. in par. 13. sect. 4. l. 5. Epid. Lib. de aere, locis. Com. in par. 20. sect. 3. l. 3. epid. Com. in par. 3. l. 1. prognost.

ſibi medicus laudem ac commendationem quærat. Galenus in commentariis diverſas auctorum de divino opiniones commemorat, ac duas præſertim, quas ut vanas confutat. Alii enim dixerunt ideo τὸ θεῖον in morbis dici quod aut omnium aut quorumdam morborum origo diis tribuenda ſit: alii, quod divinum dicatur de quo certo aliquid non tenetur, utpote cujus cauſa lateat. Utrique ab ſcopo aberrant. Quod ad priores, ex germanis lib. Hippocr. docet eum numquam in ea opinione hæſiſſe, ut morbos ad Deos referat, quamvis eorum cognitio cauſaque lateret. Sed quum morborum occultorum, ut vulgo videbatur, meminit, conſuetudini loquendi communique, ut ajunt, foro conſulens, morbum ἱερὸν, θεῖον dicit, additque, ὡς καλέουσι, ac ſi non tam manifeſta aſſenſione tritam jam vulgatamque ea de re hominum opinionem recipiat, quam occulta cogitatione eamdem refellat. Unde Scytharum ſterilitatem ob ſectas pone aures venas ad cedmatis præcautionem, ab idiotis hominibus diutius immitti ſolitam negat divinum quid eſſe: Sed ſi quid divinum ſit, pars jus eſſe reliquis morbis. Unde concludit omnia eſſe divina, & nil altero eſſe divinius: ſed tamen abſque natura nihil fieri aſſeverat. Et libro de ſacro morbo, quem Galenus Hippocrati attribuit, jubet valere opinionem eorum qui morbos ſacros aut divinos putant. Nulla re, ait, morbus lunaticus aliis divinior aut ſacratior videtur. Sed naturam eamdem cum reliquis habet. Et divinitatem morbis plerique attribuunt præ admiratione & experientiæ carentia, quod nihil in reliquis morbis ſimile comperiant. Non ego puto corpus hominis a Deo inquinari ſordidiſſimum a puriſſimo. Quum Deus ſit qui peccata noſtra purget & liberatio noſtra exſiſtat, hæc Hippocrates. Quod pietatis pleniſſimum eſt. Et pie magis alio loco medicos ad cultum Dei hortatur, ut qui in curandis morbis Deorum opem ac auxilium appellare debeant. Itaque omnes morbi divini ſunt, nec magis febris tertiana quam aut Epilep. aut apoplexia ut placet Hippoc. Tamen neminem latet ulciſcendi cauſa Deos iratos morbum immittere, ſed præſertim ultricem Dei manum homines agnoſcunt, quum qui morbus immittitur vix opem medicam recipit, immo ante multos e medio tollat, quam legitimum præſidium quæratur. Unde divinitus contagionem peſtilentem in exercitum Græcorum gliſcere Homerus tradidit:

Varia de divino opiniones.

Cap. 11. l. de loc. aere.

Com. in par. 3. l. 1. prognoſ.

Lib. de ſacro morbo.

Lib. de dec. ornatu.

Lib. de ſac. morb.

Λητοῦς, καὶ Διὸς υἱός. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς,
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν. ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Hom. 1. Iliad.

ideſt *Latonæ & Jovis filius. Hic enim regi iratus*
Morbum per caſtra excitavit malum, peribantque populi.

Poſterior opinio περὶ θείου fuit eorum qui illud divinum appellari vellent, cujus cognitio abſtruſa occultaque foret. At Galenus ex eo convincit eam non eſſe Hippocratis mentem quod illius divini velit nos præſenſionem ad unguem tenere. Nec enim eſſet credibile Hippocratem ejus præſenſionem proviſionemque commendare quod nullatenus homines aſſequerentur. Etſi periodorum in morbis certa ratio reddi non poteſt, aut dierum criticorum in acutis, non propterea tamen idipſum θεῖον dicetur. Itaque jubendi ſunt valere neoterici quidam qui confingunt morbos quoſdam divinos, ac in eorum errorem incidunt quos Hippocrates confutat.

Lib. de ſacro morbo.

Si

Si eorum ſcriptis fides adhibenda, omnes morbi ut divini habebuntur, &
ſi divina origo eſt, θεράπειαν quoque divinam eſſe oportebit. Sic admi-
randi partibus nobis relictis, jam vacandum erit & conquieſcendum: Et
tamquam mutæ perſonæ in medicinali theatro modos faciemus, nihil præ-
terea attentantes, ſed ſoli Deo, id quidquid eſt, relinquentes. Immo iſti
neoterici quum divinitatem morbis affingunt, quod periodorum, & motus, *L. b. 2.*
cauſa ſit in obſcuro, omnem medendi artem contaminant, & in longe
diſſidentes opiniones præcipites ruunt. Nam auctor lib. de abditis rerum
cauſis negat putredinis proprietatem ratæ certæque circuitionis cauſam, im-
mo ne putredinem quidem agnoſcit in febribus putridis, quia evicta omni
putredine febris putrida etiam manet, ut ſcripſit auctor ille; & tamen alio *Lib. de fe-*
loco periodorum ſtatarum cauſam ad proprietatem putredinis refert. Sa- *bribus.*
tius eſſet ſi ſecum ipſe non diſſentiret, quam obſcuras illas cauſas cum di-
ſcentium incommodo tam diligenter indagaret. Galenus longe aliter de di-
vino ſentit, ut ad aeris varias conſtitutiones attendat quæ morborum pa-
rentes ſunt, ut ex aphoriſmis ſciri poteſt. Ac ſi dicat Galenus, quum *Lib. 3.*
mundus hic inferior a ſuperiore regatur, & corpus varias mutationes ob *aph. & l. de aere &*
ambientem ſuſcipiat, non ſolum ἐπιδεκτικοῦ ratio ad innumeros agnoſcendos *loc.*
morbos tenenda eſt, ſed & ποιητικοῦ. Inter cauſas efficientes, autem aer 5.
ſive cælum primas tenet. Et quum τοῦ θείου præſenſio commendatur, hoc *Ariſt. 1.*
Hippocratis conſilium videtur ut temporum præteritorum, præſertim & fu- *met.*
turorum ratio ineatur ad bene & prudenter de morbis præſentiendum.
Quod idem Galeno videtur in commentario. Sed nos & aliud adjunge-
mus. Non ſolum divinum illud de alterationibus, & viciſſitudinibus tem-
porum intelligi debet (nam id vulgares quidem homines latet) ſed & de *Ad cognoſ-*
defectione, & alienatione eorumdem: quod quum contingit, morbi peſti- *cendos morbos &*
lentes, malignique oboriuntur, qui præ ceteris aliquid latens & reconditum *ἐπιδεκτικοῦ*
habent. Nam & pepaſmi ἀδυναμίαι ſunt funeſti, quum humores invaden- *& ποιητι-*
tes a maligno, & ſpirituum diſſipatione, quum pars animabilis occupatur, *κοῦ ratio*
& partium ſolidarum corruptione, quum illæ obſidentur. Simpliciter autem *habenda.*
ἐπιδημίαι dicuntur & mali quum ab alteratione tantum temporum oriun-
tur. De utroque modo intelligere videtur Hippocrates in progn. ſub finem 6.
fere ſcribens, oportet τὰς φορὰς ideſt, impetus, incitationes, & ἐφόδους mor-
borum vulgo graſſantium dignoſcere, nec non temporum conditionem, hoc
aphoriſmo illud divinum in morbis adumbratur. Κατ' ἐξοχὴν autem in de-
fectionibus temporum θεῖον intelligemus, quum morbi qui inde naſcuntur
communem aliorum ſortem ſuperant, medicorum operam ludunt, quos
multorum periculo ſæpe ſapere oporteat. Occultus autem morbus non di-
cetur quum aerem cælumque tamquam cauſam & πρόφασιν habeat, ſed quod
venenatæ qualitatis ingenium & ſpecies non intelligatur. Unde morbi κακοήθεις
dicuntur, omnibus remediis rite comparatis nihil pæne cedentes. Eo autem
attentiores in iis dignoſcendis nos eſſe oportet, & quod ſenſum omnem co-
gitationemque noſtram decipiant, & homines in cautos tollant, & ſi eorum
vim accurate teneamus, curandi præſentiendique omnis ratio nobis erit in pa-
rato. Sic divinitas in morbis æſtimanda, non autem neſcio quibus portento-

ſis figmentis involvenda, quæ feriandi potius, & a morbis curandis tempe-
randi occaſio erit, quam in eorumdem diagnoſin, therapian & prognoſin
incumbendi. Atque diſputationis utilitas orationem noſtram longius quam con-
ſtitutum eſſet, produxit, ſed tandem recipere nos oportet in primam ſtatio-
nem, ne rerum ordo & ſeries confundatur. Id, de quo inſtitutus ſermo erat,
ut ratio redderetur cur privato nomine de mulierum morbis ageretur:
primaque rei hujus cauſa aſſignata eſt, quod Hippocrates naturam mulie-
Multis iisque juſtis de cauſis muliebris hæc commentatio ab auctore ſuſcepta eſt.
rum unam in hominum conſtitutione cauſam conſideraſſet. Adjectum quo-
que eſt quod peculiaribus morbis mulieres implicentur quorum cognitio
medicis laudem ac præmium conciliaret. Poteſt & illud addi, quod quum
propagationis ſationiſque humanæ cura ſit habenda ob varias quæ incidere ſo-
lent difficultates, ac præſertim abortiones, mulieri privatim conſulendum
ſit. Quantum enim ad id faciat, pluribus ante demonſtratum eſt. Ac præ-
ſertim cautio ſumma adhiberi debet; quod ſæpe contraria ſint momenta ra-
1. tionum medendi quæ a feta aut fetu petantur. Unde nil in virorum mor-
2. bis tale contingit, in quo tam anceps dubiaque ſit periclitatio, & in quo
3. duri ac crudelis reatus conſcientia innocens medici officium aliquando ma-
4. culetur. Nam coguntur alias perſeveranti malo cedere, alias periclitanti
gravidæ unius partus jactura ſalutem mercari etiam ancipitem. Nec omitten-
5. dum quod quidam ex recentioribus non inepte ſcribit, medicis glorioſum eſ-
ſe ac fructuoſum morborum muliebrium cognitionem ac ſcientiam diligen-
ter aſſequi, quod mulieres medicorum tubæ vulgo eſſe ſoleant.
At fortuna, ait Galenus, ſæpe non contemnendam laudis occaſionem &
argumentum medicis porrigit, qua ignari medici ob imperitiam uti non poſ-
Gal. lib. de locis aff. c. ultim. l. 5.
ſunt. Ac de maris & feminæ diſtinctione dictum eſt, quomodo in mor-
bos proclives ſint mulieres, de earum ingenii imbecillitate, præterea cur hæc
commentatio muliebris πραγματείας nomen circumferat. Nunc de tempera-
mento earum, ac utero dicendum eſt paucis.

ANNOTATIONES.

1. *Accommodate ad ea quæ hic dicentur, Hippocrates lib. de natura pueri, fetus & augmentum & alimentum a matre petit. Et ut ſe juxta ſanitatem ac morbum habet mater, ita & fetus. Itaque mulieris ratio habenda maxime. Addo & illud, uno tempore, nempe initio, vis ſeminis virilis apparet, & per totum tempus ſanguinis muliebris vis. Et morbi qui contingunt, maxime ob nutrimentum contingunt, & velut ad menſtruum pertinent. Sed qui morbi ob ſemen vitiatum contingunt, non ita ſæpe ac facile ſe produnt.*

2. *Et Galenus lib. de ſang. miſſ. ex colore mulierum non ſumit occaſionem aut ſecandæ venæ tantum, aut ſcarificandi.*

3. *Hippocrates lib. de flat. rationem reddit, cur in peſtilenti flatu non omnes pariter pereant quum communis ſit aer, quia ait, Corpus a corpore; Natura a natura, Alimentum ab alimento differt.*

4. *Hippocrates initio lib. de ſacro morbo ait a circulatoribus, & arro-*

gantibus hominibus, qui popularem auram venari cupiunt, nomen τὸ θεῖον in morbis fluxisse.

5. *Hippocrates lib. de aere, locis, & aquis docet cur Scythæ inter se dissimiles non sint, quod nimirum aeris tempestates non evarient: nam, ait, tempora dissimilia corruptiones & malignitates inferunt in semen, similia contra. Quod etiam de sanitate & morbo debet intelligi.*

6. *Quibus rationibus M. Tullius portenta & divinationem tollit libro 2. de divinatione: iisdem & τὸ θεῖον in morbis eodem modo quo & Hippocrates libro de aere, locis, aquis tollere oportet, ut nil divinius altero esse, & nihil sine natura fieri contendamus, verba hæc sint Ciceronis: Quicquid oritur, qualecumque est, causam a natura habeat necesse est: ut etiam si præter consuetudinem exstiterit, præter naturam tamen non possit exsistere. Causam igitur investigato in re nova, atque admirabili si potes. Si nullam reperies, illud tamen exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causa: Eumque errorem quem rei novitas attulerit, naturæ ratione depellito.*

CAPUT V.

De Mulierum temperamento.

Atque de mulierum Natura, ita hoc loco disserendum est, ut inanes quæstiones missas faciamus, quarum explicatio tametsi nonnihil conferre videatur, cogendus tamen orationis cursus, ne nimii in re minimum necessaria videamur. Et tamen de natura ita agendum, ut quum remedia tractabuntur, peculiari sexui accommodentur. Generalior quidem hæc erit tractatio, sed quæ explicatione individui in privato de mulieribus tractatu, in aliquas angustias cogetur. Omnino autem mulier viro frigidior est, ut quæ in suo genere calidissima sit omnium, viro etiam frigido frigidior exsistat. Ita enim per comparationem rerum temperies æstimanda est, vel ut res cum seipsa conferatur, vel cum iis quæ sui sunt generis, vel cum iis quæ alio in genere continentur. Quod temperamentorum examen primus attigit Galenus, hoc autem dicendum fuit ne rerum ordo ac series confundatur, quum sæpe contingat videre mulieres quæ & ingenio, & actionum celeritate, & colore, & charactere, & mole, & habitu corporis temperamentum virile, calidumque exprimant: contra vero viros qui omnibus istis sexum muliebrem exprimant ac præ se ferant. De ingenii quidem mollitie in viris ante dictum est, nunc autem corporis temperiem narrare consilium est. Itaque genus mulierum temperamento frigido præditum est, atque ita præditum, ut tale natura esse necessum fuerit. Nam quoniam in propaganda humana procreatione alimentum ac nutricatum erat suppeditaturum, nil fuit opus tantopere calorem elucere qui triplex substantiæ effluvium promoveat, omnesque alimenti reliquias consumat, ut nil supersit quod alendo fetui

In genere mulier viro frigidior.

1. de temperamentis.

Cap. 6. l. 14. de usu part.

esse possit. Quæ ratio primum a Galeno artificiose excogitata est. Ita autem scribit in suis commentariis : Oportebat, inquit, quamdam esse feminam, nec veri-simile fuisset partem totius generis nostri dimidiam ab opifice Deo inchoatam tantum ac mancam effectum iri, nisi hanc imperfectionem utilitas non contemnenda proxime fuisset consecuta. Fetus magna eguit materiei copia non solum ad primum sui rudimentum, sed & ad augmentum & toto tempore reliquo nutrimentum. Proinde aut necesse fuit gestantis mulieris proprium alimentum substrahi, aut aliquod superfluum suppeditasse. Nil superfluum fuisset, si exquisite calida mulier extitisset. Nam discuteret, ac desiccaret. Itaque eatenus eam frigidiorem exsistere convenit, quod alimentum coctum confectumque totum non discuteret ac digereret. Nec enim omnino frigida, quod ne alimentum coqueret quidem : nec calida, quum majoris discussionis metus esset. Et *Gal. ibid.* quæ in muliere frigiditas fuit moderata, neutro excessu sese proferens commoditatem alimenti superflui, & partium intus reconditarum, foras præ caloris imbecillitate non promissarum & explicatarum videtur attulisse. Sanguinis autem menstrui ex se in corpore vitiosi non exsistentis commoditatem magnam esse, præter quam paullo ante demonstratum est, aliis *Com. in part. 27. l. de natur. hum. & c. 2. de elementis.* quoque locis clarius manifestiusque esse potest. Immo solum sanguinem generationis principium videtur Galenus statuere : hujus hæc verba : Quoniam id exiguum est, quod in uterum, semen projicitur, ipsum autem alitur ex sanguine ac augetur, sic parum abest quin particulæ (omnes) ex sanguine formari videantur, quatenus autem semen ipsum etiam ex sanguine generatur, eatenus siquis ex sanguine fetum generari dicat, verum dicere videatur. *Hipp. l. de nat. pueri.* Hippocrates autem a sanguine menstruo fetui & augmentum & alimentum suppetere scribit, eoque fieri ut eodem modo fetus in lucem editus in valetudine ipsa afficiatur, quo & mater dum utero gestaret. Quum autem in procreatione ipsa & genus, & forma & sexus ipse consideranda sint, principium quidem generis animalis ex substantia ipsa est, formæ autem, ex seminis agitatione & motu : sexus autem ex seminis & menstrui temperatura, ut scripto reliquit Galenus. *Cap. 5. l. 2. de semine.* Quibus rationibus eorum opinioni satis esse factum credimus, qui mulierum temperamentum absolute frigidum esse autumant. Non enim bene coquerent, & excrementis multo pluribus abundarent. Nam si te hæc ratio in eam opinionem trahit ut absolute frigidas mulieres credas, quod sanguine superfluo abundant qui alioqui facile dissiparetur si calor aliquis vegetus foret, cur non pari jure viros subfrigidos colligas, quum semine benigno tertiæ coctionis excremento superfluant ? Si calor in viris tantus coquendo sufficit, cur non & dirigendo ? sanguis enim menstruus & semen id inter se commercii habent quod utrumque sit excrementum, utrumque benignum, utrumque superfluens, & in caloris copia aut morbi longitudine facile dissipabile, sola officinarum varietate distinguuntur, si menstruum inopiæ caloris argumentum est, cur non & semen ? Nec mulieri diuturno morbo afflictæ, aut ægritudine tabescenti, aut jam senio confectæ sanguis superfluit, ut nec viro capulari, aut diuturnitate morbi consumto, semen, ut & ab iisdem causis

semen

ſemen & menſtruum ſuccreſcere, turgere, adoleſcere, ac ſuperfluere videantur, & deleri, diminui ac deeſſe. Itaque non inde colligas mulierum temperamentum frigidum, quod menſtruus ſanguis ſuperſit, quem digeri diſſiparique eſſet veriſimile, ſi calor multus foret: menſtruam enim eſſe neceſſe fuit, ſi uterum erat geſtatura ut pluribus demonſtravit Hippocrates. Commoditatem ad id maximam attulit temperies paullo frigidior quam ſit in viris. Quamquam aliis locis non quærit eam commoditatem Galenus ex temperamento aliquanto frigidiore, ſed potius ex eo quod mulieres tum menſtruis abundent quum non amplius in augmentum mulierum ſanguis conſumitur. Si enim frigiditas ſanguinis menſtrui proventum commoditatemque ſuppeditaret; cur non ſenes grandævæque mulieres menſtruæ fiant, in quibus tamen par eſt & ſanguinem adeſſe ſatis multum: quum præterea frigiditas ipſa difflatuſque prohibitio ad id juvare poſſit? At nec ſeniores, nec virgines menſtruas moleſtias perſentiſcunt. Quum autem maribus hæmorrhagiæ, & mulieribus menſtrua iiſdem fere ætatis partibus contingant, & ab iiſdem cauſis fere, Galeno auctore, juvenibus profuſiones ſanguinis non eo contingunt, quod plus ſanguinis generetur, ſed quoniam in augmentum minus conſumitur: qui enim ſanguis & nutritioni & augmento præſto aderat, idem ſoli nutritioni ſatisfacit, unde fit ut quæ pars augendo erat, ea ſuperſit. Plenius autem in lib. de uſu partium iis verbis omnia demonſtrantur. In declinantibus mulieribus quod earum vires langueant, alimentum non probe coquitur, quo fit ut cum iis bene agatur ſi ſibi ſolis conſulant. In iis quæ augentur, vires quidem conſtant, ideoque alimentum benignum coquunt plurimum, quod quum nutritioni & auctioni ſufficere oporteat, ſuperfluum nihil relinquit. In ſolis itaque ætate florentibus, ceu augeri deſinentibus, & viribus valentibus, magna benigni alimenti eſt affluentia. Et tamen in iis maxime quæ ætate florent, calor eſt vegetus, ſi alias umquam: & perſpiratus facilis; Sic non prohibita difflatio, non frigiditas, ſed ſola copia ſanguinis qui non conſumitur in auctionem, menſtruas mulieres efficit. In virginibus autem quia quicquid eſt, totum in actionem & nutritionem abſumitur, nil menſtruum eſt. Eaque ratio multo mihi probabilior videtur illa quam Hippocrates adſtruit, quum vaſorum anguſtiam cauſam eſſe ait cur juvenculis menſtrua non adſint, ut nec ſemen pueris maſculis. Contra enim Galenus in ſexto Epid. demonſtrat in pueris vaſorum eſſe & laxitatem & capacitatem, quo fit ut in eorum veſica potius σύναγμα (lapidis coagmentationem voco) generetur, quam in viris. Et quum de temperamento mulierum controverſum ſit, alias Hippocrates ſtatuit mulieres viris calidiores, alias frigidiores tum ex ſe, tum ratione vitæ inſtituti. Nam otio ſeſe magna ex parte dedunt. Ita enim in libris de diæta: mulieres humidioribus & pigrioribus diætis utuntur, & caliditatis purgationem ex corpore ſingulis menſibus faciunt. Quo loco frigiditatem mulierum colligit ex vitæ inſtituto, & excretione rei calidæ, ſanguinis nimirum menſtrui. Quæ an probabilia ſint, alii judicent. Nec enim veriſimile videtur periodicam menſtruorum profuſionem mulieres frigidiores efficere, niſi immoderata ſit. Quemadmodum & illud

a com-

Menſtrua eſt mulier quia uterum erat geſtatura, ex ſanguinis autem exſuperantia ne colligas mulier. eſſe frigid temperamentum

Hipp. l. de nat. pueri.

Com. in apho. 28. lib. 3.

Com. in apho. 28. lib. 3.

Cap. 4. l. 14.

Hipp. l. de genitura.

Com. in part. 11. ſect. 3. l. 6. epid.

Lib. 1. de diæta.

Hipp. 2. de diæta.

Ariſt. contra a t l. de diuturnit. vitæ

animalia proclivia ad libidinem & semine abundantia brevioris esse vita c. 2. Hipp. l. de corde.

a communi sensu alienum videtur, quum alio loco scribit coitionem calefacere tum propter laborem in contactu succussuque, tum propter frigiditatis excretionem: frigiditatem vocat corpusculum frigidum, nempe semen. Quis autem ex veteribus tam absurdus umquam fuit qui semen tenui substantia & aerea plenum spirituque turgescens, frigidum dixerit? Sed quoniam veterum scripta benevole candideque sunt interpretanda, ne potius nostram ignorantiam detegamus quam veterum, ex libro de corde explicationem hujus rei venabimur. Hippocrates illo loci, ait sanguinem non esse natura calidum, nec aliam aquam, sed calescere. Ita & semen ex se calidum non est, sed calescit, idest, Hippocrates in aqua frigiditatem agnoscit, & ideo quæcumque aquea sunt aut natura, aut συςάσει, ideft, consistentia, ea frigida esse dicentur, quod calorem tantum mutuata sint aliunde, & quem mutuo calorem conceperint, eum facile deponunt, atque ita frigiditatis primariæ fiunt participia. Sic aqua quia sanguis communicat frigidus dicetur, facile enim refrigescit ad sensum: Item & semen. Effusum enim semen glaciei simile est ad sensum tactus & visus & facile evanescunt spiritus quibus turgescebant, & inops, languens, subfrigidumque manet. Numquid etiam spermaticæ partes frigidæ sunt, & cerebrum frigidum a quo tamen magna seminis copia derivatur? Sectio venarum post aures in hamaxobitis hujus fidem facit. Atque ita divini auctoris verba sunt accipienda, non in contrarium sensum detorquenda. Atque eo modo accipienda sunt ea quæ de calore mulierum, raritate, & teneritate ab eodem Hippocrate scripta sunt, quæ iis quæ communi sensu percipiuntur e regione adversa esse videntur. Idem enim scribit in libris περὶ γυναικείων: Dico mulierem rariore præditam carne quam virum. Nam a ventre trahit humiditatem & citius & magis quam corpus viri. Et postquam eorum demonstrationem attulit, subdit: habet mulier sanguinem calidiorem, & propterea calidior est quam vir. Et alio loco dum comparatur vir cum muliere: Mas, ait, compactus est, ac densus, mulier vero rara, laxa, mollis, quare humiditatem non remittit id quod laxum & molle. Juvat & eam mollitiem otium & segnities. E quibus colligere possis omnino calidam esse mulierem, & viro calidiorem. Nam & plus sanguinis & calidioris habet, & rara est: raritas autem caloris opus esse videtur. Præterea citius augetur crementumque acquirit, quod omnes caloris energiæ & vi attribuent. Sed Hippocrati scopus est & institutum explicare cur morbis a plenitudine mulieres maxime sint obnoxiæ. Earum mollities efficit vt affluentis undelibet humoris corpus fiat particeps: idemque earum corpori contingit quod & lanis quæ humiditatem imbibunt facile, nec deponunt. Itaque raritatem & mollitiem mulieribus affingit. Sed ex libris veterum raritatem proprie dictam calori attribuimus, nec non halituum copiæ quæ efficit quominus non subsidant reserata cutis spiracula ut Gal. explicat. Quod ut intelligatur; legenda sunt quæ in libris de sanit. tuend. scripta sunt: rarum proprie dicitur, cui magna per totum corpus insunt spiracula. Densum, cui eadem parva sunt. Sed καταχρηστικῶς laxum dicitur rarum, & densum, compactum.

Illo loco sanguinem cum arterioso sanguine confert ideoq; illum frigidum esse ait facta eum hoc comparatione.
Hipp. l. de aere & locis, & l. de genitura.
Vide com. in apho. 2. lib. 6.
Hipp. 1. de morb. mul.
Lib. de glandulis sub finem. 1.

Gal. l. 2. de temper.
Gal. c. 5. l. 2. de temp.
Gal. c. 5. l 2. de sanit. tuend.
Part. 1. sectio. 3. l. 6. Epid.
Com. in apho. 63.

At

At longe differunt. De iis dictum ab Hipp. Cutis raritas, ventris denſitas, colligatio cutis, carnium incrementum. Sic raritas calidis humidiſque quadrat auctore Galeno, cum initio quidem: nam pueri calido humidoque temperamento non præditi ſint, quos πόρους habent, eos patentes non retinent, ſed præ mollitie facile conſidunt ac uniuntur eodem auctore. Demonſtratum enim abunde eſt in lib. de ſimplicibus medicamentis cutim initio ſibi totam continuam eſſe, ſed tempore reſerari ac perforari. Juvenes autem rari proprie ſunt, quum meatibus ob energian vimque caloris pateant, ut pluribus a Galeno eſt demonſtratum. At raritas proprie dicta in mulieres non cadit, quum raræ dicantur cutis, ideſt effeminatæ, mollis ac laxæ, ut exigui admodum ſint meatus, & in ſeſe lanarum madefactarum inſtar concidentes, ut mirum ſit cur Hipp. eas comparet cum lanis imbutis humore & tamen rariores, calidioreſque viris aſſeveret. Sed de raritate improprie dicta audiendus eſt. Horum demonſtrationem maniſeſtiorem elicies ex com. in Epidem. ubi Galenus explicat cur Hipp. dicat marem citius concreſcere, conſtitui ac moveri quam feminam: hanc vero citius adoleſcere, ac ſeneſcere quam virum. Ἀσύστατα enim videntur, marem citius moveri, conſtitui, concreſcere, & non adoleſcere; quum auctio facilior caloris opus ſit. Et Ariſtoteles quum probaſſet viros magis longævos eſſe quam mulieres (niſi forte ſint ſalaciores majoreque impetu ad libidinem ferantur, quum copia ſeminis abundent, in quo animantium genere mares ſunt ad libidinem procliviores, iis brevior vita eſt quam feminis, & id argumento eſſe quod mares partibus ſuperioribus ſint amplioribus, feminæ autem inferioribus. In amplitudine partium ſuperiorum caloris potentia elucet: In partium inferiorum craſſitie & mole vis frigoris. Galenus in Epidemiis veram rei diſtinctionem affert: nam ait extra uterum mulierem augeri facilius & ſeneſcere ob mollitiem corporis, deſinere vero citius ob facultatis auctricis impotentiam. Nam quæ ſunt imbecilliora per illam ſtatim & cito augeſcunt, ſed ratione ejus imbecillitatis citius deſinit incrementum. Itaque accreſcendi facilitas & in omnem dimenſionem dilatandi ſeſe non ex caloris vi pendet, ſed potius a corporis laxitate & mollitudine. Sic ſeſe facile exporrigit corpus ac expandit. Nec longe diſſentanea ab his ſcripta ſunt ab Hippocrate: Quum a matre ſecretæ fuerint filiæ, citius quam mares pubeſcunt ac ſeneſcunt, & ſapiunt ob corporum imbecillitatem & vitæ inſtitutum. Nec mirum ſit ſi τοῦ ἐπιτηδεύματος meminerit; quum id plurimi in rerum diagnoſi facere ſoleat Hippocrates. Quum itaque Hippocrates ait, κινηθὲν ἐμολώθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται ſupple τὸ ἄῤῥεν. Mas motus celerius moveri deſinit, & tardius augetur, de auctione extra uterum intelligitur. Et neſcio quid in mentem venerit interpretibus Hippocratis verborum potius quam rerum aucupibus, ut verbum ἐμολώθη inepte verterint, *inquinatum eſt*. Tametſi autem μολώεσθαι & conſpurcari, & inquinari ſignificet, non tamen admittenda ea verbi ſignificatio, ſed alio eſt recurrendum. Μόλωσις Ariſtoteli inchoata & non abſoluta elixatio dicitur, inconcoctioniſque ſpecies eſt, quum externum humidum calidius quidem eſt quam ut nulla ex parte movere poſſit humorem

lib. 5. & 14. l. 1.
Cap. 5. l. 2. de temper.
Lib. de nat. pueri docet quomodo raritas ob excretionem ſeminis contingat.
Cap. 12. l. 1 de ſimpl.
Cap. 5. l. 2. de temp. 2.
Ex lib. de nat. pueri apertiſſime docere poſſis calidiorem eſſe feminã mare ratione ſuæ compactionis.
Lib. 1. de morb. mul.
Cap. 3. l. de diut. vita, & c. 11. l. 4. & c. 7. l. 9. de hiſt. Animal.
Ar. demonſtrationem pleniorem adfert c. 7. . 9. de hiſt. animal.
Maribus part. ſuper ampliores ſunt, fem. contra.
Com. in part. 43. ſect. 2. l. 6. ep.
Hipp. l. de ſeptim. partu.
Par. 43.

sect. 2. l. 6. Epid. & sect. 3. l. 2. epid.

morem in eo quod elixatur contectum, sed tum est imbecillius quam ut perfecte coquere possit & ad æqualitatem reducere. Sic μόλυνσις inconcoctionem elixationi perfectæ contrariam significat, ab aliis inquinatio dicitur ut apud Theophrastum, quo loco Gaza vertit μόλυνσιν morositatem, alii inquinationem. Ac forte, ut conjectura assequi possumus, quum quid in aquam injicitur elixandum, & ob penuriam caloris in humido externo non absolvitur, sed inchoatur tantum elixatio, idipsum quod inchoatum tantum est, inquinari solum dicitur, ac si dicas cœpit mutari, & ab incipiente mutatione quamdam caloris maculam contraxit. Hic traductum eo est, ut inquinationem significet, ac si dicas nil restare præter labem ac maculam in eo quod cœpit elixari. Itaque in illo sexto ep. quum ait, κινηθὲν ἐμολύνθη, vertere non oportet, *inquinatum*: sed, quum motum est, statim moveri desiit ac mutari, ut mari in utero idem contingat, quod rei elixandæ. Nam id quod elixandum est, & tantum inchoatur ob inopiam caloris dicitur, μολύνεσθαι, idest moveri quidem ad elixationem, sed statim cessare, ita qui mas in utero statim movetur, dicetur μολύνεσθαι, moveri ac mutari desinere, ut motus mutationisque sit quædam cessatio. Et ideo Gal. antiquarum Hipp. vocum sedulus indagator explicationem illius verbi obscuri ex eodem venatur. Nam lib. 2. epid. scribit: Ad aurem sinistram tumor, secundo ad dextram sed minor, disparebant hæc καὶ ἐμολύνθη: &, moveri desierunt: interpres vertit male, *inquinata sunt, & non suppurarunt*. Galenus autem subdit ἀπόστημα dici μολύνεσθαι, idest, τὸ παύσασθαι τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς. Qui abscessus semel motus a cita cessat & motione & mutatione: vel qui non amplius movetur & mutatur, sed refrigeratur, ut ipse loquitur, ubi verbum ἀπεψύχθη potius verterem, *exarescit*, idest nil amplius commemorabile apparet. Et in prorrhet. τὸ ὑπώδυνον καταμολύνεσθαι Galenus ait significare τῆς ὀδύνης τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν. Doloris solutionem sensim factam. Significantius Hippocrat. dixisset, τὰ ἐπώδυνα ἐξαίφνης ἀφανισθέντα φλαῦρα. De verbis hactenus. Unum restat tantum de densitate & compactione. Denso rarum opponitur, laxo compactum. Vir rarus est & compactus, femina densa & laxa proprie dicta: quando docuimus aliquando densum compactum confundi commiscerique Hipp. viro solidiorem carnem assignat compactionem. In lib. de glandulis πυκνὸν quidem vocat, densum, sed minus proprie. Nam paullo post ναστὸν vocat, idest, succulentum solidumque, & ἀστεργέα, compactum cohærentemque. Quæ compactio, cohærentia, soliditasque non prohibet perspiratum, immo juvat quod meandri & spiracula non ita concidant ut in feminis quarum corpus ἀραιὸν καὶ χαῦνον καὶ μαλθακὸν, rarum, laxum fluidumque & molle. Propterea non difflantur, corpus habent crassum, effeminatum exuviæque facile supprimuntur. Idemque contingit mulieribus quod in humida austrinaque constitutione, in qua tantum abest ut quippiam e corpore exhalet, ut quod cumulatum est adaugeatur. Caro enim mollior est. Ac de mulieribus insignis locus apud Hippoc. intelligi debet, πρὸς τὴν σαρκὸς εὐεξίην καύματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεσθαι. Ad habiliorem corporis statum necesse est consequi ardoris inflammationem.

Quum Hipp. marem tardius augeri dicit, id de auctione extra uterum intelligendum.

Cap. 3. l. 4. meth.

Μόλυνσις & μολύνεσθαι quid.

Hipp. 2. epid.

Com. in par 45. sect. 2. l. 6. ep.

Cap. 5. l. 2. de sani. tuend.

Hipp. l. de glan. 3.

Com. in part. 8. sect. 1. l. 1. ep.

Hipp. l. 1. de diæta.

nem: præsertim quum corporis raritas non adest, sed laxitas molliti esqu cum mole quadam & densitate. Nunc de utero est agendum.

ANNOTATIONES.

1. *Huc pertinet locus initio lib. 2, de morbis: carnes rigatæ, & elevatæ & rarefactæ sanguinem ex venis attrahunt, corpus attollitur & bene coloratum redditur. Quod mulieribus pote raris maxime quadrat.*

2. *Item nomen raritatis improprie dictum, est usurpatum ab Hippocrate lib. de aere & locis, agente de senum destillationibus, quum ait in austrina constitut. in senibus catarrhos fieri ob venarum raritatem & eliquationes, non quod velit cutim senum raram esse.*

3. *Si Galenus com. in part. 74. lib. 4. acut. liberalius adimit sanguinem densioribus, solidioribus, minus spirantibus, si mares sunt solidiores & compactiores, cur non plenius demitur sanguis? contra medici mulieribus audacius & plenius sanguinem auferunt?*

CAPUT VI.

Uteri τὰ σχήματα idest ὕπαρξις Constitutio, figura, situs, confirmatio ac cum aliis partibus consensus explicantur.

IN corpore duo maxime considerari debent τὰς χυμῶν δυνάμεις, καὶ τὰ μορίων σχήματα, succorum humorumque per corpus sparsorum vires, & partium corpus constituentium figuræ, conformatio, & situs. Quæ duo divus Hippocrates longa serie prosequitur ad morborum diagnosin exactam, repudiato eorum errore qui satis in arte medica factum sibi esse putant, si physicorum generalia de rerum principiis theoremata ad unguem didicerint. Unde non abs re erit si antequam ad morbos muliebres nostra festinet oratio, unius uteri τὰ σχήματα, idest ὕπαρξιν, constitutionem, figuram, situm, conformationem ac cum aliis partibus consensum explicaverimus, quum ea sit pars quæ hominem ab homine separet maxime ac sejungat. Quod Avicennam & alios medendi magistros factitasse constat, ut partium affectiones & πάθη explicaturi, earum naturam ac descriptionem ob oculos objiciant. Maxime vero de utero hæc sciri debent, ut & morborum ab eo nascentium idea cognoscatur, & eorum error convincatur qui omnes morbos muliebri generi infestos uni utero assignant. Ante quidem demonstratum est ex sententia Hippoc. uterum omnium morborum causam esse, non quod tamen omnium origo causaque ab uno utero repetenda sit (nam sæpe in capitis dolore per πρωτοπάθειαν excitato, aut catarrho in fauces illabente uterum insontem accusamus, eique innocuo temere usu solennium remediorum non sine gravi molestia, pœnam infligimus) sed quoniam morborum qui κατ' ἐξοχὴν genus muliebre respi-

Hipp. l. de prisca medicina. In corpore duo observat χυμῶν δυνάμεις & μορίων σχήματα.

Cap. 3. Hipp. l. de locis in hom.

Uterus ut dicitur causa morbor. muliebr.

respiciunt, & illarum ἰδιοσυγκρασίαν quodammodo sequuntur ac exprimunt, nec non a communi aliorum morborum qui promiscue viros ac mulieres affligunt, conditione desciscunt, ab utero uno tamquam a capite arcessimus. Vel etiam quod causarum morbificarum vis in uterum ipsum redundet. Ut enim concedamus ob metum, mærorem, aut infarctum venarum hepatis, suppressionem mensium contingere, nullo in utero concepto vitio non diutius tamen immunis erit uterus, contra illius suppressionis cladem feret aliquam, sic commissi in aliis partibus criminis, ut sic dicam, pœna tandem utero alias innocuo irrogabitur. Ut autem ante dictum est, per ἐξοχὴν τινα uterum morborum omnium in mulieribus auctorem esse, ita & de utero unum a Galeno dictum est in commentariis, dum de illius constitutionibus ab Hipp. disputatur: *Corpus*, ait, *totum utero omnino simile est*. In græco vox πάντη legitur, quam alii per *omnium*, alii per, *fere*, verterunt. Idem tamen fere sensus ut de verbis non laboretur. Quæ similitudo in duobus intelligitur. In vasorum constructione & excrementorum proventu. Si enim corpus reliquum temperamento frigidum sit, vasa angustiora esse consentaneum est, & proinde obstructionibus patere, nec non excrementorum proventui: Idem quoque utero contingit. Nam & frigidiusculus est, & venarum angustiam habet, subindeque excrementis & obstructionibus pervius est. Nam totum corpus utero simile est. Alii eam similitudinem non ita intellexere, sed de consensu cum aliis partibus audiri voluere: quum omnibus fere cum corporis partibus uterus consentiat, ac conspiret, quod ex magnitudine vasorum Galenus collegit. Hæc similitudo a nobis explicata numquam alias partibus reliquis tribuitur. Nam sæpe corpus capiti non est simile, nec caput corpori. Utero autem peculiari modo hoc concessum est. Uterus græcis μήτρα καὶ ὑστέρα pars est mulieris tunica constans velut ex duabus dividuis coagmentata, concipiendi gerendique fetus instrumentum. Distinctos vero duos sinus & conspicuos non apparere certum est, quamquam id interiore sensu ac judicio intelligitur ex iis quæ plurimum eveniunt: ac præsertim ex maris & feminæ distinctione. Itaque Galenus colligit in diversis sinubus marem ac feminam coagmentari, illum quidem in dextro, quod ad dextram uteri partem sanguis repurgatus per renes ad sinistram impurus ac serosus affluere cernatur. Nec impedit situs cordis quin ad sinistras serosus irruat, quum situm sit in medio corpore ad sinistram minimum devergens. Hippocrat. certis argumentis illam sinuum diversitatem ex geminorum procreatione convincit. Ac ne quis in nomine τῆς ὑστέρας decipiatur: sciendum nomen ὑστέρα καὶ ὑστέραι τῶν ὑστερῶν uterum, & uteros passim apud Hippocratem significare. Idemque specie nomen ὑστέραι, ὑστέρων καὶ ὕστερα, lochia, & secundinas significat, hanc accentuum varietatem in genitivo ὑστέρων Galenus affingit; ut unum pro altero non male accipiatur. Ita enim apud Hippocrat. pro casu lapsuque secundinarum græce τῶν ὑστέρων ἔκπτωσις dicitur, non autem ὑστερῶν. Alioqui de utero intelligeretur. Et inepte admodum Leonicenus vertit, τὰ ὕστερα, *uteros*: quum proprie τὸ χωρίον significetur. Non inepte

Com. in apho. 62. lib. 5.

Corpus ut est simile utero.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. epid.

Uterus quid.

Distincti in utero sinus nulli apparent.

Com. in par. 44. sect. 2. l. 6. ep.

Hipp. de diæta.

Gal. c. 4. l. 14. de usu part.

Nominis ὑστέρας explicatio.

Apho. 49. lib. 5.

pte minus dicunt qui τ ὑστέραν ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ τ λοχίων sumi volunt. *Com. in apho. 35. lib. 5.* Sed grammaticos tantum agunt. De vocum proprietate hæc dicenda sunt, ne rerum cognitio obscuritate verborum confundatur. *An uterus nervosus.* Uterus porro nervosam substantiam an habeat, quæstione dignum est. Ea enim de re controversia mota est inter veteres. Ac primum nervus non est, nec tendo, nec ligamentum ut ex Galeno satis patet: itaque restat ejusdem naturæ esse cum vesica, pene, & ventriculo. *Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. epid.* Alias videtur Galenus nervosam substantiam in utero agnoscere, alias eamdem repudiare. Evertit enim eorum opinionem qui perspicui consensus uteri cum cerebro causam, ad illius nervosam substantiam referrent. Est enim proprium (ajunt) nervosarum partium ut cerebro nervorum principio consentiant. *Com. in part. 30. l. 3. de diat. acut.* At Galenus ex eo istum consensum evertit, quod si uterus consentiret cerebro, quia nervosus est, potius peritonæo & ventriculo consentiret, utpote partibus utero vicinioribus quam sit cerebrum utero. At hoc non fit. In quo tollit dogma de nervosa uteri substantia. Tamen alio loco dum Hippocratis aperit sententiam de noxa quam mulieribus oxymeli affert, ideo contingere id ait, quod uterus sit nervosus. Frigida autem præsertim quæ tenujum partium sunt nervosis, frigidis, & exsanguibus corporibus sunt infesta. Uterum enim nervosum esse in immensam molem dilatatio, & in angustum contractio demonstrat. Ventriculus quidem cibis impletus expanditur, sed non in omnem partem ut uterus. Plurimum autem dilatari contrahique nervosorum corporum proprium exsistit. Unde nervosam uteri substantiam necessario convincas. *Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. ep.* In Epidemiorum commentariis ne cogatur fateri consensus uteri cum cerebro necessitatem inde sequi quod nervosus sit uterus (nam generis societate συμπάθεια fit) recurrit ad vasorum amplitudinem. Nam (inquit) præ ceteris corporis partibus plurimæ maximæque utero venæ conceduntur, unde fit ut quæ febres ab 1.
utero sunt, molestiarum plenissimæ sint, linguamque habeant admodum fuliginosam ac nigricantem. Quod si venas amplas habeat, arterias quo- 2.
que haud absimiles habere necessum est. Negat autem plane nervosam substantiam habere, sed ait, secundum corporis similitudinem & ἀναλογίαν, nervosa substantia donati sunt, non autem secundum vim & potentiam nervorum ipsorum. *Maximus uteri cum cerebro consensus quum ob nervosam substantiam, tum ob vasorum amplitudinem.* Quo fit ut consensus iste magnus cum cerebro, unde & accidentium & convulsionum, rerumque similium summa sunt omnia, non a nervosa natura dependeat. Quod autem de distensionis facilitate in veteris dictum est, ita audiendum ut id non quovis tempore fiat, sed præsertim in iis quæ in florente ætate ad concipiendum gerendumque fetum sunt utiles. Admiranda enim naturæ industria, quæ vesicam per omnes ætatis partes augeri voluerit, ut aliquando magnitudine uterum superet, tunc autem veterum magnum esse voluit, quum ejus necessarius incidit usus. *Vesica per omnes ætatis partes augescit, uterus solum quum ejus necessarius incidit usus.* Sic quoniam matricis nulla est commoditas utilitasve aut in iis quæ adhuc augentur, aut quæ jam consenescunt, ideoque effetæ sunt, mulieribus, in augescentibus, & senescentibus uterus magnitudine a vesica superatur: in perfectis autem mulieribus uterus vesicam superat. Quod ex secandorum corporum artis demonstrationibus & oculari fide petendum

Gal. t. 4. l. 14. de usu part.

Ex lib. de dissect. vulvæ.

Silvius Isagoges anatomicæ lib. 3.

Uteri Anatome.

esse Gal. asseverat. Et ne plura de utero temere effundamus, satius multo est ex Galeno repetere ea quæ ad hoc nostrum pertinent institutum, quam falsa forte opinione rei anatomicæ inscitia illud contaminare. Et quo omnia concisius intelligantur, libet ex Silvio Isagogen eam quam ex Galeni penu amplissimo desumsit, repetere. Uterus tunica constat propria, velut ex duabus dividuis coagmentata, villos rectos intus habente, nec multos transversos, foris plures; obliquos medios plurimos & valentiss. Uterum perficiunt tunica altera, venæ, arteriæ, ambarum cotyledones, nervi, cornua, testes: per hæc omnia annexio cum vicinis partibus, situs, magnitudo, figura, uteri os, collum, & colli os, seu sinus pudoris. Tunica altera est nervosa a peritonæo hypogastrii propinquo nata, in recens fetis, sicut & propria, tenuissima, in virginibus, & sterilibus crassissima. Venæ & arteriæ duplices tribuuntur, priores a spermaticis vasis: Dextra quidem a vena cava & aorta, paullo infra renalia: sinistra vero a renalibus: nisi quod sæpe arteria ab ipsa aorta exit. Venæ ambæ multo majores quam arteriæ, præsertim jam parturiente muliere, hæc vasa ramulum quemdam valde flexuosum testibus largita, in uterum absumuntur, inter duas ejus tunicas varie dispersa, sed proprie magis uteri tunicæ hærentia: uti & secundæ seu & posteriores quæ partim in uterum ascendunt, partim in collum descendunt, ortæ quidem a sacrorum vasorum ramo per ossis pubis foramen in crus descendente. Alia vasa a renalibus vidit Herophilus, Galenus non vidit. Cotyledones ora sunt vasorum in uterum internum penetrantia, quæ aut jam grandiore fetu, aut menstruis per hæc fluxuris intumescunt hæmorrhoidon parvarum modo, servata in medio ipsorum orificiorum parva cavitate. Per has utero prægnantis hæret χωρίον paribus suorum congenerum vasorum oribus, tum chorii, interventu fetus: & sic in utero nutritur. Cotyledones in muliere qui negat, Hippoc. negat. Spectet mulieres crassiore sanguine abundantes, & recens enixas, eas conspicuas videbit. Nervi in uterum distribuuntur a costali & infirma rhachitide. Cornua sunt duæ apophyses a lateribus ad ilia, cornibus exorientibus similes. In duo cornua semen muliebre excernitur, & contractæ allantoidis extremitates finiuntur.

Cap. 5. lib. citati de dissect vulva.

Cap. 14. de usu part.

Testes uteri lateribus ad fundum adjacent, minores virilibus, tecti tamen peritonæo vasa in hos ipsos cum sanguine spermatico varicosius educente, tum epididymide propria tunica. Erythroide & scroto & carnosa membrana carent. Immo Galeno auctore, in testibus mulieres ἐπιδιδυμίδες non sunt conspicuæ, sed vel non sunt, vel admodum parvæ. Nam & testiculus parvus, & vas spermaticon. Ac maris testes sunt humidiores, & molliores femineis: vasa spermatica duriora. Contra in feminis duriores testes, vasa spermatica mollia quæ facile in testes inserantur ut epididymide non sit opus. Causa cur feminis testes duriores, masculi humidiores, molliores & laxiores, est caloris infirmitas in feminis: imbecillus enim, adeo fuit ut distendere non potuerit. Quod tamen falsum ante demonstravimus, quum corpora fluida, laxa, molliaque frigidiora duris ac compactis docuimus. Porro cum partibus singulis uterus connectitur.

Per

Per peritonæi tunicam uterus firmissime alligatur ossi sacro, ilion, & pubis. Per venas & arterias præcipue spermaticas & peritonæi ἀπόφυσιν has deducentem, magnis vasis alligatur, & per nervos spinæ. Per villos tenues recto intestino, per alios vesicæ, sed plures & laxiores. Per vincula ossis pubis & sacri & lumborum, musculis. In prægnante sine ullis villis uterus distentus attingit præcordia. Magnitudo mediocris uteri est undecim digitorum a fundo ad pudendum. Ad ilia cornibus extenditur. In utero duplex sinus distinctus per illam tunicæ propriæ in medio glutinationem sutura quadam, qualis in scroto inest, foris designatam. Os uteri in virginibus sterilibusque est glandi virili simile: parturientibus & recens enixis adeo patet, ut nil supersit, quin continua cavitas a fundo ad sinum pudoris appareat. A conceptu contrahitur valde, mediocriter hiat quum semen recipit, aut excernit, aut menses. Est corpus musculosum carne dura ac cartilaginosa constans, in annos occalescens. Cunnus est os colli uteri, cui cutacea Epiphysis, & pellicula innascitur præputio virorum haud absimilis. Atque ex Galeni auctoritate hæc dicta sint de uteri figura, situ conformatione & consensu cum partibus aliis. Restat tantum monere ad uterum, uti & partes ad inferas nervum a sexta conjugatione pertinere qui ei parti sensum impertiat. Cur autem varia nomina sortitus sit, nihil fuit necesse dicere. A proprietate enim sæpe induntur. Aliquando prout cuique collibuit. Ut in Epid. Hipp. uterum ἄγγος vocat, latinè, *vas*, *mulctram*, *conceptaculum*. Cur ita, aliorum esto judicium. Immo ejus appellationis causa Galenum latuit. Porro quum ex morbis mulierum alii sint in utero, alii ab utero, alii proprie morbi dicti, alii καταχρηστικῶς tantum, quum symptomatων nomine potius donandi sint, antequam hæc omnia explicemus, ad fœdos virginum colores jamjam properare instituimus.

Ex hoc loco multo calidiores viris docere possis.

Hippoc. 5. apho.

Hippoc. part. 18. sect. 5. l. 6. epid. uterum ἄγγος vocat.

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates lib. de morbis ait uterum partem esse teneram & exquisiti sensus, & cavitatem habere nervosam.*

2. *Galenus tamen cap. 5. lib. de uteri sectione negat adeo magnas esse conspicuasque arterias, ut sunt venæ.*

3. *Uterus duplicem habet consensum, unum qui fit tum ratione membranæ externæ, tum vasorum tum ligamentorum, alterum quatenus pars est nervosa & exquisiti sensus: hinc Hippocrates bis hoc dicit lib. 1. de morbis mulierum, uterus pars est tenera & exquisiti sensus, & cavitatem habet nervosam. Multæ sunt partes cum quibus societatem habet, syncipur & stomachus. Mens percellitur & improba fit, & non facile intelligit loquens de eo consensu.*

CAPUT VII.

De fœdis virginum coloribus.

Hipp. par. 17. sect. 2. l. 6. epid.

Corporis coloratio ab humoribus est nisi intro sese receperint.

Vide c. 2. lib. 3. de caus. symp. Hipp. l. de hum. Gal. com. in apho. 2. l. 1. Par. 29. sect. 4. l. 6. ep. Gal. com. in illam part. 2.

QUum corporis ipsius color vividus nitet ac floret, græcis χλώρασμα λαμπρὸν dicitur, alimentum corporis a sua non desciviſſe natura argumentum eſt. Sin coloris in deterius mutatio deturpatioque cutis contigerit, ſuccos alioqui alendo idoneos labem concepiſſe declarat. Hinc illud τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν: Coloris coloratio ab humoribus eſt, niſi ſeſe intro receperint: Et cujuſcumque modi alimentum fuerit, talis in corpore color efflorescit: Alimenti nomine pro ſanguine ſuo ambitu utramque bilem & ſeroſos humores complectente, ſumto. Nam ſanguis proprie dictus, & a cujus exceſſu humorum coalitus conjunctioque ſanguinis nomen meretur, vitioſus non dicitur, nec alio quam rubro colore inficitur, ait Galenus. In virginibus porro, ſive menſes eruperint, ſive jam erupturi ſint, minoribus alias, adultioribus alias, præſertim quum aliquarum voluptatum illecebris illiniuntur, earum fructum opinione tantum adumbratum, non autem re expreſſum magno cum deſiderio ceperint, quoniam flos viriditatis in facie decutitur ac exareſcit, contra illa inficitur pallore; hujus cauſam latenſque principium, & curationem inquirere conſilium eſt. Etſi enim tanti hujus mali, quantum numquam experiuntur, in uno Veneris ludo amplexuque curatio poſita eſt, præſertim quum virgineus fundus colitur, non alienum tamen de iis erit conſcribere, quod medicorum inſcitiæ ſæpe querulæ matres illius mali, quo ſuas natas diminui ac extabeſcere in dies vident, τὸ ἀνίατον καὶ ἀνήκεστον attribuant. Inter ſymptomata a medicis obſervari ſolita ſunt colorum mutationes magnum ad partium ſubditarum & facultatis naturalis œconomiæ vitium aut integritatem dignoſcendam ſubſidium allaturæ. His enim quaſi ducimur ad ſuccorum diagnoſin ut paullo ante dictum eſt, & quum diſputaremus περὶ χροᾶς in mulierum corporibus. Illud enim Hippocratis. Quamcumque caro humiditatem attraxerit, ei ſimilem capillum eſſe oportet, non tantum de excrementitio humore, ſed & alimento legitimo intelligendum eſt. Inde autem ſcire oportet colorum obſervationem tanti eſſe, ſive ſit εὐχροια, ſive ἄχροια, ſive, ut ſic dicam δύσχροια, ut hæc una ad obſcurorum latentium morborum ſedes animo luſtrandas conducat. Quoties enim pravus aliquis color in corpore elucet, ſi rerum externarum occaſionis, quam ἀφορμὴν græci vocant καὶ φανερὰν πρόφασιν, excuſatio non adeſt, vitii aut in humoribus, aut in partibus ipſis reſidentis index eſt & argumentum. Nam quum ea oculis mentis obtineri ſuperarique debeant, quæ oculorum conſpectum effugiant, multi autem morbi in obſcuro lateant, vocis claritatem, tarditatem, colores rerum excretarum & corporum natura juvent, quorum ſubſidiaria opera abdita cognoſcantur, ut præclare docuit Hippocrates.

Gal. c. 5. l. 3. de sympt. caus.

Cap. 4. hujus libri. Hipp. l. de nat. pueri. Cap. 5. l. 3. de sympt. causis.

Forte huc referendus locus Prognostici in quo de faciei coloribus agitur.

Ac de fœdis virginum morbis hæc accurate quoad fieri poſſit, tenenda erunt. Qua cauſa, quo ex morbo, quarum partium propria affectione, an

qua-

quarumdam an omnium, an eadem in omnibus species, an cachexia sit, an ἀτροφία, an necessario lædatur lien, an hepar cur ille potius quam hoc, an uterus sit, an melancholia. Et quæ item sit tot symptomaton causa, an potius morbus animi sit, an corporis: deinde ad therapian accedemus. Ac de morbis sæpe non est facile scire quod eorum causa in imo lateat omnem medicorum sensus acutiem superans. Quod tametsi vile habetur, in pretio autem quod in superficie positum operam manus postulat: ad ea quæ vulgo vilia habentur mentis agitatione deveniendum est. Nam qui morbi certis se signis exhibent, eorum forte certa ratio atque scientia comparatur: At illa maxima ex parte aut sunt fallacia, aut ambigua, hinc ab Hippocrate dictum ajunt similitudines bonis & eruditis medicis imponere. Si qua morbi pathognomonica, eis fides non deroganda. At hic sæpe hæreas quum alia ἑτερογενῆ, sive ὁμογονῆ ἢ ὁμοειδῆ, ut abunde explicat Gal. apparent, quorum concursione, græcis συνδρομὴ dicta est, aliquid tandem sese in apertum prodit.

Hipp. sub finem lib. de arte.
Variæ quæstiones hic agitandæ de fœdis virginum coloribus.
Hæc ex initio lib. Hipp. de flatib.
Hoc citat Gal. com. in apho. 2. l. 4. idque ex sectio. 8. l. 6. ep. Com. in par. 1. l. 1. prorrh. Holler.

Ut a re proposita non discedatur: in fœdo virginum colore (qui morbus improprie dicitur) signa modo icteri flavi, modo icteri nigrioris elucent, modo ex utroque promiscuus icterus exsistit. Definiunt enim quidam fœdum illum in virginibus colorem per icterum ex flavo nigroque mixtum ac virescentem. Minora non sunt argumenta obstructionis visceris alterutrius aut utriusque, a qua icteri origo est. Oculorum nativus splendor nitorque perit, quorum ob viriditatem & munditiem facilius in illis quam in partibus reliquis aut roboris, aut infirmitatis, aut latentis vitii signa eduntur, ut ex eorum intuitu ad totius corporis cognitionem deveniatur. Deinde flatuum proventus non raro adest, quem in ictericis quoque adesse quidam oculatiores observaverunt, idque contra Hippocratis sententiam. Sed de ea controversia paullo post plenius. Ex iis itaque patet quis consensus inter fœdum virginum colorem & icterum. Sed in ictero ea frequenter non apparent, immo raro, quæ crebro admodum in virginum defœdatione. In hac enim acerbissimi sunt capitis dolores, ac maxime in syncipite, non tanta in ictero macies corporis, nec anhelitus difficultas quanta in fœditate ista virginum, non ἀποσιτία, sitis, urinarum alias crudarum, alias urinis jumentorum similium, alias aquearum excretio, non ita turbida insomnia mentisque a vanis imaginibus perculsio, pavores, timores, plerumque suffocationes ac ἀφωνίαι, ac quod in iis viget maxime gradiendi impotentia, ἰσχνότης inexplicabilis, ignavia ac torpor, rerum omnium contemtio. Denique surarum quantus maximus dici potest dolor. Quamquam ex iis alia communia sunt cum icteri signis, alia fœdis coloribus propria.

An sit icterus. Hippoc. par. 28. sect. 4. l. 6. ep. Et Gal. in com.
Apho. 72. lib. 5. 3.
Dici potest de complicatis affectibus.
An sit hypochondriaca melancholia.

Quemadmodum autem cum ictero signorum communicatione consentiunt, ita & eorumdem symptomaton fetura, & communicatione ad melancholiam hypochondriacam videntur accedere. In utraque enim affectione sitis est (siquidem hypochondriacam phlogosis quædam primarium venarum Dioclis & Galeni opinione committit) oppressio diaphragmatis, δύσπνοια aliquando, ructus acidi, primarium venarum ἀναδόσεως interceptio, spectra, alias fugacia, alias fixa, desperatio ac rerum contemtio, mortis ap-

In fœdis coloribus magna argumenta sunt hypochondriacæ affectionis maxime quod sitis

significat hypochondriacorum comes. petitio, immutatus faciei character, dolores capitis & stomachi frequentes, gravitas corporis, sensio gravitatis in alvo etiam minimo ingesto cibo sitis intolerabilis. Alias cachexiæ, alias ἀτροφίας signa observantur cum pallore & virore quodam. Nec abs re enim atrophiam ab altera distinguimus, quod in illa corpus extenuatum sensim extabescat, in cachexia corporis satis tumens & turgidulum. Qui enim sanguis in atrophia nec concrescit, nec adhærescit & vix sanguinis nomen admittens, tametsi in cachexia vitiosus, sanguis tamen appellatur, in utroque affectu vires laborant, sed in atrophia magis quod in hac nutritio nulla, in cachexia sit aliqua. Quamquam & atrophia in sanguinis redundantia esse potest. Et tunc etiam sectioni venæ locus esse potest: in quo remedio usurpando virium maxime constantia postulatur. In muliere atrophiam observavit Galenus ob diuturnam mensium suppressionem quum alioqui sanguine venæ turgerent, summus enim erat mæror partibus alimentum obvium respuentibus. Cujus rei demonstrationem ponit Hippoc. *Quibus ventres calidi, iis carnes frigidæ, ii quoque vegetiores & iracundiores.* Non quod instar cucurbitulæ foris intro calor revocetur, ut contingit in lipyriis febribus, sed quod alimentum in nidorem convertatur, ad partesque illabens ab iisdem repudietur. Hinc sequitur consumtio partim facultate imbecilliore reddita, partim sanguine corrupto ut Gal. demonstrat. Etsi ipsius sanguinis solum vitium id potest committere non concurrente imbecillitate, quum diutius manente vitioso humore partes imbecillitatem contrahant. Satis enim ex Galen. commentariis patet & extenuationem imbecillitatis causam esse, & hanc illius pariter causam auctoremque exsistere, ut acrimonia caloris alimentum corrumpat; corruptio extenuationem afferat, parte tale alimentum non capessente, hinc infirmitas. Eadem autem imbecillitas extenuationis causa esse potest, ut præclare de convalescentibus disputans Gal. demonstravit statuens discrimen inter ἰσχίειν καὶ ἐπιδιδόναι: fit, ait, ut corpus non bene alatur, neque proficiat alias ex facultate nutricis impotentia, alias ex pravorum humorum πλεονεξίᾳ. Quæ omnia plenius a nobis dicuntur, quod controversia sæpe moveatur de secanda vena in pallido virginum colore, quum differat longe an marcescant nec proficiant aut facultatis imbecillitate, aut alimenti corruptione. Nam si venæ turgent, corpus autem macrum est, alimenti probi defectio significatur, improbi autem proventus: ad quem tollendum sectio conferet. Nisi quis forte objiciat sanguinem quidem mitti debere si abundet, & nondum insigniter in alterius humoris naturam conversus fuerit: nam si iste mutatus fuerit, detrahi non debet, quo fit ut & Galeni factum in muliere extenuata, de qua dictum est, condemnandum sit, & eorum consilium qui in fœdis coloribus jam mutato sanguine phlebotomiam celebrant. Sed hæc ad curationem pertinent quam ex professo hic non attingimus.

Cap. 7. l. 3. de loc. aff.

Atrophiæ & cachexiæ distinctio.

4. acut. Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. epid. Par. 25. sect. 4. l. 6. epid. Com. in part. præced. Com. in apho. 28. l. 2. apho.

Obiter de secanda vena in fœdis coloribus.

Com. in apho. 31. l. 2.

Hæc Gal. com. in par. 43. sect. 3. l. 9. ep. vid. sub finem com. de diæt. acut. part. 10.

Reversio ad instit. Dictum porro ante est quæ communitas consensioque inter fœdos virginum colores & hypochondriacam affectionem, item & icterum, ut vel hepar vel lien, vel utrumque in vitio sit. Atque utinam & sagacitate qua & Galenus se usum prædicat in dignoscenda affectuum sede ex solo

colo-

colore, uti possimus, ut fœditate faciei inspecta de hepate, aut liene con- *Cap. 7. l.*
staret. Ut ad tactum non concurratur, quo medici plerique abutuntur fa- *5. de loc.*
tentes se contactu hypochondriorum & minimos utriusque visceris tumores, *aff.*
& vitia, & obstructiones consectari hæc enim ludicra & inania sunt, ad *Gal. ex so-*
deliniendum potius medicorum voluptatibus animum una corporis mollis *lo colore*
, *judicat de*
lævis delicatique puellarum contrectatione inventa, quam ut utilitatem ali- *affect.*
quam afferre possint. Hinc Galenus ait aut summe extenuatos esse debere
abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumoremque *Cap.7 l.5.*
esse debere antequam tactu deprehendatur ac manuum appulsu. Et quum *loc. aff.*
An sit per-
plerique fœdos colores cum affectibus superioribus confuderint, ut nec alias *turbatio*
causas, nec remedia alia quærant, non alienum erit eorum quoque opinio- *animi.*
nem attexere, qui fœdi coloris originem ex animi perturbatione, quam in
insano amore constitui volunt, repetivere. Hoc morbo virgines præsertim
rerum usu paullum edoctæ sæpe capiuntur ut perdite quosdam opinione
pulcritudinis aut reconditæ virtutis depereant. Quod quum alias communi
in experientia versetur, tum maxime exemplis e Galeno desumtis licet illu- *Gal.c.6.l.*
strare. Pyladis amor satis indicat quo summe mulier quædam laborabat, *de præcog.*
ut audito amasii nomine & faciei color mutaretur, & innumeræ in pulsu *ad Post-*
mutationes contingerent. Commilitonum nec nomen, nec victoria quic- *hum.*
quam in pulsu afferebat insolens. Docuit quoque Erasistratus qui pruden-
ter elicuit collegitque adamari perdite novercam a privigno suo. Uterque *ibidem.*
in dies tabescebat, nec animo ægro quicquam opem afferebat præter po-
tiundi spem. Affectus hic seu ægritudo seu perturbatio vocetur, græcis
Ἔρως dicitur, hinc τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐρωμανία κατὰ τοὺς ἐρωμένους, insana in 4.
adamatos affectio & propensio: forte aptius ἐρωτοληψία dici potest, quum
puella ita amoribus inflammatur & æstuat, ita libidinibus pellicitur ut ad
insaniam fere adigatur, omni mentis arte præstricta ac retusa. Hujusmodi
cupiditas aut insania insidiatrix est, non aperta, in venis, visceribus me-
dullisque recondita sensim atque sensim corpus tabefaciens ac consumens: ut
quædam virgines ἀλυπώταται hinc suum diem obivisse constet. Quo fit ut
Homerus Venerem insidias nectentem fingat, eique baltheum tribuat in quo
doli essent, & fraudes:

Animos hominum quæ prudentum insidiata fefellit. *Arist. c. 6.*

Quod si prudentum mens, percellitur multo magis & imbecillarum *l. 7. Ethic.*
virginum quarum genus est ἀσθενὲς καὶ ἄθυμον, imbecillum, excors & fra-
cti animi, ut loquitur Hipp. Quo fit ut tacito latenteque veluti dæmonio *Hipp. l. de*
agitatæ versatæque virgunculæ, blanditiis multis pellectæ multa animo ver- *virginib.*
sent volvantque immo extra se sæpe sint (Amor enim animum extrahit ut *Cap.6.l.4.*
ex Euripide Galenus demonstrat) indeque velut exsangues emortuæque ex- *de dogmat.*
pallescunt. Nam in tanta animi perturbatione fieri non potest quin vitali, *Gal. l. de*
naturali, animalique facultati vis inferatur, quod ex melancholicorum *melanch.*
& in l. de
animoque perturbatorum exemplis facile discetur. Quos plerosque impu- *locis aff.*
lit ut coloris in virginibus fœditatem ab una hac perturbatione repe-
tant.

Atque ex superioribus abunde satis patet promiscuum esse aliquid in

Conclusio praecedentium. *Avicennas* virginum coloribus fœdatis ex melancholia morbo, ictero, ſplenitico affectu, atrophia, cachexia, & eroticis. Nam hæc morbum ſtatuunt ab Avicenna *Ilifcin* vocatum de quo forte poſtea dicturos nos pollicemur. Quid ergo hic agendum in affectuum, cauſarum, ſymptomatonque concurſione? An curatio promiſcua eſſe debet, ut nihil hic privatim dicatur, ſed curationis partes diſtributæ ad ſingula affectuum capita revocentur? Ac mehercules involuta admodum morbi hujus cognitio, ut verum ſit *Lib. de locis in homin.* quod ſcribit Hippoc. corpus, nec principium nec finem habere, quod de morborum cauſis intelligendum, de quibus ſæpe dubitamus an his in illis partibus tribuendæ ſint. Tamen ex communi rerum perſpicientia in ætate in qua virgines deturpantur, peculiaribus accidentibus, communique practicorum uſu ſcriptis veterum venanda ſunt quæ ad inſtitutum pertinebunt. Nemo de hoc affectu aliquid privatim ſcripſit. Quicquid co-*Examen de iſta cutis fœditate.* lor non eſt naturalis, nitor deperit hujus tamen variæ ſunt ideæ. In Elephantiaſi, vitiligine, impetigine, pſora, lepra, morphea vel continuo defœdata eſt cutis, vel fœdis maculis conſpurcata. Quum cutis non nitet, *Lib. 3. de ſympt. cauſis c. 1.* ſubjectum alimentum accuſamus, aut facultatem, aut utrumque. Hic non includimus alimenta externa quorum vitio, aut præpoſtero uſu aliquid præter naturam obveniat. In actione ſunt hæc abolitio, depravatio, defectio. Peſſimum omnium eſt depravatio. In Atrophia actio aboletur. In gracilitate diminuitur, præſertim in ea quæ morboſa eſt in qua ſpirituum & ſucci alibilis paupertas adeſt. In iis qui e morbis exſurgunt ſi crudorum humorum copia eſt habitus turget: hoc autem a cruditate eſt inopia caloris, in hydropicis imbecillitas eſt facultatis. Sed in leucis & *Vid. com. in part. 17. libro 2. prorrh. Ibid.* Elephantiaſi depravata actio eſt, depravatum alimentum. Quamquam quidam volunt eamdem leucorum & hydropicorum eſſe rationem: ut utrique facultatis imbecillitatem conſequantur. Tamen Galenus in eodem genere & leucas & Elephantem conſtituit. Dicunt ſecundario tantum leucen a depravata actione eſſe ob malum habitum qui apparet alimento in idoneam qualitatem non mutato. At multo aliter in morphea, & lepra. Aut dicemus potius nomen λεύκης preſſius a Galeno ſumi nec ad hy-*Nunc amplius de iſto colore diſputatur.* dropem extendi proprie dictum; quum hic in crudiore ſucco tantum conſiſtat, illa in depravato & ad Elephantiaſin properante. Aut in diuturniore tantum leuce cachexia contrahi, in qua non videtur ſimpliciter deficere actio, ſed depravata eſſe. Leucen vitiliginis ſpeciem ſtatuunt, ut vitiligo in alphon, leucen, & τὸ μέλαν dividatur. In virginibus color alias atque alias evariat, ut aliquando cruditatis, aliquando obſtructionis, aliquando erroris facultatis magna ſit ſuſpicio. Itaque ut remediorum inventio irrita non ſit, hæc tenenda ſunt, quum idem morbus ſpecie in diverſis corporibus varias ideas ſuſcipiat. Vereque dictum ab Hip-*Liber de flatib.* pocrate: Corpus a corpore, natura a natura, alimentum ab alimento differt.

Ac de virginum pallore nunc plenius dicendum. Primum de eo qui jam grandiores virgines prehendit, præſertim quum menſtruæ purgationis tempus inſtat. Quia enim propter inſolentiam fluendi natura conturbatur,

non

non mirum ſi multo ante quam ad eam purgationem natura accedat, multæ mutationes in corpore virgineo molli ac delicato contingant. Accedit quod venarum ſæpe multa ſit obſtructio tum ob pravum victum, tum otioſam deſidemque vitam, quam facile non poteſt vincere ſanguis nondum fluere ſolitus. Sic antequam ſuperfluus ſanguis erumpat mutatio jam obtingit, & quum ſemel eruperit vix ac ne vix quidem periodum menſtruam habet, quæ nonniſi aſſiduitate fluendi comparatur. Accedit quod etiam quibuſdam mulieribus jam nuptis & enixis laborioſe menſtrua erumpunt, nedum virginibus incorruptis. Demonſtratum quidem ante puellas menſtruas non eſſe, quod alimentum in nutritionem auctionemque ſuppetat: nec ſeneſcentes, quod non ſuccreſcat, ſed medias quoniam qui olim ſanguis in duplex munus conferebatur, idem in nutritionem tantum inſumitur, ut pars reſidua ſit quæ adaugendo corpori erat. Sic neceſſe eſt magnam aliquam evenire mutationem dum ſanguis redundat; ea præſertim parte quæ augendo inſerviebat. Immo in omnium ætatum partibus, ſive per ſeptenarios ſive per alios annos mutationes ad ſalutem, ad mortem, ad ſanitatem aut morbum fiunt. Hinc illud Hipp. de morborum ſolutione per menſes aut annos ſeptem. Et de iis qui quum ſani diu vixerint, quadrageſimo anno aut eo circa, eſt incidendum in morbum a quo ægre emergunt. Apertius autem idem explicat quum ait vitam noſtram ſeptem dierum eſſe, ideſt, per ſeptenarios annorum aliquid aliud atque aliud in nobis viſitur ac contingit. Verba Hipp. hæc ſunt: *ſeptenariis annorum quum alia multa inſignia in corporibus fiunt, tum maxime pueris dentes enaſcuntur, ac excidunt*. Quæ omnia facilius in virgunculis apparere debent in quibus tanta fieri debet mutatio ad evacuationem menſtruam, quum duorum ſeptenariorum vis abſoluta eſt. Nam fere poſt decimum quartum aul paullo ante expalleſcunt, & eo magis quo ſalaciores fuerint, & minus libere educatæ, & quæ facilioris ſunt apprehenſionis. Nam multa animo voluunt ac comminiſcuntur, quorum compotes quum non fiunt animo cruciantur, & eas ſperantes non tam exhilarant, quam angunt non potitas. Ad id facit animi anguſtia quæ efficit ut perturbationibus id facile quatiatur; at quantam perturbationis animi corpori mutationem afferant, ſive in rebus ſecundis, ſive in adverſis locatæ ſint, ſatis ex philoſophorum præceptis abunde patet. Atque quod & fœdorum in virginibus colorum, & perturbationum animi argumenta ſeſe edant, non jam viro junctis, delicatis virorum amplexibus omnem ægritudinem veteremque ægrotationem ex pectore ejicientibus, ſed exactis annis quatuordecim & quum hircire ſeu caprire incipiunt, græcis τραγᾷν καὶ τραγίζειν (ut quod Hipp. maribus & marium teſtibus voce eleganter accommodata tribuit, idem nunc clarioris doctrinæ cauſa, feminis concedatur) immo & quum menſes jam ἐμμηνά τινα efficiunt, primus obſervavit Hipp. hujus hæc verba ſunt: *A ſpectris quum videlicet quidam dæmones apparere videntur, multi ſe ſtrangulaverunt, plures mulieres quam viri*. Eſt enim muliebris natura animi magis dejecti. Ceterum virgines nubiles, & maturæ viro hoc

Apho. 28 lib. 3.

Hipp. 1. de diæt.

Hipp. l. de carnib.

In ſecundo Epidemiorum aliquis eſt locus de iſto dierum aut menſium numero.

Lib. de ſept. part.

Vita hom. ſeptem dierum. per ſeptenarios magnæ in corporibus prioribus noſtris mutationes contingunt.

Cap. 7. l. 14. de uſu part. c. 5. l. 2. de ſem.

Com. in par. 25. ſect. 3. l. 6.

Quod in marium testibus τραγᾷν καὶ τραγίζειν dicitur σφριγᾷν apud Hip. l. de sterilibus dici potest de mammarum in puellis intumescentia & orgasmo. Lib. de virginum morbis. 6.

hoc magis patiuntur, una cum mensium descensu, antea non valde hinc afflictæ. Nam post sanguis in uteros confluit, velut effluxurus horum demonstrationem ad fœdi coloris perspicientiam apprime pertinentium paullo post subdit: Et quum osculum exitus non pateat, sanguis autem amplius influit ac se offert, ob cibos & corporis augmentum, tunc sanguis non effluens præ copia ad cor resilit & ad septum transversum, his repletis cor infatuatur, ex fatuitate torpor, ex torpedine delirium παράνοια, dictum. A torpore pedes ad gradiendum sunt impotentes, donec sanguis ad se redeat. Ex pedibus facile refluit ob rectitudinem venarum: non tam facile ex corde. Nam venæ sunt obliquæ, locus periculosus, & ad delirium maxime aptus. Hinc horror cum febre πλανήτας πυρετούς efficiens: & præ inflammatione insaniunt, & cetera: Aliquando sive spectris voluptas quædam adest ex qua mortem tamquam summum bonum expetunt. Curatio in venæ sectione, optimum remedium viris cohabitare. Sunt & mulieres viro junctæ idem patientes ac maxime steriles. Quibus omnibus exacte tersèque & morbum, & symptomata; & causam fœdorum colorum explicat. Nec enim eum necesse fuit meminisse fœditatis in facie, quum fieri nequeat ut tantis mutationibus symptomatisque virgines opprimantur, quin sanguinis corruptiones contingant, affecto calore nativo, oppressisque partibus naturæ muniis servientibus. Atque ex superioribus verbis quædam sunt observanda quorum ratio quoque teneri debet. Primum notat mensium eruptionem præsentem eorum symptomaton causam: ubi duo observare oportet, prius quidem eum descensum per se id non efficere, sed per accidens, nempe ratione μεταμολῆς ad eruptionem non assuetam & insolentem. Posterius, nil tale eventurum, si quum sunt in motu cierentur menses ac effluerent. Deinde quod ait subsistere sanguinem, eumque copiosum, duo notari debent. Subsistit, ait, ob osculorum angustiam & obturationem, quod idem dixerat Hippocrates in maribus & feminis semen & menstruum non procedere ob angustiam venarum. Quod a ratione alienum videtur. Nam ante demonstratum est ex Galeno quum rationem reddit cur in puerorum vesica potius quam in renibus fiat λιθίασις, vetuste magis, σωμάγμα, ideo coagmentationem in vesica fieri, quod meatuum libertas, laxitasque ea sit in pueris una cum facultatum naturalium robore, ut facile sine obice ad vesicam usque crassa etiam materies pellatur. Quæ adversantur Hippocrati. Si itaque in pusionibus eæ dotes adsunt, cur non & in virginibus annos duodecim natis? Sic credibile vias satis patere. Jam vero redundat sanguis ob augmentum & alimenti copiam, idest, quia non tantum alimenti in αὔξησιν insumitur, & tamen nil de cibis solitis deraditur deciditurque, non mirum si abundet. Si itaque abundat, quomodo sibi viam non parat? Præterea acrimoniam aliquam habet, ut & in juvenibus quibus hæmorrhagiæ ob calorem acrimoniamque sanguinis contingunt, ait Galenus: immo idem virginibus menstruis futuris quod & juvenibus hæmorrhagiam passuris eodem auctore Gal. si acrimoniam habet, viam sibi munire potest. Accedit & naturæ ἔφοδος sive ὁρμὴ impetus, incitatioque. Etsi in pueris & bestiolis suas habet ἐφόδους, cur non & in virgunculis, ut

Hipp. textus explicatio.

Lib. de nat. puer.

Cap. 5. hujus lib. Com. in part. 15. sect. 3. l. 6. ep.

Com. in par. 25. se. 4. l. 6. ep. Com. in apho. 28. lib. 3. cap. par. 3. sect. 5. l. 6. epid.

ut viis non ita obstructis, sanguine copioso eoque acriore, motus orgasmique tempore jamjam adventantem facile excretionem moliatur, sua industria a tot miserandis malis illas vindicatura? Tamen non mirum si in virginibus ægre menses erumpant, quum & vitæ institutum, & torpor, & minimis momentis, magni animi motus, proclivitas in iram & tædium, & fluenti insolentia ad id conferat, quum etiam in jam nuptis pauci admodum effluant nisi pepererint, aut purgationes aliquas immodicas sustinuerint. Tunc enim vasa fluidiora fiunt, ac magis reserantur, ut accommodate explicavit Hippocr. Atque inter cetera meminisse oportet febrium erraticarum in fœdis virginum coloribus oriri solitarum ut experientia maxime demonstratur. Nec omittendum quod ab eodem Hippoc. scribitur non longe ab hoc instituto. Verba sunt: Si virgini menses maturi non prodeunt, multum & febrit, & dolet, & esurit, & vomit, & furit, & rursus resipiscit. Uterus, movetur & quum ad viscera vertitur, vomitus ac febris & delirium accedit. Ubi sedatur uterus & hæc quiescunt, esurit, & sitit & febris lenis, Epialon vocant, prehendit. Itaque ex his quæ nunc scripta sunt colliges febres adoriri solitas virgines defœdatas duorum esse generum, Erraticas, & Epialas. De erraticis nihil dubium esse potest, quoniam ob materiei multiplicitatem facile in virgines incidunt. Atque illæ maxima ex parte quartanarum febrium sunt πρόδρομοι, ut veteribus placuit, quartanis autem sæpe corripiuntur virgines decolores & hydrope præsertim si lien laboret, paullo ante dictum est brevibus, sed abunde magis post explicabitur. At de Epialo major dubitatio. Epialos febris levis est, quod ad ea quæ foris conspicua sunt, sed tamen symptomatis feta est gravissimis. Et quia mitior sensui obvia est, ideo ἠπίαλον vocaverunt quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα, blande tepefacientem, ut Paullus ait. Ad quotidianas febres proxime accedit, sed a frigidiore, viscidiore, caloremque egregius concipiente originem trahit. Ut eam pituitam vitrea committere dicatur sua natura ἀνεκθέρμαντος frigusque in se habens privativum, ut practici loquuntur. Ejus sedes in prima regione, unde in accessionibus febris frequentes animi defectiones observavimus; tum propter alvi viciniam, tum summam quæ in illa febre inest inæqualitatem. Immo in iisdem partibus caloris & frigoris sensio exsistit, ac si calida & frigida intemperies simul exsisteret. Idem in rigore contingit. Unde apud veteres nemo sine febre rigebat. Et quodam loco Hippoc. scripsit, rigor, non tamen febris, ac si insolens esset, rigore quempiam prehendi quin e vestigio sequatur febris. At de Epialo plura legere possis apud Gal. Non abs re tamen meminisse oportuit febris ἠπιάλου & erraticarum quibus decolores virgines exercentur. Epialus enim propriam quamdam habet curationem. Unum quoque admonere velimus cur ante dictum sit erraticis & quartanis febribus puellas prædictas capi, immo & hydrope, horum cognitio ad rem maxime spectat, ut successiones morborum intelligantur quæ pro nihilo habendæ non sunt ut divus Hippocrates litteris tradidit, pro quibus qui morbi, ait. Quartanarum febrium Ilias lienum imbecillitatem consequitur: quod præterquam humoris species in liene redundare consueti declarat, ipse quoque Hippocrates aperte indicavit. Nam loquens de usu aquarum pu-

trium

Initio l. 1. de morbis mulierum.

Hipp. l. de superf.

Duorum generum febres defœdatas virgines adoriuntur, Erratica & Epialæ.

Æginéta l. 2. Epialam vocat quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα.

Epialæ febris causa & sedes.

Gal. sub finem l. de inæquali intemp.

com. 5. in 1. Epid. par. 22. Et c. 6. l. 2. de differ. feb.

Gal. l. de inæqual. intemp.

Lib. epid. sect. 6

Lib. de aere & aquis.

Gal. metho. 13.

trium ait apud eos quibus tales aquæ uſui forent quartanas æſtivas longas admodum graſſari, etenim lien his infirmior fit: quoties autem lienis infirmitas eſt, quartanarum magnus proventus eſt. Nec enim alimentum bene defæcat, & melancholicum quo voluptuatur non attrahit. Quomodo eſt intelligenda controverſia de facilitate ſcirrhi in liene. Quod enim lienis rarum corpus ſit, facile admittit & retinet humores, qui diu retenti ſcirrhum tumoremque generant, humor autem craſſus & fæculentus. Hæc Galenus. Et tamen idem ſcribit lienem tanto tenuiore ſanguine nutriri, quanto hepate rarius eſt. Sic hepar facilius obſtructionibus patebit. At in libris de uſu partium de vero & proximo alimento loquitur. Aliis vero locis de alimento non vero & remoto, has τῆς τροφῆς differentias expoſuit Hippocr. Quum itaque puellæ coloribus defœdatis præditæ maxima ex parte ſint melancholicæ, mirum non eſt ſi & ratione imbecillitatis lienis, & ſuccreſcentis humoris melancholici quartanis impediantur: Item & erraticis ob humores in diverſis locis ſitos & promiſcuos. Eamdem quoque de propenſitate in hydropem rationem afferre poſſumus. Vel enim 1. hydropicæ fiunt, vel ſecundo. Primo quidem ratione imbecillitatis quæ in illis diuturnitate temporis contrahitur, & intempeſtivi aquarum uſus ac præſertim veſperi, facile enim attrahit raritate carnis criſpæ & tortitiæ, ut loquitur Aphrodiſæus, donatus, & de induſtria a natura inſtructus valida facultate attractrice, ut & ventriculus, & cyſtis cholidochos, & ren opinione ejusdem. Unde dum rationem reddit cur febre laborantibus lienes augeantur, cauſam ſtatuit aut largiorem hauſtum egelidæ, quam ratione ſui corporis rari & fungoſi lien facile prolectet: aut quia viſcus debile eſt, materias eo affluentes maxime excipiat. Unde facile ſequitur hydrops. Quæ cauſa impulit Hippocratem ut aquam tamquam humorem in liene conſtituat. Nec adeo deceptus ut exiſtimet aquam proprie humorem dici. Multa enim reclamant. Sed ut aperte ſub finem librorum de morbis argumentis multis demonſtrat, de aquæ uſu immodico id capiendum eſt, quam lien alliciens omnium facillime corpus in hydropem conjicit. Itaque a ſymptomate quod lienis tumorem maxime conſequitur, aquam in liene ſtatuit. Ideſt, hydropis generatio præſertim ejus qui ob exceſſum rerum liquidarum fit (nam in prognoſt. alium conſtituit febrium continuarum heredem) a liene maxime repetenda eſt. Quæ ut quis tamquam inania non rejiciat Hippocratem conſulat. Secundario autem in hydropas virgines incidunt per ſucceſſionem alius morbi. Nam longi morbi in hydropem ſæpe degenerant, ut ante ex Aphrodiſæo demonſtratum eſt. Immo & quartana (quæ tamen ſecuriſſima eſſe cenſetur, & a magnis vindicare morbis) in hydropem degenerat ut Galen. ſection. tertia lib. 1. Epid. indicavit. Accedit & alia hydropis ſpecies diligentiſſime obſervanda, & de qua nemo veterum umquam ſcripſit, pote quum quis diuturno morbo confectus fuerit, atque interea temporis medicamentorum uſum neglexerit: Tunc enim diuturnitate iſta carnes corrumpuntur ac liquantur, hinc hydropis occaſio. At puellas fœdo laborantes calore ut plurimum febres morbique diuturni affligunt: quibus & aliæ affectiones neceſſario ſuccedunt. Ceterum quod ante monſtrare cœperamus, quum in puellis

4. de uſu part. Hipp. l. de Aliment. Quomodo lien ob potum aquæ hydropem indicat Hipp pleniſſime explicat l. 1. de morb. mulierum. Aphrod. proble 81. l. 2 ait ſplenem vim alliciendi habere maximam & inde nomen ſortiri. Aphor. prob. 68. ſect. 3. Apho. probl. 57. ſect. 2. Probl. 41. lib. 2. Lib. de morbis. Lib. de genitura. Lib. 4. ſub finem. Vel dicere poſſis aquam in liene ſucceſcere, quia ſi humores ſint ſeroſiores, maxime intumeſcit lien & hydrops ſequitur. 2. prog. Hoc explicat. Gal. l. de

puellis ſanguinis erumpere volentis, propter tamen cauſas aliquot exilire prohibiti, refluxus fiat ad partes ſuperiores: inter eas maxime afficiuntur quæ naturam habent ſpongiformem. Ita enim in aphoriſmis non aliam rationem reddit Galenus, cur facile omnes humores in ſe pulmo admittat, quam quia laxus & rarus; idem de liene judicium eſto. Atque rurſus ex laxis partibus, eæ vitium attingunt prius quæ propinquiores; ut mirum non ſit ſi refluxus illius primam cladem lien perferat. Hepar quia compactius non ita facile recipit ex ſententia Hippocratis: idemque eſt judicium de corde ac hepate ratione ſodalitatis ac compactionis: lien & cerebrum fluctionibus ſunt maxime opportuna. Sed quid ex lienis tumore aut alio vitio conſequitur? Nec enim principatum in corpore tenet, ut ejus labes & vitium tanti non ſit. Quod verum quidem eſt, ſi cum reliquarum partium præſtantia & dignitate conferatur: ſed tamen lienem muneris neceſſitas toti corpori commoda commendabilem reddit. Quod autem interſit magni ad corporis aut καχεξίαν ἢ εὐεξίαν an lien valeat an non, graviſſimus auctor Hippocrates docuit. Ita enim ſcribit, cum ſplen præ febre magnus ſit, corpus minuitur. Nam a cauſis iisdem ſplen effloreſcit, & corpus contabeſcit. In græco legitur σπλὴν θάλλει. Apud græcos autem τὸ θάλλειν vireſcere, florere, ac pullulare ſignificat, ut ad plantas θάλλειν referatur, quemadmodum ad flores τὸ ἀνθεῖν. Et quemadmodum θάλλειν de ſuperficie corporis dicitur, τὸ θάλλειν, ita de tumore ac veluti pro germinatione partium in corpore contentarum intelligi poteſt. Illam ſententiam Galenus explicat in ſecundo de naturar. facultat. diſputans adverſus Eraſiſtratum qui nullum lieni in corpore publicum munus attribuerat. Contra autem deſtinatum eſſe ſanguini repurgando demonſtrat. Atque ita ex Hippocrate citat, quibus corpus floret, iis lien minuitur. Præterea, ait, quibus viſcus id magnum ac tumens augeſcit, iis corpus lien minuit, & cacochymum reddit. Sed quod Hippocrates dicit lienem θάλλειν, Galenus periphraſticῶς explicat, in tumorem molemque augeſcere. Ideoque quidam volunt τὸ θάλλειν opponi τῷ ξηραίνεσθαι. Ut lien θάλλων dicatur, floreſcens, increſcens, ſeſe ſua circumſcriptione præferens veluti rotunditate quadam, ut de quodam ſcribit Hippocrates. Denique in molem excreſcens: Contra dicatur ξηραινόμενος, collabens, exareſcens, imminutus, ac conſumtus. Quæ verborum proprietas ad unguem tenenda eſt ad cognitionem quæſtionis quæ in medium adducetur. Nam cur non moles lienis & efforeſcentia in bonis ducenda eſt? Quum enim tumet augeſcitque lien, duo ſignificantur, & vis ſumma atractrix lienis qua plurimum ſanguinis fœculenti prolectavit, & exoneratio corporis in lienem tamquam in partem ignobiliorem, quæ poſtea aut fluxu dyſenterico, aut re aliqua ſimili ſeſe iis moleſtiis liberabit: itaque ut corpus niteat floreatque par eſt, augeri intumeſcereque lienem, ut idem lieni contingat, quod & hæmorrhoidibus. At hæmorrhoidon tumor vitio non datur. Sic verum illud non videtur, quibus corpus floret, lien minuitur. Immo quum lien eſt parvus ac imminutus, ſucco melancholico corpus redundat diffluitque, ſic ſuum nitorem amittit. At ita ſatisfaciendum quæſtioni. Tumor lienis magnus, & ejus extenuatio exilitaſque in malis poni

typis docens febres quartanas quotidianas provocare ὑδεριχὰς παρεγχύσεις Hipp. ſub finem ſect. 6 l. 6. ep. & par. 4 ſ. 3. l. 1. ep.

Hipp. l. de affection.

Cap. in ap. 33. l. 6.

Hipp. l. de ver. med.

De his vid. l. 2. ep. meorum.

Hipp. 4. de morb. & Gal. l. de ſang. miſ.

De liene locus eſt commemorabilis 3. aut 4. c. l. 9. de comp. medend.

κατὰ τόπους.

Hipp. l. de locis in ho.

Gal. l. 2. de nat. facult. c. 9.

7.

Quid ἀνθεῖν καὶ θάλλειν.

Quibus corpus floret, iis minuitur lien & cur?

Vide l. 9. de comp. med. secundum locos quomodo lien facile obstruatur.

Hipp. l. de loc. in hom. 5 p. 1. sect. 6. l. 6. epid.

Hip. l. 3. de diæta.

Com. in apho. 12. l. 6. & c. 8. l. 2. de nat. facult.

ni possunt. Tumor quidem, quia malus ut signum & ut causa, ut signum quidem, quoniam magnum succi melancholici proventum declarat, sua veluti copia & impetu in lienem sese profundente, unde brevi futurus scirrhus & hydrops ut ante demonstratum est. Ut causa autem malus est, quia brevi contingit ut præpeditis præ tumore viis humori melancholico non sit fluxus & refluxus. Unde metus ne massa sanguinis contaminetur. Nam quum corpus undequaque sit apertum, confluxile & exspirabile, ut Hippocrates scribit, immo circuitu quodam excretiones fieri debeant a partibus internis quum repletio est (ut idem auctor scribit, in isto lienis tumore non potest non malorum consecutio afferri. Quæ omnia fuse a Galeno explicantur. Extenuatio autem ejusdem lienis mala est, quod & facultatis infirmitas significetur, & visceris vitium. Itaque mediocritas laudanda est. Et quum ait, liene imminuto corpus florere, nomen imminutionis largius est accipiendum pro mediocri lienis constitutione; fieri potest autem ut tumor lienis laudetur, præsertim si bis semelque tumeat, natura abscessum moliente in lienem, & corpus a succo melancholico expurgante. Et quod lien turgens dicitur θάλλων, id κατακχηστικόν est, & ex politico loquendi modo sumtum. Vulgus enim rerum bonitatem floremque ex mole ac crassitie metitur, quomodo meo judicio, ex crassitudine & tumore corporis sanitatem plerique colligebant de quibus Gal. lib. περὶ πλήθους.

Hipp. l. 2. de diæta. Ab insolita nat. aggressione & recursu sanguinis ad superiora lienis vitium succi melanch. copia & sympt. illas contingit.

In aggressionibus naturæ tumultus excitantur.

Ex quibus omnibus patet in decoloribus virginibus non esse forte petendam aliunde tanti mali originem, ac præsertim atrophiæ, cachexiæ, extenuationis ac hydropis denique quam ab uno liene: hæc siquidem pars nusquam fere non tumet, efflorescit adaugeturque. In scirrhosam sæpe naturam abit. Et ex nostratibus medicis quibus ex munere incubuit ut aliquid opis ad fœdos colores afferrent, omnes uni lieni & ventriculo suam operam dicaverunt. Sed unde illud vitium in liene? unde succi melancholici ubertas? Nam & pallores, & dolores capitis surarumque implacabiles, & ἀσφυξίαι, & atrophia, & ἀφωνίαι, & cordis palpitationes, & febres cujusque generis ea duo consequuntur. Item & curæ & sollicitudines quibus virgines præter rationem implicantur, & ut ait Hipp. corpus consumitur ac liquescit, ab eodem fonte scaturiunt. Hæc autem idem auctor ab insolita naturæ aggressione in citandis mensibus, & recursu sanguinis ad partes superiores repetivit, ut ante demonstratum est. Dictum enim est mirum esse non debere si corpus virginum tenellum propter insolentiam ita laboret. Nam si jam junctis viro, quarum etiam fundus colitur, & salsa jucundaque titillatione vasorum amplitudo procuratur, dolores lumborum adsunt, horrores, mæstitia, viis etiam patentibus, multo magis insolita mensium eruptio plena erit calamitatis & molestiarum. Nec enim fluoris est facilitas, nec meatuum libertas. Accedit inutilis naturæ conatus. Ac quoties natura aliquid aggreditur, in aggressione ipsa tumultus excitantur, tanto majores, quanto natura magis nititur ac laborat. Id quod in crisibus præcipites mutationes testantur. De indole morborum defœdatas virgines fatigantium hoc dicam. Quantum communi usu deprehenditur, fere fieri videmus, ut qui morbi puellas inuadunt, ita obstinato ani-

mo

mo cum iis pugnent, ut medicorum operam ludant. Quod cum alias ob humorum quandam ἰδιοσυγκρασίην contingat, tum maxime quia quicumque cum lienis tumoribus obſcuriſque affectionibus junguntur, nec non cum animi angoribus, eorum natura eſt indomita ac inexpugnabilis. Declarant plerique omnes qui anguſtiis animi preſſi eliſique in morbos incidunt. At enim ab his non emergunt, aut longiſſime graviſſimeque divexantur. Cur autem dolor animi viſcera contrahens tam effrenes immedicabileſque morbos pariat, id dignum quod in quæſtionem veniat. Sed id explicationem arduam habet. Si enim una cum corpore animus ægrotat, unde ægrorum relatione perſpectam cognitionem urgentis morbi habere poſſis? fruſtra ægrotanti de morbo narranti credideris. Nam nil veriſimile narraturus eſt. Ac dubitatur an ægro animo, an corpori medela quærenda ſit. Et fruſtra artis noſtræ remediis exercentur, quum ægritudo pluris faciunda ſit, quam ægrotatio corporis, illa aut minis, aut objurgationibus, aut animi libertate, aut optatæ rei adeptione ac fructu eſt lenienda, cura enim in corpus redundat.

Sunt qui deſidem otioſamque vitam virginum id morbi genus afferre comminiſcuntur. Veſtales virgines in exemplum conſtituunt. Nec abs re fortaſſis. Nam divus Hippocrates præclara methodo ſtatuit morbos alias oriri quum cibus laborem ſuperat: alias quum cibus a labore ſuperatur. Illi ad repletionem referuntur: hos in inanitione potius definies. Sanitas autem elucet tunc ac conſiſtit quum laborum ciborumque æquabilitas ac ſymmetria adeſt. Ac de ſuperante laborem cibo ita cenſuit. Incipiente repletione quum cibus laborem vincit, ſomni longi ac dulces contingunt. Quum vero corpus non ſuſcipit amplius repletionem, ſecretionem ac repurgationem aliquam jam intro remittit præ circuitus violentia, quæ ſecretio contraria eſt alimento a cibis profecto, & animam perturbat. Et tunc non amplius jucundi ſunt ſomni & neceſſe eſt hominem turbari, & videtur cum aliquo pugnare. Qualia enim corpus patitur, talia videt anima viſu jam concluſo. Quæ tametſi obſcuriora, ſatis tamen apta ſunt ad morbum illum virginum de quo quærimus, quum ex eis videantur illæ potiſſimum defœdari quæ prope moleſtas matres vitam otio & ſilentio tranſigunt. Quæ enim negotioſæ ſunt, aut animo liberiore ſunt, aut ſuæ ſpontis (ſi modo blandus tacituſque amor non feriat ſinus) aut liberalius educentur, nihil tale experiuntur. Præterea ſolas urbanas id vitii attingit. Quæ ruri degunt immunes videntur.

An desides & otiosa vita fœdi virginum coloris causa.

Hipp. l. 3. de diæta.

Idem l. de insomniis.

Solas urbanas id vitii attingit, rusticæ immunes.

De virginibus ita affectis pauca narrare conſilium eſt. Aurifabri filia annos duodeviginti nata ſexennio fere fœdos colores patiebatur. Nil artis remediis contra contumax malum proficitur. Dum peregre profectura curru ſuccuſſorio devehitur nauſeabunda tandem vomit incredibilem humorum variegatorum copiam. Animam agere videtur. Intra quatuor quinqueve dies deperditus faciei color recuperatur, nulla ope medica, ſed ſolo vomitu ſpontaneo revocatus. Ut mirum non ſit ſi tantopere in omni repletionis ſpecie vomitiones Hippocrates commendaverit. Itaque credibile eſt a variis humoribus iiſdem corruptis malum hoc ali ac foveri. In vico ſancti Antonii

Historia.

Lib. 3. de diæta.

Antonii quædam virgo viro matura annisque plena præ fœdis coloribus mire languebat. Incredibilibus symptomatis ac præsertim oppressione hystericaque suffocatione detinebatur. Et huic virgini adeo os uteri totaque vulva hiabat, ita ut vix quisquam credere possit: Quo medici colligebant præcipuam mali causam in veneris appetitione consistere. Et naturam isto uteri hiatu satis indicare quodnam tam longi mali remedium aptum futurum esset. Ac plura de fœdorum colorum origine, deque affectuum similitudine qui horum auctores esse possent, a nobis dicta sunt, quam quod institutum esset. Sed ordo & rerum series in eam πολυλογίαν, ut ita dicam, traxit. Nunc quoad fieri potest accommodatissime θεράπειαν consectabimur. Quod difficile est propter & symptomaton & affectuum complicationem & confusionem. Quæ autem a nobis ea de re scribuntur, tametsi senioris cujusdam medici usuque triti, industriam videantur expetere; quia tamen & auditione, & lectione, & cogitatione, quæ quidem studio & diligentia ætatem præcurrunt, nonnulla animo notata ac comprehensa habemus quorum non negligenda explicatio, ea in communem utilitatem afferemus. Si ex sententia Hippocratis ejusdem est facultatis morbos nosse, & eorum causas, ac morbos ipsos omnibus medicamentis quæ morbos augescere prohibent, curare: ex perspicientia causarum remedia quodammodo eruemus.

Fœdi virg. coloris therapia. In fœdis virginum coloribus curationis ratio vertitur in pharmacia & diæta. Sed ad diætam properandum potius & corporis constitutio, & contumacia morbi suadet. Nisi forte aut erraticæ febres, aut Epialæ adoriantur, quarum in depulsionem incumbendum, ut postea dicetur. Ideo autem pharmaciæ diætam anteponimus, quod illius usus vix commodus idoneusque esse possit. Nam quum vel extenuatio magna cum virore adesse soleat quamdam ἀτροφίαν exprimens, vel tumor calorque plumbeus cacochymiam cachexiamque adumbrans, in neutro audacter medicationes usucapiendæ sunt. De cacochymia illud Hippocratis audiendum, qui pravo utuntur cibo per medicamenta evacuati cito exsolvuntur. Id est, qui pravis abundant humoribus, sive nomine pravi alimenti id quod externum est audiatur, sive humores humorumque ichores in corpore contenti auctore Galeno. Maxime autem cacochymi medicationes ægre ferunt quod paucos bonos habeant spiritus & calorem imbecillum, præterea vix robur virium in cacochymia præsertim si magna sit, constare potest. Deinde dum pravi humores exagitantur tetros efferunt ex se fumos, a quibus leipopsychiæ inducuntur. Tertio dum humores vitiosi per partes sensibiles deferuntur pungunt feriuntque, unde verenda sequuntur symptomata. Unde cautio adhiberi debet in purgatione corporum malis humoribus præditorum. Minus vero extenuatum emaciatumque corpus pharmacis vexandum. Impense enim corpora ejusmodi a medicamentis calidis divexantur. Et major marcor inducitur & tabes, ut gravissimus error eorum exsistat, qui dum corporibus tabefactis aridisque opem afferre volunt, experti semel quod eorum corporum alvus non facile laxetur, ad scammoniata valentiaque medicamenta confugiunt, quibus tantam corpori vim afferunt, ut plerisque perniciem hinc contractam noverimus. At non noverunt

Apho. 36. lib. 2.

Gal. com in aphor. prædictum & l. de loc. in homin. scribit, quū intumuerit pallidus exsistens exsolvitur si quod attenuans datur medicamentum.

verunt isti proceres medici (si diis placet) difficultatem subducendæ alvi ideo evenire quod alvus sit exsucca aridaque , ut colliquationem afferas potius, quam aliquid educas . At melius Hippocrates non vult graciles dejectoriis medicamentis vacuandos , sed vomitoriis : Contra mediocriter carnosos subductoriis exercendos. Videt inclinationem & ῥοπὴν humorum in gracilibus, & præsens periculum si subductoriis agitentur. Ac de gracilibus natura & temperamento Hippocrates intelligit , dicat quispiam , non de iis qui propter morbum, aut humorum cacochymiam tales evasere, quibus maxima ex parte imbecillus stomachus, ac propterea ad vomitionem ineptus . Quod & Celsi opinione sunt confirmaturi : vomitus (ait) inutilis est gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus. Immo Gal. abdominis tabem ad vomitiones nocere contendit. Quæ Celsi auctoritas nos valde pungit, in eamque opinionem adducit ut credamus nil pro nobis facere aphorismum illum Hippocratis quo docere voluimus corpora gracilia & emaciata medicamentis non esse tentanda . Immo contra stat sententia Hippocratis qui nos hortatur ad purgationem corporum tabefactorum. Medicamentum , ait , donec corpus floret , non propinetur: non enim evacuatio fit nisi exigua . Quum autem gracilis ac macilentus fuerit, tunc bibendum exhibe, & evacuabitur . Itaque convincet audientius minusque cunctanter extenuata corpora esse medicanda , quam bene habita & εὔσαρκα. Sed Hippocratis verba benevole sunt accipienda , non detorquenda. Nomine florentis corporis sanos intelligit , quibus medicationes sunt inutiles ex sententia Hippoc. immo si qua illis a sanitatis gradu decessio videatur, ad prophylacticon potius recurrendum consilio Galen. Nomine gracilium cacochymos intelligit , utpote quibus propter succorum latens vitium corpus nihilum quidem proficit , aut parum admodum. Sic emaciantur & tabescunt, ut ex sexto Epidem. paullo ante demonstratum est. Quod autem ea mens sit Hippocratis, ita ex iis quæ sequuntur audiendum. Medicamenta cholagoga (supple in ictero) ne exhibeantur, quia corpus conturbatur. Ubi autem siccum fuerit corpus quod conturbatum est, corpus nutrito, nec medicamine dejice alvum : Sin homo viridis & luteus sit, purgato, nequaquam siccato, ut is color stabilis non sit . In quibus verbis rerum ad hunc scopum pertinentium diorismi continentur . Nam monet ictericum humectandum , deinde purgandum: & quum corpus resiccatum fuerit , non esse pharmaco turbandum . Sin sit luteus & viridis (χλωρὸς græcis) audacter purgandum . Idest , si superstes sit cacochymia cujus soboles sit coloris defœdatio , a purgatione temperare nefas est . Sic graciles , idest , cacochymos ; a signo & communi symptomate nomenclaturam desumens , libentius ad medicationem adegit . Itaque ex iis legitima ratio medendi desumenda est , ne temere parcamus medicamentis quum opus non est, aut eadem usurpemus. Et si turgidulum corpus sit , & pravis scatens succis , purgatio quidem tentanda est , sed per Epicrasin ratione virium imbecillarum. Sin extenuatum aridumque , sequendum Hippocratis consilium, ut

Siccis & squalidis alvi duritie praeditis nocent violentia medicamenta. Apho. 6. lib. 4.

Celsus c. 3. l. 1.

Com. in apho. 36. lib. 2.

Hipp. l. de loc. in hom.

Hipp. ap. 36. & 37. l. 2. Gal. l. quos & quando. Gal c. 11. l. 6. de san. tuend. & l. de consi. Ibidem.

Quum extenuatum aridumq; corpus est & cacochymum prahumectetur, dein per Epicrasin repurgetur.

corpus præhumectetur : deinde si locus sit medicamento , id præstabitur. Ut mirum non sit si ad diætam potissimum curationis caput revocaverimus : sive ea in cibo & potu, sive vitæ instituto, sive alia in re cernatur.

Ac docuimus confusa promiscuaque multa esse symptomata, quæ alias icterum, alias hypochondriacum quid, alias erotica, alias vitium in liene, alias in hepate designent : ut dubitaverimus de curatione an confusa mixtaque esse debeat, ut & capiti, & utero, & utrique visceri consulatur. Sed res ita exigere consilium non est, quum vix commentandi finis esset. Unum admonere æquum est ad curationem apprime faciens, non perpetuo suspicari nos oportere aut obstructionem in alterutro viscere, aut inflammationem, aut scirrhum, quum corpus pravo calore infectum est. Quod plerique faciunt ad id suum consilium dirigentes, sed perperam. *Cap.7.l.5. de loc, aff.* Galenus autem in hepate κακοπραγίαν ἄνευ ὄγκου agnovit : pote quum in sua substantia affectum hepar est, & parvo etiam tinctum colore. *Gal. com. in apho. 5. l. 6. locus præclarus.* Sic, inquit, in corpore & viridis color est, & plumbeus, & alii colores ineffabiles cernuntur jecore probe suum officium non faciente sine tumore ullo. Idem de liene intelligendum scribit. Sic & inflammatio in hepate (quæ alias dolorem infert quum circum membranas est, alias quid grave, quum in substantia est : ipse autem Hippocrates *Hipp. sub finem l. de prisca medicina.* absolute dixit circa hepar dolores acerrimos esse) & obstructio, & totius substantiæ vitium (quod ad διαφθοράν revocari potest) reperitur. Idem de liene censendum est. *Gal. c.6.l. 5. de loc. aff. & c.7. lib. 3.* Maxime vero in lienis corpore vitium latet in fœdo colore, tracto in consensum ventriculo, de quo nusquam non queruntur defœdatæ virgines. At fieri non potest quin ventriculus lieni maxime consentiat præsertim in splenicis ex Galeni sententia *Cap. 13. l. de nat. facult. & 7. c.l. de atra bile.* qui verisimile esse ait a liene saniosam illuviem in ventriculum regeri, quæ gravium est causa symptomaton. An vero sit saniosum quid quod a liene regeritur, dubium esse potest: Item an a corpore ipsius lienis. Galenus per jejunia attractionem fieri ait a jecore & liene, ut sufficiatur alimentum ventriculo trahenti & suctionis sensum habenti. *Dum ventriculus est vacuus, corpore fruitur colliquescente.* Et id alimentum laudabile esse potest. Qui enim in mesaraicis venis succus continetur vitio maxima ex parte caret. Tamen alio loco dum loquitur de eo alimento quod mendicat in inedia ventriculus ab alterutro viscere, illud damnat, aitque saniem esse aut biliosam, aut pituitosam, aut serosam. Immo dum alimentum hoc repetitur, excrementis corpus impletur. *Cap. 13. l. 3. de nat. facult.* Quod falsum videtur, quum eodem in capite dicat culpa vacare sanguinem qui a venis mesaraicis & lactibus in ventriculum recurrit atque eructatur. *Ibidem & c.19.l.14. de usu part.* Itaque sibi dissentaneus est Gal. modo saniem vocans id quod serie & continuatione quadam ab aliis partibus relabitur, modo laudabilem sanguinem & succum appellans, hæc ἀσύστατα. Item secum
8. pugnat de jecore disputans. Nam modo ait a lactium & mesenterii venis aliquid refluere in penuria alimenti, non ipso vero jecore & vasis in eo contentis, negat : *Ibidem.* paullo post vero ait mirum non esse si ab ultimo corpore aliquid intro recurrat, nec si a jecore & liene per eas vias per quas deductum

ctum erat, refluat. Itaque & a liene, & ab jecore aliquid relabi asseverat. Totum enim corpus apertum undique, spirans, ac incitatum, ait Hippocrates. Controversia utraque dirimetur eodem pene filo. Quod in ventriculum refluit, id & sanies est, & quid laudabile. Sanies, si eousque progrediatur attractio, ut pars obvio quovis alimento in mesaræo contento non satiata sit: sanguis vero laudabilis est, si a primis venis tantum aliquid mendicetur. Nam ut ait Gal. non est credibile illum succum qui in parte ipsa contentus est, a ventriculo resumi. Itaque non fit attractio ipsius hepatis corpore, sed a venis ei affinibus, non a contentis in ipso. Quæ omnia obscurius explicantur a Gal. eodem in loco. Tamen dubium esse potest num ab interno corpore ipsius lienis abducatur revellaturque aliquid, ut declarant appetentiæ melancholicorum vehementes ob refluxum humoris acidioris. Immo ait Gal. hepar & lien sæpe ex se excrementa in ventriculum rejiciunt: immo & pus & sanguis in parte contentus, ejusdem opinione, redit. Tamen Hippocrates alia est in opinione: dum enim rationem reddit cur pulmones, mammæ, lien facile humorem admittant, eumdemque ægre deponant, ait in illis partibus ventriculum atque capacitatem non esse, cujus, & commoditate & beneficio partes illæ exhauriantur, ac propter id facile indurantur. Sed hæc facile intelligi possunt. Jam vero in penuria alimenti ex liene & jocinere attractio fieri potest, & partes hæ nimio humore obrutæ in ventre eructare aliquid valent, maxime vero lien ob vasis venosi fundum ventris contingentis commoditatem. Si quid ab intimo corpore deraditur, eorum præsertim quæ jam nutritura erant, saniei speciem referre potest. Et tametsi forte hepati aut lieni sanies esse non possit, ventriculo saniosum est & non ὁμοιότροπαν. Quod enim uni commodum est & nutrimentum, alteri excrementum est, & contra. Ideo dicebat Hippocrates, alimentum non alimentum, ut chylus ventriculo excrementum est, benignior vero pars eidem alimentum quum nutritio veræ nutritionis æmula in ea parte fiat.

Hipp. l. de loc. in hom.

De ista sanie quæ in ventriculum refluit sive dolor adsit, sive mœror, sive jejuniũ, sive corpus biliosum Gal. com. in apho. 50. l. 6. amplissime.

Cap. 13. l. 3. de nat. facult.

Cap. 1. l. 6. de loc. aff.

Cap. 9. l. 5. de loc. aff.

Vide sub finem c. 13. l. 1. de san. tuend.

Lib. de alimento.

Sed ad ea quæ de curatione quasi partiendo dicere incipiebamus redeuntes, quod de sectione venæ dicturos, nos pollicebamur, id nunc resumemus. Visum enim satis est de controversia an purgationi locus hic foret, aperuisse, quum non minus ea quæ solet adesse infirmitas cum quadam extenuatione a pharmacis nos debeat avertere, quem ad eamdem adducere tumida quædam moles cum pallore & cacochymiæ aut potius cacoethiæ & cachexiæ signis copulata. Quamquam in utroque forte ne tutus quidem medicamentorum usus. Quod idem de venæ sectione dici potest, ut non præter rem dubitent medici an hic sectioni locus, an purgationi, an omisso utroque, quicquid est negotii in tam obstinato malo, naturæ soli committendum. Videamus an aliquid ea de re Hippoc. litteris prodiderit. Locus est præclarus his verbis contextus: Cognoscere oportet quam ob causam quidam dolore capitis teneantur. Item decolores, græce ἀχρόους, raucos, lienosos, τοὺς λειφαίμους, idest, exsangues, item quibus contenta hypo-

An fœdis virg. col. vena sect.

Hipp. par. 115. lib. 4. acuto.

chondria, præterea morbo regio laborantes quorum venter cruda egerit, deinde ſubdit: Nulli horum medicamentum propinato. Qui locus ad virgines fœdis coloribus laborantes pertinebit. Nam & hæ graviſſimis capitis laceſſuntur doloribus præſertim vero ἑτεροκρανίῃ, ſunt lienoſæ, ut ante docuimus, ἄχροοι καὶ λείφαιμοι, diſtenta hypochondria maxime habent, ictero que cum cruda ventris egeſtione deturpantur; Itaque decreto Hippocratis purgatione interdici debent, multo magis & venæ ſectione. Porro hujus aphoriſmi explicatio magnam vim habebit, ad eam tractationem quam ſuſcepimus. Galenus omnia hæc probat; præterquam quod meminerit lienoſorum, ſed tamen ἀδιορίστως capienda non eſſe contendit, ſed pro varietate cauſarum & corporum ſingulis accommodanda cenſet. Quum enim dolentes capite a purgatione excludit, non omnes audit ſed eos qui ſine cacochymia ob externum errorem aut exceſſum ita affecti ſunt, quibus potius juſculis, cito potioneque eſt conſulendum. Vel forte de iis doloribus intelligit qui cum febre ſunt, in quibus obeſt purgatio capitis. Illi enim a vapore elato & a febrili calore ſuſcitato ſurgunt. Quod defœdatis virginibus maxime contingit, ſiquidem experientia vidimus in fœdis coloribus cum febre quadam lenta & obſtructione junctis immedicabiles capitis dolores paruiſſe, quibus tollendis medicorum opera nil plane contulit. Item loquens de diuturnis doloribus capitis ait eodem in libro, ſi caput purgaveris magis affliges. Hoc autem evenit quum materia adhuc cruda eſt. Nam ſi dantur pilulæ aut alia medicamenta valida & valide e capite humores abducere ſolita, dum movetur humor, pote crudus, magis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec manſueſcat, ita enim medicamento trahenti patebit. De iis Hippocrates dixit, febricitanti caput ne purgato. Alioqui furioſus fiet. Quod diligenter notandum eſt ne fruſtra in fœdis coloribus pilularum cephalicarum uſu capitis dolorem rebellem profligare tentemus. Nos enim aſſerimus id fruſtra ſæpe tentatum a medicis qui non habita ratione doloris capitis virgines afflixere ſoliti ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, nedum ſuſtulerunt, immo ne lenivere quidem. Videndum an ἄχροοι καὶ λείφαιμοι non ſint purgandi. Ἄχροοι proprie λειφαίμους ſignificant, ideſt exſangues: nam λειφαιμεῖν apud Ariſtotelem ſanguine deſtitui ſignificat. Sed qui ita decolores ſunt paucique ſanguinis exercitatione potius ſunt calefaciendi: item uſu vini generoſioris & cibo ait Galenus. Quod ad virgines accommodari poteſt quum videantur eſſe ἄχροοι. Si ἄχροον τὸ λείφαιμον ſignificet, cur duo hæc nomina uſurpantur? Proprie quidem ἄχροον τὸ λείφαιμον ſignificat, ſed tamen in ſe τὸ λείφαιμον aliquid habet peculiare? nam ſignificat inopiam ſanguinis ſine manifeſta illa decoloratione quæ in ἀχρόῳ eſſe ſolet. Nam ἄχροον decolorationem perſpicuam deſignat. Sic non abs re e numero purgandorum καὶ τοὺς ἀχρόους καὶ τοὺς λειφαίμους eximit. Sed ut præclare Gale-

Aph. 24. l. 1. expreſſe e numero repurgandorum eos rejicit qui diſtenta habent hypochondria.

Lib. de loc. in hom.

Gal. com. in aph. 115 l. 4. acut.

Gal. ibid.

Gal. ibid.

Galenus eodem in commentario monet, aliud longe est κακόχροον, aliud vero ἄχροον καὶ λείφαιμον. Nam illud κακόχροον vitium in colore notat ut vel plumbeus, vel lividus, vel niger, vel æruginosus, vel cum virore pallidus color sit: ac necessario visceris vitium & peculiarem affectionem insequitur, quod ex libris de locis affectis ante demonstratum est. Ut enim hepate & liene probe suum officium faciente sanguis purus est, floridus ac defæcatus: ita alterutro aut utroque laborante defœdatio cutis consequitur. Sed ἄχροον καὶ λείφαιμον non vitium in colore ob cacochymiam aut cruditatem significat, sed coloris defœdationem improprie dictam per penuriam & defectum caloris & spiritus qui partes illustrantes colorem nitidum splendentemque præstant. Nec abs re dixi defœdationem improprie dici cum id a politico loquendi modo petatur. Vulgus enim decolores & ἀχρόους male coloratos appellat: quum color malus vitium subesse demonstret: ἀχροια autem ab inopia & exhaustu, aut refluxu intro caloris & spiritus oritur. Sic pallentes & ἀχρόους καὶ κακοχρόους dicere possimus diversa ratione: ἀχρόους quidem si color non sit alienus ut viridis, plumbeus, livens nigricansve: κακοχρόους autem si aut superstitis aut succrescentis cacochymiæ ratione mala colorati adsit, ut in ictericis fuscisque cernitur. Et utroque modo ab affectu & mox pallida, ut apud Virgilium Ditis regnum describentem,

Ἄχροοι καὶ λείφαιμοι & κακόχροοι distinguantur.

Vestibulum ante ipsum
Luctus & ultrices posuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus.

6. Æneid.

Morbi pallentes dicuntur quod homines reddant & decolores & male coloratos. Decolores quidem non consumto sanguine & spiritu, male coloratos ob residuam cacochymiam, aut quia diuturnitate morbi præsertim si impurgati manserint, ægri carnes corrumpuntur ac liquescunt, unde leucophlegmatiæ origo, ut scribit Hippocrates. Præterea decolor pro obscuro sumitur apud eumdem Virgilium, ut quum ait,

Hipp. l. de affection.

Rebus nox abstulit atra colorem.

Eod. l. 6.

Nam res obscurat lumine substracto: quum aer illustratus medium sit quo res aspectabiles sub sensum cadunt ut Aristot. docet. Quæ omnia nobis longiori oratione explicantur, ne temere quis τὸ κακόχροον ἀντὶ τοῦ ἀχρόου καὶ λειφαίμου male usurpet. Nam κακοχροία peculiaris alicujus affectionis soboles est & parvi alimenti in venis contenti. Ut mirum sit dum Hippocrates de colorum mutationis caussa agit, hanc a corde repetit: Colorum mutationes (inquit) corde venas astringente fiunt, & eodem sese laxante. Laxante quidem rubicundi fiunt, bene colorati ac pellucidi, constringente vero se, virides cum pallore & lividi. At hæ mutationes attribuuntur potius alimento. Sed id fit tantum ob revocationem spirituum, aut ratione caloris aut frigoris, aut casus ipsius facultatis, ut Galenus de livore partium extimarum docet. At quæ mutationes ab alimento sunt, aliis signis sunt inquirendæ. Nec mirum si corde affecto mutationes istæ contingant, quum verum illud sit Galeni: Quicquid cor per caliditatem aut frigiditatem patitur, hujus confestim aliæ corporis partes participes fiunt. Ex superioribus jam abunde patet non parvi interesse ad corporum & mor-

Arist. in l. de sensu & sensili.

Hipp. l. de ossium nat.

Unde videas multos & biliosos & melancholicos per adustionem quibus facies pallet utpote corde se constringente.

Gal. com. in par. 8.

& 9. l. 2. prognost. Gal. c. 5. l. de sang. missione. De lienosis locus est praclarus huc faciens l. 2. de morb. cap. de Erysip. Com. in part. 115. l. 4. acut. Hipp. 4. apho. Quibus lienosis & ictericis medicatio est ex usu.

borum distinctionem an corpus decolor sit, an pravo infectum colore.
Quod autem Hippocrates lienosos medicamenti usu prohibeat, id non
probatur Galeno, immo ob nigrorum melancholicorumque excrementorum
proventum eos præ ceteris medicamentis agitari vult idque ἀδροτέρως,
idest, valide vehementerque, ut loquitur in aphorismis Hippocrates. Si
splenicos medicamentis interdicimus, in eorum censu habere oportet virgines
colore fœdo laborantes. Demonstratum siquidem est ante in iis lienem
maxime de causa esse. Sed ut hac in parte deserto Galeno pro Hippocrate
stemus, arbitri honorarii partes agemus. Est ubi lienosi medicandi
sunt sicut & icterici, est ubi non. Non adeo imprudens est Hippoc.
ut eos lienosos purgare prohibeat, quarum in liene plurimum humoris
fæculenti conclusum coacervatumque est, quum medicatio eis plurimum
ex usu profutura sit. Sed de iis mihi videtur maxime intelligere quibus
imbecillus lien, aut præ imbecillitate nequit corpus præsertimque hepar
defæcare, ut inde totum abdomen intumeat præcipue flatibus malis ibidem
coercitis, nec non corpus emacietur ac deflorescat. Quis enim eos
medicamento præsertim valido agitabit? Itaque non erit alienum duas has
voces conjungere λειφαίμους καὶ σπληνώδεις, ut de lienosis emaciatis & exte-
9. nuatis locus intelligatur, quibus nimirum imbecillus est lien, & corpus
pene exsangue. Quod in plerisque patet. At κακοχρόων alia longe ratio
est Sic signis syllogisticis venanda est distinctio τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων,
10. alioqui non mediocris error committetur. Plura de purgatione hic dicta
sunt, quam propositum esset. Sed difficultates quæ recens oboriuntur,
sæpe orationis filum producunt. De sectione venæ dicendum est non paucioribus
verbis. Quæ enim de purgatione & sectione venæ dicuntur,
non tam accommodata sunt huic de fœdis coloribus instituto sermoni,
quam ut exacta diligensque explicatio nobis axiomata & postulata ab
Hipp. sequacibus appellata suppeditet, quum ad alia sese nostra convertet
ratio. Quum ea quæ generalius sunt tractata, facile pro re nata in
angustum coerceri possint.

An fœdis coloribus vena sect conferat.

Ac de sectione venæ jam aliquid attigeramus in dubitationem adducentes,
an in fœdo colore sectio ex usu foret. Nam quum in ea affectione
aut alimenti defectio sit, aut ejusdem cum mole corporis crudi
aut corrupti, & sanguinis limites infra suprave excedentis, excessus aliquis
plenitudinem ad vires potius quam ad vasa inducens, non præter
rem de ea re quæritur. Nam si succorum defectio, quid attinet venam
11. tundere? Si crudus humor & proxime leucophlegmatian accersiturus, coquendum
potius: si cacochymia, purgandum: si contumax obstructio,
liberandum & aperiundum. Qua vero sit ingrediendum, quidve hac in
re sequendum, illud ex artis fontibus hauriendum. Siquidem hic idem
quod & in decernendis judicandisque litibus contingit, ut nimirum facti
quam juris quæstio sit obscurior. Sæpe enim æquum videtur ut quid
fiat, quod tamen faciundum non est: ut contra multa faciunda sunt,
quæ an jure, an loco, an tempore fieri debeant, scitu est difficile. Ut
de diæta in libris acutorum demonstravit Hippocrates. Ac sectione venæ

Lib. 1. & 2. de diæt. acut. Loc. annotatus a

in

in primis plethora præſertim cum viribus juncta (a quibus prima indicatio deſumetur) evadet, hæc aut ad vaſa, aut ad vires eſt, utraque vel pura dicitur, vel impura : pura quidem quum ſucci laudabiles cum quadam æquabilitate redundant. Impura autem cacochymiæ particeps cum ſuccorum in vaſis impurorum redundantia. Pura plethora ſuis ſignis ſeſe proferens quæ Galenus copioſe expreſſit, tuto ſectione tollitur, alioqui metus eſt gravioris mali, in impura cunctantius agendum : parcius vero atque reſtrictius quo impurior fuerit. Nam Galenus de laſſitudine ulceroſa diſputans, rem definivit : videndum, ait, an laſſitudo cum ſanguinis copia ſit, an cum crudis humoribus, an per ſe ſolus conſiſtat vitioſus humor laſſitudinis auctor. Nam ſi eſt cum ſanguinis copia, aut ſecanda vena, aut aliquid ſuppar agendum, ut provocanda hæmorrhois, aut ſanguinis fluor : quod ſi vitioſi tantum ſucci, hique citra ſanguinis copiam, purgatio tentanda eſt. Idque pro dominatu humoris agendum. Sin crudi humores, mitificatione domabuntur : Coctionis autem argumenta ex ſudoribus & urinis petentur. Nam vel tenues manent : vel craſſæ mejuntur & manent; vel tenues mejuntur, & tamen poſtea fit ſecretio : vel tenues quum excernantur, turbantur ſtatim, aut longe poſt. Quorum omnium ratio ad unguem tenenda : petendaque ex quarto de ſanit. tuend. Ceterum ſi corpus virginis probe erat conſtitutum, ſed aut interno vitio, aut victus errore cacochymia contracta eſt, eouſque tantum demendus ſanguis, dum plenitudinis metus vitetur, deinde impuritati conſulendum. Quæ ſi in meſenterio primaque adeo regione, frequentius audentiuſque ad purgandum tete accinges. Ac calida bilioſaque plenitudo eſt tuto ſectione venæ minuenda propter eam maxime, quæ inde ſequitur refrigerationem. Melancholica parcius : quod verum quidem ſi refrigerationem ſpectes, quæ tanta non requiritur, quanta in ſuperiore bilioſa : ſed ratione aut humoris fæculenti multi calorem obruentis, aut aduſtionis modo generati ſucci melancholici, ut in iis contingit qui olim fuerint εὐανθεῖς ϗ ἐξέρυθροι, ideſt floridi & prærubri ſanguine dominante, temporis autem ſucceſſu corporis prohibita difflatione melancholici redduntur, & cum frontis rigiditate quam Hippoc. apte nomine σκυθρωπότητος ſignificat, plenius largiuſque ſanguinem demimus. Quod & faciundum Galenus ſuadet in ſuis libris de locorum affect. notitia. Sed inter ceteras in pituitoſa reſtrictiores eſſe oportet. Quum enim humor ſit frigidus, ſectione duplicatur frigiditas; hinc difficultas coctionis conſequetur. Accedit quod huic maxima ex parte comes ſit virium imbecillitas, quæ evacuationem iſtam diſſuadet : Et quum morbus longus ſit, temporeque egeat ad mitificationem, aut ſectionem venæ differimus, aut eam parce celebramus. Quod autem in copia crudorum humorum vires langueant, manifeſte Galenus explicat, docens illam impedimento eſſe quominus ſanguis mittatur, idque ratione virium. Non tamen quoties a copia gravantur vires, a phlebotomia deſiſtendum. Sed ſi humores ſunt laudabiles qui gravant & pulſus inæqualitatem afferunt, neceſſario ad phlebotomiam eundum ; ſi moles ſit & oppreſſio a crudis ſuccis aliud conſilium ineundum. Quamquam infirmitas

me præl. init. l. 1. epid.

meorum quum agitur an ſit purgationi præmittenda venæ ſect.

Gal. l. de Com. in aph. 3. l. 1.

Gal. c. 4. l. 4. de ſan. tuend.

Cap. 4.

Quæ plenitudinis ſpecies venæ ſect. minuenda.

Gal. com. in par. 14. lib. 2. prorrh. & c. 7 l. 3. loco aff.

Hipp. par. 14. l. 2. prorrh.

Cap. 7. l. 3. loco aff.

Cap. 9. l. de ſang. miſſione.

omnis per se non dissuadet phlebotomiam, sed ea maxime quæ ab exhausto est, quæ a succorum pondere aut copia nonnisi homononymus. In quo pulsus maxime sunt observandi. Nam si inæqualitas est ut modo magnus, modo parvus, modo tardus, modo celer, frequens aut rarus, mollis aut durus, videndum an plures majores, frequentiores, duriores, ordinati, an contra: Et his observatis de virium non præsentium, sed potius futurarum statu divinare conjectarique oportet. Atque hic prudentia medicorum elucet. Ac de cruditate & ejus signis, præsertim quum redundant crudi succi, qui turgentes præ copia periculum forte translationis crearent, abunde Gal. in suis comment. Verba sunt: sic ubi corpus albius pituitosum humorem arguit. Item videas ceu plumbi colorem, vel mistionem albi lividique, vel lividum solum. Ergo hi colores crudos dominari succos significant, qui quum de genere sint pituitæ, minus tamen humiditatis habent, quam ea quæ publice nominatur pituita: plerumque ei nec lentor inest. Sanguis autem velut medius est inter biolosos & hos crudos: illi ex sanguine nimium cocto fiunt, hi ex eo nondum satis cocto. Itaque de pituitæ natura participant. Et quoniam variæ species sunt, prout vel supra vel infra sanguinem receditur, ubi paullum vel citra sanguinem restitum, vel ultra processum est, audacter mittendus sanguis, ubi plus, consideratius agendum, ubi plurimum, in his nullo modo mittendus sanguis. Inspicies quantitatem: ut si bonus sanguis paucus sit, reliquus succus multus a sectione temperandum. Sin bonus multus, succus paucus, audacter secundum. Hinc idem Galenus, quibus copiosus sanguis & nondum insigniter in alterius humoris naturam versus, audacter detrahendus: contra agendum si jam mutatus est.

Cap. 4 l. 4. sanit tuend.

Part. 43. sect. 3. l. 6. epid. Admirabilis hic est locus de phlebotomia.

Atque hic duo quæri possunt observatione digna. Prius, si ubi paucus sanguis bonus, & reliquus succus multus a phlebotomia temperandum, cur in summa extenuatione, & sanguine jam in naturam aliam converso & pici simillimo mulieri sanguinem largus detraxit Galenus? Bis enim peccat contra ea quæ dicta sunt in libro de sanitate tuenda. Posterius, an verum illud, mutatio sanguinis in naturam alienam etiam insignis a secanda vena avocat, ut ante dictum est? Contra enim videmus feliciter detrahi sanguinem bis terve dum etiamnum insigniter mutatus sanguis, ut dum cum virore pallet, aut ὠχρὸς est, aut viridis, aut lividus, aut puri varii coloris finitimus. Præterea ex sententia Galeni. Is dum interpretatur quid vocet Hippocrates in pleuritide ad coloris mutationem sanguinem detrahere, ait, si sanguis pituitosior sit qui in toto corpore ægroti sparsus est, ille qui in obsessa a phlegmone parte continetur rubicundior apparebit: Sin rubeat universus sanguis, niger ab affecta parte evacuabitur: Sin lividus est, talis exsistit dum a rubro in nigrum proceditur. Itaque si commode rubeus pro pituitoso, niger aut lividus pro rubro & florente educitur, quum in aliam naturam mutatio insignis facta sit, cur non ex universo corpore convenienter & lividus, & niger, & viridis tunsa apertaque vena eximetur? Eadem & partis & totius ratio videtur. Sed ne quid animos legentium moretur atque suspendat, utramque quæstionem dirimemus,

Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. epid.

Com. in par. 10. de diæt. acut. Quid sit sanguinem detrahere ad mutationem coloris.

mus; de priore quidem hoc videtur ſtatuendum. Ubi paucus quidem ſanguis bonus, multus vero alius eſt, vel eſt crudus, vel vitioſus, vel utriuſque naturæ particeps. Si crudus ſit vel vitioſus, conſtat quidem vires hic ſtare non poſſe. Itaque ſecundum canones a Galeno propoſitos in libro de phlebotomia in neutro ſecanda vena eſt. Tamen hic conſideratos eſſe oportet: nam quum vitioſus ſanguis ac velut coinquinatus fiat vel ratione ſuppreſſæ ſolennis evacuationis, vel propter dominatum caloris æſtuoſi qui κακοήθειαν quamdam inducit omniaque inficit, vel ob pravam partis diſpoſitionem, unde κακοπραγία & prava hæmatoſis in hepate, unde & colorum contra naturam apparitio Galeni opinione, hepate labem quæ minime elui poteſt, quæque proxime accedit ad lanas arte infectoria intinctas, ut de cerebro omnium clariſſime docet Gal. explicans vim τῆς παρακρούσεως ἀσαφοῦς in prorrhet.) item & in pulmonicis vulgo dictis, præſertim qui phthoe laborant, ob peculiare vitium eo malignitatis humores deveniunt, ut labes immedicabilis corpori contrahatur; cum, inquam, omnibus his modis vitioſus maleque moratus fiat ſanguis, videndum quid opus facto. In ſolenni ſuppreſſione ſi contracta labes, vel quæ in marcorem jam corpus conjecerit, veteres minus ſectioni venæ pepercerunt, ſi alia arte procurari evacuatio ſolita non poſſet. Quamquam etiam in ſuppreſſione menſium ſola malleolorum ſcarificatione contentus eſt Gal. ac ſi dicat in ſolennis evacuationis ſuppreſſione ſatis ſuperque eſſe ſi naturam invitemus ad curſum ſolitum repetendum, nec ad evacuationem arte noſtra progrediundum. Atque cauſa paullo ſuperius adducta Galenum invitavit ad celebrem profuſamque phlebotomiam in muliere extenuata. Et in epidemiis in affectu quem ἀνάντλην vocat, etiam venam ſecat ut in noſtris commentariis ſcripſimus. Sin autem acer calor ſit, ut in iis quos ante ex Hippoc. θερμοκοίλους vocavimus, & quibus extimam carnem alvo æſtuante eſſe diximus, ſatis eſt temperare ſanguinem. Et ſi quando phlebotomiæ locus eſt, præparce id faciendum refrigerationis moderationiſque ergo. At ſi in parte totius ſubſtantiæ vitium ſit corruptionis auctor, alio forte quam ad phlebotomiam recurrendum. Sed dicat quis: quid de crudo ſanguine cenſendum, hic enim ſæpe talis fit ob ſuppreſſam ſolennem evacuationem? Præterea quid vitioſus a crudo diſtinguitur? nam in libris de ſanitate quum lividi coloris plumbeique cauſas inquirit, eum a crudis ſuccis originem ducere ſcribit. Et tamen id genus colores non modo ab iis humoribus qui infra ſanguinem ſunt (quo genere omnes pituitæ differentiæ continentur) ducuntur, ſed ab iis etiam qui ſupra ſanguinem ſunt, ut ſunt atrabilarii & bilioſi. Inter utroſque enim ſanguis ambigit ut aperte demonſtrat Galenus. Locus itaque poſtulat ut τῶν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων diſtinctio afferatur. Incoctum, græcis ἄπεπτον, non omni ex parte coctum, quod & veteribus medicis ἄσηπτον dicebatur, ac ſi dicas, imputrefactum. Mos enim fuit antiquis cocta, putrefacta appellare, & incocta, imputrefacta ut ex Hippocrate demonſtrat Galen. in aphoriſmis. Ita enim putrefactionis nomine coctionem indicabant, unde Empedocles ut Ariſtot. & Plutarchus notant vinum aquam in vite putrefactam eſſe dicebat, ideſt, coctam ac mitificatam. Et Pliſtonicus cibum in

Gal. c. 7. l. 5. de loc. aff.

Magna vis ipſius διαθέσεως ad alendum fovendumque morborum ſemen.

Com. in par. pen. ſect. 1. l. 1. prorrhet. 13.

Gal. c. 11. l. de ſang. miſſione.

Cap. 4. l. 4.

ibidem. Ut differant ὠμὰ καὶ ἄπεπτα.

Gal. com. in apho. 1. lib. 6.

Hipp. l. de affect.

Plutarch. in nat. quæſt. Ariſt. c. 5 l. 4. topic.

Celsus in procemio lib.1. in ventriculo putrescere dicebat ut ait Celsus. Sed hanc convulsit opinionem de putrefactione Galenus. Ut ad rem redeamus. Quum humores mitificati non sunt, ἄπεπτοι dicuntur: quum in ventriculo chylus aut in hepate sanguis nondum est satis coctus, ἄπεπτος dicitur. Sed diversa ratione. Omne pituitæ genus ἄπεπτον dicitur, quia infra sanguinem est. Et qui morbi inde surgunt, ex incocto humore proveniunt. Tamen ut rerum distinctiones vere assignentur: dicemus τὰ ὠμὰ idest cruda, τῇ πέψει opponi, & τὰ ἄπεπτα τῷ πεπασμῷ. Idest quum absoluta nondum coctio est, cruditas exsistit coctioni proprie dictæ opposita: quum humores mitificati non sunt, mitificationis exsistit vacuitas pepasmo objecta atque adversa. Sic biliosi humores etiam adusti recoctique dicuntur ἄπεπτοι, crudique, sumto nomine τοῦ ὠμοῦ. Largius Hipp. ait, attrahuntur a thorace & pulmone biliosa cruda græce ὠμά. Galenus ἄπεπτα proprie vocat, aitque vocari multa ab Hippocrate & medicis cocta quæ tamen in naturam nostram non possunt facessere, minimeque sunt alibilia: eatenus autem cocta dicuntur, quod vi naturæ evicta, domita, superataque sint antequam excludantur, ut bil isutraque & ichores, idest serum mitificationem non facile admittens. Quæ omnia a Galeno fusissime illo in comment. Et Aristoteles idem docuit dum explicat quomodo urinæ & corporis excrementa generalius cocta dicantur. Itaque non abs re distinximus crudos humores a vitiosis, & incoctis, ut crudi dicantur infra sanguinem subsistentes, vitiosi & incocti, qui vix naturæ gratiam recipiunt. Sic evacuatio suppressa & crudos & vitiosos humores potest inducere. Crudos quidem, dum refluxu humoris evacuandi calorem nativum aut minuit aut strangulat, quod in mulieribus quibus menses non respondent videre est: Nam pinguescunt & crassiores redduntur copia crudorum humorum præ caloris paupertate in corpore succrescentium: item & vitiosos inducit humores, dum qui sanguis humorve supprimitur inficit reliquum corpus atque contaminat. Itaque hic aliter atque aliter se gerere oportet. Nam si cruditas humorum proprie dicta adsit ob caloris inopiam in coquendo & mitificando incumbere oportet, immo si illam suppressa evacuatio induxerit, initio ut tuta est sectio venæ, ita calore jam obruto strangulatoque cautiores esse oportet. Sin vitiosi succi sint ac contaminati, aliqua oneris parte levari potest natura ad reliquum evincendum. Nec abs re in muliere extenuata, largius sanguinem detraxit ratus e re futurum, si detracta pessimi succi magna parte, natura in reliquum sese accingeret. Quod Galenum fecisse intrepide credibile est viribus aliqua ex parte firmis: nec enim debilitatis viribus tantam evacuationem molitus fuisset is qui tanti vires in phlebotomiæ controversia facit, ut ab iis fere solis indicationem secandi desumat. Quamquam vix ac ne vix quidem fieri potest ut vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis laudabilis virium aliqua sit firmitas. Sic facti quam juris controversia difficilior est. Restat unum explicandum de mutatione sanguinis. Obscurum est enim quid hac in re sequendum. Etenim si ex Galeni superius adducta opinione sectio venæ omittenda est, quum insigniter sanguis mutatus est, multis perperam celebratur sectio in

Gal. c. 1. lib. 3. de sympt. causis.

Hipp. par. 44. l. 2. de diæt. acut.

Arist. c. 2. l. 4 met.

Credibile est in illa muliere potius τῶν σωματρειασμῷ peccavisse anguinem quamvis qualitatem vulgo terrificam acquisiverat, quam τῇ γενέσει. Quod notandum.

in sanguinis corruptione. Tamen felici successu id fit. Et quod objectum est de pleuritide in qua lividus, vermiculans, nigerque sanguis detrahitur, aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habere, aliud totius corporis. Nam dum a parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter. Quod si in ea insignis mutatio totam sanguinis massam attingeret, cautiores esse oporteret in phlebotomia. Atque hæc sufficiant.

Nam in hoc consistit distinctio, quæ potest desumi ex com. in apho. l. 4.

Unum est reliquum quod nobis negotium facesseret. Si in fœdis coloribus & cruditate plenitudineque ad vires febris jungitur, an ratione febris phlebotomia suscipienda? Nam hoc hodie factitari videmus, ut audito nomine febris ad sectionem statim accurramus. Immo in crudorum humorum proventu febris quædam analoga commoditatem aliquam afferre videbitur. Etenim juvat humores frigidos mitificando ut in prorrh. explicat de Apoplexia loquens, frigiditatem humorum temperat eodem auctore, immo coquit ut in Epidemiis exemplo gravedinum cum febribus junctarum explicat. Et quartanarum febrium calor morborum frigidorum vindex est, auctore Hippoc. Epidem. sexto. Itaque in ista cruditate excitanda potius febris esset, nedum quum orta est reprimenda. De ea re Galenum audiamus dum de cruditatibus loquitur & plenitudine ad vires. Crudis humoribus, ait, abundantibus antequam ægrotent caute vacuandum. Ubi febricitant, nequaquam. Quod ut intelligatur, repetenda, quæ sunt prius dicta. Ubi plenitudo ad vires gravat non semper sanguis trahendus. Nam fieri potest ut per corpus universum humor sit sparsus, in quo attendas quantum valeat virtus, quantumque sit humoris. Nam a crudis succis virtus exsoluta in extremum malum per sectionem venæ incidet, a quo numquam emerget. Quod si factum fuerit, aut leve sequetur periculum præsertim si æstiva constitutione, stomacho male habente, febris accesserit, aut si corpus universum molle & humidum sit. Hi enim facile digeruntur & leipothymiis prehenduntur, etiam si mediocris febris accedat. His & consentanea in methodo scribit: febricitare incipiunt quidam ubi maximam crudorum humorum copiam cum oris ventriculi offensa, vel ex cruditatibus, vel alia occasione collegerunt, his & præcordia inflata, & corpus tumet, tum color aliis ad albidius, quam pro naturali habitu, & fere qualis in hydropicis. Aliis ad nigrius ac lividius. Omnibus pulsus minores quam pro caloris ratione, præterea obscuri & inæquales. Nulli talium sanguis mitti sine maximo periculo potest, quum tamen vacuationem exoptent. Immo nec purgationem, nec sanguinis missionem ferre possunt, pote quos ex facili syncope adoriatur. Atque ita ex utroque loco patet in ejusmodi cruditatibus neutri remedio locum dari, atque multo magis si febris adsit. An vero febris ipsa per se dissuadet? nequaquam. Sed aliæ conditiones ad hanc adjungi debent. Alioqui erronea hæc erunt, quum febrilis calor ex se sectionem venæ, aut saltem refrigerium postulet. Primum jam constat copiam esse crudorum succorum a qua vires obruuntur, si febris auctario accedat, adhuc magis metuitur viribus. Omnes enim norunt a febre & vires labefactari & actiones lædi. Maxime vero & cru-

An in fœdis coloribus & in cruditate si febris jungitur, vena tundenda?

Com. in par. 49. l. 2. prorrh.

Com. in apho. l. 4.

Com. in par. 10. sect. l. 6. epid. Gal. c. 10. l. de sang. miss.

Gal. c. 6. de sang. miss.

Cap. 3 l. 12. meth.

ditas

ditas, & febris per ſe lædentes venæ ſectionem dehortantur ſi & æſtiva ſit conſtitutio, & ſi delicatius os ſit ventriculi. Quum itaque Galen. ſupra dixit, caute vacuandum eſt quum ſucci crudi ſunt antequam quis ægrotet, quum vero febris adeſt, nequaquam, ita intelligi debet hæc periodus de febre ut diſcamus a febre indicationem non peti diſſuadendæ ſectionis venæ, ſed id fieri tantum per accidens, aut ſi febris diſſuadeat, debent quoque alia accedere, nempe ſi æſtiva ſit conſtitutio, & ſi exquiſitius oſculum ſit alvi ipſius. Tamen hoc addemus ad τέκμαρσιν pertinens & uſu probatum: Si quæ ſuccedit febris humorum cruditati a putredine, eaque, ut ſolet, majorem inducat in humores corruptelam, ſitim adaugeat, ἀνρεξίαν majorem pariat, denique ad ſe curantis conſilium revocet: ratione ipſius febris nonnulla tentari per phlebotomiam poteſt evacuatio.

Hæc omnia plenius a nobis dicta ſunt, ut animadvertant ii qui fœdatis virgunculis operam aliquam ſunt navaturi, cautius ſeſe hic gerere oportere, ac forte ſequendum conſilium Galeni quod in crudorum ſuccorum abundantia proponit, maxime vero in libro de ſanguinis miſſione, ut nimirum & in frictionibus conſiſtamus, & in unctionibus mediocriter calfacientibus, & potibus craſſitudinem humorum incidentibus. Sed ita res ſunt temperandæ, ut nec valde calefacientia, nec impenſe attenuantia uſurpemus. Nam ab illis febris aut accerſitur, aut accerſita augetur, indeque major vis facultatibus infertur: ab iis vero periculum majoris obſtructionis affertur, & tumultus violenti. Et quod in pituitoſorum humorum copia Galenus facit, abſtinens a diureticis, & iis quæ ſanguinem fundunt ac liquant, id ipſum ſequendum eſt. Nam ut præclare docet, iis quæ coquenda ſunt, magna & ſubita agitatio non quadrat. Quibus conſentanea ſunt ea quæ in aphoriſmis dicuntur, quum demonſtrat quid ſit facere corpus apertum ac perſpirabile. Qui extenuat atque incidit craſſos humores, meatusque per quos educi debent humores aperit, recte facit: qui vero hoc negligentes vomitus purgationeſque tentant, iis corpora purgantur non ſine torminibus, vertigine, malo pulſu, diſſolutione atque difficultate. Itaque mature incidere oportet, meatuum libertatem comparare, & naturæ vim excitare, quod Hippocrates diſputans de viribus oxymelitis in affectibus pulmonum explicavit. Et alio loco Galenus loquens de tollenda obſtructione putredinis parente, ſi, ait, auxiliis quæ obſtructiones eximunt uti velimus, non vacuata prius redundantia, non modo nil proficiemus, ſed majorem reddemus affectum: ſin vacuata multitudine ad obſtructionem accedimus, medicamentis utemur quæ citra calfactionem expedient. In quibus Galenus ſecum maximè diſſentit: Nam alias in cruditate uſum incidentium reformidat, metu majoris mali, alias paullo poſt uſum diatrion pipereon, in copia ſuccorum crudorum uſurpat. Præterea in aphoriſmis in humorum tenacitate utitur origano, calamo pulegio, thymo, oxymel. quæ omnia videbuntur infarcire humores niſi corpus repurgatum fuerit: Et in methodo, cavet ne iride, panaceque utamur aliiſque detergentibus: Contra in libris de ſimplic. non reformidat in plenitudine ephractica medicamenta, quoniam ait, etiam ſi aſtringant aliquatenus, non nocent tamen

Cap. 3. l. 1. & c. 7 l. de ſang. miſſione.

In pituitoſorum humorum copia abſtinendum a diureticis

Cap. 4. l. 4. de ſanit. tuend.

Com. in aph. 9. l. 2.

Hipp. l. 3. acut. c. de oxymel.

Nonniſi vacuata redundantia obſtructio putredinis parens tollenda.

Cap. 4. l. 4. ſanit. tuend.

8. meth.

Cap. 12. l. 5. ſimpl.

tamen, quando quidem meatus interni ſunt patentes. Et quum vult cocta non cruda medicanda, hoc intelligi volunt de vacuante non autem de alterante medicamento: proptereaque nil impedire quo minus incidentibus detergentibuſque utamur. Sed & major longe difficultas. Corpus plenum ſuccis crudis, cujuſmodi ante finximus, fœdatarum virginum corpus nec *Com. in* purgandum, nec ad phlebot. adducendum, ſed ad frictiones & olea cha- *aph.24.l.1.* laſtica: Item ut clarius docet Gal. quibus cruditates multæ, tenaceſque ac crudi ſunt ſucci, nec non hypochondria contenta, aut ſupra modum calida, maxime ſi qua inflammatio, hi omnes ad purgationem inepti ſunt: *Apho.9.* ſic ea corpora præparanda ſunt attenuantibus, incidentibus, frictionibus, *lib.2.* chalaſticis, & ut abſolute dicam εὔροα facienda ſunt, tamen in methodo diſertis verbis vetat Gal. ne quis corpus rarefaciat priuſquam purgatum evacuatumque fuerit. Qui locus ſuperius adductus de frictionibus, de uſu oleorum, in cruditatibus, de uſu & ecphracticorum plane pugnat, nec non iis quæ Hippoc. de elleboriſmo ſcribit: nam hominem elleboro purgandum præhumectari vult cibo, quiete, balneo. At id corpus rareface- *Aph.13. lib.2.* re eſt. Quis enim dubitat quin ſi corpori obſtructo conſtipatoque (nam conſtipatio ad ſuperficiem poroſque corporis externos, obſtructio vero ad internum corpus proprie pertinet ex Galeno) præſcribamus τὰ ἀραιωτικὰ ἢ *Gal.l.1. de* χαλαστικὰ ἢ ἐκφρακτικὰ, ἢ διουρητικὰ, ἢ ὀξύπωρα & alia id genus, & ea quæ *diff.feb.* detergunt, non aucturus ſit obſtructiones, & in inanes capacitates humores impacturus, niſi accurate prima corporis regio ſit repurgata? Numquid etiamſi exercitationibus frictionibuſque utaris incommoda ſis allaturus? Cur enim impuro plenoque corpore vetant therapeutica præcepta ne frictiones parti uni adhibeantur metu tumoris? Quinetiam ſi pleno impurove corpore exſiſtente exercitatio injungitur & ruptionis vaſorum, & Epilep. & Apoplex. aut tumorum ulcerumque metus adeſt ut in apho. explicat Galenus. Unde a vetere magiſtro dictum: Si impurus laboret, ul- *Com. in* cera erumpent. Quibus omnibus quis eliciat facile in cruditate humorum, *aph.20.l.* in cacochymia magna formidabilem eſſe uſum & purgationis, & ſectionis, *3 par. 34.* & medicamentorum aperientium, incidentium, extergentiumque ob eas quæ *ſect.5.l.6* explicatæ ſunt, incommoditates. Tamen ut non omnia ad unguem acci- *epid.* pienda ſunt, nocetque plurimum in arte medica exactam nimis metho- *Concluſio præcedentium.* dum ſequi, quod agendorum cognitio valde ſit difficilis, ita in fœdis coloribus eſt ubi ſecanda vena purgandumque eſt, ubi negotium naturæ tradendum, & eſt ſæpe locus medicamentis aperientibus, detergentibus, rarefacientibuſque idque pro re nata. Sed auctorum ſæpe in remediorum uſu exquirendo diligens ſedatumque examen eſt, ut nos ad errorem committendum ſimus tardiores.

His relictis quæ generalioris ſunt contemplationis, rem inſtitutam perſequamur. In fœdis virginum coloribus & cauſa, & morbus, & partes peculiariter affectæ, deinde & ſymptomata ſive quæ aſſident, ſive quæ demonſtrandi vim habeant, ſive quæ affectionis propria ſint, conſideranda veniunt; quum ſæpe hic neglecto morbo, præſertim quum obſcurior eſt, cujuſque cauſa in contumaci & inteſtino malo conſiſtit, ſymptomaton cu-

ra

Lib. de superfœt. An in fœdis coloribus febris accedat peculiaris morbi aut partis ἰδιοσυγκρησίαν, sequens Com. ad apho. 73. lib. 4 Febres in essentiales, vel symptomaticas dividantur. Com. in aph. 42. l. 7 1. ad glauconem. Sub finem 2. de diff. feb. Gal. com. ad apho. 66. l. 4. feb. a vehementi obstructione, & ab inflammatione vult esse symptomaticas, quod ad virg. fœdatas valde pertinet. Aetius c. 89. tetrabib. 1 serm. 5. Gal. com. in par. 5. sect. 3. l. 1. epid.

ra nos ad sese trahat. Nam & hic dolores capitis gravissimi exercent, & surarum crurumque molestæ sensiones, ac præ ceteris stomachi dolor, sensus ponderis, inflatio, hypochondriorum contentio, lienis tumores, hypochondriaca symptomata, icterica, splenica, immo & febris Epiala, cujus forte hic ratio habenda, quoniam ut ante ex Hippoc. docuimus, in fœdis virginum coloribus, hæc vexat aliquando. Atque quod huc pertinet maxime, quærat quispiam, an in fœdis virgin. coloribus ut & in alio quopiam affectu febris quædam peculiaris accedat, quæ morbi aut partis ut sic dicam ἰδιοσυγκρησίαν sequatur? hoc fortassis inauditum ac insolens est. Siquidem omnes dividunt febres in essentiales ac symptomaticas, ut essentiales dicantur, in quibus non est peculiaris in parte aliqua affectio ut nec obstructio, nec dolor, nec Erysipelas, nec inflammatio: quod si ob lateris inflammationem, vel pulmonis vel alicujus partis febricitent, symptomatica febris dicitur, atque hujus cura gerenda non est, quum priore morbo sublato ea facile tollatur, hinc hepatici, lienosi, peripneumonicique qui ita laborant, dicuntur. Et alio in loco, queis sine partis inflammatione qui in venis putrent humores febrem accendunt, ii proprie febricitant, hinc differentiæ, Epialos, lipyria, Elodes, typhodes, tertianæ, quartanæ, synochi putres & imputres, tritæophyes, hæmitritæus. Hepaticam autem febrem, vel lienosam, vel pulmonicam nemo umquam dixit. Sic in symptomaticis locus nobis peculiariter affectus aut dolens, aut inflammatus considerari debet, ut febris symptoma tantum sit. In essentialibus nil tale. Sed aliquis objiciat, in periodicis febribus peculiaris affectio est partis: nam vel lien vel hepar, vel ventriculus, vel mesenterium in vitio est, in his partibus mala diathesis, obstructio est, & dolor. Si itaque ubi obstructio, aut dolor, aut inflammatio partis alicujus, hinc symptomatica febris nascitur, periodicam omnem febrem symptomaticis febribus attribuere necesse est. Et Galenus statuens discrimen inter febres periodo redeuntes & continuas essentiales, ait ideo periodo redire febres quod in partibus aut excipientibus aut mittentibus dispositio sit aliqua: continuas vero fieri, quod in venis atque arteriis humores æqualiter accendantur. Itaque in periodicis aut lienis aut hepatis obstructio diathesisque erit; proinde nascitura hinc febris non morbi sed symptomatis nomine donanda erit. Quinetiam τριταιοφυὴς febris & lipyria e numero censentur essentialium febrium, & tamen lipyria sequitur inflammationem aut ventriculi, aut hepatis aut momentaneæ alicujus partis, sed maxime ventriculi, opinione Aetii. Nam si inflammatio in pulmone, algida dicitur, si circum hepar, adurens sive formosa: τριταιοφυὴς autem phlogosin partis alicujus internæ sequi videtur opinionem Galeni, & quorumdam veterum quos imitatur Galenus: Et tamen utramque febrem tamquam essentialem propriis remediis medici profligant, ut febrem lipyriam Aetius loco adducto. Sed dicendum febres symptomaticas inflammationum comites, pote cum illis intereuntium & orientium essentiales quoque dici posse propter ea symptomata quæ excitant quatenus febres sunt, quibus amovendis medicus studet. Et id primus observavit Gal. Quamquam symptomaticæ successu temporis

poris eſſentiales eſſe poſſunt, ut de febre Anaxionis pleuritici conſtat. Atque hercle magna quæſtio eſſe poteſt, an non eſſentiales febres peculiarem affectionem partium aliquarum internarum ſequantur? Nunc ad rem propoſitam. Cur non licebit febrem aliquam lienoſam, pulmonicam, capitalem, alvinam (ut quæ ad ventriculum proprie pertinet) meſentericam appellare, ut quæ febres mediæ ſint inter ſymptomaticas proprie dictas, & eſſentiales? Ut in fœdis coloribus neſcio quæ febris ſpecies apparet non ſymptomatica, non eſſentialis, ut ad ſe medentis curam trahat, & quam non poſſis nominare, ſit autem ob peculiare vitium aut lienis, aut hepatis, aut alius partis internæ, non tamen ſymptomatica dicenda eſt, quum per ſe ſymptomatica curanda non ſit, & habet aliquam intermiſſionem, nulla autem ſymptomatica proprie dicta intermiſſionis particeps eſt. Ac veteres quidem practici quum inflammatio eſt in parte aliqua, febrem continuam ſymptomaticam appellaverunt, ſed quum aliud peculiare vitium eſt in parte quod febrim quamdam lentam foveat, eam non dubitarunt lienoſam, meſentericamque appellare: ut eo nomine nos invitent ad dicandam illi parti operam tollendumque vitium quod morbum tamdiu fovet. Et hæc febris vere eſſentialis non dicitur: quum febrium eſſentialium fundamentum in humoribus maxime ſtabiliatur: qui ſi fuſi ſunt per majora vaſa, ſynochos continuaſque febres efficiunt, ſin per minora ut habitum corporis fere contingant, periodicas. Quamquam de ea re dubitatur.

Gal. l. de diff. mor. Hiſtor. 8. conſtitut. l. 3. ep. Vide locum præclar. c. 18. l. 1. de Criſib.

Et quærat quis, cur ſi vitium in liene non quartanæ eſſentiales, aut erraticæ potius fœdas virgines adoriantur? Quum enim quartanarum ἑστία idest focus lien ipſe ſit, humorque craſſus qui in illis etiam redundare ſolet, earum cauſa & materies ſit, conſentaneum videtur, ut quartanis erraticiſve potius prehendantur. Immo & diſpoſitio partis ad eas febres facit plurimum, quum periodicæ febres ut nec morbi, ſine partis alicujus momentaneæ diatheſi ſurgere, ali foverique non ſoleant, quod a Galeno ampliſſime demonſtratum eſt in libris de febribus. Atque occurrit aliquando locus apud Silvium quo docet in quartanis febribus cancroſam, ut ita dicam lienis eſſe diſpoſitionem quæ eas tamdiu foveat, ut diatheſis illa abſimilis non ſit ei quæ in partibus extimis apparet quas cancer occupat atque deturpat. Quæ ſi vera ſunt, cur non fœdatæ virgines quartanis laborant? Sed jam experientia probatum eſt familiariter illas quartanas experiri: cur ergo & lentas ſæpe habent quum lienis ipſius vitium aliquod ſit? Quæratur itaque an lien tales febres generet, & quare, quoque nomine donandæ ſint. Nullus meo judicio rem hanc tractaſſe melius accuratiuſque videtur quam Fernelius immo nec Galenus ipſe quidem. Febris ſymptomaticæ continens cauſa, in venis majoribus non eſt, ſed in parte quapiam a qua vapor in cor obrepit. Vel inflammationem, vel obſtructionem contumaxque vitium partis inſequitur. Si inflammationem, ea aut remota, aut propinqua, rurſus aut eſt manifeſta, aut occulta. Si manifeſta, & ſanguinea, ſymptomatica, phlegmonodes ſequitur, ſi biliosa, typhodes. Hoc diſtinguitur ab eſſentiali quod ſymptomatica nullis certis periodis exacuatur, urinæ nullum putredinis ſignum (niſi ex affecta parte putredo obrepat) exi-

Cur ſi vitium in liene non quartanæ aut erraticæ feb. potius fœdatas virgines adoriantur.

Gal. ſub finem l. 2. de diff. feb.

Cap. 8. l. de feb.

Sympt. febres ut a continuis diſtinguantur.

Symptomatic. feb. duplex.

exhibeant, item in symptomatica progressu temporis inflammatæ sedis notæ sese proferunt. Accedit quod raro diebus Criticis solvatur. Quæ omnia tamen in controversiam possunt adduci. Alia est symptomatica latentis obstructionis vitiique soboles. Nam non oritur ab inflammatione, sed a latente obstructione & putredine quæ visceri contumaciter adhærescit, adeo ut ipsa visceris substantia labefactetur. Si putredo effertur, ad putridas febres accedit, sed omnium putridarum est mitissima, æger nullo gravi symptomate premitur, quod intelliges, ratione ipsius febris. Putredinis notæ elucent in urinis, in pulsu, æger imbecillior in dies fit, non proficit, & quotidie macrescit, atque liquatur. Focus sæpe in pulmonibus, in ventriculo, jecore, aut liene, in quibus semimala putredo cumulatur. Alias sensus tumoris est perspicui, alias in substantia vitium latet qui τῆς ὅλης οὐσίας morbus dicitur ad διαφθορὰν referendus. Idem auctor febrem istam lentam in fœdis virginum coloribus agnoscit, quam serosæ pituitæ putredo levis inducat. Si itaque aut obscura est phlogosis, aut impactus contumaciter visceri humor, aut obstructio contumax ac rebellis, tunc ea symptomatica febris surgit quam explicavimus: sin autem vitium corruptioque in parte est, alia symptomatica longe deterior nascitur. Quod in purulentis pulmonibus, renibus, hepateque similiter affecto, aut in distantioribus etiam partibus contingit. Et eam febrem quidam rerum affinitate ac similitudine ducti ad hecticam revocarunt. Tamen ab hectica distinguitur. Ac proprie tabificæ febres dicuntur, quibus non solum intemperies calida adsit sed & putredo, non qualis in febribus ab humore putrente natis. Hecticæ autem imputres sunt, nisi forte sint complicatæ, ut Galen. docet. Atque non omittendum videtur quod a Galeno & Hippoc. scribitur huc maxime pertinens, febres nimirum semitertianas (quæ κατ' ἐξοχὴν φρικώδεις dicuntur) tabidos prehendere, eosque qui longis morbis impediuntur. Et hæ sunt letales maximam partem. Cur autem illæ semitertianæ tabidos occupent non alia ratione evenit quam propter aut contumacem obstructionem, aut latens vitium, ut purulentis contingit. Et in commento Gal. in tabidis & longis morbis nasci solitas febres semitertianas ait non esse necesse ut retineant illam proprietatem qua dicuntur horrificæ, quum sine horrore esse possint. Quod mirum est, & a veterum sententia alienum. Sed de natura & sede τῶν ἡμιτριταίων non est dicendum hoc loco, quum nec disputatio huc pertineat, & de iis abunde dictum sit in lib. definitionum medicarum a nobis conscripto. Præterea quum Hippocrates ait, Quintana omnium pessima, nam & ante tabem, & jam tabidis superveniens necando est, numquid quintana hæc febris aut collectionem puris in thorace, aut aliquid tale, aut vitium peculiare parti consequitur? Quod si ita sit, cur non symptomatica? Si symptomatica, falso itaque ante dictum est nullam symptomaticam intermissionis esse participem. Et cur putredo in parte longinquiore, aut in propinqua quidem, sed quæ per venas & arterias non habeat eum consensum cum corde quem & partes in ventre contentæ, in quibus colluvies corporis maxime congeritur, non possit evocare febrem aliquam semi-

Quæ a Fernelio dicuntur sunt consentanea iis quæ Gal. dicit com. ad aph. 66. l. 4. ubi ait feb. a forti obstructione esse symptom.

Gal. c. 10. & 11. l. 1. de diff. feb.

Par. 5. sec. 4. l. 1. epid. Abunde natura semitertianæ explicatur in l. Ballonii definit. medicarum superioribus annis in lucem edito.

Hipp. par. 9. sect. 3. l. primi Ep.

mi-

miputrem ſymptomaticam, eamque intermittentem? Sed hæc alius loci ſunt: ut autem orationis vela contrahamus, ſatis jam dictum alias ſymptomaticis febribus deberi curationem, alias non. Quod tenendum fuit neceſſario ut quiſque intelligat febres lentas ſymptomaticaſque fœdis coloribus adjungi, quas ſi ideo negligat quod ſint ſymptomaticæ, aberret turpiſſime, & in miſerorum ægrorum perniciem conſpiret.

Feb. lent. & ſympt. fœdis colorib. adjunguntur.

Dicamus ergo paullum diſcedentes a doctrina Galen. febrem aliquam eſſe cephalicam, aliam lienoſam, ventriculi aliam, hepaticam, aut cum partibus ipſis inuſta obſtructio, aut impactus mordicus humor, aut corruptio contracta eſt. Ut ii erroris convincendi ſint qui & febrium continuarum & intermittentium, & hecticarum, & maraſmodῶν ſedem perpetuo in ventre inferiore conſtituunt. Contra enim ſentiendum, immo, quod notandum eſt, febrium ardentium focum Hippocrates in capite videtur conſtituere; & Galenus pulmonis venas. Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligine, proveniatque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. Galenus hunc locum explicat de febre ardente cujus focus eſt in cerebro propter collectam in eo bilem quæ inflammationem excitat. Eaque febris diſtinguitur ab altera quæ fit non coacervata in cerebro materia, ſed in venis inferioribus reſide, a qua flatuoſa exſpiratio ſuſcitatur delirium excitans. Nam cujus febris ardentis materia in cerebro manſionem habet, ea continuam habet deſipientiam, & ſymptomata non ita ſunt fugacia. Atque materia dum ibi ebullit atque efferveſcit flatulentam naturam acquirit, cujus ſigna in variis capitis partibus apparent, prout illa in varias cerebri partes repſerit, parque hoc vel illud nervorum obſederit. At quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet deſipientiam aſſiduam. Prior febris phrenitidi ſimillima eſt ob ſymptomaton cognationem. Sed in phrenitide ſymptomatica ea eſt febris quæ adeſt. Præterea ardens febris primario cerebri affectu contracta fere ſtatim inſilit apparetque: Phrenitis non tam cito, ſed tempore acquiritur. Ita enim Gal. phrenitis, ait, paullatim accidere ſolet, non autem quieſcere ſubito atque confertim. Immo ne in declinatione quidem febris deliria quieſcunt, quod aliter contingit in iis febribus quarum deliria ſunt ſymptomata tantum, prout enim manſueſcit febris, ita & deliria. Niſi quis forte objiciat duo adverſum ea quæ dicuntur: prius quidem quod nota hæc phrenitidis & febris ardentis primario cerebrum impetentis male aſſignetur, nimirum phrenitin non ſubito naſci, contra febrem ardentem cephalicam ſtatim adoriri: contra Hippoc. in Epid. animadvertit quemdam phreniticum primo die factum, ſed hoc ex iis eſt quæ raro eveniunt. Quamquam ut Gal. in com. non ita fuit ſubita cauſæ generatio, ut & ipſius morbi. Si quidem primus Hippoc. ſcripſit, non de repente morbi hominibus accidunt, ſed paullatim collecti, confertim apparent. Poſterius vero, quod in declinatione febris cum phrenitidæ conjunctæ deliria non quieſcant. Quod alienum videtur. Nam ſi febris ſymptoma eſt phrenitidis (quæ eſt inflammatio in cerebro, materia ipſi cerebro, & ejus meningibus impacta ut Gal. in Epid. explicat) & mutuo fere ſeſe conſequun-

Part. 18. l. 1. prorrh.

Gal. com. in par. 73. ſect. 2. l. 1. epid.

Sedes feb. continuarum & intermittentium, alia quam in ventre inferiore.

Locus commemorabilis.

Si materia in cerebro fit a maſſa ſanguinis ſeparata, vere fit phrenitis, ſi autem perſundetur adhuc & nondum pedem fixerit, fit feb. capitalis.

Gal. com. in par. 73. ſect. 2. l. 1. epid.

Gal. c. 4. l. 5. loc. affecto: plene item. c. 7. l. 3. ejuſdem operis.

Hiſt. part. 4. ſect. 3. l. 3. Epid.

Hipp de diata.

Phrenitis affectio membranar. aucto. Gal. com. in par. 23. sect. 2. l. 1. epid. Com. in par. 73. sect. 2. l. 1. epid.

quuntur, non potest ea febris declinare, quin & morbus ipse desæviat. Sed id dictum per comparationem. Nam quæ deliria sunt ardentium febrium symptomata, ideoque excitata quod venulas in cerebro membranulisque sitas humores tantum præterfluant, non autem impinguantur, ut annotavit docte Gal. necesse est in earum declinatione paraphrosynen istam quiescere: Sed quæ delirationes in phrenitide sunt ejus naturam necessario consequentes & tamquam de essentia exsistentes, tametsi febris symptomatica declinet, non quiescunt tamen: non quod non remittantur, sed non tanta tranquillitas adest, quanta in febribus essentialibus quarum deliria symptomata tantum exsistunt. Quemadmodum itaque caput febris cujusdam focus esse potest, ita & partes reliquæ, ut in fœdis coloribus magni intersit scire cujusmodi febris sit, ut illius sedes animo lustretur tandemque parti quæ in vitio erit legitima cura adhibeatur.

Sed nescio quomodo fit ut minima occasione filum orationis producamus, pluraque quam institutum fuerat, prosequamur. Sed rerum, quæ recens in quæstionem vocantur, dignitas ad id invitat. Jam promissum

In suppressione solennis alicujus vacuationis mira affectionum futura esse solet.

factum exsolventes fidemque datam liberantes ad rem propius accedamus, in qua docuimus quam difficile sit privati cujusdam morbi rationem prosequi, cum symptomaton magna sit confusio medendi rationem obscurans. Hoc enim experientia docet in suppressione alicujus solennis evacuationis affectionum miram esse futuram, aliarum quippe ex aliis nascentium. Atque pro variis humorum in has aut illas partes motibus, aut inquinamentis variis ob eluviem suppressæ materiæ, symptomaton sequitur quædam series, ac si vere esset cujusdam longioris catenæ continuatio.

Hipp. l. de vet. med. & lib. de alimento.

Accedit ἰδιοσυγκρησίην & corporum & morborum: nam morbus idem, non est in diversis idem, ut nec alimentum idem in diversis idem est, quum alias medicamenti, alias alimenti, alias utriusque rationem subeat. In quibusdam virginibus venæ uteri natura angustæ sunt, hepatis vero amplæ ac capaces, aut contra quæ ad hepar attinent angustiores sunt, quæ vero ad uterum patent: & pro ista varietate idem affectus varias

Com. in apho. 62. l. 5.

sortitur proprietates. Et tametsi a Galeno sit pronuntiatum totum corpus utero simile esse, fit tamen, ut aliquando uterus aliqua de causa frigidus sit, corpus vero reliquum calidum, & contra. Quæ omnia certis signis venanda sunt priusquam divinam τέκμαρσιν, idest cuique pro peculiari natura medendi rationem consequi possis. Atque hæc prælibabit in omni morborum curatione si catus & cautus in medendo esse velit.

Therapia fœdi virg. coloris. Lib. de superfet.

Aggrediens fœdi in virginibus coloris curationem non memet uni causæ & symptomati addicam; sed varietatem symptomaton intuitus, paullo generalius progrediar. Si ex Hippocratis sententia una prohibita mensium eruptio tot affectionum procreatrix est & conservatrix, in eo fuga illarum consistere videtur, ut naturam in eo tenendo cursu assuefaciamus. Etenim quibus virginibus aut libertate meatuum, aut vi naturæ (nisi accedat sedulus in negotio labor qui consumens siccanæque vacuationis instar sit) fluxus iste satisfacit, eas color non defœdat. Item quæ viro junctæ prius fœdis coloribus erant infectæ nitorem statim recuperant:

quod

quod arguit, aut amplexus desiderio, aut angustia vasorum, aut conditionis tædio, aut naturæ infirmitate, aut potius languore uteri, partis natura appetentis, ut ex Platone ante demonstravimus contra Galenum, præsertim si amoribus pellectæ incitatæque fuerint, ista symptomata surgere: Sed unde ista progrediundi difficultas? angustia vasorum ad uterum attinentium, ac præsertim quia natura nondum quippiam tale agere consueverit. Cur non ante istud tempus quippiam simile patiebantur? Nondum sanguis redundabat, sed in alimentum ac incrementum insumebatur. An tamen ideo potest tam sævas adducere affectiones, & virguncularum corpora tamquam effeta, & moribunda efficere? Cur non domatur a natura? Illud ante docuimus, nec repetere alienum, omnem humorem aut qui excerni præstituto tempore solitus est, aut quum nondum fluendi consuetudinem tenuerit, naturæ tamen decreto exire excernique debet, quantuluscumque fluat, quum nature oneri sit, tantam molestiam rectrici corporis naturæ afferre, ut brevi κακοήθειαν in corpore nactus, œconomiam corporis inficiat atque labefactet. Quod & lochia a partu testantur. Mirum enim est sanguinem per novem menses suppressum aut nulla, aut levia admodum mala inferre, unius autem dieculæ aut duarum spatio post editum fetum tantam cladem corpori afferre, ut nisi provideatur, malum arte nulla reparari possit. Quinetiam menstruo circuitu sæpe ad uncias tantum quatuor sanguis erumpit isque rubeus floridus, & recens mactatæ victimæ sanguini similis, ut scribit Hippoc. & tamen tantula excretio plurimum adjuvat. Quod excernitur paucum, laudabile, an suppressum tantum incommodi adferre poterat? Si hoc verum, cur non potius incredibilis humorum corruptorum eluvies per corpus alias sparsorum, alias in mesenterio scaturientium eas molestias affert? Hic miracula naturæ contemplanda veniunt. Nam quod stato tempore, & menstrua periodo excretio illa fit redux & recidiva, id non quantitati sanguinis, aut malignæ qualitati tribuendum est. Etenim etsi paucus fluat, retinetur tamen cursus, & juvatur natura plurimum, tanto magis, quanto plus fluxerit pro natura ejus quæ menstruum patitur effluvium. Ad malignam qualitatem recurrere absurdius est. Quæ enim aliena qualitas in sanguine rubeo, florido laudabili? Quæ omnia vim provisionemque naturæ maximam declarant in præstituendo cursu rei alioqui ex sese innocuæ, ut quum opus fuerit, plura excernat per eam viam quam semel instituerit. Quam prudentiam Hippocrates demonstrat passim, præsertim quum ait naturam τὰς ἐφόδους invenisse, idest vias, inclinationes, impetus ad hæc aut illa faciunda. Et in apho. Gal. ait, natura materiei τὰς ὁδοὺς invenit si valida sit, quum etiam per ossa abscessus faciat. Itaque fit ut ea materia, quantula sit, quæ excerni debet, si supprimatur vis naturæ inferatur: cum enim instituit materiem aliquam foras pellere, si id nequeat, hujus curam non habet, hanc non regit amplius, quo fit ut illa superflua existens, nec amplius recta gubernataque naturæ molestiam infligat. Atque hinc scire licet materiam menstruam per se quidem vitio carere, sed quum primum substitit, prius qui-

Lib. de nat. pueri, per unum aut alterum diem lochiorum suppressio cur periculosa, non item menstrui sanguin. 9. mens. spatio ad fetus formationem.

Lib. 1. de morb. mul.

Lib. de arte par. 2. sect. l. 6. epid.

Com. in aph. 54. l. 9

Hipp l. de superfetatione in virg. menses erumpere debentes τὰς ἐφόδους [illegible] *satis accomodato vocat.*

Materia quantula sit quæ excerni debet si supprimatur a natura amplius non regitur eique vim infert.

quidem quantitate peccans qualitate mala afficitur, unde mira novorum affectuum in muliebri corpore soboles, a qua asserit una eruptio, ut capite de suppressione mensium plenius apparebit. Et quum Plinius ac plerique alii vim maleficam menstruo sanguini tribuerunt, toto cælo aberrarunt, nescientes, ab uno sanguine menstruo tam maleficam vim manare non posse, nisi is diu suppressus sit. Sed ea de re hoc loco nihil sumus explicaturi, quamquam multa habemus quæ in medium adducamus.

Nullam habet vim maleficam sanguis menstruus nisi is diu suppressus sit.

Refluxus sanguinis viam foras affectantis & restitant. fœd. colorum causa.

Hipp. in Coacis & in par. 60. l. 2 progn.

Hoc itaque jam constet refluxum sanguinis viam foras affectantis, sed propter assignatas prius causas restitantis fœdorum colorum causam esse, quæ curatio? At pleræque, dices, virgunculæ decolores fiunt, quum nondum menstruæ purgationis tempus instet. Verum quidem hoc, sed de eo quod fit ut plurimum nobis sermo est. Nam eæ maxime fœdo colore inficiuntur quæ jam in propinquo sunt ut menstruæ fiant, atque eæ potissimum quæ domi septæ tenentur liberalibus custodiis, quum & impudentes proci quorum adulatoria oratione deliniuntur, repudiantur, & eas parentes ut adultas virgines caste tuentur, & ab amatorum impetu prohibent. Quamquam non omnes fiunt decolores, sed quædam fiunt ἐξέρυθροι, idest saturato colore rubeoque præditæ, ob refluxum sanguinis a partibus inferis ad partes superiores. Et a græcis εὔχροια dicitur, maleque & καταχρηστικῶς usurpatur, quum in bonis ducenda non sit. Nam in purulentis & peripneumonicis istam εὔχροιαν Hippoc. observat, an ea laudanda? nequaquam. In prorrhetico autem quum vituperat istam coloris suavitatem quæ vulgo placet, adjungit vocem σκυθρωπὸν, ut bonitas coloris cum rigiditate quæ græcis σκυθρωπότης dicitur, in malis ponenda sit: quum corpus ita affectum proxime ad melancholicam naturam accedat. Sed de nomine τῆς εὐχροίας plenius in nostris definitionibus medicis. Decoloratio cutisque defœdatio, nec non rubor faciei ab una mensium eruptione potest contingere. Quibus enim virginibus partes, sunt robustiores & calore nativo præditæ majore qui non facile copia sanguinis strangületur, in iis coloris bonitas vituperanda tamen visitur, & plenitudinis ad vasa metus adest maximus. Sin partium infirmitas sit, caloris paupertas, præsertimque si servitutis jugo sub matribus addictæ vivant, iis recursu sanguinis calor opprimitur, partes inficiuntur, & plenitudinis ad vires metus adest: Immo cachexia, hydrops, & atrophia, & lienis tumores aliis oboriuntur. Quum ista coloris suavitas est, suffusa rubore facies a suppressis mensibus multo minus afficiuntur, quam quibus cutis maculatur. Immo & multas jam pubertatis annos egressas, immo & nuptas vidimus quæ numquam menstruæ fuerant, incolumes satis vixisse: In solis quippe uteri venis prohibitio evacuationis consistit, quibus quum consultum fuerit, eruptionis spes est major. Has sectio venæ in malleolo juvat, usus apozematon aperientium, uni utero reserando, operam suam addicentium: frictiones crurum. Sed antequam ad sectionem venæ in malleolo accedamus, sequendum est Gal. consilium de secanda vena gibberi ad plethoram minuendam. Nullus vero est qui sic affe-

Vide l. definit. med. Ballon. in nomine εὐχροίας.

Lib. de sang. miss.

affectis navare operam non poſſit. Sed in iis quibus defœdata cutis, cautio major eſt adhibenda. Nam ſi certis colligas argumentis menſtruæ tempus purgationis ingruere, & ob inanem naturæ conatum ſupprimi ſanguinem, & ad ſuperiora vergere, qui tandem & partes a quibus recurrerit, & eas in qua influxerit vitiaturus eſt & oppreſſurus, nil debet impedire quominus ad ea recurras remedia quibus incitandis menſibus ſumus uſuri. Communis enim eſt ea curatio. Ac Hippocrates hanc maxime cauſam videtur inveniſſe, niſi quis & uteri furorem, & ἐρωτικὰ in cauſa eſſe putet. Sed uteri furor ſeſe facile prodit nec tam diuturnis ſymptomatis eget ad ſui explicationem. Ἐρωτικὰ autem morbum potius animi ab impotentia natum, quam corporis affectum ſignificant.

Secanda vena gibberi ad phletoram minuendam antequam aperiatur vena malleoli.

Brevem itaque methodon aperiamus qua quis fœdis coloribus a ſuppreſſione natis opem ferre poſſit, plura in capite de ſuppreſſione menſium explicaturus. Quum menſtruæ purgationis tempus inſtat, ita de virginibus ſollicitos eſſe oportet ut & præcautione, & diæta, & vitæ inſtituti mutatione impendentes caſus arceamus. Si enim ut ante demonſtratum eſt, eo præſertim tempore ea urgent ſymptomata a variis affectionibus intus reconditis, orta, & varie eluceſcentia, prout partium obſeſſarum varietas eſt: primum ſtudium medici ſit in provocandis menſibus, aut conſulendo nequa ſumantur quæ ſanguinis fluxitatem prohibeant, venaſque obſtruant per quas curſus ſanguinis debet incitari. At non in omnibus idem eſt tempus quo menſtruæ purgationis occaſio inſtat: Etenim pleræque circa annum duodecimum menſtruæ eſſe poſſunt: aliæ anno ætatis decimo quarto. A neotericis obſervatæ ſunt quæ nono ætatis anno pepererint. Sic annis id deſcribere alienum eſt. Sed quum mammæ pruriunt, vocem aſperiorem edunt, quum ubera prominent, pecten, lumbi & caput dolent, & bilis aut pituitæ vomitus adeſt, purgationem menſtruam inſtare credibile eſt. Atque tunc ſi cetera conſenſerint levibus etiam remediis adjutæ virgines, menſtruæ eſſe poſſunt. Inter eas autem aliis laudabilis excernitur, & ſecundum ſententiam Hippocratis recens mactati animalis ſanguini aſſimilis. Obſervant autem quidam ex Neotericis menſtrua alba virginibus adeſſe poſſe ſi crudus ſanguis fuerit, eaque parvis adhuc & admodum puellis provenire contendunt, maxime ſi cibo utantur humidiore & crudiore. Illaque ſi diutius fluant, puellas ipſas extenuare aſſeverant. At iſta menſtrua alba cum eo affectu confundere qui ῥοῦς γυναικεῖος dicitur, a ratione alienum eſt: quum hic affectus, ut poſt dicetur, aliam longe cauſam agnoſcat. Sed talis albicans excretio ſolet ob cacochymiam, ut pro rubore albedo ſupponatur. At ῥῷ γυναικείῳ etiam præſenti comes eſſe ſolet menſtrua purgatio. Quorum explicatio alius eſt inſtituti.

Non in omnibus virg. idem tempus quo menſtruæ purgationis occaſio inſtat.

Silvius l. de menſ. mulier.

Inſtantis lunaris purgationis ſigna.

Lib. de morbis mulier.

Alba menſtrua.

Quicumque legitimam fœdorum col. curationem inſtituere volet, ei multa conſideranda erunt; ut non tam in unius affectus curam incumbat, quam multa ſymptomata inſpiciat, quorum quodque medici conſilium ad ſeſe convertet. Nec enim tam ſymptomatis, quam morbi rationem præ ſe ferunt. Et ne a trita via medendi deflectamus, primum hunc affectum perſequemur, quatenus ſplenicum quid habet. Videas enim

Quæ conſideranda ſunt antequam ad curationem fœd. col. ſeſe accingat medicus.

maximam virginum fœdis coloribus laborantium partem quippiam in sinistro hypochondrio dolitans habere, fœdum anhelitum, dentes luridos alias, alias autem hæmodia laborare. Quod melancholicis proprium esse veteres animadverterunt. Præterea multis adeo alvus adstricta est, ut nonnisi vi solvatur: aliis liquidior, alias aquosa, alias serosa reddens, alias chylosa & putria per ἀναδόσεως impedimentum. Borborygmos aliquando sentiunt & in ventre murmura, colicis doloribus alias exercentur. Porro quum ex sententia Gal. viscus hoc maxime indurari soleat sanguine facile in isto viscere concluso, qui exitum liberum quum non habeat facile duritiem afferat, indeque tumorem, mirum ne sit si de ea potissimum parte virgines queruntur. Et quæ patiuntur aliquid splenicum resipiant. Sive enim congestio fiat, sive refluxus ab imis ad superas partes, sive affluxus a superis in inferas splen talia incommoda persentiscit. Hinc imbecillitas, hinc durities. Quod a nobis dicitur ne temere affingamus semper plenis tumorem aliquem esse; quoties quis de sinistro hypochondrio queritur. Quod factitant Erasistratei quidam nostra ætate medici, qui quum de dolore in alterutro hypochondrio audiunt, male admodum comminiscuntur duritiem contractam. Ac Erasistratus omnem morbum hepatis aut splenis ad tumorem aut ulcus referebat. Cujus opinio in Galeni libris explosa jam est. Itaque si infirmitatis in liene contracta est, propter quam nequeat legitime hepar repurgare, aut, si durities est, aliud ineatur consilium: Item & aliud quum febris adest, aliud quum eadem abest. Ideo Galenus legitimæ lieni medendi rationis summa attingens capita, primum si incidere, tenuare, referreque consilium est, ita temperatos nos esse vult ut iis utamur quæ vim tenuandi citra manifestam qualitatem habent. Nec vehementius succus calefactus, incrassetur obturetque magis. Quoniam vero pars spongiosa est lien, cujus attrahendi facultas (quam tamen unam esse oportet ut coloris suavitas concilietur, heparque defæcetur) facile hebescit ac mollescit: Ita nativi temperamenti ratio gerenda est, ut quidquid moliamur, robur concilietur. Alioqui humore nigro non prolecto color malus fœdusque corpori inuritur. Et hæc primum videnda sunt. In fœdis coloribus difficultas est anhelitus ob diaphragmatis oppressionem vel a tumore lienis, vel a flatibus qui facile in iis partibus surgunt ac concluduntur. Gravitatis sensus ex copia materiæ, vel obtuso partis ipsius sensu nisi forte ad membranas dolor pertineat & inflammatio. Ut de renis & hepatis doloribus præclare demonstravit Galenus. Sitis, aut præter corrupti humoris copiam affluxumque, aut propter aliquam phlogoseos speciem in partibus pyloro propinquis, quod in melancholicis hypochondriacis ex Dioclis sententia observat Galenus. Et hæc posterior sitis causa animadvertenda est. De qua re paulo post forte differemus. Pedum quoque inflatio & ventris aliquando esse solet propter serosorum humorum per genus venosum diffluentium proventum, maxime vero id fit quum lienis vitio hydrops est in propinquo, aut quum corpus lienis est ἀνάῤῥοπον. Tum enim partes superiores calidiores esse verisimile est: sin sit κατάῤῥοπον, idest ad partes inferiores incli-

Curatio fœd. col. ut spleni cum quid habet. Cap. 2. l 9. κατὰ τόπους.

Gal. c. 1. l 6. loc. aff. Sub finem l. 3. de nat. facult.

Causæ symptom. fœd. col.

Com. in aph. 5. l. 6. 7. cap. l 3. loc. aff

Quid sit corpus lienis esse ἀνάῤῥοπον aut κατάῤῥοπον.

inclinet, manibus & nare refrigeratis, pedes calfieri conſentaneum eſt, ut *Part. 39.*
Hippoc. in Epidemiis ſcribit. Unde nos audemus aſſerere quibuſdam in *ſect. 2. l. 6.*
ſplenicis obſervaſſe tantum in pedibus calorem ut magnas moleſtias affer- *epid.*
ret. Nec lienem audire oportet κατάῤῥοπον, ut a ſuo naturali ſitu diſceſ- 14.
ſerit, ſed aut quia tumores ſunt circum lienem, qui ut in hanc aut il-
lam partem inclinant potius, ita aut in partibus ſuperioribus, aut in in-
ferioribus magis ſigna apparent: aut quia lien laborans deponit ſua ex-
crementa in imum ventrem, aut partem quæ ſitum habere ſuperiorem vi-
deatur. Itaque prout aut ſuperiores aut inferiores partes decubitus humo-
rum aut collectio magis reſpicit, ita aut caloris aut frigoris ſignificatio
aut hic aut illic exſiſtit. Quæ omnia aphoriſmi veritate nituntur, ubi ſu- *Apho. 39.*
dor ibi morbus: ubi calor aut frigus, ibi morbus: quod non tantum *& 40. l. 4.*
de circumſcriptione ipſius partis audiendum eſt, ſed & de iis quæ ſitu &
vaſorum communione cum illa parte conſentiunt. Sic in libris de articu- *Par. 9. 10.*
lis ſcribit aut manus brachiaque, aut pedes gracileſcere, prout gibberi *11. 12. l. 3.*
occaſio, ideſt tuberculum conſtiterit, aut in ſuperiore ſpinæ parte, aut *de articul.*
inferiore. Itaque cum virginibus decoloribus partes ſuperæ aut inferæ ca-
loris frigoriſve notas habent, ita de morbi inclinatione judicandum eſt.
Et quum lien declivis dicitur, morbus dicitur κατάῤῥοπος. Et in com.
Galen. in particulam unde hæc deſumuntur male legitur νοσόμασι καταῤῥό-
πων, pro νοσήματι καταῤῥόπῳ. Quamquam utrumque tolerabile: ſed prior
lectio arridet magis. In iiſdem autem præſertim ſi tumor eſt opprimens
diaphragma, dolor ad jugulum uſque ſiniſtrum tendit diaphragmatis ip-
ſius ſympathia, quæ tunicæ coſtas ſuccingenti communicatur. Diſtenſio
quoque magnorum fit vaſorum, & membranæ ipſius. Quod & in pleu-
ritide percipi ſolet. Alia enim in parte inflammatio conſiſtit. Et tamen
de claviculæ dolore queruntur. Sed hæc omnia Gal. fuſiſſime explicavit.
Omitto fœtoris ipſius oris in virgine decolore cauſas, & pudendorum tur- *Cap. 7. l. 2. loc. aff.*
geſcentiæ nec non cutis ſqualoris. Quorum explicatio fuſior longe eſſet. *& c. 5.*
Si febris ægras virgines detineat cujus occaſione & humores corrumpun- *15.*
tur magis, ut diffletur calor qui in corpore ſqualente & minimum per-
ſpirabili continetur, non erit alienum venam reſerare. Idque partito, ſi
iterare conſilium eſſe debeat, nec unam evacuationem paullo largiorem
ſuſtineat. Aliis placet venam quæ inter minimum digitum & medium
decurrit, aperire, ut minor virium jactura fiat. Nonnullis veterinario-
rum morem ſequentibus videtur legitima aut apertio, aut ſacrificatio ve- *Melancholici blande*
narum quæ ad lienis regionem ſitæ ſunt, hæc autem topica potius ſunt. *purgandi*
Sed antequam id fit, corpus repurgare oportet, non valide quidem ſed le- *& cur?*
niter, ut hic admitti non debeat Hippocratis ſententia qui melancholicos
per inferiora purgat ἁδροτέρως Si enim melancholicis morbis vehementio- *Lib. 1. ad*
ra debentur medicamenta, cur in curatione ad Glauconem lenius mitiuſ- *Glauco.*
que cum febribus quartanis agit Gal. quum experientia perſpectum ſit
ex ſimplice quartana duplicem triplicemque naſci niſi ſummiſſius egeris?
Cancros autem ſi duriuſculis acriuſculiſque medicamentis vexaveris, fero- *Guido de Cauliaco*
ciunt, inſultantque magis & medendo ægreſcunt. Uterque autem affectus *Hiſtoria.*

in melancholicorum morborum censu numeratur. Et laborantes hypochondriaca observavimus usu validiorum deterius longe habuisse: contra vero medicationes blandiores facile tulisse. Quinetiam de muliere quartanam patiente constat, quæ quum liberata esset a morbo, quoties animi potius quam necessitatis gratia decoctum foliculorum hausisset, sepulta febris suscitabatur, pejusque solito habebat. Et tamen placet Hippocrati durius agendum esse cum melancholicis. Et quæ abstrusa sunt, firma contumaciaque ea magnam vim quæ demoliatur exposcunt, idest & multo tempore, & sæpius & per fortiora medicamenta negotium transigendum est ut explicat Gal. in aphorismis. Si quid sit ejusmodi, humor est melancholicus, & præsertim atra bilis, cujus contumacia blandiorum vires eludit. Unde vulgo melancholicis peplium & elleborum ex usu esse celebratur. Et ne quid hic, ut nec in aliis melancholicis morbis peccetur, ita cum distinctione rem definire oportet. Quidam dicunt melancholicis morbis, si purgatione egeant, validiorum remediorum usum convenire. Volunt autem conditionem istam (si purgatione egeant) addi ut excludan-

Splenicos negat purgandos Hipp. 2. de morb. immo ne lac quidem dat. Com. in aphoris. 30. l. 4. Decisio quæst. de purgat. melanch. juxta aph. 9. l. 4.

16. tur quartanæ febres quibuscum mitius agi debet, negant enim illas purgatione egere, sed potius mitificatione quadam ac temperatione. Sic dicemus alias in melancholicis morbis utendum esse medicamentis levioribus, alias validioribus, alias nullis, aut levissimis. Levioribus autem uteris initio morborum melancholicorum: cocta enim medicanda sunt. Nec Aphorismus quo censet melancholicos ἀδροτέρως agitandos esse quicquam ei detrahit quo mitificationem coctionemque expectat, nisi materia urgeat. Et ne putes in morbis melancholicis frustra expectari mitificationem quamdam, eorum festinationem temeritatemque imitatus qui atræ bilis nomine aut melancholici humoris, statim ad confectionem hamech. aut pilulas e lapide lazuli aut cyaneo confugiunt, consulendus est Hipp. hic enim in aphoris. scribit, morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra vel infra exiverit, letale, satis docet excretionem bilis atræ perniciosam esse nisi sit mitificata. Non potest autem mitificari nisi cum tempore. Et in com. Gal. de excretione atræ bilis, ut & omnis humoris, si initio morborum fiat, loquens hoc axioma conficit, quum natura a causis morborum opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quippiam salutariter excerni. Hinc disces initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis. At quum materia jam aliqua ex parte mitificari cœpit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenaces, crassi, viscosique leniorum vim facile effugiunt. Et illud ἀδροτέρως per comparationem audiendum est. Quum enim paullo ante gracilium & biliosorum purgationis inclinationes adumbrasset, quæ faciles sunt, melancholicorum purgationem instituit, eo nomine & humorem pituitosum & melancholicum intelligens. Nam ob crassitudinem analogia est inter utrumque magna. Vel illud ἀδροτέρως audies, multum & sæpe, ut si semel validiuscule exagitare non licet, frequentia & purgandi assiduitate compensetur. Et hæc via tutior est. Quamquam, ut ante

Apho. 2. lib. 4.

Aphor. 16. lib. 6. Adverbii ἀδροτέρως explicatio.

17. dictum est, de purgatione contumacis materiei Galenus loquens tria requirit,

quirit, ut multo tempore, ut sæpius, ut per validiora fiat purgatio. Porro incidunt ea tempora, ut in melancholicis morbis purgationes officiant plurimum, præsertim quum in mala partium diathesi potius, quam in copia materiæ morbus consistit. Tunc enim a medicatione temperandum est. Ac in virginibus utrumque considerandum: Nam aliquando nescio quæ diathesis & prava impressio in partibus spectanda est, aliquando humorum copia, fit enim aliquando ut & alvo sint satis libera, & humorum superfluorum nulla sit significatio, quum tamen gravissime laborent, hic purgare, movere, agitare nefas est. Itaque si lienis male affecti signa adsunt, si alvus adstrictior, de ea solvenda cogitandum est: fere fit autem ut splenici alvum adstrictiorem habeant, maxime vero, ut ex Galeno patet, si lien ipse, aut vasa ad eum attinentia, cujusmodi est vena quæ a porta in lienem porrigitur, aut quæ a liene in ventriculum tendit, sint inflammata, aut obstructa, aut angustiora reddantur & conniveant. At primum hoc medicamentulo corpus repurgabis. *Cap. 13. l. de sanit. tuend. 18.* *Catharticum.*

℞ radicis petro. fœniculi & brusci an. ℥ iij. macerentur in vino alb. corticis tamaricis ℥ ij. scolopendrii ceterach. an. m. j. absinthii sub finem positi p. s. fiet decoctio cum foliculorum senæ justa dosi pro ratione ætatis & corporis: in col. infunde rhei ℥ j. s. cinnamomi ℈ j. expressioni adde Catholici duplicati ℥ vj. syrup. capil. ven. ℥ j. fiat potus.

Tria animadvertere oportet, initio quidem morbi non probari usum senæ orientalis, quod crassorum humorum proliciendorum vim habeat. At id initio facere non juvat. Itaque contra quam fiat, differri debet ejus usus. Atque existimo magna ex parte fœdatas virgines ut incuratas relinqui, quod temere nullaque methodo morbi curatio suscipiatur. At hic maxime methodicos esse oportet. Secundo, in iis omnibus quæ propinabuntur, aromaton debet esse paullo crebrior usus, tum quod naturam roborent spiritus, illustrent ac recreent: ventriculo robur addant, cujus hic maxime cura geri debet, quod ad orificium ventriculi dolorem sentiant, sæpe nauseant, vomituriant, immo & eis quodammodo cor fatuum ventriculusque laxus & dissolutus esse videatur. Tertio non valde probantur ea quæ majore leniendi facultate pollent ut sunt Cassia & Catholicon; hæc enim ac præsertim cassia, suo virore ventriculum subvertunt ac molliunt. Tamen loco aliorum medicamentorum, potest cassia exhiberi sumto aut jusculo aut decocto sequenti. Quod ne cui mirum videatur, audemus asserere multis & leipothymias, & torsiones alvi usu cassiæ excitatas, immo & quasdam stomachi subversiones, flatuosum enim quid habet, & virosum, quod ventriculo molestum est. Immo doctissimus Rondeletius observavit quasdam affectiones catalepticas contigisse usu cassiæ & eorum quæ illam recipiunt, quoniam caput facile fumis replet, & ventriculum subvertit. Hippoc. in libris acutorum scripsit, quum quis medicamentum bibit, ptisanam protinus sorbendam dato. Galenus id fieri ait ut detergeat, deorsum trahat medicamentum quod viis adhæreat, & qualitatem medicamenti temperet & permutet. Sed illo loco de vehementioribus agit. Quamquam de omni medicamentorum genere audisse *Tria observatione digna initio curationis fœd. col.* *Rondeletius in annotat. in c. de somno profundo.* *Par. 12. l. 2. acut.*

diſſe videatur Gal. ut qui omnis medicamenti naturam corporibus noſtris adverſam & deleteriam eſſe aſſeveret. Sed id plus minuſve. Caſſia autem potius ſuo lentore & virore moleſta eſt.

℞ Caſſiæ fiſtulæ ℥ j. cinnamomi ℈ v. fiat bolus, capiat vel ex vino albo, vel ex juſculo, vel decocto ſequenti.

Bolus.

℞ abſinthii pontici lauti p. ſ. ſeminis citrii cardui an. ʒ j. florum roriſmar. violar. an. p. ſ. raſur. eb. ʒ v. fiat decoctio addendo cinnamom. ℈ j. in col. diſſolve ſyrup. capill. ven. ℥ j. fiat doſis aromat. pauco pulvere caryophil. aut pulvere ireos, aut electuarii alicujus, ut de geminis, aromatici roſati, hauriat poſt ſumtum juſculum.

In curatione fœd. col. hiera maxime laudatur. eaque potiſſimum quæ Gal. auctorem habet, non quæ Nicolaum. Com. in apho. 28. l. 5. Rondel. c. de cap. dolore a bile. 7. Meth. l. 8. de compoſ. med. local. Gal. l. 8. κατὰ τόπους Meſu. c. de aloe. Pilulæ.

Inter cetera autem laudatur pulvis hieræ, & confectio ejus. Niſi forte febris impediverit. Si ſymptomatica, non impediet: ſin eſsentialis, major cauſa dubitandi eſſe debet. Confectio autem ſuſpecta magis eſſe debet, ſi dolores capitis adſunt, recipit enim multa aromata. Omnia autem pęne gravitatem capiti afferunt, omnia enim calida ſunt. Calida autem id efficiunt quod ſua natura calor ſuperiora petat, ut ait Gal. in hieram autem injiciuntur cinnamomon, xylobal. aza. crocum, & ſpica nardina. Quamquam etiam in morbis capitis aromata uſurpantur, quod & cerebrum roborent, & ſua tenuitate medicamenta ad caput conducant. Ex hieris autem ea laudatur quæ Galenum auctorem habet, non quæ Nicolaum, hic enim injecit colocynthidem, turbith. agaricum, quorum nullum in ſuam hieram Gal. contulit. Quæ Nicolai eſt, majores vires habet, quæ Galeni minores, & præterquam quod aliqua ex parte affectibus capitis, renum juncturarumque proſit, ea proprie ventriculo dicat operam, roborando ſi aloe lauta fuerit, purgando, ſi illota, & obſtructiones infarctuſque tollit. Idque ſine valido motu facit, nam aloe non ſuperat hepar, ſi credere eſt Gal. Et Meſuæo aloes magna vis purgandi & attrahendi craſſa haud exſiſtit.

Quæ a nobis eo conſilio dicuntur, ut aloes uſum non reformides, licet hepar ſit calidius. Quum itaque hieræ picræ uſus incidet, ita vel boli, vel potiones parabuntur.

℞ rhei electi ʒ ij. pulveris hieræ ex aloe non lauta ʒ iij. pilularum elephanginarum ʒ i ß. pilularum ſine quibus ʒ j. ſpicæ nardi & ligni aloes an. ʒ ſ. cum aqua alkekengi vel meliſſæ, vel calendulæ infuſionis granorum ſex zingib. fiet maſſa pilularum ad uſum.

Melius eſt ſi circa quartam matutinam tantum. Elephanginarum, quæ & aromaticæ dicuntur a Meſuæo, uſus eſt commodus, quod roborando ventriculum adverſus impuram ejus colluviem faciant.

Vel has pilulas in modum pilularum maſtichinarum a conciliatore concinnatarum ita formabis.

℞ maſtiches ʒ j. aloes ſuccotrinæ ʒ ij. agarici ℈ ij. excipe ſucco arthemiſiæ, vel halicacabi, vel ſucco abſinth. vel in aquis, & utatur ut ſup. vel ſi purgare magis conſilium eſt,

℞ foliorum ſenæ mundatorum in vino albo lautorum ʒ iij. polypodii querc. contuſi cum ſemine an. ſ. ʒ iij. glycyr. ʒ ij. caſſuthæ. p. j. fiet decoctio

ctio lento igne dum redeat ad consistentiam ad usum qui dicetur.

℞ *masliches* ʒ ij. *aloes lucidæ* ʒ iij. *rhei.* ʒ ii. *agar. trochiscati* ʒ j ſ. *pulv. pliris archont. & armat. majoris description. Gabriel. an.* ℈ ſ. *foliorum senæ mundatorum & pulveris ceterach. an.* ℥ j. *excipiantur omnia decocto superiore.*

In omnibus istis pilulis locus erit rasuræ eboris, & cornu cervino.

Sin autem solidiora aversentur medicamenta, aut quod delicatiore ventriculo, his potionibus erit utendum.

℞ *rad. aperitivarum & polypod. an.* ℥ ſ. *calendulæ lupulorum. an. m.* ſ. *absinth. bipinell. tormentillæ an. p.* ſ. *seminis cassuth.* ʒ i. *florum genistæ violarum rorismarini an. p.* ſ. *rad. gentianæ* ʒ i. *foliorum senæ* ℥ ii. *fiat decoctio ad dosin in qua maceretur agaricus trochis. cum tribus caryophyll. aut spica nardi, rehib.* ʒ j. ſ. *express. adde pulveris hieræ* ʒ i. *vel* ℈ *iv. vel confectionis ejus* ʒ ii. *syrup. rosarum pallid.* ℥ i. *fiat potus.* *Catharticum.*

Syrupus rosarum pallidarum in usum venire non debet, nisi constet proventum esse seri quod ἰχῶρα Græci vocant, quod ut plurimum cutim defœdat, & vix gratiam naturæ recipit.

Decoctum polypodii, aut scolopendrii, aut capillarium omnium, aut ceterach. ex usu est maxime. Item usus benedictæ laxativæ cum syrup. rosarum laxat. in grandioribus quarum serosis humoribus corpus specie ipsa appareat plenum. Laudatur hic pulvis. *Minore quantitate dabitur pulvis gentianæ ob ingratum saporem.*

℞ *pulveris ceterach. & rad. gentianæ an.* ℈ *iv. pulveris cortic. capp.* ℥ *i. rasuræ eb. cornu cervi, marg. electarum an.* ʒ *v. cinnamomi* ℈ *i. pulveris trochiscorum de capparib. & lætitiæ Galeni an.* ʒ ſ. *cum saccharo buglossato fiat pulvis utendus, ex vino albo, vel aqua alKeKengi, vel cassuth. aut decocto earumdem herb. pauco cinnamomo addito. Cicerum quoque rubrorum & rad. petros. & similium plurimum conferet.* *Apozemata.*

Item ℞ *rad. graminis rusci, aspar. & fœnicul. in vino albo maceratarum an.* ℥ *ii. foliorum beton. scrophulariæ philipend. pilosellæ an. m. i. rad. ireos & aristolo. an.* ℥ *i. chamæp. an. m. i. semin. halicat & milii solis an.* ʒ *ii. seminis anis.* ℥ ſ. *Quatuor sen. frig. majo. an.* ʒ ſ. *florum stoech. & ros. an. p. i. macerentur per noctem & diem in* ℔. *iv. vini alb. & aquæ adde mellis* ℔. *v. aromatiz. cinnamomo cap.* ℥ *iv. quotidie mane.*

Inter cetera in antiquis obstructionibus in usum expetetur radix & enulæ camp. in taleolas sectæ, & in vino albo maceratæ. Miraculo creditur fœdos virginum colores tollere, omisimus autem præ ceteris juvare frequentem usum enematon. Quoniam enim malum contumax est, & nonnisi temporis successu remediis cedit, tum ut ne in malam consuetudinem corpus adducamus, ventriculum lædamus de cujus dolore querulæ sunt virgines, tum ut ne nimium simus ægris molesti, hypoclysmatis locus erit. Atque id maxime fiet, quod in vitiis lienis & hypochondriorum eorum usus sit peropportunus.

℞. *hydromelitis bene cocti quart. iii in quibus dissolve confectionis hier. & catholici an.* ʒ *iii. saccha. rub. & mellis violati an* ℥ *i. ol. viol. aut chamemel. aut aneth. si flatus adsint* ℥ *ii. aut butyri recentis* ℥ *ii.* *Clysteres.*

Butyrum addetur si alvus adstricta sit admodum ob cauma ideſt æstum

in

Cap. 12. l. 2. de simp. med. fac. Oleosa maxime inflammantur & cachochymiam augent ex eventu.

in hypochondriis contentorum: nam olea inflammantur facile si alvus calidior fuerit. Præterea in eo sæpe graviter peccatur quod intestinis admodum cacochymis oleum sæpe infunditur, hoc enim malum est. Galenus multis demonstrat & acria salsuginosaque aliquando demorsis ab humorum acrimonia intestinis conferre, & dulcia ut oleum acrimoniam inducere. Priora quidem, dum adimunt humores qui sua qualitate molestiam inferrent: butyrum autem & oleum & omne genus τ̃ ἐπικερασικῶν, dum suam συνήθειαν facile deponunt & alienam naturam facile induunt, si in ventrem cacochymum inducuntur, conversa immutataque in alienam naturam cacochymian ex eventu augent. Quæ annotari debent ne quid ea in re peccetur. Clysmata quoque conferent ex succis betæ & mercurialis, vel ita comparabuntur.

℞ polypodii contusi ℥ i. seminis fœniculi ʒ iii. branch. ursinæ violar. scolopendrii ceterach. an. m. i. mercurial. m. i. seminis rut. ameos an. ʒ i. ficus & pruna an. numero 4. fiet decoctio vel in aqua, vel sero lactis præsertim æstate, vel in hydrom. dissol. confectionem hier. confectionem baccarum lauri, vel confectionem hamech. si grandiores sint & duriusculæ, item succum betæ expressum & mercurial.

Si provocare menses consilium est, artemisiam, tanacetum, galliopsin & alia id genus incoquens. Denique sive sit icterus, sive lienis vitium, sive obstructio viscerum ac mesaræi, sive hypochondriacum quid, ista remedia eam fidem ac operam quam diximus, sunt præstatura.

Apozematum materia.

Apozematon vero & syruporum solennium in quibus ea locum habitura sunt quæ partium imbecillitati consulunt, usus erit frequens. Incoquentur maxime buglossum utrumque, bipinella, solsequium, intybi & seridis genus omne, philipendula, capillares herbæ, anchusa, fœnicul. gentian. aristoch. radices omnes aperientes in aceto alb. aut vino alb. maceratæ, securidaca, chaniæpithys, chaniædrys, rosmar. serpill. hyperic. marrub. nepetha, azarum, petrosel. macedo. amara omnia, rasur. eb. cornu cervi, vermes terreni, costus dulcis, apozemata ex his vel julepi conficientur, vel succenturiabuntur aquæ rubiæ tinctorum, cuscu. fumar. capill. ven. lupud. aceto. scolop. raph. apii fœnicul. lappæ rubeæ, levistici, ecyngiorum, rusci, aspar. & sic progrediendum ut a levioribus incipiatur. Quæ vero vehementiora sunt, ut diagredium & elleborus, tametsi nonnullorum consilio in ictericis affectionibus usurpantur, nobis non valde placent. Vomitiones conferent ex intervallis, ideo a veteribus olim in diuturnis affectibus probabantur. Agaricus & sena & polypod. & cassutha & alia quæ crassos lentosque humores educere possunt, conferent. Immo si serosorum humorum suspicio sit aliqua, poterit concinnari electuarium ex rheo & pulvere diacarthami: vel dimidia tabella ℈ iij. diacarthami cum syrup. rosar. solutivo apprime conferet, vel,

Cap. 4. l. 5. de usu partium.

℞ rheibarbar. pulverizati ʒ v. pulveris diacarthami nondum in tabellas consumti ʒ j. cinnamomi ℈ j. pulveris elect. aromatic. rosati, vel pliris archontici ℈ ß. pulveris triasantali gran. 8. cum saccharo in aq. scolopend. vel decoctionis angelic. & scolopend. infusionis ʒ ii. foliorum senæ mundatorum, disso.

dissoluto fiat elect. per tabellas pondere ℥ ß. *cap. jejuna mane vel ex vino alb. odorifero, vel ex jusculo, vel per se.*

Maxime vero hic ratio haberi debet ventriculi cujus distributio sæpe impeditur, & coctio labefactatur, imminuitur, immo & corruptio fit chyli. Quo fit ut virgines decolores de ventriculi dolore sæpe conquerantur. Id autem tum ventriculo ipsi tribuitur, tum errori externo in ordine & assumptis. Sed ut ventriculi ratio ineatur, tum assumtis, tum adhibitis ei consulendum est. Quum autem vel intemperies sit eaque aut calida aut frigida, aut sicca, aut inæqualis (eoque deterior) aut humorum excrementosorum cumulus, sive per propriam affectionem ventriculi, sive ob venarum lactium obstructionem, unde decoctio alimenti prohibetur, quod in hypochondriacis usu venit, sive ob refluxum humorum aliunde, quod ventriculo maxime convenit ob capacitatem, sed etiam facile depellit, nisi adhæsus fiat ut prudenter Hippocrates animadvertit, cauti erit medici hæc discernere. Magni enim interest scire an actio ventriculi læsa sit aut per propriam ejus affectionem, aut ex eventu tantum, siquidem ut Galenus exactiore quadam regula & examine, quod facile vocat ζήτησιν διαλεκτικωτέραν, expendit, aliud est ventriculum per se propriamque affectionem laborare, aliud per proventum excrementorum, aliud per alimenti qualitatem. Quod exemplis illustrat, ut ne quis accuset ventriculum quum ipse integer & incolumis sit: ut ideo ignavus non dicetur, quod uvarum acinos non putrefaciat, ut verbo vetusto utar, conficiat aut corrumpat. Unde quidam ex veteribus (quod tamen valde non placet Galeno) distinctionis ergo dixerunt aliud esse ἠπεπτῆσθαι, aliud μὴ πεπέφθαι. In fœdis coloribus maxima ex parte ventriculo sua est prima vernaculaque integritas, nec ægrotat, sed afficitur aut collectione aut affluxu colluviei humorum, aut consensu lienis, unde successu temporis non bene suum officium facit. Si itaque pituitosi aut alii id genus humores in alvo collecti fuerint, conferet vomitus jejuno stomacho Galeni consilio. Tamen eodem in loco lib. 4. sanitatis conservandæ contra Philotimum & Praxagoram magnos vomitus assertores negat vomitui locum esse quum ventriculus ita scatet colluvie humorum. In quo sui dissimilis est, & dissentit ab iis quæ dicta sunt de colicis & nephriticis in lib. Epid. immo laudat veteres qui bis mense vomitiones provocabant. Sed duabus de causis vomitum non consulit: tametsi ventriculus offarctus esse videatur. Priore quidem si in aliis venis a ventriculo longe dissitis acres humores contineantur. Quod ex ulcerosa quadam lassitudine & observatione tum excrementorum corporis, tum coloris ejusdem colliges. Quo tempore si vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptusque humorum in partes nobiles interea dum per os evocare eos frustra conaris. Posterior vero ratio est quod vomitus quidem confert si materia in alvo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis. Nam auctore Gal. sola ea vomitu secundum naturam excluduntur, quæ in alvo ipsa includuntur: quum nihil eorum quæ in intestinis aut fluitant aut inhærescunt per vomitum exigi excludique possit. Nisi forte quis objiciat id quod ab Hippoc. scriptum est, si quem diuturnus

In curat. fœd. col. maxime habenda ratio ventriculi.

Hipp. sub finem lib. de prisc. medic.

Cap. 3. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. l. 1. loc. aff.

Vid. c. 3. l. 1. loc. aff.

Aliud est incoctum, aliud crudum: incoctum ab externo vitio alimenti pendere potest, cruditas autem ab impedita læsaque actione partis.

4. sanitat. tuend. c. 4.

Com. in par. 16. sect. 1. l. 6. epid.

Gal. c. 4. l. 5. de usu part.

Vomitus an conferat.

Com. in apho. 12. lib. 4.

turnus alvi fluor infeſtat, is vomitu ſponte nato & ſuperveniente liberatur. Si enim verum hoc eſt, non eſt veriſimile diuturnæ diarrhϾ cauſam in ſolo ventriculo eſſe, ſed in inteſtinis aut partibus a ventriculo remotis contineri par eſt, eamque vomitu excluſam, ſolutionis cauſſam eſſe. Sic non ea ſola excludentur quæ in ventriculo aut fluctuant aut adhærent. Tamen verum eſt id quod prius explicatum eſt. Si itaque ſuſpicetur colluviem humorum eſſe in ventriculo, eam vomitu excludat medicus. Si contumacior ſit, ea quæ ciendi vomitus facultate pollent, uſurpentur: vel exhibeatur pulvis hieræ: vel præparetur materia ad vomitum eo modo.

Hippoc. apho. 15. lib. 6.

17.

℞ menthæ, origani, malabathri, ſeu folii indici, & majoranæ an. m. i. ſcoenuanth. ℥ i. florum chamæm. mel. ſtoech. & ſalviæ an. p. i. fiat decoctio in aq. & vino alb. fiat fotus cum ſpongiis. Nil aſtringens hic adjecimus, quia materiæ præparandæ & excitand. natur. ventr. ſtudemus.

Nos autem hoc aſſerimus maxime profuturos nos ſi in curam ipſius ventriculi incubuerimus, ſive humores coquere ſtudium ſit, ſive vim ventriculi ignavam excitare, ſive calorem augere, mitificare, reſerareque conſilium ſit: caveaturque ne augeatur intemperies calida, ſi de ea ſuſpicio ſit.

℞ betonic. ſampſuchi, abſinthii & menth. an. m. i. ſiſymbrii ſeu balſamit. ſeu menth. aquatic. p. i. galang. maceris, caryophyll. an. ʒ i. agallochi, ſeu ligni aloes ʒ i. cytini, ſeu floris mali punici, p. ſ. cypperi ʒ ſ. roſarum p. ſ. been alb. been rub. an. ʒ i. ſ. fiat decoctio in æquis partibus aq. & vini rub. aut alb. pro fotu ſtomach.

℞ furfur. m. i. milii conquaſſ. p. ii. ſalis ʒ i. frigantur in ſartagine, perfumetur ſacculus vino aq. roſacea diluto & effuſo in laterem candentem.

Conferrent itaque & myrtus tum baccis tum folio, roſa, coriandri ſemen corroborando ventriculo: Ad frigidos crudoſque ichores calidorum uſu providebis ut maſtiches, croci, ambræ, galangæ, maceris, agallochi, caryophyllorum. Maxime vero ſacculus minutim transſutus ventriculo applicitus conferre videatur.

℞ roſar. rub. cytinorum menth. abſinth. ſampſuchi arefactorum & contritorum an. ʒ iii. ſpic. nardi, galang. nucis moſchat. caryophyllo. an. ʒ ii. maceris ʒ i. croci ℈ i. conferantur omnia in ſcutum.

Repurgato ventriculo blandis iſtis pilulis, fotus, ſcuta applicare magis conveniet.

℞ maſſ. pilularum alephanginarum & aſſajereth. an. ʒ i. pilularum ſine quibus ℈ ii. agar. & rhei electi ſucco violarum irrorati deinde ſiccati & pulverizati an. ʒ i. ambr. griſ. & ligni aloes an. gran. 4. cum aqua menthæ vel ſucco meliſſ. infuſionis ℈ i. cinnanomi fiat maſſa pilularum utenda ad ʒ i. vel,

℞ abſinth. menth. an. p. ſ. ſeminis aniſi fœnicul. an. ʒ i. draget. com. ʒ ſ. origan. p. ſ. fiat decoctio pro doſi in qua infunde rheum & cinnamomi aut nucis moſchat, ℈ j. diſſolve pulveris hier. ʒ i. ſ. ſyrup. capill. vel ſacch. candi an. quantum ſatis.

Hic

Hic potus valet ad eluendas ſordes quæ parietibus ventriculi adhærent: & quæ ſæpe colicam ſtomachicam & ſupinationem ſtomachi efficiunt præſertim quum in flatulentam naturam converſæ fuerint, unde magna acerbitas doloris. Nec exiſtimo repurgandum eſſe ventriculum niſi prius materia præparetur fotu. Nec enim verendum ut fotu ante purgationem uſurpato fiat attractio in ventriculum. Si enim ſpongiæ imbutæ decocto conveniente ventriculo applicentur, tuto commodeque id fiet, Præterea videndum ne liquidius ſit medicamentum ſi e ventriculo quippiam educendum ſit, ſed moram trahere oportet. Tertio vereri oportet ne tormina excitentur: ideo folliculorum tutus non eſt uſus, nec caſſiæ, nec catholiconis, nec trypherarum, quoniam flatuoſum quid habent, & diſſolvunt vim ventriculi ſuo virore. Denique imbecillius medicamentum non ſit, alioqui dolores excitabuntur ſi humor cieatur & non foras exigatur.

Sunt qui medentes ventriculo aſſumendis aut Electuariis aut conditis addunt myrrham: hanc damnat Silvius quod noſtra myrrha ſit κακοόμαχος.

Tabellæ hæ magnas habent opportunitates ad roborandum ventriculum.

Tabella

℞ *pulver. elect. Aromat. roſa. majoris & triaſant. ſimpl. an. ℈ i. pulu. elect. diacubebar. & diacurcumæ an. ℈ ſ. pliris archontici & ambr. an. gran. 4. rhei electi pulverizati cum momento cinnamomi ʒ ii. ſacch. diſſoluti in aq. hyſſop. vel cardui, vel abſinthii fiant tabell. utend. cum vino aromatite. Poteſt addi ʒ ſ. vel ℈ i. pulveris diatrion. pipereon.*

Nos hic commendamus plurimum electuarium diacurcumæ quod peculiarem dicet operam cachecticis, obſtructione hepatis & lienis laborantibus, fœdiſque coloribus & recentiores eam διὰ κρόκου, vel διὰ ἐρυθροδάνου vocaverunt: quod Meſuæo cucurma ſit crocum, Arabibus erythrodanum. Si electuarium dialaccæ in officinis pararetur, eaſdem cum ſuperioribus vires haberet: laccæ nomine accipientes quoddam gummi quo tinctores utuntur ad colorem baphicum Kermeſinum. Valent & hæ pilulæ.

Pilulæ

℞ *aloes lotæ ℥ ſ. pulu. gentian. & ariſtol. an. ℈ i. croci & myrrh. an. ʒ ſ. mithridat. ℥ j. ſyrup. quantum de abſinth. ſatis eſt, formetur maſſa pilularum in purgantibus medicamentis, addetur oxymel ſcylliticum ad incidendam materiam.*

℞ *oxymel. ſimplicis & ſcyllit. an. ℥ i. ſ. ſyrup. de hyſſo. & de menth. an. ℥ j. miſce. cum decocto acori paſſul. gly. cinnamo. in tres doſes: ſuperaddatur tabella una electua. aromat. roſati, vel diarrohodon. abbat.*

Puellulis poculum hoc conferet plurimum.

Potus.

℞ *agarici troch. ʒ j. infund. in aq. hyſſo. & vino alb. cum roſarum rub. ℈ j. paſſetur per manicam Hippoc. cum cinn. adde ſyrup. de cichorio compoſ. cum rheo ℥ j. fiat potus. maxime vero in uſum veniet ſi de vermibus (quod fere fit) ſuſpicio ſit aliqua.*

Valet mane cochlear unum aquæ vitæ, vel vini aromatitis, vel abſinthitis cum ſacch. roſa. vel canellatum, radix acori condita, nux condita, zinzib. conditum, aniſum & coriandrum vel conſerva enulæ camp. vel eryngiorum & florum perſici.

Si ventriculus humidior fuerit, valet pulvis ex ambra citrina, pulvere maſtiches & ireos cum pulvere roſarum ſiccarum; dabitur autem cum vino granatorum; ſi frigiditas jungatur, addentur aromata.

R. *pul-*

Scutum

℞ pulveris ſpicæ nardi, macis. galang. caryophyl. an. ʒ j. ol. maſtich. & roſat. an. ℥ i. miſc. & ſuper cineres calidos macera biduo: deinde exprimatur, expreſſumq; regionem ventricul. illinito. Superponatur ſcutum ex confortativo Galeni.

℞ ceroti ſtomach. Gal. ℥ ſ. ſpic. nardi, macis, galang. caryo. an. ʒ ij. baccarum juniperi ℥ ſ. florum roſarum & roriſmarini an. ʒ j. f. pulvis miſceatur cum ceroto. Optimum remedium in dolore ventriculi & partium propinquarum.

Emplaſtrum.

℞ pulveris roſarum & abſinth. an. ℥ ſ. pulveris maſtich. ℥ j. caryophyl. ʒ j. excipiantur ſapa & coquantur ad ſpiſſitudinem: inſtar emplaſtri ventriculo applicetur.

Hipp. l. de gland. & Gal. aperτiſſime com. in illum apho. l. 6. quibus cerebrum & nares humidiores &c.

Quoniam autem ſæpe cruditatibus ſcatet ventriculus partim proprio ipſius vitio, partim catarrhi in eum deſcenſu ut Hippocrates docet enumerans incommoda quæ conſequuntur ob deſtillationem a capite in partes ſubjectas, ſi quid tale contingat, hoc ſyrupo commode occurretur.

Syrupus

℞ ramento. ligni ſancti ℥ j. polypod. ℥ j. corticis ſambuci & cypperi & acori an. ʒ iij. beton. meliſſophylli, morſus ſcabio. pentaphylli, tunicis tormentill. an. ʒ i. menthæ, coſti dulcis an. p. i. cytini ʒ ii. ſeminis rutæ ſeſeleos. baccarum juniperi & ſeminis pœoniæ an. ʒ i. galang. ʒ i. ſeminis carth. ℥ ſ. paſſul. ℥ i. florum roriſmar. p. i. lavendulæ p. ſ. foliorum ſenæ ℥ ii. cinnamomi & nucis moſchatæ an. ʒ i. ſ. cum oxymel. ſcyllit. & ſaccharo fiat ſyrupus coctus perfecte: adde expreſſionem ℥ i. rhei. vel ℥ ii. rheib. macerabuntur in ſucco mercurialis & menthæ cum nuce moſch. & cinnamomo.

Hipp. 1. de diæt. acut.

℞ ceroti Gal. & maſtiches an. ℥ i. abſinthii menth. an. ii. corall. rub. galang. an. ℈ i. fiat ſcutum pro ſtomach.

Aſtringendum in affectibus ventricul. ſed nimia aſtrictio parit ſiccitatem: quemadmodum & humectatio diſſolutionem.

℞ coriandri præparati ℥ ſ. roſarum rub. ʒ i. ſ. raſuræ ebo. cornu. cervi fragmentorum ſmarag. an. ℈ i. & ambræ griſ. an. gran 4. cinnamomi ℈ ſ. aniſi conditi ʒ ii. ſpondi ʒ ſ. pulveris electuarii diamb. & gemmarum & pliris archontic. an. gra. 6. cum ſacchar fiat decoct.

Hollerius in praxi. Hepat. & ventr. virtus ſervanda licet ſit aliqua ἀντένδειξις

Hæ cautiones ſunt adhibendæ in uſu remediorum uni ventriculi ſaluti conſulentium, ne imperitorum more ſuſque deque omnia habeamus temerario auſu ſæpe venantes auram popularem & ut ſic dicam ἀμεθόδως infinitam remediorum ſilvam proponentes. Incidunt enim in errorem veterum Gnidiorum, quos Hippocrates ſuggillat, qui cum apparatu medicamentorum nomina pronuntiantes ſeſe medicos profitebantur, hoc monitum volumus quoniam in affectibus ventriculi curandis graviter peccatur, & tamen magni intereſt ſi quid peccetur. Primum quocumque te convertas, & quidquid agas, ſemper ventriculi robori conſulendum eſt, ſi enim diſſolvatur, clades maxima eſt. Omnibus itaque remediis aſtringentia roborantiaque convenient. Et nullus affectus eſt in quo non ſit intendendum robori ventriculi, tametſi ipſa affectio contrariam indicationem inſinuet. Quidam tamen objiciunt ſingultum, qui quum affectus ventriculi proprius ſit, ab aſtringentibus eſt temperandum: quod audiendum eſt ſi ſingultus a materia frigida ſit, nam impingeretur magis aſtringentium uſu. Galen. paſſim duas partes recenſet quarum virtus ſervanda ſit, tametſi ἀντένδειξις ali-

Gal. c. 15. l. 13. meth. Gal. l. 11. meth.

aliqua ſit, hepar & ventriculum. Pote ſi utramque partem vel alteram inflammatio obſederit, affectus quidem relaxantia poſtulat ad tollendum ichorem, ſed pars adſtringentia ad conſervationem ſui poſtulat: hinc Attalum medicum ridet qui Theageni inflammationem hepatis patienti ſola χαλαστικὰ adhiberet. Ita enim interiit. Sed id plenius alio loco in methodo medendi demonſtravit. Hoc autem ita intelligendum, quoniam in aliarum partium inflammationibus initio quidem adſtringentia & repellentia uſurpamus, ſed hepati & ventriculo inflammatis omni tempore uſu adſtringentium providemus. Niſi quis duo objiciat, prius quidem omne adſtringens eſſe frigidum: At frigus inimicum ventriculo, ut paullo poſt dicetur. Unde diſſidium obortum inter Græcos & Arabes, hi actu etiam frigida non ſunt veriti hepati & ventriculo calefactis adhibere, illi vero contra ſenſerunt. Quod Galenus in methodo medendi docet. Poſterius autem ſi objicit quod a Galen. ſcriptum eſt libro decimo tertio methodi: novimus, ait, dulcibus jecur ac lienem intumeſcere, ſuperſunt in cibis ptiſana in pharmacis oxymeli aqua mixtum. Nam quæ adſtringunt omnia dum os bilis meatus obſtruunt, bilem ſupprimunt, atque inde jecoris phlegmonis ſunt incommoda maxime quæ in cavis conſiſtunt. Pugnant hæc cum iis quæ dicta ſunt. De priore dicam. Non eſt neceſſe omnia adſtringentia eſſe frigida, quamquam Gal. dicat omne exquiſite adſtringens frigidum ſe perpetuo comperiſſe. Tamen eſt ubi quædam calida adſtrictionis vim habeant, quum tamen ratione terrenæ partis frigida eſſe videantur. Unde contra Metrodoron miſy. & chalcanthum objicit, quæ quum calida ſint, maxima tamen adſtringendi facultate polleant. Ad poſteriorem objectionem ex ſententia Gal. ut evertatur propoſitio ea qua diximus perpetuo & jecur & ventriculum & roboratione & adſtrictione opus habere, dicemus Galenum illo loco maxime de cavæ partis jecoris inflammatione loqui, in qua revera ob inflammationem meſaræi, minus tutus adſtringentium uſus. Secundo de cibis mentio potiſſimum injicitur. Nemo dubitat in cavæ partis inflammatione adſtringentes cibos & craſſos officere. Tertio loquitur de adſtringentibus non mixtis. Sed quum ſimæ hepatis inflammantur, tutius uſurpantur adſtringentia quod longo anfractu eorum vis pertundatur. Quod autem paullo ante dictum eſt de uſu frigidi, revera quæ actu ſunt frigida lædunt ventriculum, eſt enim membranoſa ſubſtantia: accedit quod actionis officina ſit, eoque ſervandus eſt calor coctionis auctor in quo erraarunt Arabes frigida actu uſurpantes ſi quando corrigenda eſſet calida intemperies, debuerunt potius ad id quod ſcribit Hippocrates advertere, merito thorax & ventriculus a frigida ſuperatus moleſte fert, & mortem minatur quia maxime deſuetus eſt. Niſi quis objiciat experientiam quotidianam. Videmus enim ventriculum tantopere frigidæ uſu delectari, immo & aquæ potores etiamnum bene coquere quum multum cibi ſumant ſecundum illud Hippoc. aqua vorax, vigilia vorax. Quæ & Hippocrates loco paullo ante citato explicavit obſcurius, plurimum abeſt ab eo ut patiatur ventriculus, propinquiſſima autem ſunt inter ſe egere & pati. Merito igitur frigidæ potu delectatur. Quod nos ita explicamus, frigidum qui-

Actu frigida vent. nocent.
Gal. c. 12. l. 13. meth. Cap. 14.
Gal. c. 7. l. 4. de ſimp.
Gal. c. 33. lib. 1. de ſimpl.
18.
Hipp. l. de liquidor. uſu.
Hipp. 6. Epid.

quidem alvo ipsi ac thoraci inimicum est bellumque indicit, quamvis tamen ab usu frigidæ magnam capiat oblectationem. Sed aliud est ventriculo adhiberi frigidum propter indigentiam & usum, aliud excluso usu
19. adhiberi idque immodice. Si propter indigentiam, patitur quodammodo dum indiget, sed dum fruitur delectatur, dum passionis ob desiderium ortæ occasio tollitur. Tunc enim non offenditur nisi magno excessu. Ac proprie non dicitur πάσχειν. Itaque quum ventriculus humidi ac frigidi est indigus, proprie dicitur egere, pati autem improprie: Si offenditur usu nimio, non dicitur simpliciter πάσχειν sed κρατεῖσθαι, idest vinci ac superari. De ventriculo unum moneri debet, quod plurimum usu caloris sicci offendatur, nisi suspicio sit colluviei multæque humiditatis. Sed frequenti usu dissolvitur arentiorque fit. Itaque errant qui pannis plurimum ac sæpe ad ignem appositis ventriculum fovent. Nam augent intemperiem hepatis, & ventriculum fovent, aresaciuntque: ac hic usu tepidi caloris delectatur. De quo calore dictum ab Hippocrate in aphorismis quod sit φίλον καὶ χεῖλον. Ita enim vernaculus calor ejus conservatur. Quamquam si quis eo paullo plus utatur dissolvit, laxat, & ἐκθήλωσιν adfert ut idem Hippocrates scribit quod autem calor acer, aridus squalidusque obsit ventriculo, satis inde patet quod febricantium biliosorumque ventriculus oblangueat inappetensque fiat: Id quod Gal. pluribus locis explicavit. De ventriculo præterea unum hoc notari debet quoad usum oleorum quibus foris ejus regio illinitur: oleorum arte chymica extractorum, tutus usus non est. Nam ob ἐμπύρευμα contractum facile læderent. Quinetiam illud sciendum in imbecillitate stomachi, subversione (quam Græci ἀνατροπὴν vocant) crebro vomitu aliisque consimilibus affectibus remedia non anticæ tantum parti admoveri debere, sed & posticæ. Quod ratione anatomica & exemplo obstetricum docet doctissimus Langius. Hæ, ait, obstetrices pueros quos crebro vomitu & stomachi τῇ ἀνατροπῇ gulam ac ventriculi os convellisse putant, supra ventrem collocant, & cutim circa duodecimam spinæ vertebram complicatam digitisque apprehensam in sublime trahunt, aut id in cucurbitula urceolove succensa stupa moliuntur. Et id primus observavit optimus medendi magister Aetius. Quoniam autem paullo ante dictum est & aloen, & absinthium vinumque ex eo confectum in affectibus ventriculi conferre: ne quid hic peccetur, non alienum erit de quibusdam admonere. Id enim vulgo videtur ubi quis de ventriculo queritur statim ad usum vini absinthitis confugi: unde in cœnobiis magno apparata precario multis distribuitur. Hieræ usus commendatur præsertim quum humor est imbibitus tunicis ventriculi. Eluit enim facile ac deterget. Et id plurimum commendat Galenus. Tamen ut ex eodem colligere est, non tam laudatur ista confectio ratione aloes quam ob cinnamomon & alia aromatica ex quibus constat. Hæc enim valde ventriculo prosunt. Ideo vituperandi sunt qui in cruditatibus ventriculi aloe sola vtuntur: non enim prodest nisi aromaton quoque societatem habeat. Quod & Gal. asseverat. Nec abs re in libris de simplicibus amara dixit ventriculo esse inimica.

Vid. com. in par. 25. sect. 4. l. 6. epid.

Apho. 22. lib. 5.

Apho. 16. lib. 5.

Errant qui pannis ad ignem sæpe appositis plurimum ventricul. fovent.

Com. in apho. 20. l. 2. 7. c. de simp. caus.

Com. in apho. 17. l. 4. l. de arte parva.

Affect. ventr. prosunt remedia 12. vertebræ dorsi admota.

Langius epist. 42. lib. 2.

Aetius l. 5. c. 127.

Hieræ usus quando commendatur.

Gal. c. 10. l. 6. sanit. tuend.

Sed

Sed addit quæ sunt μόνον πικρὰ, ideſt ſolo amarore donata ſunt, ac præter eum nullas difficultates alias habent. De abſinthio vero hoc ſciendum. Ventriculo quidem operam dicat, ſed alias atque alias. Pontico abſinthio (quod & Romanum Meſuæus vocat auctore Silvio) vis ineſt adſtringendi plurima, amara autem exigua in ceteris amaror eſt maximus, adſtrictio autem obſcura: ideo ſunt inimiciſſima ventriculo. Ponticum terget ſordes ventriculi, ſi modo altius contumaciuſque imbibitæ non ſunt. Ac dicunt abſinthium vulgare ob amarorem inſignem vim habere tergendi, ideo ad contumaces humores valere: ſi vero non adſit ea cruditas obeſt plurimum. Ac pontico quum adſtrictio multa inſit, deterſio exigua, ſi eo utamur, valet quidem ad ſubducendos humores in ventriculo hærentes. Sed ſi contumacius inhæreant, nocet quia impingit magis tunicis ventriculi. Vinum autem abſinthites ex vulgari abſinthite comparari ſolet, hinc inſigni amarore præditum eſt. Abſinthium enim illud vulgare alvinam vocant, quaſi qualitate & amaritudine proxime ad aloen accedens.

Gal. c. 10. l. 6. ſanit. tuend. Pontici & vulgaris Abſinth. vires.

Cur Abſinthium Alvinam vocant.

In fœdatis virg. ante docuimus ſæpe hypochondriacum aliquid eſſe. Nam & ructus, & borborygmi, & ſitis quæ plerumque urget, & hypochondriorum tumores inflationeſque, ventriculi inappetentia malaque coctio, repletio facilis marmarygæ, quæ ob oculos verſantur, turbulenta inſomnia & peregrina, vibrationes corporis, vertigines capitis, ſonitus flatuum circum aures & ſibili, ſexcenta denique alia quæ adeſſe ſolent in virginibus fœdos patientibus colores, ſatis declarant ſubeſſe affectionem aliquam flatuoſam ac hypochondriacam. Principium hujus affectus a cruditatibus repetit Gal. & Rufus ut ex Aetio colligere licet, unde ſurgunt flatus, tamen obſtructionem fieri per quamdam phlogoſin ex Diocle eodem in loco aſſeverat. Ac exiſtimo & cruditates primam hypochondriacæ melancholiæ occaſionem dare, & phlogoſin quamdam: ſed id alia atque alia ratione. Nam quum homines ἐξέρυθροι & hirſuti ſqualidique ac atrabilarii in eam incidant ſæpe affectionem, & virgines quibus obſtruuntur venæ tum ob immoderatam vitæ rationem, tum ob refluxum menſtrui ſanguinis, poteſt & cruditas, & obſtructio ob phlogoſin illius affectus cauſa eſſe. Et ſi ita res diſtinctæ fuerint, vitabitur omnis obſcuritas & rerum confuſio. Nec enim veriſimile eſt eamdem eſſe ideam illius affectus in his & illis. Itaque quibus magnus eſt proventus humoris atri per aduſtionem geniti, ii hypochondriaci fiunt per calorem, & febris lenta comes eſt. Nec enim tametſi affectio phlogoſi ſimilis ſit quæ obſtruat ἀνάδοσινque impediat, præterea magnam aliquam conſequi febrem neceſſe eſt. Contra tamen Rondeletius contendit. Galenus autem in prorrhetico docet non neceſſario acutas febres ſequi; tametſi vel in ventre, vel in jecore, vel ſepto tranſverſo phlegmone oriatur. Multo minus ſi in partibus minus momentaneis. Ac in virginib. hypochondriacam affectionem parit potius cruditas & cacochymia, juvante refluxu ſanguinis impurioris quæ natura lubens excerneret. Quod ſi verum hoc eſt non erit utendum illis remediis quæ ad hypochondriacum affectum per phlogoſin

Sympt. quæ in fœdatis virg. aliquid hypochond. eſſe declarant.

Gal. 7. c. l. 3. de loc. aff.

Aetius c. 9 ſerm. 2. tetrabil. 2.

Gal. ibid. 21.

Rondel. c. de melanch. hypo.

Com. in part. 21. ſect. 2. prorrh.

Aetius c. 10. ſerm. 2. tetrab. 2.

Poteſt tuto melancholicis lac aſininum exhiberi, ſed debes certo ſcire an cito diſtribuatur & qualitatem malam in ventr. non acquirat, & non ſemel tantum, ſed ſæpius. Com. in apho. 64. lib. 5. Sub finem c. 10. ſermone 2. tetrab. 2.

goſin aliquam natum, ſed cruditates dicuntur pertinere: horum ſilvam viſi ſumus explicaſſe paullo ante quum de affectibus ventriculi diceremus. Aetius primum cenſet habendam eſſe rationem coctionis quoniam ea aut imminuitur aut pervertitur, unde ſymptomaton accretio. Deinde ad aloen & Epithymum recurrit, pauca quantitate exhibens ut ſenſim atque ſenſim alvus educatur. Si menſium ſuppreſſio ſit, venam poplitis incidit. In clyſteribus incoquit polypodium & Epithymum cum furfurib. & pauco nitro. Urinas provocat decocto dauci, petroſel. azari, phu, mei, nardi, fœniculi & ſimilibus. Utitur quoque decocto abſinthii tribus de cauſis; quod flatus generari non permittat, ſeceſſum non prohibeat, urinam cieat, coctionemque adjuvet. Immo ſolo iſto decocto plurimos ſe ſanaviſſe confirmat. Serum exhibet cum melle & ſale. Tamen ante docuimus, lac iis non conferre quibus & inflata ſunt hypochondria, aut obmurmurant: tamen prodeſt his potius quam illis. Sed hunc nodum diſſolvit Gal. qui etiamnum inflatis hypochondriis ſerum lactis exhibet, quia alvum ſubducit, quod notandum eſt. Sed non conferet virginibus, hypochondriacis per aduſtionem proficiet magis, proſunt ex intervallis vomitus præſertim a cibo. Sed vomitoria valida (quæ tum a nonnullis male præſcribuntur) obſunt plurimum ærumnamque ventriculo afferunt. Immo ait Aetius, quidam vehementioribus vomitoriis melancholia correpti ſunt, ut mirum non ſit ſi multi curati non ſint. Dimiſſa medicorum curatione ſunt reſtituti natura ante curationem prævalente contra morbos jam debiles ex medela factos. Sic naturæ danda remiſſio. Nam una cum curatione affligi videtur. In quiete vero invaleſcit, & ſuperat morbos jam tenuatos. Quod Aetii conſilium in curatione morborum præſertim melancholicorum ſequi debemus. Immo & indulgendum ægris, tametſi illud quod indultum fuerit minus e re videatur. Nam ut ait Hippocrates, diuturnam ægrotantis concupiſcentiam erigit indulgentia in morbo diuturno. Quod quum alias tum maxime in morbis melancholicis faciundum. Nam quæ nunc placent, mox ingrata erunt. Ceterum ob ingenii imbecillitatem in his affectibus facile virginum mens percellitur, delirantque & varia elucent ſymptomata in his atque in illis, prout olim ſeſe geſſerint. Nam ut varias animi partes unuſquiſque exercuit dum integra ſanitate frueretur, nempe aut τὸ θυμοειδὲς, vel ἡγεμονικὸν, vel ἐπιθυμητικὸν, ita dum melancholia detinetur, aliquam ſuæ priſtinæ conſuetudinis ideam retinet. Præter remedia paullo ante generalius ex mente Aetii explicata conferent hæc tum ad reficiundas vires quæ hic ſæpe infirmæ ſunt, tum ad illuſtrandos ſpiritus qui hic obſcurantur & inficiuntur unde terrores & pavores, ut idem nobis hypochondriaca affectione laborantibus contingat quod iis qui tenebris circumdantur, horum fuſiorem explicationem Galen. in libris de ſymptomatis propoſuit.

Hipp. ſub finem lib. de præcept.

Ut vinum (ait Ariſtot.) potantium & naturæ motibus, ita melancholia laborantium conſtitutioni ſeſe accommodat.

Gal. c. 7. l. 3. de loc. aff. & c. ult. l. 2. de ſympt. cauſ.

Carminativus clyſmatis locus eſſe debet in quibus largius diſſolvetur aut ſuccus betæ & mercurialis, aut mel ex ſucco mercuriali compoſitum. Alimentorum ratio ita tenenda eſt ut media ſint. Nam imbecilliora,

facile

facile corrumpentur & nihilum proficient: si mediocria, juvabunt: si validiora quæ Hippocrates in Epidem. ἰσχυρὰ vocat, ideſt inſigni qualitate prædita, calorem & acrimoniam augebunt. Sic in melancholicis morbis id fieri debet quod Hipp. ſcribit, ut in medicamento ſit alimentum, & contra. *6. Epid.* *Lib. de alimentis.*

℞. pulveris hier. ℥ ii. pilularum ſine quibus ℥ i. ſ. rhei ℥ i. maſtiches ʒ ſ. amb. griſ. gran. 4. raſur. eb. ℈ i. cum ſyrupo de mentha fiat maſſ. pilularum, vel, *Pilula*

℞ ſuccorum menth. abſinth. pontici, bugloſſ. lupul. & de curtipend. an. ℥ iiii. ſucci ſeridis ℥ ii. infunde rhei. electi. ℥ ii. cinnamomi & nucis moſcatæ an. ʒ i. ſerici crudi & Kermes an. ℈ i. tum ſaccharo fiat ſyrup. coctus, vel agaricum & folliculos ſenæ infundes, aut dabis ſæpe ex ſero lactis, aut decocto bugloſſi & borag. cum meliſſa & calendula aut tunic. *Syrupus*

Valet in corporibus delicatioribus, quibus perturbationem afferre nolunt.

℞ rad. cichorii ſylveſt. acetos. & gram. an. ℥ i, ſ. abſinth. pont. p. i. bugloſſ. m. i. fiat decoctio in ℔. i. aquæ ad tertias infunde ʒ iii. rhei. cinnamomi ℈ i. utatur ad ℥ iiii. ſingul. matut. cum ſaccharo cando aut bugloſſato aut cum tabella una elect. triaſant. ſimpl. vel tabella ſequenti. *Potus*

℞ aromat. roſati deſcriptio. Gabriel. ʒ i. electuarii triaſant. ℈ ii. raſur. eb. ʒ ſ. cum ſaccharo in aq. menth. diſſol. fiant tabell. *Tabellæ*

℞ maſſ. pilul. de hiera ℥ ii. aggregat ʒ i. ſeminis citri mundati & cardui benedict. an. ʒ ſ. cum ſyrupo facto ex decocto folliculorum in jure pulli borragine alterati fiat maſſa pilul. *Pilulæ.*

Muſa Braſavolus commendat plurimum pilulas indas: Epithymi pulverem, ſunt qui trypheram perſicam laudant ſi contumaciores ſint humores.

℞ ſucci pomorum odoriferor. bugloſſ. meliſſ. ſcariol. endiviæ citrii an. ℥ iij. decocti florum bugloſſi borag. Epithymi polypod. & ceterach ℥ iiii. ſacchar. lib. i. coque ad perfectam coctionem addendo expreſſ. ℥ iiii. foliorum ſenæ & ℥ j. ſ. agar. troch. infuſorum in decocto hyſſopi & calamenth. cum cinnamomo & nuce moſch. vel cum ambra griſ. pro ditiorib. fiat ſyrup. coctus perfecte utatur ad ℥ ii. aut paullo plus utatur hoc ſyrupo cum decocto rad. fœniculi, corticis capp. & rub. majoris. *Syrupus perfecte coctus.*

℞ conſervæ bugloſſi & borrag. an. ℥ ſ. corticis citrii conditi ʒ iii. confectionis alKermes. ʒ ii. diamargaritonis frigidi ʒ i. raſuræ unicornis & cornu cervi an. ℈ i. cum ſyrupo de pomis redolentibus fiat opiata utenda: & capiatur parum vini odoriferi. *Opiata*

Hæc opiata & quæ ſequuntur magnas habent dotes in virgunculis pallido colore infectis præſertim quum vaporum melancholicorum vis aut in cerebro aut in corde apparet. Nam ſi propter arteriolas quæ in ſplenis corpore multæ ſunt, palpitationem cordis experiuntur, ad ea confugiendum eſt quæ cordi roborando operam ſuam dicant. Hoc autem ut plurimum in fœdis coloribus apparet. Itaque cordi hæc applicabuntur. *Cardiaca melancholicis vaporibus diſcutiendis conferunt.*

℞. conſervæ meliſſæ & bugloſſ. an. ʒ i. ſ. theriaces ʒ ii. confectionis de granis *Emplaſtrum*

tinctoriis ʒ ſ. pulveris diamargaritonis frigidi & de hyacintho. an. ℈ i. fiat emplaſtrum pro corde.

¶ Legendum potius ocymum vel ozimon ἀπὸ τοῦ ὄζειν. Nam o ymon per v. pabulum quoddam boum armentorum. que ſignificat. ocymon autem herbam vulgo dictam baſilicon ſignificat, Matthiolus.

℞ fragmentor. gemmar. ſapphyri hyac. ſmaragdi corallii an. ℈ i. oſſis e corde cervi ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ, angel. doronici an. ʒ ſ. Ambræ griſeæ & ſuccini an. gran. 4. pulveris lætitiæ ℈ ſ. cum ſaccharo in aqua meliſſophylli diſſoluto fiat elect. per tabellas.

℞ aquarum meliſſophylli, cardui an. lib. ſ. diſſol. pul. electuarii diamargar. frig. vel lætitiæ an. ℈ i. xylaloes. caryophyll. an. ʒ ſ. croci. ℈ i. trochiſcorum e camphora ʒ i.

℞ roſarum rub. rad. angel. an. ʒ ſ. foliorum meliſſ. & cardui attractylidis an. p. ſ. betonic. & tunicis an. p. ſ. pulv. diamarg. frig. been rub. been alb. an. ʒ. ſ. fiat ſacculus inter duas ſyndones rubr. cocco baphica tinctas ad formam cordis humani: irroretur vel vino albo odoro, vel aq. roſac. & applicetur regioni cordis, utatur tantillo radicis angelic. condit. aut cortice citrii condito.

Syrupus.

℞ decoctionis chamædryos chamæpityos, hyperici, ſcolopendrii, beton. agrimo. ſem. ſe ſel. pœon. caſſuth. fumiter. meliſſ. paſſul. ℔. ii. in quibus diſſol. ſucc. pomorum ℥ iiii. ſucci florum violarum & granatorum an. ℥ ii. aceti roſati ℥ i. f. ſyrup. coctus cum ſaccharo cap. ℥ i. ſ. pro doſi.

℞ ſeri caprilli ℥ vi. ſucci lupul. & cichorii depur. an. ℥ i. ſacchari albi ℥ ſ. detur tepidiuſculum. cap. ſapæ.

Opiatæ.

℞ pulveris ranarum præparatarum (hæ contra malignos vapores dicuntur efficaces) ʒ ii. corticis citrii conditi ℥ ſ. raſur. eboris oſſis de cord. cervi an. ʒ ſ. ligni aloes ℈ ſ. corall. rub. limatur. chalyb. an. ʒ i. ſeminis citrii, ocymi, cardui attractylidis an. ʒ i. ſ. ambræ & cinnamomi an. ℈. ſ. conſervarum roriſmar. meliſſ. bugloſſ. an. ℥ ſ. cum ſyrup. conſervationis myrob. fiat opiata. vel,

℞ confectionis de hyacintho ℥ i. confectio. alKermes ℥ ſ. conſervæ roſarum & bugloſſ. an. ℥ i. fiat opiata.

Epithema.

℞ roſarum rub. malabathri tunicis & ſcabioſ. & ſtœbes an. p. ii. rad. dictamni ʒ ſ. cypp. calami aromat. ſcœnuanth. an. ℥ ſ. ligni aloes & cedr. an. ʒ ſ. fiat decoctio in vino alb. & aqua roſarum in col. ad ℔ i. diſſol. pulveris diamarg. frig. ʒ i. theri. & mitrid. an. ʒ i. ſ. confectionis alKermes ʒ i. fiat epith. pro corde.

24. Denique in pallore eo de quo abunde dictum eſt lieni incumbendum eſt, ſive obſtructionem liberare conſilium ſit, ſive confirmare, ſive minuere, ſive repurgare. Quo multa pertinent a veteribus conſcripta, & ex illorum libris repetenda: inter quæ potu conferunt lupulus, caſſutha, rhaphanus, apii radix, thamaricis cortex, agnus qui tertio gradu calidus & ſiccus eſt, chamædrys, acorus, rubiæ ſemen, quod cum oxymelite datum lienem minuit, caucamum, vulgo gummi lacca, foris autem cataplaſmatis loco & fotu adhibentur ruta, naſturtium & ejus ſemen, utrumque cum melle illitum, ſtruthium, centaurium minus & cyclaminus: cujus poſtremi magnus eſt uſus ad durities & tumores minuendos. Inter cetera

cre-

creditur pulvis chalybis, & aqua quæ distillat depluitque ex cotibus versatilibus, dum acuuntur gladii & enses lienem minuere; formulas in quibus chalybis pulvis addetur, paullo post exponemus.

℞ limaturæ chalybis in aceto præparat. ℥ ſ. rad. rub. majoris pulverizat. ℥ i. pulvis cyclamini ʒ iii. rasur. eb. & seminis agni casti. an. ʒ i. pulveris ceterach. ℈ ii. pulveris lumbricorum terræ, vino albo lautorum & præparatorum ʒ ii. folia auri numero tria sacchari ℔. ſ. fiat pulvis utendus mane ex cochleari.

℞ limatur. chalybis fideliter præparat. ℥ ſ. rasur. ebo. ʒ ii. pulveris lætit. gal. & aromatic. majoris an. ʒ ſ. galang. ʒ ſ. trochisc. de eupato. & de cappacib. an. ℈ ii. cinnamomi ʒ i. conservæ florum stoech. bugloss. corticis citrii conditi an. ℥ ſ. misceantur cum syrup. conservationis zinzib. conditi. fiat opiata utenda quotidie mane ad ʒ iii. cum pauco vino albo. *Ad fœdos colores remedia propria.*

℞ rad. petros. ℥ ii. glycy. ℥ ſ. conservæ eryngiorum ℥ i. lentium p. ij. conser. capill. ven. & campanæ an. ℥ ſ. ceterach. m. i. ſ. dragetæ communis ʒ ii. fiat decoctio in aqua fabrorum in qua ferrum exstinctum fuerit addendo cinnamomi ʒ ii. nucis moschatæ ʒ ſ. in col. dissolve syrup. rosarum pallid. ℥ iii. syrup. capill. ven. vel de bizantiis, vel de lupulo, aut de pomis redolentib. ℥ ii. ſ. Apozema in plures doses. *Apozem.*

Syrupus rosarum solutivus conveniet si aquæ collectæ aut pravi ichoris suspicio sit, immo oxymeli in usu erit. Et tamen mirum totam antiquitatem in affectibus lienis perpetuo commendasse usum aceti, sive foris, sive intus quid agendum foret. Unde aut radices in aceto macerant, si quando apozematon usus inciderit, aut pulveres radicum siccatarum cum oxymelite exhibent, immo nil perinde familiare ac oxymeli. Unde & paullo ante nostram ætatem omnium pharmacopolarum officinæ oxymeli resipiebant: nullumque vel medicamentulum exhibebatur in quo non aliquid oxymelitis remisceretur. Sed nunc quo modo id factum sit nescio, plane videtur inolevisse. Miror autem veteres in usu oxymelitis tam liberales fuisse præsertim quum de lienis affectionibus ageretur, quum tamen plane Hippocrati repugnet, cujus tamen se assertores esse volunt. In libris acutorum postquam usum oxymelitis & in morbis thoracis, & ventris inferioris docuit quod & provocandi sputi facultatem habeat, & flatus in hypochondriis contentos discutiendi, non quidem per se quia calorem non habet materiæ potentem, sed tantum ex eventu, nimirum dum vias parat exclusioni, & incidit tenuatque humores crassos & glutinosos: unam tantum noxam affert, quod acetum oxymelique aceti maxime vim retinens alvum efficiat πλαδαρωτέραν (nomen enim τοῦ πλάδου immodicum humiditatis excessum facit) dum nimirum incisum tenuatumque crassum humorem ad excretionem parat & subducit, qui diutius morans abradit exasperatque intestinum, unde dysentericum πάθος: Maxime vero in acutis morbis ista noxa paret, dum usu oxymelitis læsum est intestinum. Nam ita offensum non patitur celerem fieri excretionem materiei biliosæ quam natura expellit: Et sic impediuntur exitu flatus & sursum recurrunt humores fæculenti, læditurque motus intestinorum περισταλτικὸς, quem

An affectibus lienis conferat oxymel. 25.

Hipp. 3. acutorum.

Gal. com. in par. 32. lib. 3. acut. Com. in apho. 33. l. 3. acut.

Mulierib. hystericis oxymeli officit & melancholicis. 39. part. l. 3. acut.

non verto comprimentem, complectentem, constringentemque, sed constringendo exprimentem. Quæ vox περισαλτικόν a paucis latine adhuc reddita est. Sed præter istud incommodum, aliud longe deterius oxymeli affert. Siquidem & hystericis mulieribus officit, idest quæ hystera præditæ sunt præsertim delicatiore. Lædit omnes partes nervosas acetum. An vero uterus pars sit nervosa abunde ante dictum est: præterea & melancholicis nocet plurimum. Nam μέλαινα χολὴ, idest atra bilis est acida, præsertim cum corpore præter naturam habente est κατάκορος ἢ ἄκρητος, idest, sincera meracaque, utpote suo naturali sero destituta quod humorem contemperat, dominantemque qualitatem micare non sinit, quod si verum est acetum majorem humori acredinem comparat, atque ita lædit. Obiter autem quæram, cur dixerit μέλαιναν χολὴν acidam esse, quum est sincera corpusque male habet. Numquid perpetuo est ejusmodi? id audies καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Nobis enim sanis acuties humori non ita est exquisita ob seri mixtionem. Ideo diligenter hoc notandum est, siquidem quum ægrotamus & de splene querimur, tum ad oxymeli confugimus, & tamen humor ater jam acuit plurimum, ut mirum non sit si ferociat magis usu aceti. Siquidem ut docte Hippocrates scribit ὄξος ἀναγωγὸν μελάνων ἐστί, acetum ita est affectum ad humores nigros & atrabilarios, ut uteros moveat, incitet, impellat ac cieat: quod si suo sero (quod Gal. est τὸ ὄχημα, idest instar vehiculi non solum πρὸς τὴν τροφὴν, sed πρὸς ἀναγωγὴν, non ad nutricatum sed ad exclusionem) destituti fuerint, rebelles sunt ac obstinati, & dum subit acetum subigit. Sic humor ater ζυμοῦται, μετεωρίζεται, πολλαπλασιοῦται, idest aceti subigentis vi fermentatur, aut fermenti modo subigitur, intumescit attolliturve, nec non multiplicatur, immo id aliquando observatum est melancholiæ morbo detentam mulierem cum dolore sinistri hypochondrii, usu vini albi quod subigendi tenuandique vim habet, ita afflictam, ut nullo pæne loco consisteret.

Nomen ἀναγωγὸν vertit quidam, sursũ ducit: ad verbum quidem bene, sed non ad rem, sic ἀναγωγὸν ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ capitur. Part. 39. l. 3. acut. Lib. 1. de nat. fac.

Si itaque ea incommoda aceti usus affert, majore cum religione oxymeli in usum frequentem venire debet. Ut mirum non sit si usu eorum quæ vim oxymelitis sortita sunt in morbis melancholicis nihil proficiatur. Est enim potius eruditæ Hippocratis opinioni assentiendum, quam temerariæ quorumdam periclitationi acquiescendum.

Redeamus ad ea remedia quæ privatim respiciunt fœdos colores. Sive pulveres, sive condita, sive electuaria concinnaveris, pulvis lumbricorum terrestrium & limatura chalybis non sunt omittenda.

Electuaria.

℞. pulveris ebor. ʒ ſ. limaturæ chalyb. ʒ ſ. electuar. triasant. ℈ ii. diarrhodonis abb. aromatici Gabriel. an. ℈ i. cinna. gran. iii. margarit. elect. ℈ ſ. cum sacch. in aqua buglossæ soluto fiat electuarium.

℞. rheib. ʒ ii. pulveris gentianæ & aristoloch. rotund. an. ℈ i. lumbricorum terræ præparatorum ʒ ii. chalybis præparati ʒ i. ſ. pulveris ducis in vino albo & aq. buglossæ excepti quantum suff. fiat electuarii forma. Nomine pulveris ducis audimus eum qui ex cinnamomo & sacchаro componitur:

℞. mithrid. & theriaces an. ℥ ſ. pul. ang. ʒ ſ. folior. & florum dictamni rad. tormentill. an. ʒ i. conser. campanæ rad. ireos an. ℥ i. ſ. conservæ ros. ℥ iiii.

℥ iiii. aromat. rof. majoris ℥ ſ. oxymelite excipiantur omnia.

℞. rad. cornu cervi ℈ i. unicornis gran. x. oſſ. de corde cervi ℈ ſ. margar. elect. ℈ i. pul. arom. majoris ʒ ſ. angel. gran. 4. cum ſacch. ſoluto aqu. morſus roſarum & ℈ ii. cinnamomi f. tabel.

℞. vermium terreſtrium ſiccorum prius in vino albo lotorum ℥ ii. foliorum menth. majoranæ ſiccorum an. ʒ i. pulveris ducis quadruplum fiat pulvis: cap. cochlear unum & ſuperbibat ℥ ii. vini abſinthitis cum ℥ i. decocti radicum aperitivarum.

℞. radicis coſti dulcis ʒ iii. agrimonii, adianti hyſſop. chamædryos an. m. i. paſſul. mundat. ſeminis, carthami an. ℥ i. glycy. ʒ. iii. ſeminis aniſi fœniculi, cuſcut. fumiterr. ocymi. cucumeris an. ʒ ii. fiat decoctio ad ℔. i. in col. diſſol. oxymel. ſimpl. ℥ iii. fiat apozema. *Apozema.*

Probatur decoctum ex ciceribus rubris, malvis, cum melle in modum hydromelitis.

℞. aniſi conditi ℥ j. margaritarum ʒ ſ. cinnam. gran. 4. fiat pulvis.

℞. raſur. eboris, cornu cervi, ſpodii, margarit. elect. fragmentor. pretioſorum an. ℈ ſ. pulveris ceterach. rad. capp. & thamaricis an. ℈ i. coral. rub. & ſuccini. an. ℈ ſ. cum ſaccharo diſſoluto fiant tabel. vel,

℞. cortic. rad. capparum ℥ i. ſeminis acetoſ. fœniculi, aniſi an. ʒ iii. corticis rad. thamaricis ℥ ſ. ſacchari parum pulveris eboris ʒ ii. capiat frequenter de hoc pulvere.

℞. diamargaritonis frigidi (ſi calor multus eſſe videatur) ʒ i. trochiſcor. de capp. ʒ ſ. pulv. ceterach. ℈ ii. corall. ℈ i. cum ſacch. in aq. bugloſſ. ſoluto fiat elect. per tabellas.

Sed & fotus & litus, & emplaſtra, & litus apprime conferunt. Sed in his ut & in internis cautos eſſe oportet. Nam quum primum quis de lienis tumore aliquo conqueritur, ſtatim ad emplaſtra ſolennia ex gummi ammoniaco in aceto forti ſoluto, gummi elemi, opopanace, bdellio. Nam his quum digerendi, immo & ex alto attrahendi vis inſit, dum quod in liene tenuius eſt proliciunt, materiam contumaciorem reddunt. Si itaque emollias & non digeras, cancri metus eſſe debet, ſcirrhus in parte ſpongioſa emollitus & non digeſtus facile carcinomatis naturam induit. Si digeras tenuemque humoris partem elicias, ſcirrhum contumaciorem reddes. Sic par utriuſque ſtudium eſſe debet, & alias remolliendum, alias digerendum.

Si lieni ut imbecilliori robur addere velis hoc fotu erit occurrendum. *Fotus.*

℞. foliorum lauri & baccarum ejus an. m. i. abſinthii ceterach. ſcolopend. an. m. i. roſarum rub. p. i ſcoenuanthi p. ſ. origani calamenti an. p. ſ. ſeminis lini baſiliconis cumini an ʒ ſ. ben. albi ben. rub. an. ʒ ii. ſantalorum ʒ i. ſ. f decoct. in vino albo & rubro paullulum ſtyptico in quo decocto pannus eſcarlatæ madeat & applicetur regioni lienis. Vel roſæ, nardus, ſantala, cortex capparum & thamaricis in vino macerabuntur, & fovebitur lien.

Quidam utuntur hoc ſyrupo:

℞. cort. rad. fœnicul. apii, capp. an. ℥ i. ſeminis ſcariol. aniſ. fœnicul. an. ℥ ſ. ſpicæ ſcoenuanth. an. ℥ ſ. capillorum veneris, frondium tamaricis an. m. i.

m. i. frond. salicis, corigiolæ an. m. i. cuscutæ, cardamomi an. ℥ ii. scolopend. foliorum scariol. anis. bugloss. an. p. i. aquæ & aceti. ℔ iii. contusa in prædicto aceto & aqua madeant per noctem, adde sacchari & croci ʒ ß. utatur cum aqua salicis & tamar.

Si aperiundi consilium sit, fotus ex ebulo, radice ireos, radice capparum, thamaricis, scolopendrio, ruta, ceterach. & similibus conveniet, materialiaque applicabuntur. Eodem & rosmarinus, & semen agni casti, radix filicis, & fraxini cortex pertinebunt item & oleum de capparibus, amygdalorum amarorum, & nardinum.

Si remollire consilium est, fotus ex brionia, rad. cucumeris asinini, rad. liliorum bismalvæ, scylla, ficubus pinguibus, & litus ex oleo de been, liliorum, de cucumere asinino, de hypericone cum emplast. de meliloto, dialtheas, diachylo magno, agrippæ, arregon. & similibus. Primum remollies, leviter digerentia addendo, quum remollieris excipietur fumus ex lapide pyrite, aut molari, aut lateribus candentibus aceto forti exstinctis: tum remollies rursus, deinde ad ammoniacum, bdellium & alia gummi confugies.

2. ad Glauconem. Litus fotus unguent. Emplastrum.

℞ mucag. seminis lini fœnigræci extractæ in succo rutæ, bryoniæ, aut decocto rutæ, seminis agni casti cum remollitivis ℔ ß. butyri recentis in aq. scolopendrii & vino albo lauti ℥ ii. ol. de capparib. ℥ i. ß. pulveris rutæ & ceterach. & rosarum an. ʒ i. f. linimentum pro liene. Addi possunt medulla vituli, adipes anserinus, gallinaceus, anatinus.

Quod si flatus continentur fluctuatioque aliqua & rugitus obauditur sacculis impletis furfure & milio nec non sale torrefactis in tegula calida, & suffitis vapore elato a lapide candente aceti acrioris perfusione exstincto regio lienis fovenda est. Clysterum usus ex decocto capitis vervecini. Rursus sacculi impleantur semine cumini, seseleos, agni casti & rutæ, fiat ut paullo ante.

Et hæc ad quartanarios spectant.

Sed ad duritiem tumoremque id quod sequitur accommodatissimum erit, nec officiet.

℞ rad. altheæ & liliorum an. ℥ i. ß. seminis lini alth. anis. an. ℥ i. folio. mal. alth. & viol. an. m. i. ß. agrimo. scolop. ceterach. an. m. i. scœnu. cyperi & spic. nardi. an. p. i. flo. cham. & melil. an. m. ß. f. decoct. in olla munda addendo aceti. q. s. foveatur regio lienis.

℞ gummi ammoniaci dissol. in aceto mucag. seminis fœnug. in aqu. scolopend. an. ℥ ß. buty. loti. in vino albo & axung. gall. an. ʒ iii. medul. cervi. ʒ ii. f. unguentum.

Item ℞. empl. de meliolo ℥ i. diachyl. ireati ℥ ß. gummi amm. aceto soluti ℥ ii. seminis anisi cyperi cortic. rad. capp. an. ʒ i. cum ol. de capp. & lilior. f. magdal. addendo resinæ parum.

℞ medullæ cervi aut cruris vituli, butyri recentis, ol. de capp. an. ℔ i. ammo. in aceto soluti ℥ iii. aqu. rosarum ℔ i. ß. coquantur ad consumtionem prædict. aqu. in balneo mariæ: eo linimento regio lienis liniatur.

℞ ammon. in succo rutæ & oxymelite simplici soluti ʒ 6. foliorum rutæ siccatorum ʒ ii. pulveris galangæ & ceterach. an. ʒ i. mucag. seminis alth. fœnug. extractæ in aqua hyssopi. an. ʒ 6. aqu. vitæ parum, emplastri philagrii

grii & de meliloto an. ℥ i. ſ. fiat emplaſtrum pro liene.

℞ bdelii in aqua vitæ ſoluti. ʒ i. pulveris ceterach. & corallii an. ʒ j. aloes ℈ iiii, cum ſyrupo de pomis formentur pilul. cap. ʒ ii. ante paſtus, in tumore lienis.

℞ rad. bryoniæ ℥ iiij. macerentur in aceto, colentur, colatur. adde pulveris ceterach. & rutæ an. ʒ 6. cum ol. de cappar. fiat emplaſtrum pro regione lienis. Poteſt addi pulvis cyclam. opopanax, bdellium, ſemen agni caſti & cetera id genus.

Hippoc. περὶ παθῶν,

Lien commode aliquando per renes & veſicam repurgatur.

Gal. ex ſententia Eraſiſtrati c. 8. lib. de atra bile.

Hippoc. hiſt. 11. ſect. 3. l. 3. epid.

Horat. in Ep. 1. l. 1.

Apho. 11. lib. 6.

Hipp. l. de aff.

Porro illud non omittendum, ut medicus naturæ imitatorem ſeſe præbeat; lienem aliquando commode per renes & veſicam repurgando. Quamquam nulla communis via eſt, & per varios anfractus oportet ad hepar ſanguinem refluere; tamen illud experientia docuit. Lienem autem per urinæ excretionem præſertim nigrioris juvari declarant melancholici & mulieres non menſtruæ quibus ad lienem congeritur multus humor niger, cujus pars in cerebrum lata mentem percellit, altera ſubſiſtens dolores & tumores lienis excitat. Quod & apud Hippoc. legere eſt. Nam ait mulierem in Thaſo fuiſſe δυσάνιον, ideſt moroſam, quæ leviter iraſcitur, & ut ait Lyricus:

Prave ſectum ſtomachatur ob unguem.

Illi urinæ erant nigræ, non tamen peſtiferæ, quoniam συναθροισμὸν humoris melancholici ob ſuppreſſos menſes ſequebatur. Et ut nephriticis per fluentes hæmorrhoides ſalus obvenit, tametſi viam qua id fiat nulla ratio demonſtret (unde quidam pro, νεφριτικοῖς legunt, φρενιτικοῖς) ita & lienoſis per renes. Non erit itaque alienum in lienoſis affectibus diuretica aliquando præſcribere, non ut materia in renes retrahatur, ſed ut ſpleni uſu attenuantium & incidentium conſulatur. Ad extremum tamquam ſummam manum diſputationi impoſituri ex Hippocrate afferemus expreſſam effigiem morbi quem tractandum ſuſcepimus; ita autem Hippoc. „ Quibus lien magnus, ſi bilioſi ſunt, mali fiunt coloris, malis ulceribus ſcatent, ore grave olent, tenues evadunt, ſplen dureſcit, cibi non ſecedunt. Si pituitoſi hæc & minus patiuntur, ſplen alias major, alias minor efficitur. His conducit & caput & reliquum corpus purgare. Si purgatione non egeant, pituitoſorum corpus ſiccandum, tenuandum vomitu, & exercitatione, vere valet veratrum. Bilioſorum humectandum corpus, alvus & veſica ſubducenda, de vena ſplenitide frequenter ſanguis demendus, medicamentis diureticis, quæ ſplenem molliunt, utendum. Quidam ſplenici à pharmacis non juvantur. Nec a reliqua curatione ſplen gracileſcit. Morbus remedia ſuperat, & progreſſu temporis hydropici fiunt. Aliquibus ſplen ſuppuratur, uſti ſani fiunt. Quibuſdam ſplen conſeneſcit. Morbus fit quum ex febribus & mala curatione, aut bilis, aut pituita, aut ambo in ſplenem incubuerint, & cetera. Quod paullo ante dictum eſt de ulceribus quibus ſcatent lienoſi: illud moneri oportet, magnam adhiberi debere curationem quum virgines decolores aut gravedine laborant aut cacoethea latent in tibiis ulcera, hæc enim etſi mala ſunt, juvant tamen quia educitur materia, quæ

Diuretica conferunt ſplenicis.

quæ in aliam partem rapta, novum affectum pareret. At optabilius est inveterato uno malo detineri, quam novam suppeditare occasionem generationi novi affectus. Et hoc ex Hippocrate desumtum est qui de affectibus lienis disputans ait; minus hoc aut illo modo affici lienem in iis quibus gravedo adest. Quia ut demonstrat Gal. numquam tam sui dissimile est corpus, ut duæ partes æqualiter afficiantur. Ad fœdos colores ex lienis obstructione summa ortos medicus nostras apprime doctus balneum instituit, in quod recens mactati arietis intestina conjicerentur. Quæ eo remedio convaluit, affirmavit numquam sese levatam nisi eo remedio, ipse videbis an conveniat, ut non tam melancholicæ mulierculæ (quæ leves & faciles sunt ad persuadendum) hic habeant auctoritatis, quam ratio certa experientia firmata.

Hippoc. part. 41. & 42. l. 6. epid. sect. 2.

Gal. com. in part. 42. super. sectionis.

ANNOTATIONES.

1. *Locus est præclarus apud Hipp. lib. 2. epid. ubi docere videtur omnem malum colorem ab hepate esse: an hoc sit verum videndum.*

2. *De virginibus, decoloribus, maxime audiendum hoc Hippoc. oraculum:* quibus ad septimum annum vis lucet multum fœdatis cum anxio spiritu progrediundo, & terræ concupiscentia sanguinis corruptionem & exsolutionem significat.

3. *Quid? fortasse malus iste qui apparet color non tam est forte ob cruditatem, aut cacochymiam quam ob caloris naturalis oppressionem qui non habet suam effulgescentiam: ut idem contingat hic, quod iis qui animo linquuntur ob caloris & spiritus afflictionem pallescunt omnino.*

4. *Horum meminit Gal. com. in particul. 11. lib. 1. prognost. docens qua arte & ipse & Erasistratus colligerent passionem animi amatoriam, docetque an aliquis pulsus sit proprius ipsius amoris.*

5. *In fœdis colorib. non est verus hydrops sed successu temporis fieri debet: est autem pituita alba. Ne quis autem decipiatur aliud est pituita alba, Græcis* λυκόν φλέγμα *aliud* ὕδρωψ. *consulendus Hipp. lib. 1. de morbis & Gal. com. ad aphorismum 70. lib. 7.*

6. *Illo quidem loco de fœdis colorib. agere videtur, sed aperte lib. de internis affectionibus quum loquitur de morbis lienis. Venter inflatur, splen intumescit, durus est, dolores acuti in splenem incidunt, color mutatur, niger est, pallidus malicorio similis, ex ore male olet, gingivæ male olent & a dentibus discedunt, ex tibiis ulcera erumpunt veluti pustulæ nocturnæ* ἐπινυκτίδες *dictæ, membra attenuantur.*

7. *Et eam molem* καὶ τὸ θάλλειν *ipsius lienis explicat Hipp. 3. cap. lib. de aere & locis, loquens de usu malarum aquarum quæ febres quartanas æstivas & longas (contra aphorismum) excitant in splene (*ait*) carnes colliquantur, quare homines gracilescunt.*

8. *Inter ceteros locos uberrimus est locus cap. 9. lib. 6. de sanit. tuend. ubi docet in iis qui temperamento sunt bilioso, præsertim si ventriculus imbecillior sit, defluere in ventriculum ichoras, quorum vapor dolores capitis infert.*

Et

Et illud est quod vulgo dicitur, mal de tete veut manger.

9. *Lib.* 1. *Hipp. de morbis prudenter admodum monet splenicis alvum valde turbatam conferre, sed addit splenicis a pituita alba detentis, hinc colligas fœdatas virgines agitandas medicamentis: sed intelligit moderatos alvi fluores utiles esse ad excretionem pituitæ albæ in venis contentæ, quæ prius hydropem accerseret, quam coqueretur.*

10. *Aetius c.* 10. *tetrab.* 2. *serm.* 2. *præclare monet melancholicos non esse ita medicamentis assidue fatigandos, quod natura in curatione ipsa quæ per valida fit medicamenta affligatur plurimum: dum vero quiescimus, vires acquirit ad oppugnandum morbum jam quodammodo nostris remediis debiliorem effectum. Aet. de hiera Archigenis serm.* 2. *tetrab.* 1. *duo genera melancholicorum facit, ut sint melancholici, quorum in corpore humor melancholicus multus collectus sit, alii toto fere habitu, & partibus solidis naturam istam & habitum contrahentibus quod observatione dignissimum est.*

11. *Nam quodam loco methodi medendi dum Gal. de sectione venæ agit, videtur suadere non ideo secari venam ut liberetur obstructio, ut aperiantur vasa; sed iis affectionibus sua debentur remedia.*

12. *Quum medici vident sanguinem mutatum & corruptum audacius repetunt phlebotomiam: contra evenire debet si vera sunt ea quæ a Galeno dicuntur. Ait enim cunctantius detrahendum si plane mutatus est. Et hæc mutatio non debet intelligi tantum de sanguine quarto humore qui facile corrumpitur, sed de aliis sanguinis massam constituentibus.*

13. *Summæ est prudentiæ atque doctrinæ scire quid sit insignis mutatio, & an sit in omnibus partibus sanguis & quousque progrediatur, nam Gal. com. in part.* 1. *quod lib.* 2. *prorrh. docet quum facta est mutatio & inducta diathesis frustra nos laborare. Manet enim, licet omnem humorem evacuaverimus, non est in nostra potestate morbos inde natos fautos & altos tollere, immo ne impedire quo minus aut septennis aut septimestris morbus fiat. Itaque non humoribus hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentiæ tribuenda sed partium diathesi, quæ fomitis instar & alit, & fovet, & renovat morbos fere exstinctos: unde non mirum si post diuturnum alvi profluvium, quo omnis corporis sentina exhausta est, si post liberam atque copiosam sputi in morbis thoracis excretionem, febres etiamnum maneant æque pertinaces ut plurimum atque ante.*

14. *Intelligunt alii lienem* ἀνάῤῥοπον ἢ κατάῤῥοπον, *quia deponit sua excrementa aut in partem superiorem aut inferiorem. Etenim hominum lienosorum quidam malum sentiunt in claviculis, & tunc acclivis esse lien dicitur aut in lumbis, & tunc declivis dicitur quam quidem opinionem probabiliorem judico.*

15. *Occasione febris humores corrumpuntur & actio ventriculi pervertitur. Quod Gal. cap.* 8. *lib.* 2. *de nat. facult. docet exemplo eorum qui tumorem habent in inguine. Si cum bubone est febris, statim, inquit, ob febrem coctio in ventriculo pervertitur.*

16. *Adverbium* ἁδροτέρως *Aph.* 9. *lib.* 4. *de frequentia & vehementia intelligi potest, obscurumque esse videtur. Tamen Gal. audiri vult de vehemen-*

mentia, ut idem ſonet quod σφοδρῶς. *Si ita eſt cur quartanarios tam blande purgamus, immo ſæpe ne purgamus quidem? cancros ut blande tractamus, ita humores melancholicos blande evacuare deberemus, quæ quidem ſententia, Meſuæi auctoritate comprobatur, quæ eſt ejuſmodi:* In ægritudinibus melancholicis non bis, non ſemel, ſed per intervalla facienda eſt vacuatio, ita temperata vacuatio eſſe debet, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam: *quod quidem ſolenne axioma therapeuticum citatur e Joanne Vigonio lib. de morbo gallico.*

17. *Quod ad curationem attinet, jam annotavimus quodam loco hiſtoriam cujuſdam, quæ poſt agitationem in curru magna vomitione fuit liberata: ad eam hiſtoriam accedere debet hiſtoria Damiſellæ* de la migene *quæ iſto affectu liberata eſt ſcabie multa oborta toto corpore, & præſertim in manibus cum calore pæne incredibili, & intolerabili.*

18. *Ad tractatum de foedis colorib. maxime pertinent id quod vulgo obſervatur virgines decolores potu aquæ frigidæ impenſius uti ait Fernelius cap. 8. lib. 6. Pathol. docet quæ incommoda aqua adferat & inter ceteros Aetius tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 65. & ſequentibus, locus autem præterea eſt memorabilis apud eumdem auctorem ex Herodoto tetrab. 1. ſerm. 4. cap. 47.*

19. *Sunt qui ad provocandum vomitum oxymeli temperant. Valet quidem ad attenuandum incidendumque, ſed non ad ciendum. Reformidandum eſt acetum ſtillatitium, nam periculum creat. Valet potius decoctum raphani cum mulſa, aut ſemen ejus, aut ſeminis urticæ, vel azarum quod Fernelius innocuum cenſet, folia minus mala, radix cum cautioue potius uſurpanda. Maxime probat illos catulos nucis juglandis qui florem antecedunt, & frondeſcente arbore decidunt. Hæc Fernel. cap. 13. lib. 5. methodi: contra quem Fernelium objiciat quis Hipp. in 3. acut.* ἴξος ἐςὶ ἀναγωγὸν μελάνων *ideſt ſurſum ducit.*

20. *In imbecillitate ventriculi uſus adſtringentium commendatur, caute tamen id faciendum. Quod attinet ad auſtera acerba & acida, quæ eamdem naturam habent, commemorabilis locus apud Gal. auſteris (ait) utimur quum calidam ob intemperiem, vel nimiam humiditatem ventriculus eſt imbecillus: Acerbis (quæ maxime adſtringunt) quum intemperies & humiditas erunt plurimum aucta, acidis quæ ſuccum habent frigidum ac tenuium partium quum erit ſuccus craſſus & non multum frigidus. Nam ſuccus frigidus non acida, ſed acria poſtulat.*

21. *Calor acer inimicus ventriculo. Immo quibus talis calor, ii ſunt iracundiores, nam is os ventriculi contriſtat, & animam facile in ſympathiam adducit. Hinc colligere queas an ventriculus ſit æſtuans.*

22. *Galenus ibidem. Ideo autem non probatur ſolum ratione aloes (tametſi aloe ventriculum juvet maxime) quia ſi pituita ventriculo multum hæreat, aloe ipſa non habet eam vim ut detergeat, ſed aliquando impingit: verum acrimonia & calore aromaton mixtorum ob facultatem incidendi laudatur.*

23. *In melancholico morbo hic dicimus non adeſſe febrem. Unde per delirium febris expers definitur. Quod verum eſt ſi de hyparxi ipſius morbi intelligatur. Nam generatione ipſa non ſemper febris eſt expers. Etenim*

colle-

collectio humoris melancholici, præsertim si quod vitium lien contraxerit labefacit œconomiam naturalem, hepar afficit & putredinem advocat, hinc febris.

24. *Dictamnum potum & illitum Dioscorides mire commendat, & ad lienem minuendum bryoniæ decoctum per dies 30. usurpatum. Eadem bryonia cum ficubus pista applicataque confert: filicis maris radix pota:. Betonicæ folia: periclymeni semen: polemonii radix.*

25. *Quoniam in fœdis coloribus sæpe vitium in gibbis hepatis, sæpe in insimis, sæpe in corpore ipsius lienis, studendum iis partibus, atque sequendum Aetii consilium cap. 156. 157. 158. tetrab. 1. serm. 3. ubi ad simas hepatis decoctum laudat polypod. mercurial. chamælea quum absint rad. ciclaminis, succum heliotropii, galli veteris decoctum: ad gibbas, decoctum amomi, floris junci odorati, rad. gen. corticis rad. lauri, absinthii comam, spicam nardi, quinquefolium, semen viticis, fumariam, chelidon, symphyt. polygon. anagallidem floris purpur. calaminth. costum oppobal. phu, lupinum, asar. meum. Ad lienem veratr. epithy. polyp. scolop. rad. poeon. chamedrii. centaur. minus, mercur. Et hæc remedia negliguntur a multis, quæ ab Empiricis usurpantur magna cum laude.*

26 *Arnaldus coquit flores tamaricis & ℥ ij decoctionis dat cum decoctione cicerum rubrorum aut nigrorum. Valet potius pulvis eorum florum. Septimo post die dat decoctam ʒ ii. foliorum senæ cum sero lactis: quarto quoque die ʒ i. limaturæ argenti cum sapa sumat.*

CAPUT VIII.

De febribus Epialis virginum fœdis coloribus laborantium.

QUoniam ut ante dictum est, una cum fœdis coloribus maximam partem febres & erroneæ & Epialæ conjunctæ sunt, relictis erroneis, ad Epialas, quæ hic aliquid habent peculiare, & medicos sæpe commovent, convertenda videtur oratio. Nam & earum natura, & curatio & distinctionis notæ ob oculos ponendæ sunt, quod sæpe medicorum fallant industriam. Maxime vero: quod defectiones animi & leipothymiæ febrium illarum comites sint, quas ignara rerum medicorum turba ad τὸ καικῶδες aut ad occultum divinumque referre solet, suo scobe unicornis mira expectatione, & non exiguo sumtu salutem pollicendo. Sed Avicennæ opinione & in febre quam syncopalem humoralem barbare sed apte vocat, & in epialo defectiones sunt animi (quæ συγκοπαὶ proprie non dicuntur) quas inducit adhæsus humoris tenacis, viscosi in parietibus ventriculi, quique obvius est in partibus ventriculo vicinis. Hinc actionis imbecillitas ob caloris oppressionem & humoris excessum: qui quum prius sua quantitate contumaciaque naturam obruerit, successu temporis dum a natura non vincitur aut regitur alienam naturam adsciscit, & sic multo deterior exsistit quam ante. Quod Galenus accurate demonstrat in lib. de febribus: Si interdum, ait, præ crassitie, copia vel lentore excremen-

Avicenna c. 52. l. 4. fen. 1. tract. 2. Gal. c. 5 l. 2. de diff. feb.

ti-

ti, vel meatuum ſtipatione, aut ſua ipſius infirmitate natura nequit excernere omnem humorem pravum, eum diutius cunctantem neceſſe eſt putreſcere. Nullus enim alius humor talis manere poteſt, qualis initio erat, nedum is qui adeo vitioſus eſt, ut amplius naturæ cultum recipere non poſſit. Itaque pituita (ſicut & alius humor) in ventriculi regione cunctando vitium acquirit, & utroque modo naturæ gravis eſt, vitæque noſtræ ſtamen videtur præcidere, præſertim ſi os ventriculi aut natura aut alio modo ſit delicatius. Eoque plus negotii datur quo magis iſte humor movetur & putreſcit, ut inde vires ſæpe vacillent ac labaſcant. Quod ſæpe in febribus quotidianis apparet, & quas pituita aut acida aut vitrea procrearit. Nam & parvus pulſus, & confuſæ urinæ, alias crudæ, ἐφίδρωσις, defectiones animi, viriumque languor apparet, quæ omnia terrifica ſunt, & ab audendo medicum ſolent avocare. Quod in tertianis febribus leipothymiæ ob mordacis bilis affluxum contingunt, in Epialis ob contumacem materiem languores & exiguæ animi defectiones cernuntur. Id maxime in mulieribus & fœdatis virginibus apparet, in quibus, aut caloris magna infirmitas eſt, aut ſuccreſcit multa colluvies, ſive id natura fiat, ſive vitio alimenti. Tribus enim modis id fit. Epialæ febris cauſa eſt non quævis pituita, nec quovis modo putrefacta. Nam acida & vitrea quum in corpore redundant alias inducunt febrem, alias ſolos rigores inferunt, alias Epialon, alias quotidianam. Nam ſi utraque pituita ſenſibiles corporis partes perreptet, infert rigorem ſine febre. Quod apud antiquos numquam eveniſſe teſtatur Galen. Nam perpetuo rigorem febris ſequebatur. Sed ii moderato victu cultuque utebantur. Rigor autem a pituitis iſtis citatus proprie rigor non dicitur ſed καταχρηστικῶς & politico loquendi modo, quum pigriores & tardiores ſint quam ut rigorem invehant. Porro ſi contingat putredo acidæ vitreæque pituitæ eaque moderata, ut pars una putreat, imputriſque maneat altera, Epialos naſcitur: Tunc autem τοῦ ἠπιάλου nomen non pro rigore periodico ſumitur ut apud Atticos ob ſimilitudinem rigoris periodici & Epialæ febris. Sin magis putreſcat, rigor prævenit, febris ſubſequitur frigore a calore devicto. Non amplius ſentitur in reliquis temporibus febris rigor: Et tunc quotidiana febris ſurgit. Et eadem pituita acida & Epialon, & quotidianam inducit, diverſa longe ratione. Nam acida & vitrea pituita multum diſcrepant. Quamquam Gal. ut retineat ſuam pituitæ diviſionem in dulcem, acidam, ſalſamque, vitream ſub acida comprehendit. Quod fit tum quia frigus immodicum & acidæ & vitreæ pituitæ auctor eſt, tum quia vitrea acidulum quippiam habet ait Gal. Sed dum vitrea indomita magis eſt, in eamque frigus majorem impreſſionem fecit. Immo in colicis doloribus quum acrium calidorumque clyſterum vi educitur vitreum phlegma, & a loco calido, tamen frigidiſſimum percipitur tactu. Ut mirum non ſit ſi in Epialo cujus auctor eſt, ſenſus ſimul caloris & frigoris adſit, immo & in iiſdem partibus. Quod conſtituit τοῦ ἠπιάλου ὕπαρξιν. Nec obeſt dicere ſi hoc fiat erit aliqua intemperies compoſita in calido ſimul & frigido conſiſtens. Non enim compoſita eſt intemperies, ſed duplex intemperies ſimul

Acida & vitrea pituita etiã quotidianam inferunt.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

Quo modo rigor ſine febre fiat, pleniſſime Gal. lib. 2. de diff. feb. c. 5. & l. de inæq. intemperie & com. 3. in 1. epid.

Vide initium 6. c. l. 2. de diff. feb.

Ibidem.

Ibidem.

Gal. in l. de loc. aff.

mul exsistens. Quod Gal. scribit. Ait enim, itaque ex duplici inæquali intemperie Epialus consistit. Ergo duo contraria eodem in loco erunt? Si duo dolores auctore Galeno, eumdem simul locum stricte sumtum occupare nequeunt, multo minus duæ doloris contrariæ causæ una in parte hæreant. Tertio nil videtur mirum si perceptio simul fit caloris & frigoris, quum & initio paroxysmorum febrium periodo reducum idem fiat. De hoc posteriore respondet Galen. Initio paroxysmorum ægri quidem sentiunt calorem & frigus, sed non eodem loco. Est enim facile partes calefactas a refrigeratis discernere. An vero in eadem parte sensus tristis caloris & frigoris consistat, majore plenum est difficultate: fatetur quidem simul rigere posse quempiam & febricitare, & calorem frigusq; percipi simul posse, sed non facile explicat quomodo in eadem parte. Prius illustrat exemplo & hypothesi. Si quis in sole versetur calefit, & si aqua perfundatur, sensum caloris & frigoris trahet. Item si quis abundet vitreo humore & amara bile, uterque humor autem per sensibilia corporis incitetur, & caloris & frigoris sensus exsistit. Quod febres semitertianæ & ἡμιτριταῖοι καὶ οἱ τριταιοφυεῖς declarant, in quibus inæqualitas est summa & horrores, sensusque caloris & frigoris, quum duplex sit materia, una biliosa, altera pituitosa, ut Gal. com. in Epid. explicavit. Sed Galenus ut est acutus & diligens rerum æstimator distinguit causam perceptionis simul caloris & frigoris in iis qui insolati aqua frigida perfunduntur, & in febre epiala. Nam in illis externa utraque causa est, nempe insolatio frigidæque perfusio: & non in exiguas partes incidit causa utraque, est pars aliqua quæ forte manifestum calorem non sensit. Sed in febre epiala contra fit. Nam & interna causa est, nempe humor impense frigidus, & in exiguis partibus mutationis alterationisque causæ insistunt. Nam tenuissimis portiunculis calor & frigus per corpus sparsus est, adeo ut nullam sensibilem alterius portionem deprehendere possis, in qua alterum quoque non sit comprehensum. Ut mirum non sit si in universo corpore & singulis ejus particulis calor & frigus simul percipiantur. In lipyriis, initiis accessionum, & in ardentibus quibusdam perniciosis frigus & calor adsunt, sed in magnis partibus & distinctis, ut certo definias internas aduri partes, extimas algere, sed in Epialo per minutas partes percipitur utrumque. Initio paroxysmorum quis dubitat revocari intro calorem, & intima calfieri, declarat id sitis ingens etiam antequam expansus sit calor. Quo fit ut quodam loco dicat Gal. eos existimari debere febricitantes quorum in partibus extimis calor adsit, sed eos magis quibus intus conceptum incendium est. Et ut in com. in Epid. scribit, satis est partes principes incendium concepisse. Nil morari nos debet si particulis quibusdam hoc non insit. Princeps longe aliam rationem excogitavit cur in Epialo calor & frigus sentiatur, in lipyriis urantur intima, extima tamen refrigescant privativo quodam frigore, ut veteres loquuntur Practici: Epialos, ait, fit a pituita vitrea in imo corporis occulta. Ita enim locum cui inest, refrigerat. Hinc sensio frigoris, verum post accidit putredo, a qua vapor excitatur qui incurrens in partes extimas calefacit, hinc sensus caloris. Sic interna algent ob contentum phlegma impense frigidum, quod dum mo-

Gal. sub finem l. de inæqu. intemperie. Gal. com. in apho. 46. lib. 2. Ex Gal. c. 16. l. 3. de simpl. docetur quomodo in eadem lingua parte τὸ γλυκύτερον percipiatur. Gal. l. de inæqu. intemperie. Ibid. 2. Com. par. 25. sect. 2. l. 1. epid. Gal. 1. de inæqu. intemperie. In c. 16. l. 3. simpl. præclare docet exemplo lipyriarum. & Epialar. feb. duo contraria simul posse percipi. De causis revocationis intro caloris initio paroxysmorum com. in aph. 46. l. 4. vide com. aph. 1. l. 2. Com. in part. 5. l. 1. prorrh. Com. in l.

6. epid. Frig. lipyr. initii accesss. & malig. feb. differt a frig. epial. Avicennas 6.49.l.4. fen. 1. tract.2. Avicen. c. 50. fen 1. tract. 2. l. 4. Gal. com. in aph. 48. l.4. c.7. l.2. de crisibus, & c.10.

vetur & putrere incidit refrigerat. Contra in lipyria fit, nam algent extimæ partes, intimæ autem conflagrant. Ratio principis hæc est, lipyriæ causa est pituita frigida, aut humor biliosus admodum crassus & tenax: Pituita illarum inflammatur locum quum inest calfacit, quoniam autem non resolvitur, non calfacit extimas partes per diffusionem vaporis intus foras a pituita calfacta putrefactaque excitati. Accedit quod virtus ad locum laborantem accurrat, unde destituuntur partes externæ; hæc quidem ratio posterior probabilis est, nam inflammatis internis partibus, eo revocantur calor & spiritus quod in causis, lipyriis & initio paroxysmorum fit ut ait Gal. Sed aliæ excogitatæ rationes minus sunt plausibiles. Quo fit ut medicorum calculis reclamatum jam sit Principis opinioni de causis Epialæ & lipyriæ febris. Nam si idem pæne pituitosus humor & Epiali & lipyriarum auctor sit, cur potius in Epialo refrigerat, quam in lipyriis? Nam auctore Principe in utraque febre humor continetur intus, inflammatur, ardet, putrescit. Si in Epialo putrescit, alienum calorem acquirit, propterea calfaciet interna. Si præterea ideo calescunt partes extimæ in Epialo quoniam a pituita vitrea putrescente excitatur vapor calidus, ergo oportet resolvi illam pituitam, resolvitur ergo a calore: Itaque nata est prius calfacere partes internas quam emittat a se vaporem calidum cui satis virium est ut calorem partibus externis conciliet? Quinetiam si in Epialo humor frigidissimus quum etiam parum calfactus emittit vaporem per quamdam materiei διάλυσιν καὶ διαφόρησιν, cur non idem præstabit in lipyria humor non adeo frigidus, non adeo δύσλυτος, non adeo δυσδιαφόρητος, quum putreat, calescat, immo ardeat quodammodo? Et tamen ideo ait algere extima in lipyriis quia humor intus conclusus non digeritur. At dicet Avicennas, vis inflammationis perfectam revocationem facit ut nulla sit ὑπανάκλησις. In Epialo autem non tanta est inflammatio.

Gal. com. in part. 8. lib. 2. prorrh. Immo in omni naturali somno ob revocationem caloris magnus vaporum fit proventus, cur in Epiala feb. non fiet?

Sed objiciemus quod a Gal. scriptum est quodam loco dum rationem reddit cur in malignis febribus partes extimæ modo calfiant, modo algeant: quoniam calor nativus in partibus illis exstinctus est, viget febrilis intus: cujus particula instar flammæ exiens calfacit extimas partes. Si itaque in illis febribus in quibus interni incendii summa sunt omnia, etiamnum aliquando recalescunt partes, cur non in lipyriis id fiet, si humor est frigidus qui intus incalescit? forte probabilis erat ratio de Epiala febre, quum ait vitreum humorem sensum frigoris inducere intus, caloris vero in extimis ob vaporem excitatum a materia calefacta & putrente, quæ quum sit contumacior per totam accessionem sensum caloris & frigoris infert: non idem in quotidiana fit febre, tametsi humor sit ἀνάλογος & congener, nec enim humor tam ægre domatur. Nam illud in febribus putridis apparet alias in extimis partibus majorem alias minorem calorem apparere pro motu vaporis a materia intus coercita suscitati tamquam a fumo quodam. Si dissolubilior calidiorque sit humor, calor paullo major apparet, sin minus, inferior, & sensus frigoris adesse potest si in præcordiis actu frigidus exsistat, & per partes sensibiles feratur. Hoc autem loco tria quæri possunt animadversione digna. Ideo humor frigidus & vitreus febrem com-

committit Epialam caloris & frigoris participem quod ægre calfiat, ægre do-
metur a calore, eumque facile non concipiat: unde humor semiputrefactus
est ratione putrefactæ partis calore inducens, imputris vero ratione frigo- *Gal. c.6. l.*
ris, idque eodem tempore, & quavis corporis parte etiam minima ut an- *2. de diff.*
te dictum est. In quo difficultatis nodus consistit. An non idem ceteris *feb.*
febribus periodicis contingit? Quis enim dubitat quin ejus humoris qui
nunc paroxysmum committit pars putreat, altera imputris maneat,
aut saltem levis quædam impressio caloris manet, quæ causa erit ut
tertio aut quarto post die reperat novus paroxysmus? Verbi gratia,
Sophroniscus aut diæta aut vitæ instituto multam humoris melancholici
& fæculenti copiam coegit. Ejus pars putret ad paroxysmi febrilis gene-
rationem: deinde succedit ἀπυρεξία quoniam quicquid de humore melan-
cholico calorem putredinemque contraxerat, id totum absumitur, discu-
titur & evanescit ut docet Gal. Tamen remanet quoddam ἐμπύρευμα ut
vocant, dum videlicet remansit nonnihil caloris in reliqua materiei par- *Gal. c.5. l.*
te, unde nova repetitionis occasio suppetit. Id ipsum fimi columbini *2. de diff.*
exemplo demonstrat Gal. docens quomodo calor continuatione quadam *feb.* *Gal. c.7. l.*
corpora putrescentia attingat & depascatur. Unde nova occasio suscita- *1. de diff.*
tionis vaporum cor ferientium, ac proinde novæ exacerbationis. Si itaque *feb.*
pars una melancholici humoris putret, alia vitiosa quidem, cruda, vi-
scidaque exsistit, cur non quæ pars putret sensum caloris, quæ cruda ex-
sistit sensum frigoris exhibet? At dices duplex est materia. Nam quæ fa-
ctura est præsentem paroxysmum movetur, putret, incitatur, naturam
proritat, materia morbi conjuncta esse dicitur: Altera quæ etiamnum
jam incipit caloris febrilis vestigium recipere nondum putret, immota ma-
net, naturæ vim molestiamque non infert, antecedens novæ accessionis
febrilis materies esse dicitur, quo fit ut expectanda non sit inæqualis ea
duplex intemperies quæ in Epialo apparet. At materia etiam Epiali du-
plex est, itaque vix tete eximes isto scopulo, duplicem autem τοῦ ἠπιάλου
esse materiem Gal. in suis com. docet his verbis, fortasse vero nec sim-
pliciter, nec a simplice causa quis æstimaverit tales fieri febres Epialas,
aut febres cum rigore (siquidem dixerat pituitam dulcem non inducere *Gal. c.6. l.*
rigorem, sed levem quamdam refrigerationem.) Nam quidquid pituitæ *2. de diff.*
putrescit accendit febrem, reliquum nondum putrescens, ex quo rigent *feb.*
non est ejusdem qualitatis cum ea quæ putrescit. Si ab imputri rigor
fit, & a putrefacta febris, duplex erit causa. Sic febris ab alio fit causæ
genere, rigor ab alio. Quamquam bilis per febres tertianas & rigores &
febrem efficit. Dicendum aliter inæqualitatem fieri in febribus periodicis,
aliter in Epialo, tametsi Gal. quod notare oportet omnes febres, præter
hecticas, ex duplici inæqual. intemperie, calida scilicet & frigida fieri as-
severet: Item alio modo duplicem spectari materiam in Epialo, aliter in
aliis febribus inæqualitas in periodicis febribus initio tantum fit propter
motum materiæ putrescentis & affectionem caloris naturalis. Etenim tam-
etsi humor calidus acerque sit, tamen rigorem & frigus inducit ex even-
tu tantum ob recursum caloris & spiritus. At in Epialo frigus est quo-

quammodo positivum, ut vocant, cum τῇ ἐνεργείᾳ humor vitreus sit frigidus & vix ac ne vix frigus deponat, nec se facile a calore vinci patiatur. Item non tantum initio accessionum & in quibusdam tantum partibus rigor inæqualitasque apparet, sed per omnia febris tempora, & in singulis corporis partibus. Quod si materia adeo frigida non foret, lenis tantum περίψυξις appareret. Sic major minorve rigoris est occasio pro conditione humoris. Præterea quum in corpore succrescit humor pituitosus frigidusque & bilis flava calidaque rigendi est occasio, sed potius est vicissitudo caloris & frigoris, quam ejusdem simul perceptio. Et qui calor adest vehementior est quam qui in Epialo. Siquidem a bile est. In Epialo a nata tantum nescio qua putredine, idque magno temporis successu. Præterea omnes cacochymi si insolantur calescuntque inæqualitatem habent sensumque caloris & frigoris, sed non eodem modo quo & in Epialo potius vicissitudo est. De materia Epialon & aliarum febrium ita paucis differendum. In Epialo contumacia, frigiditas summa, pervicaciaque, efficit ut necessario summa inæqualitas oriatur, non quod duplex reapse sit materia ut videtur placuisse Galeno, hic enim tantum dubitando scribit, forsitan vero neque simpliciter &c. Quia enim frigidus actu rigorem inducit, febrem vero calidus & putris, quoniam putre & impure, calidum & frigidum diversas constituunt differentias, non abs re dubitat Galenus, an idem humor sit. Si duo essent humores re distincti non inducerent calorem & frigus in iisdem locorum angustiis minutisque partibus. Sic est idem humor nempe vitreus qui propter diversas sui partes, totas tamen in totis & in se confusas eam ἀνωμαλίαν inducit. Quomodo & idem calor est subjecto naturalis & contra naturam ut Arculanus & Gentilis tuentur. Et in Epialo iste humor vitreus secundum se totum unus, secundum partes diversus movetur & aliqua sui parte putrescit (cuilibet enim humori partes quædam sunt ἑτερογενεῖς in tenuitate & crassitie, ut hujus una pars crassior sit, tenuior altera ut demonstrat Gal. in Epid.) Et quia movetur naturam caloremque afficit; & partes sensibiles affligit. Sed in aliarum febrium materia major est æqualitas κὶ τὸ ὁμοιότροπον, ut non sit necesse induci caloris sensum ratione partis humoris qui præsentem paroxysmum committit, frigoris vero propter aliam partem quæ cras aut perendie novum tumultum est excitatura. Nam ea nondum movetur citatque naturam, quod si moveretur forte inæqualitatem induceret. Præterea non tanta actu frigiditas est, quanta in vitrea pituita, quæ quodammodo strangulat calorem naturalem. Quod si tanta esset pervicacia & frigiditas, quis dubitat quin par quoque ratio foret? declarant & ii qui de fluxionibus frigidis obnoxii dum febricitant calfiunt refrigeranturque facile, rigent calescuntque, in lecto vix continent membra, extra emittere reformidant. Quæstio alia de quantitate humoris. Paucus est, & ideo, tametsi pituitæ propriam putredinem concipiat tamen periodos non habet motusque febris quotidianæ, immo ut annotat Arnaldus idque ex Avicenna circuitiones habet tertianas & quartanas. Quod Princeps ad paucitatem materiæ refert. Si ita paucus & tenax

Gal. com. in aph. 26. sect. 3. l. 6. epid.

Quænam sit materia feb. Epial.

Gal. com. in par. 48. sect. 3. l. 3. epid.

Arnaldus cap. de Epiala.

nax qui fit ut in toto corpore & singulis ejus partibus, immo & in minutis caloris & frigoris sensus adsit. Oportet itaque actu adesse talem in singulis partibus humorem. Similis est pene ratio quæ induxit Fernelium, ut existimet febrium intermittentium materiam non diffundi in habitum corporis, sed in præcordiis contineri. Citat ex Avicenna raro admodum in venis majoribus putrescere succum melancholicum. Si itaque, ait, raro in vasis succus melancholicus vitiosus est, qui fiat ut tam copiosus sufficiatur, aut crebro in habitum corporis pellatur, ut tot gignendis febribus quartanis esse satis possit, idest accessionibus tot & tantis? Idem itaque de humore vitreo. Nam paucitas ejus impedit ne quaquaversum in singulas partes expendatur. Sed id alius est contemplationis. Relictis illis difficultatibus quas tamen proponere abs re non fuit, tempus est ut rem ipsam propositam explicemus. Epialæ febres multis de causis adoriuntur virgines fœdis coloribus deturpatas. Primum ob suppressionem excrementi quod duce natura foras deberet exigi: ita enim corruptio fit aliqua quæ reliquum alimentum inficit crudiusque efficit: hinc caloris naturalis strangulatus. Deinde quum mulierum corpus pituitosum sit orificiumque ventriculi frigidiusculum sit, rerum similium desiderio tenentur: unde horariis fructibus acetariisque immodice utuntur, immo & dormituræ frigidam satis superque bibunt. Accedit quod voraces sint velut ab Hippocrate demonstratum est in Epid. Aqua vorax, quæ sunt frigida tergora ventriculi cogunt, inde excretio & suctionis sensus facilis. Præter cetera autem doses sedentariaque vita ad id plurimum confert. Ut mirum non sit si horrificas febres, erraticasque nec non Epialas experiantur, immo & tormina alvinosque dolores, quod ignara mulierum turba ad uterum, impudenter magno ægrarum virginum dispendio, referre solet. Acida enim vitreaque pituita quæ ob causas dictas succrescit & tormina, & colicos dolores, & iliacas passiones stranguriasque quæ febre superveniente solvuntur ob dissipationem mitificationemque humoris frigidioris, proritat. Si languidus calor causa est Epiali potius quam vitium alimenti, alia ratio est ineunda. Si vitio alimenti crudioris contigerit, cavendum est ne agitemus humores, alioqui torsiones excitabimus & deliquia animi inducemus. Et de iis maxime morbis audiendi sunt apho. Hipp. quibus cavet ne cruda moveantur. Et quum scribit in apho. eos qui pravo utuntur cibo ægre medicationes ferre. Quod plenius alio loco demonstrat dum ait eos qui crudis cibis & humoribus abundant ineptos esse ad purgationem: ideoque materiam esse præparandam, libertatem meatuum esse procurandam, utendum decoctis origani, tetragorigani, hyss. thymi, melicrato & id genus aliis. Maxime vero ventriculo consulendum est in Epialis. Alioqui cœliacas torsiones inducemus, frustraque operam navabimus. Hujus enim febris ut & quotidianæ focus maxime statuitur ventriculus, quum pituitosum excrementum in ea parte maxime superfluat auctore Galeno. Consulemus autem ventriculo usu rerum operam ei dicantium. Vanumque esset repetere fotus capite superiore descriptos, qui in eum scopum comparantur ut calor alvi suscitetur, recreetur-

Avicenn. c. 49. l. 4. tract. 2. fen. 1.

Cur feb. Epialæ virg. fœd. color. depurgatas adoriantur.

Gal. in arte parva.

6. epid.

Apho. 44. lib. 6.

Lib. 2.

Crudi humores ante purgat. præparandi.

Com. in apho. 24. lib. 1.

Gal. 1. ad Glauconem.

Gal. c. 8. l. de atra bile

Capita curationis Epial. turque multo humore obrutus. Bis aut ter blando medicamento conabimur primam regionem repurgare, quo locus sit Apozematis aperientibus, coquentibus, incidentibus, attenuantibus. Quo autem pituita vitrea reliquis pituitæ generibus frigidior contumaciorque exsistit, eo diligentius validiora medicamenta sunt usurpanda. Salsa siquidem nec tam calida, nec tam longo tempore postulat. Valent oxymeli simplex, syrupus acetosus, oxysacchar, mel rosatum, syrupus de bizantiis, de hyssopo, de fumaria, de lupulo & stoechade, decoctum radicum aperientium aut in aceto, aut vino albo maceratarum. Et ut libere dicam quæstio esse posset, an tutus sit acetosarum rerum usus, quas tamen ad incidendum tenuandumque mirifice conferre contendunt. Et apud antiquos nil æque ac oxymeli in usu fuit in febribus quas pituita parit. Tamen si omne frigidum partibus nervosis inimicum est Hippocratis sententia, multo magis lædit acetum, quod partium tenuitate cum frigore præditum est, quæ efficit ut intro penetret vis frigoris. Easque ob causas rejicit repudiatque Gal. in suis in lib. de acutis commentariis. Quæ si vera sunt, erroris convincenda est omnis antiquitas quæ tam frequenter oxymeli usurparit. At Hippocratis verba ad unguem non sunt capienda, alioqui multarum rerum usu prohiberemur. Quid ptisana melius, & tamen eam integram vetat dari in pleuritide? Quid aquæ frigidæ potu, & ventriculo gratius & familiare magis, & tamen aqua ab Hippoc. dicitur inimica ventriculo & partibus nervosis, sicut & omne frigidum? usum recipit Hipp. abusum condemnat, idem de oxymelite censendum est. Quoniam Hipp. divina velut mentis agitatione præsentiebat facile peccatum commissum iri in usu ptisanæ, oxymelitis aquæ frigidæ, melicrati, ideo quosdam veluti cancellos & terminos statuere voluit quibus coerceremur. Iis enim quæ familiaria sunt, quæque obvia sunt cuique & in usu frequenti, fere omnes abutuntur, quod si plus minusve in usum venerit, nihilo deterius putant contingere: Oxymeli magnas habet commoditates in præparatione materiæ ventriculum occupantis: non minimum etiam lædit nisi jure & loco adhibeatur: Si ventriculus vacuus sit, nulla pituita obsitus, quis dubitat quin oxymeli nociturum sit? Nam integris viribus afficit ventriculum. Sin multa sit materia frigida, pervicax, lenta & glutinosa, quandoquidem exerit suas vires in eam, vis ejus prius obtunditur & hebetescit quam ventriculi corpus attingat. Idem de medicamentis judicium esto, hæc enim, sicut & oxymeli, si sano corpori darentur, incommoda non mediocria adferrent. Itaque etsi nonnullam noxam ob aceti vires oxymeli infert, eam magna utilitate elevat ac compensat. Illud in febre Epiala ut & in omni quotidiana, & quæ a crudis frigidisque humoribus nascitur, diligenter videndum est, ut dum prodesse volumus, non obsimus.

Lib. 5. aph. 18. aph. *Com. in par. 39. l. 3. acut.*

Et feb. & materiæ feb. Epial. committentis ratio habenda. Quid enim est illud quod in clysmaton decoctionibus, & medicamentorum incoquimus radices incidentes, aperientes, acriores, calidiores, item semina, herbas, immo & calidissima quæque adhibemus? At hæc febrem augent, pugnant quidem cum materia. Nec valet quod reponi possit: In febribus morbisque acutis contra indicationem quæ a morbo sumitur

tuto

tuto exhiberi medicamenta quæ calida sunt & sicca : hæc siquidem morbum fovebunt. Galenus autem non reformidat, quoniam major sequitur utilitas ex evacuatione humorum nocuorum, quam incommodum ex ea calefactione quam inducunt medicamenta. Aliter enim in methodo medendi, quum major pars catharticorum, ait, calida sit, febrem ipsam illa augent, deligenda autem medico sunt quæ citra calfactionem siccationemque insignem ipsas vacuationes moliantur, ut sunt cremor ptisanæ, oxymeli, apomeli, apii radix. In quo duo mihi videntur absurda. Nam & metuit usum calidorum medicamentorum in febribus, quem tamen amplectitur in aphorismis, & male numero vacuantium medicamentorum, apomeli, ptisanam, & oxymeli accenset. Sed hæ alius sunt loci. Itaque in febre Epiala minus est formidandus usus rerum calidarum, quum is cum materia pugnet, incidendo, tenuando, exclusionique præparando eam materiam quæ accessiones multas est productura. Nisi forte etiam quis dicat & usu calidorum, & calore ipso febrili in Epialo plurimum adferri adjumenti. Nam & febris convulsionem sedat ab humoribus frigidis natam, & tetanos rigoresque minuit. Quartana Epilepsiam fugat. Quæ corizæ sunt obnoxii si febricitant facilius liberantur. Nam quemadmodum ante dictum est ex Galeno calor febrilis mitigat, temperat, frigiditatem tollit, immo & coquit : nomine τῆς πέψεως sumpto καταχρηστικῶς. Quod si verum est, non est febri ipsi studendum, sed soli materiei, immo adaugere febrim juvabit. Nam quum discutiendus est humor tepefaciendusque præsertim natura impense frigidus, oportet calorem esse auctiorem & materiei analogon. Alioqui opera ludetur. Unde Mumemi filius apoplecticus interiit quod febricitaret tantum λεπτυμένως idest, μετρίως. Quod si febris humori respondisset, spes aliqua sperabilis foret. Tamen hoc audemus asserere. Calori febrili hoc quidem proprium est ut frigidos humores quodammodo mitificet, temperetque, ut ea ratione ab eo expectari possit utilitas aliqua, unde dubium est quin longior futura sit Epiala febris, quo minor moderatiorque exsistit : brevior autem, si validior. Tamen fortasse dicemus, calorem febrilem juvare alienam materiam mitificando, non suam. Quum enim dicimus Epilepsiæ vindicem esse quartanam, hoc audiendum est quoniam excrementitium humorem absumit diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriorem facit accersendo putredinem. Contra objicies : In singulis accessionibus an non est calor febrilis qui discutit materiam, digerit, coquit, excludit prius a se attenuatam ? Quæstione hoc dignum est. Et ut quod sentio dicam : opus hoc soli calori tribuendum esse videtur, ut & puris confectio. Nam quicquid in febre male geritur, id totum caloris contra naturam est : quicquid in pure alienum a calore contra naturam est, unde soli calori opus καὶ πέψεως καὶ πεπασμοῦ tribuit, ut materia differant, non agente causa. Et in Epid. per conclusionem meatuum in abscessibus augetur calor naturalis auctor pepasmi. Itaque condemnandus calor videtur contra naturam ut qui nil juvet, aut potius omnia pervertat. Et humores acres quo magis a calore febrili agitantur, eo crudiores esse dicuntur : in hydropicis secunda serosa excrementa congeruntur, coctionesque

Com. in apho. 24. l. 1.
Lib. 11. methodi.
Partic. 49. sect. 2. l. 1. prorrh.
Cap. 6. l. 1. defer. feb. contra tamen sentit com. in aph. 47. l. 2. aphor.
Idem quoque Gal. c. 6. l. 5. de simpl.
Com. in par. 31. sect. 2. l. 6. epid.
Com. in 2. acut.

nesque pervertuntur, quum tamen internæ partes dominatu caloris contra naturam adaucti teneantur. Et Mesuæus timet ne in frigidis affectibus etiam a medicamento inducatur febris, quod hujus successu materia reddatur efferata. Unde in febribus longis congeruntur in hypochondriis multa cruda, pituitosa, quare non excussit calor febrilis? Immo coctiones labefactando & calori nativo omnium bonorum auctori bellum indicendo crudorum humorum iliadem parit. Hoc accedit, quod tametsi aliquid utilitatis afferre calor contra naturam videatur, audiendum illud est si materia imputris maneat. Nam si vi caloris contra naturam putredinem acquirat, procul dubio infestus erit naturæ. Itaque si tot horrenda symptomata in febribus Epialis, & syncopalibus ab eadem oriundis materia surgant, id non materiei tribuendum puto, sed calori contra naturam in putredine fundato, qui calorem nativum quantuluscumque est nititur oppugnare. Nunc autem, ut rem institutam resumamus, ita sese gerere oportet in Epialarum cura ut materiei & febris ratio habeatur. Quod consilium est Galeni qui quum contrariæ proponuntur indicationes, ita se gerit, ut neglecta ad tempus febre, materiei det operam, aut contra. Quis enim adeo temerarius qui calorem in Epialo observans aliquantulum acrem, ad juscula sese conferat, eaque ægris plenius præscribenda putet? febrem aliqua ex parte respiciet, at febris materiam augebit. Et hic sequi possumus Gal. consilium qui in quartanis febribus acria, salsa, piperataque adhibet, a principio ad vigorem usque. Quod hercle Gal. indistincte proposuit, ut eo exemplo nonnullos possit seducere a via veritatis. Sed venia Galen. danda, ut qui brevitatis studio singulas indicationes non perstrinxerit. Singula Princeps est persecutus.

Mesuæus. — 4. — *Gal. l. 1. ad Glauconem.* — *Avicenn. in tract. de feb. & l. 3. tractat. 2.*

Ceterum in Epialo clysteres instituentur in eam formam:

Clysteres.

℞ *rad. apii, petro. enulæ campanæ an. ℥ i. seminis carthami conquassati ℥ ß. seminis anisi, ameos, petrosel. macedonici, doronici romani. an. ʒ iii. origani, trigorigani, calamenthi, centau. mino. an. m. ß. florum genistæ stoech. an. m. ß. summitatum absinth. lavendulæ & rorismarini an. p. 1. fiat decoctio, dissol. confectionem hieræ, confectionem de dactylis, & progress. temporis confectionem hameh. cum oleo irino, liliaceo, rutaceo.*

Potest quoque & vinum album addi. Cicerum rubrorum pugillus addetur. Non alienum erit incoquere semen pæoniæ, artemisiam, nepetam, agripalmam, meum, phu, folia poeoniæ œminæ, Aristolochiam, iridem, eryngium, peucedanum, galliopsin, rubiam quoque ipsam, salviam, majoranam, beton. polium, yvam arthrit. Agaricus quoque & folia senæ in decocto locum habebunt. Cypperus, schœnuanthos, calamus aromaticus & spica nardi, baccæ lauri, Juniperi, hederæ. Et quoniam ut plurimum eis inflantur præcordia tum ob malam coctionem præ imbecillitate caloris, tum propter flatus qui facile surgunt in ea febre, ea quæ flatus discutiendi vim habent apprime conferent, eaque tum admota, tum assumta. Valet hic potus:

Potus.

℞ *Aquarum absinthii & melissæ an. quantum suff. in quibus infunde rheib. & agarici seorsim an. ʒ ii. cinnam. & nucis moscatæ an. ℈ i. in expressione*

pressione dissolve confectionis hieræ ʒ ii. aut pulveris ejus ʒ i. syrup. conservationis zinzib. aut nucis moscatæ, aut nucis conditæ ℥ s. aut oxymel. aut syrup. de stoechade, aut mellis rosati colati, potest addi aut diaphœnicon, aut elect. diacarthami.

Cassiæ & iis quæ cassiam recipiunt locus esse non debet. Quia enim ea leniunt tantum & suo virore lentoreque dissolvunt ventriculum, ideo minus quadrant. Rheum barbarum non convenit quidem humori acido depurgando: sed tamen quia robur addit ventriculo, potest aliquando usu capi. Hiera in primis confert in hac febre, si quando alias Epicrasi utendum, tum quia nonnisi tempore materia detergetur, coquitur, deraditur & expellitur, tum quia & tempore vires deteruntur, & specie ipsa morbi imbecillimi exsistunt. Quicumque enim morbus ventriculum occupat, cujusmodicumque sit, is cum virium imbecillitate perpetuo junctus est. Itaque a levioribus incipiendum, & sensim ad validiora progrediundum. Vomitus conferunt ex semine raphani, azaro, semine atriplicis cum oxymelite, ut ante superiore capite expositum est. *Cassia nocet febre Epiala laborantibus.*

℞ hydromelitis ℔. s. syrup. acetos. simpl. vel oxymel simpl. an. ℥ i. s. fiat vomitorium.

Hipp. lib. de salub. diæta hyssopum incoquit in aqua & decoctum dat tepidum. Alii cum decocto rad. raph. & seminis atriplicis datur oleum amygd. dulc.

Vel datur decoctum agarico. Sudorifica non prosunt initio quia materiam crudam in venas raperent: in fine materia mitificata conferunt. Sunt qui pilularum usum probant: ac præ ceteris Arabes eas commendant. Aliis id non videtur, quoniam pilularum tum usus incidit necessarius quum e partibus remotis abducenda est materia. Sed hic in alvo continetur. Tamen ob contumaciam humoris, & quia quæ sunt liquida dum cito transfluunt vires integras in ventriculum non exerunt, nisi te revocaverit calor quidam immoderatus; pilularum usus non est repudiandus.

℞ mazæ pilularum alephanginarum, assajereth, & imperialium an. ʒ i. pulveris hieræ dupla aloe ʒ ii. rhub. el. ʒ i. agarici troch. ʒ i. s. pulveris galang. & aromatici rosa. an. ℈ i. cinnamomi ℈ s. cum syrup. conservationis nucum condit. aut nucis moscat., fiat maza pilul. *Pilulæ.*

℞ zinzeribus ℈ i. pyrethri gran. S. rosarum ℈ i. aloes lotæ in aqua sampsuchi ʒ ii. mazæ pilularum aggregat. descriptio. Mesuæi ʒ i. agarici & pilul. sine quibus an. ʒ s. cum tantillo mithrid. aut aureorum Alexandrinorum, aut theriaces, aut confectionis alKermes fiat maza pilul. Addi debent pulveres electuariorum aromat. ros. pliris archont. diarrho. abb. diamb. latit. galang. nucis moscat. caryophyl. mastiches, ambr. Cautio hæc adhiberi debet, ut quum ventriculus repurgatus fuerit, sequenti die illum confirmemus & applicitis & assumtis, de quibus dictum superiore capite. Scutum hoc admovebitur gestandum fere semper.

℞ pulveris caryophyllo nucis moscat. & galang. an. ʒ ii. pulveris cubebarum ʒ i. sampsuchi, origani, rorism. stoech. an. ℈ s. coriandri. ℥ s. balsamit. *Scutum.*

ſ amit. ſeu menth. aquatic. p. ſ. redigantur in pulverem pro ſcuto.

Potus præaprans materiam Et interdum valet hoc decoctum ad præparandum, tenuandum & incidendum.

℞ rad. chin. vel ſarſæparell. ℥ ſ. coriandri. præparati. ʒ ſ. radicis ireos ʒ i. roſarum p. i. calamenth. & abſinth. pontici an. p. ſ. ſeminis citrii ameos an. ʒ i. fœniculi ʒ ſ. fiat decoctio ad ℔. vi. ad conſumtionem mediet. addendo vini alb. ℥ xii. aromatizatur nuce moſcata. aut cinnam. aut ligno aloes, cap ℥ iiii. quotidie mane cum tabell. una elect. aromatici roſæ.

Decoctum vero radicis chinæ aut ſalſæparellæ, bene aromatizatum quovis tempore poteſt adhiberi. Nec enim ad prolectandos ſudores uſurpatur, ſed ad præparandum & ſuperfluam humiditatem quæ alvum ipſam πλαδαρωτέραν, καὶ χαλαρωτέραν καὶ ἐκτετηλυσμένην, ideſt effeminatam reddit.

Syrupus magiſtralis ita concinnari poteſt, ut in parato ſit, & ut medicamenta cocta minus deleteria ſint.

Syrupus. *℞ radicis elenii, ireos apii, ery. ari. an. ℥ i. cypperi, galang. an. ʒ iii. limatur. ligni ſancti. ℥ ii. betonic. ſalviæ vitæ hortenſis, meliſſ. ſolſequii, polii, herb. paraly. verben. an. m. i. ſeminis pœoniæ ʒ ii. menth. ſtoechados utriuſque abſinthii. pontic. an. m. i. junci odorati. ʒ i. ſeminis ſmyrni, liguſtici, aniſi fœniculi an. ʒ i. ſ. ſeminis ſeſeleos ʒ ii. radicis pœon. & zingib. an. ʒ. i. in fine addendo vel flores lavandul. roriſmarini, vel conſerva. roriſmarini, bugloſſ. infunde foliorum ſenæ. ℥ iii. ſantali citrini, nucis moſcat. & cinnamomi an. ʒ i. in expreſſione diſſolve expreſſ. ℥ i. agarici trochiſcati infuſi cum ligno aloes, aut cum zinzib. & cinnamomo. & ʒ i. rhabarb. electi pariter infuſi, vel in vino albo oxymel. ſimpl. & ſyrup. de hyſſopo an. ℥ ii. ſacch. candi ℔. ſ. fiat ſyrupus.*

Poteſt turpethum addi, quod ei vis inſit pituitam non modo tenuem, ſed & craſſam & frigidam lentamque educendi tum ex capite, tum ventriculo & viſceribus. Quod per ſe quidem ventriculum perturbat, ſed quum infunditur ejus virulentia zingib. aut nuce moſcata, aut cinnamomo corrigi poteſt.

Syrupus prædictus aut per ſe ſumetur, aut cum aquis meliſſæ, abſinthii, bugloſſæ, ſampſuchi, & ceteris id genus, vel etiam cum vino albo. Vel tabellæ diacarthami aliquando accipientur eo modo,

Potus. *℞ aquæ theriacalis ʒ iii. vini alb. odoriferi ℥ i. ſ. aqu. meliſſ. ℥ i. cum ℥ ſ. tabell. diacarth. & ſyrup. de quinque rad. aut bizantico fiat potus, vel hic potus parabitur tametſi ſit ingratus.*

℞ pulveris hieræ dupla aloe ʒ ii. ſ. vel ʒ iii. ſyrup. capill. veruecis ℥ i. vini albi ℥ iii. vel deſtillati reſtaurativi tantumdem, vel diſſolvetur in aquis prædictis. Niſi ſapor & amaror intolerabilis dehortaretur, confectio hieræ cum tryphera magna involuta in auro conferret.

Quoniam autem rigores & horrores maxime perturbant, immo in Epialis & quartanis & erraticis ſæpe plus moleſtiarum afferunt quam reliqua ſymptomata, ideo veteres de iis leniendis cogitaverunt. In primis probatur Fernelii noſtratis medici conſilium: hic affirmat compeſci ſedarique ſolere rigores ſotu ad ſedem febris applicato. In Epialo & quotidiana fo- *Fernel. c. 10. lib. de feb.*

vebis

vebis regionem ventriculi. In virginibus decoloribus Epialam patientibus, lienem & ventriculum, in tertianis hepatis regionem fovebis. Aut linies totam ſpinam ol. irino, ol. vulpino, de caſtorio præſertim in febribus pituitoſis, & mulieribus, muliebribuſque corporibus, quibus maxime rigores ex dorſo fiunt Hippoc. ſent. quod partes anteriores magis venoſæ arterioſæve exſiſtant, minus proinde rigore (nomine rigoris latius ſumto pro omni perfrigeratione) excipiant: poſteriores vero ſint magis nervoſæ & frigidæ Gal. ſententia theriaca & mithridatum commode illini poſſunt. Alii id remedii inſtituunt: *Hipp. aph. 69. l. 5. Gal. com. in aph. 65. l. 5.*

℞ thuris maſcul. pulver. ℥ii. ſucci menth. & majoranæ quantum ſuff. addendo theriaces & caſtorei an. ʒi. fiat linimentum ad ſpinam dorſi ineunte acceſſione. Aetius in genere de iis quæ valent ad horrores ineuntibus febribus ea commendat quæ vim habent proliciendorum ſudorum, ut ſmyrnii ſemen potum cum vin. alb. duabus horis ante acceſſionem. Ariſtol. tridem, calaminthen, probat illud. *Litus.* *Aetius c. 88. ferm. 25. tetrab. 1.*

℞ ſeminis hyoſcy. myrrhæ troglodytic. ſtyrac. an. ℈i. agar. aloes an. ℥ii. caſtorei ℈i. excipe melle & da ad magnitudinem nucis avellanæ.

℞ piper. ʒi. caſſiæ ſtaphidos agr. ariſtoloch. & myrrh. an. ʒi. ſ. cum ol. irino miſce & liniantur partes a quibus horrores incipiunt.

Theriaca potu data cum aliqua aqua & ſyrup. calefaciente eodem pertinet. Hic nullam de phlebotomia mentionem injecimus, quod in tanta cruditate non videtur conferre poſſe. In aliis quidem febribus quarum materia partim in venis minoribus, partim majoribus concluditur, præſertim quum putredinis ſigna elucent, non ratione antecedentis materiæ tantum, ſed & conjunctæ, ſanguis demitur, quoniam materia febrem accendens, in venis confuſa eſſe videtur, non tantum in primordiis ut placet recentioribus, quum ſunt interpolatæ: Sed in hac materia videtur, plane ſecreta, & ut ita dicam, ſequeſtrata. Et tunc minus a natura regitur. Hanc opinionem confirmat bonus medendi magiſter Savonarola ex ſententia Ferrarii, circum loca arteriarum & venarum non videtur probabile pituitam tantæ frigiditatis coerceri poſſe, idque ſenſim, plurima enim adeſt in illis locis caliditas: Sed in profundioribus locis longeque a corde ſemotis coercetur, ut ſunt inteſtina ventriculus venæ profundæ muſculorum. Quod veteres in eam adduxit opinionem, ut audacter in febre Epiala, febribuſque natis a cruditate humorum non ſecarent. In quotidianis tamen ſanguinem educunt, præſertim ſi urina rubra & calor auctus id ſuaſerint. Arabes neſcio quid novi excogitant de ſecanda vena in febre quotidiana. Secant enim baſilicam ſiniſtram, præſertim in frigida cæli conſtitutione: in calida autem, dextram, hoc forte illis in mentem venit quod legerint apud Galenum facilius promtiuſque educi ſanguinem craſſiorem aperta ſiniſtri brachii vena quam dextri. Neſcio ubi hæc Galenus ſcripſerit. Et ubi occurrerint dabimus operam ut quorſum dicta ſint aperiamus. *An venã ſect. Epial. feb. conferat.* *Savonarola c. de feb. Epial.*

De febre Epiala hæc dicta ſint plenius quam putaremus. Sed quoniam pleriſque medicis febris hæc negotium dat, & ejus curatio quodammodo

modo etiam ad febres ex cruditate natas pertinet, ideo in ea explicanda fuimus paullo longiores.

ANNOTATIONES.

1. *Nullo loco melius quotidianas febres Gal. describit, quam cap. 4. lib. de typis* : habitus est humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud magna, *corporis gravitas, somnus* καχώδης *& cataphoricus, pulsus magnus, rarus, laxus, facies sublivida, laxa, flaccida, multam cachexiam &* τλὼ τροπὴν *materiæ significans, lienis etiam durities, si perseverat* ῥδματισμοὶ *thoracis &* παρεγχύσεις ὑδερικαὶ *hydropicæ superfusiones.*

2. *Hic ex hypothesi docet si humor in corpore frigidus sit, & pariter calidus qui feratur per sensibilia corpora calorem & frigus percipi simul. Quod falsum est, nam in tertianis humor qui rigorem facit biliosus est, & tamen sensum frigoris inducit.*

3. *Sequendum est consilium Arculani cap. de dolore stomachi, cavendum est (ait) ne dum calefacimus, inducamus majorem calorem febrilem. Ita enim in gradu augetur calor, sed in humiditate & quantitate minuitur.*

4. *Quum multa est materia cruda & frigida, in qua calor febrilis sepultus non* ἐπιλάμπει *si calor febrilis gradu augeatur, conferre potest. At calor omnis febrilis malus est præsertim si putredinalis sit: sed si gradu tantum a calore naturali discedit, potest ea ratione si sit materia* ἀνάλογος *conferre.*

CAPUT IX.

De insano virginum amore.

Nomen ἔρωτος in hac significatione usurpatur a Gal. com. in par. 11. l. 1. prognost. quærens quomodo Erasist. noverit puerum amatorem. Cicero 4. Tuscul. Defin. insani amoris.

DE insano virginum amore, qui Græcis Ἔρως dicitur, superiore quodam loco nos dicturos pollicemur: quod nunc præstamus, tum quia id ad medicum morborum virgineorum æstimatorem futurum pertineat, tum quod ei perturbationi animique ægrotationi nisi occursum fuerit, sæpe aut desperationis, aut languoris extremi, aut miserrimæ mortis præcipitisque casus periculum sæpe ingruat maximum. Morbus vere est animi & perturbatio, idest ut apud Cic. definit Zeno philosophus, aversa a recta ratione contra naturam animi commotio, aut appetitus quidam vehementior: eodemque loco finitur, opinatio quædam vehemens de re non expetenda, tamquam valde expetenda sit, inhærens & penitus insita. Et qui ita afficiuntur, judicant se scire, quod tamen nesciunt, hinc mens percellitur concutiturque, eaque pars animi quæ voluptate alitur eam sibi subjicit subditque quæ mentis & consilii est, quodque altius sese erigens, suoque dominatu omnia regens, dum omnia secundum naturam sunt, & eam partem quæ voluptatum illecebris capi-

capitur oblectaturque tamquam summo bono, & in qua irarum ardor exsistit, temperat atque moderatur. Eum affectum ἔρωτα, unde τὰ ἐρωτικὰ & ἐρωμανία deducuntur, veteres appellaverunt, insanum amorem vocamus, quum quid perdite amatur, ut nil prius, nil pulchrius, nil carius videri possit, immo quisquis ita insanit, quocumque animum cogitationemque converterit, præ impotentia objectam semper rei adamatæ speciem habet, gestus, motus, verba & alia id genus. Quæ omnia ita alte in animo infixa sunt, ut nulla ratione decuti avellique possint. Itaque Aristoteles convincit ira turpiorem esse istam cupiditatem. Nam ira quodammodo parere rationi videtur, sed attente non audit more ministrorum præpostere omnia obeuntium, quæ antequam omnia quæ præscribuntur, audiverint, abeunt, & sic desunt officio: At cupiditas, si ratio vel sensus modo moneat illud aut hoc esse suave, inflammata rapitur ad perfruendas voluptates. Hoc vero maxime fallit quod se honestam amoris causam habere putent. Sed in hoc exsuperantia esse potest. Ut Satyrus φιλοπάτωρ dicebatur quod insano in patrem amore afficeretur. Cor autem in virginibus τὸ φανταστικὸν in vitio sit, & fax rationis ipsi menti prærepta sit, mirum non est si amor earum ad insaniam proxime accedere videatur: Et hic, ut ait Euripides,

Cap. 6. l. 7. Eth.

Amor insanus turpior ira.

Euripides.

Nil plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Cicero 4 Tuscul.

Nam si naturalis esset iste amor, & amarent omnes, & semper amarent, & idem amarent, nec alium pudor, alium cogitatio, alium turpitudo deterreret. At dices, virginibus majorem licentiam natura dedit; sed nimietas non potest esse conjuncta cum turpitudine, & quippiam exuberans habere, quum conceptam semel in animo de re amabili opinionem nulla ratio quantumvis firma oppugnare, debilitare ac frangere valeat. Jamque tametsi naturalis in amore quidam modus adesse possit, ita omnem mediocritatem superat, ut non in quibusdam vitium, sed feritas & immanitas esse videatur. Quemadmodum enim quum divinioris cujusdam virtutis significatio nonnulla in quopiam apparet, non virtutis nomine donatur, sed eximia, divina, augusta, heroicaque virtus dicitur, ita & feritas immanitasque vocanda, quum vitii excellentia proxime ad feras bestias accedimus, humanum vitium ipsa feritate superantes. Heroicam istam virtutem adumbrat Homerus dum Priamum de Hectore loquentem facit,

Non hic mortali est, sed divum sanguine natus.

Homerus.

Sic feritas iis tribuitur qui scelere, flagitiis, voluptatumque immoderatione alios superant ac vincunt. Ut in humana specie feritatis imago aliqua repræsentetur, hoc forte consilio veteres heroicam passionem vocaverunt, quod in iis quibus æstu libidinum pars animi deflagrat ac excandescit, aliquid heroicum esse existiment. Sed decepti sunt longe vocis similitudine. Non enim dicitur passio heroica ἀπὸ τοῦ ἥρωος, quod heroas, idest homines augustos & eximios tamquam ἡμιθέους exsistentes deceat, aut quod ad hominum sapientum animas corporibus his absolutas pertineat, quo

Arist. 1. c. l. 7. Eth.

Dicta passio heroica non ab heroibus, ed ab amore insano.

quo nomine heroas intelligit Zeno apud Laertium, unde apud eumdem Pythagoras totum aerem plenum heroibus & dæmonibus dicebat, sed potius ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ideſt, ab amore deductum id eſt. Et quum heroica paſſio tam fœdam cupiditatem & velut humanitatem omnem ſuperantem ſignificet, huic ἐρωμανίῃ nomen heroicum attribuere eſt nefaſtum. Quamquam placet Gazæ etiam τοῦ ἥρωος nomen ἀπὸ τοῦ ἔρωτος ἐπαινετοῦ derivari: at potius originem aut ἀπὸ τοῦ ἀέρος aut ἀπὸ τῆς ἥρας, id ab Junone ſortiatur. Quidquid illud ſit, male & ignoratione græcarum litterarum heroica paſſio amor inſanus appellatur. Niſi forte, quod & Savonarolæ videtur, ideo heroicæ paſſioni nomen tribuatur, quod inter homines Satrapæ, Principes, Magiſtratus, qui heroes dicuntur ob præſtantem virtutis effigiem quæ in iis parere deberet, vel ob eum maximum quem tenent inter homines gradum, luxu & otio diffluentes, immoderata libidine geſtiant, & inſanorum amorum æſtu facile exardeſcant. Quod ſalſe in Principes noſtros dictum puto. Vel heroica paſſio dicta eſt ob exſuperantiam rei. Quomodo apud Virgilium dicitur:

Laertius lib. 7.

Savonarola c. de heroica paſſ.

Virg. 6. Æneid.

Auri ſacra fames.

Hipp. l. de ſac. morb.

Ideſt ingens, magnaque: Et apud medicos morbus ἱερὸς, ſacer dictus. ideſt magnus & humanum captum difficultate rei ſuperans. Item ὀστοῦν ἱερὸν, os ſacrum appellationem a magnitudine & mole invenit. Vel heroica paſſio dicitur, quod homines divino quodam modo afficiat irretiatque: quemadmodum & fabulæ narrant Jovem amore percitum omneſque Deos: Unde Homerus de Venere loquens ait,

Homerus in hymno ad Vener.

—— ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
Καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων.

Ideſt, *Dulceque tormentum divis incuſſit amica*
Humanaſque Venus gentes domuiſſe videtur.

ἵμερον, Ἔρως & πόθος ut differunt.

Vocat autem illud deſiderium rei qua caremus, ἵμερον quemadmodum Ἔρως fruendæ pulchritudinis quam valde expetimus deſiderium ſignificat: & πόθος rei qua fruiti ſumus, fruique expetimus deſiderium. Sed de nominibus fruſtra laborandum putamus. Quicquid ſit, ea perturbatio quæ ad inſaniam quodammodo puellas adigit ad τὸ ἐπιθυμητικὸν pertinet. Et eſt depravatio mentis falſa rerum præſtantium imagine & opinione deluſæ. Unde Tullius Cæcilium Poetam irridet qui amorem Deum finxit, quum is omnis flagitii & levitatis auctor exſiſtat. Et inter antiquos de eo controverſia oborta eſt. Nam alii auctoritatem amori tribuerunt, alii etiam ſapientem amaturum eſſe dixerunt; amoremque ipſum definiverunt conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis quadam ſpecie, cum ſollicitudine, cura, anxietate, deſiderio & ſuſpirio. Adeoque vehemens ea animi perturbatio mentem de gradu rationis dejiciens, ut niſi ægro animo medicinam adhibueris, nil in conſilium rationum ſuarum præter deſperationem appellet. Meraque eſt inſania, ut ſæpe in Dei contemtum hominem præcipitet. Unde illud libidinoſi hominis:

Cicero 4. Tuſcul.

4. Tuſcul.

Si quidem ſit quiſquam Deus, cui ego ſim curæ.

Ac ſi Deo curandum ſit quemmodo libidinoſus iſte voluptate fruatur ama-

amatoria. Arabes, & qui eos secuti sunt hanc affectionem ilisci & alhach vocaverunt, idest, amatos, & amatores, est autem assidua sollicitaque cogitatio & ea melancholica qua rem valde & veluti perdite concupitam habere volumus. Ad morbos cerebri refertur, affectionibusque melancholicis annumeratur. Hoc autem differt ægritudo ista a melancholico cerebri affectu, quod hic humorem causam agnoscat veluti a massa sanguinis segregatum & jus vindiciarium in cerebrum habentem, quum diathesis jam sit aliqua: amatoria autem ægritudo, accidens animæ tantum definitur, cum diathesi melancholica. Id eam ob rem ita definitur, non quod humorum atrorum concursus sit aliquis ad illius perturbationis generationem: sed quoniam brevi ob affectionem animi recessumque caloris & angustiam animi viscerumque humoribus vis infertur, & ex benignis mansuetisque efferantur & exasperantur, hic memoria, & ratio & imaginatio læditur, perpetuaque est anxietudo. Quidam iliscin ad insanum visendæ patriæ desiderium retulere. Sed hic de amatoris voluptatibus disputamus. Signa autem ex Arabibus hæc sunt, cibum & potum non capiunt, insomnes degunt, assiduis cogitationibus & occultis sese conficiunt, suspiriosi sunt, oculos habent profundos alias mobiles, si quid gratum audierint subrident, aliquando lacrymantur nulla de causa, & si suspiceris quemquam adamari, dum contrectatur pulsus, is nominandus est: atque statim manifesta accidet mutatio, nam ex humili, parvo, & occulto, contrarius resurget. Et nisi præcaveatur horrenda accident symptomata tum corpori, tum animæ: immo in incurabiles morbos incident, ac de gradu mentis sæpe dejiciuntur. Curam hujus gravis affectionis tamquam animorum optimus medicus edocuit
„ Tullius: ita scribit: sic igitur affectis hæc adhibenda curatio est, ut
„ ei quod cupiat ostendatur quam leve, quam contemnendum, quam ni-
„ hil sit omnino, quam facile vel aliunde, vel alio modo perfici, vel
„ omnino abduci possit. Abducendus est nonnumquam ad alia studia, cu-
„ ras, negotia. Loci denique mutatione, tamquam non convalescentes,
„ sæpe curandus est. Etiam novo quodam amore, veterem amorem tam-
„ quam clavo clavum ejiciendum putant. Maxime autem admonendus
„ quantus sit furor amoris. Ita singula curationis capita homo philoso-
„ phus est complexus. Paullus vero Aegineta peculiarem de iis disputatio-
„ nem instituit amores cerebri affectibus annumerare quum sint quædam
„ curæ, haud fuerit absurdum. Cura vero affectus est animi ratiocinatio-
„ ne in motu laborioso occupata. Amantium hæ sunt notæ. Oculi con-
„ cavi non illacrymant, sed tamquam voluptate pleni apparent, continens
„ palpebrarum motus. Et quum reliquæ partes non collabuntur, hæ solæ
„ amantibus concidunt. Pulsus proprie nullus, sed qualis eorum qui cu-
„ ra conficiuntur. Quum res amata in mentem occurrit, vel visu, vel
„ auditu venerit, præsertimque repente, pulsum contingit mutari. Hæc
„ quidam rem ignorantes tenui victu consumserunt. Prudentiores ad compotationem, balnea, ludos fabulasque animum abducunt. Nonnullis metum incutere convenit. Objurgandi. Mens ad alias curas abducenda est. Ac mirum cur Paullus istam animi perturbationem per curam definiverit

Ut differat heroica pass. a melanchol. cerebri affectu.

Avicenna l.3.tract.1. Signa insani virg. amoris.

4. Tuscul.

Paullus c.17.lib.3.

Sub finem lib. 2. de morbis

rit. Nec abs re tamen tum propter communia signa quæ amore occæcatis & cura affectis apparent: tum quia assidua est cogitatio, & a rebus omnibus ad id solum quod ita concupitur, abductio. Nescio an Hippocrates hunc affectum adumbrarit, dum disputat περὶ φροντίδος, curam vertit interpres. In illius affectus descriptione meminit & capitis & viscerum, quasi in utrisque morbi sedes exsistat. Ait in visceribus velut spinas sentiri, & puncturas, & anxietatem (græce ἄσσαν) corripere, fugere lucem, ad contactum dolere, expavescere: præterea censet caput purgari debere, hic affectus commune quid habet cum heroica passione: sed quum ante dixerimus in affectu amatorio nudam potius esse dipositionem quam humorum melancholicorum dominatum, is morbus quem describit Hippoc. potius ad melancholicum morbum accedit. Et a commmuni accidente quod adesse solet, nempe sollicitudine & cura, dicitur φροντίς. Nos autem dicimus φροντίδα ad animum pertinere, ut ἀλύκη καὶ ἄσση ad corpus, ut φροντὶς sit mentis quædam anxia sollicitudo ad rem aliquam penitus defixæ. Quamquam ἀλύκη potest ad animum & ad corpus pertinere. Nam auctor Galenus τὸ ἀλύειν præter reliquas significationes ait significare anxietatem & curam aliquam, ut quum non quiescimus, sed ab uno ad alterum cito nos transferimus. Sed omnibus liberum judicium esto, quid Hippocrates illo nomine τῆς φροντίδος velit significare. Capita autem ex Avicenna partim Savonarola, partim suo marte comparavit. Primum admonendus de iis quæ ad pietatem & cultum Dei pertinent, quod omnia amori postponere isti insani soleant. Ut animus revocetur, constituendus in honore, vel alicujus magistratus spe lactandus juxta illud,

φροντὶς ad animum, ἀλύκη καὶ ἄσση ad corpus pertinent. Com. in apho. 56. l. 7.

Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.

Ovidius

Tertio in longinquas relegandus est terras. Efficiundum ut pluribus amicis delectetur, juxta illud,

Hortor & ut pariter plures habeatis amicas.

Quod hic de marib. dicitur, ad virgin. potest transferri.

Durius forte est illud, quum suadet ad molliendum frangendumque ejus animum qui rebus venereis nimium deditus, nulla re adduci potuit, ut is qui ita amore perit certior fiat de occultioribus amicæ morbis, aut si quid deformius in illa est, reveletur. Plura sunt quæ eodem pertinent. Ceterum si temporis diuturnitate contracta sit quædam in melancholiam propensio, temperandi sunt humores eo modo quem cap. de fœdis coloribus explicavimus. Ac in primis & balnea, & purgationes quæ caput respiciant, & lac asininum, & syrupus regis Saboris commendabuntur. Cetera tuo marte comparabis.

Langius caput privatim de insanis amoribus conscripsit, ex quo multa desumet huc pertinentia Epist. 24. l. 1. epist.

CAPUT X.

De hysterica suffocatione & furore uterino.

Virgin. & hysterica passio & furor uteri (qui affectus affinitate conjungi videntur) sæpe excruciat, adeo ut vel exitus e potestate mentis, vel

vel mortis repentinæ ob ſublatum reſpirationis uſum ingruat. Hyſterica quidem paſſio dum vias ſpiritus intercipit, immo & uſum reſpirationis (quæ eadem cum vita eſt, & qua ne momento quidem carere poſſumus) tollit, furor uteri, dum eas in corpore tragœdias excitat ut facile mens percellatur & obruatur. Antequam autem ad furorem uteri accedimus, non alienum erit explicare an incolumi vita reſpiratio quemquam deficere poſſit. Hoc in dubium diſceptationemque adduci ſolet. Non deſunt qui adducto hyſtericarum mulierum exemplo quæ non reſpirant manifeſto, contendant nullius eſſe uſus reſpirationem quum animal ſine ea poſſit vivere. At reſpiratio non ad actionem geſtionemque privatam ſpectas, ſed ad vitam ipſam: ſiquidem nutritionem, & ventilationem, & fuliginoſi excrementi excluſionem hæc una procurat. Moderationemque eſſe oportet, id quod exemplum ab externa flamma ductum docet. In flamma ea quæ ſub ſenſum cadit motus duplex eſt intro, & foras: intro fit dum ambiens potentior eſt, unde exſtinctio: foras dum aer externus familiaritate cum flamma convenit, unde eam evocat & diſſolvit. Et major flamma liberiori ampliorique aere eget, minor vero pauciori: omnis tamen flamma eo eget, calor naturalis, quantuluſcumque ſit, ventilatione opus habet. At in hyſtericis paucus calor eſt, coactus, & pęne ſtrangulatus, vi frigoris ipſius corporis jam rigidi quodammodo temperatus. Ideo exigua eget ventilatione ut ad id reſpiratio non ſit neceſſaria, ſed tranſpiratio ſola quam Galenus ἄδηλον ἀναπνοὴν vocat, unde Hippocrates præclare ſcribebat: *Principium alimenti ſpiritus, os, nares, & reliqua perſpiratio.* Nomine perſpirationis & manifeſtam reſpirationem intelligit, & eam quæ beneficio arteriarum & meatuum quibus corpus noſtrum eſt pervium, fit, tranſpirationem. Ideo dicebat corpus totum inſpirans, expirans, & confluens. Idemque mulierculis hyſtericis contingit quod & animalculis quæ per hiemem in latibulis degunt, quaſi ſemimortua ſola tranſpiratione contenta. De quibus Gal. in aphoriſmis agit. Et quum perfrigeratum undique ſit corpus mulierculárum a cauſis paullo poſt explicandis, mirum ne ſit ſi anapnoe contentæ vivant? Sed hic duo objici poſſunt quæ illud labefactabunt. Prius quidem, ſi revocatur intro calor, cogiturque ob perfrictionem externi halitus, cur non idem contingit quod in lipyriis febribus, aut cauſo, aut initio periodicarum febrium? Nam in his perfrigerato rigenteque habitu interna uruntur, ſitis ingens eſt, reſpiratio ſatis magna & frequens. Omnis calor coactus ſeipſo major ſit: in hyſtericis cogi videtur. Premit quidem hæc ratio. Sed ita ſatis debet fieri. Cauſon, & leipyriam febrem Hipp. appoſite vocat πυρετὸν περιψυχθέντα, ideſt febrem perfrigeratam, quod per revocationem intro caloris & ſpiritus interna adurantur: At in partibus externis expanditur calor, quod in hyſtericis non fit. Initio febrium frigus potius contingit, ut ante cap. de Epiala docuimus, propter inæqualitatem motus & affectionem caloris naturalis. Hic non eſt idem judicium quod & de hyſtericis. Et clarioris doctrinæ cauſa barbaris ſed aptis verbis uti non erit abs re. Initio febrium, in leipyriis, Epialis, frigus non eſt poſitivum

Gal. l. de utilit. reſp. & c. 5. l. 6. de loc. aff.

Lib. de utilit. reſp.

Lib. de uſu reſpirationis.

Cap. 12. l. 1. de ſan. tuend.

Hipp. l. de alimentis.

Lib. de locis in homine.

De ſufficientia perſpirationis in animalculis. Gal. com. ad aph. 59. l. 7. Com. in 15. lib. 1.

Plenius de his cap. 5. l. 6. de loc. aff.

Part. 7. l. 1. prorrh.

Quum infirmus eſt calor, aut paucus, omnis ſe confert intro tamquam ad proprium domicilium.

In Epialis & leipyriis & initio accessionis frigus non est positivum, in hystericis positivum, fere est.

tivum, quod actu & reipsa tale exsistat per modum extinctionis, sed privativum, quia ex eventu partes suo calore & spiritu quo prius illustrabantur, sunt destitutæ. Sed in hystericis positivum fere est frigus, unde non longe absunt a morte, & est potius dissipatio caloris ob malignam qualitatem, quam coactio congestioque: nisi forte in cordis centro reliquias tantum exiguas inesse suspiceris. Quum dolor, aut incendium attrahit, vis aliqua naturæ elucet, quum maligna qualitas dissipat, omnia pessum eunt. Idemque hystericis mulieribus contingit quod & Pythioni qui primo die quum febre acuta occuparetur, ei secundo perfrixerunt extimæ partes, & factus est βραχύπνους. Non in omni partium extimarum perfrictione est βραχύπνοια, ut ante de causo & leipyria dictum est, sed quoties quum partium extimarum algore extinctio pene caloris est naturalis. Et nunc frigus positivum esse dicitur. Gal. autem in com. ait Pythionem factum esse βραχύπνουν, quod primo die per putrescentes humores adeo insigniter calor febrilis sit accensus, ut relictus sit naturalis admodum infirmus, immo adeo infirmus, vi potius omnino exstinguatur, quam febrilis denuo accendatur. Et hic maxime pertinet ad hanc de hystericis disputationem. Posterius vero quod quæri possit est περὶ ἀναπνοῆς. An hæc in hystericis sit & sufficiat. Videtur enim non adesse illa ἄδηλος ἀναπνοὴ quam quidam comminiscuntur. Etenim Gal. loquens de sudoris excretione, & fuliginosi excrementi per insensiles corporis meatus, ait, per insensilem difflationem etiam nonnihil crassioris excrementi educitur, hinc autem & vehementiore deducente calore, & impetu impellente majore opus est. Quum alioqui periculum sit, ne ante itineris finem sistatur. Itaque ἀναπνοὴ magni caloris opus est. Eodem accedit quod in aphorismis scriptum est, *Quo calor innatus robustior fuerit, eo difflatio magis effugit sensum.* At in hystericis strangulatus pene est calor, exiguus & paucus, quomodo ergo ἀναπνοὴν procurabit? siquidem ad difflationem opus est majore calore. Sed utrumque locum facile est explicare. Quum ait, *huic autem opus est vehementiore calore*, non refert pronomen demonstrativum, αὐτῷ, ad ἀναπνοὴν sed ad excrementum. Ut doceat necessum esse & plus caloris & facultatis concurrere ad excretionem crassiusculi excrementi, quam tenuioris. Quod est ita accipiendum. Diocles (ut refert Galenus) negabat sudores opus esse naturæ, quod si natura potens foret, in halitum potius quam sudorem aquam superfluasque humiditates converteret, cur nunc ait ad excretionem crassiusculæ superfluitatis & robur naturæ & vim caloris concurrere? Immo si crassiusculum excrementum sit caloris impotentia significatur Dioclis sententia. Quo calor potentior, eo attenuatur magis materies, exuviæque latent sensum, quod verum est de prima generatione, & comparatione facta crassioris excrementi cum tenuiori, quia in hoc elucet vis Naturæ: sed si ex hypothesi ponatur materia crassior quam natura excernat, quum facilius educatur tenuius quam crassius, in excernendis superfluis crassioribus apparet naturæ potentia. Sudores itaque & argumentum sunt naturæ infirmioris, & potentioris. Infirmioris quidem quia si potentissima foret,

Histor. 3. sect. 3. l. 3. epid.

Cap. 12. l. 1. sanit. tuend.

Com. in aph. 15. l. 1.

Ibid.

non

non in ſudorem ſed halitum materiam commutaviſſet, & hoc tantum ſecundum quid fieri dicitur: potentioris autem, quia in hoc ſaltem vis naturæ paret quod affatim calidus ſudor excernitur. Ideo ea de re ita Gal. voluit ſanciri, de ſudoribus dictum eſt quod reſoluto interdum habitu fiunt, & paſſio Syncope vocatur. Huic contraria eſt conſtitutio quæ in indicibus diebus fit, robuſtam naturam docentibus. Tales ſunt qui in moderatis exercitationibus fiunt. Et quum dicitur, *eo fugit magis ſenſuum difflatio, quo calor major*, non reciproca eſt converſio, quoties difflatio eſt argumentum eſſe aucti vegetique caloris. Vel dicemus locum illum apho. de difflatione materiali intelligi debere: Quum autem hic de difflatione in hyſtericis mentio injicitur, de ea quæ ſine materia eſt, audiendum: Et quæ docet ſupereſſe adhuc nonnihil caloris, cui difflando ventilandoque ſatis eſt aliquantula διαπνοὴ, quum reliquorum uſus non incidat. Nec enim nutriendi caloris, nec a fuligino ſo excremento repurgandi magna urget neceſſitas. Ac de furore uteri dicendum videtur, qui & cauſa & ſymptomatis ἀπὸ τῆς πνιγὸς ὑστερικῆς diſtinguitur, ex Sorani ſententia apud Aetium. Tamen confuſa ſunt ſæpe ſymptomata, ut ignores ſæpe an uteri ſit ſuffocatio, an ſuffocatio & ſtrangulatus. Tamen nomina quæ utrique affectui imponuntur, ab eo ſymptomate quod maxime elucet, ſatis indicat quæ idea & proprietas cujuſque affectus ſit. In hyſterica paſſione quæ κατ' ἐξοχὴν τὴν πνίγα ſignificat, ſtrangulatus, ſuffocatio ac ſi fauces præcluderentur, quum ἀφωνία apparet, in furore uterino rabioſum quoddam eſt delirium & mentis abalienatio eſt. Inſultant enim virgines, garriunt, vociferantur. Itaque definitur, uteri intemperies quæ in affectionis conſenſum facile cerebrum pertrahit, ad quam rabida quædam mentis alienatio conſequitur. Docuimus alias quis eſſet uteri cum cerebro conſenſus. Nam Galenus dum rationem reddit cur humoribus circum uterum reſtagnantibus dolores capitis oriantur, & ad uteri ſubſtantiam id refert quæ membranoſa eſt & quodammodo nervoſa (quod facilis dilatatio indicat) & ad vaſorum contextum. Etenim præ reliquis corporis partibus uteri plurimas maximaſque venas habent, quo fit ut aut lochiis, aut menſibus ſuppreſſis, aut phlegmone aliqua oborta, magna vaporum calidorum ilias in caput feratur, quæ dolores creat in ſyncipite maxime propter eam quæ eodem loco aſſignatur, cauſam. Quum autem definitur intemperies, aut calida aut frigida eſſe debet: ſi calida, aut cum humore eſt, aut ſine. Si cum humore phlogoſin faciet, aut phlegmonem, aut ἐπιφλόγισμα, quod a Leoniceno male in flamen vertitur, melius deflagrationem, aut ardorem alicujus partis, velut a flamma uſtæ ob exſuperantem humorum caliditatem, dices. Ut libere tamen dicamus, non hic peculiarem in utero affectionem ſignificari volumus, ſed fervorem quemdam ardoremque ob libidinis cupiditatem accenſum. Ac ſi dicas turgere, incitarique partem aliquam naturali quodam igne deflagrantem. Non hic materies, non cumulus humoris ſpectatur, quamquam velut cauſa procatarctica adeſſe ſolet, ſed incendium, æſtus, impetus, incitatio quædam naturalis, illud ὀργᾶν

3. de ſympt. cauſ.

Vide Manard. ep. 1. lib 15.

Aetius ſerm. 4. tetrab. 4. c. 74.

Com. in part. 1. ſect. 1. l. 6. epid. 2.

Uteri ſuffocationis & furoris uterini differentia.

In aph. 23. lib. 5.

dici potest accommodatum animantibus quæ impetu toto ad libidinem perfruendamque voluptatem ruunt, nec ullo consistunt loco, nec quiescunt, donec illud expleverint. Quod explicat Gal. in aphor. Soranus & causa & symptomatis uteri furorem a præfocatione uterina distinguit. In hysterico strangulatu uterus de loco dimovetur aut vapore tetro, aut morsu, aut vasorum plenitudine, ac si convulsio aliqua foret, tumque partes alias comprimit, & superiores in consensum trahit per vasorum propagines tetrum vaporem halitumve immittens: in furore hysterico immotus manet, sed nescio quam qualitatem per spinæ medullam cerebro communicat. Signa verò quibus a se invicem separentur, hæc sunt: in suffocatione hysterica, ἀφωνία est, torpor sæpe corporis & pallor præcedit, crurum imbecillitas, immo pleræque pro mortuis ad sepulchrum delatæ sunt, pulsus adest nullus, intercepta est respiratio ob oppressionem instrumentorum respirationi inservientium mutæ ac velut emortuæ jacent virgines: in uterino furore garrulæ sunt, sæpe ridibundæ, alias lacrymantur, alias effuse rident, maxime quum de rebus voluptuariis quid audiunt, jactantur perpetuo, & indecora sæpe corporis compositione verborumque absurditate παρενθ χθῆναι, παραφρονεῖν, παραλαλεῖν, παραπαῖσαι καὶ παραχροεῖν videntur. Unde illud mirum est quod scribit doctissimus Hollerius quod duabus filiabus Præsidis Rhotomagensis contigisse scribit, in quodam motu sursum uteri ut putabatur. Risu enim longo ad horam & horas duas imminente paroxysmo capiebantur, quem neque metu injecto, neque hortatu, nec aliis artibus poterant compescere. Ac parentibus illæ interrogatæ objurgatæque respondebant eum risum sese cohibere non posse. At meo quidem judicio non hæc historia ad caput de strangulatu uteri ab Hollerio erat referenda, sed potius vitandæ confusionis ergo caput de furore uteri erat conscribendum. Quum enim aut risus adest, aut modo lacrymæ, modo risus, potius de furore uteri & satyriasi quædam est suspicio. Unde quæri potest, num hystericæ passionis, idest strangulatus uteri propria ὕπαρξις in eo sit, ut aut exigua respiratio, aut nulla reliqua sit, hoc enim significat affectus vulgo dictus πνὶξ ὑστερικὴ, ἀπὸ τοῦ πνίγειν, idest, ἄγχειν. Et tamen idem ait in hystericis nonnullis magnam esse respirationem, quod nulla sit stomachi, cordis, præcordiorumque compressio, sed alio materia traducatur. Quoniam enim ut Gal. diligenter explicat, partes anteriores magis sunt venosæ & arteriosæ, posteriores autem nervosæ membranosæque magis, eadem materia tum foris admota, tum per cæcos internosque ductus translata in eodem corpore varios producit effectus. Frigida aqua posticis applicata affusaque magis molesta esse solet, quam si anticis: præterea si vapor feriat partes anteriores cerebri insaniæ metum afferret, si posteriores, tremoris, horroris, ac convulsionis. In hystericis itaque materia non perducta per partes priores eam δύσπνοιαν non est allatura. Tamen si in strangulatu uteri, contorsio, aut derelictio propriæ sedis ipsius uteri est, nullus adesse poterit integra respiratione, quoquoversus se illa materia proripuerit. Ideo in strangulatu voluit Aetius moveri uterum, in furore eumdem manere. Et

inde

Com. in aph. 22. l. 1. & com. in aph. 1. l. 4.

Fernelius videtur uteri furorem cum nescio qua conversione uteri ad coxas confudisse. An hoc sit verum dubitari potest. Verba tamen hæc græca in com. in epid. & prorrh. distinguit Gal. cum Hipp. Cap. de hysterica suffocatione.

Error Hollerii.

Holle. eodem in cap.

Com. in aph. 65. l. 5. apho. Hipp. de liquidorum usu.

Hippoc. aph. 65. l. 5.

inde quæſtiones moveri poſſunt an uterus ita moveatur, de qua priore quæſtione ante pleniſſime dictum eſt, & an neceſſe ſit de ſuo dimoveri detrudique loco, ut efficiatur is qui eſſentiam morbi conſtituit, ſtrangulatus. At ex prioribus Hollerii verbis & ſtrangulatum abeſſe poſſe patet, ſiquidem eſt magna reſpiratio, & motum materiei aut in hanc aut in illam partem varias hyſtericæ paſſionis ideas conſtituere. Niſi forte dicat quis videri quidem virginem ſtrangulari, non tamen neceſſariam eſſe reſpirationis interceptionem. Immo & in dominatu irritationeque vermium vidimus puellas ita affectas, ut ſibi præcludi fauces narrarent, quum tamen libere ſatis ſpiritum ducerent, & in attonito morbo, quem ἀποπληξίαν, ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττεσθαι, nuncupant, & faucium interclufionem, & libertatis reſpirandi interceptionem, & privationem motus & ſenſus, quum tamen nullus vterus, aut alia ſimilis in corpore pars turgeat, loco moveatur, impetumque faciat, & alias ſitu ſuperiores peſſundet & opprimat, unde ſuffocatio conſequatur. Ac de motu uteri magna eſt inter primarios medicos diſſenſio, nondum decreta definitaque, quod in primis diſtinctionem inter ſtrangulatum uteri, & furorem obſcuram reddat. Sed Hippocrati hoc loco ſubſcribamus qui ἀνατροπὰς καὶ κινήσεις καὶ πλάνας τῶν ὑστερέων animadvertit. Sed Galenus multis convincit rationibus motus ipſius principium non eſſe ab utero, ſed per conſenſum tantum fieri & διὰ τὴν ἀδελφιξίαν, ideſt communionem, conſenſum & cognationem aliarum partium repletarum aut ſiccatarum, aut aliud ſimile patientium. Verba hæc ſunt Galeni. Similiter uterus modo ſurſum abit, modo in latus promovetur, nec id quidem proprio ſuo motu, ſed ab altero tractus e ſede propria recedit, quæ enim trahunt multa ſunt. Nexus enim nervi, arteriæ, venæ quæ in ipſum pertinent, omnia hæc id efficere poſſunt, quum in tumorem exturgentia tantum dement de longitudine quantum in tumorem creverat. Et hoc commune omnibus corporibus quæ diſtentiones & contractiones habent. Et quod mirum eſt ut ſuam defendat ſententiam exemplum affert viduarum hyſtericarum quibus vaſa ſanguine non implentur, & propterea a plenitudine non contrahuntur: in iis, ait, ſeminis ſuppreſſio hyſtericæ affectionis cauſa eſt, quum nulla fiat retractio uteri. Tandem concludit perverſionem uteri eorum ſymptomaton quæ hyſtericas virgines infeſtant cauſam non eſſe, ſed plenitudinem ipſam. Quod a ratione alienum videtur. Nam & malignus vapor, & contractio, & plenitudo, concurrere videntur. Pars vero ipſa, uterus nempe, adeo magnum conſenſum cum partibus nobilioribus affert, ut eas facile in ſuæ affectionis contagionem trahat. Ac paullo ante diximus in nonnullis hyſtericis aliquando ſervari reſpirationem quod materia non appetat præcordia, ſed alio converti videatur, & quod prout anticas, aut poſticas corporis partes humor ſollicitet petatque, ita varietas ſymptomaton contingat: Sed tamen mirum eſſe poſſit quomodo, ſuppreſſa evacuatio aliqua alias corpus totum refrigeret, alias reſpirationem intercipiat, alias alia adferat. An ea varietas ex parte membrorum partiumque affectarum, an ratione humorum contingat, an utrorumque Gal. in eo laboravit, ſed

Lib. de ſuperfet. l. de locis in homine

l. 3. de Articul. part. 100.

Com. in part. 100. l. 3. de Articulis.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

Conſenſus uteri cum ceteris partibus.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff. „ paullo generalius edisseruit : Ita scribit, pro ratione multitudinis qualitatisque tum menstruorum tam seminis, alias aliæ symptomaton species oriuntur. Nam noxia causa universum corpus refrigerare potente adeo vehementer refrigeratur corpus, ut & respiratio, & arteriarum pulsus deprehendi nequeant. Quæ si crassa fuerit vel acris, convulsiones, si atræ bilis naturam habuerit, mæstitias, ut animi quoque defectiones & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi æstuationem sequuntur. Distinctionem quoque affectuum a varietate humorum & qualitate petit idem dum explicat quid adferat somnus in febribus quibuscum juncta sit plethora : si, ait, humorum multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit, timores fiunt, sed si talis non fuerit, labores & convulsiones perpetuo oboriuntur in hystericis virginibus, quum materiam necesse sit acrimonia præditam esse. Non enim omnis suppressio mensium aut seminis hystericæ affectionis causa est, nec quovis tempore, sed quum diuturna est, ut temporis diuturnitate humores aliam naturam induerint, immo eo malitiæ devenerint, ut sua virulentia toxicum ipsum adæquent. Quod demonstravit Galenus dum ait necessum esse, ut omnis humor diutius in corpore moram trahens corrumpatur, quod nec consentaneus naturæ, nec alienus idem manere diu possit. Si ista diuturna est suppresio, cacoethia jam contracta est, proinde & acrimonia quæ si requiritur ad convulsiones faciendas naturamque sollicitandam (ut de sternutamento docet Gal. quod ait non a quavis causa frigida fieri, sed aut a flatulenta, aut acri) in omnibus hystericis affectionibus convulsiones consequentur. Cur enim elatus a tibia vapor convulsiones peperit, idem non faciet cumulus vaporum suppressis excrementis circum uterum elatorum? Itaque male meo judicio Gal. varietatis eorum symptomaton causam reperit ab humoribus ipsis (quamquam & juvat plurimum ea qualitas) sed duas potius causas assignare debuit, nempe secretionem (quam barbare pract. sequestrationem vocavere) humorum a sanguinis massa, & naturam partium per quas vapor aut efferus humor fertur, aut quas impetit, aut in quibus residet ac restagnat. Nemo enim dubitat alias & affectuum & dolorum differentias sequi si in nervosum genus humores incubuerint, alias si in venosum, alias si in musculosum, alias si in membranas, alias si per inania spatiola humor relatus fuerit. Quamdiu enim in venis humores continentur aut fluunt, longe aliter sese res habet, quam quum in nervos incurrerunt. Et multis per inanes meandros cæcosque corporis ductus, acres vapores inferne feruntur, qui si nervos invaderent, convulsiones nervorumque affectus afferrent. Quod Hippocrates explicavit, dum rationem reddit cur quum in hydropicis artus omnes humore imbuti sint dolores articulares non oriantur, quum tamen paucula materia atroces nervorum dolores afferre soleat. In hydropicis fluxum refluxumque materiei animadvertit, in arthritide obsidionem in nervo. Sed in hystericæ strangulationis explicatione multi fuimus, quum tamen de furore uteri institutum esset disputare. Sed rerum affinitas eo nos adduxit. Nunc ad furorem uteri redeamus.

Com. in aph. 67. l. 4.

Gal. c. 5. l. 2. de locis differ. feb.

Com. in aph. 51. l. 7

In lib. de loc. aff.

Hipp. l. de locis in homin.

mus. Jam explicuimus quibus ſignis furor uteri a ſtrangulatu diſtingueretur, nunc tria reſtant explicanda, quale ſit delirium virginum furore uteri detentarum, quibus item hic morbus contingat, & an materia aliqua ſit quæ communicetur cerebro; de tertio dicam paucis. Strangulatus uteri magis materialis eſſe videtur: quum & ichor, & vapor, & humor eum indicat. Declarat ſanatio. Nam pleriſque hyſtericis quum liberarentur a paroxyſmo contigit aut ſeminis aut rei ſimilis excretio, parteſque pudibundæ velut madefactæ viſæ ſunt. Sed furor uteri expers materiæ eſſe videtur. Quemadmodum enim diaphragmate inflammato ita laborat cerebrum τῇ συμπαθείᾳ ut omnia phrenitidis adſint argumenta, non quod materia communicetur, ſed ob ardorem partis quæ cum cerebro magnum conſenſum habet, immo in qua quidam ſapientiæ ſedem conſtituerent (quamquam hoc Hippocrates explodit) ita æſtu quodam *Hipp. ſub finem l. de fac. morb.* fervoreque occulto uteri, tamquam partis ſenſu exacto præditæ, perturbatio aliqua mentis contingit, quam furorem uterinum vocaverunt. Cur non utero ut & ori ſuperiori ventriculi appetitus quidam inceſſat rei jucundæ? *Gal. c. 6. l. 6. de loc. aff.* Etenim dum natura partes conſtruit & effingit, ita eas comparat, ut illæ proprias functiones aggrediantur & perficiant nulla doctrina edoctæ, ſed ſolo inſtinctu motæ, & inter ceteras exacto ſenſu alias donavit quæ rerum quarumdam deſiderio teneri ac langueſcere videntur. *5.* Numquid enim ventriculus in fame animali facta velut in chorea harum illarumque partium attractione; ſuctionis ſenſum quidem habet, immo præ inopia adlatrare quodammodo videatur? Quod ſi ventriculo evenit, cur non eodem jure idem utero contigerit? ut non abs re animal facultate concupiſcendi præditum Plato vocarit. Quod tamen Gal. confutat. *Langius epiſt. 23. l. 1. 6.* At noſſe debuit Gal. quemadmodum a Langio doctiſſime explicatur, uterum ut & reliquas corporis partes quadam vernacula congenitaque vires proprias conſectari, contrarias vero averſari, & ut pars diviniore quadam vi ſenſuque exquiſitiore prædita eſt, ita expetitio deſideriumque rerum ſuavium magis in propatulo eſt, & averſatio fugaque injucundarum. Non inepte itaque ab illa ſenſus deſideriique præſtantia quæ in utero rerum venerearum ardore parturiente apparet animal concupiſcens vocatur, hinc furores in utero, hiatus quodammodo, titillatio, orgaſmus, impetus ad venerem, & in maribus priapiſmus, pudendi arrectio quæ inſpecta formoſa muliere, aut attactu illius ſolo, aut baſiolo tamquam in articulo contingit. *Cap. 6. l. de loc. aff.* Et narrant mulieres pruritum ſæpe uteri perſentire ludi venerei deſiderio excitatum. Quo vero tam ſubitam pudendi arrectionem revocares niſi ad innatam illis partibus cupiditatem qua geſtiunt turgentque facultate ea præſertim quæ voluptate eſt ſuſcitata? Maxime vero, ut ad ſecundam inſtituti partem accedamus, & furores & priapiſmi contingunt iis qui temperamento calidiores ſunt cum animi quadam impotentia & concupiſcendi facultatis robore: ac tum quum aut rerum iſtarum obſcœnarum uſu edoctæ ſunt, aut auditu eruditæ ac pellectæ, unde narrat Gal. pleriſque intermiſſo veneris uſu, & graviſſimos dolores capitis & ἀθυμίας, triſtitias melancholicaſque paſſiones, inappe- *Cap. 5. & 6. l. 6. de loc. aff.*

tentias, febres denique ipsas contigisse. Alios torpidulos, timidos, ignavosque redditos: illos arboribus immodice fructiferis Plato comparavit. Aliis palpitationes arrectionesque assiduæ colis contigerunt, hujus rei rationem reddit Galenus ex Platonis sententia, ignavia corpus exsolvit, proprii autem officii exercitatio robur addit. Nam quum venere uti consuevimus vasa ampliora reddita sunt, major sanguinis & spiritus fit attractio, unde exercendæ veneris cupiditas increscit. Contra evenit quibusdam Cantoribus & Athletis qui laboriosis muniis animum corpusque addentes, quum nullam vitæ suæ partem veneris illecebris contaminarent, iis pudendum effetum, rugosum ac collapsum erat. Itaque si virgines salaciores sint & quicquam de voluptuoso amplexu audiverint, facile uterino furore corripiuntur. Qui quum adest, mens perturbatione quatitur, dumque delirant de venere libidineque loquuntur, satisque verborum obscœnitate declarant avide concubitum appetere. Et nisi brevi jucundum hymenæum celebraverint præsertim formosi amatoris blandis colloquiis lascivoque basio pellectæ, expallescunt, maciantur, moriuntur denique ut quotidiana experientia constat. At nubant potius quam urantur, nisi votum pietasque impediat. Et hoc uterini furoris suum sit remedium. Tamen ne desint remedia quibus aut absentia mariti, aut contrahendarum nuptiarum difficultate furor iste vires acquirens compescatur, brevi hæc explicabuntur hic & capiti & utero prospiciendum est. Tametsi enim ab uno utero mali prima labes sit, tamen quoniam cerebro facile impressio fit visque infertur, quum utero prospectum fuerit, ad caput ipsum læsum & facile ex sympathia in προπάθειαν incidens est concurrendum. Utero autem consulemus assumtis & admotis. Decoctiones parabuntur ex blito, portulaca, cucurbita, peponibus, atriplice, semine melonum, cucumeris & consimilibus quibus vis insit refrigerandi & humectandi. Quin etiam mulsionibus locus esse poterit, ut in urinæ ardore, mistis iis quæ tenuitatem partium habent, ut arthemisia, nepetha, matricaria, bistorta quæ operam utero dicant. Ita facile frigidiorum vis ad uterum devehetur. Mulsiones parabuntur ex polygono, umbilico veneris, plantagine nymphea, sempervivo, portul. lactuca, addito parthenio, melissophyllo, sabina, hyssopo, seminibus frigidis tum quæ majora, tum quæ minora vocantur, semine pœoniæ & urticæ mortuæ, nec non hordei, affundetur aut aqua nymphe æ aut liliorum, potest addi nonnihil trochiscorum de Camphora. Notandum vero illud quod Aetius ex Sorano trochiscos Trigoni præscribit quorum descriptionem non inveni. Verisimile est eos ex iis componi quæ temperandi & refrigerandi vim habent: ut possent eo pertinere trochisci de Camphora descriptionis Mesuæi, & quod mirum est illis trochiscis admiscet portiones æquas, crocomagmatis & cypheos aromatici. Sunt autem compositiones ex Dioscoride & Aetio in quarum complexum multa calida ingrediuntur: in Cyphi uvæ passæ assumuntur, terebinthina usta, myrrha, cinnam. flos junci odorati, cypperus, bdellium, mel, vinum odoratum. Ad viscera ulcerata, obturatas partes nec non ad suspiriosos opinione Dioscorid. valere dicitur. Crocomagma vero com-

Sub finem l. de loc. aff.

Cap. de furore uteri.

Dioscorid. c. 24. l. 1. Aetius c. 99. serm. 1. tetrab. 4. Paullus l. 7. duplex cyphi facit solare & lunare, & utrumque epithematibus admiscet que, cyphi ideo vocantur.

componunt crocus (quod largius hunc assuunt ita nomen meretur) myrrha troglodytica, rosæ siccæ & gummi aliquot. Dubitatur autem an crocomagma & cyphi aromaticum usurparit Soranus in cibo, an in admotis. Utroque enim modo accipi potest. Nam & illita dolores capitis leniunt, & assumta calfaciunt, coquunt, urinam cient. Sed si crocus cerebrum maxime ferit, si replet caput, quis ejus usus esse potest in furore uteri quem & calidioribus naturis contingere diximus? consentaneum enim est adaugeri calorem rerum calidarum usu, malumque malo cumulari. Immo ex Dioscoridis sententia crocus venerem stimulat, at usu crocomagmatis & similium immoderatum rei venereæ appetitum compescere studemus. Si vero quis objiciat coquere, mulcere, mitificare, apteque cataplasmatis miscere solere: verum illud quum ad suppuratum tenditur. Sed in furore uterino nil tale intendimus, immo nil aut exiguum esse in hoc affectu materiæ demonstravimus. Istis objectionibus fiet satis si dixerimus crocomagma solum non usurpari, sed frigidioribus ad contemperationem admisceri. Aut potius id fieri maxime quod inflammationes ad sacrum ignem vergentes crocum juvet plurimum, quod in variolis papillisque puerorum apparet, quibus oculi croco illiti venenatam serpentemque papularum ecthymatonque vim facile depellunt. Verendum esset ne si frigida sola adhiberemus, uterus læderetur cui tamquam parti nervosæ frigus obesse ante ex Hipp. docuimus. Ideo etiam in phrenitide affectu calidissimo remedia frigida calidis contemperantur, ne in contrarium affectum pars adducatur. Sed id facilius metuendum est ubi materia aliqua adest quæ affectum alit. Nam dum quæ sunt frigida applicantur, duplex incommodum sequitur, unum quia diffiatu prohibetur materia acris & tenuis quæ affectum committit. Alterum incommodum est quod quum calidum & frigidum par in agendo tempus habeant, dispar sit securitas Gal. 7. method. 4. acutorum. Utpote ex sententia Hipp. febris ardens fit quum tenues ichores a venulis arefactis attrahuntur: deliria oboriuntur tribus de causis, quum in febre sanguis (qui plurimum ad prudentiam facit Hippocratis sententia) sanguis de propria statione dimovetur, quum concitatur, & serosus ichorosusque fit (quod græce dicitur διουρεῖν) accedit & quod tetri vapores sursum efferuntur. Usu frigidorum præsertim si hypnoticum quid habent, præsertim quum applicantur reprimuntur intro ii tetri vapores qui mentis arcem magis labefaciunt, & quum alioqui fluant refluantque eorum motus sistitur, ut mirum non sit si in partem in qua sistuntur tyrannidem exerceant, & pro affectu momentaneo, ac fugace constans fixusque inducatur. Sed in uterino furore minus est formidabilis refrigerantium usus, quod nil tale metuamus. Eo autem magis immoderatos esse sæpe hic oportet; omnemque medendi seriem pervertere quod cum mulierculis res sit, quibus hoc proprium est ob ingenii impotentiam ut nitantur in vetitum negataque cupiant, & maxime cum iis quibus uterino affectu mens aberrat, delıratque. Captanda tamen est occasio, & vi cogi debent, si nil precario fieri potest. Etenim muliercularum affectus sæpe sunt immedicabiles, quod omne

Dioscorid. c. 26. l. 1. Aetius c. 50. serm. 3. tetrab. 2.
Croci vires in curat. furoris uterini.
Cap. 25. l. 1.
Hipp. l. de Aliment.
Aetius c. 2. tetrab. 2. l. 2.
Hipp. 1. de morb. l. de flater. de sac. morb.
Hipp. l. 1. de morb.

Therapia furoris uterini. omne remedii genus rejiciat, & tantum si qua fors tulerit, nonnulla admittant. Jam vero utero foris hæc applicari debent. Primum stupæ canabinæ in aqua frigidissima maceratæ exprimentur, deinde in butyro & oleo violato, aut rosaceo, aut nenupharino madebunt, eoque satiabuntur, & toti ventri applicabuntur. Vel,

Fotus, litus, unctiones. ℞ *solatri aeizoi, sonchi, umbilici veneris, portul. lactucæ mercurialis an. m. iii. caput papaveris, contunde, exprimatur succus additaque portione myrrhæ & camphor. & ℔.ſ. ol. rosati immergantur lintea, & ossi sacro, lumbisque admoveantur. Item,*

℞ *oxyrhodini ℔. iii. pulveris santalorum ʒ iii. crocomagmatis ℥ ii. philonii romani ℥ſ. misce & fiat unctio ad easdem partes. Vel,*

℞ *folia hyoscyami decem, lactucam, portulacam contunde cum oxycrato & oxyrhodino, possunt addi semina anisi, fœniculi, seseleos ad frigoris contemperationem.*

Vel, eadem hyoscyami folia, & capita papaveris in vino albo macerabuntur, & admovebuntur, ut studeatur conservationi partis. Immo & castoreum addetur. Soranus utero calidiori mercurialem applicat circum pectinis ossa, & pessulos format in sinum pudoris immittendos. Unguentum rosatum Mesuæi & refrigerans Gal. conferet. Hydrorosatum confert: & philonium romanum, & antidotus seu opiata zazenea quæ & azaranii esse dicitur, hæc castorium, opium, piper, macropiper, galban. co- *Avicennas l. 5.* stum, cinnam. phu. daucum, azarum, crocumque admittit, ut ex Avicenna patet. Etsi enim hæc antidotus ut & philonium romanum magnos usus habet in doloribus a causa frigida obortis, si recens parata sit propter opium in furiosis affectibus plurimum est profutura. Inter cetera vero Nicolai requies ita vocata a Romanis, ut scribit Alexandrinus; quod in acutis febribus, affectibusque cum inquietudine agitationeque junctis mirum afferat fructum. Et ad eam formulam ita effingi potest simile:

Opiata. ℞ *rosarum, Coriandri præparati an. p. ſ. violarum ʒ ii. opii hyoscy. papaveris alb. corticum mandrago. nucis moscat. cinnamomi, ambræ an. ʒ i. seridis, psyllii, polygo. p. i. santali utriusque spodii tragacanth. an. ℈ i. sacchari, candi ℥ ſ. sacchari & succi rosarum quantum satis, fiat opiata ut ars docebit. Usus erit ad ℈ ii. aut ʒ i. ut*

Potia. ℞ *aquarum melissophylli, betonic. acetos. aromatizat. pauco cinnam. & elect. diatragaca. frig. aut diamargarit. frig. an. ℥. i. ſ. opiatæ prædictæ. ʒ ſ. trochis. de camphora ℈ i. julep. rosati. ℥ i. fiat potus. Addi potest conserva florum nenuph. aut rorismar.*

Temporibus & fronti hæc applicabuntur.

Frontalis. ℞ *succorum lactuc. & portul. an. ℥ ſ. aqu. rosarum ℥ ii. pulveris betonic. & salviæ an. ʒ i. cum aquis partibus unguenti ex oculis populi facti & unguenti ros. Mesuæi. fiat frontale. Vel,*

℞ *conservarum nenupharis, violarum & anthos an. ℥ ſ. populeonis ʒ ii. oxyrodini ℥ i. ſ. intingantur linteæ & applicentur fronti.*

℞ *pulveris coriandri ℥ ſ florum violarum rosarum & nenuph. an. p. i. seminis lactucæ, hyoscy. papaver. alb. vel nigri an. ʒ. i. santal. alb. ℈ i. florum*

rum lavendul. ʒ *i. caphur. parum. fiat pulvis excipiendus ſyndone interpuncta pro frontali.*

Hoc tamen notari poteſt in uſu τ͂ ἀνακολλημάτων quæ fronti applicantur, ſi affectus calidus eſt & ſiccus, utendum iis eſſe potius quæ humida ſunt actu: Sin humidus affectus, iis quæ ſicca ſunt. In delirio uterino utendum humidioribus ob cauſam ſupra dictam.

℞ *ol. roſati, nenuph. viol. an.* ℥ *i. opii.* ʒ *ſ. illinantur nares interiores ad ſomnum conciliandum. Opio locus eſſe non debet ſi corpus molliuſculum ſit, niſi vis ejus emendetur floribus lavendulæ, nuce muſcata, caryophyl. pulvere majoran. non autem croco, euphorb. aut caſtoreo. Sunt enim καρηβαρικά.*

Plurimum intereſt ut concilietur ſomnus, alioqui verendum eſt ne vigiliarum aſſiduitate & conſumtione ſpirituum animalium partes ab exhauſto laborent, unde augeantur cerebri ſymptomata, immo & phrenitis aucta calida & ſicca intemperie contingat. Itaque & caput & pedes humectandi ſunt. Caput quidem eo modo. Maxime vero conferent emulſiones vulgo dictæ quæ ad ardorem urinæ inſtitui ſolent, ſed ad devehendam earum vim uterinas herbas adhibere oportet.

℞ *lactuc. portulac. plantag. ſempervivi, polygoni ſeu geniculat. an. m. i. Solani p. i. florum violarum, nenupharis, florum narciſſi an. p iii. foliorum lambruſc. & vitis ſativ an. m. iii. ſeminis melon. cucum. lactuc. ſcariol. coriandri an.* ℥ *i meconii p. i. florum roriſmar. & lavendul. an. p. ii. fiat decoctio in aq. decoctionis capitis vervecini: irrigetur caput eo decocto. Vel vapor illius decocti ademto capite vervecino excipietur naribus. Potio hæc interea dari poterit:*

℞ *lactucæ, ſempervivi, morſus, ſalviæ vitæ an. p. i. ſeminis lactucæ & papaveris an* ʒ *ſ. florum nymphea, narciſſi & vitis an. p. i. florum anthos, ſtœchados an. p. i. ſeminis coriandri* ʒ *i ſ. fiat decoctio: diſſol. ſyrup. de agreſta, & nenuphar. an.* ℥ *ſ. philonii romani* ℈ *i. pulveris diamarg. frig. grana. 8. fiat potus.*

℞ *paſſul. corinth. jujub. ſebeſth. & prunorum an.* ℥ *ſ. lactucæ, ſcariol. portul. & plantag. an. m. i. Artemiſiæ p. i. ſeminis bomb. melo. cucu. citrul. & lact. an.* ʒ *i. ſ. ſeminis meconii* ʒ *i. ſ. flor. nenuph. p. i. f. decoct. in col.* ℔. *i. diſſol. elect. diatrag. frigid. & ſyrup. de alth. an.* ℥ *ii. fiat emulſionis modo.* *Emulſiones.*

Herbarum ſupradictarum decocto, adaucta quantitate ſolatri fovebuntur pedes, immo addetur pars aliqua oxycrati: folia ſalicis valent plurimum.

Capiti deraſo oxyrhodinum affundetur: vel pulvis qui ſequitur cujus magnus eſt uſus.

℞ *pulveris coriandri* ℥ *i. ſeminis papaveris alb. lactucæ, florum nymph. viol.* ʒ *i. ſ. florum anthos p. ii. granorum tinctorum pulveris roſarum an.* ʒ *i. fiat pulvis quo caput perſpergatur.*

Nos aliquando mulieri medicinam fecimus quæ magna furoris uterini & phlogoſes argumenta habebat: Paullo ante metus erat volvuli ob

ἐπιφλόγισμα ventris inferioris. Clysteribus anodyn. refrigerantibus paratisque cum decocto capitis vervecini cum herbis refrigerantibus alterati: Item frequenti venæ sectione ei occursum est. Incredibilis æstus erat in lumbis, calor in profundo sinus pudoris percipiebatur, illa sæpe divexabatur adeo ut nulla ope medica occurreretur. Somniabat se rem cum marito habere, ab eoque tempore omnia sunt exacerbata. Colligebamus, aut uteri furorem esse, aut phlogosin quamdam. Tantus plantæ pedis & surarum dolor erat, ut eam pene ad rabiem adigeret. Urinæ sæpe præ ardore nigricabant, alias altæ & distantes. At distantes urinæ tumultus perturbationisque sunt argumenta ex sententia Hipp. Non erat ingens febris, usu pessorum levabatur præsertim quum loco pessi subderetur candela ex sevo arietino. Insessus parati sunt ex ruta, chamæm. meliloto. nil proficitur, oxyrhodinum pectini sæpissime affundebatur, olea chalastica & anodyna in uterum per metrenchiten injiciebantur. Aegrescebat medendo. Tandem hoc remedium parum quidem tutum usurpatur, quo solo convalescit.

Hippoc. aph. 33. l. 3.

Cataplasma. ℞. *radicis althea & ebul. an. ℥ iiii. plantag. mal. senecionis, umbilici veneris, bursæ pastor. bismal. chamæm. an. m. iii. cressionis m. iii. seminis lini, cydo. psyllii, lactucæ an. ℥ iß. seminis fœni burgun. & altheæ, bimbacis melo. an. ℥ ii. hyper. (quod in segetibus nascitur foliis rutæ & refrigerandi vim habet Dioscoridi) hyoscy. & papaveris alb. an. m. iii. fiat decoctio, in aqua: transcoletur per setaceum: adde mucori transmisso opii theba. & popul. an. ℥ i. ß. fiat catapl. pro pectinis osse & inguinibus.*

Diosco. c. 63. l. 4.

Semicupium. Eadem materies in lebete incocta est: decoctum in vas insessui aptum immittitur. Ea insedit: & ex parte ejus per μητρεγχύτην in sinum pudoris infusum est. Renum regioni illinitur hoc quod sequitur.

Litus. ℞ *unguenti comitissæ ℥ iiii. philonii romani ℥ iii. pulveris coriandri & chamæmel. an. ℥ ß. ex his litus fiet ad partes supradictas.*

Præterea & vesicæ suillæ decocto superiore implentur admoventurque lumbis & pectini, item & hoc.

Litus. ℞ *mucoris seminis psyll. extracti in aq. plantag. ℔ ii. butyr. col. in aqu. rosarum ℔ ß. trochiscorum alborum Rhasis & trochiscorum de camphora an. ℥ ß. unguenti refrigerantis Galeni. ℥ ii. fiat linimentum.*

Omnia hæc remedia & in furore uterino, & in uteri inflammatione (præsertim si materia multa non sit, sed phlogosis) aptissime usurpari possunt. Quoniam in remediorum superiorum usu narcotica sæpe usurpavimus, sive utero consuleremus ipsi, sive somnum conciliare studeremus, non alienum erit docere cautionem hic maximam adhibendam esse. Quod enim Hippocrates scribit, nil temere, eo id consilium pertinet, ut interea dum prodesse studemus, non obsimus. Quamquam propter rerum difficultatem, & eam periclitationem quam rebus ambiguis suscipere debemus, multa sæpe sunt aggrediunda, de quibus eventum præstare sæpe in nobis situm non est. itaque quod in Oratore Marcus Tullius, id in medico prudenti desideramus. Etenim medico maxime cavendum ac providendum est: idque illum sollicitare summe debet, ut dum prodesse elaborat

Hipp. 6. epid. *Cautio adhibenda in usu narcoticorum.* *Hæc ex l. 2. de Oratore.* *Nota.*

ne

ne quid obſit: Et quamquam in utroque enitendum ſit, tamen multo eſt medico turpius nocuiſſe videri, quam non profuiſſe. Quod quum alias *Vide Gal. c.19.l.5. de ſimpl. med. fac.* proſpiciendum eſt, tum maxime quum cogitamus περὶ τῶν καρηγορικῶν καὶ ἀνωδυνῶν. Sunt enim plerique qui quoties de ſedando dolore agunt, primo quoque tempore ad narcotica confugiunt rati ſedandi doloris rationem omnem in ſtupefacientibus collocari. At narcotica καταχηστικῶς tantum ἀνώδυνα dicuntur. Sedant quidem dolores, ſed magno partium incommodo. Illis relictis paucula remedia ad furorem pertinentia perſequamur. Peſſi ex uſu ſunt ex ladano, gummi tragacanthæ, & quibuſdam aliis quæ temperandi vim habent, aut ex mucagine ſeminis pſyllii extracta in aqua uterina: addito momento ceræ, & granis quinq; zibeti aut moſchi. Ita enim revelletur impetus illius conſenſus cum partibus ſuperioribus: nec furendi tanta erit occaſio. Præter ea ſi cogi poteſt ad inſeſſus ut balnea ex aquis temperatis in quibus folia vitis agreſtis aut ſativæ, aut ſalicis, aut nenupharis incoquentur. De furore uteri hæc dicta ſint. Nunc ad ſuffocationem hyſtericam.

Ne quis temere hyſtericam ſtrangulationem cum quovis affectu uterino confundat, jam ante notas aliquot exhibuimus. Nec ſolum in eo difficultas exſiſtit ut ſtrangulatum vulvæ a reliquis ſymptomatis hyſtericis diſtinguas, ſed ut a melancholicis & cardiacis ſepares. Si enim vaporis natura *Gorraus in definition.* conſideretur plurimorum venenorum conditione frigidus & melancholicus eſſe videtur. Unde & mulieres hypochondriacas vidimus quæ eadem cum *Uteri ſtrangulatus definitio.* hyſtericis mulieribus paterentur. Ut ægre admodum medici dignoſcerent uteruſne illius fundi calamitas eſſet, an hypochondria. Quid de hyſterico ſtrangulatu dicam, haud in promtu habeo. Quidam enim ſtrangulatum *Fernel. c. 16 lib.6. de par. morb.* uteri definiunt vulvæ ad ſuperiora recurſum principaliſſimas partes in doloris conſortium perducentem. Suffocatio autem nil aliud eſt quam reſpirationis defectus. Idem Soranus, ut ante dictum eſt, voluit. Nam ſtran- *Cap.5.l.6. de loc. aff.* gulatus uterini eſſentiam quodammodo in motu illo recurſuque conſtituit. *Cauſa a nonnullis ſtrangulatus ſtatuitur ſiccitas uteri qui dum humectari cupit furit, & ſtrangulatum facit.* Fernelius autem aliud ſtatuit πνίγα ὑστερικὴν, aliud τῆς μήτρας ἀναῤῥοπὴν; ut differat uteri πρόπτωσις ἀπὸ τῆς καταῤῥοπῆς, & ut καταῤῥοπὴν opponatur τῇ ἀναῤῥοπῇ. Aſcenſus autem uteri hæc ſunt ſymptomata, dumtaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate aut animi defectione, ſine metu, delirio, aut alio ſymptomate graviore; At longe iſtæ opiniones diſcrepant, & multum intereſt an ſtrangulatus uteri per aſcenſum & recurſum definiatur. Ut forte hoc loco excuſari poſſit Galenus, dum diſputat de aſcenſu uteri. Negat tum gravium horrendorumque ſymptomaton quæ in hyſtericis obſervantur cauſam uteri aſcenſum eſſe. Id rationibus multis convincit. Si quid corporis uteri aſcendat, perexi- *Hipp. l. de morb. mulierum in gravidis ſtrangulatus cauſam ſtatuit, quia humectari cupit.* guum id eſt, nec ſufficiet ut totum ipſius ſpatium ne ad ventriculum quidem aſcendiſſe oſtendat. Tantum abeſt ut ventriculum prætereundum diaphragma pertingat. Quid ſi etiam attingat, an reſpirationem tollet, defectionem animi inducet, aut membrorum contractionem ſoporemque integrum? Nam & quum ventriculus intumuit cibo, reſpirationem non intercipit, & in gravidis mulieribus, aut quæ molam utero concluſam habent,

quum

quum tamen inteſtina premantur ſurſumque reſilierint diaphragma prementia, nil inducitur tamen quale in hyſtericis diximus apparere. Sic ſtrangulatus uterini aliam agnoſcit cauſam quam uteri recurſum: ut male & recentiores & priſci aliquot crediderint hyſtericam affectionem ſine eo recurſu non poſſe contingere. Tamen in eo peccaret Gal. ſi omnino ſtatueret nullam eſſe uteri ἀνωῤῥοπίαν aut κατωῤῥοπίαν. Quod Fernelius & experientia & ratione comprobavit: Diſtinguamus uteri aſcenſum a ſtrangulatu, quoniam diverſa utriuſque ratio, diverſaque elucent ſymptomata. Niſi forte complicati ſint affectus πνὶξ ὑστερικὴ καὶ τῆς ὑστέρας ἀνωῤῥοπίη. Et revera ſine errore recurſuque uteri ſuffocatio contingere poteſt. Incubo ſæpe ſuffocationis metus adeſt, & tamen uterus non eſt qui recurrit. Quod autem faucium videatur eſſe præcluſio, declarat Etymon dictionis græcæ, ἰφιαλτὴς enim alio nomine πνιγαλιὼν dicitur, & accommodate ſatis. Πνιγαλιὼν ἀπὸ τοῦ πνίγεσθαι appellationem invenit. Initio paroxyſmorum febrilium vidimus pæne ſuffocatos ægros, quum tamen uterus in cauſa non ſit. Itaque perperam rerum ſuaveolentium graveolentiumque partes ſuperas appetentis, quum non aſcendat nec recurrat. Vetus itaque illa explodi debet opinio, quum exiſtiment ſtrangulatum maxime ab iſto recurſu pendere. Jam vero ſtrangulatus uterini cauſam in tetro, acri, maligno & peſtilente vapore ſtatuimus qui ab olida putrique materia in utero aut circum uterum contenta effertur, feritque partes ſuperas, & prout aut in nervos, aut venas, aut cæca corporis ſpiracula incurrit, ita varia inducit ſymptomata. Adeo magna vis eſt vaporis & tetri halitus, ut non abs re Hippoc. ex ſententia medicorum pneumaticorum cujuſmodi fuit Archigenes, omnium pæne morborum cauſam ab uno flatu repetiverit. Cauſa itaque uterus eſt humore aliquo aut ſemine vitioſo putrique refertus, tetro, magiſque mordaci & frigidiuſculo vapore nobiles partes offendens: dicimus propinqua acceſſione torporem mentis adeſſe, pigritiam, crurum imbecillitatem, pallorem faciei & aſpectum oleoſum. Inſtante vero ſtrangulatio premit, ſopor gravis quem καταφοράν vocant, deſipit mens, ſenſus intercipiuntur, vox perit, crura contrahuntur, malæ rubent, facies intumeſcit. Pulſus auctore Galeno, protenditur ac ſi convelleretur, cum raritate junctus eſt. Quod ſi letalis ſuffocatio ſit, creber eſt, inordinatus ac nonnihil deficiens. Aliquæ ſine reſpiratione jacent. At hic gradus ſæpe ſunt. Nec enim eadem in omnibus apparent ſymptomata, ne forte omnia. Nam ſi exigua mali cauſa eſt, ſublatus ex utero vapor viſcera ventriculumque feriens nauſeam quamdam movet, cui raro ſuccedit vomitio, ſæpe cibi faſtidium idque interdum cum ventris murmure, interdum ſine hoc. Si vapor in diaphragma thoraciſq; partes effertur, reſpirationem brevem & crebram tamquam compreſſo pectore facit. Simul cor obſidens defectionem animi levem inducit, qua vix pulſus immutatur. Metus hinc atque deſperatio ægram concutit, plerumque tanta ut ſe mox morituram putet, nullaque ratione in ſpem erigitur. Malum autem altius in fauces invadens eas quaſi vinculo conſtringere, aut manu præcludere videtur, prorſuſque ſpiritum intercipere magno ſuffocationis metu. Ubi cerebri arcem conſcendit alias furo-

Cauſa ſtrangulatus uteri.

Aetius docte c. 68. ſerm. 3. tetrab. 4. ait ſtrangulatum uteri flatuoſam eſſe perfrigerationem, non autem inflammationem veluti Sorano videtur. Gal. libel. de introd. pulſuum ad tyrones.

Fernel. c. de hyſt. paſſ.

furorem uterinum cum garrulitate, iracundia, & inquietudine movet, aut alia deſipientiæ genera metus horroriſque plena invehit. Alias velut ſoporem inducit, ut ſine motu ac ſenſu mulier attonita jaceat, ſine reſpiratione, aliquando & ſine pulſu. Quamquam aliquando pulſus conſtat validuſque eſt. Sub illius acceſſionis finem (quæ ſæpe more aliorum reducum morborum certa ſtataque periodo redit) humor quidam aliquando ex mulieribus locis excurrit, inteſtina obmurmurant, ſenſus excitantur, corpus firmari incipit. Sæpe deprehenditur frigus tum temporis e capite per cervicem in ſcapulam & brachium illabi, quod ſtuporem induceret, exhiberetque quamdam paralyſeos aut hemiplegiæ ſpeciem, quæ cito diſcuteretur. Quæri hoc loco duo poſſunt, cur iſte vapor malignus qui effertur aut a ſemine putri, aut a reſide menſtruorum colluvie Epilepſiam, tetanos, convulſioneſque non inferat, ſed contra univerſi corporis perfrigerationem. Poſterius vero de quo quæri poteſt an ea ſymptomata horrenda quæ in hyſtericis apparent non poſſint in viris apparere, & an menſtrui ſanguinis ſeminiſque corrupti tantum ſint ſoboles. De priore ita paucis accipiendum. Certum illud eſt multas prægnantes mulieres Epilepſia prehendi qua liberantur aut ſub imprægnationis finem, aut quum enixæ fuerint, ac revera etiam tetro vapore hyſterici affectus cauſa poteſt Epilepſia induci. Nam, ut ſæpe ante docuimus ex Hippocrate, prout exhalatio aut irrepit in poſteriores anterioreſve partes, aut eas ferit, aut genus venoſum, aut arterioſum, aut partem hanc aut illam invadit, ita varietas affectuum elucet. Quis enim neſcius eſt elata anathymiaſi ab utero convulſionem induci poſſe, ſi illa nervos occuparit, palpitationem cordis, ſi arterias, Epilepſiam ſi anticas cerebri partes, cardiogmos, ſi oſculum ventriculi infeſtarit. At quum vapores a partibus inferis aſſurgunt, alias venas, alias arterias aut nervos, alias cæca latentiaque ſpiracula interni corporis appetunt. Et quum has aut illas; peculiaris ſurgit affectus, quum omnia ſimul, quia ſingulis corporis partibus vis infertur, confuſi quodammodo ſunt affectus, & corpus ignavum attonitumque manet. Hyſtericæ mulieres videntur meo quidem judicio fieri quod & nervi, & arteriæ & cæci occultique meatus obſideantur & feriantur: & tamen plus minuſve laborant pro copia aut qualitate elati vaporis, & multitudine vaſorum partiumque occupatarum. Et hæc de priore. Major in explicatione quæſtionis poſterioris latet difficultas. Explicare enim cur in viris tam horrenda non adſint ſymptomata, & an hæc ſuppreſſi menſtrui aut ſpermatis ſoboles ſint ſolum non eſt facile. Tamen ſi meminerimus eorum quæ ante demonſtrata ſunt, intelligemus cur peculiares affectus cernantur in viris, peculiares in mulieribus. Corpus differt a corpore, pars a parte, immo & Socrates puer a ſeipſo ſene diſcrepat: proterea affectuum ideæ diſtinguuntur, hyſterica ideo ſuffocatio dicta eſt, quod & uterum, græcis ὑστέραν unde τὸ ὑστερικὸν, mali fontem agnoſcat, in quo reſtagnet reſideatque colluvies, quæ alia inducit ſymptomata quum in utero collecta eſt, alia dum in alia parte. In viris ſupprimitur ſemen, ſed nihil infert hyſtericum, quum ἰδέα affectionis certam ἰδιοσυγκρησίαν, & partium διάθεσιν conſequi debeat. Immo in

Cur vapor malignus elatus a ſemine putri perfrigerationem non Epilepſ. tetan. &c. infert.

Item cur hæc ſympt. non in viris poſſunt apparere 8.

in eodem cerebro partes diversæ variarum gestionum functionumque causæ exsistunt. Et tametsi in uno hepate unum sit temperamentum a quo actiones pendeant, tamen aliter attractrix ejus facultas retentrixve læditur, aliter vis ejus coquens & αἱματοποιητικὴ in viris suppressio seminis strangulatum uterinum non invehit, utero enim carent, sed potest affectum quemdam analogon inducere. Unde ante ex Gal. docuimus suppressione seminis ob veneris abstinentiam corpori toti in viris inductum esse torporem, maciem, ἀποσιτίαν, potest quoque & eos attonitos reddere & ut ait melancholica symptomata procreare. Unde & novimus quemdam qui cœlibem agit vitam & opipare vivit suppresso semine scroti quamdam corruptionem habuisse, quam ipse ferre non posset propter fœtoris exsuperantiam. Quod spectat ad virus illud quod tantam refrigerationem in corpus hystericarum mulierum immittit, non videtur aliunde manare quam ab excellentia quadam putredinis ob suppressum semen & menses. Eo enim malignitatis utrumque suppressum procedere potest, ut sua virulentia veneno æquipolleat. Fernelius tamen qui suum θεῖον prosequitur ubique parum probabili ratione videtur docere tanti mali causam non inclusam in semine aut sanguine corrupto. Ita autem scribit hysterica symptomata vix putrem dumtaxat vel a menstruo vel a semine suscitari, quum & eas quæ bene purgantur, & uterum gestant, & viri consuetudine fruuntur ea plerumque fatigent, quumque supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris usum intermiserunt, nullo tamen hysterico symptomate. At illo loco vult semen aut menstruum in eam malignam qualitatem corrumpi posse, sed alium etiam humorem in uteris ipsis corruptum infectumque idem posse efficere putat. Quod non videtur alienum a re. Et revera sui quodammodo dissimilis est. Nam quod objicit de vestalibus multis quæ hystericæ non fiunt, velle videtur præter semen aut menstruum aliquid tertium esse quod hystericæ affectionis causa esse possit. Sed errat longe. Tametsi enim statuamus semen & menstruum auctorem mali, ex millibus virginum duæ aut tres tantum hystericæ esse possunt. Itaque ista objectio nulla est. Quamquam fateor quemvis humorem in utero eo modo quo diximus corruptum ejus generis vaporem ex loci natura exspirare posse venenatum, unde & vita, ab eodem summa veneni pernicies exoriri potest. Unde veteres Practici dicunt abscessum uteri, & albos pravosque humores in utero contentos, vapores posse malignos excitare suffocationis hystericæ auctores. Atque quæstione dignum videtur, an ea perfrigeratio quæ corpus hystericarum occupat primo ac per se fiat, idest, quoniam virus ipsum frigidum est: omne autem frigidum actu corpus refrigerat, an tantum ex eventu, idest per revocationem caloris a superficie ad interiora, an per dissipationem caloris & spiritus & ejus pæne quod reliquum est strangulationem. Calor siquidem & dissipatione extinguitur, & oppressione, & defectu alimenti. Aetius frigus quoddam quod inest actu in semine corrupto menstruove illius perfrictionis auctorem statuit, aut etiam refrigerationem ipsius uteri, semen in utero paullatim coacervatum, ait, aut alia quæpiam materies

insita

Gal. c. 5. l. 6. de locis aff. *Historia. Scroti corruptio a suppresso semine.*

Cap. 16. l. 6. de part. morbis.

An perfrigeratio uteri per se aut per accidens fiat. *Cap. 68. lib. 4. tetrab. 4.*

insita ac putrefacta perfrigeratur, frigiditatem autem ad cor & cerebrum remittit, tum demum partes istæ refrigeratæ ea inducunt symptomata. Hinc citat historiam de muliere hysterica, qualem & Gal. descripsit, cui contigit excretio multi crassi & viscosi seminis tum ob titillationem, tum ob usum rerum calidarum admotarum. Et paullo ante: Oritur autem affectio hysterica utero ab aliqua causa perfrigerato. Dum fluunt menses, vel ob abortionem. Et Galenus in sexto de male affectis locis, dum rationem reddit quomodo pro qualitate & humoris quantitate affectus evarient, ita scribit, noxia causa, universum corpus refrigerare valente, adeo refrigescit corpus ut & respiratio & arteriarum pulsus, deprehendi nequeat. Quæ si crassa vel acris fuerit, convulsiones facit. Quibus ex Aetii & Galeni locis duo videre licet absurda, & quæ vix intelligantur; prius est quod frigiditas humoris eam hystericam perfrigerationem partibus principibus communicet, deinde toti corpori: posterius si crassa materia est, convulsionis erit causa. Atqui crassa est materia, ut declarat solutio curatioque. Nam multis, ut ante exemplo probatum est, totus pudoris sinus humore crasso, glutinoso, frigidiusculoque madet: quod satis arguit qualis subsit materies & causa. Immo & Aetius secum valde pugnat. Nam ut videre licet, statuit hystericæ affectionis causam semen corruptum, crassum, viscidum suppressumque: quod dum post paroxysmum excernitur, ægras liberat. At id certum est ex Galeno in quodam loco, & quo excreto illico dolor sistitur, hoc ex communi hominum opinione doloris causam censeri par est. Et vacuatum humorem infestantis mali causam esse, quo tempore in parte continebatur, putandum est. Si semen crassum frigidumque mali auctor est, cur idem definit hystericum strangulatum perfrigerarionem quamdam flatulentam, græce περίψυξιν πνευματώδεα; Hoc enim nomen πνευματῶδες repugnat substantiæ crassæ, frigidæ, glutinosæ. Pugnat & secum Galenus qui ex hypothesi statuit, si materia crassa est, convulsiones facit. Atqui eodem auctore & oculato teste crassa frigidaque materia est: potius itaque convulsiones inferret. Nec video quid respondere possit Galenus. Si enim dicat a crassa materia efferri vaporem malignum qui strangulatum indicat, videbitur effugere, quum vapor idem non sit quod materia crassa. Ut autem Epilepsia fiat, crassam oportet esse materiam, ut aphorismus docet. Si quia excitatur vapor a materia frigida, orgasmum quemdam efficiens, inducitur strangulatus non Epilepsia, aliud absurdum consequetur. Nam id pugnat doctrinæ Hipp. & Gal. Hippoc. ex sententia τῶν ἰαρῶν πνευματικῶν negat fieri Epilepsiam & reliquas convulsiones sine flatu & subtili materia agitante. Galenus ad sternutamentum, quod cum Epilepsia analogiam habet, requirit naturam quamdam flatulentam. Ut autem res proposita definiatur, dicendum est duabus de causis spermaticam materiam convulsiones non facere, tum quod nervos immediate non obsideat: horum enim obsidio convulsionum aut paralyseos auctor est: aliaque est natura humoris patientibus nervis paralysin excitantis, alia ejus qui spasmos indu-

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

5. cap.

Gal. c. 2. l. 1. de loc. aff.

Apho. 45. l. 3. & c. 37. lib. 3. de loc. aff.

Hipp. l. de flatibus.

Gal. com. in aph. 51. lib. 7.

Quæstionis explicatio.

inducit. Affectio hysterica aliquid commune habet cum paralysi: Spermatica autem materia Epilepsiam non infert propter peculiarem quamdam naturam, quam explicare difficile est. Quamquam non est parum probabile quin si illa crassa frigidaque materies anteriores ventriculos cerebri occuparet, aut Apoplexiam aut Epilepsiam induceret. Quæstio posterior subobscura est magis, qui tanta refrigeratio & νωθρότης lentitudo & effeminatio corpori contingat. An vi humoris? an vi vaporis? Si materia spermatica putret cur vapor non effertur calidus præsertim a loco calido eo modo quo & in febribus, ut in quartanis & Epialo, quas accendit humor frigidus actu & τῇ ἐνεργείᾳ; Nisi dicas in quartanis & Epialo horrores & algorem inferri initio paroxysmorum, qui durare posset nisi reaccenderetur humor. Et in hysterica passione si calor humori adeo frigido impressionem faceret aliquam, & domaret, febris calefactioque contingeret, sed est inexpugnabilis ille humor, & vix πεπάσματα admittit. An est multus humor qui hystericum strangulatum facit. Aetius pugnantia continet. Nam quum adduxit historiam mulieris hystericæ quæ effusa per sinum pudoris multa materia spermatica liberata est, ait multam materiam excerni quæ sensim coacervata est: paullo post scribit, mirum non sit si ex minima humorum mole tanta, totqne accidentia contingant. Exemplum de veneno adducit quod paucula quantitate varias infligit molestias. Si minima humorum moles, cur dixit liberatam esse hysterico paroxysmo effusione multæ materiæ? Debet potius confugere ad malignam qualitatem, & naturam flatulentam quæ conclusa latet in semine aut in menstruo: quod utrumque quum a naturali symmetria descivit, incredibile quantis damnis nos oppleat ac obruat. Et revera confusius obscuriusque rem ipsam Aetius est prosecutus: melius & clarius Galenus. Restat unum de ista tam insigni refrigeratione quam inducit non materia, sed vapor. Nam materia in uteris conclusa manet, non rapitur alio, declarat ex utero ipso excretio. Si materia ipsa, Aetio auctore, tantam refrigerationem causatur, cur & gypsea vitreaque pituita in intestinis contenta non inducit quid simile? At intervallum locorumque distantia non patitur. Sic a vapore maligno ipsa clades & pernicies. Paucus & exiguus est vapor: fateor quidem etiamnum exiguum vaporem bellum naturæ posse indicere, & ejus œconomiam labefacere, at quomodo tanta refrigeratio actu inducitur? At ex Galeni sententia dum loquitur de iis quæ actu frigida sunt, & quæ naturam oppugnant, quicquid agit, etiamsi valentissimum, aliquam tamen magnitudinem habeat oportet: sic quæcumque frigiditate interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse: frigidus est vapor qui a semine corrupto exspirat, isque paucus, vix itaque auctor tantæ refrigerationis erit. At nos dicemus eorum quæ frigiditatem lædunt duo esse genera, quædam excessu tantum frigoris interimunt, alia non solum excessu, sed & maligno vapore qui corpus ipsum medicamenti comitatur. De prioribus agit Gal. in tertio de simplicibus, de posterioribus locus notandus est in quinto. Sunt quæ tota substantia (ait Gal.) nobis contraria sunt, vel si minimum

Locis ante citatis.

An refrigeratio a materia in utero conclusa aut a vapore.

Cap. 23. lib. 3. de simpl.

mum

mum eorum assumtum fuerit, ut pityocampe & thapsia, solanum manicum. At solanum hoc quarto gradu frigidum est, sed præter manifestum frigus venenata quædam vis in eo reconditur. Atque ita de utraque quæstione sancitum oportuit. *Gal. c. 19 lib. 5. de simpl.*

Essentia itaque hysterici strangulatus consistit in collectione suppressioneque seminis & menstruorum, a quibus ob moram flatulentus spiritus exspirat qui principes corporis partes invadens, defectiones animi, perfrigerationem totius corporis, nec non respirationis quamdam privationem adducit. Ut autem semen & menstruum specie distinguuntur, ita quæ corruptela semini inusta corpori communicatur, ea symptomata magis terrifica advehit, quam menstrui putredo & contaminatio. Quod Gal. sexto de locis affect. explicat. Itaque aliam affectus ideam suppressum semen, aliam menstruum repræsentat, immo (quod notandum valde) Galenus videtur statuere uteri perversionem a retentis menstruis potius esse, & ligamentorum repletionem, semen autem retentum perversionem non facere. Ac si diceret hystericam affectionem a menstruo suppresso magis esse materialem, & nonnisi larga copia longaque mora molestias facessere (quod pleræque declarant quibus satis diu supprimuntur menses sine id genus terrificis symptomatis) affectionem eamdem a suppressione seminis minus materialem, quod in spiritu, ichore, flatuque efferato potius consistat. Verba Galeni hæc sunt, uteri perversiones ad suppressa sequuntur menstrua, quæ vero citra perversionem, aut menstruorum retentionem infestant viduas, molestiæ hæ ob retentum semen evenire putantur. Quasi vero persuasiones istæ uteri collectionem seminis non sequantur. Tamen paullo ante contrarium plane scripsit, viduæ quædam quæ æque ac ante a menstruo repurgantur, ea symptomata hysterica patiuntur. Nam medicæ seu medicastræ mulieres (græce *ἰατρεῖναι* quam tamen vocem Aelianus negat vere græcam) quæ viduas exquisite contigere, fatentur circa uterum quasdam suppressi seminis notas adesse, Nam cervix inclinata videtur, ac si retractus sit uterus, interdum velut ad latus dimotus. Ergo perversio uteri etiam ex seminis suppressione contingit, si modo istis mulierculis fides deroganda non sit. Ut dicam quod sentio, suppresio menstruorum quoniam mole & substantiæ quantitate tantum incipit sollicitare naturam, non solent gravia symptomata surgere, nisi vasa & ligamenta pleniora convellantur: Itaque ob plenitudinem istam manifesta uterorum perversio & ad latus inclinatio percipitur: quantam non infert suppressum semen, quod mole exigua vaporem ex se mittit perniciosum & naturæ nostræ primordiis apprime adversum. Declarat summa perfrigeratio, ac si calor noster naturalis oppugnanti irruentique hosti victus cederet. Semen enim ex se frigidum est, ratione spiritus infusi calidum, ut non abs re dixerit Hippoc. (quamquam hoc problematicum) coitum calfacere, quod per eum rei frigidæ contingat excretio. Quicquid sit uterus, horum malorum radix & fons exsistit. Ut mirum sit cur aliam in opinionem Aetius discesserit, quum tamen verba Galeni ex sexto de locis affect. transcribat:

In quo consistat essentia strangulatus hysterici.

Cap. 5. & Aetium c. 68. ser. 4. teerab. 4.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

Uterus fons & radix hystericorũ sympt.

Cap. 68. serm. 4. tetrab. 4.

eamque opinionem ipse effingit, & magni interest an ea vera exsistat an non, verba ejus hæc sunt, sciendum affectionem hystericam non solum ob uteri ascensum fieri, vitioso humore in eo collecto, sed sæpe etiam ex ventris repletione utero affectionem remitti. Et aliquando hepatis aut splenis causa, vasa ex quibus uterus dependet, retrahuntur. Quæ omnia præter rationem dicta videri debent. Ego vero hoc dictum ab Aetio puto bifariam intelligi posse, vel quod congeries humorum in ventre inferiore contentorum, præsertim qua parte major cum utero consensus & vicinia est, potest vel ob copiam molesta esse; vel ob qualitatem infesta, quum præsertim rerum jucundarum & ingratarum sensum quodammodo habere uterus videatur. Maxime vero id fiet si venæ hepatis & splenis & præsertim quæ ad uterum feruntur vasa sanguine aut humore turgeant. Vel quod probabilius est, id ex vulgi opinione pendet. Vulgo enim videmus ancillas & virgines nimium gulæ deditas præsertim si pinguiori sint aqualiculo, & horariorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inæqualitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant. Tamen vere non est. Sed quoniam in isto humorum impetu perturbationeque ob partium cum partibus consensum vix incolumis uterus esse potest, quæ peculiaria quædam inducit symptomata, politico potius loquendi modo, quam quod res ita habeat, uterina affectio nominatur. Causas, sedem, ideas, differentias, generationisque modum hysterici strangulatus explicuimus, nunc brevi expediendum quiqus hic affectus quadret, deinde per causarum explicationem curandi methodus exstabit. Morbus hic hieme & autumno, ob cruditatum copiam paroxysmum provocantium, magis infestat quam alio tempore (quamquam potest vere facile exacerbari quod semen & sanguis facile redundent, & quo humorum fusio fiat quæ morbos a plenitudine facile accersat ut accurate Gal. in apho. explicat) & juvenculas præsertim salaciores prehendit, steriles, viduas præsertim marito multum salaci, nec non steriles præsertim vi medicamenti factas. Nam quum naturalis est sterilitas, tantus sanguinis & seminis ardor & impetus non adest. Moniales non carent his molestiis, aut quæ sponte continent sese, aut quæ maritis parum mulierosis nupserunt. Hæc facilius eo surgunt si vel illecebris, vel mammarum aut pubis contactu pelliciantur ac incitentur. Signa aliquot ante tum instantis strangulatus, tum jam præsentis prodidimus, quibus & hæc breviter adnectemus. Uterus multis dolet ac tumet, & tunc non eriguntur facile sed curvatæ in ventrem incumbunt indolentius, & conantur ascensum, quem falso comminiscuntur, prohibere. Sitis urget a tetro vapore excitata. Crura facilius labant, quia a cerebro remotiora, & parti affectæ viciniora. Omnia hæc in paroxysmo augentur. Plurimæ mortuis simillimæ post triduum revixerunt. Plurimæ in ipsa accessione præsertim quum gravior urget causa, &

Ollis dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

Nota.

Notandus valde locus.

Com. in apho. 15. l. 1. & aph. 17. ejusdem.

Distin-

Diſtinctionis ſigna explicuimus, quibus tibi innoteſcat an uterus aſcenderit, an vero ſtrangulatus adſit. Etſi enim in ſtrangulatu uteri aſcenſus quidam aut inclinatio conjicitur fieri, alia tamen atque alia utriuſque ratio exſiſtit. A flatu, a menſtruis, ab odore rerum εὐωδῶν, aut inflatio ipſius uteri aſcenſus fieri dicitur, & ſymptomata ſuffocationi quidem ſunt ſimilia, ut vertigo, ſuſpirium, ſcotoma, capitis dolor, cibi faſtidium, nauſea, ructus, inteſtinorum crepitus, maxime ſi flatus adſint. Gravitas & oppreſſio tamquam a rotundo corpore circum umbilicum ſentitur. Si perverſio in latus fiat, ſive in anticam, ſive in poſticam partem, gravantur, dolet, tumet vel ilia, vel pecten & veſica, vel inteſtinum rectum, quorſum ſcilicet uterus devergit. Si coeat mulier, ſemen non ſubit: obſtetrix id digito deprehendit. His ſignis colligas aut ſuppreſſionem menſium, aut ſeminis ſymptomaton cauſam eſſe. Si ſymptomata graviora, ſi ſubita, ſi ſtatim dyſpnoea, mox apnoea, ſi crura ſurſum contrahat, ſi ſumma perfrigeratio contingat, ſi ab utero ad cor dicat ſe ſentire quippiam attolli, ſi mulier viroſa, ſalax, diu continens, aut ſi virgo frequenti baſio utens, & congreſſu colloquioque amatorum, ſi carnoſa, otio utens, ſi ei menſes reſponderint, hanc labem a ſemine eſſe deprehendas. A menſibus eſſe levitas ſymptomaton docebit, ſi menſes ſubſtiterint, ſi plenitudinis argumenta, mammæ tumentes, corpus grave, caloris ad faciem recurſus frequens, ponderis ſenſus ad os pectinis, ſi colli & aliarum partium dolores. Si ad melancholiam ſuppreſſus ſanguis accedat, mæror adeſt, ſi pituitoſus ſit, pigrities adeſt corporis, albedo, multa ſputatio, ſi bilioſus, vehementer ocyorque motus. Hyſtericam ab Epileptica diſtingues, quum Epileptica eſt non recordatur eorum quæ contigerint, non audit, non videt, ſpuma in os occurrit, ſi præſertim malum vehementius, menſes ſuppreſſos non habet, crebro coitu læditur, contra hyſterica juvatur. Apoplectica ſine reſpiratione eſt, ſine motu ullo, ſine gemitu. Lethargica autem febrem habet lentam, una fere corporis parte qua tumor eſt, dolet, pulſum habet magnum & undoſum, hyſterica rarum & convulſorium: item audit vocantes, ſi mitius malum, nonnulla reſpiratio, meminit actorum dictorumque ſæpe, febris eſt expers, niſi forte in utero vitium aliquod ſit, ut inflammatio. Porro ſuffocatio a ſemine tanto deterior eſt ea quæ a ſanguine quanto ſemen prolificum eſt tenuius, in generatione actuoſius, & ipſo menſtruo efficacius. Nec omitti debet quod ante dictum eſt non ſolum aut ſemen retentum, aut exuberans menſtruum hujus affectionis cauſam eſſe, ſed & collectos pravos humores in uteris ipſis: hinc & ſexagenariæ mulieres annos & ſeminis & ſanguinis egreſſæ hyſtericæ fiunt ob cumulum. Vide ergo quantum ii peccent qui falſa opinione de aſcenſu uteri perſuaſi, ut fugent uterum proliciantque grata ac ingrata ſuffiunt. Quod ſi nulla hyſterica paſſio foret ſine aut perverſione uteri, aut ejuſdem aſcenſu, tolerabilius quidem hoc factum foret: ſic majus multo incommodum inde conſequitur, quod utroque ſuffitu caput impleatur, quam ex fuga uteri commodum, quum uterus ſæpe ſuo in loco conſiſtat. At vulgaribus mulierum reme-

Uterus dolet, ſed de ea doloris ſpecie credendum mulieribus hinc Gal. ridet Archigenem qui ſtuduerit explicare omnes doloris uteri ſpecies, quum tamen eum non tulerit.

Hyſtericas mulieres ſi ineantur certum eſt ſtatim concipere.

Hyſt. ſuff. cauſa non ſolum ſemen aut menſtruum ſed & pravi humores.

remediis fidem facit quod unam aut alteram allevatam viderint. Et quum ut plurimum post alicujus remedii usum, tametsi plurimum efficiat, aut saltem non possit, æger restituitur, fortuitam hanc curationem inani suo remedio attribuentes, illud jactitant, venditant, pro secreto asservant, & præ illo methodicas medicorum observationes & regulas parvi pendunt. Ego vero suffitum suaveolentem ad os uteri ideo profuisse conjicio, non quod uterum aliorsum raptum attrahat alliciatque, sed quod illuviem in utero contentam prolectet vasis reseratis, aut quod crassam materiam attenuet incidatque. Et hæc ratio probabilis est. Gal. enim dum suffituum usum explicat, ait, suffitus aromaton sua vi vasa obserata aperit, humorum crassitudinem extenuat, obstructiones incidendo tollit. Et totum corpus per uterum suffiri potest in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus eam quæ ex suffitu contingit, capitis gravitatem, præsertim in febribus. Ex his duo elicere possumus ad præsentem disputationem accommodanda, prius est, quod dixit in febribus maxime, timendum esse usum aromaton, quod hæc dolorem capitis qui adesse solet, adaugeant. At hysterica passio expers fere febris est, nisi sit uteri aliqua phlogosis quæ adesse potest, & causa esse strangulatus uterini: siquidem auctore Gal. & perversio uteri, & inflammatio purgationem ejus sistere potest, & proinde strangulatus causam accersere. Posterius, quod tuto suffiri potest sinus pudoris, tum ut uterus stimuletur, calfiat, humor præparetur, evacuaturque tandem, tum ut totum corpus humidius & frigidius incalescat. Sic eo fine aromata sunt profectura, non autem ad ascensum prohibendum, ut male & mulieribus & medicis persuasum est. Ut tandem ægras ipsas satis tetro malignoque vapore infectas desinamus suffire rebus ad os admotis quæ fœtoris & nidoris excellentia cetera sunt superatura. Hoc enim male reique inscitia, & simiarum more, imitatione tantum & gestu hactenus est factitatum. Quamquam is non sum qui non potius experientiæ certa ratione firmatæ assentiar, quam meæ opinioni præjudicatæ. Tamen vix mihi persuadeo, nisi ascensus manifesti argumenta adsint, tam fœdo tetroque suffitu quicquam oppressis strangulatisque ægris afferri. Sed omnes hac in re suo utuntur judicio. Nisi forte dicant ideo res fœtidas naribus adhiberi quod ingratus earum odor spiritum vitalem & animalem sopitum facilius moveat, & naturam ad resurgendum facilius incitet ac impellat. At non animadvertunt oppleri cerebrum id genus vaporibus: qui si sanum replendo feriendoque lædunt, multo magis & ægrum. In hysterica passione alias intentos nos esse oportet in profligando paroxysmo, alias in præcavendo ne postliminio redeat malum. Siquidem sæpe stata periodo redit periculum mortis intentans ob respirationis usum quem adimit si res gravius urget. Ut autem causam rescindamus, quoniam curationis momenta ex varietate & corporum & causarum petuntur, alia medendi ratio in his sese offert, alia in illis. Si virgines sunt aut moniales a pessis & priapiscotis temperandum ne hymen & claustrum pudoris violetur. Magna tamen vis est in pessulis: major si vir lacertosus ostiolo pessulum obdiderit.

Com. in aph. 28. l. 5. Aphor.

Ibid.

Hysterica passio fere febris est expers.

11. *Videndum præterea est an mulier sit hysterica, quod alia medela sit ineunda ratio, ne feta & fetui officiatur.*

diderit. Aliud quoque consilium ineundum si affectio fiat ob ventris repletionem aut propter viscus aliquod, quod ante exposuimus ex Aetio. Aliud quum viduæ sic afficiuntur: aliud quum vetulæ sexagenariæ aut virgines multa humorum colluvie scatentes. Præterea non idem factitandum quum suppressi sunt menses ac quum semen, nec idem faciundum quum strangulatus est a repletione aut ab inanitione quadam. Nam & Aetius docet refrigerationem hystericæ passionis causam esse posse, & Rondel. cap. de suffocat. ait se observasse post largam mensium evacuationem illam contingere, quod uterus flatu repleatur, qui distendens hoc afferat. Rondeletius hoc descripsit ex cap. 68. Aetii serm. 4. tetrab. 4. Sed in paroxysmo ipso quidvis agendum ut a casu præcipiti languidas moribundasque vindicemus: quin & omnia fere præpostere aguntur. Ac primum & maxime commune remedium & ab antiquis & a recentioribus usurpatum est suffitus fœtidarum rerum ad os: ingesta autem suaveolentium copia ad sinum pudoris: quod eo factum est quoniam omnibus persuasum, in iis affectibus uterum de suo moveri loco, ascendere, & comprimere præcordia: qui dum fugit graveolentiam rerum ori adhibitarum, sequitur amplectiturque ea quæ bonum fragrantemque spirant odorem: in quo duo animadverti debent: Si in hystericis strangulationibus non sit uteri ascensus; sed sæpe eo in sua sede stanti id symptoma ob vaporem solum contingat qui partibus primariis infensus sit, quorsum pertinet suffitus rei jucundæ aut contrariæ? Item quum cerebrum obsessum sit & veluti attonitum, minus quadrare videtur rerum fœtidarum suffumigatio, quum ea caput repleat plurimum. Omnis enim rerum calidarum suffitus καρηβαρίας inducit: at gravitates capitis ad sopitam jam ejus vim & veluti sensuum ligationem a vapore maligno & frigido accedentes plurimum afferunt damni. Immo & hoc Rondeletius annotat usu rei nidorosæ & graveolentis, Epilepsiam induci. Quod ad curationem spectat ut mulier a paroxysmo promte liberetur.

Apho. 28. l. 5. aphor.

Suffitus aromatum καρηβαρίας inducit.

Cap. de Epileps.

Hystericam mulierem spina recta collocabimus, ut facilius spiret, laqueos pectoris & ventris solvemus, nomen ad aures inclamabimus, pili convellentur, manus, & pedes primum seorsum, post in medio & imo dolorificis vinculis vinciemus: Pannis calefactis & asperis corpus fricabimus, & sal quoque aspergemus quo frictio asperior sit, plantis pedum oleum laurinum, nardinum, aut irinum, aut costinum illinemus. Sive autem uterus loco dimoveatur, sive vapores sursum eleventur, non alienum erit cucurbitulas applicare. At non eo modo adhibebuntur quo solent mulierculæ quæ figulina aut stannea vasa umbilico adhibent; cohibent enim quo minus in suum locum recedat, & vasa repleta quodammodo sursum trahunt, nam ille situs superior est quam deceat. Præstat itaque inguinibus affigere quod uterum attrahant propter uteri ligamenta quæ illo pertinent: juvat quoque earum applicatio ad imum ventrem. Quoniam autem invaluit usus ut naribus fœtentia adhibeantur ad naturam excitandam quæ sopita est, accipiatur galbanum, opopanax, assa fœtida, petroleum, oleum ex gagate: quin & lapis gagates & thracius

Suffocat uteri remedia dicata.

Rondeletius.

Gal. 9. Dioscorid. c. 103. & 184. l. 5. (qui viribus sunt affines ex Galeno & Dioscoride) admotus naribus præsertim si igni ante appositus fuerit, ob gravem quem spirat odorem, vim habet fugandi uterum. Sexcenta alia sunt quæ odorata possunt uteri strangulatui occurrere. In primis autem valet castoreum, blatta bizantia qui Serapioni & Avicennæ idem quod onyx seu unguis odoratus, Com. in c. 8. l. 2. Cap. 8. l. 2. Actuario conchula indica odorata: non est autem os narium purpuræ ut defendit Matthiolus. Blattium ergo bizantium sive onyx & unguis odoratus, qui ex conchyliorum genere (tegmentum enim conchylii dicitur) strangulatum uteri suffitu ad nares prohibet. At dices, qui hoc fit quum gratus spiret odor, immo odoriferum malabathrum olim redolebat, sic potius evocabit sursum uterum? Dioscorides ait quodammodo castoreum olere, cur ergo suave olens erit? Matthiolus argute respondet suavem illum odorem partibus quidem tenuibus onychis inhærere, qui vi ignis facile exhalat, testa autem quæ remanet grave quid respirat, quo fit ut ea ratione strangulatum arceat, laudant plurimum si nares suffiantur, hoc Potu. quod sequitur. Potu autem diductis dentibus hoc injici potest.

℞ *Galbani, assæ fœtidæ & castorei an. ℥ iii. galbanum in aceto solvatur, adde sulphuris vivi ℥ ii.*

℞ *pulveris hieræ & theriaces antiquissimæ, an. ℥ ss. pulveris coryophillorum ℈ i. cum vino aromatite, aut cum aq. theriacali aut imperiali, fiat potus, vel,*

12. ℞ *maceris ℥ ss. nucis mosch. ℈ i. cum ℥ ss. cum vino aromatite fiat potus cap. Si castoreum in pulverem redigi posset, juvaret quoque potum exhibitum. Sin minus formentur pilulæ aliquot quæ dentur devorandæ si* Mesuaus c. de tussi humida. *modo morbus permittat, quoniam deglutitionis munus intercipit. Veteres compositionem commendarunt quæ ab effectu eximio quem præstat, mirabilis dicitur, cujus auctor est Mesuaus.*

Pilulæ. ℞ *castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicæ nardi, costi galb. opii an. ℥ i. croci ℥ ss. cum melle a spuma fiat massa, de qua cap. ad magnitudinem nucis avell. cum aqua mellita. Ad eam formam alia institui possunt.*

℞ *rad. dictam. tormentillæ & tunicis an. ℈ i. costi, spicæ, piperis longi, cinnam. zedoariæ an. ℥ ss. castorei ℥ ss. theriaces ℈ i. vel aureorum alexandrinorum ℥ ss. pulveris caryophillorum & nucis moschatæ an. ℥ ss. fiet veluti opiata, vel massa pilularum, vel si pulveres seligi possunt accipientur, & infusæ in jure aut aq. convenienti potui dabuntur.*

Pilulæ de Sagapeno hic non debent omitti, tum in paroxysmo si fieri potest ut exhibeantur, tum extra paroxysmum. Ad uterum fugandum dant ℥ i. pulveris agni casti cum hydromelite tepente: miraculo prodest. Valet hoc:

℞ *sigilli Beatæ Mariæ ℥ ss. radicis dictam. tormentill. tunicis an. ℥ i. cinnamomi ℥ ss. coque in vino albo & pauca aqua, detur potui, confert plurimum.*

℞ *galb. & assæ fœtid. an. ℈ i. agarici ℥ ss. cum pauca theriaca f. pil.*

℞ ca-

♃ cumini ʒ i. ſ. agni caſti pulverizati ʒ ſ. cum decocto abſinthii & rutæ fiat potus.

Vel ſequens potus dabitur, quæcumque autem dabuntur aromatizabuntur cinnamomo.

♃ baccarum juniperi pulverizati ℈ i. granorum pœoni. femin. aut maris in pulverem redactorum ʒ i. cum aqu. artemiſi. vel cum decocto ejus fiat potus, addi poteſt pulveris ducis ʒ i. Non ſolum autem ſemen pœon. ſed & radix ad eum ſtrangulatum potu confert. Nil erit incommodi ſi ea omnia dentur cum vino albo aromatizato: potentiſſime enim digerit, & penitiſſime ſubit. Eodem pertinet decoctum ſeminis & rad. ſeſeleos, item & urtic. Paratu facile eſt cornu cervinum uſtum naribus admotum.

Magna vero vis eſt in frictionibus, inſeſſibus, balanis ſeu colyriis, & ſuffitibus partium inferiorum, nec non peſſulis tum in paroxyſmo ad naturam irritandam, tum extra paroxyſ. ad reliquias morbi tollendas, impediendumque ne morbus recidat recurratque. Si non ſit ſuſpicio *Syrupus.* aut inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut ſanguinis ferventioris, in congerie pravorum humorum obſtruentium & majorem ſpirandi difficultatem inducentium, valet ſyrupus is quo hyſtericam mulierem uſam vidimus magno profectu.

♃ aqu. vit. ℔ i. ſacchari quart. 3. aqu. roſarum & artemiſiæ aut liliorum an. ℥ iii. aqu. theriacalis ℥ i ſ. cinnamomi & nucis moſch. an. ʒ ii. dictamni ʒ i. ſ. fiat ſyrupus aſſervandus in uſum, vel parabitur hæc aqu.

♃ parthenii, trifolii odorati, meliſſophylli, verben. betonic. coſti dulcis, artemiſiæ, an. m. iii. ſeminis ſeſeleos & pœon. an. ℥ i. rad. pœon. & filicis, tormentill. eryngiorum an. ʒ. 6. dictamni & rub. tinctorum an. ℥ ſ. mentaſtri, mercurial. bipinell. peucedani, ocymi, hyſſo. ſerpilli an. m. i. ſeminis urtic. & juniperi & citrii an. ℥ ſ. theriaces ℥ i. pulveris diamargarit. frigidi, dialacc. & diacalaminthes an. ʒ i. fiat omnium confuſio & deſtillatio in alambico deſtillata aqua in uſum aſſervetur ut ſuccurratur eis mulieribus quæ a corrupto ſemine, aut frigida intemperie, aut corruptis in utero humoribus hyſterico ſtrangulatui ſunt obnoxiæ. Si mulieres hyſtericæ jam corruptæ fuerint juvat indere peſſaria, eaque ſubinde repetere, quo major eorum vis ſit.

Semen urticæ præſertim id quod ſemen lini refert majore quantitate præbitum lædit auctore Matthiolo in Dioſcoridem.

♃ origan. calamenti, fœni burgund. matricariæ, galiopſeos an. m. i. ſeminis ſeſel. baccarum juniperi, ſeminis dauci, baccarum lauri an. ℥ i. filicis, rubiæ tinctorum an. ℥ i. fiat decoctio in vino albo, foveatur ſinus pudoris, deinde ſubjiciatur peſſus qui ſequitur. *Fotus.*

♃ ladani & opi cyrenaici (benion vel vocant) an. ℥ ſ. an. ʒ 6. pulveris hieræ diacolocynth. diaſatyrii, diatrion pipereon & Ariſtoloch. an. ʒ i. zibeti grana duo aut moſchus, aut pulvis aromatici roſati, aut diambræ, & cum pauca terebinth. fiat peſſus cum ſyndone, aut panno ſerico. 13. *Peſſus.*

♃ opopanacis, bdellii, gummi elemi an. ʒ ii. benion. ſtyracis an. ʒ i ſ. pulveris lavend. & melanthii & ſtyracis liquidæ an. ʒ i. fiat peſſus cum cera ſi opus ſit aut tantillo terebinth.

♃ myrrh.

℞ myrrh. troglodytic. ℥ iii. gummi elemi & theriaces an. ℥ i. pul. hier. ℈ i. agarici non trochiscati ℥ ſ. pulveris dictamini, ireos & Ariſtoloch. an. ℈ i. cum tantillo ceræ, aut mell. cocto, aut ſucco abrotani, aut ſampſuchi
14. *fiat peſſul.*

Itaque gummi ipſis aut terebinthinæ, aut adipi alicui ſi forte defuerint illa, aut etiam melli addi poſſunt pul. Ariſtol. florum laven. roriſmar. ſeminis urticæ, melanthii, aloes, ſagapeni, dictamini, acori, ireos, rubiæ, ciclaminis, bryoniæ, & ali[illegible] id genus. In penuria horum omnium roſmarinus, abroto. ſampſuch. ocymum, ſerpil. artemiſ. parthenium, rubiæ, & maxime mercurialis, quæ tunſa peſſuli inſtar immittentur in collum uteri. Vel exprimentur ſucci qui cum melle mixti poſt ejus coctionem pro peſſulo immittentur. Omiſimus trochiſcos aliptæ moſch. de gallia moſchata & de myrrha, vel diambræ, qui vel ſuffientur, vel cum peſſis conjungentur ad uterum excitandum, ut colluviei exitus pateat. Maximas autem habent opportunitates ſuffitus, tum ad virgines hyſtericas, tum ad eas quæ peſſum non admittunt. Hinc enim ſubſtitui ſolent balani hedricæ, quæ in anum immiſſæ ob uteri cum recto inteſtino conſenſum, uterum juvant, & inſeſſus.

Balani. *℞ ladani ℥ iii. mellis parum pulveris zinzib. & galliæ moſch. an. ℈ i. theriac. & confectionis alKermes an. ℥ ſ. cum tantillo terebinth. fiat balanus immittenda in anum aut ad collum veſic. cavendum ne irritato aut ulcerato veſic. collo inducatur dyſuria, aut ardor urinæ.*

℞ pulveris alipt. moſc. & galli. moſch. & lavendul. an. ℈ i. benioni, ſtyrac. liquid. & myrrh. troglodyt. & ladani an. ℥ ii. fiat cum pauco melle cocto peſſus aut balanus indenda in anum. Vel trochiſcos ex iiſdem conficiemus. Vel pulveres prædictos melle cocto excipiemus: hedricas balanos apte effictiuri.

℞ gummi elemi ℥ i. pulveris caryophyll. ℥ ii. cum cera fiat peſſus, vel per ſe imponatur.

Vel per metrenchyten injectio fiat ex decocto herbarum, florum, ſeminum, & radicum prædictarum ad excitandam naturæ vim, recreandos ſpiritus vapore juris infuſi toti corpori per cæcos ductus concitato, tum ad diſſipationem auræ venenatæ vitæ arcem obſidentis. Suffietur autem libanus, cinnamomum, coſtus, verbena, ciclamini, lignum aloes, cedrus, meliſſophyllum & caryophyl. calaminthes, artemiſia, rub. moſchus, alipta & gallia moſch. ambarum, pulegium, juris florentiæ, cotto imbutus moſcho ſinui pudoris apponetur, cypperici caryocalamus aromat. eodem pertinent. Præ ceteris autem juvat plurimum fricare partes pudendas queis ſenſus exquiſitus vernaculus eſt: ideoque obſtetricibus aut clinicis mulieribus imperandum ut oleo moſchatellino, aut de ſpica, aut laurino manus imbuant, & ita immittant, in collum uteri. Ditiores a paroxyſmo liberabis facile ſi in oleo laurino, aut coſtino, aut irino diſſolvatur ℈ i. moſchi & galliæ moſch. pulvis, & hoc linimento os vulvæ linatur. Immo ventri admoveatur hoc emplaſtrum.

℞ galb. & opopan. an. ℥ i. zibeti ambr. an. gran. duo. pulveris alipt. moſch.

moſch. ℈ *i. theriaces* ℥ *ſ. miſce & in aluta extenſio fiat.*

Si mulier gravida eſt, cavendum ab iis quæ tetrum odorem ſpirant, 15.
quod ea averſatus uterus forte vi ad partes inferas ferretur, & abortionis metum minaretur. Si ad vulvam adoleant aromata, verendum quoque ne oris uteri apertione aqua afflueret, & una cum ea fetus, aut exſuccus arenſque in utero non ſine vitæ diſcrimine remaneret. Veteres gravidas hyſtericas concubitu mariti a paroxyſmo vindicari aſſeverant, item & viduas ſi ſeſe viro commiſcuerint. Nam ludi venerei intermiſſio eam calamitatem advehit. Errhina quoque valent ut pulvis pyret. piperis, melanthii: naſturtium, Elleborus quoque ipſe. Interea clyſteres injicientur eo modo parati. *Errhina,* *Clyſteres.*

℞ *ſeminis ſeſeleos, cumini, pœoniæ & baccarum lauri & juniperi an.* 16.
ʒ *iii. radic. ariſtoloch. rad. pœoniæ, phu, an.* ℥ *i. ſampſuchi parthenii, filicis, roriſmar. peucedani, valerianæ, galiopſeos. an. m. i. ciclaminis* ʒ *ii. fiat decoctio addendo agar. recenter trochiſc.* ʒ *iii. in col.* ℔ *i. diſſolve vini optimi alb. vel odoriferi, vel aromatitis* ℥ *iiii. confectionis de baccis, mellis mercuri. an.* ℥ *i. ſucci mercurial. loco mellis* ℥ *iii. diaph. aut benedict. aut Electuarii indi. aut diacarth.* ℥ *ſ. ſyrup. roſarum pallid.* ℥ *ii. Poteſt addi terebinth. theriaca, mithridatium, aurea alexandrina: pulveres electuariorum prædictorum. Nec abs re ſyrupum roſarum pallidarum adjecimus, quod ejus uſus plurimus ſit ad ſeroſos & acres ichores deturbandos, qui ſunt omnis venenatæ qualitatis maxime ſubjecta materies. Nec etiam ſuccum ireos, aut ebul. aut mercur. aut braſſicæ marin. aut betæ infundere alienum erit.*

Nos autem probamus duo quæ ab antiquis uſurpantur, ut caput primum oleo de ben. irino, de majorana, de ſpica per embrochen foveatur: in ſummo ſuffocationis periculo cauterium adhibebis. Et ad diſſipationem flatus maligni ventriculi litus & fotus ex iis quæ diſcutiunt flatus, 17.
ſi prius omni modo tentaveris ut vomitio provocetur. Quamquam ante docuimus id minus Avicennæ probari. *Savanorola ex Avicenna.*

℞ *malabathri, ſpicæ nardi, ſpicæ coltic. juniperi, ſcoenuanth, cypp.* *Fotus.*
calami aromati. carpobal. xylobal. an. ℥ *ſ. foliorum major. arthemiſ. abſinth.* 18.
an. m. i. acori. ʒ *ii. ligni cedri* ʒ *i. ſ. cinnam.* ℈ *ii. fiat decoctio cum ſemine lini fœnig. ameos, ſeſ. juniperi & lauri & hederæ ſaccis, fiat fotus ad ventrem & abdomen. Incoquentur autem iſta in vino alb. aut aromatite pro ditioribus.* 19.

Poſt fotum quid oberit partes lienere oleis chalaſticis vulpino, coſtino, irino, de balano myrepſica, nardino, nucis moſchatæ, jaſmino & ceteris id genus?

Sed quum a paroxyſmo liberata eſt, quod fit maxime quum aquoſa quædam excrementa, aut ſemen rerum ſuppoſitarum vi fluxerint, tum cogitare oportet, ne morbus recurrat. Quum ſuppreſſi ſunt menſes, aut intermiſsa venus quæ coacervat ſemen, potius repetit morbus. Gravidæ enim etſi hyſtericæ fiunt, minus tamen de his ſollicitos eſse oportet, ſed tantum de paroxyſ. ſuffocationis metu. Ceterum ſi menſes ſubſiſtunt, ac

inde

inde mali labem conjicis, in id incumbendum ut menſes cieas. Immo contra quam fit in hyſterica paſſione a ſemine, juvat plurimum reſerare venam malleoli, aut poplitis ſi peritus chirurgiæ adſit. Ac præmittere conveniet fotum crurum & tibiarum ex herbis ante dictis, quia hoc in affectu calor fere obruitur, ideoque ſanguis & ſpiritus amne alveoque libero non fluit. Ac niſi fluat, Æthiopem lavas. Præterea ſi qua te occaſio ab hoc conatu avertat abducatque aut ſanguiſugas aut cucurbitulas majore cum flamma, cæſuriſque punctim factis adhibebis, quod ſectionis vicem ſuppleat. Immo ſit magna ſi plenitudo & morbus dat inducias ne malleoli ſectio advocans vi ſanguinem copioſum tamquam conculcatum, ut ſic loquar, majorem obſtructionis cauſam afferat, e re futurum eſt ſi largius e cubito ſanguis ducatur, ut ſequenti die, aut maturius ad malleolum properetur. Denique in paroxyſmo tuto id fieri poteſt, niſi forte prægnans mulier fuerit. A ſectione malleoli abortionis aut partionis metus foret, non tantus ex gibberi ſectione. Immo ne tentanda quidem in gibbero, licet menſtruum ſuppreſſum mali auctor ſit. Niſi plenitudinis magnæ affuerint argumenta, ut propter eam magna ſuffocationis occaſio naſcatur. Sollicitos autem valde eſſe oportet hic quoniam mulier prægnans aeris attracti duplo eget ad refrigerationem cordis & fetæ & fetus. Itaque ut quam cito ad ſe redeat videto, & in os quippiam immittatur, quo hians os teneatur brevioris ſtrangulatus metu. At ſi ſuppreſſum ſperma ſit, a ſectione venæ temperandum, nec enim juvat, immo refrigerationem majorem adducit quam ante fuerit. Quum ergo facile relapſum morbi ſuſpicaris ob menſes ſuppreſſos, ad remedia accurres menſium ſuppreſſioni dicata: ſi autem ſemen horum malorum cauſa eſt, ſi nil impediverit, nubat, quo veneris exercitatio eam ſuppreſſionem prohibeat. Unus enim coitus tantorum ſymptomaton eſt vindex. Quod ſi aut votum, aut alia ratio prohibet quominus fundi uxorii cultus tamquam unum & proprium remedium adhibeatur, videndum ne id ſuccreſcat in corpore, cujus proventus præcipites iſtos caſus afferre ſoleat. Seminis generationem prohibere oportet, & illud genitum exſtinguere. Galenus in libris de ſimplicibus aliud eſſe docet ſemen gignere, aliud provocare, quemadmodum aliud eſt exſtinguere & ſupprimere. Nam quum ſeminis ſubſtantia benignum ſit excrementum & ſuperfluum, nec non in ſe habet aliquid ἀφρῶδες. (Immo Venus græcis Ἀφροδίτη dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, quod e maris ſpuma generari dicatur) oportet alimenta quæ ſeminis progignendi facultatem habent multum nutrire, & flatuoſa eſſe. Porro tum alimenta, tum medicamenta ſemen & generant & exſtinguunt, & gignere, ſciendum nil aliud eſſe ſemen gignere, quam id quod non eſt producere, ad quod etiam pertinent ea quæ ſeminis multiplicandi vim habent: provocare autem, eſt ad quod in profundo corporis ſitum eſt promovere, producere & emittere. Ut ſunt ea quæ ad libidinem excitandam inſtituuntur. Alimenta cal. flatuoſa, multum nutrientia & tota ſubſtantia familiaria ſemen generant, item & medicamenta calida & flatuoſa. Quæ vero deſiccant & refrigerant, extinguunt, & quæ tota ſubſtantia ſunt con-

Nota.

Hyſtericorum ſymptomatum vindex coitus.

Cap. 23. lib. 5.

Venus ἀφροδίτη dicta.

contraria. Quod notandum est. Nam ad generationem aut exstinctionem non est satis si alimenta medicamentaque idoneis ad id instructa sint qualitatibus, sed praeterea quamdam totius substantiae consensionem, aut ejusdem dissidium adesse oportet. Provocant calida & flatuosa, sine desiccatione: supprimunt frigida non flatuosa & desiccantia. Quae refrigerant supprimunt semen, sed non corrumpunt, si calida & siccantia sunt, ne generari quidem permittunt, si frigida sint & siccent, multo minus permittunt. Sed quaerat quis si quae vim sistendi seminis habent quia frigidiora sunt, ut quae vel illinuntur renibus vel applicantur, cujus generis oculi populi & opiata populeon dicta ex iisdem confecta, folia & flores nympheae, salicis & vitis folia & sexcenta alia ejus generis, ea potius inducent symptomata & morbos ab utero, quia supprimunt & non exstinguunt. Omnis enim excrementi calidi suppressio, congeneres morbos inducit. At semen omne calidum est spirituque omnis generis turget: quae vero frigida idem sistunt ac supprimunt. Itaque horum tutus non est usus: at potius usurpanda sunt quae tota substantia idem exstinguunt. Nisi forte dixeris frequentiori usu rerum frigidiorum tandem prohiberi generationem hujusmodi seminis, ut quod postea generatur effeminatum, aqueum languidumque sit, imminere autem aliquando periculum ab usu rerum calidarum siccarumque, quod dum exstinctioni seminis student, verendum sit ne inducant intemperiem quamdam calidam siccamque quae corpus impense sit laesura. Praeterea si auctore Galeno in siccioribus natura semen crassius sicciusque sit, quod aquea quaedam substantia semen diluens absit: consequi videtur, ut rerum siccantium (quae tamen exstinguere semen, & generationem ejus prohibere dicuntur) usus crassitudinem tantum seminis inducat. Relictis tamen his quaestiunculis, dicendum est & usu rerum frigidarum supprimi semen, nec supprimi solum sed fieri ὑδατῶδες, evanidum & elanguescens. Calidarum vero & siccantium exstingui plane. Quod tamen audiendum pro corporum distinctione. Nam calaminthe, & agni semen, similiaque (nisi a proprietate semen exstinguendi facultate valeant) pinguioribus, mucosisque corporibus tradita possent in superfluos humores agere, & semen non attingere. Sic juscula frequentia lac augere dicuntur, in mollioribus humidioribusque mulieribus idem non augent, sed aqueum dum reddunt, eas lactare minime queuntes efficiunt. Sic idem quatenus idem, eadem non potest in diversis: ut a contrariis causis idem in diverso subjecto fieri natum est. Nec solum usurpanda sunt quae semen minuunt aut exstinguunt, sed vitanda sunt quae ad libidinem alliciunt. Itaque relegare eos oportet ad caput de suffocatione uterina & de insano amore. Sed si, ut in senioribus mulieribus contingere ante docuimus, colluvies aliqua circum uterum corrupto semini analoga hystericam affectionem aut simile quid adfert, commode ea instituentur quae eam minuere poterunt. Quem in usum medicamenta purgantia ex agarico & folliculis saepius repetita valitura sunt: vel pilulae ex aloe & agarico.

Nota. *Com. in aph. 2 lib. 6. 20.*

℞ radicis rub. tinctorum, eryngiorum, urtic. & ciclaminis an. ℥ i. rad. apii, petro. ireos, foeniculi, an. ℥ ß. corticis fraxini, juniperi an. ʒ 6. seminis *Syrupus.*

nis nasturtii, seseleos, ameos, fœniculi & pœoniæ maris an. ℥ iii. calaminthes, parthenii, stoech beton. menthastri sive menthæ silvestris, filicis, tormentill. mercurial. an. m. i. seminis carthami conquassati. ℥ ii. cassuth. m. i. fiat decoct. ad ℔. i. dissol. in ea express. ℥ iiii. folior. senæ infusorum in aqu. menth. & artemisiæ cum calami aromat. junci odorati & cinnamomi an. ℥ i. s. item expressum ℥ x. agar. recent. troch. similiter infusi: adde ut f. syrupus magistralis syrup. rosarum pallid. & oxymel. simpl. an. ℥ iii. vel syrup. de artemisia tantumdem, vel syrup. de lupulo, de bizant. de quinque radicibus.

Vel pilularum massa instituetur ex radice mei, cinnamomo, & similibus.

Castoreum non omittendum. immo frequens ejus usus vel cum aqua mulsa, vel cum dicto artemisiæ decocto hoc malum fugat.

Pilulæ.

℞ trochiscorum de myrrha ℈ i. castorei, cinnamomi, radicis asari & radicis poeoni. an. ℨ s. Aloës. ℨ iii. agarici recenter trochiscati ℨ i. s. cum aqua melissophylli aut foeniculi infusionis ℨ s. zinzib. & ℈ i. nucis mosch. fiat massa pilularum utenda ut dictum est ante.

Nec omittentur suffitus ex his quæ uterum excitandi vim habent, vasa aperiendi ut tandem via illi colluviei paretur.

Sin autem post immodicum mensium fluorem uteri ea refrigeratio contingat, ut inde strangulatus uterini occasio nascatur, fovendus est uterus ex iis quæ roborandi vim habent, ne si ea quæ tenuium partium sunt usurpemus, menses moveantur, & ita major perfrictio consequatur. Valet id quod sequitur.

℞ seminis poeoni. nigri ℥ i. muschi in arboribus nascentis. m. i. nardi indic. corticis thuris, visci querni, cupul. glandium, foliorum brassic. marin. foliorum myrth. & lentisci an. m. i. Ramorum rubi m. ii. menth. & symphyti petræi an. p. i. seminis papaveris ℥ i. fiat decoct. in vino rub. adstringente ad fotum uteri.

Eademque materies conclusa potest pectini & perinæo applicari cum decocto magmatis rosarum. Quum post immodicos menses uterus refrigeratur, vel simpliciter refrigeratur, vel cum flatibus. Nam nimiæ excretioni flatus succedunt sæpe, si simpliciter, valet hoc remedium quod hic assignamus si sustuleris semen papaveris, sin flatus adsit in fotu ex iis quæ flatus dissolvunt magnam allevationem ægro afferes. Et valet hoc remedium.

℞ rad. alth. eryngiorum, fœnicul. an. ℥ iii. farinæ lini. ℥ ii. seminis lini, crob. foenigr. lentium & milii an. ℥ ii. malv. mercurial. folior. sampsuchi, sambuc. calami. orig. an. m. ii. flor. chamæ. melilo. summitatum aneth. an. m. ii. coque in vino albo passentur addito oleum lilior. cham. & buty. recen. fiat catap. addendo foliorum rutæ cum butyr. recen. & axung. porci coctorum m. ii. croci ℨ i. s. cinnamom. ℨ i. s.

ADDITIO.

Explicatis omnibus causis hystericæ affectionis, alienum non erit aliquot remedia ex Aetii libris repetere. Quum mulier videt se quodammodo primæ

mæ restitui sanitati ex eo quod minus solito repetant paroxysmi, non 21.
desinat purgari, menses provocare, parum seminis generare, sæpe cucurbitulas femoribus applicet, pectini cataplasmata remollientia, postea vero ea quæ sua acrimonia & calore vesiculas excitent, frequentes 22.
sint exercitationes, sed moderatæ, modulatio & vox clara. Conferunt & naturalia balnea tum calida, tum frigida, maxime vero ex usu sunt insessus ex uterinis, qui quum exiguis sumtibus fiant, & facile parentur, omitti non debent.

Pessus.

℞ *spicæ nardi. croci cum vino odoro triti an.* ℥ *i. ammoniaci, mastiches an.* ℥ *i. styracis* ℥ *s. cum pauca cera fiat pessus.*

Potest addi adeps anserinus ad remolliendum uterum quum balnea mulier ingressa fuerit, ut præcaveatur, non erit alienum inungere os pectinis & perinæon. ol. in quo sub sole maduerit semen rutæ, viticis, casia, cinnamomum, cardamo-piper quoque tritum & nigella romana. Hos autem canones in primis animadvertere convenit, quibus non declinat, aut aversus est uterus pro humiditatis aut siccitatis ratione remedia adhibentur. Mollioribus rarioribusque remedia sunto imbecilliora: junioribus leviuscula, provectioribus durjuscula. Si a flatu malum natum suspiceris, flatus discutientia, sin ob humores gravitas adsit, incidentia tenuantiaque usurpentur. Si humorum acrimonia vexat, mollientia laxantiaque in usu sunto. Si aversio sit uteri, aut inflammatio, aut inclinatio, remedia sint minus efficacia, nam fortiora morbum exacerbant, prohibentque seminis excretionem. Contra moderata utrumque præstant. 23.

Philagrius apud Aetium c. 71. sermo. 4. tetrab. 4.

ANNOTATIONES.

1. *Tamen videtur potius verum ut in uteri furore fiat ipsius error, impetus & recursus quam in hysterica passione. Quoniam in uteri furore vis concupiscens ardori ipsius partis magis apparet.*

2 *In isto com. Gal. quærit cur non ægre dolores exerceant occiput ac synciput. Ceterum locus præclarus est lib.* 1. *de morbis, ubi ait uterum partem esse delicatam, exquisiti sensus & nervosam habere cavitatem, item habere consensum cum syncipite & stomacho, & eo affecto utero mentem percelli ac turbari.*

3. *Quum natura certo statoque ordine excernit quippiam & tali juvatur excretione, succenset plurimum offensionemque habet si illud supprimitur. Ut mirum non sit si menstrua suppressio multis naturam obruat incommodis. Natura enim, ut quorumdam opinione, definit Cicero 2. de Natur. Deor. est vis quædam sine ratione ciens motus in corpore necessarios.*

4. *Locus est præclarus com. in partic.* 27. *l.* 3. *prorrh. ubi intelligere queas in hysterica affectione convulsiones esse posse: mulieribus hystericis & quæ strangulatu tenentur fiunt & continuæ totius corporis contractiones convulsivæ (græce* σωολκαὶ ἀπασμώδεες ἢ σωεχεῖς *) Et hæc non sunt periculosæ respectu earum quæ sequuntur ob inflammationem insignem uteri. Et dubitatur maxime an contractiones convulsivæ in uterino stran-*

ſtrangulatu eſſe poſſint. Avicennas & Epilepſiam & ſtrangulatum uteri ab eodem eſſe poſſe contendit. Quatenus eſt morbus officialis, ideſt, quatenus uterus convellitur vulvæ proprie ſtrangulatus, quatenus eſt morbus materialis, ideſt facit procedere vapores ad cerebrum: comitiale malum eſt.

5. *Immo illud apparet in iis qui quum libidinoſi ſint a Venere abſtinent, penem ſæpe ac ſæpe arrigi, intumeſcere ac turgere, & ſæpe jactant ſe dormientes, cur non idem potius utero contingat tamquam parti in intimo corpore calidoque loco reconditæ? Ceterum de ſubita arrectione & pruritu ſubito videtur Hipp. audire dum initio lib. de genitura nervos & venas a capite in pudendum protendit.*

6. *Quid declarat illa exacta uteri clauſio ſemine concepto? quid geſtatio per novem menſes, & delectatio ejus allecto ſemine? Ventriculi exemplum maxime id docet. In fame videtur obvius eſſe cibis, immo eos minime præmanſos præripere.*

7. *Hic Fernelius contra ſententiam Sorani quam ante explicuimus eamdem cauſam hyſtericæ paſſionis & furoris uterini agnoſcit. At Soranus furorem uteri quoddam malum eſſe dicebat ſine materia. Sed forte audiendum hoc eſt* κατ' ἧττον ἢ μᾶλλον. *Revera poteſt furor uteri contingere, ſine materiei communicatione per abſolutam ſympathiam ut loquitur Arculanus: ut cum læſo punctoque in pede nervo abſoluta quadam ſympathia cerebrum conſentit.*

8. *Magna quæſtio an ſemen in utero ipſo an in vaſis ſpermaticis corrumpatur. Ajunt in his conſervari, & ſi plus ſit quam oporteat, facultas expellit in uterum, ibique corrumpitur. At ſanguis in vaſis ſuis putreſcit, cur non & ſemen? quia ſanguis eſt minus coctus & defæcatus: & ſemen benignum excrementum dicitur non ratione ſuæ qualitatis ſed quantitatis. Tamen de hoc poteſt converti. Rondeletium vide cap. de ſtrangul. uteri.*

9. *Revera ſemen retentum potius eſt cauſa ſtrangulatus quam menſtruum: Et menſtruam retractionem, recurſumque & inclinationem uteri facit nec non perverſionem, ſed non ſtatim ſuffocationem. Si æqualiter uterus trahatur, recta ſurſum aſcendere videtur, ſi inæqualiter, vel ante, vel retro, vel aliorſum trahatur. Et hæc retractio crebriorem reſpirationem facit, ſed eam non tollit; ſic menſtruum* ἀναῤῥιπτεῖν ἢ ἀνατροπὰς *facit, ſemen potius* πνίγα ὑστερικὴν.

10. *Statim initio juvat provocare vomitum præſertim ſi mulier plena ſit, nam malum auget. Et hoc ſuadet Aetius cap. de ſtrangul. uteri. Quamquam diſſuadet Avicennas & alii. Arabes quoniam, ut ajunt, ſurſum vomitu retrahitur putris materia quæ ſyncopen adauget.*

11. *Annotat quidam non eſſe alienum etiam in os immittere quum urget affectio hyſterica diambr. diamoſchum mithridatium licet ſint aromata, metu uteri retractus ad ſuperiora, quia hac ratione ſyncopes dantur, & plus hinc commodi quam incommodi: Item certum eſt quod hæc ut & al-Kermes ſpiritus recreant ac inſtaurant, at non eſt verum certumque uterum aſcendere.*

12. *Ae-*

12. *Aetius citat ex quodam in hoc affectu quum nil profecisset acceptos esse duos staminum glomos eosque in oleum anethinum fervens immissos, & in sinum pudoris vicissim positos. Hinc miraculo convaluit.*

13. *Vel pessi dantur, vel herbæ tunsæ induntur. Si fieri potest, distinguas an sit menstruum suppressum an semen (quamquam in paroxysmo ambigua est curatio) si menstrua subsint Euphorbium suppositum peculiarem dicat operam, si semen, radix satyrii & horminum (quod utrumque ciet Venerem. Dioscor. lib. 3.) imposita proliciunt illud. Item folia urtic. Item sal & nitrum. At prius fricare corpus convenit.*

14. *In muliere gravida hysterica possunt quidem foris adhiberi quæ intemperiem minuunt, clysteres præsertim quales hic usurpantur, & sectio ven. vitanda. In uterum aut peros nil infundatur. Nisi forte ad cardiaca confugias, & clysteres ex pauca terebinthina, aut ex theriaca, vino, ol. sesamico, & confectione de baccis lauri.*

15. *De lauro, quæ hic commendatur hoc scias, folia & bacc. conferunt in hos scopos, sed si conceperit mulier caveatur a radicis lauri cortice; Conceptum enim enecat.*

16. *Avicennas insessus parat (Si modo usurpari possint) ex decocto baccarum & folior. laur. marrub. artemi. nepe. Conyz. sabin. centaur. dictam. sampsu. fœnugr. aristolo. ireos, serpilli. Et insessus tempore caput oxyrhod. rigatur, & in aceto prius ruta, serpil. bacc. laur. & castoreum coquuntur.*

17. *Atque quum hysterica affectio & gravidas & vacuas prehendat, aliter se gerere oportet in his & illis. Alioqui periculum ingruet. Ac de suffocatione quæ adoritur prægnantem Hipp. abunde dixit lib. 1. de morbis mulierum.*

18. *Semen exstinguunt ruta, agnus, contrasalvia franca; Illa id præstant & siccandi vi & calore. Tamen eruca, satyrium alioqui calida semen augent, agnus & ruta quæ calida sunt exstinguunt. Unde? satyrium & eruca non tam semen augent quam ad Ven. excitant, & illa multaque alia quod flatuosa sint, venerem excitant. Ruta & agnus quum calidiora sint flatus discutiunt, semen exstinguunt, proinde Veneris ardorem exstinguunt, aut refrenant.*

19. *Ceterum hysterica affectio cur non per contractiones quasdam convulsivas tolli potest, veluti translata materia, & symptomatis permutationem sese mutuo excipientibus? Ita enim contra multorum opinionem docuimus ex Gal. comment. in particul. 27. lib. 3. prorrhetici, τὰς σπασμώδεις in strangulatum uteri cadere posse. Et com. in part. 26. lib. 3. prorrh. convulsiones possunt apoplexias solvere & paraplegias. Quod notandum. Cur non idem de strangulatu uterino dicatur?*

20. *Præter commemoratas hoc in capite causas suffocationis hystericæ: ne decipiamur unum morbum pro alio supponentes: meminisse oportet, suffocationem posse contingere ob Erysipelas in utero contentum, ut Hippoc. lib. de natura mulieb. docet. An tunc non secanda vena etiam si animo linqui videatur ut ibi docet Hippocratis?*

21. *Flatus qui hystericam inducunt affectionem, aut sunt maligni; ut qui excitantur a semine, aut non sunt maligni: ut quum post eruptionem mensium immodicam flatus succedunt distendentes & hanc affectionem inducentes.*

CAPUT XI.

De prolapsu & descensu Uteri.

SAtis superque ante disputatum est an uterus loco moveretur an non; dictumque utero, ut & omni parti quæ exquisitiore sensu prædita officium in corpore munusque publicum habet, insitum quoddam esse desiderium, quo res potius hæc quam illa summo veluti voto expetitur. Sed quum distinctionis causa illud animale sit, in quo non modo naturalis propensio, sed quædam ὁρμὴ incitatioque cum manifesto sensu aut naturale, quod ipsum occultum est, & in ipsis naturæ primordiis inclusum, quædam sunt partes in quibus animalis ista appetitio viget, ut sunt uterus, & ventriculus. Hinc quum rerum jucundarum desiderio prurit uterus tumultuari videtur ac turgescere, & sua ipsius incitatione & entelechia, aut superiora petit; aut quasi hians & extremam sitim explere cupiens obvius fit, provolviturque, seminis tamquam rei jucundissimæ appetitione incitatus. Hinc Aristotel. sedulus rerum naturalium indagator scripsit quibusdam coitus desiderio, aut longiore Veneris abstinentia uterum excidisse, quam prolapsionem unus coitus curaturus sit. Itaque uterus quatenus pars est organica constans suis tunicis & ligamentis quibus ante & retro vicinis partibus adnectitur, potest cadere, provolvi, ac prolabi. In quo prolapsu nil fere animale est, nisi ut ante dictum est, id coeundi ardore contigerit, sed totum hoc aut causa externa, aut interna evenire putandum est. Sed quum impetu quodam incitatus effrenis turget errores quosdam habet & motus impulsionesque animales, unde ἀναῤῥοπίη, καὶ καταῤῥοπίη. Itaque hic considerare oportet τῆς ὑστέρας ἀρτήματα πεπονθότα, appendices affectas, ἀναῤῥοπίας, καταῤῥοπίας, ἐντάσεις, ἕλξεις, ἑτεροῤῥοπίας sive διαστροφὰς sive παρασπασμούς. Hinc dicitur ἕλκεσθαι, συνεσπᾶσθαι, παρασπᾶσθαι, ἀνεσπᾶσθαι, διαστρατῆναι. Qui omnes motus vel ab utero sunt, vel a ligamentis. Si ab utero, tamquam a quodam animali id proficiscitur quod rerum expetitarum aut desiderio languet, aut ad easdem obvius rapitur. Et tunc πλανᾶσθαι dicetur opinione Platonis, suosque motus sursum, deorsum habet maxime: & ii motus, errores & inclinationes aliquid ζωτικὸν, idest animale habent, ac si in bruta natura instinctus aculeusque naturalis insit cum animali quodam appetitu ad ea persequenda quorum desiderio occupatur. Unde ante diximus plerisque visum esse numquam hystericam strangulationem contingere sine ista animali perturbatione quæ ἀναῤῥοπίαν faceret, aut καταῤῥοπίαν, ut quum libidine pellectus incandescensque uterus superiora capessit, strangulatum afferat, quum inferiora

7. *Historia animal.*

προπ-

πρόπτωσιν efficiat, nullo in ligamentis appendicibusque uteri vitio concepto. Quamquam non negent procidere non posse uterum sine ligamentorum vitio. Nam si ligamentis aut non laxatis, aut non mollefactis coitus desiderio uterus provolveretur procideretque, id non posset fieri, citra divulsionem retractionemque appendicum, & difficultas spirandi magna afferretur. Nec aliter forte contingeret, quam quod scriptum est a Galeno dum ait hydropicos, dum aqua per paracentesim evacuatur, non solum impense lædi ratione confertæ evacuationis, sed quia viscus duriusculum hepar reliquas partes attrahat dyspnœan inducens, utpote quod non amplius utatur aqua in abdomine contenta tamquam sustentaculo. Sed sane hoc tribuamus utero, ut voluptate perfusus hos motus a se habeat: insistendum quoque videtur in opinione Galeni qui utero ipso non affecto, sed aut appendicibus plenis, aut vasis sanguine semineque abundantibus has revulsiones, contorsiones, ascensus, retractiones, prolapsionesque contingere posse asseverat. Et hoc totum ad solennem aphorismum de convulsione, quæ aut inanitione, aut repletione contingit, revocavit. Quemadmodum enim aut pars antica corporis, aut postica, aut totum corpus (unde Tetanus, idest Celso, rigor) convellitur, idque aut humorum copia aut eorumdem exhausto, ita accidit utero. Vel enim deorsum fertur, aut sursum, aut in latus. Si deorsum fertur vi impulsuque naturali, seminisque desiderio, potius κατωῤῥοπίη dicetur, sin vitio ligamentorum πρόπτωσις, præcipitatio, aut retractio ad inferiora, quum vel totus, vel pars procidit pervertiturque aliquando ut fundus appareat. Quum ἔντασις aut ἕλξις adest, idest retractio, & contentio aut est ἐπιῤῥοπίη, aut ἰσοῤῥοπίη, aut ἀναῤῥοπίη. Ἐπιῤῥοπίη quæ τῷ ἐπισθοτόνῳ est analoga, est quum in hanc, aut illam partem uterus proripitur, contorqueturque, alio modo διαστροφή (non διάστρεμμα quamquam ab eodem derivantur verbo, sed aliud significat ut docet Gal.) aut παρασπασμός, quo verbo utitur passim Gal. Fernel. male convulsionem vertit, melius, contorsionem in latus aut in latus perversionem inclinationemque dicemus. Ἰσοῤῥοπίη τῷ τετάνῳ est consimilis, & fit quum suo quasi loco manet uterus, æqualiter hinc & inde tractus, distentusque. Gal. vocat μετάστασιν ἀπαρέγκλιτον, idest recta mutationem omnisque obliquitatis & inflexionis expertem: quum alioqui διαστροφή fiat τῆς μήτρας ἑλκομένης ἄλλοτ᾽ ἀλλαχόσε. Et quum ita intorquetur uterus dolores inguinis & coxendicis sæpe acerbissimi oriuntur, crus aliquando obtorpescit: unde sæpe mulieres claudicant, & ita coxa afficitur, ac si ischiade laboraret. Hoc primus Galenus observavit in plerisque quibus quum suppressi menses essent in latus detorquetur inclinatq; uterus; hinc dolor coxæ & ingrediundi difficultas. Immo & tumores nascuntur, & uterus ibi putrescit. De quo audiendus aphor. Si uterus vergat incumbatq; in coxam, necesse est ligamentum fieri. Quo loco non vocat μήτραν διεστραμμένην aut διεσπασμένην, sed ἐγκειμένην, incubantem ischio, quod temporis diuturnitate ob corruptos menses ita sunt affectæ appendices ut non amplius uterus retrahatur. Et τὸ διεστραμμένον & διαστροφή motum aliquem & ἔντασιν significant, sed τὸ ἐγκείμενον languorem partis & ἀκινησίαν ut sic loquar.

Com. in aph. 27. l. 6. Aphor.

Lib. 6. de loc. aff.

Convulsio a repletione aut inanitione.

3. De officina med. 6. loc. aff. cap. 5.

Hipp. l. 2. de morbis mulierum de contortionibus uteri & iis quæ superveniunt amplissime disputavit. de loc. aff.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff. 47. l. 5. & lib. 2. de morb. mulierum.

Nec assensum erit hoc loco ut verbis Galeni major fides habeatur, narrare historiam de muliere quæ ischiade laborare putaretur, quum tamen id totum a decubitu uteri in latus nasceretur. Huic substiterant menses. Ad coxendicis morbum, ut credebatur, tollendum omnis remediorum silva adhibebatur. In malleolo secatur vena: nil profectum est. Tandem quum elusam omnium remediorum vim medici conjicerent, forte quæritur num menses suppressi contorsionem uteri attulissent. Obstetricibus id muneris demandatur. Comperiunt uterum in dextram magis partem vergere, fluxerunt menses, in locum pristinum uterus restituitur. Convalescit. Ea de re volunt quidam intelligi sententiam Hippoc. Quædam prius quam conciperet coxam dolebat, quum concepit non amplius doluit. Ubi peperit vicesima die doluit. Quod repetitum est ab eodem libro de superfetatione. Item eodem hoc pertinet, cui intestinum a dextra parte, articulorum morbo laboravit, morbus erat quietior. Idest, illud intestinum quod devergens in coxam, opprimebat, ischiadicum affectum intulit (improprie enim articularem morbum appellat) quum in scrotum non amplius committebat. Atque ita loci illi de discessu partis alicujus a sede propria sunt audiendi. Quamquam Avicennas ideo ait eum dolorem coxæ quem mulier ante conceptum sentit, ideo post conceptum finiri, quod concepto semine uterus calefiat: uteri autem calfactio partes vicinas attingat unde dolorum ante imprægnationem urgentium alienatio, ac si illi a perfrictione orti forent. Sed an vera sit Principis opinio, an non potius id ad uteri inclinationem referendum sit, liberum cuique sit judicium. Hoc itaque ratum sit perversionem uteri posse dolores coxarios inferre, quos temere solennibus ad arthritin remediis profligare studueris. Ac forte ridiculum esse debet quod Fernelius scribit: quum uterus in latus divertit ac contorquetur inguinis ac sæpe coxendicis tum dolor exercet, qui si atrocius excandescat, uteri furor appellatur. At nos ante explicuimus, non isto intolerabili dolore coxendicis uteri furorem definiri, sed potius cerebri læsione, phantasiæ errore, & ratiocinationis mentisque abalienatione: immo in furore isto ne moveri quidem uterum docuimus, quamquam quidam definiverunt illum furorem per ἀνατροπάς, πλάνας, καὶ ἀναῤῥοπίας ipsius uteri. Nisi dixerimus, ut venia detur Fernelio, posse quidem tamquam συγγενοῦς, καὶ τὸ συνεδρεῦον uteri furoris esse implacabilem ischii, coxendicis, & inguinis dolorem. Possunt enim & similia adesse symptomata, sed quæ ὕπαρξιν furoris uterini non proprie consequuntur tamquam παθογνωμονικά. Vel nomine uterini furoris privato nomine audiendus est subitus & vehemens uteri motus in hanc aut illam partem, unde vicinis in partibus dolores acerbi oboriantur. Nunc ad institutum revertamur. Πρόπτωσις καὶ καταῤῥοπία, ut explicuimus, sunt affectus congeneres, nisi quod illa ligamentorum laxitatem resolutionemque sequatur, hæc nescio quem depravatum motum ipsius uteri ab insita quadam vi prodeuntem, quem ita appendicum vitium juvare potest. Πρόπτωσις ut est nomen generale ita non significat esse prolapsum uteri nisi cum adjunctione, ut τῆς ὑστέρας πρόπτωσις dicatur. Omnis

2. epid. sectio. 2. & l. de superfetatione. Part. 3 sectio. 4. l. 6. epid.

Cap. 11. l. 3. fen. 21. tract. 1.

Perversio uteri potest dolores coxarios inferre.

Cap. de morb. uteri lib. 6. path.

Πρόπτωσις & καταῤῥοπία ut differant.

autem procidentia partis ſit aut propter laxitatem, aut mollitiem, aut
reſolutionem muſculorum aut ligamentorum quibus pars unaquæque
continetur ac firmatur, ſive cauſa ſit interna, ſive ſit externa. Sic 4.
prolabitur uterus relaxatis vinculis quibus uterus coaleſcit, adjungitur,
movetur, nutritur, ſive refrigeratio ſit uteri & appendicum ut contingit
mulieribus lotricibus, aut quæ frigidiſſimis lapidibus aut aqua inſident,
ſive mucoſa ſit ſubſtantia tum in corpore uteri, tum in acetabulis,
ut gravior factus uterus ſuo non contineatur loco, ſive id ab externo aere
frigido proveniat maxime tempore menſtruorum hiante utero, caſu,
motu, reſolutione ipſa & paralyſi, accedit & coeundi libido quæ proprie
κατωῤῥοπίαν inducit ut ante expoſuimus: Difficilis partus maxime id Cap. 2. l.
facit, quod rumpantur aliquando appendices ad oſſa pubis pertinentes, aut 7. de hiſt.
peritonæon. Sunt qui tenſionem inferiorum ligamentorum id poſſe inducere animal.
dicant, ſed errant, quum ea occaſione potius ad oſſa pubis traheretur
potius. Aetius violentam ſecundinarum extractionem, aut inartificioſam fe- Cap. 76.
tus extractionem, aut nimiam ſpiritus retentionem (ut quum nimium ſermo. 4.
nitimur cohibito ſpiritu in egerendo) partuum frequentiam, terrores, tetrab.
5.
animi affectus, immenſi ponderis ſublationem, periculi metum cauſam
eſſe cenſuit: ut quemadmodum totum corpus præſente periculo 6.
cohorreſcit, concutitur ac diſſolvitur, ita & uterus. Prolapſus gravior
eſt quam deſcenſus, quod everſus uterus foras totus procidat, ejuſque
fundus promineat, & manu attrectetur anſerini ovi magnitudine,
Aetius ſtruthiocameli ovo ſimile quid eſſe putat. Quæritur an totus uterus
procidat, an vero pars aliqua tantum. In utero, ut ante explicuimus
in capite ea de re conſcripto, ſpectatur corpus ipſum, os, collum, appendices
& ligamenta. Corpus alias majus, alias minus, & quod facile in
omnem dimenſionem dilatari poteſt. Cornibus duobus præditum eſt. Uterus
os habet, collum, & os colli. Falluntur enim qui putant ſe os uteri
manu contingere poſſe. Galenus com. in aphoriſmos explicans quid ſit
os uteri, græce τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ab epiploo comprimi, ait, dictum eſt ab
Hippoc. os id ſcilicet quod intus eſt ubi uterus deſinit, collum vero incipit,
illud autem proprie os uteri cum adjectione nominaretur. Nam altera
ipſius colli extremitas quæ mulieris pudendis conjungitur, non uteri
os, ſed os colli, græce αὐχένος στόμα nominaretur. Ligatur autem parte in- Com. in
feriore validis ligamentis, quæ eum ita continent, ne partes ſupra ſitas aph. 46.
comprimat, aut in alterutram partem devergat, & meatum vel cornu, vel lib. 5.
os interius dilatans. Si alterum ligamentorum ſolvatur contrahaturve in
hanc illamve partem inclinat. Parte autem ſuperiore firmatur vaſis ſpermaticis,
& venis in ſuperiorem ejus partem pertinentibus. Ne autem arteriæ
venæque rumpantur, firmo præſidio eas munivit, pote peritonæo. Si
itaque peritonæum rumpatur, aut laxetur provolvitur, aut procidit
in aliis magis, in aliis minus. De quæſtione, an uterus totus procidat
non eſt adhuc ratum inter veteres. Aetius ex Sorano ita de utero prolap- Cap. 76.
ſo ſentit, prolabitur uterus quum ita evertitur ut foras promineat. Nec lib. vel
enim totus a ſuis appendicibus exſolutus excidit. Alioqui id incurabile ſerm. 4.
foret. tetrab. 4.

Cap. 72. lib. 3.

foret. Contra nititur Arabum auctoritas qui existimant totum excidere prolabique posse. Aetio Paullus subscribit, aitque, quidam vero totam vulvam prolabi putant, sed hoc falsum est. Qua enim ratione sursum acta queat affirmari? Nos autem ut utrosque conciliemus, ita interpretari oportet procidentiæ nomen ut uterus plane non sit absolutus & ligamentis non contentus, sed tamen quum magna laxitas est omnino invertitur, ac si a nulla re penderet, signumque magnæ resolutionis laxitatisque exsistit. Atque opinor ita Arabes intelligunt: Græci vero quum defendunt totum non excidere, id audiendum ut absoluta perfectaque exsolutio non sit, alioqui numquam exponeretur firmareturque. At ante ex Rondeletio docuimus quodam in oppido maximam partem mulieres ista procidentia laborare, quæ tamen concipiunt, uterumque gerunt. Sic aliquando collum, aliquando fundum excidit. Quum collum excidit, velut glans viri rubens apparet, quæ se in ore pudendi profert cum suo foramine, quum fundum vero prolabitur, absoluta inversio apparet.

Solutio quæstionis.

Descensum uteri Hippoc. docens actionem quandam esse vocat τῶ μητρέων ὁρμάς, Descensus uteri a minimis causis procidentia a validis.

Quoniam autem magni refert an sit descensus, an procidentia, quod descensus a minimis causis fiat, & sæpe libidinis impetum ipsius uteri consequatur, & actio quædam sit & τῆς ἐνεργείας aliquid habet, procidentia autem passio quædam sit causas vehementes secuta, aut magnam resolutionem partis, aut vim ab obstetrice illatam aut quoniam cum violenta secundinarum extractione eductus quoque est ipse, dum instituendæ curationis initur consilium, videndum primum an ad procidentiam ipsam faciat quædam ipsius uteri ὁρμὴ καὶ ῥοπὴ, καὶ ἔφοδος, an vero aliqua alia ratione contigerit. Quamquam enim prima quasi fronte communis curandi ratio sese offert, tamen quum ex professo res instituitur, tam quod est in fronte non spectatur, quam quod in recessu, nec Empiricorum more, sed methodicorum potius certa ratione rei cosulitur, ut sunt causæ diversæ morbique unius diversæ ideæ, ita varia debent esse remediorum genera ad unum finem spectantium. Si itaque vere procidentia est, non autem descensus, inquirendæ sunt causæ. Si descensus proprie dictus ob motum ipsius uteri quo provolvitur in pudendum, & ab obstetrice obvius deprehenditur, & laborans si recta steterit, sensum habet ponderis cujusdam incumbentis in pudendum, sin sederit supinave jacuerit, aut alvum exonerarit, sentiet quasi pondere rectum intestinum premi: sin prona, difficultas urinæ aderit, ut etiam viri congressum pertimescat, ac tum ad ea remedia veniundum erit quæ in hysterica affectione explicata sunt, nisi quod ὕστερον πρότερον usurpanda sunt. Nam quæ naribus admoventur insuavitate odoris uterum fugantia, ea sinui pudoris suffienda erunt: in suaveolentibus eodem modo se gerere oportebit. At quum prolapsus est uterus ligamentis solutis, videndum an id fiat per se an per accidens, an cum humore, an sine humore. Per accidens quidem quum partes in quas ligamenta aut nervi implantantur læsæ sunt, quum idem fortassis possit contingere quod in aliis casibus observatum est. Narrat enim Galenus plerisque resolutionem sphincteris musculi ani & vesicæ

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

veſicæ contigiſſe, quum tamen ea pars non per ſe laboraret, ſed ob læſionem ſpinæ a qua deducerentur nervi eo pertingentes. Item & digitos manuum paralyſin paſſos, quum nulla vis illata eſſet manui, ſed quod primæ vertebræ læſionem percepiſſent, cur non idem eveniat utero? id συμπάσχειν, & per συμπάθειαν laborare Græci dicunt. Alias pars per ſympathiam laborare afficitur, alias non afficitur, aut non læditur potius. Ut ei qui ex curru deciderat ſenſus digitorum amiſſus erat, & tamen in nulla parte ipſa manus læſa erat, ſed in primo exortu nervi poſt ſeptimam vertebram prodeuntis particula aliqua a qua nervus ſenſum impartiturus derivaretur, inflammatio erat. Et quoniam tribus fere modis affectus per conſenſum fit, aut quoniam materia actionis auctor non ſuppetit, aut quoniam facultas non tranſmittitur, aut vaporum humorumque translatione, eſt ubi pars læditur, eſt ubi non læditur. Ita enim Galenus ſcribit. Quibus partibus vel materiæ, vel facultatis ſuppeditatio corrumpitur (in græco legitur διαφθείρεται, in latino codice legitur, ſuppeditatio non tranſmittitur) actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipſam actionem ſuſcipiente nequaquam læſa. At vero ſi vel a vaporibus, vel ab humoribus ad ipſam venientibus lædatur, eam non recte illæſam dixeris. Quod diligenter eſt annotandum. Si per ſe ligamenta lædantur, ut ſi nimio delibuta humore madeant, laxentur ac remolleſcant, videndum an id ab aliis partibus, an in ipſamet parte fiat. Ab aliis partibus, dico, ut quum a capite, aut ab hepate, aut alia quavis parte perennis fluxio eſt, quæ partes ſubjectas ita imbuat, ut naturalem earum ſtatum immutet ac invertat. Docuimus enim ante ex Hippocratis ſententia uterum ratione & ſitus & conformationis maxime obnoxium eſſe rheumatiſmo. Immo facile in eo poteſt formari ea diatheſis quam accommodate Galenus ῥευματικὴν vocavit. Si itaque ab hepate, vel a capite quod plurimum fit opinione Hippocratis, fluxus fiat perennitate ejus 7.
humentiora imbecillioraque uteri ligamenta redduntur, unde laxationis uteri prolapſioniſque naſcitur occaſio. Et hæc ab aliis partibus. Circum uterum ipſum, ſicuti ante demonſtratum eſt, copia ſanguinis cogi poteſt qua tandem erumpente relaxatis præ humiditate ligamentis uterus procidit. Hinc Aetius lapſus uterini ſigna aliquot explicans ſcribit principio ipſius prolapſus ſanguinem multum manare, unde præcordiorum dolor inſequitur, lumborum, pudendorum ac imi ventris: hinc ſæpe periculum eſt ne refrigeratis illis locis convulſio uteri conſequatur. Sed ſucceſſu temporis uteri calloſi fiunt. Aut, ut in veteribus annoſiſque contingere docuimus ante, mucoſus humor poteſt ſuccreſcere qui quemadmodum in illis neſcio quas ſtrangulationes uterinas invehit, ita nimia mollificatione laxitatem uterorum poteſt inducere. Si enim (ut dictum eſt ab Hippoc.) abortionis fere metus adeſt quum cotyledones (quæ ſunt ora venarum & arteriarum ad uterum pertinentium, ex quibus chorion pendet, non autem adnatæ ipſis oſculis venarum carnes adenoſæ ut contra quoſdam Gal. diſputat) plenæ ſunt pituitoſo mucore qui partes lubricas reddit, quum etiam nulla extrinſecus vis incidat, nonne ſi idem 8.

Quot modis fiat affectus per conſenſum.
Cap. 6. l. 1. de loc. aff.
Cap. 4. l. 1. de loc. aff.
Cap. 76. tetra. 4. ſerm. 4.
Apho. 45. l. 5. & l. de morbis mul.
Com. in prædictum.

mucus obliverit obſeveritque appendices uteri, immo & totum locum, præcipitationis metus adſit? Nemo hercle dubitat. Itaque conſiderabis quis habitus ſit corporis, an plumbeus, mollis pituitoſus, ut inde ad occulti uteri diagnoſin via muniatur. Etenim magna ex parte totum corpus uteris ſimile eſt. Si nec caſus, nec vis externa, nec alia excuſatio afferatur, ex coloris inſpectione perſpecto humorum dominatu, in humoris mucoſi & aquoſi redundantiam, ligamentorumque uteri laxitatem & mollitiem cauſa referenda erit, ideoque primo quoque tempore uterus e ſua ſede prolapſus in eam reponi debet, repoſituſque ne iterum decidat aut prolabatur in ſuo loco erit continendus; ligamenta vero laxa humiditate madentia, & uligine oblita exſiccanda erunt & adſtringenda. Verum antequam has curativas indicationes medendique rationem perſequamur, ut cauſa hæc methodo recta exſcindi & ſummoveri poſſit, quo perfectior ſuccedat curatio, operæ pretium eſt ſigna in medium proferre, quibus diſtinguere poſſis deſcenſum uteri a prolapſu tum etiam utrumque affectum a ceteris uteri tumoribus. Deinde an a cauſis externis puta caſu, contuſione, ictu, gravi uteri geſtatione, partu difficili & improſpero, an ab internis appendicum nimirum uteri laxitate, copioſique humoris perfuſione ambo affectus ortum ducant. Si ergo deſcenſus uteri ſit extra vulvam, vel etiam intra eam exigua tumoris ſpecie apparet percipitque obſtetrix uterum pudendo obvium, ſi autem laborans erecta ſteterit quoddam gravitatis pondus in pudendum incumbere ſentit, ſi vero ſedeat aut ſupina jaceat, vel alvum exoneret, quaſi onere rectum inteſtinorum aut etiam veſicam premi animadvertit, ſin prona jaceat, urinæ difficultate premitur & viri congreſſum amplexuſque venereos refugit & pertimeſcit. Deſcenſu uteri procidentiam graviorem eſſe extra controverſiam eſt quod everſus uterus procidat foras, ejus fundus promineat, & manu attrectari poſſit anſerini aut majoris alicujus ovi magnitudine, in cujus ima parte foramen conſpicuum eſt, quod internum eſt uteri ipſius orificium. Initio partium circumjacentium puta lumborum, hypogaſtrii, & pudendi dolor eſt inſignis, febris magna & hæmorrhagia laborantem exercent ob ligamentorum tenſionem & ruptionem, ſed poſt aliquod temporis intervallum dolore miteſcente dumtaxat gravitatis & ponderis ſenſus percipitur moleſtiamque non levem percipit mulier ſi quando ambulare & incedere cogatur: ſi ruptio aliqua præceſſit ob immoderatum ſanguinis profluvium ſæpius laborans in ſummum vitæ diſcrimen conjicitur, excrementorumque alvi & urinæ ſuppreſſiones contingunt: Quum vero a laxitate ligamentorum uteri decidentia aut prolapſus oritur, pedetentim malum fit, vireſque acquirit eundo, non adeo vehemens dolor ægram fatigat affligitque; præceſſerunt cauſæ appendices uteri laxantes & humectantes ut inſeſſus in aquis, ſeſſio ſuper lapidibus frigidis, victus ratio humidior, aut uteri hydrops. Denique quum ab ulcere ligamentorum eroſio contingit, ut ulceris indicia appareant ita purulenta quædam colluvies ſenſim per ſinum pudoris ſtillat & effluit.

Com. in aph.62.l.5.

Et ex initio lib. de natura muliebri colores, fidem faciunt de natura & temperamento mulier.

Signa deſcenſus aut prolapſus uteri.

Hæc

Hæc autem multo difficilius curatur quam ea quæ a ſimplici Appendicum uteri laxitate oritur : immo rupta uteri ligamenta conſolidare impoſſibile eſt , ſi maxime calloſa exſiſtant malumque jam inveteravit . At ſimplex deſcenſus aut etiam prolapſus raro ex ſe letalis exſiſtit , verum mulieribus moleſtus & tædioſus eſſe ſolet , ſeminiſque attractionem impedit , deinde liberum & liberalem menſtruæ ſive lunaris purgationis effluxum prohibet : interdum vero recens enixis maxime , ratione febris convulſionis aut atrociſſimi doloris mortis periculum creat . Deſcenſus multo facilius curari ſolet quam extra vulvam procidentia . Adultæ hoc affectu laborantes gravius ægrotant & triſtius curantur ; nam in illis levi momento & occaſione repoſitus prolabitur uterus , deinde ſic ab ambiente aere alteratur ut gangræna ſæpius corripiatur quod etiam contingit ob violentam uteri compreſſionem , quo in caſu quidam ex Paulli ſententia citra mortis periculum abſcindi poſſe memoriæ prodiderunt , ſatiuſque eſſe putant dum ars malo victa eſt, anceps iſtud remedium experiri quam nullum . Danda ergo eſt opera ut uterus in ſuum locum ſtatim reponatur antequam ab externo aere alteretur , vel ob partium circumjacentium compreſſionem intumeſcat aut phlegmone & ſphacelo corripiatur : In id juvat alvi & veſicæ excrementa aut flatus vacuare præmiſſo clyſtere ex hydromelite. Elect. lenitivo. catholic. aut ex decoct. hordei, origani, agrimon. betonicæ, ſeminis lini , fœnigr. flor. cham. & melilot. demum laborans reddito enemate ſupina in lecto collocetur & coxis elevatis ac poplitibus reflexis , capite demiſſo ipſa tumeſcentis uteri baſim manibus apprehendat eumque introrſum adigat & quod ſatis eſt ſuaviter impellat quod ſi ita præſtare non poſſit chirurgus aut ſagax mulier ſeu obſtetrix manibus ſubſerviat , vel inſtrumento virgæ virili proximo, aut aliquo peſſario utatur pulvere maſtiches, bol. arm. conſperſo & ad id accommodato, aut emplaſtro duriore ex Galbano, bdellio, ſarcocolla & ſimil. parato : poſtea clunibus elatis cubet aliquot diebus : ſi autem inflatio prohibeat quominus loco nativo reſtituatur , fotibus locus erit paratis ex origano, cumino, aniſo, baccis lauri , flor. cham. & melilot. hydromeliti aut vino rubr. & adſtr. incoctis ; mox autem ne recidat pulver. ſtypticis inſpergendus erit uterus ut maſtich. thur. bol. arm. & ſimil. in hanc formam.

℞ thuris maſtiches an. ʒ i. ſ. ſarcocollæ in lacte mulieris nutritæ ʒ ſ. mumiæ balauſt. ſang. draconis an. ℈ ii. fiat pulvis ad uſum.

Ad facilem quoque vulvæ repoſitionem non mediocriter conferunt Cucurbitulæ cum multa flamma ilibus, umbilico, aut ſub mammis appoſitæ : ſuffitus quoque rerum graveolentium ut pennarum perdicis , aſſæ fœtidæ , caſtorii & ſimilium excepti per infundibulum aut cathedram perforatam ; in eamque rem quidam ovum ſub gallina corruptum fractum agitatum lanis illinunt , & imponunt vulvæ : odoret autem ſimul jucunda ut Galliam moſchatam, ambram benjoin. & ſimil. contra quam fieri ſolet in ſuffocatione hyſterica . Interim alvus neque pigrior neque nimium laxa ſit . Si enim fæces duræ exſiſtant in egerendi conatu facile deſcen-

descendit aut prolabitur uterus: Si laxior membranas uterum alligantes laxat & mollit: At vero dum hæc fiunt, omnes causæ quæ prolapsum excitare possunt tollendæ sunt ut sunt cantus, saltus, vociferationes, risus, & quantum fieri poterit tussis & sternutatio: deinde vero inter animi pathemata iram fugiat & maxime metum & terrorem: Caute dein toto curationis progressu observandum ne medicamentorum adstringentium usu menses statis temporibus fluere soliti sistantur. Purgatio ex intervallis decernenda erit ex infusione Rhei & Agarici facta in decoct. sem. carthami, rosar. beton. summit. absinth. fiorum violar. & bugloss. vel his uti poterit mulier pilulis.

℞ pilul. de Agar. ℈ii. rhei electi ℈i. trochis. de myrrha ʒ s. cum syrupo de Arthemisia fiant pilulæ quatuor aut quinque.

Interim corpus idonea victus lege exsiccandum erit, pinguiori corporis mole præditis mulieribus commodum erit aliquot diluculis rad. chinæ, Guajaci aut salsæparillæ decoctum propinare, demum quiete & tranquille vivat, cibisque boni succi & odorato vino & tenui utatur laborans. Denique restituto in suum locum utero ut a procidentia secura sit mulier, subligaculum, seu Zonam Hippocraticam gestabit qua munita sine prolapsus metu ambulare & actiones suas perficere poterit.

ANNOTATIONES.

1. *Quum descendit uterus actio quædam est veluti sponte suscepta, quum procidit resolutis ligamentis, passio potius est quædam. Quum avis præpete penna devolat deorsum actio est, quum icta deorsum fertur suum nequiens sistere volatum, passio est.*

2. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum vocat* τῶν μητρέων σόμα κλίνεσθαι ἑτέρωσε, καὶ προσπίπτειν τῷ ἰσχίῳ.

3. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum ait, omnis occasio uteros e suo loco potest propellere. Si quid mali habuerit. Multas autem occasiones profert.*

4. *Rondeletius narrat de quodam pago in quo mulieres solitæ aquis immergi prolapsum uteri facile omnes pæne patiuntur, & tamen concipiunt.*

5. *Has causas desumsimus ex Aegineta cap. 72. lib. 3. ubi recenset etiam corporis resolutionem quamdam inducere posse procidentiam uteri.*

6. *Fernelius narrat prolapsum non posse a vehementissimis causis fieri: descensum vero a minimis occasionibus. Et signa quibus colligas descensum esse explicat.*

7. *Gal. com. in aphorismum 57. lib. 5. ait naturam sanguinem ad venas quæ sunt uteri expellere (ut fluxu rheumatico videre est, in quo alias in aliam partem fluxus est) unde mensium immodica evacuatio fieri solet.*

8. *Quo-*

8. Quomodo mucus græce μύξα lubricitatem faciat Gal. demonstrat loquens de relaxatione articuli com. in Apho. ultimum lib. 6.

9. Si uterus gangræna corripiatur nec ea sisti possit, sed in sphacelum abeat, uterus abscindendus erit, aut si mulier abscissionem quæ ferro fit reformidat, ligatura præscindi & auferri potest, quæ in dies nova & arctior fieri debet, contigit enim nobis videre mulierem, cui post octavam ligaturam sensim sine sensu per aliquot dies arctiorem factam uterus excidit. Quod vero sine vitæ periculo abscindi possit, medicorum observationes docent & auctoritates. Paullus lib. 3. cap. 72. & Aetius lib. 16. cap. 76. observarunt mulieres exscisso utero sanas supervixisse quod etiam avorum nostrorum temporibus se vidisse testatus est Nicolaus Florentinus. Si tamen post uteri sectionem & abscissionem totum quod putruit, & gangræna vitiatum fuit auferri non possit, ne pars sincera trahatur, idest ne putredo altius serpat, caustico medicamento aut ferro candenti locus erit, parsque putrida urenda erit, sed magna cum cautione, ne ob uteri cum omnibus corporis partibus consensum gravissima & maxime formidanda sequantur symptomata, puta convulsiones & hæmorrhagiæ.

FINIS.

INDEX

INDEX LIBRI
DE MORBIS
VIRGINUM AC MULIERUM.

Præfatio. pag. 1. & seq.
CAPUT I. *de maris & feminæ distinctione ac dignitate.* 5
CAPUT II. *instituti ratio.* 11
CAPUT III. *in quo differant morbi muliebres a virilibus.* ibid. & seq.
CAPUT IV. *An sit in mulierum morbis τὸ θεῖον & cur hæc πραγμάτεια privato nomine mulieribus dicata sit.* 18
CAPUT V. *De mulierum Temperamento.* 25
CAPUT VI. *Uteri τὰ χρήματα, idest ὕπαρξις constitutio, figura, situs conformatio, ac cum aliis partibus consensus explicantur.* 34
CAPUT VII. *De fœdis virginum coloribus.* 36
CAPUT VIII. *De febribus Epialis virginum fœdis coloribus laborantium.* 95 & seq.
CAPUT IX. *De insano virginum amore.* 108
CAPUT X. *De hysterica suffocatione & furore uterino.* 112
CAPUT XI. *De prolapsu & descensu uteri.* 146

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

OPUSCULA MEDICA,

DE ARTHRITIDE, DE CALCULO ET DE URINARUM HYPOSTASI.

In quibus omnibus GALENI *& Veterum auctoritas contra* JO: FERNELIUM *defenditur.*

Item libellus vere aureus de RHEUMATISMO & PLEURITIDE DORSALI. Qui duo effectus ab antiquis non ſat abunde fuerunt explicati & definiti.

EDITORE

M. JACOBO THEVART

Doctore Medico Pariſienſi Auctoris pronepote.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,

Via Mercatoria ſub ſigno Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

NOBILISSIMO
ET CLARISSIMO VIRO DOMINO
JACOBO CUSINOTO
In utroque Regis Consistorio Secretiori Consiliario, Professori Regio, & Archiatrorum Comiti dignissimo,
JACOBUS THEVART
Doctor Medicus Parisiensis. S. P. D.

Agna certe mihi dubitandi occasio incessit (Archiatrorum Comes dignissime) *num hæc diu suppressa* Ballonii *opuscula de Arthritide, Calculo & urinarum hypostasi pro Galeni veterumque defensione adversus* Fernelium *in lucem emitterem, paterer que in vulgus emanare; quantum enim salutaris nostræ professionis exornandæ & amplificandæ studium me ad id munus exsequendum acrius incitabat, tantum* Fernelii *doctissimorum eloquentissimi viri fama & existimatio ab eo me revocabat. Id enim in animo mihi sæpe versabatur, magni momenti esse, immo multis nefas videri posse ab hujus sententia vel latum unguem decedere qui tot insumtis laboribus artem medicam non modo meliori formæ reddidit, sed &, vel testante invidia, veram ejus imaginem, omnibusque numeris absolutam posteritati consecravit. Verum quum validissimis eruditorum virorum rationibus tamquam machinis oppugnatam fuisse novam hanc opinionem e diametro Galeno & veritati adversam animadverterem: visum fuit ex clarissimorum medicorum consilio, quibus* Ballonii *Consilia & Epidemia superioribus annis per me edita non modo in deliciis, sed & in divitiis erant, horum quoque editionem promovere, apertoque marte pro veritatis tutela Galenique patrocinio velut pro aris & focis decertare. Peccarem itaque* (Vir spectatissime) *in publica commoda, si diutius paterer Remp. litterariam carere hoc pretioso monimento, gravius autem in virtutem, supremamque tuam dignitatem, si te susceptæ hujus in* Fernelium *Archiatrum præstantissimum, a* Ballonio *Principe Medico commentationis non modo arbitrum aut patronum, sed & Ægyptium vere judicem æquissimum non agnoscerem & profiterer. Archiatrorum Comitis dignitatem iis olim concessam fuisse legimus, qui quum*

ceteris præstantiores essent eruditione, experientia, & prudentia non modo Imperatoriæ aut Regiæ Majestatis valetudinem curabant, sed & omnes de rebus medicis ortas dissensiones & controversias dirimebant. Ecquis quæso ortam inter Principes Medicos Fernelium *&* Ballonium *litem dirimere, aut de operis præstantia & dignitate melius judicare potest quam tu qui visendis juvandisque populosæ nostræ urbis ægrotantibus magna cum felicitate, & Regiis privatisque lectionibus adornandis maxima cum omnium admiratione consenuisti, tandemque ad hoc summum jatricæ dignitatis fastigium pervenisti? Quis, inquam, Hippocratis aut Galeni, veterumque scriptorum sententias controversiarum obscuritatibus implicitas enodare, difficiles explicare, aut dubias stabilire melius potest quam tu qui purioris sincerorisque doctrinæ, omniumque bonarum disciplinarum, nedum Medicinæ & philosophiæ, semina assiduis dein vigiliis & laboribus exculta cum ipsis naturæ primordiis accepisti a Clarissimo* Cusinoto *parente tuo non minus medendi sollertia, felicitate, doctrina, probitate & prudentia quam ætate venerando? Sed quia elatis in cumulum hisce tuis bonis nihil adjici potest, velit Deus Opt. Maximus tutari propria quæ dedit, & per te, Regem nostrum potentissimum Imperio Gallico; teque Regi Christianissimo, ordinique nostro celeberrimo diutissime servare incolumem, ut in posterum saluberrima facultas nostra (tot nuper agitata procellis & fluctibus) humanæ salutis conservatrix, tot bonorum altrix ingeniorum, a Regibus fundata, privilegiis aucta, & a solis, quum opus fuit, Pontificibus reformata, Senatus denique auctoritate confirmata nativum per te splendorem ac decus conservatum, propagatum, & in solido locatum videat, sentiat, intelligat. Interim vero munusculum istud sic habeto, ut ipsum, ob Auctoris facultatis olim Decani Medicique Regii summam eruditionem, & editoris tibi devinctissimi gratissimam erga te animi voluntatem, tibi devotum & consecratum esse existimes. Vale. Lutetiæ Parisiorum Calend. Septembris Anno Dom. M. DC. XLIII.*

IN SEQUENTEM EPISTOLAM
ADMONITIO.

IN ſequenti Epiſtola in eo maxime deſudat Auctor ut probet poſteros antiquorum gloria & inventis avocari non debere, quo minus aliquid auſint, tentent, augeant, illuſtrent, inveniant, immo ipſi ſi quid minus recte dictum, reprehendant & melius reddant. Niſi hoc licuiſſet, multis retro actis ſæculis infinitorum refrixiſſet ac relanguiſſet induſtria. Etſi copioſe id demonſtratum eſt, immo per ſe ipſum clarum eſt, tamen ut illuſtrius fiat, Senecæ, ſummo judicio philoſophi præditi, auctoritate conſignandum erit. Qui nos præceſſerunt non debent præripere nobis quæ dicamus, ſed aperuerunt. Multum intereſt an ad conſumtam materiam, an ad ſubactam accedas. Creſcit in dies & inventuris inventa non „ obſtant. Conditio enim optima eſt ultimi aut inventoris, aut ſcripto„ ris. Parata verba invenit quæ aliter inſtructa novam faciem habent: „ nec iis tamquam alienis manum injicit. Sunt enim publica. Et ut ait Naſo:

Hoc argumentum tractavit Horatius l. 2. epiſt. contra eos qui vetuſtiſſima quæque poemata aliaſque res laudant.

Quæ publica tangunt.
Carpere conceſſum eſt.

Et juriſprudentum opinione nil publicum uſucapitur. Et quum majores noſtros gloriæ ſtimulus inſtigarit, an ea erit mollitie animus ut aliorum territus laboribus nil novi cudat, nil moliatur?

AD LECTOREM
M. GUL. BALLONII
Doctoris Medici Parisiensis
EPISTOLA.

Susceptæ hujus in Fernelium *commentationis causa exponitur, non tam contradicendi reprehendendique studio, quam veritatem inquirendi. Doceturque juniorum quoque inventa non esse rejicienda, dummodo ii veterum gloriam nolint obscurare, quasi quotidie cornicum oculos configant.*

ITa est comparata hominum natura, ut pro vario naturæ instinctu aliis atque aliis rebus moveantur & delectentur. Et ut quæque res nobis arridet, ita amor ejus quidam blandus sensim in animos influit, ut ad hoc se non ad illud adjiciant & adjungant. Id quod omnes a natura hauserunt. Nam & infantulos in ipsis cunis cum bruto, certo tamen delectu quædam res allicit. Hinc nata varia vitæ ratio, hinc studiorum fluxit varietas. Si hunc laudamus quod ad id sese applicat, immerito eum arguimus qui idem repudiat. Hæc, credo, causa est cur multis veterum scripta situ ac pulvere magis obducta placeant: alii recentiorum inventis potius moveantur, & prisca, ut ad stomachum minus facientia, aversentur. Is tamen est rerum progressus ut juniorum labor ad ea accedens quæ excogitavit antiquitas, omnia meliora faciat, limet ac perficiat. Ac frustra alii post alios nascerentur, nisi esset, ut annorum, ita laborum ac operum progressio rebus maturitatem allatura. Sua cuique est tempestivitas, & quod in ipsis fructibus cernitur quorum prima ex cruditate acerbitas benignioris succi, tamquam nectaris, temperatione conditur, idem in hominum operibus cerni debet. Nil est in rerum natura quod se universum profundat, raroque est diuturnus ejus rei succus quæ cito suam maturitatem est assecuta. Nil simul ortum ac perfectum, & quod antecessorum aciem effugit, posteritatis limam experitur. Ceterum nec eorum placet consilium qui solum vetera sequuntur, nec eorum qui ad juniorum inventa, relictis priscis se applicaverunt. Minuenda hæc opinio ab æmulatione, nescio quo animi affectu, & præjudicata opinione profecta. Id facile se affectationis labe inquinaret. Habet antiquitas in quo laudetur, habent & posteri. Quamquam nostra industria excellentium virorum qui nos ut annis, sic auctoritate

ritate præcesserunt, inventis ut adminiculis sustentatur. Horum laboribus tamquam vicariis humeris utimur quibus innixi longinquiora videmus quam illi viderint, tamen id quidquid est acceptum ferri debet iis qui nos humeris sustentarunt. Nisi operam in inveniendo prius posuissent, nostra forte frigeret industria. Non tamen tantum iis tribuendum qui quidam juniores eo processerint ut nil priscis invideant. Ac præ ceteris eorûm supina est opinio qui quod semel aliis placuerit ita sanctum tenent, ut eum qui contra sentiat aut ignorantiæ, aut superbiæ suggillent. Ut in moribus suspensam bene aut male vivendi rationem ex aliorum factis pendere levius est, sic in artibus ita vacillare ut ex aliorum factis pendeas opinione ridiculum est. Non quid quisque dicat sentiatve, sed quid verum, æstimetur. Quem veritatis cognitio delectat, is debet, *Nullius addictus* &c. Alioqui vix hominum sannam & levitatis suspicionem effugiet. Quod si rerum novitate allectus in alicujus auctoritatem juraverit, eam potest usu rerum edoctus, quum se imprudens addixerit, non modo deserere, sed etiam sine scelere ejurare. Is nulla lege tenebitur tamquam militiæ desertor, *Joannes Fernelius* summo vir judicio, de re medica multa præclare scripsit. Eam domi forisque aluit gloriam quam pauci assequuntur. Artem nudam & horridam veste & lepore donavit. Adeo semper placuit ut magnæ nobis fuerit admirationi. Sed in paucis cępit non placere, & maxime in quibus a veterum sententia deflexit. Ejus præsidium ita munitum visum est, ut sub eo mereri ac militare animus fuerit. Primum quidem omnia sese mihi probaverunt, sed quum rem attendi, ab ejus castris sensim pedem removi, a veterum partibus steti quod justa magis causa videretur. *Fernelio* me addixeram, sed amor veritatis adduxit. Non me movet antiquitas aut novitas, ut in illam partem animus meus inclinet. Non temporum, sed judiciorum habenda est ratio, hinc enim pendet rerum æstimatio. Maxime attigi partem eam quæ est de Arthritide & de Calculo, quod in ea parum titubasse videatur. Et quum alias, tum in arte mediea humanæ vitæ præside, laborandum ne quis ex præjudicata opinione error manet perniciem innumeris creaturus. Veritas licet oppressa, vincit tamen, & opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat. Dum hanc honestam excusationem prætexo, facile me malevolorum linguæ procacitatem declinaturum credo. Magni referre putavi si quid hic quod verum non sit, statuatur. Qui enim de industria in falso connivet, is aut inertiæ, aut ignorantiæ suspicionem incurrit, & tacite veritati bellum indicit, qui quum possit, falsum non oppugnat. At, dices, scribentium famæ detrahitur, quid tum? Non est tam pertimescenda læsa leviter quorumdam famæ suspicio, quam prætermissi in veritate confirmanda officii accusatio. Si quid hic peccatur, id se utilitate publica, tamquam firmo uetur præsidio. Simulatione falsitas corroboratur, & mollibus nostris sententiis scribentium alitur ignorantia. Si quid in salutem ægrorum redundat, magis peccat qui connivet, quam qui scripsit. Is enim veniam deprecari potest. Quum cuique, innata in nos indulgentia, sua scripta

 pla-

placeant, facilis a veritate eſt deflexus. Contra, æquum judicem implorare poteſt, qui a ſe nil humani alienum putat. Niſi ſi quem ſua φιλαυτία tranſverſum agat, ut errare ſe non poſſe credat. Et arbitri etiam honorarii partes agit, qui candido animo aliena ſcripta æſtimat, ut ne ſit in alieno opere nimium ingenioſus. Nec placet eorum cenſura qui in præſens de rebus judicium importunum vultum, non ingenuum afferunt, verus æſtimator rationem & judicium, non rugas & ſupercilium afferre debet: ingenuum hominem quærimus, non ambitioſe triſtem, non larvas, non puerile terriculamentum: Siquidem ratione non ſupercilio res æſtimantur. In alieno opere, ſi alias, candor eſt adhibendus, ut omnis opprimatur invidia, quum non verborum acerbitate, ſed rationum vi lenitate quadam temperata in errores inquiratur. Si qua immerito naſcatur invidia, ea homini de utilitate publica laboranti non eſt timenda: invidia enim virtute parta gloria potius cenſenda eſt. Hanc gloriam Apelles propoſita tabula ſe poſſe conſequi putavit. Sutorem pupugit, non quod peritorum judicium reformidaret, ſed ut hominis vulgaris impudentiam coerceret. Qui emendat, nullam ſcriptori facit injuriam, immo providet ne fiat. Emergens veritas falſi radices elidit, nec ſinit ea diutius eminere quæ falſi aliquid prætexerunt. Si *Fernelii* omnino ſcripta non placent, in quo maxime ab Hippocrate, ut a ſcopo aberrat, non tamen debita laude fraudatur. Non hunc dolorem cineribus Fernelianis inuro, nec cum larvis luctor. Quod Platonis ſcripta in omnibus Ariſtoteli non placuerunt, non ideo ſua laus Platoni detracta eſt: ingenii aciem, non malitiam Ariſtoteles probavit, & ea contentione res magis illuſtrantur. Aliena ſcripta expendere & interlinire quum opus eſt, hominis eſt veritatem exquirentis. Omnes, pro ſe quiſque, ſtudere debent, ut diſcuſſa ignorantiæ nube veritas exſiſtat: ac niſi majores noſtri id feciſſent, in inſcientiæ noctem incidiſſemus. Malignus eſt hominum de aliis indicantium animus, ni ſolo veri amore inſtigetur. Miſera eſt eorumdem conditio, ſi diligentia ſimultatem & malevolentiam parit, & negligentia vituperationem. Arduum eſt omnibus facere ſatis. Alii *Fernelii* opera ne pili faciunt, alii mire ſuſpiciunt. Et ut ſpernentium opinio a quodam faſtidio, quo male feriati facile laborant, naſcitur, ita nimis admirantium a præcocis amicitiæ impetu mota, aut admirandi facilitate, tamquam igniculo excitata, ſeſe nimis jactat opinio. Ac utrique peccant. Illi faſtidiendi laſcivia, hi præpropero amandi æſtu: Nam,

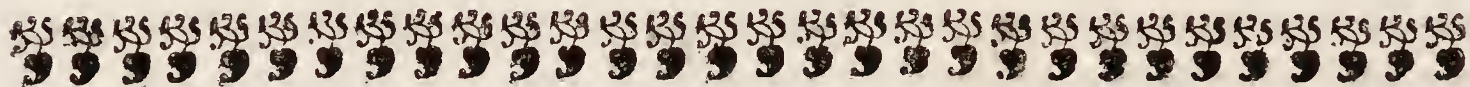
Ab amore præpropero odium differt parum.

Admirationis ſæpe parens eſt ignorantia. Nec paſtor Argonautarum navem, tamquam quid divinum admiratus fuiſſet, ſi eam alias vidiſſet. Ceterum de me hoc dicam. Conſcius ſum mihi quanti *Fernel.* faciam. Semper putavi cuique licere ſuam ſententiam dicere, bonique conſuli debere, ſi ab animo invidia non ulcerato id ſit profectum. Nec a ſcribendo deterrere debuit ejus auctoritas & orationis majeſtas. Tantum abeſt ut illuſtrium ſcriptorum ſplendor, aciem animi indoctiorum diſtinguere debeat, & altitudo gloriæ aliorum luminibus obſtruere ac offi-

cere,

cere, quin contra tamquam fax nobis eſt præferenda qua nos illuſtrati aliquid præclari moliamur. Et dum hic laboro plus Fernelio ad laudem collatum, quam detractum puto; forte in hac gravi contentione ipſe vincar. Et ideo ſuſcepi ut vincerer. Victus enim non minorem gloriam, quam qui vicerit ſum aſſecuturus. Ita vinci viris bonis glorioſum fuit. Non licuit cum eo juſto militiæ Sacramento contendere, pugna tamen non fuit detrectanda. Æquitas cauſæ crimen elevabit. Non ſpes victoriæ quæ homines leves alit, non contradicendi ſtudium, ſed amor veri ad id invitavit. Si indicta cauſa *Fernelium* victum diceremus, noſtra hæc culpa, noſtrum hoc crimen foret. Si noſtræ orationes cum illius argumentis conferuntur, ſingulæ inferiores erunt, in turba forte ſuperiores. Si non pondere, numero vincemus. Non mea laudo, ſed removeo multorum licitationem qui quoniam nil ſecum ferunt pretii, ne pili quidem licentur vel optima. Et qui ſcribendis libris operam dat in ea eſt ipſe fortuna in qua is qui in ſcenam prodit ſpectante Roſcio. Quidam quo plus aliis ſapere videantur, ambitioſe triſtes eſſe ſolent. Contra quibus natura meliorem indolem indulſit, aliorum labores ſi populo proſint, laudant. Librorum hereditatem aut amittere, aut alterare deſidiæ eſt & malitiæ. Contra heredis boni frugique ſervare legata, ac augere, quum etiam in quiſquiliis aliquid nitidi lateat. Ac horum inique alienos labores obſervantium turba ideo latius manat, quod nulla lex in eos ſcribatur qui iis quæ ignorant contradicunt: fas eſt injurias judicio perſequi, & qui falſo accuſat, quique late intendit, ea mulctatur pœna, qua accuſatus, ſi convinceretur, plecteretur. Sed in calumniatores nil ſtatuitur, quo fit ut audaciſſimo cuique ad ſcripta Doctorum detorquenda aditus pateat. Ac in ea incidimus tempora, ut quo quis in alienis cenſuris eſt malitioſior, eo acutior ingenioſiorque habeatur. Utinam mos Ægyptiorum retineretur, ut aliorum inventa communi aſſenſu probata publicis columnis imponerentur. Si quid imperitum, ſupprimebatur. Sic gliſcenti ac laſcivienti ſciolorum gloriolæ germana virtus probis moribus ac legibus alta ac educata reſiſtebat. Nec omitti debet eorum audacia qui fortiſſimos quoſque aggrediuntur, quo pretium operæ majus feciſſe videantur, & magis, juveniliter tamen gloriari poſſint. Si vicerint, plus accedet gloriæ, ſi ceciderint, minus dedecoris. Enimvero hac oratione provectiore præluſimus, ut honeſta ratione tacitæ aliorum reprehenſioni occurreretur. Quis enim eum non arguat qui olim *Fernelii* ſcripta non probarit, aut ſi probarit, nunc ſui diſſimilis ac deſultorius eadem repudiarit? Ipſi nos cauſam noſtram agere voluimus, nec cujuſquam opem implorare qui nos excuſaret aut ficta accuſatione nos deferret. Id ſuſpicione fraudis non careret, & quum velut prævaricatorem nobis apponeremus, id quod acutorum judicum aciem non effugeret. At lectio horum libellorum in quibus ſtilum preſſi, ne e diſputandi genere ſuccincto diſſiliret omnium fidem faciet. Interea æquum judicem appello, a quo dum lis pendebit vindicias poſtulamus, ut tantiſper rei controverſæ poſſeſſores ſimus, donec lis dirimatur. Nil deterius in poſſeſſione continget.

Et si adversarius sponsione me provocaverit certæ æstimationis, quam amittam ni mea fiat hereditas, hoc promitto, si causa cecidero, quum nullo dolo litem intenderim, pœnam quantamvis, lite contestata, me daturum. Sin minus licet Sacramento cum eo contendere, ut deposita velut pecunia ei cedat qui vicerit. Si uterque victus fuerit, cuidam tertio, tamquam ærario cedat. Hoc meo labore fruetur quisquis eo in nos candore fuerit, quo nos in *Fernelium* fuimus. Quamquam non eadem omnino ratio. Nam qui hos libellos lecturus est, ut æstimator litis erit. Nos qui animadversione delatoria utimur, non tam æstimatoris quam censoris (si modo hoc nomen durius non erit, sed nominis tristitiam res ipsa & utilitas, & candor noster mitigabit) personam sustinemus. Vale. Lutetiæ Parisiorum 3. Idus Novemb. 1591.

In *Ballonii* Librum de Calculo.

THevarte, *vestri gloriam Collegii*
Ne publicare differas Ballonium:
Nam quæ diserte disputat de calculo,
Numeris (ut ajunt) absoluta sunt suis,
Et singulorum comprobanda calculis.

H. Valesius.

AD LECTOREM

De causa suscepti hujus Operis.

NE mirere novis quod de scriptoribus unus
Audaci carpam Ferneliana stilo.
Quæ nunc sunt magno medicorum tuta favore,
Aureolis etiam digna nitere typis.
Scripta olim hæc toti dederat vir maximus orbi,
Et fama dives, dives & ille libris.
Doctorum ingeniis sese bene nata probarunt,
Atque Asclepiadis jam placuere viris:
Auspiciis liquidum felicibus aera spirant,
Gratia & auctori sæpe relata suo est.
Sed novus exsurgo medicæ tirunculus artis.
Perfricta veterem fronte lacesso ducem.
Arguo Fernelium: per me detecta patescunt
Quæcumque in magno menda latent opere.
Tempus at errores ostendere debuit index,
(Falsa etenim tempus prodere dicta solet.)
Esse ut non videatur opus Censore severo,
Qui dudum cunctis scripta probata notet.
Tentantur frustra bene nota volumina, frustra
Lydius explorat scripta probata lapis.
Ferneliana nitent succo, multoque lepore,
Antiquos æquant & modo nata libros.
Non ergo Auctoris fetura eviluit hujus,
Et labor, atque stilo tradita scripta gravi.
Quod novus est, quod eum nostri videre parentes,
Ostensus puero quod mihi forte senex:
Quin potius Gallis quod quondam est natus in oris,
Commune ambobus contigeritque solum:
Multo erit is nobis idcirco gratior auctor,
Sic fuerit cunctis nostra probata fides.
Nec de tabifico cuiquam livore (veneni
Qui mortale genus lentior instar edit)
Sim suspectus ego, quoniam candore probavi
Auctoris libros candidiore novi.
Et quid candidius, genioque quadrantius isti?
Præventus medicas morte reliquit opes:
Hoc est, innumeros libros, animique labores,
Quod versare manu lecta juventa solet.

Posthuma sic proles gremiis excepta medentum
Audacter patriis exiit e laribus.
Nacta tamen quosdam fato meliore, patronos,
Et tutelares sorte beata Deos,
Qui patris exstincti dum prole superstite gaudent,
In qua vitalis spirat imago patris.
Hanc fovere sinu, tamquamque aluere parentes,
Pollice tum docto perpoliere rudem.
Sic & amica fides suffecta vicaria patri
Externam proles posthuma sensit opem.
Huic ego non gravior, non dicar tristior hostis,
Si rigidus Censor vera secutus ero.
Non odium facis hoc, non livor pessima labes,
Hac animum testor labe carere meum.
Urget amor veri, cujus validissima vis est,
Quæ nec amicitiæ debilitatur ope.
Humanum est peccare, quibus mos edere multa,
Sæpe sopore graves scripturiendo labant.
Dum verum inquiro, dum tollo nubila falsa,
Dum scripta excutio, discutioque vigil,
Auctorem justa non fraudo laude disertum,
Huic a me meritus sed tribuetur honos.
Si trutina æquali, justave examino lance
Fernelii libros, gratia agenda mihi:
At si futilibus contra rationibus utor,
Momenti pereunt quæ levitate sui:
Me nota deceptum merito censoria plectat,
Pro laude invidiam concilietque mihi.
Sannam hominum semper tulit, & dicteria linguæ,
Quicumque in scriptis Censor iniquus erat.

Lutetiæ 22. Septemb. anno D. 1591.

GULIEL-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE ARTHRITIDE,

In quo GALENI *&* *veterum auctoritas contra* JOANNEM FERNELIUM *defenditur*.

ORBORUM alias difficilis, alias facilis est cognitio, alias in utroque ambigit. Et quum veritas partim facile, partim ægre cognoscatur, causa ejus rei non tam a rebus, quam a nobis pendet. Nam animus noster ad ea etiam quæ clara sunt, eodem modo affectus est, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum. Etsi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioqui rerum a communi sensu remotarum capaces adegit. Et quum multi morbi vel natura sua, vel errore nostro incogniti adhuc latuerint, Methodicorum & Empiricorum instrumenta in multis architectandis in manum sumimus, hæc sunt λογισμὸς καὶ ἐπιλογισμός. Ille definitur ratione quæ ab evidenti profecta rei obscuræ fidem facit. Hic communi quadam ratione, quæ omnium assensu approbatur. Sic Empiricis evidentia non placent, sed ratio communis: Dogmaticis contra. Sic dum in rebus abditis de remediis decertatur, quantum detrimenti genus hominum capiat, nemo ambigit. Melius foret homines tanti non emere aut suorum Medicorum incuriam,

Arist. 2. Metaphys.

Gal. lib. de sectis com. ad part. 6. 1. progno.

curiam, aut ignorantiam: hinc tollitur ea fiducia & alacritas quæ in homine perito elucet, hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia. Quarum illa ab ipsa timiditate, hæc ab ignorantia proficiscitur. Quod si Ars divite quadam facultate prædita foret, vis animi in occultorum morborum penetralia invaderet, nec majus negotium quam cogniti morbi facesserent. Et hoc dolendum quod aut nil proficitur, aut quod quum deliberationi & consilio locus sit, graviter peccatur. Tale peccatum nulla excusatione aut elevatur aut eluitur: hoc autem Medicum sollicitare debet, non tam ut prosit, quam ut non obsit. Non quin in utroque enitendum sit, sed turpius est videri nocuisse, quam non profuisse. Quid agas si res latent? Excogitanda remedia, ut in ea rerum difficultate, quia nil dum statuitur, dum læsio dolorisque exacerbatio abest, innocens officium appareat. Ac morbi cognitio remedium suum insinuat. Immo morbi cognitio & curatio in se retro meant ac convertuntur. Non tamen si morbus in specie & in idea cognitus est, omnino curationem admittit. In cancrum occultum animi acies penetrat, eum prosequitur ac persequitur, non tamen radicitus exstinguitur, ni membri resectionem curationem voces. Morbus lunaticus, febris quartana, pestis sub intelligentiam cadunt, non tamen facile curantur. Immo Arti probro est quod ab his sæpe vincatur. Sit ita apud eos qui ab Arte medica tamquam a Deo omnium morborum curationem stulti exspectant. Quibus melius est ingenium, aut genius, probe norunt quosdam morbos esse incurabiles; hoc tamen Artis impotentiam non inducat. Ceterum inter morbos quorum cognitio juxta & curatio ardua est, censetur Arthritis; hujus, ait Paullus, cæca origo est. Non tamen cessatum oportet donec innotuerit. Operæ pretium est eorum audire magnifica verba περὶ ἀέρος καὶ θείου, quo se explicent & culpa vacent dum superba nomina pronuntiantes in remediis jejuni & steriles frigent: Id quod Hipp. in Gnidiis medendi magistris reprehendit, ut sæpe unius homunculi periclitatoris opera temeraria plus ægro prosit, quam Medici ampullosa & ad pompam spectans disputatio. Admirari morbos, non autem curare hominis est sua arte & ingenio abutentis. Dumque divina animi vis voluptaria illecebrisque plena admiratione retinetur, melior pars Artis Medicæ inculta jacet; hinc pro ubere fructu nil inde redit nisi cassum quiddam & inani vocis sono decoratum.

Hipp. 6. epid. Cic. in orat. ad Quint. fratr.

Hipp. lib. 1. de victu. acut.

Quoniam autem vulgo Arthritis Medicorum vocatur opprobrium, quod incurata aut ignorantiam, aut inertiam indicet, de ea paucis dicemus. Qui enim Arthritin quis profligabit, quum nondum de ejus origine constet? Immo plenæ sunt controversiarum scholæ. Arthritis porro dicitur quum articuli aut omnes, aut maxima eorum pars periodice laborat. Sic Arthritis ab articulorum dolore generalius sumto distinguitur. Id Gal. explicat quum Hippo. ait in squaloribus Arthritides generari, id quod non placet Galeno: necesse est enim ut humor aliquis doloris sit causa, at in squalore aut nullus est, aut perexiguus: sic tunc dolores quidem oriuntur, non Arthritis, ut quæ ab humore sit. Quod autem aliud sit dolor, aliud Arthritis, hinc patet. In Aeno legumina comedentibus genuum dolores

Com. ad apho. 16. l. 3.

lores erant, non Arthritis. Sic concludit Gal. vocari Arthritin, non quum unius articuli dolor est, sed quum multorum, licet & eo loci deficiat Gal. Et Savonarola caput scripsit de juncturarum dolore. In febre laboriosa sunt symptomata Arthritidis, non tamen Arthritis.

Hipp. 2. epid. part. 13. sect. 4. lib. 6. epid.

De Arthritide quærendum de causa, materia, origine, motu, periodis, an unus humor, an multiplex, quæ ejus indoles, an inflammatio, & remediorum caput attingetur; series quoque disputationis alia enucleabit. Jam dictum est Arthriticis proprium esse ut non in una parte dolor concludatur, sed ut est efferus humor in partes irruens, ita modo hic, modo illic dolor moveatur: unde quæritur qui fiat ut qui Ischiade laborat, raro aut numquam aliis articulis doleat, quum tamen Ischias Arthritidis nomine includi videatur. At ut quis Arthritide laborare dicatur, necesse est ut ad varios articulos malum proserpat. Sic dolor est vagus, periodicus cum tensione & acerbitate. Cur Ischiadis materia sese alio non confert? hanc enim ab Arthritide Paullus non separat, nisi quod Ischiadis causa in sola coxarum compage inhæreat. Quasi dicat in Ischiade materiem esse crassiorem ac contumaciorem, in Arthritidis speciebus mobiliorem, nec ita frigidam, ut sua sponte ac vi sese impellens, ac concitans, concursu facultatis expultricis modo huc modo illuc irrepat. Quamquam in Ischiadicis fere fixus ea parte dolor non est, sed occupata summa natium parte, tota tibia & pes affluxu ejusdem materiæ torquetur. Sed id fit tantum ex eventu, & non in vera Ischiade. Alii definiunt Arthritin articuli dolorificum tumorem quem fluxio in eum incumbens excitat, alii inflammationem, sed male quum sæpe plus fit œdematis, quam inflammationis, ni tandem humor suppressus inflammetur. Marcellus definit inflammationem permanentem affectis nervis dolores graves excitantem. At fit sæpe sine inflammatione, nec semper est dolor permanens, nec in nervis semper, nec dolores ubique graves.

Cap. 77. li. 3.

Manard. lib. 8.

Atque ut clarior fluat disputatio, dicam ossa tribus modis connecti. Aut invicem coalescunt, idque vel alicujus interventu, ut in mollioribus & fungosis; aut contra, ut in duris & siccis, κατὰ τὴν σύμφυσιν. aut ita committuntur inter se ut obscurum motum habeant, quod fit κατὰ συνάρθρωσιν, vel manifestum, κατὰ διάρθρωσιν. In prima connexione dolores non moventur. In secunda raro, nisi quod tophi & œdemata fiunt, ut in articulatione carpi. Tertia Arthritidis sedes est, vel inter membranas, tendines, ligamenta membranosa (nam postea duo esse dicentur) quæ a periostio oriuntur, & ita sentiunt, ex quibus articulus firmatur; hinc acerbitas doloris si qua ibi materies coercetur. Nam vel sua acrimonia ferit, ut bilis & serum, vel frigore molesta est, ut pituita, vel asperitate, ut gypsea, vel distensione membranarum, aut ab inflammatione, quod humores aut sigillatim, aut promiscue efficiunt suis signis distincti.

Ac primum quæritur an a sanguine Arthritis, an humor a venis & arteriis, an a solo capite in nervos refundatur? an in acetabulo materia contineatur, an non? Et Fernelius ab aliis multum dissentit. Passis velis navigandum constitueramus, at potius contractis est utendum. Negant

quidam ſanguinem eſſe cauſam, quod neceſſario ſuppuraretur in articulum illapſus. Contra, non omnis ſanguis influens, phlegmonem ſuppurati capacem excitat, niſi in muſculum carnemque inciderit, nec pus fit ni calore partis juvetur. Id quod in nervo exſangui frigidoque vix fiet: loci enim natura refrigeſcit, & potius in mucum pituitoſum verteretur, quod φλεγματοῦσθαι dicunt, unde etiam abſceſſus critici in articulos, licet a loco calido manent, & materiæ ſint calidæ, nonniſi longo tempore ſuppurantur. Itaque Arthritis non proprie phlegmone eſt, ſed ſi materia calet, tumor eſt φλεγμονώδης.

An vero in acetabulum humor influat, dubitatur. Fernelio in cavitatem humor non deſcendit, neç in ſpatium quod inter oſſium extrema intereſt, ſed putat vincula & membranas quæ extrinſecus oſſium extrema nectunt, & tendines eo directos imbui ſolere: horum duplex ratio. Prior in chiragra tophacea humor lapideſcens aperta cute ex articulis digitorum eruitur, vinculo quod ſitum in pyxide utrumque os colligat, illæſo. Poſterior, ſi in Iſchiade humor in pyxidem conderetur, non tantus dolor foret, quod vinculum expers ſenſus ſit, nec tam late diffuſum, unde Galeno dum fiunt abſceſſus in febre laborioſa, dolorum ſponte natorum ſubjectum eſt totum genus muſculoſum. Et ſi ex motu labor accidit, ut quid peculiare, adeſt articuli caliditas: ut ne ſit mirum in eo motu ad articulum humorem abſcedere, ut qui una cum muſculo concaluerit ac laborarit. Spontaneo labori accidit ut uno modo in articulum humor decumbat quum latiora articuli ſpatia humorem excipiant. Nec tamen conſtat an humor dearticulationis locum ſubeat. Eodem & id pertinet, fluxio Arthritin faciens primum loco dearticulationis excipitur, deinde a locis adjacentibus ad cutim uſque. Et quoniam articulationes implentur, ligamenta adjacentia tenduntur: nervi & chordæ non inflammantur, ſed dolent articulatione diſtenſa. Nec valet ratio Fernelii de vinculo interno (de externo enim nil dicitur.) Si enim fatetur in acetabulo tophum concreſcere; materia quoque in hoc ſpatium incidet. At vinculum interius non facile afficitur ab humore ut forte, validum, inſenſile. Dolor excitatur non ob vinculum hoc ſenſu carens, ſed ob vicinorum tenſionem, & incluſionem materiæ eo loco quo non debet. Sic ratio Fernelii friget. At melius aliquis explicans quid ſit articulum occupari. Articuli nomine non modo caput oſſis quod inſeritur, aut alterius oſſis cotylen audiemus, ſed & ligamenta, tendines, & quicquid ad articuli firmitatem ſtructuramque pertinet. Per Arthritides non modo eæ partes non ſunt immunes, ſed etiam in longius diſſitas partes affectionis labes pervenit. Nec tamen patet an cavum oſſis humor ſubeat. Tamen doctrinæ cauſa duo ligamentorum genera ſtatuentur, unum ſenſum habentium, alterum ſenſus expertium. Quæ ligamenta a media oſſis parte ducuntur, ea ſenſu vacant, quæ a perioſtio exquiſite ſentiunt, eaque ut & tendines in Arthritide laborant, ut non ſit mirum ſi tantus ſit dolor. Nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, materies collecta eſt. Alii ſic dicunt, alia ligamenta oſſea ſunt, alia membranoſa, illa haud ſentiunt, hæc contra.

ad aph. 31. l. 4.

Gal. ad aph. 39. lib. 6.

Gorr. in definit.

Nunc

Nunc materies & locus a quo emanet, explicetur Fernelio, a capite est solo, eaque frigida est, aut serum, non sanguis, aut bilis, aut succus melancholicus. Si humor frigidus est, cur stuporem non affert potius? Pituitæ & sero ejus inest ut torporem efficiat, non mordacitatem: Ni utrumque ita alienum sit, ut aut falsum, aut acidum fiat. Si frigidus est, unde tanta doloris acerbitas? Et dum quæritur cur hieme & autumno podagrici dolores renoventur, Galeno, vere qualitate & quantitate humor infestat, autumno autem qualitate solum. Et dubites an vox μόνον ad qualitatem, an ad autumnum referatur, ut sit hic sensus; secundum solam qualitatem humor morbum facit autumno, vel in solo autumno secundum qualitatem. Unde sola qualitas Arthritidis causa esse possit cum pauculo humore, nec ea adest quantitas quam Fernel. commentus est. Rondeletius male Fernelii verba detorquet. Nec enim Fernel. placet per venam, spinalem medullam & nervos fluxum fieri; sed per inanitates sub cute. Nec vult eum mucum qui per palatum decrrat Arthritin committere, sed per partes corporis externas & extra calvam positas credit humorem Arthritidis causam decurrere.

Gal. 6. epid.

Ad apho. 55. lib. 6.

Sed pro Fernelio militant hæc. Si bilis aut quivis humor calidus Arthritin committeret, cur non statim inflammatio sequeretur? Impedit articuli frigiditas, inquies. Cur non & membranæ costis intextæ, ægre concipiunt inflammationem? Tamen in iis alioqui frigidis facile inflammatio concipitur, ut pleuritidum ilias demonstrat: facile quoque humor biliosus erysipelata & herpetes in cute concitat. Favebit & Fernelio locus Hipp. explicans septem genera fluxionum a capite orientium: & a parte postica: fiunt articulorum ac coxendicum dolores (ait) a talibus morbis sanatis (idest hydrope & suffusionibus aquæ) quum id quod morbum facit sanatur, & quod in carne relictum fuerit cui non erit exitus, sed tuberculum faciens fugit in id quod cedit, ac tum articulorum dolorem excitat. Nisi forte in Fernelium faciat id quod idem Hipp. statuit, nempe duplicem esse mucum, unum ab interno capite, eumque aliqua præditum salsedine, alterum subtus calvariam ad inferiora descendentem, eumque insulsum & dolorem non cientem; sic qui ab externo capite humor est, aut Arthritin non movebit, vel si manans a capite humor Arthritin facit, is ab interiore parte manabit, quod Fernelio non placet.

Lib. de locis in homine.

Lib. de loc. in homine.

At a pericranio est (ait.) Cur non & aliæ partes infirmæ a validis partibus depulsum humorem non excipient? Sit ita, magna fluxionum pars a capite sit, quid attinet novos & obscuros aquæ ductus effingere? Quum abscedat humor per venas, arterias, nervos, ossa, credibilius est humores per eas partes fluere & refluere, per quas alimentum ad partes defertur, facilitas enim fluxus & refluxus per vasa fit. Et quum in Arthritide subita motio sit humorum, ea per vasa fit, non per cæcos ductus. Fernelius ad caput confugit ratus tam sincerum humorem a venis reliquos humores complexis, ad articulos affligendos secerni non posse. At facile sincerus humores id faciet, seu in parte congestio fiat, seu

a ce-

a cerebro humor deſcendat. Non quod ſit ea pituita quæ per infundibulum in pulmonem alvumque deerrat, quia in venas & arterias eam reſumi oporteret, ut inde ad nervos traduceretur. Id quod non fit. At probabilis eſt iſta derivatio ſub cute per inania muſculorum ſpatia, ut quaſi inundatio alvei ipſa humorum eluvies in cavitatem articulorum & partes vicinas illabatur. Quod ſi neget ab interno corpore eo rapi humorem, quod & via non ſit facilis, & fiat a maſſa ſanguinis ſecretio, quid dicet de abſceſſibus criticis, materia morbifica in articulos ſepoſita a ſanguinis maſſa ſecreta, aut ab ipſo meſenterio traducta? In maxillas & articulos paſſim fiunt, quum id a ſolo capite non ſit, alioqui omnis febris materiam a capite repeteremus. Quum copioſa mictio Archig. ſervum ab abſceſſu vindicat, an non illa materia prius in venis contenta erat? Alba, lævis & æqualis hypoſtaſis morbum ſolvens an non a capite eſt? Ejus pars critice excluſa in Articulos Arthritin facit. Dum fiunt apoſtemata modo ſincero humore fluente, modo mixto, exanthemata, numquid a venis ea eſt materies eademque in articulos rejecta Arthritin movebit? Et tamen caput culpa caret. Apud Hipp. Arthriticus dolor ceſſat, colico exacerbato, & contra, unde eſt? Quia, ait Gal. humorum in artus currentium impetus ad colon convertitur. Ita ab interno corpore per ductus obvios & obſcuros fluentes humores in articulos repunt, fitque σωντιμωρία inter articulos & inteſtina. Item dyſenteria ſuppreſſa facit abſceſſum in coſtis, viſceribus & articulis. Num bilioſus abſceſſus in articulis ſanguineus in coſtis fit & viſceribus? Id evertit dogma Fernel. Nec Hippoc. ſcripſiſſet ab ipſa bile Arthritin fieri, ni ipſe vidiſſet. Et quidam Arthritici deſierunt laborare, deinde obortis Eryſipelatis interierunt. An non fuit materia bilioſa quæ Arthritin committebat? Si humor dyſenteriæ in articulum procumbit, ergo a cerebro fruſtra Arthritis repetitur. Nam & a ventre in artus, & contra refluere poteſt. Quod autem dubitarit Hippoc. an bilioſis abſceſſus in articulis, ſanguineus in coſtis: ideo fecit, non quod non credat bilem Arthritidis cauſam eſſe poſſe, ſed quod præter rationem videtur ut humor bilioſus ſua ſponte levis inferiora petens in articulos procumbat. Aut quia potius alvum irritaret, Dyſenteriamque crearet quam per cæcos meatus in articulos ſeſe inſinuaret. Item confert abſceſſum ſanguineum cum bilioſo; in coſtas enim facile ſanguis reperitur ob viciniam hepatis & venæ cavæ, quæ per quamdam καυπῶσιν eructant bilioſum ſanguinem in partes reſpirationi conſecratas. Et in Aphoriſ. quum agitur de Arthritide in ver incidente, in phymatis & articularibus morbis vernantibus corpus profundum expurgatur, fitque in extimas partes pravorum humorum traductio. Sic non a capite Arthritis pendet. At dicet Fernel. Dyſenteriarum & alvinarum fluxionum caput auctor eſt Hippo. Sic qui humor in alvum labens dyſenteriam parit, nonne alio curſum inflectens Arthritin committet? Sic enim αἱ μεταῤῥύσιες, μεταςάσιες καὶ αἱ νόσων μεταβολαὶ fiunt. Sic vomitus alvi profluvium compeſcit. Sed hæc Fernelium exagitabunt. Si in laſſitudine ſpontanea cum membrorum confractione καὶ μετὰ ὀςεοκόπυ, cum articulorum dolore, aut ob diffuſum

4. apho.

Part. 3. ſect. 34. l. 6. ep.

In Coacis. Notandus locus.

Holl. part. 28. l. 6. com. 1 ſect. 2. & Duret. c. 20.

Apho. 23. lib. 3.

ſum

ſum ſerum per genus nervoſum & muſculoſum, vel ob colliquationem ipſarum carnium ſi motio præceſſerit vehementior, ſi (inquam) cauſa augeatur ſupprimaturque, numquid Arthritin pariet? Et tamen caput accuſare ignorantis eſt. In ulceroſa laſſitudine numquid Arthritidis ſpeciem dicas eſſe? Juveni dolores articulares contigere exanthematis infra modum erumpentibus. An id a capite? unde Hippoc. Quibus ſanis hieme circa lumbos frigiditas & gravitas ex levi cauſa & alvus ſuppreſſa, ventriculo bene agente, his Iſchias, aut renum dolor, aut ſtillicidium urinæ forte continget. Hinc patet Iſchiadem non tam ab externo quam ab interno corpore oriri. Item Hippoc. ſplenis & viſcerum tumores & inflammationes in articulorum dolores deſinunt. Febres quartanæ in ſpeciem Arthritidis aliquando deſinunt facto abſceſſu κατὰ ῥόπην alimento ipſius partis corrupto, & articulo effeminato. Tuſſes laborioſæ contingunt locos læſos, & maxime articulos. In febribus laborioſis tuſſes ſiccæ ad articulos decumbunt cum febre ſi intus relinquantur: hoc fit quia materia tuſſis aut alio transfertur, aut quum in pulmone moram traxerit (ſic enim ſuppreſſa virulenta materia tuſſim facit, cujus perennitatem ad caput male vulgus refert) tandem vi naturæ expulſa in articulos irrumpit, hinc Arthritis: In alio loco apparebit dum docebitur cur gibboſi aut aſthmatici fiant dyſenterici, aut varicoſi: idem de articulis dici poteſt. Præterea ſuppreſſis menſibus dolores & rubores articulorum oriuntur Hipp. Et mulieres podagra non laborant ni menſes ſint ſuppreſſi, Arthritin accerſent, fruſtra ad caput & externam fluxionem recurres. Id totum ab interno eſt. Si in partibus externis ulcera fuerint, & tumores in articulis, quum hæc evanuerint, Dyſenteria oritur: numquid facilis & quaſi pervius partium internarum & externarum conſenſus adeſt? Item ſolemnis omnis ſuppreſſio Arthritidis auctor eſſe poteſt capite illæſo, nulla per extima corporis fluxione facta. Addit Hipp. Quibus repente febris expertibus præcordii & cordis dolor, circa crura & infernas partes alvus intumeſcit, hos liberat venæ ſectio & alvi fluxus, his febrire nocet: Longæ enim febres fiunt & tuſſis & ſingultus, his ad ſolutionem tendentibus dolor fortis coxarum & crurum, aut puris ſputum, aut oculorum privatio: Dolores ad hypochondria in febre voce intercepta ſine ſudore ſoluti, malum, his ad coxendices dolores fiunt. Patet quod materia dolores articulorum motura ſæpe ab hypochondriis eſt non a capite: unde videmus melancholicos & hypochondriacos tot doloribus pungentibus & diſtendentibus affligi, ut articulare quid ſit, an id a capite? Ab interno corpore ea materies prodit aut Arthritin aut quid ſimile creatura. Fernelium convincet hiſtoria cujuſdam qui quotidie genio indulgens vomebat: ſuppreſſa vomitio, frequentes rigores, febris: hanc deſinentem excepit paralyſis partium quæ ſunt ſub capite, inde mors. Inventa eſt bilis ſincera in cavo hepatis libræ pondo membranis inhærens, hujus portio in nervos irrepſerat, unde paralyſis. Sic ſua ſe hiſtoria convincet Fernel. quod ab interno corpore per cæcos ductus materia in nervorum genus, eaque ſincera poteſt irrepere. Apud eumdem febres multæ in colicos dolores, & hi in paralyſin terminantur.

Gal. ca. 10. l. 2 de ſimpl. med.
In Coacis.
Sect. 3. l. 2. epid.
Sect. 7. lib. 6. epid.
ex lib. 2. de art.
ſect. 8. lib. 6 epid.
De Phaetuſa Pythea uxore ad finem ſectionis
Aph. 6. l. 5.
Fernel. c. 10. l. de feb.
de feb.

nantur. Sic a capite more vulgi hoc repetere ridiculum eſt: licet origo perioſtii in omnem oſſium compagem diffuſi ducatur anatomicorum opinione: hac ratione ductus fingit fluxum ſuperne deorſum, & quod non ita ſincerus humor a vaſis ſit, nec liber eſt exitus ſi ab interno humor repat, qui ſatis patet pituitæ ſeroque ejus per ſubjectas cuti partes & cæcos ductus, videtur aliquid efficere exemplo hydropicorum quorum tibiæ crudo ſucco ſcatent, ſine dolore tamen. Gorræus putat Fernel. uti hoc argumento ut probet Arthritin a pituita non oriri, & ideo rationum haſtas in Fernel. contorquet, ſed perperam. Nec id vult Fernel. contra, omnem ab ipſa pituita & ſero Arthritin repetit. Sed hoc uſus exemplo ſuam opinionem tuetur, partim ut doceat pituitam a capite labentem habere quid proprium & συγγενὲς ad Arthritidos generationem, ſeu materiem ſpectes (non enim quævis alia pituita id facit) ſive opportunitatem fluendi ſub cute totius corporis. Si enim ſuccus crudus aliunde manans quam a capite Arthritin committeret, hydropici fierent Arthritici quum ſuppetat materies. Et num humor is per tibias ſparſus ſi in articulum fluat Arthritin faciet. Si idem humor & natura, & conſiſtentia a cerebro manaret in articulum illapſus auctor ne foret Arthritidis? ſi non facit, an quia per venas & arterias fluit? At Fernel. alias vias quam vaſa comminiſcitur. An quia a cerebro humor non eſt, ideo non eſt aptus Arthritidi? Et quia ſincerus non poſſit aliunde manare. Idem loquens de tumoribus ait, tumor eſt indolens ni quum membranas vi divellit & diſtendit. Sic idem humor tumorem facit dolentem & indolentem. Et vero, cur humor a corpore interno cacochymo, a rene purulento, pulmone in articulos vi naturæ impulſus, idem non pariat quod & humor crudus a capite deerrans? Quaſi eam proprietatem & ἰδιοσυγκρισίαν qua Arthritin pariat ab uno cerebro ſortiatur? Et ſincerus humor non aliunde defluat? Nunc de ſincero. Mulierum ῥοῦς viridis a ſincero eſt (ἄκρητον enim impermixtum ſignificat quum nudus ſimplexque humor apparet) an ideo a cerebro? Nequaquam: a ventre enim ſæpe eſt. Quum quis gonorrhœam contraxit initu impuri ſcorti, malignus & ſincerus humor fluit, & ab interno eſt. Sincerus ergo aliunde quam a capite. Virgines defœdatæ ſuras, articulos dolent, an id a capite? ſi humor is in inanitatibus tibiarum dolorem ciens articulos ſubiret, quam immanem Arthritin excitaret? Icterici poſt dolores colicos refuſo in tibias ſero dolores illic ſævos ſentiunt. Et tamen a ventre, ideſt, a febre quartana tibiarum articulorumque dolores moventur tenuis ſeri diffuſione, quod divellit membranas: an id a capite? Humor melancholicus varices faciens, in capite defluvium capillorum affert, numquid & ſævam Arthritin pariet? Sed cur hydropicis dolor non adeſt? Multus eſt humor, diſtendit, diſtentio maxime dolorem facit in Arthritide, in qua tamen paucus ſæpe humor diſtendens acerbum dolorem ciet. Hunc nodum ſolvit Hippocrates. Si modicus fluxus fit (reſpectu magni fluxus qui in hydrope fit, unde pars tumet ac detumet) coxendicum & articulorum dolorem quum fluere deſiit, facit. Nam ut modicus, & undique a partibus fortibus depulſus, ad articulos refu-

Cap. 3. lib. 7. Patho.

Gal. ad aph. 49. lib. 6.

De loc. in homine.

refugit. Non satis tamen. Si enim paucus humor dolorem facit, cur non & multus, quum idem sit humor? In cachecticis & hydropicis abundat. Frustra affert Fernel. succum crudum cachecticorum & hydropicorum a quo non fiat Arthritis, ut efficiat, si dolor sit, a capite causam arcessendam esse. Quatuor in loco adducto requirit Hipp. ad dolorem articularem, ut sit humor modicus, ut fluere desinat, ut a fortioribus repellatur, ut ad articulum confluat. Vis in eo est, ut sit paucus, & a parte forti pellatur.

Seneca causas tanti in nervosis partibus doloris, & cur multus humor obruat non moveat dolorem; explicat lib. 11. epist. 79.

Si multus est, partem in æqualem intemperiem adducit, & mole obruens in ista æqualitate indolentiam facit; unde quibus artus intumuerunt, iis fere vacuitas doloris adest. Sed quum paucus in nervos effunditur, quum mole sua dolorem non inferat, quid qualitas possit, apparet. Paucus est humor quantitate, sed magnus viribus. Et post articulares dolores, & dentium, genæ tument & articuli, & tamen tunc dolor cessat. Ceterum quum a parte valide humor regeratur, docet suam virulentiam quæ ὀργασμῷ, & doloris parens est, unde ad ἄκοπα & ἀνώδυνα confugi solet. Et quum dolor minatur, a medicamento abstinetur, ne concitatus humor in nervos, partes debiliores, deferatur. Et vis est magna illius humoris tam subito partes peragrantis, quum nil sæpe tumeat, sed se in corpusculo nervi agitans, cruciatus infert. Immo sæpe fiunt membranarum ἐπαναστάσεις. Contra in Leucophlegmatia & cachexia vacuitas est doloris, quum sit & quantitas succi crudi, & seri mali proventus, quamquam in fœdo colore gradiendi sæpe impotentia est præ gravi tibiarum dolore, qui dolori articulari suppar est. Secunda conditio est, ut humor fluere desinat, vel ut jam fluxio consistat, aut dolor non aderit, nisi forte fugax, vel in nervoso genere sit, non in venoso. In venis enim fluxilis est, in nervis stat. At falsum est dolorem non moveri ni steterit fluxio: sed ut dolor perseveret, humorem inhærere fas est. Hipp. docet morbos venarum fugaces esse, nervorum stabiliores, contumaciores, & qui etiam statis temporibus memoriam sui renovant Hippo. hic textus: Qui morbus a venis est, levior est quam qui a nervis. Diffluit una cum humore qui venis inest, & non quiescit. Et natura venis in humore est in carnibus, Gr. καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστιν ἐν τῇσι σαρξὶν. Nervi sicci sunt & cavitates non habent; ad ossa consistunt, ab ossibus nutriuntur, & a carnibus, & calorem inter ossa & carnem medium habent, & humidiores sunt & carnosiores quam ossa, sicciores, & magis ossei quam carnes. Morbus nervorum firmatur, quiescit in his. Hinc disces cur partes tumeant ac detumeant sine dolore articuli. Humor enim in vena continetur non in nervo, aut in hoc non sedet. Quiescat oportet, ut doleat pars. Explicabo illud, καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν, &c. Confert genus venosum cum nervoso. Nervosi nomine audit nervos, membr. ligam. tendines, periostiumque. Vult genus nervosum humidius bifariam, tum quod venæ cavæ humores contineant quæ consistentia liquidi sunt, corpus humectant cui insunt & illud proluunt, tum quod venæ carnibus insint quas nutriunt. Sic, natura venis in humore est in carnibus, idest, proprium

Vide sub finem hujus libri appendicem de dentium & nervorum dolore.

In Coacis Hipp. de morbis nervorum repullulantibus.

De loc. in homine.

est venarum, ut humorem contineant & in re humida sint, ideſt in carne. Nervi duriores, ut cavitatis expertes. Venæ molliores ob cavitatem, & quia a jecore pendeant. Sic res continens humida dicitur mollis & humida tum ratione rei quam continet, tum rei in qua continetur, vel hoc, in humore, ideſt in carnibus, caro enim τὸ ὑγρὸν vocatur. Sic vena in humore eſt, ideſt, in carnibus in quibus & ſedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena: Nervi ſicci ſunt, quia non in carnibus, & res humidas non continent ut venæ, & a ſiccis oſſibus & membranis oriuntur. Unde ait: Nervi ad oſſa conſiſtunt, & ab iis nutriuntur. Et ſi alii, a carnibus nutriuntur, ut qui muſculos contexunt. Ergo morbi in nervis firmiores, in venis non item. Sic docet Hipp. Confluunt omnes venæ mutuo, aliæ aliis coincidunt, aliæ per venulas a venulis extentas. Quod ſiccius eſt magis morbos recipit & dolet natura, humidum minus. Morbus in ſicco ſtabilitur, in humido fluit, alias aliam partem traſmigrat & quieſcit, & citius ſedatur ut in humido non confirmatus: unde patet diſtinctio inter morbos nervoſi & venoſi generis. Quamquam in Fernel. ex eo loco quis objiciat: In Articulari morbo, humor furibunde & erratico modo in hos & illos articulos involat, ergo eſt in vaſis, non in nervis & extra vaſa.

Ad Arthritidem requiritur ut humor, aut in articulum incidat, aut in partes proxime eum ambientes, eaſque ſenſibiles. Quod non animadvertit Fernel. ſine diſtinctione ponens in cachectico non oriri Arthritin quum tamen ſit multus humor crudus. Tamen concludit neceſſario a cerebro eum humorem qui peculiari modo Arthritin eſt creaturus. Et virgines decolores patiuntur poſt diuturnam lentam febrem iſtum vulgarem ῥευματισμὸν univerſi corporis inflammato ſero a genere venoſo in nervoſum excluſo. Nec animadvertit in Cachexia etiam dolores articulares oriri poſſe ſi humor in nervos repat, putreat, inflammetur, ſi præſertim articuli ſit nativa quædam imbecillitas. * Nec enim omne excrementum in partem influens dolorem facit: ſed alias quum efferum eſt ſtatim dolorificum eſt, alias nonniſi cum tempore acrimoniam adeptum. Ad id facit partis διάθεσις. Non quivis humor dolorem dentium facit, nec quovis tempore. Non ſimpliciter frigidus, ni inſigni alia qualitate ſit præditus. Requiritur & dentis diſpoſitio. Unde cui dens vitioſus, aura frigidiuſcula, & quivis fere humor dolorem accerſit. Si non vitioſus, acerrimum eſſe oportet humorem qui dolorem pariat. Aut jam diatheſis eſt, aut pravus humor ſua malefica vi eam inducet. Extracto dente, dicto citius omnia ſymptomata delentur. Nil ſalivæ, nil humoris affluit. Sic & diatheſis, & certa humoris requiritur conditio. Multis gingivæ & facies ſine tamen dolore tument, aliis tument cum dolore. Idem in hemicraniis contingit, quæ non a quovis vapore irritantur, niſi diatheſis inuſta ſit. Et hanc diatheſin præcipuam cauſam febrium & ſymptomatum certa periodo redeuntium ſtatuit Gal. Et quum inducta eſt, omnis humorum evacuatio eſt fere inutilis. In Arthritide quidam ſtatim dolent, quia humor aut efferus eſt per ſe, aut ſtatim malignitatem acquirit. Alii nonniſi ſucceſſu temporis, quum leves dolores prænuntii fuerunt. Alii ſtatim, ob ſenſum exactum. Status temporis plurimum facit. Et qui

De loc. in hom.

Lib. de loc. in homine.

Locus notandus.

** Hæc referre oportet illud Platonis quod fons omnium fluxionum pituita ſalſa & acida. Et niſi pituita has vires nacta ſit, non infert dolorem. Nam inde peti poteſt ratio cur in leucophlegmatia quum crus aut tibia intumeſcat, tamen adſit indolentia. Id quod paullo ante expendimus. Forte eorum demonſtratio peti quoque poteſt ex verbis. Macro. cap. 9. lib. 7. ubi quærit cur cerebrum non ſentiat Opus naturæ eſt (ait) ut ſenſum vel nimium ſicca, vel nimium humida non cupiant. Id quod in oſ*

qui sunt Arthritici fere tempestates præsentiunt dum quid circa nervos moveri incipit, ac quasi germinari & efflorescere. Sic modo quodam inexplicabili, dolent nervi: Est latens causa inquietudinis in parte nervosa, dolor dolorem accersit, humoremque ciet, & humor dolorem geminat sic rerum fit adglomeratio & concursus. Sic non necesse a capite id repetere, & sub cute novos ductus comminisci. * Sed & qui in parte collectus ob veterem infirmitatem, & qui a proximis vasis transsumitur antecedens est doloris causa. Ægris arthriticis fere putris & serosus est sanguis, unde fluendi & dolendi facilis occasio est. Iis maxime quibus labes nativa contracta est, aut adscititia; fomes & occasio mali redivivi. Quibus cerebrum ad Epileps. est opportunum, ii repente prehenduntur, quod vix efficiat in sano cerebro omnium intemperantiarum ilias. Quot videmus cerebro humidiss. & valde excrementoso præditos nullo articulari affectu tentatos? At quibus imbecillitas est nescio quæ, levissima de causa ægrotant. Et causa in procinctu est; cuicumque enim pars morbosa dispositione affecta est, in ea nec coctio, nec aliæ functiones naturales administrantur. Multum excrementi congeritur, & quamvis benignum alimentum, ipsum corrumpitur, aut alteratur. Et pars in sinu suo fovet dolendi occasionem quam sepultam & dormientem αἱ φυσικαὶ & externæ προφάσεις excitant. Immo in ipsa parte morbus est, & habitus morbosus cernitur. Paroxysmus autem arthriticus excitatur, non vitio capitis, sed totius corporis præsertim cacochymi. Nam excitantur dolores ii quibus per æstatem biliosi humores fuerint coacervati. Partes expellunt vicissim pravos humores. Pravi qualitate infestant & quantitate maxime si deliquerint in victu hieme. Verno enim diuturnæ passiones moventur fusis humoribus & mox a parte robustiore depulsis. Secundum qualitatem potius Autumno. Vere appetente repurgato corpore interno expullulant lepræ, vitiligines, arthritides. An id a capite? Corpus & foris & intus plenum est & turget; & ut humores habent suos motus, ita varios dolores emovent. Et si a capite est humor, cur non propinquas capiti partes cubitum, manum prehendit? Nec refert objicere senes potius esse arthriticos quam juvenes, & ideo illorum humores esse potius καταῤῥόπου. Diximus non quemvis humorem crudum doloris auctorem esse. Plerisque genua tument & articuli, sed humor est mansuetus. In cachect. & hydropicis ob caloris penuriam crudus est sanguis, & infra sanguinem est, sic, ni aliud concurrat, dolorem non excitat. Aliud autem est ἄπεπτον, aliud ὠμόν. Illud quovis tempore molestat: hoc non item. Nam vi caloris naturalis mitificatur, τὸ ἄπεπτον non item. In fœdis coloribus, alias nulli sunt dolores, alias graves. Si quum fœdi colores sunt, humores quoque ἄπεπτοι sunt dolor adest, immo halitus venenatus est, ἐν ἐμέτῳ non item. Vidimus tusses quibus juncta erant symptomata arthriticis pæne similia. Inter species pituitæ a capite manantis, quædam est ἤπιος insulsa quæ nil dat negotii. Alia acris & salsa quæ brevi corrumpit & rodit partes in quas, & per quas fluit. Alia est per se εὐήθης, sed quæ mora fit deterior. Hinc tussium varietas. Et apud Hipp. tusses sunt quæ resolutionem

situs & adipe & spinali medulla apparet. Ideo fit ut in partibus vel nimis humectatis vel siccatis sensus non sit. Partis imbecillitatem ad nonos arthritidis paroxysmos agnoscit Gal. Sic per congestionem non per afluxum malum repuerascit ac repullulat unde Gal. cap. 8. lib de sang. miss. Citra plenitudinem inflammatio fit in parte ob partis imbecillitatem. Facile enim pars gravatur a suo excremento, & ab affluxu alieno. Plura eo loci vide tamen Gal. com. In aph. de Eunuchis. Docet imbecillitatem partis non esse causam redeuntis

M 2 par-

mali si æger in victu non peccet. Tamen ad finem 2. De symp. caussis ait licet maneat sola imbecillitas partis, nec superfluitatis allabantur, tamen morbum, idest febrem recrudescere. Aet. tetrab. 3. ser. 4. cap. 14. 15. 16.

partium afferunt & siderationem. Idem de humoribus in articulos repentibus judicandum. Alias humor initio mitis, sed qualitatem nactus postea afficit, ferocitas enim tempore acquiritur, & hæ distinctiones sunt tenendæ.

Nunc vera Arthritidis materia explicetur, & quid de ea Fernel. senserit dicatur. Humor (ait) continens Arthritidis causa non tam varius est atque traditur; nec enim sanguineus, nec biliosus est, nec melancholicus: sed omnino vel pituitosus vel serosus. Errandi occasio est quod caput humoris fons ab eo credatur, quod nec ita sincerus ut Arthritin faciat, nec tam facile ab interno corpore emanet. Utraque opinio antiquitati opponitur. Si enim unus specie humor, frustra varietas remediorum pro varietate causarum quæsita fuisset. At alia remedia Arthritin biliosam, sanguineam alia, serosam alia respiciunt. Sic in commoda ægrotum peccaretur, quod uni enim prodesset, alteri officeret. Ac magni refert an hic vena secanda, an non. Si omnis ab humore frigido, nocet phlebotomia. Si a calido, prodest, sic magni interest ad sanitatem veram causam inquirere.

Ad aph. 20. lib. 6. Gal. c. 3. lib. 2. loc. aff.

Locus præclarus lib. 3. de morb.

Cap. 12. serm. 4. tetra.

Jam explosa est sententia negantium a sanguine esse, suppuratio foret. Quum enim in ventrem fluens sanguis suppurari dicatur, non stricte sumitur pro mutatione ad pus, sed ἀντὶ τοῦ διαφθείρεσθαι dicitur. Suppuratio enim magnarum inflammationum est, ait Galenus: Si ergo ingens non est inflammatio, nec pus fit. Minus vero circa articulum mutatio fit, sed non ad suppuratum, contra in carnosa parte. Immo ob articulorum frigus, humor calidus refrigescit ac recrudescit, hinc puris prohibitio. Quod autem humor sumat alterationem, docet rubor & dolor pulsatilis. Immo quorumdam opinione Arthritis velut quædam febris articulorum nuncupatur. Si in empyico pus thoracis jam maturum ex pulmone in capacitatem transferatur, suam maturitatem mutatione loci amittit, & recrudescit, & fit ἡμισαπὲς, ut rursus quindecim dies expectandi sint donec iterum maturescat, probabilius est sanguinem refrigerari quum a loco calido in frigidum, ab interno in externum depellitur. Quo pertinet illud Aetii: Causa cur inflammatio podagrica non suppuret, primum est partium affectarum substantia, tum natura, tum ægre mutabilis exsistens. Partes nervosæ duræ sunt & tolerandi cura anguntur, item partes carne nudatæ frigidiores sunt, influentes humores corruptioni minus patent, & remedia adhiberi solita ad putrefaciendum sunt inepta. Plura illo loco notanda sunt: hæc miror Fernel. non legisse. Quia enim vidit Arthritidis dolores & inflammationes nonnisi intra dies 40. sedari; humoremque in articulum fluentem pituitescere ac refrigerari, pronuntiavit omnem humorem frigidum esse. At distinguere oportuit. Acer enim & subtilis, calidus, sanguineus causa antecedens esse potest, sed ob loci naturam immutatur. Id quod notandum ne temere remedia adhibeantur. Hippocr. ait sanguinem esse frigidum, & semen frigidum natura, quia quum utrumque de genere aqueorum sit

Lib. de cord. 1. de diat.

sit & spiritu turgeat, calore evanescente & spiritu refrigescit & tactu frigidum percipitur. Maturitas si qua adest, facile mutatione loci deperditur, aut diminuta retunditur. Immo quod iam coctionem in parte receperat, in alium repulsum locum amittit eam ac recrudescit. Id quod in ardentibus febribus abscessus testantur. Hi enim nonnisi longo tempore maturantur licet humor origine sit calidus & biliosus. Id quod & in articulis evenit. Sic Hippocrates quæ circa linguas elevantur concretiones & humiles calculi, & quæ podagricis circa debiles eorum articulos fiunt. Nam ossium natura causa est ut hæc indurentur & distendantur. Et quoniam hæ inflammationes non sunt suppurabiles, Fernelio imposuere. At Galenus rem omnino aperuit, inflammatio partium carnosarum acutis morbis annumeratur. (Immo Hippocrates statuit terminum dierum quadraginta ut articulorum dolores cessent, aut omnino se minuant ut loquitur Plinius.) Est enim mollior ligamentis, & nervi & chordæ tardius inflammantur vulneratæ, tardius consistunt & sanantur. Vix aliquid externi recipiunt quia duræ sunt, Et quum in articulationibus humores sint per ligamenta eas complexa, evacuatur τὸ ἀτμῶδες. Quis tamen contra objiciat, facile hic aut ille nervus in Arthritide afficitur, quod non eveniret si tam ægre corpora nervosa humorem admitterent. Et in febribus tremores & convulsiones contingunt minimo humoris lancinantis appulsu. Si nervorum ea durities, cur tanta ad patiendum aptitudo? Et quum Galenus confert pulmonem cum membranis costarum, ait, ratione suæ mollitiei pulmonem quemvis humorem admittere, non membranas. Sed hæ biliosum humorem admittunt; unde pleuritides a bilioso fere sanguine. Si ea est ratio articulorum quæ & membranarum, in articulis aut non facile dolor excitatur, aut qui affluit humor tenuis est & subtilis. Si pituita est & humor crudus, quum partes frigidæ, densæ, compactæ, duræ, unde humoris, recipiundi & dolendi tanta facilitas? Nam frigiditas & lentor motum in locum διὰ θράσεως impediret, unde aut erit sanguis, aut bilis, aut serum, aut a capite humor serinus: Fernelius dicet quamdam esse articulorum imbecillitatem cui nonnulla dissolutio est, unde propensio ad humorem excipiendum, unde senibus facile Arthritis evenit quod carnibus liquefactis eorum articuli laxiores more antiquorum parietum dehiscunt, unde & in senibus ἀρθρίτις ab Hippocrate celebratur. Præter articuli imbecillitatem dicet & humori Arthritin committenti orgasmum esse: hic orgasmus ab ichore est facultatem irritante qui crassiori corpori inclusus hoc alioqui deses ciet ac impellit.

Ad rationes quibus Fernelii opinio de humore frigido convellitur accedet veterum auctoritas Hippocrates morbos ἀνάρθρους in senectute ait relinquere, Galenus audit hoc de hemicrania & Arthritide biliosa. Senectus enim frigida huic causæ calidæ medetur. Et quum Galenus non probat hanc Aphorismi partem qua Hippocrates in squaloribus Arthritides ait vagari; non negat eas ab humore bilioso & acri nasci, sed negat in tanto squalore, vix humorem suppetere qui in ar-

Sect. 3. lib. 2. epid.

Ad aphor. 59. lib. 6.

Ad aphor. 33. lib. 6.

Notandus locus de senibus.

* *Galen. quum ad aph. 47. lib. 6. ait morbos articulares si cum multa caliditate fuerint, postulare evacuationem bilis*

in articulum fluat. Atqui tanta ſiccitas & ſqualor erit, ut omnis humor abſumatur? Cum ſqualore ſi calor adſit, humores acuentur & naturam irritantes in articul. depellentur. Eone uſque procedetur ut corpora exareſcant? Do minores humores, ſed qualitate erunt deteriores. Immo in carnibus ichor latebit fuſo ſanguine qui maligni humoris vicem gerens morbos malignos excitabit. Nam & in tempore ſicco, ſqualido & calido, Cauſi graſſantur quorum ichor eſt parens.

Hipp. ſect. 2. lib. 2. epid.

** Non omnis dolor articulorum eſt Arthritis; fit enim per ſiccas temporum conſtitutiones dolor in articulo humiditate articulorum nativa conſumta: & qui per famem leguminibus veſcebantur, genuum dolores patiebantur, non erant tamen Arthritici.*

Ad aph. 2. lib. 2. Hic locus paullo poſt fuſius explic.

Sed & quæri poteſt an in ſqualore verus articul. dolor non orietur, id quod Galeno placet? * Tempus αὐχμηρὸν aut cum calore eſt aut cum frigore. Cum calore dicamus eſſe. Aliud eſt αὐχμὸς aliud ξηρότης αὐχμὸς exceſſum ſiccitatis ſignificat, ut uſtio ſit humoris, ſqualor fuliginoſaque natura acquiratur. Nomine ξηρότητος non tanta ſiccitas audietur quin quamdam mediocritatem tempus ſit habiturum. Sed do, conſtitutio duret ſicca & ſqualida, an tanta erit humorum conſumtio ut non reſtent ad Arthritin concitandam: & Arthritidi obnoxii aut mali paroxyſmum omnino evitent, aut eum leviſſimum experiantur? Si auctore Galeno in ſiccioribus ſecundum naturam temperaturis nulla omnino ſit ſuperfluitas manifeſta per nares effluens, aut per ſudores, ſed omnis in tempore cal. & ſicco fiat per διαπνοὴν evacuatio ſuperfluorum, ut jam jam conſumto humore corpus exareſcat, nulli credo morbi fient? At quæ contra hanc ſententiam faciant explicabo. Anno 1575. primi tres menſes humidi fuerunt. Æſtas & Autumnus ita ſicca & ſqualida fuerunt ut omnes pæne lacus & fluvii exaruerint, vina generoſa. Obſervatum eſt numquam fere articulorum dolores acerbiores fuiſſe. Et quibus familiaris hic morbus erat, paroxyſmus tam longus Arthritidis fuit, & tanta dolorum longitudo, ut qui olim ſpatio menſtruo ceſſare viſi ſunt, in multo longius tempus provecti ſint. Mirum erat in tanto ſqualore, quum omnes pæne alii ceſſarent morbi; cur tanta articularium affectuum eſſet ſævities. Et illo anno jam hos commentarios animo premebamus, ut ad inſtitutum id quod ipſi oculis videbamus, accomodaremus. Iſchiadum magna erat ubertas circa autumnum, & hæ mulieribus erant fere infeſtæ. Plerique hemiplegici ac paralytici. An hoc fiebat quum annus ſiccus eſſet, & ideo ſaluber? Apud Hippocratem fit mentio conſtitutionis ſiccæ in qua circa hiemem hemiplegiæ multæ. Id fuit, quod caput oppletum fuerat per æſtatem & conſtitutio erat hieme aquilonia quæ caput lædebat. Omnia hic divina dicimus, ſed tum ita divina ut nil ſine ratione fiat. Rationes aliquot proferemus quibus aliqua ex parte exquiramus, qui fiat ut quum omnes per æſtatem ſqualidam bene habeant (αὐχμοὶ autem ſunt omnino ſalubriores, quam τὰ ἐπόμβρια) ſub finem æſtatis & autumnum ineuntem dolores articulorum ita ſæviant. Si autumnus diſcedens a temperie præcedentis æſtatis frigidus & humidus fuiſſet, facta in contrarium mutatio tantum mali peperiſſet. At id non contigit. Deinde cur præ ceteris genus mulierum? Immo tota hiems & autumnus infeſta fuerunt

mulie-

mulieribus magna cum omnium admiratione. Tertio, cur inter homines in ſiccitatibus laborantes erant cal. & ſicco temperamento prædi-ti, & tamen mulieres, quæ ab eorum temperamento diſſident, laborabant.

Ut primæ Quæſtioni fiat ſatis, dicendum, licet ſiccitas per ſe conſiderata humiditate ſit ſalubrior, hoc tamen quibuſdam cancellis coercendum eſt. Ecceſſus ſiccitatis forte ipſa humiditate deterior eſt, iis præſertim quibus cutis perſpiratum non habet. Per τοὺς αὐχμοὺς humoris ubertas non adeſt, ſed quod reliquum eſt, licet quantitate paucum, qualitate peſſimum eſt. Succreſcit ichor & ſanies, humor fit fuliginoſus, acer, mordax, & qui in partibus in quas influit ſphacelum facile committit. Horum demonſtratio peti poteſt ex libris de articulis, ubi docetur macilentis articulos eſſe mucoſiores liquatis carnibus, quam ſucculentis. Ceterum per ſqualores malus ichor gignitur & dominatur. Is eſt qui in venulas arefactas tractus febres ardentes parit. Et diximus jam hemiplegias vagari hieme quum alioqui ſqualida tempeſtas longa præceſſiſſet. Quoties enim æſtatem calid. & ſqualidam autumnus aquilonius excipit, hemiplegiarum proventus eſt. Rarefactum enim corpus Aquilo ſubiens lædit, caputque exprimit. Et hi morbi non tam ob copiam humorum eveniunt, quam ob indicibilem nervorum diatheſin. Item per ſqualores neſcio quis ichor fit, omnis autem morbi vis maligna eſt fere a ſero iſto. Si tempore ſqualido ſerum dominatur, etſi ei tempori tribuendum, ejus tamen copia & ſqualori non adſcribetur, per id enim tempus aquea ſuperfluitas abſumi videtur, ſed forma & vis venenata ipſius ſeri ſqualori tribuetur. Sic a tempore humido & auſtrino copia materiei pendet, a ſqualore, vis, forma, virus: τὸ γὰρ αὐχμηρὸν ſignificat τὴν ὑπερβολήν τινα. Diximus autem tres primos menſes pluvios præceſſiſſe, & tempus longum ſqualidum ſecutum. Squalor & caliditas uſſit humores. Quod autem concurſus temporis pluvii, deinde ſqualidi ſequentis id facit, ex Hipp. patet: Carbunculi æſtivi in Cranone. Pluebat in ardoribus aqua larga. Contingebat hoc per totum, maxime ab Auſtro. Subnaſcebantur in cute ſanies. Hic mentio fit pluviarum auſtrinarum & ſqualorum. Squalor ſupprimens humores, ichorem parit. Ichor minimus plus poteſt, quam humiditas multa. In ſqualore ſpiritus ſqualent, ſiccantur, caliginoſi fiunt. Immo corpora arent & extabeſcunt. Αὐχμὸς enim ἀπὸ τοῦ αὔειν, non ἀπὸ τοῦ ἅυειν cum aſpiratione quod ſplendere ſignificat. Τὸ δ᾽ ἐαύειν ξηραίνειν notat: hinc αὔανσις ſqualor, tabes corporis depaſtiove facta ſpirituum, humorum, partium ſolidarum. Et apud Hippocratem γλῶσσαι αὖαι ἀπὸ τοῦ αὔειν. Siccæ linguæ a fuliginoſa exuſtione: & vis ſqualoris explicatur nomine λιγνυώδεος ἐγκαύσεως. Et æſtivo tempore ſqualido non ſæviebant Arthritides, ſed ophthalmiæ, faucium dolores, tuſſes ſicciſſimæ. Denique ubique vis ichoris apparebat. Nec enim tam quantitas, quam qualitas humoris afficiebat. Nullus enim tumor, & affectiones omnes ad ignes ſacros accedebant. Autumno appetente quum ſerum eſſet

Vide compart. 29. li. 1. de articulis.

Com. ad part. 60. ſect. 2. lib. 1. epid.

2. ep. ſect. 1

6. epid. part. 14. ſect. 5.

Ad aph. 22. lib. 3. potius κατώρροπον Arthritides & ischi. natæ sunt. Unde Gal. notat autumno ischiades vagatas ob malignitatem & frigus: autumno autem ichor & sanies dominatur Hipp. Et in squaloribus ophthalmiæ siccæ squalidæque populantur. Et quum temporis constitutionisque squalidæ meminisset, ait in vulgus sæviisse tusses siccas quæ partium syderationem afferrent, ophthal. siccas, anginas siccas.

Lib. de struct. hom.

7. sect. lib. 6. ep. Nunc explicemus, cur mulierum genus in squaloribus molestaretur, quum potius ea constitutio ei profutura esset. Tale quid observat Hipp. Loquens de pustularum eruptione in squaloribus, ait, Nulli masculo tales eruperunt. Nulla autem mulier mortua est cui hæc fiebant. Alio loco solæ servæ laborarunt. Et alio loco, Mulieres nequaquam similiter ac viri morbis afficiuntur. Mulieres ineunte autumno ac hieme laborabant, quia quum fusus humor cutis astrictione prohiberetur, saniosus factus molestus fuit. viri calidissimi si articulis dolent ἐν αὐχμῷ, non tam Arthritis est quam dolor. Aliud est de mulieribus judicium quando seri suppressio fit. Quidam docet cur siccitas Arthritin committat. Intemperies sicca dolorem facit in articulo exsiccando & effluvium prohibendo, hinc post ad artic. suppressa humiditas amandatur.

Sect. lib. 6. ep.

Sect. 7. lib. 6. ep.

Sect. 3. lib. 2. ep.

Savon.

Tertiæ quæstionis examen persequamur. Hæc non videntur cohærere ut inter viros calidissimi eo tempore laborarint, & mulieres, sunt enim contraria temperamenta. Idem apud Hippo. observatur in quadam constitutione in qua morbi invadebant juvenes viros & mulierum genus, reliquis ætatibus parcebant. Ingeniose Gal. rationem reddit, aliud est considerare temperamentum, aliud ætatem. Ratione ætatis juvenes morbis prehendebantur, quum enim ætas esset calidior, morbo congenere corripiebantur. At mulieres temperamenti ratione morbis capiebantur degeneribus alioqui. Id autem fiebat per suppressionem. Serum enim non difflabatur ob cutim astrictam. Propria & per se erat generatio horum morborum in junioribus, in mulieribus per suppressionem. Patet quum mulieres sint frigidæ, in squalida tempestate etiam laborarunt, atque inter eas quæ æstuantia præcordia habebant. Sic facilis erat ichoris ob squalorem generatio, at difficilis transpiratio, partim ob nativum temperamentum mulierum, partim διὰ τοῦ αὐχμοῦ.

Sect. 2. lib. 1. ep.

Com. ad part. 78. sect. 2. lib. 1. ep.

Ac constat ratione, experientia & auctoritate Arthritin, & a sanguine & a sero, & a bile oriri. Id maxime sentit Hipp. ac præsertim biliosas esse Arthritides. Idem duos humores statuit, pituitam & bilem. Illius nomine quivis humor frigidus, illius, calidus auditur. Idem omnes a bile febres esse statuit. Nec hi libri sunt nothi. Et ista Hippoc. opinio ratione firmari potest, sicut & illa; Coxendicum morbus ex his caussis fit in plerisque, si quis diu in sole versetur & coxendices calefiant, & humor qui est in articulis a calore siccetur, fit autem morbus a bile & pituita, item a sanguine. Et in articulorum doloribus aquam affundit frigidam. Dolor enim tollitur tum revocatione caloris, tum inductione torporis. Qui dolor si ab humore frigido foret, quid hoc frigus frigore curare? Gal. in coxendicum dolore arteriotomiam in malleolo celebrat,

Lib. de aff. inter.

Lib. de sacr. morb.

Lib. 1. de morbis.

Lib. de diebus Decretor.

Aphor. 25. lib. 5.

lebrat,

lebrat, ratus nequaquam malum ab humore eſſe frigido, ſed a valde calido. Quamquam alio loco etiam faſſus Iſchiadem a crudo & frigido ſucco, tamen non prætermittit phlebotomiam. Et tamen Fernelium ſecuti ad omnem Arthritidem calidis remediis uteremur. Contra, hoc malum calidis irritatur. Sæpe quidem humor generatione & ortu calidus eſt, at ob naturam articuli refrigeſcit. Et id forte Fernelio impoſuit. Et ſemper caloris ἐμπύρευμα remanet, irritam faciens calidorum adminiſtrationem. Et in cerebrum vapores calidi efferuntur, frigore concreſcunt, & qui inde fit humor nec perſpicue calid. nec frigidus, ſed nova qualitas ex utriuſque pugna ac concurſu conſurgit, ut inde humor ſalſus aut nitroſus fiat qui manifeſtis qualitatibus non cedat. Ideo taxat veteres medicos ut nimis phyſicos Hipp. qui primas qualitates morborum cauſas nimis celebrabant. At ſalſum, acre, mordax, & id genus conſideranda ſunt in quibus temperandis & oppugnandis hoc opus, hic labor eſt. Ideo cal. & frig. imbecilles qualitates Hippo. ſtatuit contra philoſophorum opinionem. Facile enim mutuo ſeſe domant, ideo ſunt imbecilliora. Non ſic de amaro & ſalſo. Si in febre ſola caliditas aut ſiccitas ſpectaretur, facile curaretur, ſed ſuccorum qualitates conſiderantur. Et damnat eos Hipp. qui contenti primis qualitatibus Theſſali methodum ſequuntur. Si Arthritis a frigido foret, faciliime calore curaretur. Sed enim ſecundæ ſint qualitates, non mirum ſi vis noſtrum remediorum tanti mali immanitate eludatur. Quod nunc prodeſt, ſtatim nocet. Nec cal. nec frig. nec quicquam fere agens manifeſtis qualitatibus proficit. Id quod pendet aut a natura humoris, aut partium. Et ſi quid remedia ἐπικεραστικὰ conferunt, ſymptomata potius leniendo conferunt, quam cauſam oppugnando. Nec plauſibile quod ſtatuit Fernel. a capite humorem eſſe quod fit ſincerus. Numquid in auſtrina conſtitutione in vaſis ſeroſus humor coercetur, qui ſua qualitate irritans ab arteriis & venis in nervos repellitur & Arthritin movet? Materia ſudorum quæ ſerum eſt in nervos pulſa & fuſa, num impotentiam, aut dolorem, aut ἡμιπληγικόν τι inducet. Et tamen ſincerum quid eſt. Si nutriuntur nervi per quas vias occultas ii & oſſa nutriuntur, numquid malignum ſerum poteſt ſubire Arthritin creaturum? Si a membranis, oſſibus, ligamentis ſudor manans arthritidis dolorem minuit, num per eaſdem vias delata cauſa fuit? fere videmus pleroſque corpore ſeroſo humore ſcatente, ſudore copioſo liberatos quum nulla ſalutis ſpes foret. An id a cerebro fuit? Quum a cerebro eſt, & principia nervorum imbuuntur, alia ratio eſt. Plerique arthritici nec caput, nec collum, nec partes ſuperiores doluerunt, quaſi tam venenatus humor ſubtus perreptet ad articulos nullo obiter excitato dolore? Contra ſi cui gravia ſint tormina, & iis ſedatis arthritis oritur, nunc eadem materia, & eodem ingenio prædita, & alio translata. Si a capite eſt, cur non primum ſuperas affecit partes? Ita enim ait Hipp. Conſidera occaſiones unde quis ægrotat, ſeu dolor capitis, ſeu auris. Signum ſunt quibuſdam dentes, & inguinum tumores. Si a capite fluxio nitroſa tantos obiter in metaphreno dolores excitat, ut ſæpe partes tabefaciat per quas tranſit,

De lib. veter. med.

Idem Fernelius opinioni noſtræ patronus eſt. Nam 9. cap. meth. feb. ait, febres continuas in dolores articularios terminari excuſſa materia e genere venoſo in ſumma corporis, ideſt, in habitu.

Numquid noſtra hæc eſt opinio, & Fernelius a ſe diſſentit.

tranſit, ut Hipp. notat, an materia Arthritid. jam in ſuo fonte mala cuniculatim per ſumma corporis tranſiens, nil mali afferet tranſeundo? Et a venis ſinceri humores manant, non a ſolo capite, & ii ab internis profecti in externa ſæviunt. Et in Hippoc. dominatur humor aduſtione melancholicam naturam adeptus, cujus ea feritas ut quamquam ſanam partem appetat, eam maxime affligat. Quid minima quantitate in mammis facit? Quid in ſuris tibiarum flatulentus ejus ſpiritus? συνολκὰς facit non inferiores Arthritide? Cur ſubiens articulationis locum Arthritin non faciat? Itaque nullo humore a capite labente, Arthriticus dolor orietur, aut depulſo a viſceribus tetro humore, aut nitro proprio articulorum. Ulcera tibiarum foventur ſanie perpetuo affluente eaque ſincera, numquid a venis & arteriis eſt? Sic ſinceritas capiti non eſt tribuenda. At dices, tenuis iſte humor affluens per ſe laudabilis eſt, ſed per contagionem ulceris inficitur. Ergo ſi laudabilis intercipi aut ſupprimi poſſet: an nonniſi diſpendio ægrorum id fit; ut ſit probabile propagatione quadam, & continuatione malam qualitatem ratione ulceris acquiri. Nunc redeamus; Imbecillitas partium ſive naturalis, ſeu adſcititia ad Arthritidem facit in articulo, œconomia naturalis afficitur in coctione, expulſione, attractione: fit in parte ipſa generatio perpetua ſucci crudi & mali, unde paroxyſmus arthriticus facile redit, immo ipſius habitus fit quidam morbus. Nam abs re ſucci crudi meminimus quum Galenus dicat Arthritin veram non tam a pituitoſo humore, quam a ſucco crudo oriri. Quum præſens eſt articuli infirmitas, propenſus eſt quis in morbum. Et ſi qua humorum fit a natura defæcatio, ea fæx ſe ad aliam materiam aggregat donec fluxio aut partis imbecillitate, aut dolore, aut fluendi conſuetudine moveatur. Mirus naturæ conatus in excernenda re moleſta. Et dicet *Fernelius*: is humor qui a capite manat non habet eam virulentiam, quam poſtea in articulis acquirit, ideo innocenter pervadit partes cuti ſubjectas. Et ſe tuebitur Galeno qui explicans cur poſt tuſſes ſcorti inflammatio ſequatur ait materiam in pulmone moram facientem ſe ipſa deteriorem factam, unde in ſcorto quid deterius attulit quam in pulmone, aut in capite a quo primum fluxit. Jam confutavimus eas ſub cute vias ut a capite humor fluat, non quod negemus a carnibus, & ab habitu corporis humores in articulos influere. Jam meminimus mulierum, in quibus ſuppreſſio menſium Arthritin accerſit illæſo capite, & capite materiam non ſuppeditante. In vinoſis ipſa crapula & cruditas, id mali proritat, nil tamen a capite. Mulieres quum habeant fere caput catarrhoſum, dolens, pituitoſum, arthriticæ non fiunt: menſibus ſemel ſuppreſſis metus eſt hujus mali. Et ſanguis intus foras prodit contra Fernelium, & articulos occupat. Dicet, ideo non fiunt quidem Arthriticæ quod ſanguis fluat: ſed quæ communicatio pituitæ frigidæ, ſecretæ, a capite lambenti cum ipſis menſibus? Contra, & fluere poſſunt commode menſes, & a capite per extima humor fluere poteſt ad Arthritin faciendam. Quot abſceſſus fiunt κατ᾽ ἔκρουν καὶ ἀπόθεσιν, quot μεταστάσεις intus foras? Et jam ante ex eodem *Fernelio* attulimus dolores colicos febribus

Notanda de ſucco crudo.

Com. in part. 12. ſect. 1. lib. 1. epid.

bus succedaneos in paralysin desiisse, & id totum ab interno est. Eodem quoque Fernel. errore jacet, quo & dum excogitat novum modum quo serum in abdomen ad asciten refunditur. Quasdam fissuras fingit, quas præterfluens serum capacitatem implet. Contra per ossa abscessus fiunt partium parenchymate duriora. Melius Hipp. de hydrope. Splen elevatus & impletus distribuit per venas corpori, & in omentum maxime, & locos circa ventrem & crura. Alia pars delegat ad aliam, ubi ceteris plus quam oportet affuerit. Id quod *Fernelius* non animadvertit de ascite disputans. In hydrope tamen pulmonis approbare videtur non sine contradictione. Serum, ait, ex abdominis capacitate cæco ductu in thoracem redundat. Et tamen idem ridet eos qui cæcos ductus in ascite generando fingunt. Et male se tuetur ea sententia, quibus hepar aqua plenum est εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, iis venter aqua repletur ac moriuntur. Putat ex eo loco ruptionem visceri contingere. At verbum ῥαγῆναι potius subitam eruptionem significat. Galenus non meminit ruptionis in hepate quam Fernel. fingit. Ait quidem aquam non fluere in Epiploon nisi exedatur, quia solidum ac firmum est, & si legitur pro ἐπίπλοον τὸ περιτόναιον codicis errore: At non mentio fit rupti hepatis. Immo ne aperte quidem docet erodi rumpive peritonæon aut epiploon ut aqua recipiatur. Sique fieret hepatis fissura ruptione, vix sine cruenta aut dejectione alvi, aut mictu id contigeret. At negat Gal. in ulla specie hydropis cruentum aut dejici, aut meji. Id quod quæstione dignum est, sed de hoc alias.

De hydrope in Fernel.

Lib. 1. mnl.

Nunc nostram de Arthritide sententiam aperiamus. Non placet opinio Fernelii de Arthritide, nec omnino eorum qui caput non accusant: nec eorum qui ad solam partem affectam confugiunt. Aliæ Arthritides per defluxum fiunt, aliæ per congestionem. In utrisque supponitur articulorum impotentia & diathesis ἀρθριτική. Quum fiunt per defluxum, vel ratione cacochymiæ fiunt corporis, vel humoris a capite manantis, quod posterius solum agnovit Fernel. & male. Cacochymiam voco & cruditatem quum viscerum impuritas est, massa sanguinis vitium contraxit, & corpus ῥοῶδες καὶ laborans τῷ ῥευματισμῷ maxime cum succo nitroso scatet. Hipp. agnovit enim quorumdam corpus ἁλμῶδες. Et in tali facilis est dolorum generatio, & arthritidis subeunte falso humore locum dearticulationis. Et quod in mulieribus τὸ ῥοῦν parit, idem διαθέσεις ῥευματικὰς καὶ ῥευματισμοὺς gignere potest. Et in iis ulcera sunt sanatu difficilia, tum ratione salsæ pituitæ, & ῥευματισμοῦ. De iis Hippoc. exponens cur ulcera sint δυσελκέα, nempe quibus corpus exalbidum & lentiginosum, idest, lentis colorem referens. Cutis diffringitur ac labia, ab humoribus ex corpore salsuginoso quod sub cute maxime & a capite contingit quum a pulmone fuerit concalefactum. In iis facies sæpe tumidior, corpus crudo pravoque succo scatet. Qui sanguis detrahitur est fere totus putris, & alimenta corrumpuntur. In eorum albo numerabuntur gulæ dediti ac libidinosi, sub dio noctem transigentes, robur nervorum solvitur, & succrescentis cacochymiæ sunt argumenta. Et licet libidinosorum commune flagel-

Opinio autoris.

2. ep.

Sect. 1. lib. 2. eptd.

flagellum ſit Arthritis, non deſinunt tamen libidinum prurire deſiderio. Hæc autem maxime cauſa eſt: proventus nempe ſeri acris & mordacis. Hoc quum adeſt, & propenſionem ad Arthritin facit præſente nonnulla nervorum articulorumque imbecillitate, & irritando libidinis explendæ affert deſiderium. Hinc Arthritici valde ſunt libidinoſi. Et Aetius quum theriacalem ſalem inſtituit, dimidiam partem ſatyrii tollit vitando ne rabioſas & membra exſolventes libidines excitet. Satis enim ſi in iis dominetur acre iſtud ſerum, ſua ſponte in venerem ruunt. Niſi quis objiciat illud Hippoc. ad increſcentes & frigidos morbos confert venus.

Antequam de capite fluxionum fonte obiter dicam, propoſitis jam cacochymis, lentiginoſis, cruditate laborantibus, libidinoſis (ut ne omnino a capite arceſſatur malum) dicam unum de morbo ipſius habitus, ut nec accuſetur caput, nec ad internas partes, tamquam principia mali recurratur. Princeps Avicennas explicans illud quod ſcripſit Gal. in arte parva, habitudo corporis eſt in iis partibus quæ oculis ſubjiciuntur, vult quoſdam eſſe proprios ipſius habitus morbos. Quum a pede aut inanitate ſub cute dolores implacabiles excitans aura venenata ad caput ſurgit, id nec a viſceribus nec ab interno eſt corpore. Unde male epileptici curantur habita tantum ratione interni corporis, potius habitui providendum eſt. Idem in Arthritide: Nam peculiari generatione humoris, aut in hac, aut illa parte externa, vitio ipſius habitus morbus orietur. Unde quidam crudeliſſimos morbos ſunt experti; quum partes internæ plane ſanæ forent. In arthriticorum externo corpore peculiaris humor generatur, ut in pulmone & jecore. Et apud Hipp. a carnibus in articulos humor liquatur proprio vitio ipſius carnis. Et hac ratione idem Avicennas ait, id quod nocet cum vapore malæ ſubſtantiæ, in toto corpore
Lib. de loc in homine. eſt, ideſt in habitu. Sic in partibus externis vitium eſt peculiare & catarrhus, & colliquatio. Nec omnino malo eſt quod quis arthriticus fiat tamquam natura a centro corporis ad habitum virus amandante, ut ſub finem hujus libri dicetur ex Hipp. Ceterum quum cutis defœdata eſt, & ſanguis tamen in vaſis purus eſt, numquid affectio eſt ipſius habi-
Ex lib. Hipp. 2. de nat. hum tus? Capillares venæ malo ſero ſcatent. In elephante morbus eſt ipſius habitus in quo prava fit aſſimilatio, & pars ἰδίω ἰδέαν amittit Hippocrati: eſt autem elephas ſymptoma facultatis alteratricis tertiæ concoctio-
Lib. de alimento. nis. Nec tam deficit ea facultas, quam prave officium facit, non per ſe, ſed ob pravam qualitatem alimento proprio impreſſam. Ideo qui medici curantes, elephanticos ſanguinem largius demunt, quia ab habitu non demunt minuunt calidum nativum, & habitus facultatem deteriorem faciunt. Apud Hipp. impetiginem alias ut τὸ ἐξάνθημα ſpectat, &
In 2. libro prorrh. cutis, & habitus fit ſolum depoſitarius, alias ut νόσον ipſius habitus, quod notandum eſt.

Nunc ad caput ipſum redeamus, & generationem peculiaris pituitæ. Non negamus a capite fluxiones oriri Arthritidis auctores, ſed omnes, negamus. Quibus caput humidius, iis proclivis eſt defluxus in partes

ſubje-

ſubjectas, hinc morborum proventus. De iis Gal. Qui totum cerebrum, aut caput humidius habent, ii ſalubriter non vivunt, deſtillationibus levi de cauſa capiuntur. Pituita per palatum dilapſa, guttur, fauces, ventriculus laborant: Tuſſes, Anginæ, Diarrhœæ, &c. Nec quævis pituitoſa fluxio offendit. Non quævis pituita dentes rodit. Non quivis humor ſternutamentum facit Galeno. Humor qui a capite eſt, Arthritidis auctor eſſe poteſt. Sæpe enim acer eſt, quod docet dentis roſio. Quos dentes nec flamma, nec ignis cremat niſi ægre, hi pituita mala cavantur. Et prout ſunt fluxiones, aut in partes internas, aut in externas a capite, ita affectus evariant. Primo Hipp. ex quorumdam veterum opinione potius quam ſua, fontes humorum (maxime excrementorum) explorans, caput pituitæ fontem ſtatuit. Et revera multa a capite excrementa manant. Et forte *Fernelius* ei ſectæ addictus caput Arthritidis auctorem credidit. Quod aliquatenus verum conſpicies Arthritides a fluxione oriri ſolitas contemplatus. Quamquam & fluxiones, & humorum tranſmiſſiones ab internis fiunt partibus. Ac ante τῆς διαθέσεως vim expendimus. Ut enim in aliis cancroſa eſt diſpoſitio, elephantica & chœradica, ita & arthritica eſt, ſive corpus ſpectes, ſive partes. Quibus læſus articulus, iis in Arthritin eſt propenſitas. An humor a capite deſcendit ad malum ſuſcitandum aut alendum? In ulcere Chironio eſt perennis affluxus ſeri & corruptio alimenti ob læſam partis οὐσίας (nam malum τῆς ὅλης οὐσίας vocatur) & ſerum virulentum progignitur, & nil a capite eſt. Eadem materies num in articulum imbecillum influet? Immo magna articularium dolorum pars fit a generatione ſeri & collectione in ipſa parte, non tam quanto quam quali infeſtantis? Eſt enim inexplicabilis διάθεσις, & velut febris lenta ipſius articuli, hinc alimenti corruptio, hinc tabes partis. Et circa articulos triſtis ſemper eſt ſenſus, qui ſtata periodo habet ſuas exacerbationes, & in parte materia fovetur. * Nec placet omnino Galenus qui neceſſariam articuli imbecillitatem præſumens, aliunde humorem affluere debere, & in vitæ lege peccari ſtatuit. Hic modus omnis congeſtionis tollitur: id quod miror non vidiſſe Galenum. Imbecilla pars non probe alita a ſuo ipſius læditur excremento. Id Hippocratem vidiſſe ante diximus; Mucus in omnibus a natura eſt. Quum purus, ſani ſunt articuli. Labor & dolor fit quum a carnibus humiditas fluxit vitioſa.

4. de morb.

Galen. ad aph. 28. lib. 6.

** Præclara quæſtio, an partis imbecillitas per ſe, ſine humoris affluxu cauſa ſit morbi redeuntis.*

Sed & de motu humoris Arthritin facientis inquiratur. De natura dictum eſt, & quod remedia calida ac pariter frigida noceant. Cur repetant abunde dictum dum diatheſeos Arthriticæ vim aperuimus. Dubitet quis an hic conatus naturæ non ſit intus foras pellentis ut fit in exanthematis. Cur autem certa periodo repetant; illud in proprietate quadam poſitum eſt. Quamquam invitus ad eam occultam proprietatem deſcendo. Licet res certo ſciri nequeat, ex effectis æſtimetur. Articulares dolores fere noctu exacerbantur, ut & multi alii morbi, & res non facile ſcitur. De ea re in aliis noſtris commentariis. Communem cauſam hujus rei ad receſſum caloris naturalis ad interiora, referunt. Sic enim partes extimæ ſuo velut genio defraudantur, & illuſtratione ſpirituum carent.

Gal. enim ridet eos qui partis imbecillitatem morborum cauſam dictitant.

So-

Solemnis est analogia humorum ad partes anni, & ad diei partes ut biliosi morbi circa meridiem exacerbentur, melancholicus ad vesperam, pituitosi ad noctem. Quod forte Fernelio suasit ut omnium arthritidum causam humorem frigidum statuat. Motus enim humorum sequitur aut occultas, aut manifestas qualitates.

Sed & non minus ardua quæstio cur arthritis fere medendo ingravescat. Si frigidus humor, cur calido non curatur, & contra? Phlogoses & erysipelata admotis refrigerantibus temperantur, & perfrigerata calore leniuntur. In arthritide auxilia omnia eluduntur, & hæc vulgo opprobrium vocatur medicorum. Et quod hic humor sit indomitus ex eo esse possit quod quum sæpe origine sit calidus, & eventu refrigeratur, tum ratione earum mutationem, tum partium a quibus manat, præter caliditatem & frigiditatem, acquirit, ac virulentiam aut salsedinem, aut acrimoniam, aut aliquid mixtum. Id quod in coryza apparet. Hujus causa frigida esse videtur, tamen exulcerat calore quodam interno & salsedine nares qua transit. Sic ascititiæ hæ qualitates ex aliis emanantes primis sunt multo deteriores. Galeni locus jam citatus est de Arthritide & Ischiade. * Sed plenius enucleandus. Irruens humor sanguineus est aliquando, ut plurimum pituitosus, aut ex pituitoso biliosus mistus, aut sanguine cum iis misto. Ut vere dicam, crudus est humor. Est hic crassus ad similitudinem puris crassioris. Si humoribus ex æquo redundat corpus, a phlebotomia est inchoandum. Raro fit ischias ex sanguinis copia, cito curatur venis ad talum incisis. Si crudus humor arthritin committit aut ischiadem, cur secat venam? Si ischias raro a sanguine est, cur in talo ferietur vena? Immo ita de ischiade loquitur, ut sæpe sola sanguinis evacuatio ischiadis auxilium sit, & ante evacuationem obsunt topica. Et quia non sunt qualitates quæ ex diametro oppugnent, ideo horum morborum materia non facile vincitur. Immo dum primas qualitates oppugnare volumus, novam quamdam inducimus. Id materiæ coryzas committentis exemplo docuimus. Sic serum istud aut materia alia non facile ad æquum adducitur. In multis acquiritur talis materia, viridis, serosa, acris ob dominatum cujusdam extranei caloris omne alimentum corrumpentis. Revera Arthritin committens humor est μυξώδης & assimilis substantiæ nervosæ si ea liquaretur. Et quod dolorem facit, sæpe est substantiæ nervosæ aut tendinosæ alimentum quod virosi excrementi vicem subit, aut ob intemperiem partis, aut ob διάθεσιν. Dolores a sanguine facile mitigantur, item a bile (sola enim lactis affusio id facit, a pituita facile, quum pituita potius stuporem afferat. Ita Gal. Sanguis morbum faciens dolorem exhibet, pituita gravitatem. Quæ coryzas, Arthritides, dentium dolores facit, aliud habet ingenium & vim. * Et Platoni pituita falsa ac acida omnium affectionum κατάῤῥοϊκῶν fons exsistit. In tali pituita est vis maligna & natura ἑτερογενὴς, ideo omnia spernit remedia. Ad eam rem accedit substantiæ nervosæ ratio. Medulla nervorum alius est naturæ, quam ipsæ membranæ. Si qua uni naturæ prosunt, alteri nocent. Et magnus remediorum apparatus sæpe est inutilis. Et inertium hominum

Cap. 2. lib. x.

Mirum quod Galenus in ischiade (licet a pituita, aut a succo potius crudo) sanguinem demat, non autem purget.

Immo præfert vomitum purgationi quod supra revellat humores.

Quasi purgatio humores deorsum impellat.

Com. in 6. epidem.

Hipp. de loc. in homine.

** Plato ait pituitam ipsam per se dolorem non movere (excludit acidam & salsam)*

plus

plus sæpe prodest fortuita medicatio, quam sollertium medicorum cum ratione juncta curatio. Accedit nervorum sensus exactus, ut etiam vel levi de causa & dolores, & gravia insurgant symptomata. Itaque conditio humoris non tam habentis qualitates manifestas, quam occultas, partis natura, varietas substantiæ ejusdem efficiunt ut Arthritidis omnem ludat operam. Attendere ad fontes oportet a quibus humor manat, ne temere pars innocens accusetur. A scopo aberratur, & pernicies ægris creatur. Si male caput fons mali statuitur, dum pilulis, fotu, catapl. hæc immerens pars affligitur, nativo sic partis temperamento corrumpendo, mala graviora accersuntur. Si enim humorem noxium non continet, medicamentis eliquatur. Definit aliqua imbecillitas, ei conciliatur. Si malum non fovet caput, sed jecur, aut venter, aut cacochymia corporis, aut partis morbus, vide quam præpostere omnia agantur. In quo potius imitandus Hipp. quam Fernel. Hippoc. enim eos quibus magna sunt viscera, & quibus fuerunt frequentes hæmorrhagiæ dum juvenes forent, in ἀρθριτικόντι propensos esse ait. A visceribus & venis origo est. Et experientia notat eos quibus prærubra est facies, quod ni sibi caveant, ætate inclinante in Arthritin propendeant. Peccant & ii qui falso persuasi causam esse humorem frigidum aut frigus ipsum, ad calfacientia impense & olea chymica confugiunt, & læditur nervosum genus. Hinc nervorum contractiones, siccationes, contortiones, vitiatæ figuræ, ut artus varii, curvi, vari, inflexi & imbricatim facti evadant. Quæ forte olea medullæ nervorum conferre possint, eadem membranis eorum nocent. At prudentis est Medici providere ne dum boni officii specie ægrorum calamitatem elevare conatur, eos in majores ærumnas conjiciat. Et Fernelius, cujus sententia & problemata convellere, aut benignius interpretari animus nobis fuit, errore quodam seductus methodum medendi non quadrantem, jactis malis fundamentis comminiscitur, & ita in ægrorum salutem peccat, dum multus est in nescio quibus remediis, tum assumtis, tum admotis, de phlebotomia, quæ in hac misera ægrotantium jactatione est velut sacra anchora, ne verbum quidem. Et tamen nefas est hoc genus remedii omittere, quod vulgo tam multis opitulatur.

Restat ut tria breviter proponantur antequam operi finis imponatur: Primum ut doceamus quam sæpe inutiliter medicamenta arthriticis exhibeantur: Secundo, quam utilis sæpe mortalium generi sit Arthritis: Tertium est, ut exponamus locum Hippoc. quo docet commodo ægrotantium fluxiones in partes nobiles a quibus pelluntur, regeri: videntur perperam agere qui, quoties quis de articuli dolore queritur, ad purgantia confugiunt. Si enim dolorem excitat aut ichor, aut flatus, aut quid qualitate potius peccans, cur ei qualitati suum contrarium non opponitur? quorsum purgatio? Sæpe sævus est dolor in articulo, aut suris tibiarum nullo tumore conspicuo, nulla re sub sensum cadente? Subitus istius tantulæ rei in articulos motus & σὺν ὀργασμῷ, numquam vim venenatam arguit concurrente sensu exquisito nervorum, ut facultas expultrix ad singula quæque momenta excitetur? Lassitudinum doloris ortus id quo-

nisi cum excitat bullas, & ad eumdem scopū Gal. ait pituitam sternutamentum non ciere nisi in flatum vertatur. φῦσαι καὶ πομφόλυγες sunt synonyma. Vide aph. 51. lib. 7.

quoque manifeſtat. Oritur (ajunt veteres) laſſitudo ſæpe & ulceris ſenſus, quia in motionibus magnis pinguedinis & teneræ carnis fit colliquatio, cujus pars foras tranſpirat, altera ſupprimitur. Id quod ſuppreſſum, ſi acre & mordax, ulceris ſenſum infert. Id quod in paroxyſmis arthritidis evenit. Ut occaſio referatur non ad fluxionem, ſed ad ſuppreſſionem terræ fuliginis ſua qualitate moleſtantis. Et quod motus velut ſeditioſus modo huc modo illuc, id qualitatem demonſtrat infeſtam. Exquiſitus ſenſus partis cooperatur. Contra, ubi pars non multum ſentit, in ea facile fit congeſtio abſceſſuum & tumorum frigidorum parens. In ſenibus valde, & qui numquam arthritici facti fuerint, ſi arthritis oritur an non potius ab imbecillitate, caloris nativi inopia, ſpirituum defectu continget? Si ad remedia ſolemnia recurras, liquefacies humores, fruſtraque ægrum ſenem fatigabis. Non omittenda hiſtoria mulieris quæ dolores articulorum immanes eſt experta modo quodam admirabili, atque divina vindicta ortos. Hæc quum conceptum fallere vellet & fœtum elidere τὸ φθόριον ſumſit ad provocandum ſanguinem & ſui temerarii conſilii pœnas pependit. Fluxus enim ſanguinis eſt conſecutus eroſis potius quam apertis venis. Multo ſanguine per ſinum pudoris profuſo, adeo refrixit omne genus nervoſum, ut in ſummam imbecillitatem adductum ſit; hinc cruciatus articulares, membrorum contractio, ſqualor, macies, mors. Quæ immodica hæmorrhagia convulſionem ab inanitione affert, eadem articulares hos dolores excitare poteſt. Si ita eſt, quis adhibeat hæc remedia ſolemnia arthritica? quis in iis doloribus qui ἐν αὐχμοῖς oriuntur? Nemo. Eſt potius utendum refectione. Ergo ut ſunt variæ cauſæ, & ideæ arthritidis, ſic conſilium mutandum eſt. Alii omittunt phlebotomiam omnino ut Fernel. Alii audaciſſime detrahunt. Et exemplo unius hominis ſanguine detracto adjuti, in ſanguine fundendo ſunt nimis prodigi. Et quum de iſto morbo, tum cognoſcendo, tum medendo tam ancipites ſint opiniones, mirum ne ſit ſi magno Medicorum dedecore pro derelicto habeatur. Alii acerbitate doloris victi Medicos conſulunt, & prophylactice non utuntur. Alii ne eos quidem adeunt quod jam tritum ſit hic Medicos cæcutire. Non eſt tamen ita deſperatus ſi loco & tempori provideretur. Ceterum minus recte medendi occaſionem rationemque deteximus ab ipſa rei ignoratione ortam. Quum locus & tempora poſtulabunt, legitimam medendi rationem ſuiſque conſtantem legibus & cauſis convenientem deſcribemus. * Nec non, ſi Deus nobis otium confirmaverit, ſigna quibus ſingulæ ideæ patebunt, aperiemus. Et hæc ex antiquorum ſcriptis quæ in nonnullis neglecta jacuerunt, quia recentiorum opinio (ut genus mortalium novitatis ſtudio efflagrat) tamquam novus obortus ventus, ea agitaverit, ut illis everſis ſola exſtet ac ſeſe jactet.

Quod autem utilis ſit nonnullis arthritis, & ratio, & experientia, verum eſſe deprehendit. Quod pueris ſunt exanthemata, juvenibus hæmorrhagiæ, idem ſunt ingraveſcenti ætati Arthritides, & etiam naturis nonnullis. Id quod Hippoc. docuit. Quamquam, ut ait Seneca, abominandum genus remedii eſt, ſanitatem morbo debere. Ut homo vitandi alicujus

** Ceterum medicamenta data præſertim initio arthritidis, aut quum dolores vigent, dum humores concitant, nec foras excludunt, dolores in habitu corporis promovent. Nam humor movetur, & non promovetur.*

cujus morbi causa, tam sævos & tyrannicos Arthritidis dolores experiatur. Ad hanc nostram sententiam accedit & Galenus, his verbis. Sæpe vidimus interire quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde expulsi in partem principem pervenerunt. Ut una spes foret si ipsi humores ad artus revocarentur. Unde vulgo dicitur longa est arthriticorum vita. Natura se exonerat in genus musculosum & nervosum. Ergo (dices) bonum est refluere ab hoc infirmo genere ad partes robustiores? Nam robustæ & coquendo, & digerendo facile se ab injuria asserent. Id quod est contra communem omnium opinionem. Tamen ita sentit Hipp. Qui morbi (ait) ab imbecillioribus partibus ad fortiores remearint, ii solutu sunt faciliores. Influxus enim facile a robore excludentur. Gal. legit pro, excludentur, absumentur. Quidam intelligunt partes fortiores, principes; at melius est a præcipuis partibus in minus præcipuas humores repere. Iste locus Hipp. est παράδοξος. Galenus tamen approbat. Et quæstio non est hæc inutilis: nam partes principes sunt fortiores, & se a periculo facilius vindicant suis usæ facultatibus, Imbecillis partibus id non est a natura concessum. Unde videmus si quis vapor efferus, aut obstructio, aut quid alienum appetat cerebrum, statim convelli, credentibus multis convulsionem esse symptoma morbi & naturæ, ut quæ se accingat ad exclusionem rei negotium ei facessentis.

Si in hoc disputationum pelagus orationis nostræ vela pandere vellemus, vix umquam in altum transvecti ad portum remigraremus. Itaque solvimus quidem, ut non ita multo post tempore reveheremur. Quoniam autem Arthritis tam sævus est tyrannus, ut mortalium genus ab ista tyrannide liberemus, animus nobis est juxta canones & theoremata præscripta medendi methodum conscribere. Sed quoniam incidimus in rerum omnium perturbationem otium exspectare constituimus ad scribendum conveniens.

FINIS.

APPENDIX AD PAGINAM 177. Libri superioris,

DE DOLORE DENTIUM & nervorum.

UÆREBATUR qui fiat ut in dolore dentium coercito humore in dentis nervo & divellente, tam sævus oriatur dolor, qui tumente gena aut vicinis partibus, idque aut nullo, aut perexiguo dolore, evanescat. Idem in tyrannide arthritica contingit. Et vulgus prudentia quadam communi persuasus, tumore partis mirum gaudet, ut sperans levamentum brevi dolenti parti affuturum. Humorem qualitate potius quam quantitate molestias inferre dicebamus. Immo paucus humor, viribus multus esse dicitur. Exagitabatur Fernelius qui male causam reddidit cur in leucophlegmatia, in chronicis morbis in quibus tument partes, in cachexia, augeatur moles partium tumefactis carnibus, prolutisque humore phlegmatico nescio quo, idque citra dolorem: Quum tamen alias tantulo humore tantulam particulam proluente, tantam excitet doloris acerbitatem. Seneca summus philosophus dolorem in angusto strictoque esse dicit. Quo in angustiore est, eo major est. Consistit in solutione continui. Et quum in angusto est, major est continui solutio, quam quum in lato consistit. Extenditur enim; & ab angusto in longum latumve traducitur. Id quod ceteris paribus audiendum est. Unde punctura nervi deterior est, quam incisio, aut vulneratio amplior. In punctura enim cogitur materia, coacta divellit solvitque continuum & dolorem excitat majorem. Unde in dolore articuli major sæviorque dolor est ubi angusto concluditur humor, quam quum tota pars maxime elevatur ac intumescit. Id quod pluribus exemplis exploratum apertumque esse potest. Et quoniam locus iste de angustia loci potest in controversiam venire, habetque aliquid delicatius & lepidiusculum, textum ipsius Senecæ describemus. Vis enim in verbis ipsis erit. Explicat enim eodem filo cur tendinum, nervorum & partium similium dolores diuturniores sint. Immo sui memoriam renovant ac refricant, maxime vero ubi fiunt τὰ σπάσματα καὶ ἀποσπάσματα. Divulsiones enim

Lib. II. *Ep.* 79.

enim fiunt febris musculorum distentis. Et statis temporibus, præsertim ubi magnæ incidunt mutationes, dolores isti velut redivivi redeunt. Ita Hippocrates τὰ σπάσματα μὲν πάντα ὀχληρὰ γίνεται καὶ ποίους τὸ ἐν ἀρχῇ συντόνους παρέχει, καὶ ἐξ ὑστέρου ἐνίους πόνους ὑπομιμνήσκει, idest, memoriam quorumdam de integro refricant ac renovant superstite partium divulsarum querela, quæ partes a divulsione infirmiores manent & dolent, vel ἀπὸ τοῦ ῥήγματος disruptis fibris per insignem distensionem, hinc nova divulsionum generatio. Pars enim quælibet avulsa (σπάσμα vocatur) præter præteritas avulsionis causas ὦσιν appulsionem, vel impulsionem, & ἕλξιν attractionem (quæ sunt ἀπὸ τῶν ἐνόντων, ab iis quæ insunt) novam in se causam continet, nempe collectionem humoris, ichoris, aut flatum ipsum, manente infirma facultate expultrice. Et id causa est, cur periodis certis malum reviviscat. Ceterum illa tensio valida vel extrinsecam habet causam, vel intrinsecam, & quasi intercutem. Extrinsecam, a tromate, lapsu, casu, vel si quis onus grave levare conetur. Intrinsecam autem ab iis quæ insunt, ab humore pravo, ichore, flatu. Id autem fit κατ᾽ ὦσιν ἢ καθ᾽ ἕλξιν. Appulsu & tractu ὦσις dicitur appulsus, & κατ᾽ ὦσιν fieri aliquid dicitur motu quodam impulsorio. ὦσις δὲ κίνησίς ἐστι ἀπὸ τοῦ κινοῦντος, ὑπὸ τῆς ἅψεως. In corpore autem hoc loco fit κατ᾽ ὦσιν aliquid ut quum humor quidam inutilis exsudans in partem aliquam impellitur, & vis facultatis expellentis exsistit: ἐν δὲ τῇ ἕλξει attractio fit a carnibus & a venis, in qua vis facultatis attractricis sese exerit. Quamquam natura αἱ σάρκες ἕλκοι dicuntur Hippocrati. Nunc contextum ipsius Senecæ apponamus; *Nemo potest valde dolere & diu*. Sic amantissima nostri natura disposuit ut dolorem, aut brevem, aut tolerabilem faciat. Maximi dolores consistunt in maxime macris corporis partibus. Nervi, articuli, & quicquid aliud exile est, acerrime sævit quum in arcto vitia conceperit. Sed facile hæ partes obstupescunt, & ipso dolore sensum doloris amittunt. Seu quia spiritus naturali prohibitus cursu, & mutatus in pejus vim suam qua viget, perdit: seu quia humor corruptus quum desiit habere quo confluat, ipse se elidit, & his quæ nimis implevit, excutit sensum. Dentium, oculorum, auriumque dolor, ideo acutissimus, quia inter angusta corporis nascitur. Et imperiti minus ferunt dolorem, quia multum illis fuit commercii cum corpore. Et revera sunt qui alacriter ferunt dolores, alii muliebri animo quati se vincique dolore patiuntur. Ex hoc illustri loco duo nobis apparent, prius cur in nervosa substantia tam acutus dolor, præsertim quum in angusto est, & a punctura fit. Posterius, quomodo copia humorum ipsa sese obruens sensum parti adimere soleat. Et si forte minus medice hoc Seneca, tamen quia rei scitu difficillimæ probabilem quamdam causam exponit, in hunc de articulari dolore locum rejicere voluimus.

In Coacis.

Notandus locus.

Apud Hip. 1. de morbis carnes quidem attrahere dicuntur, sed venæ, ait Hippoc. magis attrahunt, quam carnes, unde in venis fiunt varices, σπαδῶνες, ναυτιώσεις.

Ad eum notabilem Senecæ locum quo explicat qui fiat ut major sit dolor quum in angusto est, quam quum in lato & amplo, pertinet & locus Alexandri Aphrodisiensis. Hic quæritur inter ejus problemata qui fiat ut nervi puncti excitent inflammationem, non autem quum præci-

 duntur.

duntur. Unde medicis punctio, licet πρὸς τὴν φαντασίαν minor appareat & tolerabilior præcisione, est tamen ipsa incisione formidabilior & funestior. Immo vitandi periculi causa quod imminet punctioni nervi, coguntur sæpe totum nervum incidere. Ita enim virus coercitum in angusto tantorum malorum, immo sæpe præproperam mortis causam expandunt & evacuant. Ne multa; satius est contextum Alexandri exscribere; ut ad examen paucorum verborum industria nostra dirigatur. Ideo puncti nervi, non præcisi inflammationem afferunt, quia spiritus inæquabili punctionis segmento occurrens retorquetur, atque in se coactus stipatur & recalescit. Sed quum omnino præcisus est nervus, spiritus omnis effluit & abit. Notandum vero illud quod spiritus, aut flatus, aut virus paucum sed viribus eximium, cogitur, coercetur, stipatur ea in parte & refringitur ac retorquetur, quia exitum non habet. Quo forte pertinet definitio τῆς ὀδύνης νυγματώδεως, idest doloris punctorii qui circa membranas & partes nervosas maxime consistit, & ad eas partes maxime pertinet veluti radice ipsius affectus eo loco fixa ubi membrana pungitur, dolore vero circa locum punctum ad magnum spatium circulatim se fundente. Ceterum verba Aphrodisæi significantia sunt, sed obscura: ac revera vix explicari potest quanta dolorum, symptomatumque sit series & sequela punctis nervis. Hæc pauca sufficiant.

r Poble. 121. sect. 2. probl.

F I N I S.

G U-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE CALCULO,

In quo Neotericorum opinio defenditur contra JOANNEM FERNELIUM.

UT cuique ætati ſua eſt ſanitas, ita ſuæ ſunt moleſtiæ, ſuus morbus. Recens natos umbilici inflammatio, dentientes gingivarum pruritus, ſanguinis ex oculorum angulis fluxus & inde alii affligunt morbi: Immo certis temporibus ſui attribuuntur morbi. Nec ſolum ætatum varietate, ſed & hominum conditione, & locorum varietate morbi diſtinguuntur. Etenim quidam certa terrarum parte, membriſque hominum certis, aut etiam fortunis, tamquam malo eligente, gignuntur. Unde hi in pueros, illi in adultos, alii in proceres, in ſervitia alii humilemque plebem, in viros alii, in feminas alii, auctoritate Hippocratis ſævire conſueverunt. Unde fœdam mentagram in Italia primum ſenſere proceres veloci tranſitu oſculi, non autem ſervitia, non infima plebs. Cujus rei ut cauſa abdita latenſque, ſic hominum captum fugit. Sic ætas, vitæ inſtitutum, fortunæ conditio, nec non ſexus conſideranda veniunt. Sed eſt communis animantium hoſtis qui nullo non tempore in omnes ætates ſævit. Id genus eſt febris ſine qua nulli animanti vita abrumpi poteſt. Nam & hanc omnium morborum comitem ſtatuit Hippocrates. Ad ejus immanitatem accedit λιθίασις, proprie pueris auctoritate Hippocratis attributa. * Sed eam luxus & ignavia in omnem ætatem ſexumque ſparſit. * Ut jam nullus ſit morbus cujus vi atque impulſu de valetudinis præſidio ſæpius decedatur. Nam puerilem edacitatem lithiaſeos parentem ceterarum ætatum facile vincit intemperantia. Et quam podagram olim Hippocrates * eunuchis & mulieribus pepercisse narrat, & lithiaſin pueris propriam, eam ab invito Hippocrate extorquet laſcivia intemperantiaque, eamque cum aliis ætatibus cummunicat. Ut jam aphoriſmi veritatem intemperanter acta vita evertat.

Aetius.

Plinius.

Lib. de Feb.

** Galen. ait creari in veſica pueris lapidem, ſed eam affectionem, non ita eſſe pueris familiarem ut eſt epilepſia. Nunc contra obſervatur. Item ait ſo-*

Indulgentius cum priſcis natura egit, ſed eam juvit vitæ ratio moderata. Ne quis nunc naturam novercari credat, & non potius ad corruptos mores, id quicquid eſt, referat, ſiquidem bona valetudo ob bonos mores aliquando contingit, quos nec deſidia, nec luxuries vitiarit. Porro lithiaſis affectio eſt contra naturam, calculus tamen morbus non eſt, ſed morbi cauſa. Laborat enim veſica tamquam inſtrumentum. Morbus autem in obſtructione aut renis, aut veſicæ conſiſtit, quam natura alii rei, non continendo calculo deſtinavit. Hoc qui fiat, commentario dignum eſt. Si enim & generationis facilitas, & loci opportunitas, ceteraque innotuerint, præcautionis curationiſque leges facilius ſtatuentur. Omnes, pro ſuo quiſque judicio, in varias de calculo diſtrahuntur opiniones. Alii uſum lacticinorum caſeique, & rerum ſimilium accuſant, alii paludoſas aquas. Sit ita hercle. Quibus iſta in uſu ſunt, ſæpe calculoſi vivunt, non tamen hæ præcipuæ cauſæ ſtatui debent. Fere fit enim ut calculo laborent ii quibus aut potu, aut cibo, ſeu ad voluptatem, ſeu ad neceſſitatem, craſſa, paludoſa ac glutinoſa uſurpantur. Hinc in urinis velut capillamenta apparuere multis qui in annonæ caritate fabis & orobo veſcerentur. Pituita enim aut cogitur, aut ducitur. Si cogitur, lapis fit. Si ducitur, capillus (unde Græcis τριχίασις dicta) & aranearum reticulo aliquid ſimile. Et mulieribus aliquando purgamenta pelliculoſa (Græce καταμήνια ὑμενώδεα) & veluti capilloſa exeunt, quum pituita circum locos muliebres reſtagnat. Inter ceteras, duæ mihi probantur rationes, ob quas morbus hic paſſim ſæviat, ut aut nulli, aut oppido pauci ab arenulis aut calculo immunes evadant. Ingluvies, præſertim ciborum varietate expleta. Deinde jus ipſum gentilitium, quum calculoſa ſati ſtirpe, fere ad λιθίασιν propendeant. Accedit facilitas generationis aut calculi, aut tophi, præſertim in corporibus denſioribus & obſtrui facilibus. Ac temporibus Hippocratis tam moderatus erat victus & cultus, ut non eſſet aliud vivere quam κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὸ ἔθος vivere. Sed quod ita facile calculus generetur, vel hinc patet, quod nulla non in parte corporis cogi poſſit. Natura enim in omni coctione & elaboratione, ſive ea ſit ex primo ejus inſtituto, ſeu ex ſecundo, tendit ad cogendum, & incraſſandum. Uterus calculi expers non eſt, nec pulmo, nec cyſtis fellis, nec partes ſub lingua. Quin & ex variis humoribus generatur, ut poſt docebitur. Ac jubeatur illorum valere opinio anilis nimium quibus placet a ſola pituita calculum cauſas principiumque ducere, excluſis fere aliis humoribus, tamquam cauſa materiali, ut præ ceteris obeſi, ac præpingues lapidoſi vivant. Experientia enim idipſum convellit. Sed quod primas ingluvies teneat, varietate ſatiata ac ſaturata, vel id fidem facit, quoniam cruditatis parens exſiſtit. Cruditas autem materiem facile ſuppeditat. Varietas autem in diverſis facultatibus & ſubſtantiis ſeſe oſtentans, plurimum dat negotii naturæ, quæ alioqui omnia in unum cogere conatur coquendo, alterando & ſimilia a ſimilibus ſeducendo. Quod in primis Hippocrates animadvertit, dum ſuam ptiſanam canonem & regulam ceterorum alimentorum conſtituit. Inter ceteras dotes hanc extulit, quod nullum in alvo tumultum excitet: ὅτι

ἄραδον

la manuum opera curari. part. 26. ſect. 5. 6. epid.

** Problema 42. lib. 10. problemat. Ariſtot. quærit cur homo inter cetera animantia unus obnoxius ſit calculo: videatur locus iſte huc pertinens.*

** Seneca ait Hipp. ſcripſiſſe mulieres nec podagra laborare, nec capillorum defluvio, non quod feminarum mutata ſit natura, ſed vita. epiſt. 1. li. 15.*

Aphor. 76. lib. 4.

Hipp. 1. lib. de morb. mul.

Ariſtot. problem. 42. lib. 10.

Gal. ad par. 11. lib. 2. prognoſt.

1. Acut.

Gal. in com.

ἄραδον κακὸν ποιέει. Non ſimpliciter ἄραδον, ſed ἄραδον κακὸν dixit, quod nil æque coctioni officiat, ac varietas quæ pluribus cibis ineſt. Et quum de glande mentio fit, ita interpres, glans tumultum affert, tum autem ἄραδος fit, quum alimenta varias habent facultates, & dum unum facile, alterum ægre coquitur: unum inflat, pungit alterum. Id quod demonſtratur Athletarum exemplo qui probe nutriuntur ac proficiunt, quibus in arenam deſcenſuris ſolus panis mane, veſperi ſola caro offerebatur. Adeo ſimplicis cibi magna eſt opportunitas. Nam quum inflat unus, ſolvit alius, aſtringit alius; chyloſeos officina, quæ in alvo in unum munus, incumbit, facile læditur ac labefactatur. Hinc illud Lyrici:

Gal. in 4. acut. & ad part. 18 lib. 1. acut.

Ad part. 18. lib. 1. acut.

Contra hunc Galeni & Horatii locum afferri poteſt quod ſcribit Ariſt. li. de mundo ad Alexand. quod natura contrariis delectari videatur.

Accipe nunc victus tenuis quæ, quantaque ſecum
Afferat, in primis valeas bene. Nam variæ res
Ut noceant homini credas, memor illius eſcæ
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. Ac ſimul aſſis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem vertent; ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

Quamquam & recentioribus quidam diſſentanea ab iis quæ de victu Athletarum ſimplici dicta ſunt, ſcripſit. Explicans enim vires τῆς ἕξεως ἀθλητικῆς, ait Athletas, ut robuſtiores evaderent, ſolitos eſſe quoſvis cibos aſſumere, nullo ordine, nulla lege, quod cum ſuperiore opinione pugnat, niſi forte quis dicat Athletas aliter in otio ali ſolere, aliter in negotio. Quod ex Galeni verbis facile elicitur. Quibus itaque ſanitas ſtudio eſt, ii cibos deligant, varietatemque devitent. Quod non ſolum in eſculentis, ſed & in potulentis audiendum. Nam & aquarum varietas ut cruditatis parens eſt, ita & calculorum. Quod minus verum alicui videatur, quum aqua παχύντικα nullam habeat, quæ ad augmentationem facit. Tamen aquarum varietatem calculis cauſas principiumque dare Hippocrates ſcripſit: Calculis obnoxii ſunt qui utuntur magnorum fluviorum aquis, in quos alii confluunt. Aqua enim aquæ ſimilis eſſe nequit, ac neceſſe unam præcellere alteri. Sed & quod jure hereditatis ad poſteros, morbi perveniant, illud in confeſſo eſt. Ac verum non eſſe plerique, magno ſuo commodo expeterent. Nam ſemini neſcio quæ vis impreſſa eſt, quæ ut valet ad ſpeciem, ita latenter morboſam diatheſin devehit & transfundit, & ut mores ingenerantur a ſtripe generis & ſeminis, ita eſt ea diatheſis ingenita, atque ea vis ſemini inſita veluti tradux eſt cenſenda. Quo fit ut macrocephali, macrocephalos procrearint.

Horat. in Sat.

Gorræus in defin. medicis.

Athletarum diæta.

Hip. de locis aere.

Com. ad aph. 28. lib. 6. & Hipp. lib. de morbo ſacro.

His ita jactis fundamentis, ut in rei arcem invadatur, ſingula rerum capita perſtringenda ſunt. Lapidum materia explicabitur, cauſa efficiens, qui obnoxii, qui non, cur quidam in renibus potius, in veſica alii habeant. Et curatio ad eam regulam dirigetur. Maxime vero eos calculos hic attingimus quos aut alteruter ren, aut veſica cogit. Qui in aliis corporis fodinis concreſcunt, nil ad inſtitutum. Lapidis nomine quidam au-

diunt, id quod in ve sica coagmentatur? calculi autem, id quod ex arenulis concrescens in rene coalescit. Quamquam, ut verborum aucupium fugiamus τοὺς λιθιῶντας & lapidosos, & calculosos vertere possumus.

λιθιᾶν καὶ λιθῶντας veteres iis solum accommodarunt quibus in vesica lapis molestus est: & tametsi in renibus generetur, proprie tamen τὸ λιθιᾶν his non accommodatur. Hollerius cap. de Calculo.

Calculorom materia nonnullis aliquid purulentum esse videtur, observatum est in quodam pituitam putrem, & pus crassum falso calculum retulisse. Ac primum videndum an pus, aut purulenta materia generando calculo apta sit. Atque evenit sæpe ut pus, in vesica manens calculum mentiatur, quum quicquid angustos aquæ ductus, quos urina præterfluit, obstruit, lapidem exprimere possit. Quæstio tamen est an vere calculus sit: Quibusdam non videtur, Galeno contra. Sed illorum rationes exponendæ. Sanguis & sanies, dum putrescit, fibras amittit: at sine fibris coagmentatio non fit. Damarum enim sanguis non concrescit quod fibrarum expers, ita pus calculum non facit. Deinde in abscessibus renum materia purulenta, ab iis defluens tota, urinæ toti permiscetur: & si subsideat, minima agitatio eam destruit, dividit ac divellit, ac rursus urinæ remiscetur. Hinc patet pus nil esse corpulentum, sed divulsum, ut in calculum non abeat. Contra in semine & pituita apparet, utrumque ut fibrarum particeps, cohæret, uniturque, & in urina, aut eminet, aut reses in fundo manet. Suam cohærentiam facile servat, nec agitatum in minimas partes refringitur. Itaque conficiunt ac concludunt pus generando lapidi esse ineptum. Victi tamen fractique auctoritate Galeni, dum se subterfugio proripiut, a pure rudimentum lapidis; an incrustationem duci posse confitentur, calculum non posse. Quantumvis enim obducatur rudimentum lapidis, si pus quod oblinit obducitque fibrarum expers est, nihilo major lapis erit, quam si aqua alluat affundaturque: siquidem fibrarum carentia coagmentationi occasionem præripit. Et iis etiam auctoribus pus nos cogitur, contra Galeni auctoritas primum nititur, rationibus aliis fulcienda, in corpore, ait Galenus ex humore purulento, aut cum pituitoso mixto tophus nonnumquam fit, ut & in articulorum morbis contingit. Eodem enim modo & in his, & in renibus lapides coguntur.

Ad particul. 6. sect. 1. lib. 6 ἐπιδημιῶν.

Sed & minus probabile quod dicunt ex pure calculum non fieri, quod pus vi putredinis fibras cogendis corporibus aptas amiserit. Aliud enim est in pus converti, aliud corrumpi. In corruptione partium fit alienatio, quum & materies tota præter naturam sit, & causa efficiens. Si partium diremtus fit, absunt fibræ, coalitusque occasio sublata est. Sin pus fiat ex materia limites naturæ non egressa, tametsi alimento non fit, quia & bonitate naturæ, & causæ efficientis vi ad æqualitatem mediocritatemque reducitur, longe alia ratio est. Adest lævor, albedo, æqualitasque nil dispar ac dissimile. In hoc character naturæ exsistit. Idem opifex alimenti & puris: sed illud in naturam vertitur, hoc vi illius expellitur. Sic in pure partium unio & coactio vi naturæ procurata. Ejus omnis materia laudabilis erat, sed forte in locum alienum rejecta, aut sua sponte incitata, tantisper a natura descivit. Sed dum bonitatis illæ notæ adsunt, satis natura suo fecisse officio videtur. Æqualitas quippe vim caloris sese

in

in omnes materiæ partes insinuantis significat, lævitas materiæ indolem & bonitatem, vimque partium solidarum albedo. Si per putredinem fibræ absunt, qui fit ut qui in febribus humores, aut in vasis, aut extra putrescunt in scpimentum legitimi puris dotibus ornatum facessant? Aut in pus, quod in criticis abscessibus cernitur? Quinetiam ex generibus puris aliud omnino contra Naturam videtur, fœtens ac livens, quod in morituris videre est. Contra vero in iis qui sanitati proximi sunt. Immo licet materia distracta divulsaque sit, vi partis solidæ elaborata unitur: & τῶν ἑτερογενῶν fit secretio, & quum in morbis urinæ crassæ ac grumosæ extenuari dicuntur, id non est aliud quam elaboratas reddi in calore, & consistentia, & contentis laudabiles, quantula sit hypostasis, dummodo culpa caruerit. Sic absurdum est eam soli pituitæ & semini adhæsionem unionemque tribuere, puri omni adimere. Siquidem pus & sedimen laudabile cohæret. Quid si auctore Hippocrate omnia per putredinem crassescant? Et licet id quod in pus verti debet, tenue, serosum ac dissolutum fuerit, dum cogitur ac mitificatur, fibras lentoremque, coactionis causas acquirit. Nam & omnis coctio incrassat. Immo nec omnis pituita coagmentatur, quum & in minimas partes diffringi videamus, & toti urinæ remisceri. Pus autem si a renibus manat, dum viæ anfractu, urinæ liquore dirimitur ac comminuitur, puris formam amittit. Sed male pus unione ac coagmentatione privant, ut in calculum cogi non posse conficiant. Nam verum pus cogi necesse est. Empydeici grandinosa sputa extundunt e pectore, quod pus in grandinem & tophum coeat. In abscessibus tempore & loco non curatis pus lapidescit. Noverint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere. Corruptione unio tollitur, partium diremtio inducitur. Per putredinem aut omnino retinetur, aut parum diminuitur, aut elaboratis partibus novarum fibrarum fit inductio. Hinc conglutinatio & connexio. Sed & Hippoc. a pure calculum esse voluit. Quibus in lotiis subsident arenosa, iis initio circa venam crassam tubercula exstitere, versaque in pus fuere. Deinde tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophum vertitur, qui foras per venam cum lotio exprimitur. Locum hunc forte rejiciet quis, quum nec verus esse videatur, nec idioma Hippoc. resipiat. Accedit quod liber nothus dicatur. Tamen Galen. contextus placet alio in loco, & ut doceat a pure calculum esse, id loci citat. Quamquam magis placet ab arefacta pituita cogi: In enarranda autem sententia ita scripsit: Excretiones urinarum ejusmodi arenosarum possunt fieri a causa quam statuit Hippoc. Item & a rene obstructo contra venam magnam, sæpius autem sine tuberculis fiunt, quum succus crassus, vel glutinosus exitum retardans concreverit a calore loci arefactus. Itaque agnovit arenulas a pure nasci posse, & sententiam incerti auctoris non rejicit.

Hip. 4. Aphor.

Hip. lib. de carnibus.

Hip. lib. 2. de natur. hum.

Comm. ad particul. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

In lib. 2. de nat. hum.

Jam vero materiam lapidis constituit Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstruentem: Et paullo plenius alio in loco & causam efficientem & materiam exposuit: Pueri multi quia admodum sunt voraces cumulant succum proprie crudum appellatum, a quo facile calculi gene-

Comm. in lib. 2. de nat. hum.

Ad par. 13 lib. ejusd.

generantur. Is humor ut materia est, ita & calor efficiens causa est, ut non placeat opinio ejus qui secundum de natura humana scripsit, dum ait pueris lapidem nasci ob vesicæ calorem & totius corporis, viris ob corporis frigiditatem non nasci, sed posterior opinio minus plausibilis.

Quum sit consilium disputandi de causis lapidis, de corporum ad lithiasin idoneorum natura, de ætatibus, series Disputationis e superioribus ducta postulat, ut in hunc locum nonnihil inquiratur. Dubitare enim quis possit an caliditas vesicæ & totius corporis ad calculum faciat. Quoniam vero duplex calor est, quidam halituosus, multo humore perfusus ἀτμώδης, manum minime pungens, an is calor, quo pueri abundant, generando calculo aptus? Nec enim id posse videbitur. Item quæri potest an calor vesicæ peculiariter calculum creabit, quum alias ejusdem partis frigiditas id posse asseratur, ut paullo post dicemus. Tertio an senes quod sint frigidi, calculo non vere obsideantur. Horum explicatio parem utilitatem juxta & voluptatem habitura est. Voluptatem, quod rebus iis ad unguem exactis animus explebitur: utilitatem, ut & præcautionis & curationis lex in ægrorum salutem sanciatur. Si, ut fere omnibus placet, calor lapidum parens tenuitate & acrimonia præditus esse debet, immo febrili calori analogus est, unde absolute τὸ θερμὸν, aut ab efficientia τὸ πῦρ dicitur, cur ita in calculosis ad oxypora & ecphractica confugimus? Ita enim causæ efficienti nervos addere est, & gravissime peccare. Sin calor calculi effector temperatus & halituosus, qualem in secundo de natura humana Hippoc. & Gal. constituunt, cur ἠρεμητικὰ temperantia, lenientiaque præscribuntur? Ita fovent calorem naturalem lapidis auctorem, materiamque sua viscositate reddunt mucaginosam lentam & viscidam, atque ita aberraretur: verisimile itaque coagmentationem a calore potius acri promoveri, non a blando & naturali. Qui enim auctor est coactionis, vi & facultate digerendi resolvendique polleat necesse est. Quod Gal. docet, lapis propria passio puerorum est qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant. Ex quibus pars crassior cum urinis ad vesicam delabens, lapidis materia fit. Accedit & vehementia caliditatis: nam & senes acervant crudum non paucum, non ob voracitatem, sed ob facultatis coquentis imbecillitatem. Non validum tamen calorem habent qui crassam materiam resolvens lapidem generet. Utitur verbo ἐξατμίζειν, quod exsiccare significat, arefacere, tenuemque substantiam e crassa elicere ut fæx resideat. Sic & potens calor esse debet, & resolvendi facultate insignis. Quam facultatem calori naturali blando, humiditate multa perfuso non concedimus. *Qui si fluens est, est veluti ἀτμός τις, si fixus partium solidarum est ἐντελέχεια τις. Calor hic naturalis sive fluens, & tamquam ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης ὐσίας, sive fixus, quamdiu habet in quod agat, & depascatur, non se ad aliud convertit. Ut vix credamus calorem illum blandum in pueris ita posse crudos succos resolvere, ut lapidescant. Arefactio quippe ista, resolutio, digestio ignei potius caloris munus exsistit. Et quoties ἰσχυρὸν θερμὸν legitur,

de

Notandum enim illud est Gal. ad part. 5. sect. 1. lib. 6. ep. vesicæ lapis in pueris magis, renum vero affectus in ætate declinante potius contingit. Vide quid nomine affectus renum dicat, nam intelligit de eo affectu, de quo Hipp. in renem dolor gravis. Inter ceteros locos Hipp. ex quibus colligas maxime in puerorum vesica calculos colligi est Hipp. l. 4. de morbis, dum de lacte nutricum agit, & notat quod cavitas ipsius vesicæ ad id faciat, tum retinet fæcem urinæ & quod dolor ipse micturientis valeat ad augendum lapidem. Pus enim præ dolore se constringit & impedit egressum pituitæ quæ glutinum est lapidis.

* *Com. ad Aphor. 26. lib. 3.*

de calore acri & febrili audiendum, cui ob eximiam vim, resolvendi potestatem in frigidis morbis Galenus attribuit, immo & coquendi, sed id καταχρηστικῶς, quum alio loco dicatur vim habere frigiditatem coquendi, idest, mitificandi. Et vero si in pueris calor blandus tepensque ita resolvat, ut corpus hinc lapidescat, an tanta in senibus frigiditas, ut quum ob vis coquentis languorem cruditas adsit, materies cruda non obstruat, arescat & lapidescat. Nam & calor acriusculus est, nec manente vita tam paucus, ut inefficax sit: nisi de iis hominibus qui defectæ sunt senectutis, audiamus. Sic & auctor lib. de nat. humana, & Galenus in idem conspirant: ille dum viros a calculo immunes esse ait ob frigiditatem, hic, in senibus materiam suppetere creando calculo, sed effetum calorem qui resolvendo non sit satis. Sed tamen sui dissimilis est Gal. Asthmata, ait, in senibus ex destillatione ortum habent, quum & respirandi instrumenta habeant proprium sui algoris principium, & in ipsis multæ superfluitates congeruntur, præterea præsente virium imbecillitate renes obstruuntur, lapidesque fiunt, quum tenax & crassa superfluitas in similem callo substantiam abiverit. Contextus græcus a Leoniceno male versus est. Nec enim legendum: Præsente virium imbecillitate renes obstruuntur, & lapides fiunt, quum hæc verba, καὶ προσίεν τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης, ad generationem superfluitatis anhelitus facientis revocentur. Legitur autem absolute nulla facta mentione imbecillitatis: Εμφράττον δὲ πολλάκις οἱ νεφροὶ, καὶ τοὺς λίθους γεννῶσι ὅπου &c. Vitium & error ex male descripta periodo pendet. Quamquam non abs re fuerit si quis dicat præ imbecillitate virium calculorum opportunitatem adesse posse. Nam coagmentatio arguit quamdam partis infirmitatem id quod molestum est a se amandare nequentis.

Comm. in aph. lib. 4. aphorism.

Ad aphor. 31. lib. 3.

Curiosa verborum observatione relicta, rem ipsam perstringamus. Lithiasin proprie pueris attribuit, quod & voracitas, & cruditas, & calor concurrant. Cruditatem juvat cupiditas partium alimentum ab alvo vix dum mitificatum rapientium. Raptus autem fit, quod idem alimentum & auctioni, & nutritioni facere satis debeat. Quum varium sit desiderium, varium partium studium, mirum ne sit si utrique fini abunde non satisfiat. Nutritio fit, quia alimentum substantia est alendo corpori, post multiplicem confectionem, apta, auctio fit, quatenus id quantitate præditum est. Eamdem lithiasin a senibus removet, quod præsente causa materiali, efficiens desit. Alio loco obstructionem renum senibus tribuit, unde congeries viscida σύστασιν πωρώδη contrahat, idest, callosam concretionem, ac coagmentationem. Concretio vero fit elicita parte tenuiori vi caloris exhalantis. Si in senibus Galeno frigiditas dominatur, ecquæ causa efficiens? Nec est quod quis ad senum latitudinem confugiat: ut dicat frigiditatem in decrepitis & capularibus senibus dominari: quum autem senibus attribuitur quædam callosæ substantiæ coagmentatio, ad viridem senectutem id referendum in qua calor non languet. Immo dum asthmati, stranguriæ & συστάσει πωρώδει senes objicit de extremo senio intelligit: verba græca sunt, τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν audit, idest,

Senes Hippocrates intelligit qui extremam ætatis partem exigunt: In iis enim ſuam orationem terminavit, tamquam ſingulas ætatum partes jam emenſus. Si itaque extrema ſenectus concretionem calloſam promovet, cur non antecedentes ſenii partes? Et abſurdum eſt a ſenibus & viris lapideam compactionem removere, quum & præſto ſit materies, & non ſit id frigoris, ut calor acriuſculus non ſuperſit qui adjuvante loci anguſtia (cui primas partes concedimus) ad compingendum temporis tractu ſufficiat. Ut quod affatim, celeriterque calor potentior efficaciorque in corpore vegeto facit, idem languidiuſculus in corpore fracto & ſenili longiore tempore promoveat. Quod veriſimile mihi videtur. Atque eo conſilio Hippo. videtur hoc ſcripſiſſe: Poſt mictum concretio magis pueris, an quod calidiores? Cur dubitant, quum calorem coactionis auctorem paſſim edocuerit? Sed dubitandi occaſio fuit forte, quod non videatur probabile calorem puerorum naturalem tot præſtantium operum auctorem, tam male de nobis mereri ut tam dirum malum invehat. Malefico enim calori hoc quadrat: qui efficit ut una cum hereditate jus iſtud ad nepotes transferant: quod ſatius eſſet omnino heredes non ſcribere, & paternæ miſeriæ conſortes non reddere. Hæc fortè πάρεργα.

6. Epidemiorum partic. 15. sect. 3.

Nunc de ſenibus & pueris, id enim locus poſtulat, dicamus. Nondum definiemus quid ſit concretio ante mictum, quid poſt. Lapides, in veſica coguntur, in renibus, & in anguſtis ubique locis. Si in loco ampliore, & caloris ubertas, & materiæ copia ſignificatur. Nam quum materia effugerit in aliis locis coagmentationem, in veſicam tum per ſe calidam, tum locorum vicinia, illabens, præſentem materiam reperit cujus adhæſu facile adaugetur. Si in loco anguſtiore, obſtructionis modo fiunt. Nam materia viſcida, terrena fit, anguſtia remoratur: hinc tempore cogitur lapis. In calidis naturis proprie generatur lapis, tum ratione loci, veſicæ ſcilicet, tum cauſæ efficientis, caloris nempe, temporis, quia brevi fit, effectionis modi, quia tenuior pars elicitur, unde vere concreſcit corpus. In non calidis, aut jam ad frigiditatem vergentibus, quæcumque coactio fit, ea improprie fit, & fit potius ex parte ipſius materiei, quam ulla ratione cauſæ efficientis. Id enim quod viſcoſum per ſe & craſſiuſculum eſt, jam fere lapis eſt illud quod vocamus ὑστασιν πωρώδη. Nec enim coctionis modo, quæ in incraſſatione cernitur, aut partium tenuium exhalatione ſed obſtructione potius fit. Ita quippe ren impeditur, retenta materia calor non difflatur, indeque congeſtio aliqua veram concretionem ementiens, tempore procuratur. Atque ea congeſtio in renibus fit. An non tam elucet vis caloris in cogendo lapide; ſi locus anguſtus eſt, quam ſi amplus. Anguſtia ſiquidem loci jam ipſius concretionis rudimentum affert, dum anguſtiis viarum humor paullum craſſus inhæreſcit: nec iſta requiritur reſolutio tenuioris ſubſtantiæ vi caloris fieri ſolita, quum languens calor, locus autem arctus exſiſtat. Huc pertinet illud Hippocr. a quadrageſimo anno ad ſexag. tertium ſtrumæ non fiunt in ſenibus, nec lapis in veſica, niſi prius fuerit. Non negat fieri poſſe

Notandus locus ut ex eo capita curationis eruantur.

Hipp. in coacis.

in

in renibus. Aphrodisæus vult & senes & pueros magis calculis esse obnoxios: quod forte minus accurate dictum, & Hippocrati repugnat.

Aphro dis. Problem. 41. lib. 2.

Ne distinctiones has effinxisse videamur, dum diximus in senibus concretionem esse impropriam obstructionis potius vi, in pueris propriam, resolutione caloris vi facta, vel ut verba Gal. exprimunt, de senibus dum loquitur, Obstruuntur enim, ait, renes, & lapides generant, & callosa substantia fit. Non meminit caloris, at solius obstructionis. Deinde meminit, συςάσεω πωρώδου, non absolute dixit, λίθος, quamquam λίθου nomen usurpat, proprie tamen non agnoscit λίθον, sed σύςασιν πωρώδη, Quod abs re dictum non est. At dum exprimit veram in pueris concretionem, aliter longe locutus est. Non meminit obstructionis, ut in senibus; Immo rejicit angustiam ut causam, sed voracitatis, copiæ humorum, caloris resolutionis. Sic considerantur calor potens (qui senibus deest) copia materiæ (quæ senibus adest quidem, sed ob coctionis imbecillitatem, hæc autem paupertatem caloris denotat) & resolutio, quæ veram coagmentationem invehit. Atque ita secum conciliandus est Galenus; quamquam obstructio ipsa per se non sufficit ad lapidem cogendum: sed hæc per comparationem audienda sunt.

Aphor. ultimo lib. 3.

Nota ad part. 5. sect. 3. lib. 6

Sed nunc quasi e portu paullum remigrantes, redeamus ad Disputationem De calore, quoniam diximus non abs re Hippocr. dubitasse, an post mictum pueris concretio fieret, quod calidiores forent. Præterea an calor naturalis, an acer & mordax sit opifex. Ac jam demonstratum est in genere calorem opificem esse, sive in toto corpore fusus sit, sive in parte ipsa (ut quum quibusdam renes impense calidi sunt) sive calidorum vicinitate: hæc enim ad id maxime facit, ut placet Hippocrati: Quibus alvus liquida & sana est, non ardens, stomachus vesicæ non coardescit; ii facile mejunt, & nil in vesica cogitur. Quibus alvus ardet, idem vesica patitur: nam & os ejus inflammatur. Si id patitur, urinam non dimittit, sed in ipsa coquit aduitque, tenuissimum excernitur, purissimum percolatur. Quod crassum coacervatur, concrescitque magis ac magis. Dum volvitur ab urina quod crassum compactum fuerit ad se ipsum aptat, augescit, & in tophum concrescit. Quum meiit, ad os vesicæ allabitur, mictionem impedit, dolores infert. Sic pueri trahunt & fricant penem. Et causa mictionis videtur eo loco esse. Signum eorum est, urina splendida redditur, quia quod crassissimum & biliosum istic manet ac conglomeratur. Pueris lapis fit si lac salubre non fuerit, sed calidum ac biliosum: nam ventrem calefacit & vesicam. Tria hic observanda. Primum, quomodo partium vicinarum ardor vesicæ communicetur, cogendi lapidis occasio. Ita audiendum id de calore acri. Deinde, quod in vesica primo lapis fiat, quod Neotericis non placet. Tertium, de lacte calculorum in pueris auctore. Addo & urinas splendidas: vix enim hoc probabile, ut æstus adsit tantus & in vesica, & in adiacentibus partibus, & urinæ mejantur splendentes. Sed hoc forte fit, quod lentus, frigidusque humor subsideat, a quo serum resudans ut excretioni paratum facile melitur. Quod autem crassum & biliosum (idest,

Hipp. lib. de aere.

Hinc curationis ratio petetur.

Caliditas venosi generis ad arenulas in vasis ipsis gignendas multum facit. Et ut ingenue fatear credo in rene & vesica fieri quidem congmentationem: sed corpuscula, nempe arenulæ, coagmentandæ in venis.

præsertim corpus squalidius sit & biliosius, generantur à crassiuscula quadam substantia quæ in genus venosum rapitur, immo sanguinis pars in arenulas verti potest. Vnde apud Hipp. menses arenulenti, & post partum infecundis arenulæ vere non sunt perspectæ. Hipp. lib. de humor. Hipp. 5. aphorism.

(idest, quod in mole ista calidum & æstans, tamquam spiritus agitans & conficiens) remanet. Caloris præterea copia, præsertim si præter naturam sit, sæpe cruditatem parit, & renes, vesicamque calfaciens, tractum urinæ faciliorem facit. Testis Diabetes ab ardore renum natus. Relictis aliis quæramus, quoniam de ardore mentio fit, an tantus æstus ad coagmentationem requiratur. Nam si excessus est caloris, præter naturam id est. Coagmentatio vero & a calore, & a frigore per se fieri solet. Sed quid illud est quod illo loci Hippocr. dicat ardere & inflammari os vesicæ, & intestina? Benevole Hippocratis verba sunt excipienda, nec aliorsum detorquenda; justitiam suam significant, qui, quia aliorum mentem non capiunt, mendacii convincunt. Hippocratis consilium est docere qui fiat ut arenulæ in quibusdam generentur, in aliis, non, quorum utrique utuntur aquis ab Aquilone perflatis, prout alvus bene maleve affecta est. Ut enim morbus fiat non modo materies, sed & subjectum requiritur: & quibus alvus inferior ardet, in iis facilis calculorum proventus est. Ardoris, inflammationisque nomine (ne quis hoc exquirat nimis) intelligit calorem multum & siccitatem, a quibus adstrictio alvi magna insequitur. Tale quid vocat κοιλίην κεκαυμένην, alvum exustam ardentemque verto. Alvi siquidem adstrictio in primis ad concretionem lapidum facit. Et quum calor eorum auctor sit, ubi virtus ejus, major propensitas ad calculum: licet par in his aut illis materies adsit. Adeo magna efficientis causæ vis exsistit. Immo & biliosis valde cystis fellis lapillis oppleta sæpe visa est. Acer quippe calor, & mordax exsuccum corpus, qualecumque id sit, reddit; Si intestina & hepar incaluerint, vesicæ id facile communicatur; si verum est ea maxime affici solere quæ sint propinqua. Nam & inflammato recto intestino, stranguria, & utero ardente, tenasmus prope est. Contra si alvus profusior est, & generationis occasio minor est, & minores dolores adsunt: non enim urget premitque stercus, testatur clysmatum perfusio, una nephriticorum & calculosorum medela & levamen. Quibus contra alvus sicca, febres, capitis dolores, stranguriæ, renum ardores familiares sunt. Itaque ubi major calor, major quoque ad coactionem propensitas: ut non pigeat repetere illud Hipp. Pueris arenæ cum lotio excernuntur tum ob vesicæ, tum totius corporis caliditatem.

2. de nat. hum.

Sed jam definiamus an blandus solum calor, an solum acer, an uterque calculum producat. Si eductio tenuioris partis per digestionem in calculo efficiendo quæritur, quid hoc promtius præstabit, quam calor acer? Ac resumamus illud: Post mictum pueris magis σύναγμα, an quod calidiores? Explicatio hujus sententiæ summam eorum quæ quæruntur faciet. Et primum de voce συνάγματος. σύναγμα ἀπὸ τοῦ τὸν γλίσχρον χυμὸν συνάγεσθαι ducetur & duplex est, unum πρὸ οὐρήσεως, alterum μετ᾽ οὔρησιν. Loco nominis τῆς οὐρήσεως legitur apud Hippocratem τὸ οὔρημα; sed male legitur pro, τὸ οὖρα. Aliud vero est οὖρον; aliud οὔρησις, Sed cur de pueris loquens subdit, ἄρα ὅτι θερμότεροι idest, an quod calidiores? Duas forte ob caussas notam dubitationis adscripsit, partim quia adjecerat vocem μᾶλλον, quod æque verisimile foret, ut facilis adhæsio concretioque in juveni-

bus

bus fieret : Immo magis, quia multo abundant calore, eoque acri.
Is autem calculorum effector est. Et quod in aphorismis pueri calidis-
simi dicuntur, id nonnisi cum distinctione audiendum. Quæ quum tri- *Lib. 1.*
ta sit, omitti debet. Quamquam absolute οἰθερμοὶ dicuntur calore acri
abundantes. Secunda ratio est, si in puris multa cruditas est calculi au-
ctor, non est credibile multum esse in iis caloris. Pugnant enim hæc,
calorem abundare, & multum succi crudi superfluere. Sed hoc verum
ex parte caloris: quippe si multa ingluvies, vix calor mitificando ac co-
quendo omnino est. Sic nimirum hieme multum est sedimenti, quod
est residuum alimenti coctionem effugientis; & tamen caloris ubertas ad- *Com. ad*
est. Sed satis natura suo functa videtur officio, si modo impressa sua vi *particul.*
in sedimentum, notas & characterem bonitatis induxerit. Nisi enim vir- *ult. progn.*
tus alimenti hieme caperetur, calor & coqueret omnino, & nihil resi-
dui relinqueret. Et Hippo. quærit, an quod pueri calidiores? Ac si quæ-
reret, num alia coagmentationis causa est quam calor? Si enim calor ita
potens est in pueris, is coqueret, ad æqualitatem reduceret, & tandem
expelleret. Itaque in vesica crassior pars non retineretur, lapidis parens. Et
ita alia causa statuenda, nempe ingluvies. Et quod notandum, non vi-
detur omnino dubitare dum ait, an quod calidiores? numquid τοῦ συνάγματος
calor auctor sit (siquidem & si cruditas causa est materialis, efficiendi vim
habet calor) sed an post mictum, idest, secretam a renibus in capacita-
tem vesicæ urinam, in pueris coalitus fiat, quod in eis plus caloris in-
sit, duplicemque habet intellectum ista periodus. Prior est, an in pue-
ris concrescat lapis potius quam in aliis ætatibus quod sint calidiores:
quod placet Galeno. Posterior, an in pueris potius fiat concretio post
mictum, quam ante mictum, quod sint calidiores. Constat enim in pue-
rorum vesica cogi lapidem, præeunte aliquo rudimento, ob viscosum ex-
crementum, quod renes præter lapsum fuerat, exsistente & natura vali-
da, & patentibus viis. Remanet autem in vesica potius, quia grave, &
corpus vesicæ flaccidum, & uligine multa obsitum, præterea excernitur
tenuior pars: sic facile adhæsus fit. At in virorum renibus is adhæsus
potius contingit. Diximus autem ante mictum cogi quid, non esse a-
liud, quam fieri antequam urina a renibus delapsa sit. Post mictum
autem, idest, post effusam a renibus in vesicam, urinam. Quam-
quam quidam putant post mictum σύναγμα fieri, idest, post excretam
a vesica urinam, ut crassior pars, & hypostasis remaneat legitima calculo-
rum, & promta materies. Sic post mictum, actum mejendi significaret.
Quod si verum erit, quis sensus foret? quid dignum Hippocrate? Sit ita,
in pueris concretio fiat post mictionem ipsam, quia excreta parte tenuiori
fæx remanet, quid significaret illud, *Ante mictum*, ut vult Galenus in
comm. *in viris fit concretio*? nam opponit τὸ μετ' οὔρησιν, τῷ προουρήσεως.
Nec enim credibile in viris fieri concretionem, remanente potius uri-
na in vesica: in pueris autem, excreta ab eadem vesica, urina. Nam
contineatur necne urina in vesica, non ideo in renibus cogitur lapis. Pla-
cet autem Galeno, in viris concretionem lapidis renum esse propriam,
& ad

In com. illius particula.

& ad viros illud τὸ πρὸ οὐρήσεως, pertinere. Sed hæ convinci rejicive possunt argutiæ. Dicat enim quis: Hippocrates vult post mictum coactionem fieri, quod in urina effluxerit, fæx facile lapidescat: quid attinet ad sententiam Hippoc. si inferamus, in aliis ætatibus fieri ante mictum concretionem; quod in pueris post mictum fiat? Nec enim Hippocrates virorum meminit, quod ei curæ non sit sive in renibus lapis fiat, sive non, πρὸ οὐρήσεως, sive non. Tantum de pueris sollicitus esse videtur. Sed Gal. in comment. Arnal. Villonovan. ac plerique alii ex hac Hippocratis sententia, consecutione quadam colligunt in viris lithiasin renum propriam esse, idque ante mictum, in pueris, ipsius vesicæ, idque post mictum.

Galen. in com. illius particul.

Com. ad part. 15. sect. 3. l. 6. Epid.

Ante adduximus opinionem auctoris libelli de renum affectibus. Ea vero est. Materia crassa fere ex se calculus est, etiam si tepidiusculus calor concurrat. Non sic de tenus Itaque cum gu erorum

Ac conjectura nostra non parum probabilis videtur, nimirum quod Hippocrates quæsierit an quod calidiores? quum videret colluviem magnam humorum esse in pueris, ut hæc per se calculorum parens foret: vel quod, si calor primarius auctor coagmentationis esset, idem quoque de aliis ætatibus, præsertim de juvenibus & florentibus ætate, judicium esset. Maxime vero de juvenibus. In his enim calidum absolute dicitur, & calore naturali calidius. Itaque major coalitus occasio. An vero ita certo statuendus sit primarius lithiaseos opifex calor, verbo uno explicemus. Quicquid ejusmodi est ut in materiam æqualitatem aliquam inducat, quæ ad coagmentationem (quam lævitas quædam præcedit & adjuvat) conducere queat, præterea quod a materia partes tenues elicere ac educere potest, id generando calculo accommodatum est, at calor etiam mediocris esse potest: ut ea ratione generator calculorum censeatur. Huic rei auctoritas primum Galeni suffragatur: urinarum crassitudo, creandorum calculorum prima ac potissima causa est. Caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam sufficit. Nam & in sponte aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescunt. Ideo Hippocrates dubitavit an compactionis causa calor esset qui in pueris uberrimus est. Sed ut concedamus calorem vim efficiendi habere, tamen copia materiei in vesica residis videretur ipsa sufficere, ut in sese coiret ac cogeretur sua viscositate, nullo calore concurrente: frigus enim, ut & calor cogit. Sic a sua frigiditate occasionem coagmentandi sponte materies mendicaret. Et nisi nos aliter doceret Galenus, existimaremus illud μετ᾽ οὔρησιν audiendum esse, post effluxum urinæ a vesica. Nam quum retinetur adhuc in vesica urina, potius a liquore urinæ crassa diluitur materia quam cogitur: Et virorum renibus si adest etiam urina, arenulas diluit atque educit. Nisi dicas παραφραστικῶς τὸ μετ᾽ οὔρησιν significare propriam in vesica lithiasin, τὸ δὲ πρὸ οὐρήσεως, lithiasin in renibus.

Sed itane facile cogitur lapis? Non placet quibusdam. Credunt a mediocri calore diutius assari, coquique materiam ut compingatur, a validiori brevius, ut idem fiat. Sed tribus modis fit. Uno per obstructionem potius, ut quum callosa substantia in senibus fit, ut Galeno placuit. Patet enim cur in iis excrementa scateant. Nec paupertas ea est caloris quam ante diximus Galenum male comminisci. Secundo, per coctionem.

ctionem. Ac tunc multus analogus calor requiritur. Exsuccus humor redditur, assatur, ac tunc propria est lithiasis. Sic quibus alvus æstuat, in iis lapidum proventus exsistit. Tertius modus ex proxime dictis cernitur, quum demonstratum sit in pueris materiam crudam calculi causam esse, ac si materia ipsa in se conglobata, ac coiens, minimo calore requisito, indurescat. Magna generationis facilitas, quum materia præsto fuerit. Immo minimo fere tempore coagmentatio fit. Quod Galeni auctoritas corroborat: Crassities, ait, urinarum in unum coiens, idque in vesica (de hoc enim loco loquitur) quum semel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanserit, concrescendi initium capit, & principio facto facile quicquid crassi in vesicam fluxerit priori agglutinatur, ut sponte natis aquis cernitur, & in vasis, in quibus aqua quotidie calefit. Quo ex loco facilitas generationis & incrementi facile apparet. Sic non videtur requiri calor tantus qui requiri solet ad lithiasin, non diathesis a parentibus ducta, verum ignorantiæ eorum asylum, qui causas rerum longius accersunt. Quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non gigni posse lapidem? Sputorum crassitudo promte adveniens id declarat.

corpus colluvie humorum abundet, sive ipsa materia nutu fere coagmentatur. Est enim crassa. Idem dici potest de senibus, de quibus jam ante, ut loci concilientur. Ad part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Redeamus ad nostrum calorem. Is, si naturalis, coquit, unit, ad æqualitatem ducit, incrassat. Coctio incrassando fit, crassities æqualitatem inducit, partibus separatis. Et licet in ultima coctione, aliquid coctione seipso tenuius reddatur, æqualius tamen est, & unitum magis. Et in hoc vera crassitiei ratio cernitur. Si calor naturalis id facit, maxime calculum cogit, hac præsertim vi, quia adæquat, & incrassat. Quod & placet Galeno: Crassam materiam in pueris tenuiorem esse, quod magis ab insito calido elaborata sit, rationi quadrat. Nam quæcumque a calore coquendo mutantur, ea lentorem induunt, licet initio non habuerint. Nisi objiciatur aliud Gal. dictum, quum docet cur in rene pueri lapidem non habeant. Pueri, ait, rene calculos non generant, nam humorum crassitudo funditur liquaturque, quod facultates validas habeant: Et quum pueris multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facileque in vesicam percolatur. Hinc collige calorem naturalem fundere, liquare, nedum cogere ac conglutinare. Et in eodem comment. agnovit coagmentationem materiæ in puerorum corpore redundantis a frigiditate vesicæ fieri. Si itaque frigiditas cogit, compingit eam materiam quam calor fudit, si contra calor liquat, cur coactionis auctor censetur? Pugnant enim hæc inter se. Sed ad unguem non sunt exquirenda Gal. verba. Nam quod ad facultatis robur in pueris confugit, & calorem fundere asserit, id eo fecit consilio ut evertat eorum opinionem qui causam generationis lapidum in pueris meatuum angustiam asseverabant: hæc si causa esset, non in vesica, sed in rene potius lapis cogeretur; Immo ab aliis ætatibus concretionis causam meatuum angustiam removet, cruditatemque & imbecillitatem causatur. In pueris autem quum non sit ea imbecillitas, mirum ne sit cur in rene lapis non fiat. Immo quod ad vesicam usque pellatur materies, id vim naturæ arguit, & ad compingendam eam materiam facit ipsius vesicæ frigiditas. Ac primo per comparationem quum viris facultates in pueris potentes dicuntur. Nec omnino calor fundere ac attenuare censendus est. Nam si digestionis modo agit, liquat, fundit, attenuat: si coctionis modo, crassefacit. Sic alias intelliges calorem æqualitatem & crassitiem in-

ducere, utpote dum coquit: alias fundere ac liquare, dum per comparationem cum aliis ætatibus (in quibus nec tantæ vires, nec calor tantus) digerendi partes tenet. Et si vesicæ frigiditas coagmentationem juvare dicitur quod non excludit caloris munia coquendo ac incrassando. Nam ex eventu frigiditas cogit præsertim si adsit magna capacitas, in qua materia diu sit reses quod Gal. videtur (Nec enim ea potest esse in corpore frigiditas, quæ aliquid cogere ac coagmentare possit.) Calor per se agit, dum ὁμογενῆ congregat. Et licet materia sit attenuata, ut ei per renes aditus pateat, non hinc efficias tamen quin diutius circum eam materiam versando eam compingat. Nec in lapidem converteret, si ea ad nutritionem abuti posset. Quum verò sit excrementum, dum diutius subigitur, lapidescit. Ex quibus efficitur, calorem naturalem, blandum, ac halituosum concretionis auctorem esse. Quod ratione confirmatum est. Experientia vero est de aquis, in quibus tepidiusculis lapides generantur. Quod verba Galeni confirmant, si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tophorum colori similis qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnasci adcrescereque solent. Nec est quod quis dicat eos tophos generari in aquis calidissimis: quum meminerit Galenus conceptis verbis, aquarum quæ moderatis tepidiores sunt. Quod de industria factum, ne credas excessum caloris requiri.

2 de temperamentis.

Ad part. 6 sect. 1. lib. 6. Epod.

Hujus rei demonstratio manifestius apparet ex 1. Cap. lib. de renum affectibus, sive nothus sit liber, sive non sed locus commemorabilis est. 6. Epid.

Atque ut nostra terminetur oratio, nec eorum omnino placet opinio, qui calorem acrem calculorum parentem agnoscunt, nec qui solum calorem naturalem constituunt. * Alias enim calor acer auctor est, ut in iis quos θερμοκοιλίους vocat Hippocrates. Aliàs blandus, iisque longiore tempore id facit, & coquendi modo, quum potius digerendo acer mordaxque agat. Alias materia ipsa multitudine sua, & lentore, parum habita caloris ratione, primas partes tenet. Nam pauco præsente calore, ut senibus evenit, materies ista callosa fit, immo per se veluti tophosum est quid: siquidem est sedimentum multum, est & glutinum, nempe pituita; quod placet Hippocrati. Hoc autem glutinum eas habet vires, ut pauco etiamnum calore præsentem materiam divulsam compingat. Paucus autem calor longiore tempore id facit, quod breviore multus. Hinc patet errandi occasionem hac maxime ex opinione fluisse, quod crediderint calorem acrem calculos generare, unde renum regioni refrigerantia sæpe adhibetur. Quin etiam multis densa est caro lumborum, & calor paucus difflatione prohibitus vires in renibus acquirit, numquid tunc refrigerantium usus conferet? Item in pituitosis obesisque quum lapides fiunt, (quod non tam sæpe fit quam in biliosis) licet Arnaldus Villonovanus aliter senserit) non credibile istius acris caloris proventum esse. Sed numquid etiam febrilis calor calculos promoveat? In Apoplex. & Tetano calor febrilis coquit, digerit, evacuat, frigus corrigit, immo æqualitatem quamdam inducit. Et coryzæ cum febre non diutius sunt, quia ait Gal. πυρετὸς ἐπιγενόμενος ταῖς κορύζαις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖ τὴν πέψιν. sic calor febrilis dissipat, non cogit ac compingit: quod tamen verum non est. Nam si coquit, ex eventu tenuiorem partem eliciens, concretionis occasionem prætexit. Ita censuit Galenus citra calorem non posse

** Lib. de alimentorum facultatibus dum loquitur de pane lauto.*

Gal. calorem acrem renum maxime auctorem calculi facit.

Hip. 4. de morbis.

Medendi ratio hinc peteretur. Part. 10. sect. 3. lib. 6. Epid.

Gal. cap ult. lib. 9 meth.

posse corpus ullum in halitum digeri, manente substantia compacta; nec tamen vi caloris corpus omne digeri posse, sed quod eam propensionem habet, ut est corpus humidum. Quod si non multum contumax materia, eam hercules attenuabit, ac digeret, alioqui hoc intendet ut tenuiorem educat partem. Si id fit, crassamentum quod remanet lapidem ponit. Praeterea aliud est materiam in venoso aut nervoso genere contineri, aliud in capacitate aliqua & angustiis. Nam priore modo, ut in apoplexia, quia coactus humor non est, digeri non potest, ut nulla faex commemorabilis remaneat. Si posteriore modo, idest, si in vacuo continetur, & in ventre; dum conglobatur, & in sese undique coit, facile concrescit. Id declarant in arthriticis tophi. Nam qamdiu humor in venis est, vagatur, quum vasis elapsus est; in acetabulum concrescit ac lapidescit.

Arguitur Fernelius. Gal. c.5. l. 1. loc. aff. disputans de his aff. qui his aut illis part. contingunt, ait suffusionem solis oculis contingere. Et lapidem solis renibus ac vesicae. Quamquam ex quorumdam opinione narrat quibusdam in solo intestino calculum concrevisse.

Reliqua jam persequamur, an videlicet omne rudimentum calculi a renibus & in renibus est, quinam magis obnoxii calculo, & cur potius ren in viris calculo obsideatur, in pueris vesica. Ac in rene tantum non cogi lapidem testatur experientia, quum nulla non in corporis parte fere generentur. Nam & in corde & in cysti, & in hepate, & in pulmone deprehensus est aliquando. In ea vero maxime parte cogi potest, ubi capacitas est aliqua, quum haec ad coagmentationem magni sit momenti, Galeno auctore. Sed an rudimentum omne in renibus, ejus praesertim lapidis qui a vesica tandem detrahitur, inquiramus. Qui hanc opinionem induxit primus fuit Fernelius: etsi is agnovit in cysti fellis, in venis, immo & in plerisque aliis partibus calculum cogi, cur a renibus primum coagmentationis initium repetivit? Ea de re dicet, nullus veterum statuit, quod nullus credidisset futuros olim qui adeo praejudicatae suae sententiae inniterentur, ut contra omnem rationem primo ac per se lapidem in vesica cogi posse inficiarentur, quod si praesensissent firmis id, ut cetera solent, rationibus stabilivissent. Ac probarunt quidem, sive materiam spectes, sive locum, sive efficientem causam in vesica generari posse, aut cogi potius; sed an rudimentum a vesica esset, an a rene non statuerunt. Quis putasset fore quosdam qui in vesica primo confici lapidem negarent? Si in aliis partibus fit primo, cur non in vesica? Cur rudimentum a rene mendicatur? Immo probabilius est in vesica fieri: nam est excrementorum sentina, mucosa materia in eam influit idonea calculi materia, ea frigidior est saepe caloris vim effugiens. Quis dubitat eam non facile in calculum obdurescere? Primum itaque materies in vesica adest & quum mucosa sit, in loco capaci omnium facillime induratur, & ex minimo principio per accessionem novae materiei in molem accrescit: Locus praeterea calidus, calidis partibus, circumdatus, ratione suae substantiae, idest corporis vesicae, frigidus. At ad veram coagmentationem, ut ad duritiem in lateribus, caloris & frigoris conspirationem omnino conferre, veterum auctoritas probavit: unde lapidum substantia (ait Gal.) constans est ac stabilis propter frigus & siccitatem: sic & materiae ipsius frigiditas, & aliquantula vesicae ipsius ob naturam spermaticam frigoris vis *plurimum ad lapidem confert. De renibus autem dubitatur, quum in renum calidissimis tantum cogi lapi-

Auctor libri de renum affectib. explicans causam lapidis efficientem scribit crassam materiam sufficere ad coagmentationem sui, etiam si

gi lapides plerisque probetur. Præterea si in vesica facile fit tenuioris substantiæ dissipatio, si excretio fit liquidioris partis, & fæx remanet, cur non primo quoque tempore rudimentum lapidis adesse necesse est? Quamquam ante docuimus ex veterum opinione in rene potius cogi calculum per modum digestionis, in vesica vero per modum coctionis, quasi in renum calculo vis potius efficientis causæ; in vesicæ lapide vis materialis reluceat. Coctionem voco elaborationem & incrassationem; ut quum diutius urina retinetur, & natura non oriatur. At dicet, fæx illa residens a liquore facile diluitur, distringitur, & per os vesicæ, quod amplum Galeno, excluditur. Ita coctionis occasio abest. Si hoc verum cur in aquis quas αὐτοφυεῖς dicimus, lapides concrescunt, cur materiam eorum aqua non diluit? Si arenula a rene deturbata augetur, & id quod apponitur vere est lapis, si omnes conditiones lapidis spectes, immo quid est durius quam quod in rene & a rene est, cur non primo & per se in vesica cogetur? Eadem enim ratio principii & incrementi videtur. Siquidem si materia & calor in vesica sufficit ad augendum, arenulasq; in ingentem lapidem compingendas, cur non & ad generandum abunde erit? In articulis pituita lapidescit, nullo a renibus principio repetito; & in vesica idem non fiet, quum & materiæ, & loci, & causæ efficientis opportunitas adsit? urinæ grumosæ, paucæ, confusæ, in vesica retentæ, exiguum quoddam rudimentum non dabunt, & ab hoc auctius non erit quoddam corpus lapidosum? Nisi dicat, si ita grumosæ, crassæ, non transmittent renes, in iis residebunt, stranguriam parient, lapidem producent, maxime in renibus puerorum, in quibus omnia non patent, ut in viris. Huic sententiæ Galeni consentit quidem, dum ait: Non abs re crassæ urinæ & paucæ vix renes transibunt; tamen ita explicari potest. Jam demonstratum est puerorum actiones & facultates validas esse, calorem validum qui humores fundat ac tenuet, sic meabilem per renes faciat, exitus celeritatem afferat, si verum id est, credibilius in pueris facile permeare urinas illas quam in aliis. Præterea docuimus ante Galenum, non iis assentiri qui angustiam meatuum concretionis in renibus & puerorum, & adultiorum causam constituunt. Itaque quantumvis crasse, permeabunt tamen. Quod attinet ad illud crassamentum quod quis causam coactionis in renibus puerorum afferat, Gal. illud corpori vesicæ frigido attribuit. Itaq; ne is rei veritate motus fateretur colluviem istam in renibus remanere angustiam, ratione ętatis habentibus, duo asserit, & vi caloris crassitiem tolli humoribus attenuatis, & nullam angustiam esse quæ hoc efficiat. Quod an verum sit videto.

Sed ne, indicta causa, Fernelium virum alioqui arte medendi clarissimum condemnemus, ejus verba in medium adducta ad unguem exquiremus. Causam calculi, ait ille, tradunt omnes crassum ac frigidum succum, qui cum urina per venas in vesicæ capacitatem influit, in qua tamquam fæx subsidens loci calore arefactus sensim lapidescit. At vero quid limum istum, nisi forte angusta vesicæ cervix tamdiu possit remorari non video, quum & sanguinis grumus, & pus, & alia multa crassiora facile illinc profluant cum urina. Contra vero comperi omne calculum in vesica, conclusum quoddam rudimentum e renibus traxisse: e quibus per nephriticos dolores excidens, si grandiusculus, in vesica plerumque persistit, ac illic allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum

moderatus sit & tepidus calor, si tenuis materia est, calor vehementior requiritur, sive sit naturalis, sive non nam calor partes materiæ tenues discutit, & si tunc validior fuerit calculum fingit.

Cap. ult. l. 9. Method.

Tamen auct. lib. de renum aff. ait in viventibus a solo calore esse concretionem. Nec enim tantum frigus esse potest, dum vita fruimur, ut a frigore concretio fiat. Quod verum est si quis existimet frigus vim causæ efficientis habere per se. Nam calor vere est opifex, & frigus ex eventu.

Ad par. 15 sect. 3. lib. 6 Epid.

Ad aph. 69 lib. 4.

dum confectus lapis fiat. Et quicumque lapide vesicæ laborarunt, ii prius nephriticos dolores experti sunt: Et quoscumque calculos obtrivi, in eorum medio nucleus repertus est, verum rudimentum e renibus exturbatum. Sed hæc leviora sunt quæ a tanto Philosopho profecta dicantur, quæque veterem de calculo in vesica primum coacto opinionem labefactent. Sed alia his opponenda sunt, ut facta utrimque contentione veritas eluceat. Tria ejus sunt argumenta: ut primum rudimentum a rene esse conficiat, nullumque lapidem primum in vesica concrescere concludat. Primum est: Nil videtur remorari crassum frigidumque succum calculi parentem, ut in vesica prima concretio fiat: prima itaq; concretio a rene est: quod autem non moretur materia in vesica, sed facile transeat, hac conjectura probat, minimo negotio grumus & pus a vesica effluit, idem quoque illi viscido crassoque humori contingit. Egregium vero argumentum. Pus & grumus a vesica excernitur facile, ergo humor ille glutinosus; si itaque lapis cogatur ibi, rudimentum oportet a rene mendicari. Si enim tam facilis a vesica exitus, cur nucleus a rene deturbatus per dolores nephriticos (quo tempore facultates omnes in unum nituntur) in vesica moratur? Nam & cervix vesicæ patet, te auctore, & maxime in pueris, & non minus natura nititur excutere arenulas, quam pus & grumum sanguinis. Sic suo se confodit gladio Fernelius. Secunda ejus ratio hæc est: ideo non moratur humor in vesica, quia eum, ut & alia crassa probabile sit excerni. Eodem modo nec humor in renibus retinebitur, & non cogetur. Immo quum renum lapis potius per adhæsum arenularum fiat, quæ non tam contumaces sunt ad deturbandum, quam grandinosum corpusculum quod in vesica lapidis initium est, cur non quotidie exeunt a renibus arenæ, quum ab iis pus & grumus quotidie excernatur? Non enim potior est ratio cur humor viscosus moram non trahat in vesica, is autem in renibus subsistat & lapidescat. Aut si in vesica non sit probabile humore morari, quod grumus & pus excernatur, si verum quoque est a renibus multo sæpius, & per renes pus, & grumosa corpora effluere, cur non pari modo facile arenæ descendent, & sic calculi occasio tollatur? Tertia ratio differetur.

Ac quod capilli, carunculæ, grumi, pus a renibus, etiam facile excernantur, vel quartus aphor. lib. plenus est: Testatur eorum historia qui fabis & orobo diu usi essent. Testantur & carunculæ, quum hypostases orobo similes videntur. Quod & in febribus evenit, in quibus crassus sanguis in hepate aut renibus exuritur. Sic grumus, pus, & corpora adusta a renibus deturbantur: ergo si calculus in iis cogitur, eodem modo aliunde repetendum lapidis rudimentum, quo & in vesica. Idem enim de renibus & vesica judicium est. Nisi dicat arenulas a rene non ita sæpe descendere, quod adsit glutinum quoddam quo conjunctio fit. Cur non idem glutinum in vesica erit? Immo in ea magis cernitur, quod in ea undique excrementa confluant. Renes corporis colluviem recipiunt, sed utrorumque vesica, immo & suum habet proprium excrementum glutinosum & tenax. Et quum spermatica sit pars & frigida, dum nititur in suam

naturam id quo voluptuatur convertere, id quod retinetur lentum & viscidum redditur. Si ventriculus generis similitudine vesicæ analogus etiam ex laudabili cibo videtur minimum ob errorem pituitam multam acervare, vesica ex iis quæ a natura ut aliena pelluntur, excrementum non cumulabit? At angustia renum id præstabit, dicet. Si verum id esset, tam crassa & glutinosa a renibus, & per renes non delaberentur, quæ paullo ante exposuimus. Si præterea quia pus & grumus a vesica facile pellitur, fæx quoq; pelletur, tolleturq; occasio generandi per se lapidis, eodem modo convinceretur de pulmone, quod in eo lapilli grandinis instar non cogi queant. Et tamen id in pulmone fieri fatetur. Pulmo facile pus & grumos sanguinis extundit, sequitur ut grandinis materia non retineat. Sed ita respondendum Fernelio. Et pus, & grumus, & carnes, & similia a vesica excludi possunt, & tamen alias glutinosus humor expellitur, alias non. Prout enim vesica affecta est, ita exclusionis major minorve est facilitas. Sic etiam aliquando & pus, & grumus, & similia subsistunt, aliquando expelluntur. Unde Gal. docet sæpe supprimi urinam a grumo sanguinis a rene manantis & in vesica concrescentis, & a carunculis, undelibet adventarint. Eodem modo non est necesse limum istum aut supprimi aut expelli, quovis modo affectum sit os vesicæ. Accedit, quod fieri possit ut puri & grumo facilis exitus sit, non propterea tamen fæci ac limo residi in vesica. Etsi enim omnia hæc præter naturam sint, aliter tamen atque aliter affecta sunt. Quoniam pus & grumus majores sæpe molestias infert quam pituita, nisi ea forte a natura valde aliena fuerit, ideo natura magis de illis expellendis, quam de hoc cogitat. Sic grumus ut molestus pellitur, aliud excrementum remoratur. Immo pus crassius ipsa pituita, ut irritans facultatem, ocyus exigitur foras. Unde minima particula humoris acriusculi in vesicam illapsa stranguria statim excitatur, quum alioqui ingens pituitæ acervus in vesica impune maneat. Itaque natura ad id quod irritat excutiendum incitatur, atque eo magis si id quod in ea parte redundat qualitate aliqua præditum sit, quæ sit velut calcar & stimulus, at humore mucoso vesica ipsa voluptuatur.

Cap. 1. lib. 2. loc. aff.

Quod attinet ad Nephriticos dolores, quos ait necessario præcessisse lithiasin vesicæ (quamquam λιθιάσεως nomen proprie ad calculum in vesica refertur) si revera ita esset, magnam vim haberet ad confirmandam opinionem de necessaria nuclei cujusdam deturbatione e renibus in vesicam. Sed quot pueris lapis extractus est, qui nil umquam in renibus se sensisse narrarint (nam de iis sermo est quorum infantia pro excusatione afferri non potest) quum tamen signa aliquot ipsi & incipientis lapidis, & jam grandescentis demonstrarint? Et ut plerisque in vesica repertus lapis, quibus sani renes mortuis deprehensi sunt, ita in renibus lapidicina reperta est, quum in vesica nil lapidosum esset. Quamquam hæc omnino non convincunt. Tamen si omne rudimentum esset a rene, vix laboraret quis lapide in vesica, quin renes lapidosi forent. Et quod asseverat omni lapidoso nephritin præcessisse, id fidem majoris expe-

rientiæ requirit. Ac de viris, quibus renes facile calculo obſidentur, conſtat magnam eſſe eorum ad nephriticos dolores propenſionem: De pueris autem non ita certum eſſe poteſt. Necdum obſervatum eſſe comperimus an pueri nephritica paſſi ſint, quod tamen verum eſſet, ſi illud argumentum Fernelii conſtare oportet, quum lithiaſis propria puerorum affectio ſit. An vero poſſent effugere dolorem nephriticum ſi deturbatur a rene rudimentum? Itaque negare oportet Fernelio iſtam experientiam de nephriticis doloribus. Quod enim idem de pueris conficere poſſet, ac de viris, illud falſum eſt, quum jam ſit probatum viris potius in rene cogi lapidem.

Examen vero illud de corpuſculo illo nucleum referente, quod in lapidis medio reperitur, in hunc uſque locum diſtulimus. Quotquot lapides obtrivimus, ait, in eorum medio nucleum reperimus. Sed hoc an verum ſit, dubium eſſe poteſt. In quibus a rene principium eſt, veriſimile id quidem, utpote in viris. Eſt enim in medio aliquid cineritium, alius coloris quam id quod adhæſu ſuo lapidem auxit. Sic ſuperficies non a rene, medium non a veſica eſſe videtur, ſed contra. At non ubique iſta coloris varietas cernitur, ut illud argumentum, quamvis e medio ſumtum ſit, jejunius eſſe cenſeatur. Immo etiam in vetulis lapides vidimus, quorum involucrum grandinoſum erat, albicans, durum, lapidoſum: aliquando colore fuſcum, an non hæc a rene ſunt? Nequaquam. Immo etiam, Fernelio teſte, illud quod accreſcit a veſica eſt. Et tamen eſt veluti grando, fuſcum eſt & cineritium colore, durum. Si tale quid apponitur, & a veſica eſt, nonne idem poteſt nondum exſiſtentis lapidis principium eſse, & a veſica eſse? Quibus enim corpus bilioſum eſt, & æſtuans, iis in veſica cogitur lapis ardore veſicæ & totius corporis, ut ante ex Hippocrate dictum eſt, & idem Galen. verum eſse aſseverat. Reſpondeat Fernelius iis: Si crementi lapidis cauſa in veſica eſt, cur non & principii? Si urinæ craſsæ ſunt, & ſemel non apto tempore redduntur, coactio fit in veſica, ait Gal. Sed & id unum Fernelii errorem detegit. In lapide quod ſubrubrum, a rene demiſsum quid indicat. Erroneum illud plane. Nam in febribus, præſertim quum multa eſt colluvies & cruditas, & natura poſt mitificationem; excretionem molitur, in urina eſt confuſio, & fæx non aſſimilis ſanguini aut fæci ſanguinis: numquid remoratum in veſica coagmentationis principium erit, præſertim ſi calor adſit, & illud quod in medio erit rubicundum apparebit? Ita hercle. Sic falſo color iſte rei mediæ convincit primam in rene conglutinationem factam eſse. Satius eſt itaque ſtatuere colorem calculi, quæcumque ejus pars accipiatur, non indicare locum in quo, aut a quo, ſed materiam ipſam. Nam & in rene albicans materia concreſcit, veterem colorem aſſervans, & in veſica rubeus, & fæci ſanguinis haud abſimilis. Quamquam non negamus & arenulas a renibus eſse, & ruborem iſtum aliquando ab iiſdem dependere.

2. de nat. hum.

Notandus locus.

Aliquis præterea quærat, ſi per ſe & primo lapidem veſica cogit, an neceſsarius arenularum concurſus? & ſi ita eſt, an a rene ſunt, an

etiam a vesica esse possunt? Putat quidam non oriri lapidem sine arenulis, contra arenulas esse posse, nullo aut lapide præeunte, aut sequente. Quamquam Gal. ait, ut ramentum ulceris signum est, ita & sabulosæ urinæ lapidis sunt argumentum. Et quibus multæ excernuntur arenæ, iis coagmentationis occasio tollitur. Revera arenularum creatio renibus tribuenda est, si Gal. creditur. Auctor lib. 2. de nat. hum. arenularum generationem ad calorem magnæ venæ retulit. Quod quamquam obscure dictum, κατὰ τὴν συνεκδοχὴν, renum regio intelligitur, politico loquendi modo, nam quibus magna vena ardet, iis lumborum æstus est, quod vulgus renes ardere dicit. Tamen si ad vesicam usque urina fæci sanguinis hypostasin similem habens, defluet, quid erit absurdum si dicamus particulas istas hypostaseos subrubræ in arenulas converti posse? Nam & grandinosa corpuscula in vesica cogi possunt; & si eorum materia rubet, subrubra sunt: hoc autem arenulentum est. Diximus siquidem colorem non locum in quo & a quo, sed materiam cogi aptam indicare. Sed distinctionis gratia, arenulosas urinas, renales dicamus, & proprias eorum quibus lumbi & venæ ardent, sabulosas autem, vesicæ proprias: Utpote quum crassæ, fæculentæ, hypostasin subrubram habentes urinæ in vesicæ fundo diu delituerint.

Cap. 5. lib. 1. loc. aff.

Part. 18.

In hanc sententiam Auctor l. de renum affect. scribit, si ægre solvitur quod in renis cavitatem subit, ad id quoque aliud ex cava vena immissum colligitur & adhærescit. Et verisimile est primas arenulas in magnis istis venis generari, aut a bile assata aut ab alio humore in arenulam converti promte. Unde biliosis & quibus calor siccus & squalens, nec non æstuant venæ, urinæ sunt arenulentæ: & vitri parietes sabulo velut sunt incrustati.

Sed omnium difficillimum est ad explicandum, cur in viro ren potius calculo occupetur, dolorque eum nephriticus vexet, puer autem calculo in vesica potius laboret. Aniles & futiles ea de re sunt quorumdam neotericorum opiniones: statuunt enim angustiam meatuum, causam calculi in virorum renibus, quæ quum in pueris tanta non sit, quæ materia in illorum renibus resistit ac moratur, eadem in horum vesicam delabitur: Gal. ad imbecillitatem confugit, quam in viris majorem esse credit quam in pueris: ideoque natura non satis potest ad deturbandum ad vesicam usque materiam. At non est verisimile hoc; in viris enim & adultis quos τοὺς τελείους vocat Galen. vix sit credibile adeo imbecillem esse naturam, ut perducere ad vesicam usque non possit materiam, quæ alioqui in vesica puerorum coagmentatur. Cur id potius in pueris fiat, quum instrumentorum mollities sit, congeries multa humorum & cruditas, quam vix natura eo provehat? Si id potest, cur non foras cum urina sedimentum pellit, quum amplam esse vesicæ cervicem Galenus fateatur? Immo si puerorum dispositiones idem Galenus vult celerrime alterari ob corporis humiditatem, & nativæ potentiæ infirmitatem, fictitia esse videtur opinio de robore actionum in pueris, & earum imbecillitate in viris, ἐν τοῖς τελείοις. Sit ita, coquendi facultas vigeat, quia calor multus, expellendi tamen vis, quam siccitas quædam juvat, deficit, aut potius multo inferior est priore, at deducere ad vesicam usque in pueris, quod alioqui ob infirmitatem in viris remoratur circum renum cavitates, facultatis expellentis ἐνέργειαν significat. Nisi forte dixerimus, ut dictum Galeni fusius explicetur, depulsionem hanc non tam opus esse facultatis expellentis, quam caloris naturalis vegetioris. Is enim fundit atque liquat, & humor diffusus eo usque pellitur, donec sentiat appulsum corporis fri-

frigidiusculi, hoc autem vesica est. At in perfectis jam viris is calor non est, unde non diffunditur humor, nec ad vesicam pervenit: immo in pueris materia mollior est, in viris squalet & aret. Nisi forte etiam Gal. suo se marte oppugnare dicamus; adduximus enim ante locum quo Galenus censet calorem nativum glutinosam materiam cogere ac condensare, & ad æqualitatem reducere; idque maxime quia tenuiores elicit partes. Si id verum in pueris coget aut in renibus, aut in longinquioribus partibus, non autem liquabit atque dissolvet.

Quicquid tamen sit, placet Galeno pueris in vesica lapidem cogi, in renibus virorum calculum. Ita enim προ ἀφροδισιασμοῦ καὶ μετ᾽ ἄφροδισιν interpretatur: Quod pluribus non persequendum. Et ex verbis Galeni colligimus, si lac ad lapidem non faceret, si tam crassæ in pueris urinæ non forent, si tanta non esset edacitas, constante facultatum robore, & vegeto nativo calore, cervice patente, nullus calculorum in pueris esset proventus, in eoque vis apparet, quod natura non cessat pellere, donec ad vesicam perveniatur: victa tamen materiei mole, crassitie, edacitatis incommodis, adjuvante vesicæ frigore, facilis in ea conglomeratio fit. Quod ad calorem spectat, idem si fusionis ac dissolutionis causa per se esse potest, coagmentationis occasio ex eventu statuetur.

Quod autem unam ex causis facilis coagmentationis meatuum angustiam Gal. ante negaverit, id sicce pertranseundum non est, conceptis tamen verbis id statuit: & longe aliter alias docuit, ait enim: Quum lentus humor lentorem sumsit, & quibusdam transitus per renes angusti sunt, ibi quod crassum est, & maxime lentum, diutius moratur, πῶρον promte gignit, cujusmodi in vasis in quibus aqua fit & accrescit. Confert & ad id maxime renum temperamentum, quum etiam calor acris fuerit, atque veluti igneus. Cur ergo angustiam istam rejicit? Non ea est mens auctoris, ut neget omnino angustiam meatuum ad concretionem facere, sed evertit eorum opinionem qui ideo crederent potius in renibus virorum cogi calculum, quam in puerorum, quod illorum renes angustiores essent, quam horum. Sunt quoque & satis in pueris plerisque renum angusti meatus. Accedit & illud: Inter homines ii calculosi fiunt qui abundant calore acri, qui biliosi, qui θερμοχόλιοι, quod calor majorem alimenti partem corrumpat, utpote febrilis, & cruditas quæ hinc nascitur, (quamquam non tam in iis humores dicuntur ὠμοὶ quam ἄπεπτοι, ὠμότης autem καὶ τὸ ἄπεπτον distinguitur.): At in talibus corporibus venæ patent; Et de iis Hipp. Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas, & graciles sunt. Isti venosi & iracundiores. Nisi forte dicas venosos non tam appellari, quod venæ amplæ sint, sed quod turgeant conspicuæque sint ob pravi sanguinis abundantiam: utraque interpretatio cum Galeno consentit. Præter hos obesi & præpingues, quibus vasa angusta sunt, calculosi quoque fiunt. Sed priores calculos magis in renibus acervant, obesi autem callosas potius concretiones habent. Itaque quum Gal. negavit angustiam vasorum causam esse concretionis in renibus virorum, ad infirmitatem recurrit: verba ejus sunt: In adultis caseo

Cap. 5. lib. 1. de aliment. facul.

Gal. 2. de temp.

Hipp. part. 25. sect. 4. lib. 6. ep.

caseo frequentius utentibus lapides in renibus crebro generari conspicimus. Causam autem paullo ante efficientem aut adjuvantem infirmitatem posuerat. Sed paullum imminutus Galenus videtur in reddenda ratione cur in renibus virorum calculus concrescat, in puerorum vesica vero lapis. Immo demonstrationem horum pollicetur cumulatissimam, sed dives promissum inane tantum fit. Nam causari imbecillitatem in viris, & cruditatem (idque dubitando tantum) coagmentationis potius in renibus quam in vesica, jejunius hoc est, & tanto demonstratore indignum. Ego vero potius crederem acrimoniam caloris renum in viris, præsertim si cruditas & angustia nonnulla concurrat, legitimam concretionis causam. Nam quum arefactione, assatione, & digestione rei tenuioris compactio fiat ex materia cruda & crassa, causa efficiens potentissima calor est acer, mordax, attenuans & digerens. Et quia in adultis magis viget ac dominatur, qua parte plus ejus est, in ea cogitur ac compingitur materies: maxime vero si ignava sit vita, & cruditatum cumulus. In pueris halituosus est calor & blandus: materia fusa a calore blando elabitur; sic nulla coagmentatio fieret. Sed tum cruditas ob ingluviem, inordinatos motus & diætam, unde urinarum est crassamentum, nullo modo ab opere cessans natura ad vesicam usque excrementa depellit. Et hæc suopte pondere ac nutu conglomerata ac conglobata principium dant concretioni: Calor enim naturalis coquendo & agendo in opus semper incumbit. Itaque quod facit acrimonia caloris in virorum lumbis, materia aliqua præsente, idem facit occasio multæ materiæ in puerorum vesica. Hinc renales calculi sunt friabiles, vesicæ lapis & quicquid in ea concrescit, indissolubile & minime friabile exsistit & apparet, & virorum concretiones maxima ex parte sunt parvæ & exiles, & nonnisi diuturno fiunt tempore; puerorum vero ingentes sunt & brevi fiunt. Unde excisa puerorum vesica, grandiores visuntur lapides, & sæpe duo tresve sunt detracti. Sic calor acer & mordax & viris anticipat elapsum materiei in vesicam, & ante cogit quam natura deposuerit. Contra in pueris eousque procedit, donec ad vesicam veniatur. Et ad coagmentationem in vesica facit frigiditas ipsius materiei, & ipsius vesicæ, utpote partis spermaticæ. Et quum pueri subligaculis careant, fundus vesicæ facile refrigeratur. Nil enim æque partes spermaticas & membranosas afficit quam frigus ipsum. Immo frigore corpus illarum fit βλιὸν καὶ σφακελῶδες.

Atque ut tandem commentandi finis fiat, in viris potius habeatur ratio causæ efficientis, in pueris materialis, licet in utrisque utraque causa cernatur, sed secundum magis & minus. Accedit quod usu vini quo utuntur viri, ut calidioris & tenuioris multa in renes convehantur, unde facile calculosi fiunt, præsertim si esculentis ad id accommodatis utantur. Gentilitiam & hereditariam diathesin, quæ in multis latet, omittimus, quod nemo sit qui id non credat, & tantam vim ejus esse, ut eam vix effugere queat qui patre lapidoso, aut arthritico, aut lunatico sit satus.

At in viris acrimonia caloris renum & materiæ quidam squalor cernitur.

tur ut certa ipsius concretionis in renum corpore. At in pueris materia non est ita squalida, ideo diluitur ac diffunditur ad vesicam usque, in viris contra: Nam vivere nostrum siccescere est: Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis & annorum cursu squalet. Et pro calore blando, halituoso ac amico naturæ, alius contra naturam excitatur. Quod autem in calculosis nephriticis dominetur calor contra naturam, patet, quia perpetuo fere sunt sitibundi ac nauseabundi. Unde apparuit sæpe & constitit certis signis venas eorum quibus calor acer est ac mordax, aut quibus multa bilis in gibbo hepatis congeritur, arenulas multas continere. Declarant urinæ eorum, immo in mulieribus observatæ sunt arenulæ in secundinis post partum, quod ob calorem loci & moram contigisse certum est. Sic illæ arenulæ a genere venenoso possunt impune renes transire ad vesicam, & ibi adhæsu pituitæ coagmentari: & quum rudimentum est in vesica, facile lapis augetur, præsertim si vesica scateat crudo succo. Accedit quod ubi mictio impeditur, tenuiore filo ac velut gracilescente urina excernitur, sic remanet id quod crassius est. Item qui habent lapidem in vesica, micturiunt, sæpe mejunt non affatim, nec educitur cum reliqua urina id quod crassius est. Idem contingit iis quibus in urethra caruncula est, congeritur enim pituita multa, quod tantum elapsum est quod tenuius erat.

CANONES THERAPEUTICI.

His ita explicatis quæ ad diagnosin pertinent, nonnulla attingere consilium est, quæ ad morbi ejusdem therapiam conferre videbimus. Paullo longiores & accuratiores fuimus, quod magni referat & ad diagnosin & therapiam scire quis locus sit in quo primo generetur lapis, quis non, quæ causa efficiens, an plus materiei tribuendum, an calori opifici, quæ corpora lithiasi apta, quæ tempora generationis & incrementi calculorum. Hæc nisi ad unguem teneantur, circumforaneorum, & circulatorum exemplo miseros mortales curatione nostra tumultuaria ac temeraria obruemus ac opprimemus. Nam audito difficultatis mejendi nomine aut calculo quisque ad curationem hujus affectionis se natum ac institutum putat. Operæpretium est audire infinitas diureticorum formulas quas magnifacit muliercularum garrulitas. Sed si corpora valde biliosa, si corpus valde excrementis scateat, si confirmatus lapis, ecquid erit pretii? Immo innumera sequentur incommoda. Induratur lapis, sanguis liquatur, devehuntur excrementa, febris accersitur. At non eodem modo in senibus, pueris & grandioribus fit lapis, ut ante dictum est, non ubique arefactio, & assatio, quo fit ut idem remedium usui esse nequeat: Idea remediorum statuenda est. Errat qui credit nil interesse, sive hic, sive illic fiat lapis, quove modo, quo in corpore. Si enim in ea parte non cogitur lapis, cur topicis, & assumtis ei providetur? Si omnis & in rene & a rene lapis, huic primo occurendum. Et quis adeo hebes qui in pueris ad renes recurrat, & non potius vesicæ rationem habeat, totiusque corporis?

Vulgo calculosis ob renum calorem quem supponimus magnum, foris refrigerantia præscribimus, & male. Nam Arist. ideo ait naturam renibus foris adipem multum affinxisse, ut renes essent calidiores de-

Sic

Sic præjudicatæ quorumdam opinioni temere non aſſentiendum. Non ſunt nova dogmata inducenda, niſi quæ validis rationibus ſtabiliantur.

In calculo tria hæc ſpectantur, γένεσις, διαμονή, καὶ διέξοδος: ideſt, generatio, manſio & exitus: In quibus locus eſt aut curationi aut præcautioni. Quum lapis perfectus eſt, fruſtra deturbare aut comminuere, diſſolvereque conamur. Immo dum id fit, fuſa liquataque nova materia, & ad renes devecta, cumulatur aliquid quod ad veterem concretionem adhæreſcat. Si in præcautionem incumbimus, blanda & lenientia uſurpanda, niſi quid excitemus, aut dolores qui mille ſunt, accerſamus, aut præſentes augeamus. Si in curationem, Hippocrates præſcripſit vehementiora, ut Elleborum. Nec ſi præſcripſerit, tamen eodem jure veratrum uſurpandum eſt. Sæpe enim non ad verba Hippocratis, ſed ad mentem attendere oportet: ut quum pueris mulierem, capram & elaterium conveniens remedium eſſe ait, non adeo ſui obliviſcitur Hippocrates, ut elaterio lactentes pueros exagitandos eſſe cenſeat. Gal. rem totam diſtinctione temperavit: Nam dum præceptum hoc ad effectus rerum retulit, quum malum inveteratum eſt, & velut vectibus extrudendum, tum veratro locus eſt, ideſt, valido medicamento. Immo duo ſunt momenta curationis morborum renum, craſſorum humorum extenuatio, & corporum in renibus contentorum, & ſolidorum vicinorum mollities & laxitas. Porrò non per omnia tempora lapidis dolor eſt, ſed dum generatur, & excutitur a rene. Illic dolor gravis eſt, hic acutus, utrumque verbo quodam communi complectitur Hipp. *In renem dolor gravis*. Nam nomine τῶ βαρέως aut τῆς βαρείας ὀδύνης & ὀξεῖαν ὀδύνην καὶ κυρίως λεγομένην βαρεῖαν comprehendit. In eodem rene & dolor gravis eſt, ideſt, ſenſum gravitatis inferens, & acutus. Gravis, quum ejus caro afficitur aut obſtructione, aut inflammatione. Obſtructione, ut quum infoſſus eſt illi calculus. Si, ait Galenus, carnoſa renum pars inflammatur, dolor gravis eſt, ac ſi ponderis adeſſet ſenſus. Quod mihi mirum videtur. Nam non videtur inflammari ren, quin tunica afficiatur: ſi tunica patitur, acutus erit etiamnum dolor, eodem Galeno teſte: tum enim acutus eſt, aut quum arterie, aut oſcula vaſorum, aut venter renis, aut tunica patitur. Idem cenſet de affecto hepate contra multorum opinionem: Credunt enim ſenſum tantum adeſſe gravitatis, quum hepar laborat. At aberrant plane.

Expendamus eorum errorem qui quovis tempore calculoſis diuretica præſcribunt, attenuantia, incidentia, ſanguinemque fundentia, idque omnibus corporibus, omni ætati, nulla cum rerum diſtinctione. Atque ex profeſſo in lib. ſanit. tuendæ, convellit eorum opinionem qui promiſcue calida & acria calculoſis offerunt. At primum demonſtrat non eorum quæ valde calfaciunt, calculoſis prodeſſe. Producit hiſtoriam hominis bilioſi calculo impediti: huic quum calida diu Medici calculo providentes præſcripſiſſe, tandem eum in maraſmum conjecere. Et contingit ut præ ſiccitate motus digitorum impediretur, adeo ut oſſa ipſa cavum ſonarent. Quod quum eveniſſet, alii paralyticum eum eſſe crediderunt. In craſſis ac pinguibus attenuat quidem Galenus, ſi aliter affectum corpus, aliter

quoque

ſtituti carne lumborum, quia tegi deberent. Calidos autem renes eſſe oportet, ut & attrahant & ſecernant. Vide in noſtris comm. maxime in hiſtoria Hamelii calculoſi. 6. Epidem.

Par. 6. ſect 1. lib. 6. ep. Cap. 4. lib 2. loc. aff. Aph 3. lib. 6. aphor. Cap 2. lib. 6. de loc. aff. Ad aph. 7. lib. 6. Ibidem. Aliter ſe habent lapides in bilioſis, ſiccis & ſobriis, aliter in guloſis, vino & abdomini deditis. Illi arenulas potius cogunt, hi corpus quoddam

quoque se gerit. Nam sæpe una indicatio sumitur a corpore squalido & sicco, altera a calculo, aut callo. Calculus sæpe attenuari, & incidi requirit: Corpus autem sive totum spectetur, sive corpus renis intemperiem patientis, contraria remedia postulat. Ex superioribus autem patet τὸυς θερμοκοιλίους, si quid deliquerint, inter ceteros calculis obnoxios esse. Immo & in rene maxime cogi a calore igneo & adurente. Quam ergo utilitatem afferent τὰ διουρητικά; Itaque & affectui & corpori studere oportet. Affectui, non præscribendo ea quæ viscosum succum generant, ut sunt carnes volatilium domi enutritorum. Contra valent hordeata, volatilia, pisces saxatiles. Omni a lacte temperandum, præter quam ab asinino. Et victus ratio ambiget inter impinguantem, & extenuantem. Quod Galeni consilium optimum judicamus. Capita hæc attigisse sufficiat.

ex pituita nullo indissolubilius. Et credo quod qui crustis panis utuntur, arenulis possunt esse obnoxii.

Cap 6. lib. 6. sanit. tuend.

Cap. 11. lib. 6. san. tuend.

Sed & explicemus cur Gal. distinguens medicamenta arthritica & diuretica, dicat nil eorum quæ vehementer calfaciunt calculis conferre. Parum sibi constare videtur. Nam diuretica esse vult ea quæ & calorem habent plurimum, & acrimoniam, ut smyrn. petros. daucum, seseli, phu, azarum, acorum, quibus omnibus magna est acrimonia: hoc enim omni diuretico inesse Galenus statuit, ut fundat & secernat, quod absque immenso calore non fit. Ideo hæc thoraci inimica sunt, quæ tali vi prædita sunt, quod crassiorem reddendo materiam, eam contumaciorem efficiunt. Tres itaque ob causas ea non conferunt, primum, quia calidiora & sanguinem fundunt, secundo, quia idem & in renibus præstabunt, quod & in pulmonibus, hoc est, dum serum secernent, id quod remanet contumacius reddent: unde paullo ante calculosos usu calidorum & acrium interdixerat. Tertio si Gal. conferens medicamenta menses moventia cum iis quæ lac provocant, censet acriora esse debere & calidiora quæ menses cient, quod non attrahat uterus, sed ad eum sanguis mittatur, contra ad mammas & ducatur sanguis, & ab iis trahatur, ideoque minus calidis utendum esse, quorsum ad renes aut purgandos, aut curandos adeo calida præscribimus, quum sua ipsi natura attrahant valide? At hæc plenius explicanda sunt. Quum enim intellecta fuerint, vetus ea consuetudo concurrendi ad diuretica facile exsolescet. Aliud est absolute aliquid diureticum esse, aliud habere vim movendæ urinæ, aut deterendi lapidis, aut materiei incidendæ. De his ita Gal. Quum plurimum urinam educere nitimur, acrioribus & calfacientibus magis quam quæ sunt ἐκφρακτικὰ utendum est: nimirum fundentibus & liquantibus, & secernentibus. An propterea vult hæc calculosis conferre? Nequaquam; sed ex hypothesi ita loquitur. Si urinam movere consilium est: Propterea eadem interdicit asthmaticis. Item alio loco dum confert acria tenuis substantiæ cum iis quæ sunt crassioris, quorum vis perniciosa, ait, acria tenuis substantiæ vim habent movendi urinam, sudores provocandi, expuitioni conferunt. Non tamen eorum usus confert, sed vires explicat: quum alias eorum usu interdixerit in asthmaticis. Aliud vero est urinam provocare velle, aliud expurgare, aliud calculum

Aliter qui committitur error est, quia plerique defraudant suum genium, & alterum pastum omittunt. At contra alimenti benignitas oppugnat istum suum squalorem qui in nobis τ λιθιάσεως occasio est.

Cap. 13. lib. 5. simp.

Quæ vim humectandi & refrigerandi habent, quia squalori siccitati, & adustioni repugnant, magnas habent ad curationem & præcautionem in

culum frangere, & materiam tenuare. Quod & Gal. explicat. Nam ut ait quæ renes expurgant, ea incidunt, verum larga humiditate non egent. Quæ callosas concretiones incidunt, tametsi incipere dicantur, minimum caloris habere debent. Caliditas enim callum exsiccando contrahit, non incidit, nec dividit: unde quæ non siccant, & modice excalfaciunt, lac generant: quæ plus calfaciunt, non tamen valenter siccant, menses cient. Utraque urinas provocant. Item quæ calfaciunt & exsiccant. Et quæ sunt ejusmodi διουρητικὰ dicuntur, non quia sola moveant urinas, sed quia solas moveant urinas, non autem lac & menses, quod notandum. Paullo post enim diuretica quæ calfaciunt & siccant pulmonum morbis & calculis renum non conferre scripsit, quod nec calculosi, nec asthmatici siccitatem istam postulent. Itaque quum movere urinas consilium est, aliquando diuretica usurpare oportet: Item quum incidere aut tenuare opus est, aliquando τὰ θρυπτικὰ, non διουρητικὰ usurpanda sunt, quum leniendo, humectandoque & compagem calculorum dissolvere consilium est, & nullum tumultum, fusionemque humorum afferre. Hujus generis sunt semina frigida, malva & bismalva. Ea usui maxime esse debent in renibus a calculo occupatis. De calculorum generatione dictum satis. Hæc eo animo dicta sunt, ut calculosorum calamitatem convenienter medendo elevaremus: Videndum enim ne periclitatorum more iis vitam dedisse credamus, quibus minime ademerimus. Et quo morbus hic frequentior est, eo si quid in curatione peccatur, ut hercle peccatur, dolendum magis, detestandaque hominum ignorantia: fit enim sæpe ut circumforaneorum remedia usurpantes arenulas multas foras expellamus, vana spe miseros ægros producentes, dum interea contumacius id quod restat reddentes, grande creamus periculum. Caremitur tantula excretio arenularum, quam natura per se moliretur: Et quæ plus habet calamitatis in recessu, quam voluptatis in fronte. Silvam remediorum alio loco exponemus.

calculosis opportunitates. Immo aque potio calculum expellit tenues corroborando & facultatem expultricem firmando, necnon calorem renum lapidis creatorem temperando. Hæc ex Aphrod. probl. 108. l. 2. Cap. 22. l. 5. simp. Cap. 13. l. 5. simp. Cap. 19. l. 4. simp. Cap. 22. lib. 5. Cap. 22. lib. 5.

F I N I S.

LIBER
DE
URINARUM
HYPOSTASI.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER DE URINARUM HYPOSTASI.

In quo continetur GALENI *defensio adversus* FERNELIUM.
Quod Urinarum ὑπόστασις *puri proportione respondeat.*

PRÆFATIO.

IL æque usu tritum est ac urinas Medico inspiciendas proponere. Atque huic profano muneri ariobolare pretium statutum est, & juniorum Medicorum ædes ægrotantium lotiis veluti inaugurantur. Nam & ab iis frequentibus quorumdam domus celebrior esse cœpit, & hinc prima domus initia vulgo duci creduntur. *Olim Medici ægros non adibāt, nec visitabant, sed domi consulebantur.* *Et quotus quisque pictor est, qui si in tabula medicum exprimere velit, in ejus manu urinarum vas non depingat? Sed quod magis mirum, jampridem imperita mulierum garrulitas hujus Artis gnara esse creditur. Et inspecto in urina corpusculo, signa coctionis apparere pronuntiat. Immo si apicula vas quo urina continetur circumvolarit, aliquid inde præsagit. Eo denique processit audacia, ut ea in re mulieres voce & judicio Medicis praire velint. Ad eam insaniam accedunt inconsulti Pharmacopæi, quibus si decoctum hordei pro urina proponitur, dii boni, quanto cum fastu de morbo effutiunt? At id multis fraudi esse solet: in hac quippe sollertia dolus latet magnus. Et quod dolendum magis, quidam Medici otio & litteris abutentes, in vili hoc negotio magni conjecto-*

res & augures haberi volunt. Nec enim ex urinis inspectis minorem sollertiam sese posse consequi credunt, quam si exta ipsa inspicerent. At ab inspiciendis extis manavit σπλαγχνοσκόπων extispiscumque divinatrix turba. Et dum levi gloriolæ vento illi impelluntur, Artem dedecorant. Relinquendus hic fucus seplasiariis ac periclitantibus, nec sacrum Artis ministerium dolo malo contaminandum. Idipsum est teruncio æternam infantiam mercari. Est & animas negotiari famam novitate aucupando. Melius vero esset nonnulla apud vulgus ignorantiæ suspicione, si ejus expectationi non fiat satis, expressam veritatis imaginem prosequi, quam tantum dedecori pretio exiguo pacisci. Eos appello quos conscientiæ stimulus sollicitat, dum perfricta fronte in suis sellis, tamquam in Apollinis tripode, ex urinis omnium morborum scientiam eliciunt. Sic mulierculæ a narrantis Medici ore pendent, & confictis nugis pellectæ magnum ὀρομάντην ubique prædicant. Longe vero aliter res habet ac vulgo creditur. Nec hæc scribantur, ut urinarum inspectionem negligendam putemus, nemo enim sanæ mentis id faciat, sed ut eos accusem qui fucum faciunt & nil non ex inspectis urinis scire profitentur. Majorem forte horum opinione ad cognoscendos morbos opportunitatem urinarum inspectio affert, nec non etiam minorem, quam quis putet. Multa ei tribuo, multa quoque detraho: hic maxime prudentiam ac interiorem quamdam judicandi legem nobis insitam desidero. Et ut omnium morborum cognitionem ab iis peti posse, summæ est arrogantiæ profiteri, ita nullorum summæ ignorantiæ est. Quod si nulli animad vertissent, non ita ὀρομαντικὴν profitendo quamplurimos suæ igorantiæ arrogantiæve testes domestico præconio collegissent. Utrisque ut via obstruatur, de urinis tractare consilium fuit. Res hæc a multis trita est, sed de ea diversum est hominum judicium. Eodem tamen omnes spectant. Commune est iter quo Athenas itur, non desunt tamen aliæ viæ non ita communes quibus eodem iri solet, & id quidem commode. Inquisitione rei animus noster alitur ac delectatur. Immo si tota vita nil aliud agas, quam ut commenteris, tamen ipsa tractatio ex se aliquid gignit, quod cum desidiosa delectatione inquiras. Hæc dicta voluimus, ut relicto omni fuco, veritatis arcem inexpugnabilem invadere possimus.

LIBER

LIBER DE URINARUM HYPOSTASI.

CONSTITUTUM eſt hoc loco de urinarum ſedimento diſputare. Et id maxime quod pertinet ad ejus ſubſtantiam & qualitates, ut ea inquiratur proportio quæ inter ſedimentum & pus exſiſtit, ſi qua exſiſtit: Non enim hic urina agitur, nec aliud eorum quæ in ea continentur. Si de iis tamen mentio injicitur aliqua, id non eſt ex profeſſo, ſed quod pertinet ad inſtitutum. Ac urina quidem non agitur, quod nemo ignoret ejus inſpectionem ad diagnoſin morborum & prognoſin pertinere. Quamquam non placet eorum opinio qui omnium corporis affectuum in ſpecie & idea notitiam ab ea, tamquam ab oraculo Delphico repetunt. Minus vero aliorum qui eam inſpectionem omnino condemnant. In illis aut turpe lucri deſiderium notandum, aut inanis eruditionis oſtentatio. In his mera infantia & ignorantia. Accedunt & ii qui in utroq; ambigunt. Nam dum vacillant, moxque illud probant, moxque rejiciunt, non poſſunt urbanius ex confeſſione propriæ inſcitiæ labi. Sed οὐρομάντεις καὶ οὐροπότας, non dicam οὐροφάγους. fucum populo venditare ſinamus. Quod verum expreſſum ac ſolidum retineamus. Porro novum quid de urina afferre velle aut levitatis aut perturbati animi ſignum eſt. Ex veterum vero ſententiis rhapſodon quamdam componere, faſtidium pareret. At nec levitatis crimen ſubeundum, nec faſtidium afferendum: Nam una cum ſatietate ſæpe rerum deperit memoria. Tamen ſi quid de urina dicatur, id obiter fiet, ut ne plus opere ἐν τῷ παρέργῳ, quam ἐν τῷ ἔργῳ impendatur. Hoc crimen incurrunt qui orationi modum ſtatuere nequeunt, nec ſcopum quem colliment, habent. In his, ut in herbis in ſumma ubertate luxuries eſt, eaque ſtilo depaſcenda. Quod hic agitur eſt ejuſmodi, ut quæramus an quod placuit Gal. Hypoſtaſis puri proportione reſpondeat, an nulla ſit analogia, quod tuetur Fernelius. Hunc credo non contradicendi ſtudio laboraſſe (nec enim eo ſe ſcelere contaminare voluiſſet) ſed ut ſemper ille magna & ardua moliebatur, ita ſibi jure licere putavit ſuam ea de re ſententiam aperire. Porro rerum ſeries in alias quaſdam partes traxit, ut ea delibaremus quorum explicatio ad id quod quærimus ita facit, ut ſine iis id quod enitimur ut abortivum quid foret. Dum enim de analogia puris & Hypoſtaſeos quærimus,

mus, de urina ipsa dicendum fuit, de ejus partibus, cujus sit actionis, quæ hypostaseon species, an materia earum sit, quid de materia morbifica defectum, an sint alimenti reliquiæ, & cujus; An a prima coctione, an excrementum partium solidarum, ut tandem eliciamus ex his, an hypostasis puri sit analoga.

Aphrodis. probl. 19. lib. 2.

In corpore nostro spectantur partes, spectantur & excrementa. Partes quæ corpus constituunt, nam & humores, & spiritus impetum facientes, licet partes dicantur, proprie tamen non sunt. Excrementa aut sunt alimenti reliquiæ, aut aliquid in parte præter naturam contentum, aut agnatum: In sanis excrementa considerantur ut alimenti pars superflua. Alimenti quidem vel quod nutriturum est, vel actu nutrit. In ægris ut portio affectarum partium, vel peccantium humorum: ac tunc vim signi demonstrantis obtinent. Alimentorum defectæ reliquiæ naturales sunt, tum quod eas natura intendat, suumque eis characterem imprimat, tum quod usum in corpore aliquem habeant. Natura quidem intendit, quod nullum adeo simplex sit alimentum, in quo partium varietas non sit, & aliquid alendo non utile. Dum sedulo elaborat natura, secernit, & eodem ex alimento caloris vi elicit quod in penu suum recondat, & varietati partium alendarum accommodet. Et quæ in principio erat dissimilitudo, ea tandem aboletur. Nam nulla fit exacte coctio, in qua partium non fiat & separatio, & unio. Interim tamen excrementum quod superest aliquid affine habet & proportione respondens ei a quo defectum est. Sic & ea similitudine quam habet cum re a qua decisum est, & charactere quem natura impressit, naturale esse dicitur: immo & idem alimentum dicitur, & excrementum, hoc enim commune est omni parti, Gal. quæ utilem succum generat & conficit, ut ille humor sit quædam superfluitas partis eum generantis. Non quod pars ea norit cui conficiat & studeat, nec enim hanc habet prudentiam, sed qui eam partem condidit eum habet sensum, hinc semen & sanguis menstruus benigna excrementa dicuntur. Hinc chylus ventriculi excrementum materies sanguini subjicitur. Hic porro & alimento est, & ceteris partibus. At serum urinæ materia est, & has dotes habet. Nam & ab alimento decisum est quid, & usum aliquem in corpore habet. Sic in gremio naturæ retinetur, & ab ea ad tempus aliquod regitur unde urina definitur: serum sanguinis, & ejus vehiculum: dum serum dicitur, ejus natura explicatur. Nam ut in lacte, dum concrescit, ita & in sanguine serum a crassiore, terrenaque magis substantia secernitur. Dum vero vehiculum dicitur, & a Gal. ὄχημα τῆς τροφῆς (nam sanguis, κατ' ἐξοχὴν dicitur, τροφὴ Gal.) hoc propterea fit quia permiscetur sanguini. Permixtum autem facit ut sanguis fibrarum ope jam concretus diluatur, & hoc tamquam vehiculo deducatur. Nec tantum serum sanguinis in genere dicitur, sed & aliorum humorum. Quamquam meo judicio, si humores extra venas sunt & ἄκριτοι non sunt, idest suo naturali sero destituti, serum illud quod eos humores diluit proxima urinæ materia non est. Sed maxime illud quod in venis est, & vehit revehitque sanguinem. Quamquam hoc &

Hipp. 6. Epod.

Com. ad apho. 39. lib. 5.

Galenus Creatorem rerum aliquem agnoscit.

quæ-

quæstione dignum est. Nam sive humor continetur in venis, sive extra venas, tamen serum ejus, sive transsumatur, sive prono alveo per vasa, utpote per arterias & venas fluat, urinæ materia esse potest. Hinc multa mictio iis esse solet: quibus caput calefit, & pituita a calore liquatur. Et quum ea fit eliquatio (quæ non σύντηξις sed διάχυσις proprie dicitur) diffusæ pituitæ serum, vasa subire, & ea perfluere oportet. Revera aliorum humorum serum proprie ὀῤῥὸς & si a natura desciverit ἰχὼρ dicetur Unde αἷμα ἰχωροειδὲς quum dicitur, non absolute significatur sanguis aqueus & tenuis, sed qui venenata aliqua qualitate præditus est. Et citat Platonem qui vocat ἰχῶρα sanguinis τὸ ὀῤῥὸν, idest serum sanguinis, quod collatum cum aliorum humorum sero benignum est & mansuetum. Quo pertinet illud Hippocratis: Quum corpus sanum est, ventres flatu pleni sunt, quum ægrum, ichore. Ignorant interpretes quam vocem Latinam τῷ ἰχῶρι apponere possint. Tamen existimant τὸ ἰχῶρα in corpore aquosam humiditatem dici posse, extra corpus, ut in ulceribus, saniem. Serum autem humorum naturale, & id præcipue quod sanguini vehiculo est, proprie ὀῤῥὸς dici potest, & οὖρος: serum lactis Nicandro οὖρος dicitur: Et quia sanguinis serum lactis sero respondet, τῷ οὔρῳ nomine donari potest. Sic οὖρος dicetur in venis fluens, postquam autem secretum erit serum vi renum, & ad vesicam allapsum, οὖρον καὶ οὔρημα dicetur. De iis nos ita sentimus; Doctioribus suum esto judicium.

Hipp. lib. 2. de morbis Et lib. de morbo sacro.

Partic. 38. sect. 1. lib. 6. epid.

In Timæo.

Hipp. lib. de arte.

Sed quoniam de sero diximus, quod excrementum esse docuimus duabus dotibus præditum, partim quod sanguini vehiculo esset, partim materia urinæ, liceat & de eo unum quærere. An illud serum necessarium sit? An natura eo modo serum facere intendit, quo & bilem utramque, & sanguinem? An in alimento etiam sicco serum est, ut sanguis & bilis: An quia natura illud generat per se, & tametsi potulentis quis non utatur (ut quidam diutissime in morbis aut sanitate ab iis abstinent) illud producere non desinit; Vulgo egere dicimur sicco & humido. Sicco ad partium solidarum instaurationem: humido, partim aere, partim potu, ad spiritus & humorum continuo effluentium reparationem. Nulla fit mentio de sero, quod renum velut nutrimentum est, & humorum vehiculum; unde apud medicos humorem ἄκρητον esse, significat suo sero spoliatum. Quod pessimum est ut signum, & ut causa: ut signum, quod incendium vimque caloris absumentis designet, ut causa, quod magnas inferat naturæ molestias. Nam omnis humor meracus, idest suo sero privatus, partibus quibus inhæret, & per quas traducitur magnam noxam affert. Ratio, experientia & veterum auctoritas id confirmat. Sic non abs re quæritur an ille ὀῤῥὸς inclusus est in cibis ipsis immo in simplicibus. An natura per se id agit & producit ad eos quos explicuimus usus. Si bili naturali suum adest serum, si pituitæ suum, si sanguini suum, hoc non tam a re liquida quæ sumitur videtur esse, quam a vi quadam latente quam in sinu & penu suo habet natura; dum nativo quodam humido omnia perfundit, hinc biliosis, & πικροχόλοις sæpe humores sunt sinceri: suo nativo sero & humido destituti, quo se perfunderentur, mansuetio-

Co. ad aph. 6. lib. 6. lib. 2. Epid. passim in Prorreth.

Par. 14. li. 3. acuto. ſuetiores eſſent. Hac ratione Hippoc. annotat quædam eſſe χολώδεα ἀγαθὰ, quædam βλαβερὰ vel σινάμωρα. ideſt, excretiones ſunt quædam bonæ bilis, quædam malæ. Mala bilis dicitur ab eodem quæ ſuum nativum ſerum non habet, unde magnas affert moleſtias, quia ſerum abeſt & ob colliquationem & ardorem. Sic indicat talis bilis ardorem & phlegmonen, & dum excernitur parum juvat, nam ardorem non exſtinguit, & tranſeundo inquietudinem affert. Hæc Galenus. Contra aliquis credere poſſit ſerum naturale a potulentis eſſe. Nam in cibo & potu quatuor humores continentur & quædam alimenta ſerum generant, ut horarii fructus quos Hippocrates σιτίον ἀσθενὲς vocat, & brevioris vitæ eſſe ait, ideſt auctore Gal. parum nutrire, & celeriter ſecedere. Ac tales fructus retenti in ſerum facile vertuntur. At quis objiciat, aqua (cujus tamen communis uſus eſt) non nutrit; an ſerum nativum generabit? Vinum ex Galeno dicitur cito & ἀθρόως nutrire, ideſt, totum ex ſe præbere corpori alimentum. Sic a vino nil ſupereſt, ergo nec ſerum, nec urina. Si nil ſupereſt, nil excerni poterit, ſi nil excernitur, cur eorum quæ cito & confertim nutriunt celeris excretio eſt? Horum explicatio petenda ex aphoriſmis dum Galenus recurrit ad ſignificationes τῆς ὑποχωρήσεως καὶ διαχωρήσεως. Contra tamen ea quæ de vino adducta ſunt, quod totum in ſubſtantiam noſtram cedat, aliam Gal. opinionem aliquis afferre poſſit. Totum quod bibimus (ait) urinam fieri vel declarat copia ejus quod mejitur. Sæpe enim quantum potavit quis, totum id paullo minus mejit, tamquam quod bibitur totum ad renes feratur, hoc dicit ut evertat opinionem Lyci qui credebat urinam eſſe excrementum nutritionis renum. Si hoc verum eſſet, ait Gal. quomodo renes, qui corpora ſunt parva, tantum a nutritione ſua relinquerent excrementi? Aliquando enim urinæ tres congii viſuntur. Non quod exiſtimet plane tantumdem urinæ excerni, quantum potus ſumtum eſt. Siquidem hoc veritate careret. Nam alio loco temperans eam opinionem ita ſcribit, Multis eorum qui immodice bibunt, & cito pertranſit quod biberunt, & mejitur intra breve tempus, paullo minus totum, in iis enim tum qualitatis convenientia, tum humoris tenuitate, tum vaſorum laxitate, tum facultatis trahentis robore celeritas digeſtionis perficitur. Hinc patet non id totum quod bibitur urinam fieri niſi ex conditione aliqua. Alioqui potulenta non nutrirent. Sed ea magis minusve nutriunt pro ratione & qualitatum & ſubſtantiæ. Reliquas quæſtionis partes omittemus. Tantum hoc ſcire oportet ſerum ſanguinis, & ab alimento ſicco eſſe, & a potulentis. Superfluum ſerum, & copia moleſtans a copia potus, aut liquidiori alimento, aut horariorum uſu. Quod attinet ad ſerum quoddam radicale, ut ita dicam, humorum, & in vaſis, & extra contentorum, illud primo quidem ab alimento eſt tum humido, tum ſicco, deinde a natura ipſa eſt. Hanc enim diximus in ſuo penu reconditum habere humidum, quod κατ' ἐξοχὴν ὑγρὸν dici poteſt, quo proluit & perfundit humores. Et tale ſerum non amittitur niſi aut aduſtione ſumma, aut conſimili aliqua cauſa.

Sect. 5. lib. 6. Epid.

ad aph. 19 lib.

Cap. ult. lib. 2. de nat. facul.

ad finem lib. 3. de nat. facul.

Quæſtionem hanc prætermittere poteramus, ut minus ad inſtitutum

perti-

pertinentem. Sed quia ex hac elicere aliquid oportet quod e re ſit; de ea curſim dicendum fuit. Nunc ad hypoſtaſin veniamus, ut tandem eam quæramus analogiam quæ hypoſtaſi cum pure eſt. Ac de ea analogia, nemo apte dixerit niſi ejus materiam, generationem & vim hypoſtaſeos explicarit. Hypoſtaſeos nomen large ſumitur pro humorum ſtatu, conſiſtentia, ſive concretione. Ut dum loquitur de nudatione cartilaginis aurium ait, ſi ſubſidentias purulentas, & mucoſas habuerit, græce τὰς ὑποςάσιας πυώδεας καὶ χολώδεας; id moleſtum eſt, hypoſtaſis puru- Particul.
lenta dicitur, dum craſſior humorum pars purulenta remanſerit, & 58.lib.2.de articul.
Theophraſtus dum diſputat de ſanguinis ſero cujus pars ſudoribus, pars urinæ materiam præbet ita ſcripſit, τὸ τοιῦτο ἐν μὲν τῇ ὑποςάσει τῇ κατὰ τὴν κύςιν, οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ubi nomen preſſius ſumtum hic portionem urinæ craſsiorem ſecretam & ſubſidentem ſignat. Portionem eſſe vel hoc declarat, quod a renibus per emulgentes venas trahatur, & ſimul cum reliqua urina excernatur. Ac omnis urina eam (licet aliquando tam tenuem, & obſcuram ut non appareat) vel confuſam, vel ſecretam continere dicitur. Præterea hypoſtaſis, ut & reliqua urina mutationem concoctionemque aliquam in renibus & veſica recipit. Quæ utraque opinio cujuſdam eſt Neoterici, viri ſane eximii, ſed parum meo judicio plauſibilis. Nec enim in omni urina ſedimentum eſt aut confuſum, aut ſecretum. Quod innumeri loci, & rationes in libris de criſibus adductæ conficiunt, dum Gal. in perfecte cocta urina, & in bilioſis ſufficere ut ſignum abſolutæ coctionis, ſublimamentum, græcis, ἐναιώρημα. Sic excluſa eſt hypoſtaſis, niſi enæorematis, & hypoſtaſeos communem materiam dicas. Poſterior opinio hæc eſt, quod urina in renibus, & veſica mutetur & coquatur. At coqui minus eſt probabile; mutationem lenem accipere verum eſt quatenus urina index eſt eorum quæ in venis fiunt, ſignificandi vim & ex colore, & conſiſtentia & contentis non a renibus habet & veſica, ſed a venis ipſis. Immo mutatio quæ ab his partibus accipitur, judicium interturbat. Non quod in renibus non fiat ſecretio ſeu a ſanguine, & quod nondum ſatis defæcatus ſanguis ad renes affluat, alioqui malum eſſet ut ſignum. Aut enim in ſanis facultatis ſecretricis infirmitatem ſignificaret; aut in ægris morbi longitudinem. Ita enim Gal. ſtatuit, quum ſanguinis ſerum pariter cum urina excernitur, hæc ſubrubra fit. Indicat autem exſuperantiam ſanguinis non exquiſite confecti, & quia integerrimi humoris exſuperantia eſt, ideo ſine periculo eſt. Quia humidioris & ſeroſioris eget coctione. Hinc morbi longitudo ſigni- Com. ad
ficatur. Sed quid illud quod dicemus ſerum ſanguinis urinam ſubrubram part. 27.
facere? Numquid omnis urina ſerum ſanguinis eſt, ideoque omnis uri- lib.2.prog.
na ſubrubra futura eſt? Sciendum urinam ſerum eſſe ſanguinis omnes humores complectentis, aut quid miſtum ex omnium humorum ſero, non autem eſſe ſimpliciter ſanguinis ſerum. Ita enim diximus ante quoddam ſerum commune omnium humorum, & ſanguinis eos complexi, aliud humorum ſingulorum proprium. Et id ſerum commune in

ſecunda coctione fit, ut paullo poſt dicemus. Cur ergo potius a bile coloratur? Nam urina naturalis modice pallida eſt, græcis ὠχρὰ dicitur, alii croceum vertunt, & male. Et is color adeſt ex coctione humoris qui flavæ bilis parum recipit. Et ea bilis ſi modum excedat, aut ſincera ſit urinæ permixta, rufa urina fit. Quidam ſubtilius eum colorem pallidum ex eo eſſe non credit, quod bilis urinæ remiſceatur, quod Gal. placet, ſed ex vi coctionis, ubi ſemper relinquitur aliqua pars ſanguinis quæ ei miſcetur. Et quia bilis eſt pars ſanguinis ſpumans, fervens & tenuis inflammans, ipſum ſerum in coctione, ideo quum fit coctio ſanguinis, ſemper bilis admiſcetur ſanguini; & in ipſo eſt, quæ eſt pars inconcocta. Licet ſeparata ſint omnia, tamen quia ibi eſt, pars ſanguinis ſubtilis, licet pars minima, ideo quod facit minimum eſt, & tamen tingit. Sic concludit in urina nec eſſe ſanguinem, nec bilem, nec humorem melancholicum, ſed puram meramque aquoſitatem, & color ſimilis paleæ hordei apparet, quia tantummodo tingitur ab ipſa bile, & color inde manat qui ὑπόπυῤῥος dicitur. Ac paullo ante polliciti ſumus demonſtraturos nos a qua coctione ſerum eſſet. Nam & hoc dubium eſſe poteſt. Et quum definierimus cujus coctionis ſerum excrementum ſit, jam via ad hypoſtaſeos materiam, & originem præmunita erit. Triplex vulgo ſtatuitur coctio, una in ventriculo, hujus finis eſt chyloſis. Secunda in hepate, cujus finis eſt hæmatoſis, tertia in toto corporis habitu; & perfecta aſſimilatio ejus finis eſt. Chyloſis enim & hæmatoſis publici muneris rationem quamdam obtinent. Primæ coctionis excrementum eſt fæx alvo ſuccedens: ſecundæ bilis utraque & ſerum. Tertiæ halitus materia & fuliginis. Quidam male ſudorum materiam dicunt. Nam ſerum generaliter ſumtum & ſudorum, & halitus, & urinæ materia eſt. Sed hic diſtinctione opus eſt. Gal. com. ad apho. 15. lib. 3. alimenti partem unam ſeroſam eſſe dixit quæ ipſi diſtributionis gratia admiſcetur: Alteram fuliginoſam. Hæc naturæ gratiam ſubterfugit, ait, quum nec poſſit aſſimilari, nec agglutinari. Serum quatenus in venis contentum potius eſt urinæ materia, quatenus in habitu corporis & in minimis venis, ſudoris & halitus. Unde qui multum ſudant, parum mejunt. Et Diocles volebat omnem ſudoris excretionem e natura non eſſe, quod caloris infirmitas ſignificaretur. Si enim calor eſſet multus & vegetus, non in ſudorem, manifeſtam excretionem, ſed in halitum alimenti reliquias & ſerum digereret. Attamen & utilitate quæ inſequitur, & quatenus vis in expellendo ſudore apparet, qui aut non provocaretur, aut imminute provocaretur (unde ἐφίδρωσις, & ſudor κεγχροειδὴς, καὶ μετὰ σταλαγμῶν, & ἀτμίζων in malis ponitur) naturalis quidam ſudor conſtituitur. Nunc ad rem. Serum itaque ſecundæ coctionis excrementum eſt, ut utraque bilis. Sed quidam ſecundam coctionem dividunt, ut prima quædam in hepate fiat, & ſecunda. Prima in concavo, cujus excrementum eſt bilis ad lienem tendens. Secunda in convexo, cujus excrementum eſt ea aquoſa ſubſtantia, quæ vi renum prolectatur. Sed ſi omnis coctio a fine defi-

Gal. com. ad part. 30. lib. 2. prog.

Locus eſt commem. apud Gal. comm. ad aph. 15. lib. 3. Alimenti pars una ſeroſa eſt, quæ ipſi gratia diſtributionis admiſcetur, ita enim Hipp. lib. de alimen.

definienda est; quum triplex tantum finis statuatur, ei fini responsura est coctio. Triplicem autem finem esse jam ante explicatum est. Jam vero si serum secundæ coctionis est, ejus quoque partes ad eam pertinebunt. Et si qua est hypostasis, aut aliud contentum, sive illud confusum sit cum urina, sive separatum, ut quibusdam placuit, ea a secunda coctione pendebit.

De hypostasi multæ circumferuntur opiniones, nec dum de ea re constat. Nam primum aliud est hypostasis in ægris, aliud in sanis. *Ad Parti. ultim. lib. 1. progn.* Alimentum illud quod naturæ refugit concoctionem, materia hypostaseos statuitur: & id quidem inter sanguinem & pus medium quid est. Nam non est plane commutatum, ut sanguis, nec est causæ præter naturam particeps ut pus. Causa autem præter naturam in pure est materies ipsa, aut calor. Utrumque autem videtur esse. Nam & putredo aliqua est humoris, & calor alienus adest, non tamen vincit. Si enim vinceret, *Ibid. & ad apho. 47. lib. 2. Aph.* aut si insignis humoris esset putredo, pus non fieret laudabile, nec notas proprias haberet. Unde Galenus concludit eum sanguinem qui probe sit in pus mutatus, primo non putruisse, sed potius concoctum esse. Aut si quid putredinis fuerit, illud exiguum esse. Hinc Distinctiones *Lib. 4. meteo.* manaverunt τοῦ πεπασμοῦ καὶ πέψεως: Et quamquam τὸν πεπασμὸν καὶ πέπανσιν τῇ πέψει Aristoteles tamquam generi speciem subjiciat, tamen aliud ab alio ad evitandum rerum perturbationem Medici distinctum esse voluerunt. De his plenius paullo post dicemus. Ideo Galenus hypostasin voluit esse portionem crudi succi aut alimenti subterfugientis concoctionem. Non abs re dicit, alimenti fugientis coctionem, sive crudi succi. Nec enim meminit humoris in morbis putrentis. Actuarius ejus tantum coctionis esse putat, quæ in extremis venis perficitur, aut solidarum partium excrementum. Alii cibi portionem crudam, quæ interdum e ventriculo in venas cum sero provehitur. Alii hypostasin cum urina ubique & ortum & generationem habere credunt: horum probabilior ratio videtur. Etsi enim serum secundæ coctionis sit, nondum tamen urina est, necdum partes, ut hypostasis & enæorema, expressæ sunt, sed adumbratæ tantum, urinæ signorum vim habent, eaque demonstrant quæ fiunt in jecore & venis, ab iis enim manant. Signa porro salubria sunt, insalubria, aut neutra. Urinæ non ex colore tantum, liquore & consistentia indicandi vim habent, sed ex contentis maxime. Flava urina, in mediocritate substantiæ posita, potui proportione respondens, signum salubre est. Nec id tantum potest, quum immediate serum ab hepate ad renes prolectatur, aut cito pervadit primam regionem rei assumtæ tenuitate, sed quum moram aliquam in venis traxit; rapit enim, ut ita dicam, vim illam significandi serum, de statu earum partium in quibus generationem habuit, moram traxit, quas pervasit, & a quibus defluxit. Primum generali quodam modo in sanis coctionis vim declarat ejus præsertim alimenti quod in secunda coctione conficitur. Quamquam & de aliis indicium dat, quum actiones posteriores priorem non emendent. In ægris partim alimenti, partim morbifici humoris coctionem, mitificatio-

cationemque ſeu maturationem indicat. Aliud enim in ſanis ſpectatur, in ægris aliud. In ſanis bene coloratæ urinæ, ſubſtantia mediocres, & etiam ſine ullis contentis aperte laudantur. Nam coctionis perfectio bonitaſque indicatur. At in ægris tales urinæ non vacant ſuſpicione. Non eſt enim id tale quale excerni debet. Morbo jam eunte ad criſin, & præcedentibus ſignis coctionis jam commendantur. Nam ſi febris eſt simplex, non cum humorum putredine juncta, oportet in urinis ipſius incendii notas adeſſe, alioqui legitimæ non ſunt. Si humorum putredo eſt, notæ putredinis apparere debent, alioqui cruditatis ſumma eſſe omnia dicentur. Unde Galenus: Excrementa quidem inferioris alvi affectiones indicant, venoſi generis urinæ: inſtrumentorum quibus cauſis reſpiramus, ſputa. Et alio loco, facultatis in ventre exſiſtentis indicia ſumuntur ex dejectionibus, facultatis in jecore, ex urinis. In iis enim indicia clara ſunt, partim exquiſitioris, partim paucioris, partim irritæ in totum coctionis. Et vero ſi urinæ appareant in morbo bene coloratæ, & ea quæ apparere debent non adſint, tametſi videantur bonæ, tales tamen non ſunt, quales eſſe debent. Et ſignum ambiguum ſunt. Nam nec mortem omnino ſignificant, nec ſalutem præſentem, ſed futuram. Unde in hiſtoria de Clazomenio Hippocrates narrat aliquid ad diſputationem de urinarum ſedimento valde pertinens. Explicat enim quomodo hypoſtaſeos abſentia longitudinem morbi ſignificarit, tametſi urinæ laudabiles viderentur: urinæ erant perpetuo tenues, ceterum boni coloris. Multa habebant enæoremata. Die 16. minxit paullo craſſius, habebat aliquid ſedimenti, &c. In Com. Gal. addit: Planum eſt tenues, ſed boni coloris urinas ob coloris bonitatem ſalutem polliceri. Quatenus erant tenues, eatenus tempus requirebant coctioni. Die 17. parotides apparuiſſe dicit. Quod ſi urinæ fuiſſent craſſæ, die vigeſimo omnino ad ſanitatem rediiſſet. Et com. ad part. 70. lib. 3. prorrh. Aquoſæ urinæ abſque enæoremate albo incoctum morbum ſignificant. Quæ vero ſubſtantiam ſecundum naturam habent, atque præter id enæorema album habent, coctum morbum abſque etiam ſedimento indicant. Sic multa indicantur generaliter ab urinis & in ægris & in ſanis. Quo etiam pertinet illud Galeni dum explicat indicia & affectuum totius corporis, & partium quarumdam quæ ſumuntur ab urina. Quum valemus, excrementa totius corporis repurgantur per urinam. Quæ vero ſunt in ventre, una cum fæcibus expurgantur. Quum præter naturam habemus, cum urina quædam etiam indicia morborum in renibus & veſica apparent, cum ſtercore vero totius corporis. Ac fœtida & bilioſa ſæpe redditur urina ob veſicam & renes, non raro propter totum corpus, ideſt, coctricem humorum facultatem, quæ velut focum ardentem & fontem obtinet jecur. Ubi interpretis lapſus eſt, legit enim, Perfectricem humorum facultatem, pro, coctricem. Occaſio erroris fuit, quod legerit ποιητικὴν, non πεπτικὴν. Et Gal. dum explicat illud γλῶσσα. οὖρον σημαίνει, primum nomine οὖρον τὸ ὀῤῥὸν ſignificari ait, deinde ſubjicit: Lingua & urina ſuccorum affectiones declarat. Nam ut ante dictum eſt, cuique

humori

Com. ad part. 26. lib. 2. progn.

Hiſto. 20. ſect. 3. l. 1.

Ad part. 27. lib. 2. progn.

Part. 14. ſect. 5. lib. 6. Epid.

humori suum est serum, & illud quod linguam tingit, non est is humor qui continetur in vasis, nec enim ad linguam usque venit, sed seri pars tenuior in vaporem conversus. Et quia humorum extra vasa contentorum pars communicatur generi venoso (unde perturbatio sequitur) ideo lingua significat dominatum & humorum contentorum intra vasa, & in mesenterio, sed id secundum magis & minus. Quod & Galenus explicat quum rationem reddit cur cardialgia adsit a suppressione hæmorrhoidon, ut & mulieribus a suppresso menstruo: Copia, ait, in venis acervata, tenue quoddam serum in ventrem confluens cordis morsus parit, nimirum dum in os alvi ascendit, nam facultate sentiendi potissimum præditum est. Alia humoris portio ad locum inferiorem tendens lumborum dolores accersit. Ex superioribus jam patet indicia sumi ab urinis, & rerum universalium, & particularium. Nam & totius corporis & partium quarumdam affectiones ab urinis indicantur. Quod Galenus confirmat: In Aphorismis, ait, Hippocrates de urinis tractat, quatenus referunt vitia quædam renum & vesicæ. In prognosticis, quatenus ad morbos acutos referuntur, & eorum sunt indices.

Ad part. 38. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Cap. 7. lib. 1. de Crisibus.

Sed his relictis propius ad scopum accedamus: forte enim ἐν τῷ παρέργῳ nimii fuimus; veram hypostaseos naturam explicemus. Definitio ejus ex Galeno producta est, & variæ de ea opiniones. Si dum sanguis coquitur, in urina multum est sedimenti; & quo coctio illa procedit magis, eo minus est sedimenti, illud reliquum quod subsidet in urina, a prima & secunda coctione superest. Necdum enim ad tertiam ventum est. At, inquiunt, nec a ventriculo est, nec a secunda coctione. Non a secunda coctione, quia id quod residuum est rubesceret. Sanguis rubet, & quæ in urinis continentur rubent maxima ex parte, & nonnisi longa mora albedo acquiritur. Galenus dum rationem reddit cur sanguis in venis non albescat, quum semen album sit, scribit: Si tamdiu in venis sanguis retineretur, quamdiu in vasis quibus varie pertexuntur testiculi, eum alborem contraheret. Si itaque sanguis præterfluit venas, & serum ejus, materiam hypostaseos exalbescere non posse verisimile est. Sic efficeretur eam potius a tertia coctione dependere. Aut quid est cur ita albescat sedimentum? Si a ventriculo est materia, & quæ coctionem subterfugerit, jam a ventriculo ipso eam traxit albedinem. Sic vis partium aliarum solidarum, ut venarum & arteriarum ex albore non cernitur. Et si inducta est æqualitas, & albedo, ea feretur accepta ventriculo, utpote parti spermaticæ. In iis quibus venæ mesaraicæ obstructæ sunt, & in virginibus fœdos colores patientibus, urinæ alias valde tenues, alias veluti lacteæ sunt, in iis cruditas multa, ventriculus probe chylum non conficit, & tamen nulla fere hypostasis est: hoc autem non aliunde est, quam quia venæ obstructæ sunt, quas humor a ventriculo elabens non facile pertransit. Et ita dum mediis hæret viis, id tantum quod tenue est transcolatur: sic libertatem meatuum adesse oportet, ut hypostasis aliqua urinarum fundum teneat. Contra quum lacteæ sunt urinæ, tales apparent, quia humor veluti chylosus, totus confractus est & imminutus,

tus, ut per urinam diffundatur, nec ulla ſecretio vi naturæ fiat. At & urinæ tenues apparent, ubi multa cruditas, & craſſæ, ubi eadem eſt. Non propterea tamen adeſt hypoſtaſis, ut paullo poſt aperiemus. Et in multis ſanis urinæ non habent ſedimentum. Non quod non ſint multi crudi ſucci, ſed talis cruditas a natura regitur. Et is humor eſt qui calori noſtro pabulum eſt in jejuniis longis. Sed relictis multis argumentis, quibus partim probant hypoſtaſin non eſſe a ſecunda coctione, partim a prima, uno verbo ſententiam noſtram exponemus.

Ut ſanguis fiat, multiplices ſunt præparationes, & coctiones. Nec enim iſte theſaurus juſtas qualitates & ſubſtantiam acquirit, niſi elaboratione multa præeunte. Et ſi qua in re natura ſedula eſt, in ſanguine uno conficiendo eam diligentiam præſtat. Nec adeo facilis & promta ex quovis alimento eſt ſanguinis generatio, ut quidam dictitant, quo facilius in effundendo ſanguine humano ſuam crudelitatem elevent: ſatis enim eſſet eos eſſe liberales, non prodigos. Itaque dum ſanguis exquiritur & elaboratur, multarum partium fit ſeparatio vi caloris nativi, fit & aliarum unio. Id quod diverſi generis eſt ſeparatur, τὰ δ᾽ ὁμογενῆ uniuntur. Et prout partes ſunt materiæ in craſſitie aut tenuitate, levitate, gravitate, caliditate, frigiditate, denſitate, aut raritate; ita in ſanguine diverſum quid exſiſtit. Nec propterea id quod agit, nempe calor diverſus eſt, niſi forte quod ad actiones pertinet. At ea varietas ex parte materiei eſt: ſic non ita exacte uno & eodem tempore elaboratio fit, quin ſit aliquid ſuperfluum refugiens coctionem. Et tamen jam coloris vim & partium ſolidarum, conatumque earum aliquando expertum eſt; ut in eo quod defectum eſt & traductum, vis naturæ eluceat. Omne excrementum enim coctum eſſe dicitur, aliud alio modo pro ratione materiei quæ deciditur. Hujus generis eſt materia ſedimenti: hæc nec bilis eſt, nec ſanguis, nec ſuccus melancholicus, nec ſerum: ſed aliquid eſt ex ea maſſa deciſum, ex qua ſanguis fit, ut ſi æquale ſit, declaret vim caloris nativi ſeſe æqualiter in omnes materiæ partes inſinuantis; ſi album, partium ſolidarum robur, in quibus ἡ φύσις conſiſtit; ſi læve, materiæ bonitatem & æqualitatem. Quæ conditiones in ægris & ſanis ſpectantur, & laudabilium urinarum ſunt notæ ac veluti regulæ. Ac conjecturam meam apponere non verebor: nec enim quicquam aſſentio, ſed dubitationem moveo. Quum in chyli elaboratione in ſimo hepatis, ut in ſanguinem abeat, utraque bilis & ſanguis appareat, quid erit alienum ſi hypoſtaſin pituitæ rationem obtinere dicamus? Pituita ſemicoctum eſt alimentum, & proxime in ſanguinem abit. Albor qui hypoſtaſi adeſt, & quod materia hypoſtaſeos reſiduum alimenti dicatur, item quod in biliosis & calore acri abundantibus parum ſit hujus excrementi, necnon prout ad coctionem magis proceditur, minus illius ſuperſit, ſatis efficiunt hypoſtaſeos materiam pituitam illam eſſe quæ progreſſu temporis abſolutionem acquirit. Unde Galenus, ſi tenuiter vivitur, nullum eſt ſedimentum, ſi largius, copioſum, ſi modice, exiguum. Sed tamen ſi multum ſit ſedimenti etiam in ſanis, non propterea male omnia adminiſtrari colliges:

ges : hieme enim laudabilis & multa eſt hypoſtaſis , quum tamen , ſi quando alias , ubertas caloris nativi adeſſe dicatur . Non deſunt tamen qui quum urinas inter ſigna ſalubria & inſalubria ſtatuant , ex eo colligant omnino ſanum non eſſe corpus quum hypoſtaſis in urinis eſt . Et aliquid morboſum eſſe dicitur , aut ex parte diætæ , aut corporis , aut caloris , ut quum natura omnino tranſmutare nequeat , ſaltem ſuum characterem imprimat , & ſui roboris notas exhibeat . Et ſi corporis integre ſani , urina non habet ſedimentum , credibile eſt nullum eſſe corpus quod non reddat urinam cum ſedimento aliquo , ſaltem poſt coctionem , non initio paſtus . Nullum enim adeo eſt ſanum , ut in omni mediocritate conſtituatur . Corpus enim ſanum omnino , quod ut Polycleti regula eſt , animo potius fingitur , quam revera tale exſiſtat . Et quod in pleriſque ſanis hypoſtaſis non appareat , non tam hoc refero ad ſummam coctionis abſolutionem , quam ad viarum obſtructionem . Nullus enim integre ſanus eſt , cujus in urina non debeat eſſe aut enæorema , aut hypoſtaſis , tamquam roboris naturæ locuples argumentum . Quomodo hieme copiam ſedimenti optimæ coctionis legitimum indicium dicimus , & facultatem expultricem vegetam exſiſtere . Sæpe enim expultrix facultas infirma materiam hypoſtaſeos non foras exigit . Et ut finem faciamus, copia ſedimenti in ſanis , ſi modo laudabile ſit , ex parte materiei ſigni neutrius rationem habet , ex parte qualitatum in materiam inductarum , ſigni boni & ſalubris . Nam ad urinæ coctionem , ut & excrementorum reliquorum , ſatis eſt ſi naturæ robur in ſanis, in ægris autem vim ac potentiam contra cauſas morbificas oſtendi dicamus . Nec enim quia eſt aliquid ſuperfluum , ideo naturam imbecillam dicimus , ſed ſi in eo excremento cruditatis notæ appareant .

An vero diverſa ſit materia hypoſtaſin in ſanis & in ægris faciens , & an analogia de pure & ſedimento æque in utriſque intelligatur , locus jam poſtulat ut explicemus . Deinde adverſus adductas neotericorum rationes debilitare conabimur . Ac primum ut omnis error tollatur , ne etymo verbi quis decipiatur , non quicquid in fundo urinæ ſubſidet , id ſedimentum eſt , niſi ὁμωνύμως . Aliud eſt enim fæx urinæ , aliud hypoſtaſis . Quo pertinet illud . Quibus urinæ craſſæ , grumoſæ , paucæ , non ſine febre , multitudo ex his veniens , tenuis juvat . Præcipue vero tales veniunt , quibus ab initio , vel brevi ſedimentum ineſt . Hoc loco , ut patet ex com. Gal. & id ad rem maxime ſpectat , in urinis craſſis aliquid ſpectatur quod hypoſtaſis non eſt , aliquid quod vere hypoſtaſis exſiſtit . Quum enim Hippocrates urinas craſſeſcentes laudat , tenues damnat , de ea craſſitie quæ vi actionis fit audire oportet . Quædam enim urinæ craſſæ ſunt , & id ſymptomaticum eſt , ut in mulieribus ſæpe perturbatæ urinæ & jumentorum ſimiles apparent , aliæ craſſæ , morbo eunte ad criſin , & ea craſſitudo naturæ vi conciliatur . Sic eſt ubi tenues urinæ vituperantur , & ubi laudantur . Si tenues urinæ conferantur cum iis in quibus omnia ſunt perturbata & confuſa , laude non carent , ſi cum iis in quibus omnia ſuo quæque loco diſtincta ſunt , damnandæ ſunt ,

Vide ante pag. 16.

Quæſtione dignum eſt cum hieme ſit hypoſtaſis multa , etiam in ſanis ; & aliis temporibus non ſit . Immo quo magis gulæ & genio indulgetur, eo fere minus eſt ſedimenti , & urinæ magis tenues apparent . Item, quæri poteſt cur in bilioſis non adeſt hypoſtaſis ? Nam calor acer cruditatis aliquando auctor eſt . Si cruditas eſt, hypoſtaſeos materia adeſt . Tamen quod attinet ad quæſtionem poſteriorem , dicimus qui calore acri abundant , potius corrumpere quam cruditatem afferre .

Apho. 69. lib. 4.

sunt. Et sic quum in fundo urinæ aliquid est crassum, divulsum, non uniusmodi, id fæx tantum dicitur, & exonerationem aut partis alicujus, aut totius corporis significat (sicut quibus putris est lien, aut circum corpus ipsius lienis congeries est humorum, iis urinæ fundum habent veluti cinericium & limosum; id non est ὑπόςασις. Et quoniam character naturæ non impressus est, id symptomaticum dicitur, si rem ipsam spectes, sin aliqua inde alienatio naturæ consequatur, signi salubris ab eventu, non a causa, rationem habet. Bonum enim est ut signum, ut causa nequaquam. Quum itaque dixit Hippocrates: Tenuis juvat, confert tenuitatem illam cum ea crassitie quæ initio morbi (quo tempore nil salutariter excernitur) apparuit, legitimum magnæ perturbationis & cruditatis non evictæ argumentum. Λεπτὸν enim sumitur ut extremum, & ut medium; extremum quidem, ut quum cruditas multa, necdum natura aggreditur coctionem: ut medium, ut quum perturbatæ confusæque urinæ fuerint; deinde ad aliquam mediocritatem deveniunt. Illo modo in libris de crisibus τὸ λεπτὸν damnatur, hoc vero modo in Aphorismis laudatur: ut tandem concludamus, illud quod residet in fundo urinæ dissolutum ac dissipatum malum ut signum & ut causa. Ut causa, quia colluvies magna humorum quam natura non vicit: ut signum, quia perturbationem magnam notat, & caloris eam impotentiam ut omnes materiæ partes non subegerit. Immo talis fæx suopte potius pondere in urinis subsidet, quam segregantis caloris vi: facta est enim a toto

Apho. 31. lib. 7, corpore veluti καταῤῥήξει quædam materiæ quæ naturam opprimebat. Quo in sensu forte audiendum illud: Quibus urinæ distantes sunt, iis pertur-

Apho. 33. lib. 7. batio fortis in corpore fit. Inæqualitas quædam significatur, ait Gal. Nam superante natura, omnia æqualiter se habent. At ægris causis tumultuantibus, ac ei renitentibus, illud quod obtinetur atque coquitur aliam habet formam. Renitens atque tumultuans, aliam. Alii ad sedimenti æqualitatem referunt, ut uno die non appareat urina cum sedi-

Com. ad part. 26, lib. 2. prog. mento, alio die sine sedimento: hoc enim culpa non vacat, ut aperte Gal. explicavit. Et in prorrh. id dicitur ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενον,

Part. 60. sect. 3. lib. 1. prorrh. quum urina cito, & exigue coquitur, deinde coqui cessat; quod vitiosum est: Unde Hippocrates, Urinæ quibus abscessus post aures fiunt, si celeriter & exigue coquuntur, malum. Et quis quærat, quæ differen-

Et ex Hipp. licet venari duplex esse sedimentum ἄκαιρον & εὔκαιρον. Nam non deest crassior quædã pars subsidens in urinæ, sed id est intempestivum. tia itaque erit inter fæcem illam urinarum, & hypostasin veram? In hypostasi partium unio est, nil est ἑτερογενὲς, nil diversum, sed partium coitio fit ac concursus: in fæce autem omnia sunt dissipata ac divulsa. Illic vis & character naturæ elucet, hic materiæ victoria, & naturæ aut imbecillitas, aut oppressio, & veluti conculcatio. Ac vere illud est quod vulgo ex Arist. citatur, coctione omnia incrassat: Crassities ea non ex mole spectatur, sed materiei unione, æqualitateque definitur: hinc semen, lac, pus laudabile unum, crassum, & ὁμογενὲς dicitur. Nec nos fallere debet longinquitas viarum, per quas serum deductum est; & copia ipsius seri. Si enim a loco longinquiore devectum sit serum, suam hypostasin deferens, illa potest aliquantum divulsa apparere: sed divul-

sæ

ſæ hypoſtaſeos particula uniuſmodi exſiſtens, dat etiam indicium rei bene geſtæ ac adminiſtratæ. Ita enim Hippoc. Quibus inſidens pingue ac ſimul totum, iis renum vitium acutum ſignificatur. Græce legitur ἐπίστασις ἀθρόη, non ὑπόστασις, ut quidam legunt. Is autem ſenſus: Quum colliquatio in corpore eſt, vel unius partis eſt, ut renum, vel totius corporis. Si renum eſt, aliquid eminet in urina pingue. Item ſi & a toto corpore. Sed hæc eſt utriuſque ἐπιστάσεως diſtinctio. Nam ſi a renibus eſt, ἐπίστασις conferta eſt ac tota in ſeſe ſuo nutu conglobata, ſi a toto corpore, ob anfractuum varietatem ἐπίστασις eſt divulſa, partibus videlicet rei eliquatæ diſſipatis, diſciſſis ac diſſitis: hoc exemplo illuſtratur in hiſtoria de uxore Nicoſtrati, & apertius libro περὶ γυναικείων. Docet enim hoc libro diſtinctionis notas queis deprehendas excretionem eſſe aut ab utero ulcerato, aut a toto corpore. Si ab utero eſt, κάθαρσίς ἐστι πυοειδὴς καὶ συνεστηκυῖα: ſi a toto corpore λεπτὴ καὶ ἰχωροειδής. Longitudine enim viæ materia diviſa ac confracta fuit. Idem de hypoſtaſi audiri poteſt, ne quis decipiatur. Eſt enim ubi a longinquiore loco materia decedit, & cum majori ſeri parte, & confertim magis minuſve affluentis, eſt ubi e propinquiore. Porro non eadem videtur materia quæ hypoſtaſin in ægris, & quæ in ſanis facit. Quod primum veterum auctoritate, deinde ratione ſtabiliendum. Ac primum ita Gal. ſedimentum in ſanis conſiderat, ut abſolute reliquias alimenti effugientis coctionem hypoſtaſeos cauſam ſtatuat: unde in ſanis aut ſedimentum eſſe, aut non eſſe, plus minuſque conſtituit pro ratione diætæ, temporum, corporum, alimentorum, & reliquorum id genus. At in morbis aliud eſt. Ita enim ait. Is eſt vigor acceſſionum, ubi fuliginoſum excrementum expiratione & contractione arteriarum natura expellit. Quod vero eſt veluti cineritium, non proinde poteſt excernere, quia eſt craſſum, ſed per inſignes meatus educit, hoc in partibus inflammatis pus eſt, in vaſis ſedimentum urinæ: hinc patet ſedimentum partem eſſe materiei morbum committentis. Et licet tota materia cocta ſit, non tamen ea hypoſtaſeos materia eſt, ſed maxime ea pars quæ in extremis venis eſt, cujus reſolvitur id quod eſt valde tenue, ſedimentum fit in urina. Alioqui tota morbi materia hypoſtaſis fieret, quod non evenit. Galenus confuſe admodum de hypoſtaſi ſcribit. Nam in primo progn. de ſedimento diſputans non diſtinguit an velit nomine illo includere hypoſtaſin in morbis, an in ſanis. Solum hoc abſolute enuntiat: Sedimentum velut pus, obtinet generationem, & ei proportione reſpondet inter pus & naturales humores injectum. Nam alimentum fugiens coctionem hypoſtaſis fit, nec ut ſanguis a natura commutatus, nec ut pus cauſæ præter naturam particeps. Si enim de ſanorum hypoſtaſi intelligit, quorſum eam comparationem cum pure facit, alimentum enim eſt, immo eſt ex dimidio coctus ſanguis. Si habet tantum rationem albedinis, & pus & lac, & pituitam multam, & chylum ipſum puri proportione reſpondere jure poteſt enuntiare. Sic iſta comparatio eſt inutilis, pace Galeni dicam. Si ſermo eſt de hypoſtaſi in morbis, revera valet quidem comparatio in uno, ſed

In quibus enim febribus multus eſt calor, & flammeus fervorem quemdam accendit crudorum & craſſorum humorum, par eſt aut non eſſe ſedimentum, aut eſſe crudũ & incoctum; quod ἄκριτον vocat.

Apho. 345. lib 7.

Hipp. 4. Epid. & primo de morbis. 1. de criſibus, & 1. progn.

Cap. 7. lib. 1. de præſag. ex pulſibus.

male

male dixit alimentum eſſe refugiens coctionem. Item, cauſæ præter naturam non eſſe particeps. Nam & materia morbifica quum ſit e genere τῶν ἀπιόντων, non autem τῶν τρεφόντων, & quum non admittat πέψιν, ſed πεπασμὸν, & naturæ gratiam recipiat, non ut nutriat, ſed ut deſinat moleſta eſſe, & facilius excludatur, cauſæ præter naturam eſt particeps. Materia enim ipſa per ſe aliena eſt a natura, & ſæpe calorem contra naturam in ſuo ſinu fovet. Et revera in ſingulis acceſſionibus eſt ſuppuratio quædam, & quod in ſtatu omnia non urgeant, & dolores & febres, quemadmodnm in abſceſſibus dum pus fit, omnia exacerbantur, Aphoriſ. lib. 2. Sic utroque modo habet aliquid præter naturam. Ex quibus patet indiſtincte de hypoſtaſi dixiſſe Galenum in primo prognoſtico: minus vero diſtincte etiam in ſecuudo prognoſtico locutus eſt de ſedimento, dum notas ab Hippocrate aſſignatas explicat. Nec enim docet an ſedimentum ſit e materia morbifica. Statim enim dicit nullum eſſe ſedimentum in iis qui tenuiter vivunt, copioſum in iis qui largius. Et quum maxima pars ægrotantium tenuiter vivat, immo quidam omnino a cibo per dies multos abhorreant, conſentaneum videtur ur nulla hypoſtaſis in urinis ſuperſit. Quorſum hoc? Nam in ſecundo prognoſtico de morbis agitur, & materia morbifica per urinas, quarum pars eſt hypoſtaſis excernitur critice: quorſum ad ſanorum vitæ rationem refugit? Præterea & alius eſt ſcrupulus: Hippocrates enim ita ait: Urina optima eſt ſi hypoſtaſin alb. læv. & æqualem habeat per omne tempus, dum morbus judicetur. Si in ægro hypoſtaſis de materia morbifica eſt, fieri non poteſt ut per omne tempus morbi appareat. Nullus enim eſt qui ſua non habeat tempora. At principio nil ſalutariter excernitur; & ſi ab initio ſedimentum eſt, aut eſt tantum reſiduum alimenti quod quotidie capitur, aut inane quid eſt. Sic Hippoc. falſum ſupponit. Et hercle ex hoc loco colligere poſſit quis hypoſtaſin bonam ſalubre eſſe ſignum in morbis, non quod ſit quippiam defectum de materia morbifica (alioqui nec per omne tempus morbi appareret, & oporteret ingentem eſſe copiam hypoſtaſeos, ut morbo ſolvendo ſit) ſed quod materiam crudam obſequi naturæ deſignet, & quod natura circa alimentum rite verſetur, cujus nota eſt hypoſtaſis. Et hac maxime ratione nitetur, quod in ſanis ſedimentum non ſit, contra in ægris ob afflictionem naturæ, quæ minus bene alimentum conficit. Si ſit hypoſtaſis argumento eſt quod tum natura alimentum bene confecerit: Unde in multis febricitantibus hypoſtaſes videmus, & non deſinunt febricitare. In tertianis, & quartanis hypoſtaſes apparent laudabiles, quum tamen minus febricitare non deſinant. Sic ea in opinione quoſdam vidimus qui negent hypoſtaſin eſſe quid de materia morbifica, ſed ſi mala ſit, ſignum eſſe adhuc naturæ afflictæ, & laudabilis, naturæ vincentis. Sic eſt tantum ſignum, non cauſa: ſignum quidem naturæ materiam crudam vincentis, & alimentum conficientis: Cauſa non eſt, quia hypoſtaſis ſolvere haud morbum dicitur. Et ſi de materia eſſet morbifica, non eſſet tantum analogia quædam inter pus & hypoſtaſin, ſed puri omnino ſimilis eſſet hypoſtaſis.

ſtaſis. Quod enim pus eſt extra vaſa, idem eſt hypoſtaſis in vaſis: febris enim eſt tamquam abſceſſus generalis venarum: loco tantum differrent. Pus materiæ morbi pars eſt; & quia foras depulit natura materiam, ideo foris apparuit, hypoſtaſis pars eſt quoque materiei morbificæ; utrumque notas eaſdem habet: ſic differre non videntur niſi loco. Immo quoſdam videmus in febribus paullo longioribus venas ſanguine plenas habere, & eo ita immutato in qualitatibus primis & ſecundis, ut pus jam ſit. Aperto cadavere cujuſdam mulieris valde cacochymæ morbo exſtinctæ, repertus ſanguis eſt plane purulentus in omnibus pene venis. Et quod pertinet ad eam puris & ſediminis analogiam, obiter quæri poteſt, cur hypoſtaſis immo fundoque reſidens naturæ vincentis ſignum ſit, & in morbis ex eo colligas jamjam adventare mortem, quum pus aut purulentum ſputum non ſublime pendet, ſed in profundum aquæ præceps ruit. Id quod fortaſſe difficultate non caret.

Atque illæ rationes pondus aliquod habere videntur, ut credamus hypoſtaſin eſſe aliquid e materia morbifica. Niſi forte rationes ſuperius adductæ in contrariam nos rapuerint partem. Ac revera haud aliena videtur eſſe diſtinctio de hypoſtaſi ſanorum & ægrorum: Si enim aliud quid eſt in ægris & in ſanis, in his habet rationem ſigni tantum, in ægris ſigni & cauſæ. Signi quidem, quia ſi eſt hypoſtaſis vis naturæ ſignificatur, quæ quum nihil ſinat elabi niſi perfectum, quod omnino in alimentum non convertit, ſaltem ſuis qualitatibus inſignivit. In morbis autem, ut ſignum eſt & ut cauſa. Signum, quia vim quoque naturæ ſignificat: ut cauſa, quia materia morbifica mitificata per urinas ſecedit, aliquando maxima ex parte, unde plerique urinæ profluvio liberati ſunt, aliquando aliquatenus. Sed quia hypoſtaſis materia & loco laudabilis eſt, ſignum dat ad bene ſperandum de futuro morbi exitu, aut ejus ſecuritate. Non quod omnino expectemus ut tota materia hypoſtaſis fiat (abſurdum enim eſſet) ſed quum diu urinæ tenues, flammeæ & incoctæ fuerunt, ſenſim craſſeſcunt, materia jam putrefacta, & obſequente, & ejus ſero & craſſiuſcula parte venas ſubeunte, unde conatus naturæ, & materiæ præparatio ſignificatur. Quod & in thoracicis morbis apparet. Materia ſiquidem præparata, & victa a natura purulentum, & τὸ σαπές extrudere e pectore dicuntur. Et verbo politico id quod putrefactum eſt, vel putredinem excerni dicimus: hinc Hippoc. in contumaci pleuritide ſputum καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως eſſe dicit, ideſt, maxime glutinoſum ſine putredine, ideſt, ſine coctione. Ἀσαπέως enim idem eſt quod ἀπέπτως Gal. Et ob eam rem quidam veteres coctionem putredine ipſa definiebant. Et eam forte ob cauſam Hippoc. lib. περὶ τροφῆς pus alimentum venæ & arteriæ eſſe credidit. Pars enim ſpermatica ſumme elaborato alimento nutritur. Id autem colore pus refert, pus autem non eſt. Ut ergo in thoracis morbo σαπές ſignificat coctum, & id quod jam ad pus proxime accedit coctum dicitur: ita in venarum morbis iſtæ craſſæ, multam materiam putrem,

albam & æqualem , immo , quod pęne dixerim , pus ipſum continentes , vulgus quidem ipſum perturbant , & contra Medicos bona ſpe conſolantur . Multa & pluribus diebus exiens hypoſtaſis bonum ſignum eſt , & cauſa in morbis , expellitur enim materia morbum faciens, pauca etiam ſub finem morbi bona eſt. Nam declarat naturam ad primum ſtatum redire . Et ſi ſanorum urinæ quo magis coctæ ſunt , minus ex ſe ſedimenti habere debent ; urinæ autem ægrorum tum demum bonæ ſunt quum ad ſanorum urinas accedunt , dum perfecta ſanitas ſeſe promittit . De hypoſtaſeos quantitate demitur , non autem de qualitate . Quod notandum eſt . Nam & calor deponitur , & calor extraneus abit, & tenuitas abeſt , contra craſſities , hypoſtaſis multa , color bonus , chymoſis bona , & dum morbus plane deſinit , rurſus urina ſuam mediocritatem retinet , & hypoſtaſin nullam habet . Et hic eſt in operibus naturæ progreſſus : Unde in morbis venoſi generis tanti ſit hypoſtaſis , ut ea præſente , & perſeverante nullus unquam interierit . Apud Medicos enim nullus interit apparentibus ſignis coctionis . Quod eſt intelligendum vi morbi . Nam ſi committitur aliquis error , mortis adeſt occaſio . Quidam dicunt apparentibus ſignis coctionis nonnullos interire præſertim ſi excernere id quod actum eſt non potuerit . Poteſt enim ea ſufficere ad coctionem , non ad excretionem . At bonæ criſes non ſola coctione , ſed & excluſione ſunt æſtimandæ . Et quod antea objecimus de febribus intermittentibus in quibus aliquando laudabilis eſt hypoſtaſis , & tamen non ceſſant . Si perſeveret hypoſtaſis , non eſt dubium quin ſecuritas & brevitas ſignificetur . Brevitas quidem etiam ſi poſt tres menſes morbus non ſolvatur omnino . At brevitas eſt ad aliquid , ratione morbi quidem qui futurus erat multo longior. Et quod aliquando non ceſſet etiam apparentibus ſignis coctionis , id fit aut errore commiſſo , aut ſucceſſione novi morbi qui aliquid affine habet cum priore , aut inductione malæ diatheſeos in partem . Ratione materiei morbus ſolvi debuerat , at nova diatheſis inducta parti , producit omnino.

Porro , quod attinet ad eam hypoſtaſin quæ multa eſt aut pauca in morbis , licet ſit e materia morbifica , id ex ratione corporis , diætæ & morbi definiendum eſt . Ita enim Galenus : Æger ſedimentum habet multum ſi morbus ex crudis humoribus fuerit . Nullo vero modo , aut omnino minimum , quoties bilioſus fuerit . Sed ſatis erit ſi habeat ἐναιώρημα. Et aliis locis quum ſermo injicitur de pueris , & iis qui otio & ſilentio vitam tranſigunt , & modo indulſerint genio , aut eos omnes ſi ſanitati reſtitui debent urinas habere debere , multam hypoſtaſin habentes , non ſemel, ſed diu . Quod obſervatum eſt experientia, niſi ſe alio materia proripuerit , ut ſi per alium ſeceſſerit , aut abſceſſum fecerit. Ex morbis enim quidam per urinas magis , per ſeceſſum alii ſolvuntur : idque prout aut in gibba aut in ſima hepatis rapitur materia. Atque ut brevi abſolvam, quoniam paullo poſt de quibuſdam hypoſtaſeon differentiis in ægris dicemus , triplex omnino ſedimentum ſtatuemus .

Ad part. 36. lib. 2. prog.

Indi-

Indistincte hoc pronuntiatum est a Gal. ut ante dictum est, sed tamen ex ejus scriptis id eruemus, ne forte ei gloriæ palmam præripiamus. Unum est in sanis, sive sanitas absoluta sit, sive non (nihil enim hic ad nos) quod hiems ipsa declarat, in qua hypostasis est copiosa, & tamen sanum vegetumque corpus exsistit. Declarant & pueri, & qui otio abundant. Tale autem sedimentum e reliquiis est coctionis, indicat & inedia, qua sedimentum imminuitur. Secundum est succus crudus qui in multis redundat quem natura subigere dum nititur, hypostasin multam facit, corpore etiam integre sano, aut saltem neutro. De utroque sedimento lib. 1. prognosticon egit. Et prius omnino in substantiam converti omnino potest, quia ad pituitam naturalem accedit. Posterius non ita, quamquam potest aliquid in eo esse alibile, præsertim si quid pituitæ naturalis adest; unde qui crudis abundant succis, ii famem ferunt, quia succus ille crudus rapitur in venas & coquitur, hujus index est suum sedimentum. Quum enim hepar tenuissimum quid alliciat, quod in sanguinem vertat, in mesenterio & intestinis multa superfluunt. Accedit quod quotidiana dejectione non omne superfluum excernatur. Quale vero & illud, & quorsum manet? pituitæ rationem habet, nisi forte aut longiore mora, aut nova occasione corrumpatur. Contra qui pravis abundant succis non ferunt inediam, καρδιαλγίας inferunt. Alimentum autem ἐπίκρασιν affert. Unde nata distinctio inter τὰ ὠμὰ καὶ ἄπεπτα: hæc illis sunt deteriora. Et τὰ ὠμὰ naturæ gratiam recipiunt; immo ex iis mitificatis natura aliquid capessit alimenti: hinc Galenus. Ex pure nulla pars alimentum capit, at ex pituita & crudis succis capit. In quo materiæ hypostasin facientis, & phlegmonem committentis distinctio latet. τὰ δὲ ἄπεπτα, ut bilis æruginosa, serum nitrosum, moderationem quamdam recipiunt, sed non eam gratiam recipiunt, quæ & ὠμὰ: immo sæpe τῶν ἀπέπτων πεπασμὸς est tantum παχύτης, incrassatio. Quod & Hippocrates præclare docet, fluxiones quæ ab humorum acrimoniam fiunt, restituuntur & curantur, ubi temperatæ & coctæ fuerint, ut in ophthalmia ardor oculorum cessat quum jam fluxiones fuerint coctæ & crassiores factæ. Deinde subdit acrimoniæ temperationem in hujusmodi humoribus coctionem esse. Plura Galenus quum docet quid sit bilem coqui & pituitam. Utrumque coqui dicitur, sed longe alia ratione. Tertio modo sumitur nomen hypostaseos pro ea parte materiei morbificæ quæ cocta, ac mitificata per urinas secedit, non tota quidem, sed pars ejus, ut ex parte hac judicare liceat de iis quæ sunt reliqua. Nam cum materia cocta est, tunc Medicus, si forte natura id omnino non potest, datis medicamentis id quod reliquum est foras depellit. Ac duo notanda sunt, prius quod in omni morbo quem humor putris committit, duplex est materia, una tenuis & serosa, quæ ἰχὼρ dicitur, & ea est quæ ὀργασμοὺς facit, & quæ a venulis arefactis trahitur: hanc partem tenuem domare ac temperare, coquere est: altera crassior, quæ in mesenterio reses una cum tempore coquitur ac mitificatur. Hoc & Gal. explicat de Epicratis uxore loquens. Dixit enim morbum productum fuisse & acutum.

Comm. ad part. 44. lib. 2. de Diæt. acut.

Hipp. lib. de vetere medicina, & Gal. com. ad part. 44. lib. 2. acuto.

Ad partic. 44. lib. 2. acutorum.

tum initio quod duplices essent humores biliosi & crudi. Quod notandum; hinc fit ut quidam intra dies septem liberentur periculo & febre, domito humore tenuiore. Sed crassior humor suas postmodum partes agit: hujus argumentum in hypostasi elucet. Et illud est quod fracta debilitataque vi morbi, aut profusio urinæ; aut alvi profluvium sequitur ægrorum commodo. Posterius autem, quod quum hypostasis adest, eaque laudabilis & multa, nullum est vel exiguum medicamentum quod non admirabiles effectus habeat. Immo quum hypostasis apparet, eaque notas habet suas, & perseverat, plus uno medicamentulo proficitur quam duodecim etiam validis, tunc quum omnia cruda exsistunt: unde colligimus hypostaseos illius materiam partem esse humoris morbum committentis: & nisi averteremus cursum illius materiæ per urinas, dejectoriis medicamentis, diutissime urina proflueret cum multa hypostasi. Unde morbos quosdam urinæ multæ, crassæ, qualis Archigenis servo fluxit, fluxu solutos apud Hippocr. legimus. Avertimus autem cursum istum duabus de causis, una quidem, quoniam non esset bonum omnem materiam morbificam a mesenterio traduci per gibbas hepatis, quod hercle fieret nisi impediremus. Altera, quod dysuriæ & stranguriæ inducerentur sæpe. Accedit quod confertim magis per alvum quam per venas & renes educitur. Ac nos testamur observasse in quadam muliere quæ febre putrida laborabat, quum omnia medicamenta purgantia aversaretur, & tamen purgationi locus esset, per octo menses continuos urinas crassas multa materia alba & purulenta plenas excrevisse. Revera materia erat febris. Et incredibile dictu quantum minxerit. Quidam abscessum in renibus esse existimabant. Sed contra, materia illa quæ facile per alvum secessisset, subibat venas jam cocta, putrefacta (ut verbo antiquorum utar) & mitificata: & hypostasin multam faciebat. Argumento est, quod eo urinæ profluvio morbo symptomatis terrificis plenissimo liberata est. At medicamentum unum atque alterum hoc totum supplevisset. Præterea illud etiam observari potest in iis qui diu morbo ab humore putrenti nato fatigati sunt, & obstinato quodam animo a medicamentis abstinuerunt, tota massa sanguinis exalbescit, & proxime ad pus accedit. Immo in leucophlegmatias incidunt defectu purgationis: quia communicatione putredinis, cujus humor subjectus non est eductus, carnes colliquantur & contabescunt, sanguis multus veluti purulentus in venis adest, & quicumque detrahitur saniosus est. Maxime vero eam labem contraxit is sanguis qui circum gibbas jecoris & simas stabulatur, & in partibus vicinis; facile enim corrumpitur. Hinc solvitur quæstio, qui fiat ut frequentissime saniosus sanguis ex vena basilica ducatur, raro ex cephalica, nisi ingens in superioribus partibus inflammatio fuerit.

Hip. 4. de morbis.

Restat ut quod primum fuerat ac præcipuum, & cujus causa superior omnis disputatio suscepta est, pertractemus. Illud vero est an sit analogia inter hypostasin & pus, & an hypostasis sit pars materiæ illius morbificæ quæ in febribus putrescit. Duo enim ista cohærent; ac de

uno

uno dictum est, sed confutatis Fernelii argumentis de utroque magis constabit. Existimabamus nobis rem tantum esse cum Fernelio, sed dum res in procinctu esset, novus athleta lacertosus & fortis obortus est, qui nobis quoque bellum indixit. Is est Jo: Gorræus, qui ad singularem doctrinam summum judicium semper adjunxit. Sed liceat cum utroque seorsim experiri, ne victus cadam si cum utroque simul conseruero. Fernelii hic est contextus: Qui de febricitantium urinæ hypostasi disseruerunt, illam statuunt puri proportione respondere; esseque portionem humoris qui in febre computruerat, sed jam coctam, secretam & vi naturæ depulsam cum urina; hoc in primis perniciosum est medicinæ commentum. Rationes hæ adducuntur. *Cap. 17. lib. de urinis.*

1. Ardentis febris materia, quæ torrida bilis est, nec in quid simile puri vertitur.

2. Febris materia in statu morbi non excernitur purulenta, aut alba, sed flava atque biliosa. Si qua igitur hypostasis, ea non est pars materiæ quæ putruerat: haud enim albescit.

3. Si materia in statu excidit, non initio, ergo crassior in statu foret, falsum. Nam initio confusa est urina, in statu acutarum febrium tenuior. Ergo non est pars humoris qui putruerat, sed similem atque in sanis materiam obtinet. Et quum apparet, significatur dominatus naturæ quæ ferocientes humores repressit, & quæ jam ad functiones pristinas redit. Materiæ enim febris coctio non est suppuratio, nec maturatio proprie, sed solius putredinis repressio. Et in statu morbi materia sæpe in venis conclusa est, & nil dum crisi evacuatum, & tamen quia repressa est, urina cum hypostasi purior exsistit, quæ sedationem & victoriam declarat. Cui vulnus pus laudabile reddit, si febris superveniat etiam primaria; pus pervertit & ideo vulnus siccat, quod insitus calor laboret, nec recte coctioni incumbat. Ita per febres languidus calor, nequiens cibos secundum naturam coquere, nullam in urinis coctionem exhibet.

Hæ sunt rationes Fernelii quibus partim efficere vult, nec febricitantium urinæ hypostasin puri respondere, nec partem humoris esse morbum committentis. Immo similem omnino vult materiam in sanis atque ægris. Et in febribus coctionem non esse, sed tantum putredinis repressionem quamdam. Quod si verum est, si quid decedit cum urina hypostasin faciens, id signum tantum est, non causa. Signum, quia tantum significat calorem nativum fracto & debilitato calore febrili, superiorem esse, cujus nota & signum est hypostasis. Antequam eas rationes oppugnemus, auctoritatem Galeni opponere oportet, quam scio a Fernelio nihili hic fieri, quia in Galenum de industria agit hujus opinionis primum assertorem. Immo Fernelii aliam auctoritatem ipsi Fernelio opponemus. Miror tantum virum in hac controversia, in qua præter veterum sententiam aliquid sentire velle visus est, a se ipso dissensisse, ut enim secum convenire prius oporteat quam de re disceptetur, suo enim gladio jugulari potest. Galenus dum ex professo agit de comparatione puris *Cap. 6. lib. 1. de diff. feb.*

puris in abſceſſibus & phymatis, & materiei hypoſtaſeos in febribus pu-
„ tridis ita ſcribit. Humorum putredo quæ fit in vaſis ſimilis eſt quæ
„ in inflammationibus & abſceſſibus accidit. Sed eſt ubi natura ſupe-
„ rat, eſt ubi ſuperatur. Superante quidem natura in abſceſſibus pus
„ fit, in venarum humoribus, aliquid quod proportione puri reſpondet
„ ſubdens in urinis. Et ea putredo aliquid in ſe habet coctionis. Sic ea
„ putrefactio quam coctionem dicimus, ſemper ad unam puris ſpeciem,
„ & ejus notas habentem terminatur. Varias eo loco mutationes, in materia mala, aut omnino corrupta, aut ſemimala animadvertit. Si enim materia bona eſt, & calor valde infirmus, una mutatio evenit. Si calor quidem bonus, ſed pernicioſa omnino materia, pus non fit bonum. Et ſic in ceteris: Alio vero loco conciſius rem totam terminavit. Tres in corpore omnino fiunt alterationes, una eſt plane ſecundum naturam, ut dum cibus coquitur. Altera plane contra naturam, ut in humoribus plane putreſcentibus, nullam gratiam naturæ recipientibus. Tertia mixta. In prima viget omnino calor naturalis. In ſecunda omnino res ſunt contra naturam, & ex parte materiei, & ex parte cauſæ rei efficientis. In tertia materia quidem eſt contra naturam, ſed calor naturalis omnino evincere non poteſt. Sic potens eſt calor, ſed quia non patitur materia, in alimentum non convertit. At ſaltem, vim ſuam imprimit, unde magna commoditas ſequitur. Declarant abſceſſuum maturationes, quæ poſt ſymptomaton moleſtias, ad bonum terminantur. Et quod in alimentum natura non convertit, ſatis officio ſuo fecit ſi in pus laudabile commutet. Et in peſtilenti conſtitutione notandum illud ab Hipp. obſervatum. Nam loquens de malignis abſceſſibus naturæ gratiam non recipientibus ait, καὶ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον οὐκ ἴκελον τῷ πύῳ, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. Si enim materia iſta fuiſſet εὐήθης, in pus converſa fuiſſet. At falſam tantum puris imaginem retulit, & ob putredinis excellentiam & peſſimam indolem potius oſſa corrupit, quam naturæ legitimum characterem recipit. Relinquemus illam ſolemnem quæſtionem a Medicis agitari ſolitam. An concurſus ſit naturalis caloris, & ejus qui contra naturam eſt, ad maturationem tum in abſceſſibus, tum in febrium humoribus. Quidam enim eumdem auctorem πέψεως & πεπασμοῦ conſtituunt, & diverſos fines in materiei coquendæ vel mitificandæ diverſitate pendere volunt. Ex his locis patet Galeno placere hypoſtaſin, & vere puri analogam eſſe, & materiam aut ſaltem materiei eſſe partem ejus humoris qui febres committit. Et ſi, jam ut diximus, ut pueri a morbis liberentur, & mulieres, & deſides, & gulæ dediti, plurimam hypoſtaſin eſſe neceſſe eſt, plurimum crudi ſucci coqui neceſſe eſt. Is vero longitudinis morbi cauſa eſt, quia licet pars quædam evicta ſit, alia ob febrem ſuſcitatur quæ aut fovet febrem, aut ὑποστροφὰς facit. Et donec illa tota materia victa fuerit, coctaque, & tandem foras excuſſa, de morbo æger non erit ſecurus. Immo ne ſi e parte affecta in aliam humor erit excuſſus, ſecuritas eſt, niſi natura in opus coctionis incubuerit. Hinc comm. ad par. 67. lib. 2. prognoſt. ſi peripneumonico abſceſſus fiat in

Cap. 6 lib 5. de ſimp. medic. facult.

in cruribus citra coctionem, a peripneumoniæ quidem liberatur periculo, sed metus est claudicationis, & difficilior est abscessus curatio. Itaque & mitificatio & exclusio requiritur materiæ. Hæc autem hypostasin in urinis facit, nisi alio convertatur. Immo etiam licet morbus coctus sit & jam salutaris abscessus, tamen non desinit diuturnus esse & partem labefactare, quia fit loci mutatio a corpore interno ad externum. Id quod Hippocrates 2. de morbis docet. Quod autem calor contra naturam, partes quasdam succi crudi excitet ad fovendam febrem (licet jam aliæ partes superatæ fuerint) & dolores excitandum, docte Gal. explicat. Calor, ait, febrilis tenues humores consumit, crassiores attenuat. Attenuare autem est quodammodo serosos reddere, & propterea ad dolores inferendos reddere idoneos. *Comm. ad par. 11. lib. 1. prognost.*

Si itaque ea est Galeni assertio ratione & experientia confirmata, ut materia putrescens in febribus coctione purulenta fiat, & hypostasin committat partem materiei morbificæ delectam, quid est, cur Fernelius juratus hostis, antiquam hanc opinionem evertat? At objiciet ipsi Galeno locum illum ex primo prognost. quod hypostasis causæ præter naturam non sit particeps ut pus. Quod si materia foret febris ea & calorem contra naturam in se haberet, & per se mala esset, ut quæ putredine accita, tantas molestias attulisset. Et si sudor pars materiei morbificæ tam graveolens est sæpe, cur non hypostasis? Immo si hypostasis pars esset humoris morbifici, deterior sæpe ex se esset, quam materia abscessuum. Nam hæc non raro laudabilis est, ut sanguis tantum quantitate peccans abscessum facit. Contra hypostases non graveolent, quod si ad pus accederent, graveolentia non abesset. Et quum a ventre graveolentia secedant, si de mesenterio in venas materia rapitur, cur non grave olet? Præterea adversus Galenum objicere licet ea quæ adversus Erasistratum scripsit. Erasistratus in febricitantium lotiis sedimentum, non succum mucosum existimabat, sed pus: ignorans quod voraces per sanitatem non exiguum quid ejusmodi sedimenti excernunt. Auctor libri 2. de natura humana explicans ea incommoda in quæ incidunt ii qui solita relinquentes munia se otio ac desidiæ dedunt, ait eos pus excernere, per os e pectore, per urinas, per alvum. Galenus nomine puris succum crudum intelligi vult, qui post aliquam elaborationem pus ipsum mentitur, atque subjicit Galenus multos se observasse otio deditos qui una cum urinis excernerent multa quæ a crudis succis & mucosis non differrent, atque id quod excerneretur puri simile esse, non secus atque id quod in thorace longiori tempore, inter coquendum inficitur colore. At aliud est pus a succo crudo, & colore, & consistentia, & odore. Si itaque hypostasim urinarum in febricitantibus, aut pus, aut aliquid purulentum dicimus, in errorem Erasistrati incidemus. At contra vult Galenus, id quod in febricitantium urinis apparet mucum esse, & succum crudum, qui æqualitatem aliquam accepit vi caloris naturalis, & partium spermaticarum, non autem pus esse, nec quid aliud ab illo succo quem voraces per sanita- *Part. 16. lib. 2. de natura humana.*

tem excernunt. Et ut ingenue fatear, loci hujus explicatio ad id quod quærimus, valde confert. Sed antequam objectiunculas has diſſolvamus, æquum eſt ut rationes Fernelii refellamus. Ad calcem autem libri referemus, id quod nos etiam pro Fernelio objecimus, & tandem Fernelium cum Galeno conciliabimus. Et hinc diſputandi principium arceſſemus.

Dum integra ſanitate fruimur, actiones omnes ſunt legitimæ, & calor naturalis a nullo afficitur. Dolor omnis abeſt quod in corpore omnia legitime adminiſtrentur; urinæ laudabiles, dejectiones & ſimilia: ubi primum febris communis animantium hoſtis oboritur, dolores capitis atroces, lentitudo corporis, vigiliæ, aut in ſomnum propenſitas, laſſitudo & pene membrorum confractio adeſt: unde hoc? Quia intemperies toti corpori inducitur evertens nativam temperiem, & tumultus excitatur, humores, qui prius erant ſereni & pacati, conturbantur ac cientur. Nec hoc tam repente evenit. Nam ſemen morbi jam ſepultum erat, quod levis cauſa eaque procatarctica ſuſcitavit. Et mirantur multi tam ſubitas morborum invaſiones. Sed morbi ſenſim fiunt ac generantur, at ἀθρόως ait Hippocrates, ideſt, de repente, ac confertim adoriuntur. *Hipp. lib. 2. de diæta.* Urinæ inflammantur ſæpe, conturbantur, alias tenues apparent, qui ſanguis detrahitur veluti ſanies eſt, abſceſſus fiunt, parotides, & id genus alia. Quæ omnia declarant ſummum tumultum fieri, & alterationem, & permixtionem, ſæpe alienationem. Idipſum Hippocrates explicavit: Sanguis ad ſapientiam facit, præſertim quum ſuam habet ειωθυῖαν σύστασιν, ut alio loco loquitur: *Hipp. lib. de ſacro morbo, & 1. de morbis.* Ideſt, dum ſanguis complectens quatuor humores, qui συγγεγονότα dicuntur, quod parem vim ad generationem corporis noſtri obtineant, in ſua naturali ſtatione eſt, & ſuas inclinationes motuſque habet proprios, tunc ſanum animal eſt, & nil peregrinum animo obverſatur. Sed quum motio propria deeſt, & aut alteratio, aut confuſio permiſtioque rei alienæ fit, contra omnia eveniunt. Nomen autem συστάσεως obſcurum eſt: nec aliquod verbum Latinum habemus, quod opponere poſſimus. Quidam ἥπατος σύστασιν vocat, hepatis complexionem, non ſatis apte, ut quum aut laxius eſt, aut compactius: Latini melius σύστασιν vocare poſſent conſtitutionem, ut quamdam εὐεξίαν indicet. Et αἵματος σύστασιν vocare poſſemus conſiſtentiam ipſius ſanguinis, ut cujus partes uniantur & cohæreant: Ceterum ſanguinis σύστασιν plenius explicat aliis locis, phrenitidis & febrium docens generationem: *1. de morbis.* quum bilis in venas commota fuerit, tunc maxime ad ſanguinem ingrediatur, eum dimovet ex propria motione & ſolita compage, item calfacit, & ſeroſum facit: hinc homo febrit & deſipit. Seroſum facere Græce dixit διουρεῖν, ideſt, ſanguinem alium a ſe facere, & mixtione rei alienæ, & alteratione ipſa ob calorem alienum. Id brevius explicat *4. acutorum.* quum ait cauſon fieri, quod venulæ arefactæ bilioſos & tenues ichores attrahant. Ichor enim dum ſanguini confunditur eum alterat, immo alienat ſæpe. Sanguis enim & ſerum fit, & ſanioſus (ſanies enim conſiſtentia medium quid eſt inter ſanguinem & pus Celſo) maxime vero in corporibus

ribus humidioribus, si perflatu careant, & adsit febris. Quod Arist. explicat. Si sanguis (ait) immodice humescit, morbus infestat: sic in speciem saniei diluitur & ita serosus fit (quod διυρεῖν dixit) ut jam nonnulli sudore cruento exsudarint. Atque credo sudorum copiam quæ in cacochymis fit, & apparet a permistione alieni humoris aut seri contingere. Eumdem humorem, perturbationem, & alterationem in pariendis morbis explicavit, alio loco Hipp. Acutus morbus fit quum bilis in hepar ἐπιῤῥυῇ, καὶ εἰς κεφαλὴν καταστῇ. Hepar enim intumescit, καὶ ἀναπτύσσεται πρὸς τὰς φρένας idest, ad septum expanditur, hinc angustiæ & oppressionis sensus initio paroxysmorum. Et τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν χυμῶν vocat, τὰς κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας συστάσεως, veluti ex consueta statione ac compage emotiones. Huc denique pertinet nota dignus locus ad particul. 13. sect. 1. lib. 1. prorrh. crudus est morbus (ait Gal.) in quo una cum sanguine bilis sursum fertur quocumque tempore id fiat, & magis quippiam tale contingit quum igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderatio fuerit. Hæc primum animadvertere voluimus, quoniam ex iis eliciemus nonnulla disputationis fundamenta, quibus oratio nostra innixa facilius Fernelii sententiam labefactabit. Si enim humorum confusio fiat, si sanguis alteretur, si alieni humoris suum locum deserentis remistio fiat, antequam morbus solvatur, necesse est, & secretionem seri a sanguine fieri, & id quod alienum est expelli, item putredinem corrigi. Ita videmus & phlebotomia, & alteratione, & purgatione, & sudoribus, item contemperatione humorum morbos minui ac tolli. Ex quibus patet fundamentum illud Fernelii, quo suam assertionem a veterum decretis alienam stabilit, nullum pæne esse. Ait enim materiei febrium coctionem nec suppurationem esse, nec maturationem proprie, sed solius putredinis repressionem. Argumento est, quod quum in statu morbi tota febris materia in venis etiamnum concludatur, & nil per crisin evacuatum sit, nihilominus quia vi naturæ sedata est, & repressa materia, urina purior exsistat, eaque cum hypostasi quæ victoriam naturæ declarat. Primum enim falsum idest: nam dicere coctionem esse solum putredinis repressionem in morbis, idem est ac si dicas in phlegmone, quia post vigorem febris concessit, & symptomata mitiora fiunt, solum esse cohibitionem putredinis. Dum pus fit, febris major est & dolor, quia coctio fit, & pugna est inter calorem naturalem, & contra naturam in humore jam a natura alieno, non tamen prius dicetur phlegmone curata, quam pus evacuatum fuerit. Id autem criticum est quid. Crisis autem non solum in mitificatione humoris consistit, sed post coctionem in evacuatione, quomodocumque ea fiat. Galen. quidem dum confert morbos salutares cum perniciosis, at quidem in morbis salutaribus dispositionem in vigore meliorem esse. Id autem fit, quia licet gravia adsint symptomata, tamen dum fit coctio, & ejus argumenta apparent, naturæ vis appareat, ut proxime de materia morbifica sit triumphatura. Gal. 11. meth. roborandas esse perpetuo vires consulit, quo natura putredinem superet, ut ita superata concoquat. Nec enim prius coctionem perficit, quam putredinem represserit. Itaque in morbis repressio

Cur in initiis paroxysmorum febrilium angustiæ & oppressiones eveniant.

Ad Aphor. 29. lib. 2.

pu-

putredinis veluti coctio quædam est καταχρηστικῶς sumta, aut potius ad coctionem προπαρασκευή. Gal. plenius id explicat, dum ait omnem coctionem morborum in alteratione humorum esse: Ea autem alteratur & coctio a solis partibus fit solidis. Revera magna est analogia inter phlegmonem externosque abscessus, aut internos, & inter febres a materia aliqua natas. Nam quum in pleuritide factus est abscessus & materia purulenta adhuc conclusa est, tusses mitiores sunt, febris remissior, alacritas ægri (nisi forte laterum summa sit infirmitas, ut ea expectorando non sint) sed hoc nil ad morbum, aut id tantum evenit, quia putredo cohibita est? Nequaquam, sed quia materia cruda partes habens ἑτερογενεῖς mitificata est, & ad æqualitatem adducta. Hoc quidem scio non fieri nisi cohibitione putredinis: sed tamen tota hæc actio a natura intenta, & a vi partium solidarum perfecta, non est simplex putredinis repressio, sed coctio, maturatio, & ad æqualitatem reductio: Et si materia pateretur, in alimentum cederet: sic idem est agens, eadem actio, vis eadem in pepasmo & coctione, sed finis est diversus, & a materia pendet. Quum erysipelas fit, quum bilis furibunda involat, & adurit partes, quum serum acre molestias infert, applicatio τ̃ ἀνωδύνων, καὶ ἐπικεραστικῶν reprimit ac cohibet vim ac malitiam humoris, incrassat quadamtenus id repressio, id cohibitio putredinis & malignitatis, sed coctio non est, nec maturatio, quamquam incrassatio serosorum humorum & acrium repressioque coctio quædam est. Sed id καταχρηστικόν, & in serinis destillationibus usu papaverum humoris pruritum facientis & indomiti incrassatio quædam coctio est, unde postea natura promovet expectoratum: sed id subflavum est sæpe ac viride, ob qualitatem humoris illapsi in pulmones, contra albicans ac purulentum quodammodo, si pituita dulcis fuerit. Repressio quidem maxime fit humoris turgentis, turget bilis & serum inter ceteros humores, & orgasmus maxime in biliosis morbis & acutis cernitur. Accedit & calor febrilis qui in spiritu & sero concipitur, cujus temperatio, atque refrenatio coctionis legitimæ æmula est. At in morbis nullus humor est adeo tenuis qui non suscitetur a quodam crassiore reside in concavo hepatis, aut mesenterio, aut ubicumque primarius est febris focus. Et serum quod a venulis arefactis trahitur ad febrium ardentium generationem, non aliunde ducitur ac deciditur, quam a contumaciora quadam materia quæ circum pancreas, & mesenterium tamquam ignobiles partes residit. Serum istud sæpe temperatur, aut per sudores excernitur, crassior ejus pars si in venis est, hæmorrhagia pellitur, maxime in synochis. Si in mesenterio, diarrhœa, dysenteria, aut larga alvi subductione: hinc solutiones morborum distinguuntur. Et idem morbus multis modis eodem in corpore solvitur, & judicatur. Quod si quædam tantum represio humoris, non autem vera mitificatio & coctio spectetur, nil evacuationes insignes conferrent. Et tamen materia est morbifica, alias per urinas diffusa, alias in mesenterio latens, indicat id curatio. Et

Hippo-

Hippocrates in curandis morbis non vult rationem haberi calidi, frigidi, humidi & ficci, fed acris, falfi, nitrofi. Quorfum hoc? Quia fi intemperies fola morborum caufa foret, fola temperatione, ac repreffione quadam opus effet, & folus refrigerantium humectantiumque ufus conferret: fic neglecta fuccorum fubftantia, aut in eorum qualitates folum reprimendas, aut intemperiem corrigendam incumberetur. Quod periclitatores & ii qui circum carpi arterias phlyctænas, aut ulcufcula excitant, aut refrigerantia applicant, fe poffe confequi credunt. At contra humor eft acer, aut falfus qui lædit, nec ejus fola qualitas, fed & fubftantia fpectanda. Argumento eft humor vitreus implacabilem coli dolorem inferens. Et ut Hippocrates monet quum craffiores maturiorefque factæ fuerint fluxiones, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc & febres, & quæ hominem lædunt, tollunt. Sic defiderat maturitatem & craffitiem: hoc autem nil aliud eft quam coctio: idem judicium de iis fuccis qui febres putridas accendunt. Nec enim in iis refrigerandi confilium tantum effe debet. Si intemperies fpectetur, verum id quidem, fin fuccus, nequaquam. Quod autem alio loco fcripferit omnem febrem refrigerari debere, fi quartanam exceperis, id non evertit, quæ fuperius dicta funt. Omnia enim ex comparatione audienda erunt. Sed & ad ea quæ diximus, accedit Galeni fententia: Si (inquit) contigerit in humore putrente accendi febrem, hic indicatio eft alterandi & vacuandi. Alteratio putredinem finit manente adhuc fubftantia: in quibufdam codicibus legitur, non μενούσης οὐσίας, fed αἰτίας. Melius legeretur οὐσίας. Evacuatio vero eft quæ totam ex corpore fubftantiam educat. Dicta alterationis fpecies, concoctio quidem eft: & in libris methodi medendi dum febres putridas curat primum de tollenda obftructione laborat, tum putredinem attingit, poftmodum febrem ipfam curat. Et alio loco utendum effe balneis in febre putrida cenfet quum materia putrens aut cocta fuerit, aut evacuata. Alias enim humorem folum & morbum fientem confideramus, alias morbum factum, & partium folidarum affectionem. Nam fi Galeno 1. Ep. fanitas partium folidarum in earum fymmetria confiftit, quum intemperies inducta eft, & morbus eft, & naturæ ipfi, quæ eft vis partium folidarum, vis illata eft. Et quum partes folidæ ægrotant, morbus factus dicetur. Partibus enim folidis fua fymmetria reftituenda: & quum illæ affectæ jam fuerint, fruftra evacuantia fæpius præfcribis. Nam ipfius & κράσεως & συστάσεως ratio habenda eft. Sic licet Fernelio concedamus repreffionem putredinis aliquid maximum effe, non tamen definit expectari evacuatio materiæ quæ putruerat. At hoc non expectat Fernelius, fed paullo poft dicemus, in quibus morbis expectari debet, & in quibus non.

Lib. de vetere Medicina.

Lib. de vetere Medicina.

Hipp. lib. de locis in hom.

Gal. cap. 89. lib. de arte parva.

Gal. meth.

Ac quod ultimo quidem loco Fernelius aftruxerat, primo quidem examinavimus ac refellimus. Hinc enim difputationis fundamentum peti videbatur. Nunc fingulas rationes diluamus. Audacter quidem pronuntiat commentum effe in arte medendi perniciofum afferere hypoftafin partem effe materiei morbum committentis. Si hoc ita perniciofum, cur idem

Fernelius ſe impugnat lib. 3 Therapeu. ipſe aſſeruit ſui diſſimilis, adeo ut nullus eum ſecum conciliet? verba ejus ſunt alio in loco: Venarum ſuccus putreſcens in aliquid mutatur quod eſt puri finitimum, cujus in urinæ ſedimento notæ ſunt conſpicuæ: hoc vero eſt in quo laboramus, & Galeno contra Fernelium militamus. Sed quod in libro de febribus junior & diſputandi ſtudio accenſus, jam ſenior & experientia doctior factus retractavit. Erraſſe humanum fuit, ſententiam autem mutaſſe in eo præſertim miniſterio quod utilitatis cauſa poſteris traditur, ſummum viri judicium ac prudentiam ſignificat. Ac prima ejus ratio ejuſmodi eſt: Ardentium febrium materia nec in pus, nec in aliquid ſimile puri verti poteſt. Si in iis itaque hypoſtaſis fuerit aliqua, aut non eſt pars materiei morbificæ, aut etiam ipſius alimenti pars eſt. Hæc ratio parum nititur, multiſque modis debilitari poteſt. Sit ita, flava bilis non convertatur in pus, aut quid ſimile puri, hoc tamen non efficit in aliis febribus, partem materiæ morbificæ hypoſtaſin non facere. In ſynochis enim putribus, tertianis nothis & quotidianis ſuccus craſſior hypoſtaſeos materia eſſe poteſt. Nam & in iis qui in otio degunt, & in quibus crudorum humorum copia eſt, & multam hypoſtaſin eſſe oportet, & diu craſſas urinas fluere, ut ſanitati *Comm. ad par. 33. l. 3. pro. noſt.* reſtituantur, niſi forte alio materia convertatur. Et tunc laudabile ſedimentum naturæ victoriam, non in cibum, ſed in ſuccum crudum morbi parentem ſignificat. Quamquam & ejus vis in alimento conficiundo parere debet. Itaque in morbis bilioſis quidem non neceſſario hypoſtaſis apparet ad ſolutionem, ſed ſæpe ſufficit enæorema. In aliis morbis non idem eſto. Quid, ſi etiam dicamus bilioſos morbos hypoſtaſin habere ſubflavam? Nam & Hippocrates annotavit quaſdam in morbis hypoſta- *Comm. ad Aph. 32. l. 7.* ſes ſubrubras, & læves, & quaſdam bilioſas. De bilioſis ita ſtatuit: quibus building bilioſa ſedimenta ſupra tenuia acutum morbum ſignificant. Et quoniam adverbium τὸ ἄνωθεν, & ad locum & ad tempus refertur, hic non ad locum, ſed ad tempus quo ſedimentum apparet, referetur: ut hic ſit ſenſus: Urinarum hypoſtaſes quum alioqui ab initio tenues fuerint, poſtea vero bilioſæ, acutus morbus ſignificatur. Bilioſus enim humor ſemper acutos morbos parit; ſic bilis hypoſtaſin ſuæ naturæ & coloris facit. Et quoniam bilis quid tenue eſt, potius nata eſt parere ἐναιώρημα quam ſedimentum. Unde in bilioſis morbis ſufficit ad ſolutionem morbi, aut ad tempus ſpeciemve criſeos enæorema. Quod contra Fernelium facit: hoc enim declarat id quod continetur in urina aliquid eſſe de materia morbifica, quum pro varietate cauſarum evariet. Si enim pituitoſus morbus eſt enæorema, inchoatæ coctionis nota eſt, hypoſtaſis vero perfectæ. Si bilioſus, non eſt neceſſaria hypoſtaſis. Quod ſi alimentum ſolum in morbis hypoſtaſeos & enæorematis cauſa eſſet, nil hæc faceret diſtinctio. Pauca bilis magnum morbum, & plenum moleſtiarum facit, at alius humor nonniſi aut copia, aut aliena admodum qualitate id præſtat. Itaque in morbis a bile non ita requiritur hypoſtaſis, in aliis contra. Contra tamen aliquis objiciat, ſi bilioſus humor acutos morbos facit, & acuti morbi, præſertim qui febrem comitem vehementem habent,

bent, a bile ſint, ubi bilis dominatur morbumque facit, ubi acuties morbi, hic non hypoſtaſis deſideratur? Cur itaque paſſim Hippocrates in Epid. morborum acutorum narrans hiſtoriam hypoſtaſeos meminit? & quum in prognoſticis ex profeſſo de acutis morbis agat, requirit hypoſtaſin ſuis dotibus ornatam? Si enim aut raro, aut nonnumquam in acutis humor hypoſtaſin facit, fruſtra ejus mentio injecta eſt. Siquidem ſi hypoſtaſis eſt in acutis, vel pars eſt humoris bilioſi, vel alimenti reliquum eſt, vel ſucci crudi. At revera aliter res habet in bilioſis morbis, aliter in pituitoſis: Quum enim morbus ex crudis eſt humoribus, hypoſtaſis multa eſt: ſi ex bilioſis, aut nulla eſt omnino, aut omnino minima, ſed ſufficit enæorema (ut dictum eſt) corpulentum & candidum: hoc ſi ſufficiat, cur quotidie in acutis hypoſtaſin expectamus? In acuti morbi paroxyſmo pulſus inſignis mutatio, urina tenuis apparet: eodem deſinente, pulſus remiſſior fit, urina coloratior, nonnihil in medio ſuſpenſum habens, numquid id naturæ declarat victoriam? Ac jam diximus aliud eſſe ὠμὸν, aliud ἄπεπτον. Crudus humor ad hypoſtaſeon multitudinem facit. Incoctus non ita ſæpe, ſed ſola ſæpenumero repreſſione & contemperatione naturæ gratiam recipiens, per quamdam occultam viam excluditur. Exemplo erunt eryſipelata, & phlegmonæ, illa non quantitate, ſed qualitate humoris ſeſe produnt: hæ quantitate potius. Et quæ ἀναλογία inter utraque, eadem inter bilioſos & pituitoſos morbos: in bilioſis enæoremata judicando aut indicando ſatis ſunt. In pituitoſis hypoſtaſis neceſſaria eſt. Porro eſt ubi enæoremata ſigna ſunt incipientis coctionis, eſt ubi ſigna ſunt perfectæ. Nam & enæorema & nebula quarto aut ſeptimo die apparens, futuram hypoſtaſin undecimo aut decimo quarto docet. Contra in ſanis dum coquitur alimentum, & aliquid coctionem fugit, hypoſtaſis multa eſt: quum abſoluta coctio, aut nebula tantum eſt, aut enæorema. Et in morbis quum diu hypoſtaſis multa apparuit, quo propius ad ſanitatem acceditur, eo minus aliquid ſubſidet, & aut enæorematis, aut nebulæ occaſio eſt. Sic idem eſt ſignum incipientis & perfectæ coctionis, ſed diverſo tempore. Accedit quod in ſanis hieme plurimum eſt ſedimenti laudabilis, æſtate minus. Et quod de ſanis dicitur, idem de ægris dici poteſt. Æſtivi morbi enæoremate contenti ſunt, hiemales multam hypoſtaſin habent. Rei hujus cauſa cognita, ad id quod quærimus plurimum facit. Unde commentum eſt credere hypoſtaſeos materiam partem eſſe alimenti præſertim in febribus. Initio febrium pulſus retrahitur, urinæ tenues ſine enæoremate & nebula; in vigore æſtus, pulſus ut in abſceſſibus, omnia acerbiora. Sub finem paroxyſmi urinæ tinctæ, craſſæ cum enæoremate aut hypoſtaſi: febris ſolvitur. Annon id de materia morbi? A meſenterio vapor aut quid tetrum ſurgit, cujus victi ſignum eſt in urina. Quum materia peſtilens nil horum paret; an ſymptomaton ceſſatio fiet, quia cibus bene coquitur, cujus pars hypoſtaſin facit? non: ſed quia materia mala domita eſt, & pus velut facta. Sic hypoſtaſis analoga eſt puri: In febribus eſt velut venarum abſceſſus: In longo morbo materiæ ratio potius habetur, ni forte ad diatheſin recurras,

Comm. ad par. 26. lib. 1. prognoſt.

curras, in acutis qualitatis potius, & falli poteſt in bilioſo humore judicando. Sæpe excernitur humor colore bilioſus, qui conſiſtentia eſt pituitoſus & μυξώδης & facere poteſt hypoſtaſin. Per alterationem aut calor imminuitur, aut elangueſcit, & craſſa materia hypoſtaſin facit quum cocta eſt & mitificata. Et in bilioſis morbis ſpectatur turgens materia, aut aliqua reſes & ignava. Illa cauſa erit conjuncta, hæc antecedens: Illa per venas & arterias fertur, aut vaſis continetur, aut egreditur, ut in phrenitide, hæc in meſenterio manet, a quo vapor manat in has aut illas partes ſæviens: ſi partem illam tenuiorem ſpectas, ſufficit enæorema, & ſi urina in colore & conſiſtentia ſit laudabilis, ſalutem promittit, immo ſolus ſudor alias ſufficit. At craſſior pars materiæ vel in meſenterio ſtabulans, aut morbum protrahens, aut novum accerſens, aliam criſin, & aliud in urina requirit, antequam perfectæ curationis ſpes adſit: hinc die indice ægri magnis ſymptomatis liberantur repreſſo humore morbifico & impetu ſedato, & tamen non ſunt plane reſtituti: & aut lenta febre laborant, aut tabent, aut ex acuta in aliam labuntur κατὰ τὴν μετάπτωσιν, aut in hæmitritæon qui morbis longis ſuccedit: Et in his non nebula ſufficit, ſest hypoſtaſis neceſſaria eſt. Ex his alii abſceſſus magnos, alii profluvia ventris aut urinæ patiuntur. Quæ omnia ſunt ſymptomatica, ni appareant coctionis argumenta. Quum vapor excitatur putris febrem inducit, hoc excuſſo paroxyſmus finitur. Quod remanet, ſi putre & crudum eſt, morbum etiam fovet, donec aut reprimatur putredo, aut humor coquatur, qui totus excludi debet. Si εὐήθης eſt, gratiam naturæ recipit. Si κακοήθης non ſolum mitificari debet, ſed & excludi, alioqui moleſtias infert. Cleonactides acute initio ſebriit, febris remiſit, & ad ſexaginta dies duravit ob duplicem materiam in meſenterio forte ſtabulantem, quod longorum morborum penu & ſentina eſt omnium judicio. Fernelius hujus rei inventionem ſibi arrogat. Quaſi vero veteres ignorarint meſenterium eſſe fontem melancholiæ hypochondriacæ, diarrhœarum, & infinitorum aliorum morborum, & huic ſemper ſatiſque conſuluerunt. Immo nil eſt tam vulgatum, quam quod vulgo fit. Ut perpetuo in expurgando meſenterio laboretur. Ac credo omnes pene febres (ſymptomaticas quaſdam excludo) cauſam habere in meſenterio incluſam. Ut ad rem redeamus, materia illa quidem & ſerum quod per venas ſparſum orgaſmum facit, non facile quidem in pus aut aliquid ſimile puri convertitur, ſed reliqua materia craſſiuſcula quæ reſidet & reſtagnat, & quæ cocta ſubit venas, & proinde renes, & contentum urinæ fit, poteſt. Quid ſi objiciamus Fernelio pleuritides ſæpe ſuppurato curari? At maxima ve-
Comm. ad rarum pleuritidon pars a bile eſt. Declarat tertianus paroxyſmus: Eſt
Apho. 12. l. enim & pleuritidi & phrenitidi proprium ut tertio die potius ſuas ha-
1. Aphoriſ. beant exacerbationes. Præterea & conſtitutio partis ſuſcipientis id ſatis in-
Comm. ad dicat: Quum enim dura ac membranoſa ſit, non facile admittit craſſos
Apho. 33. humores, tenues, cujuſmodi eſt bilis, facillime: quæ omnia aperte de-
lib. 6. monſtrat Galenus, & auctore Hippocrate a pleuritide ad cauſon facilis ſit tranſitus. Id facit humoris maxima analogia: huc accedit, quod apud

vete-

veteres & peripneumonia, & pleuritis absolute significabatur nomine τῆς χολῆς: & ἡ χολὴ pleuritin κατ' ἐξοχὴν significat, non tam sæpe peripneumoniam. Hæc siquidem a pituita potius est putrescente, cujus tenuior pars accensa æstus summi & febris causa est. Accedit, & quod quum pulmo bilioso sanguine nutriatur, parsque dicatur temperie biliosa, ejus excrementum aliquid habens cum parte, cujus est excrementum, συγγενὲς, ad naturam biliosam accedat. Præterea quid dicat Fernelius, si ei objiciamus eruptionem parotidon, quæ tamen critice in morbis maxime biliosis apparent? Et quod mala sit crisis, id non sit quod non sit aliquid de materia morbifica, sed quod locus non sit capax, & quod tota non excludatur. Accedit & principatus loci cui finitima est parotis. Galenus autem eo vituperat parotides quod abscessus ad partes inferiores non fiat. De parotidibus longa & perplexa esset disputatio, tamen obiter unum quærendum, cujus nimirum humoris naturam retineant, an calidi, an frigidi. Si humor frigidus est, & ægre suppurabilis, ut passim evenit (licet caloris sensus adsit) cur in morbis acutis sæpius eveniunt, quod experientia observatur? Si calidus, cur tam difficulter ad suppuratum ducuntur, & in iis maxime febribus continuis obtingunt, in quibus affectio quædam est veternosa, ut Hipp. scripta testantur? Quamquam alio loco asserit in fastidiosis quibusdam vigiliis parotides excitari. Sed hoc omnino verum non est nisi alia concurrerint. Revera ut difficultatis nodus solvatur, ita res brevi explicanda. Parotides & a calido humore esse videntur, & in calidis morbis, & naturis calidis. De naturis calidis ita ex Hippocrate apparet. Quum esset austrina tempestas, in qua humor subfrigidus foret auctore Gal. oboriebantur parotides non omnibus, sed junioribus & athletis. Humor e genere eorum erat, qui mediam naturam retinentes æque proni sunt ad motum deorsum atque ad ascensum, ideo sola ætas calida & vitæ institutum humores incitans & calefaciens hunc motum adjuvit. Et passim alibi apparet abscessus ad caput fieri in calidis naturis, & ubi humores fuerint calidi & subtiles contra eveniunt abscessus deorsum, si materia fuerit frigidior & calor non multus. Contra tamen quis objiciat crisin per excretionem fieri in morbis acutis per abscessum in diuturnis & frigidioribus, at parotis abscessus est, unde Galen. abscessuum omnium commune est, quod diutius ægrotanti superveniunt: Deinde si materia deses fuerit & deorsum vergat, ad pedes fiunt, si calidas & sursum repat, vel cervicis capitisque gravitates fuerint, & dolores & faciei rubor, ad caput tendit abscessus. Quicquid sit, videtur parotis nonnisi longiore jam facto modo erumpere. Hinc Gal. rationi convenit, ut ægro cunctante ex convulsivis & comatosis, ubi protraxerint, parotides oboriantur. Tandem alio loco concludit, succi ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientiam & hæmorrhag. excitant, crassi autem & frigidi comata & parotides. Et in Epid. suppurationes ex aliis occasionibus fiunt, ut quæ in febribus obveniunt, in quibus humores sunt acervati multi, crassi, crudi, qui ob vehementiam & acuitatem & copiam febrilis caloris caput petunt; Deinde hoc in aurium adenas natura

Lib. de locis in hom.

Comm. ad part. 68. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Part. 66. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Part. 64. sect. 3. lib. 1. prorrh.

In Comm. lib. 6. Ep.

Ad par. 64. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Ad par. 69 sect. 3. lib. 1. prorrh.

Ad par. 95. ejusdem libri.

Ad par. 16 sect. 1. lib. 1. Epid.

natura deponit, unde parotides oboriuntur. Ac si dicat materiam sæpe esse crudum succum & crassum qui superiora petit ob acuitatem, vehementiam & copiam caloris febrilis ab eo veluti attenuatum & confractum. Nam comata, & surditates & parotides etsi aliquando a materia ipso in capite contenta oriantur, tamen non minus, immo magis caussam agnoscunt materiam a thorace & ventre manantem: & Com. ad Apho. 74. lib. 4. Quibus caliditas major magis materiam sublevavit, vel hæmorrhagia, vel parotis inde sequitur. Est enim verisimile in febribus & pulmonem, & caput, & alias partes quæ in se congerunt excrementa sese exonerare: hoc dum fit, si febris non adest, parotides & excrementa pulmonum, minus mala sunt, contra, si febris adest. Nam pejora reddit omnia excrementa febris. Sed est alius locus uberior, obscurior tamen ob dictionis Græcæ obscuritatem, & lacunam quæ temporum injuria contigit. Arguit auctorem libri prorrh. quod signa parotidon ita confuse pertractarit, nam & surditatem, & jactationes, fastidiaque in febribus eruptionis parotidon dant indicia, præsertim si carotica sit affectio. At Gal. contra hæc signa, nempe surditatem, jactationem summam, cervicis & capitis gravitatem, & alia id genus non minus signa esse desipientiæ & phrenitidis, quam parotidon esse contendit, sed hunc diorismum affert: In biliosis quidem humoribus idque ab initio morbi hæc desipientiæ signa erunt potius, in crudis crassisque humoribus morbo procedente, & magis ubi occupasse parotidon generatio apparuerit, ipsarum parotidon signa erunt. Hoc nempe universale caput est in parotidibus, si non amplius lateat quod invasit, ita ut æger impetum infectantium humorum caput petere sentiat. Locus meo judicio male translatus est, & obscuritas summa est in dictione περιεστηκὸς, quam bis hoc in loco usurpavit. Nam quum dicit, καὶ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεστηκυῖα ἡ τῶν παρωτίδων γένεσις, ita vertit Interpres, ubi occupasse parotidon generatio apparuerit. Nos γένεσιν περιεστηκυῖαν dicimus: apparentia quædam signa tumorum pone aures. Et quum dicit Interpres, universale caput in parotidibus est, si non amplius lateat quod invasit. Lacuna est ita restituenda, εἰ μὴ λανθάνῃ τὸ περιεστηκός: male vertitur, si non lateat quod invasit, melius, si non latuerit, id quod aggreditur ac præoccupat, supple, locum pone aures, ut τὸ περιεστηκὸς fere idem sit ac γένεσις περιεστηκυῖα, idest, generatio parotidon sese repræsentet ac sistat, ut & tumor aliquis & dolor oboriatur circa locum quem occupare solent parotides. Et male etiam Interpres vertit aliam periodon, ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλούντων χυμῶν εἰς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον ἔχει: ut æger impetum humorum caput petere sentiat, melius, utpote quum æger impetum humorum infectantium habet ad locum qui circum caput est. Aliud est dicere τὴν κεφαλὴν, aliud τὴν περὶ κεφαλὴν τόπον: hæc periodus monstrat vim τῶν περιεστηκότος quod aggressionem & partis juxta caput obsidionem significat, interpres male prætermisit. Ac difficile est de parotidon materia statuere. Ac fortassis earum materia generatione calida est, & morbi biliosi vera materies, sed ob mutationem loci & naturam suscipientis loci refrigescit, vel materia initio

Com. ad part. 66. sect. 3. lib. 1. prorrh.

morbi

morbi calidior, progreſſu incraſſatur, nec enim parotides aut abſceſſus apparent, niſi affecto progreſſoque morbo, una tamen exceptio eſt. Nam in laborioſa febre fere initio argumenta abſceſſus apparent, & illius febris proprium eſt, ut cito abſceſſus fiat, nec longius tempus expectetur, ut in aliis febribus. Gal. ut redeam, Sudoris materia a calido loco eſt, & ſæpe calida, ſtatim frigida ſentitur: dum bilis aut alius humor cum ſanguine confunditur, & vi caloris partis mittentis, & incendio recipientis ad cerebrum fertur, ibi moram trahens cogitur ac congelatur. Dum in propinquas frigidas rejicitur, refrigeratur magis & hinc ſuppurati difficultas, in continuis febribus poſt vigilias quas acer calidusque humor committit, cataleptica & carotica contingunt, & alteratione cerebri, & vi opprimentis humoris & attracti, & elati, & in cerebro coacti & refrigerati: declarat curatio. Nam evacuationibus & alvi profluvio morbi moleſtiis liberantur, niſi ſola alteratio aut alienatio in cauſa ſit. Ergo ſi bilioſi morbi parotidas cient, non initio, non quum bilis fervet, ſed promoto morbo, & cerebro malis exhalationibus repleto, ut bilis quodammodo temperetur, cur non idem humor materiam hypoſtaſi ſuggeret, bilis enim ita φλεγματοῦται: errat qui id non credit. Patet quod alias natura ſolo putredinis repreſſu contenta eſt, alias requirit excluſionem materiei a calore evictæ. Id indicant abſceſſus morbos ſolventes, & copioſæ urinæ ab abſceſſu liberantes: hinc Hippocrates abſceſſus qui non ſolvunt ad primas criſes, longitudinem morbi ſignant. Græce ἀποςήματα μὴ λυόμενα, vox λυόμενα ab aliis active redditur, ab aliis paſſive ut dicant, abſceſſus qui non ſolvuntur. At quis ſenſus eſt? melius active, qui abſceſſus non ſolvunt ſuppl. morbum protrahunt. Ni velis ex Hippocrate paſſive explicare, quibus ad aures abſceſſus non ſuppurantur, αὐτέων ἀπαλλασσομένων fit relapſus, ideſt, niſi ſuo modo ſolvantur & evaneſcant, ſic λυομένων καὶ ἀπαλλασσομένων affine quid habent. Sed hæc alias.

Com. 7. Aph. 74. l. 4.

Lib. de judicat.

Secundum argumentum eſt, febris materia in ſtatu morbi non excernitur purulenta aut alba, ſed flava atque bilioſa: Ergo ſi qua hypoſtaſis, non eſt pars materiæ quæ putruerat: materia antecedens febrium ardentium non eſt humor omnino bilioſus, ſed crudus mittens exhalationem febrem accendentem. Idem humor ſubiens venas poteſt exalbeſcere non exacta albedine quæ in alio humore requiritur: Nam ſunt diverſæ hypoſtaſes: & licet alboris meminit Hippocrates, non excludit flavitiem quamdam pro natura humoris morbifici modo adſit lævor & æqualitas. In bilioſa pleuritide ſputa flava ſunt, cocta tamen & æqualia ſunt. Et licet ſputi craſſamentum purulentum album ſit, minima bilis affuſione fit auruginoſum. Bilioſo profluvio morbi bilioſi ſolvuntur, tamen non excluditur urinarum craſſarum & coctarum commoditas, immo aliquando morbum ſolvunt. Et Hippocrates de Cauſis loquens alios ab ichoribus repetit, alios a pituita ſalſa & putri; uno modo non ſolvuntur morbi bilioſi quum diſpar ſit materies: Etſi uniuſmodi foret materies, cur medicamenta cholag. & phlegmagoga ſimul damus? Ergo ἑτερογενές τι ſpectamus. Tenuior quidem pars bilis aut ſerum febrem accendit, & tunc hypoſta-

postasin vix expectamus, quamquam potest & esse: si hæmorrhagia morbus biliosus solvitur, sudore, alvi fluore, parotide, & uno eodemque tempore, cur ad hypostasin materiam non suggeret?

Tertia ratio hæc est cujus fundamentum jam convellisse nos existimamus. Si materia in statu excidit non autem initio, ergo crassior in statu foret; at hoc falsum: Nam initio confusa est urina, in statu acutarum tenuior. Hac ratione se conficere posse putat Fernelius hypostasin non esse partem materiei morbum committentis. Nam oporteret urinas esse crassiores morbo tendente ad crisin: Contra initio morbi confusæ sunt & crassæ, attenuantur autem declinante morbo. Eadem ratio contra Fernelium etiam faceret, qui asserit victo calore contra naturam alimentum tunc bene coqui: ejus rei argumentum est hypostasis. Statuit enim ejus materiam alimenti quod assumitur, reliquias, ut in sanis. Si ergo morbo declinante calor naturalis vincens jam alimentum conficit, cujus notam exhibent contenta in urina, cur non in statu morbi crassior etiamnum est urina? At longe fallitur Fernelius, qui in principiis febrium continuarum quasdam crassas urinas intuitus, & quæ inclinante morbo eam deposuerint crassitiem, inde colligit necessarium esse, ut sub finem morbi fluant urinæ crassiores, siquidem materiei pars concocta cum urina effluit. Hæc enim dum hypostaseos materia fit, crassitiem aliquam in urinam inducet. At nulla est ista comparatio de tenuitate urinarum sub finem febris & earum crassitie initio. Distinximus enim ante istam crassitiem, & tenuitatem: Nam aliquando grumosæ sunt, & jumentorum similes urinæ, & quod subsidet non proprie est hypostasis, sed cruditas tantum quædam, quod agnovit etiam Fernelius, dum dicit id omne hypostasin proprie non dici quod urinæ fundum petit: unde de Sileno 1. epid. die decimo minxit subcrassum & multum quod in matella subsidebat, die sequenti interiit. Id non erat proprie sedimentum. Primum illa propositio generalis falsa est quum dicit in statu tenuiores, in principio morborum crassiores esse urinas: nam est ubi tenuissimæ sunt urinæ initio morbi, & sensim incrassantur, & hic vere vis caloris, & coctionis elucet: Est ubi crassæ sunt, turbatæ & confusæ, & tunc cruditatis nota est, & prout ad tenuitatem proceditur, ad coctionem procedi dicitur. Est ubi alternatim urinæ sunt tenues, & crassæ, & proprie urine distantes dicuntur ab Hippocrate, ut ante diximus. Tametsi λεπτὸν ἔρον in genere vituperare videatur, tamen est ubi λεπτότης signum est cruditatis est ubi signum est facultatis secretricis vegetæ, & coctionis apparentis. Sed id diversa ratione: & tametsi jam ante de his dixerimus, tamen quia in hoc maxime disputationis vertitur cardo, repetere non erit alienum. Hippocrates in Epid. de Clazomenio quum cruditatis morbi, & propterea ejus longitudinis maxima argumenta proposuisset, inter cetera tenuitatis urinarum meminit. Deinde ubi spem salutis & solutionis morbi posuit, ita scripsit: Die decimo sexto minxit paullo crassius. Sic crassities significationem affert coctionis: & huc maxime pertinent quæ in Comm. Galen. scripsit, quæ superius adscripsimus, Et in aliis locis quum Epicratis uxorem morbo diuturno

Gal. Com. ad histor. de Gleon.

Hist. 10. sect. 3. lib. 1 Epid.

turno occupatam proponit, addit, undecimo minxit melius colorata, quæ multum habebant ſedimenti, commodius habuit. Gal. in hoc morbo humores fuiſſe ἑτερογενεῖς, docet nimirum bilioſos & crudos. Crudorum ſuccorum nomine pituita, aut quid ſimile audiendum eſt. Nam, aliquis dicat, & bilis cruda eſſe poteſt. Sic ſupervacuum eſt dicere humores bilioſos, & crudos ſuccos: & quoniam bilioſus humor erat & crudus ſuccus, bilioſus acutiem febris afferebat, ſed crudus morbum aluit & protraxit. Hinc colligere eſt craſſitiem urinæ in Epicratis uxore undecimo die apparentem coctionis notam fuiſſe, non quidem alimenti, ſed humoris morbifici, ut etiam paullo poſt dicemus. Huc pertinet Cleonactidis hiſtoria: hunc vehemens febris detinebat, deinde erratica fuit, non abhorrebat a cibo, non inſomnis erat, non ſitibundus. Quæ omnia crudum fuiſſe ſuccum morbi auctorem ſignificant. Nam bilioſi humoris proprium eſt ſitibundos reddere, inſomnes & cibos averſantes. Urinæ tenues fere perpetuo fuerunt, ſed boni coloris. Die 40. ſubrubrum ſedimentum fuit, & levius habuit. Numquid lenitas morbi ex eo fuit, quod ſedimentum hoc jam apparere inciperet? Sedimentum hoc cujus rei pars fuit, an alimenti, an humoris morbifici? Alimenti, dicet Fernelius. Nam eadem eſt materia & ratio hypoſtaſeos in ſanis, & ægris. In ſanis autem, pars eſt alimenti ſubterfugientis coctionem. Declarat abſtinentia: nam ſi quis urinas profundat cum hypoſtaſi multa, & a cibo abſtineat, aut reliqua tantum erit nebula, aut nil erit. At alimentum non faciet iſtam rubram hypoſtaſin. Deponit enim ruborem prout ad coctionem & ſolutionem morbi proceditur unde ſcribit Hippocrates, Cleonactidem die 60. reddidiſſe urinas cum hypoſtaſi alba, lævi & æquali, quum ad diem 40. alioqui ſubrubra fuiſſet, quod eſt diuturnitatis morbi ſignum. Et Gal. in Comm. ſcribit, ſi ut urinæ perpetuo boni coloris erant, mediocre habuiſſent ſedimentum, non ita eſſet morbus protractus, ſed fortaſſis die 40. fuiſſet judicatus. Immo ſi nebulam bonam habuiſset, ocyus morbus depulſus fuiſſet. At quia urinæ ſemper tenues erant, multum ſpatii requirebant concoctioni. Et a die 40. varie affecta fuit urina, ut interdum ſedimentum haberet, interdum non, hoc errantibus febribus proprium eſt, nam ab humorum diverſitate concitantur, ſic urinæ cruditas & concoctio alternantes, aliquos indicabant coqui, alios permanere crudos. Et quia ſexageſimo reddidit urinam cum ſedimento albo, lævi & æquali, omnia ſunt remiſſiora conſecuta, unde poſtea ſubjecit Hippocrates die 80. urinæ ſedimentum multum læve habuerunt, prorſus judicatus eſt: In Græco legitur, die octogeſimo hypoſtaſis, rubra, lævis. Et eadem verba in Com. Gal. repetit, ſed certum eſt vocem ἐρυθρὸν αὐτὶ τοῦ λευκοῦ in contextum irrepſiſse. Alioqui non ſingula quadrarent: eo in commentario multa ſcripta ſunt, quæ huc valde pertinebunt, ut ex iis tandem liceat colligere tria, quæ tandem propoſitum argumentum concludent. Primum eſt quod craſſities ſimplex urinarum non dicitur omnino ſignum, aut cruditatis, aut coctionis. Craſſities cum inæqualitate ſubſtantiæ eſt argumentum, & tumultus qui fit in corpore, & copiæ humorum & cruditatis eorumdem. Talis excretio crudorum humorum bonum

Hiſt. 5. ſect. 3 lib. 1. Epid.

Galen. putat aliud eſſe humorem aliquem eſſe bilioſum, & crudum.

Hiſt 6. ſect. 3. lib. 1. Epid.

Hoc argumentum plane convincit Fernelium.

est signum aliquando κατά τι ut loquuntur, non absolute. Quia enim in collectione ipsa humor peccabat, si qua inde utilitas consequatur, excretio bona est: quamquam causa semper mala. Et statim initio morbi non ita bona est, quia nil salutariter potest excerni. Sic excretiones sanguinis & atræbilis initio morborum, & ut signum, & ut causæ malæ sunt morbo ad crisin eunte ut signum bonæ esse possunt. Et Sileno non profuit crassum, & multum minxisse decimo die, quum undecimo interierit: siquidem hypostasis referebat speciem farinæ crassioris, quod aut colliquationem magnam carnium, aut æstum magnum sanguinem adurentem significat. Propterea alias mortem portendit, alias longitudinem morbi. Quamquam hoc difficultate non caret. Porro tales excretiones symptomaticæ eveniunt splenicis, maxime quibus corpus lienis putret. Secundum est de intermissione sedimenti. Si in longo morbo mox apparet sedimentum, & mox deficit, arguit id varietatem humorum, quorum quidam coquuntur, alii crudi manent. Hic hypostasis non est alio referenda quam ad causam morbificam, sive causa conjuncta sit, sive antecedens. Alioqui commentitium id totum foret, quod de hypostasi diceretur: Si enim diximus, signum coctionis esse hypostasin, & ad tempus criseos apparere, ridiculum foret dicere homonymiam in hoc verbo contineri, & dicere signum esse coctionis alimenti, non morbi: Quod si morbi dicatur, consequens est, ut sit de materia morbifica. Maxime vero id in longis morbis apparet, in quibus cruditas est summa & obstructio. Nam licet æger insigniter febricitarit per septem aut undecim dies & aut sudore, aut alio modo febris concesserit victo ac superato humore acuti morbi auctore, tamen si putredo & calor febrilis attigerit crudos alios succos, & empyreuma novum morbum parit: unde sæpe ad quatuor menses morbus producitur. Hoc facit contumax obstructio, putredo, cruditas, immo & diathesis ipsa: nam & Gal. diathesin causam præcipuam statuit repetitionis morborum, & symptomatum recursus. Immo si omnem humorem morbi causam sustuleris, nondum satis profecisse videare. Quod in prorrhetico ita Galenus explicat: ac demum ista est cruda materia, quæ empyreuma impresionemque febrilem concepit quæ morbum producit, & cujus coctio solutionis causa sola est, eaque demum facit hypostasin: quis enim dubitat quominus per morbos longos plus cibi capitur, & bene cocti notas urinæ exhibent? & tamen morbus urget. Quod non satis est coqui alimentum, sed & materiam morbificam. In febribus tertianis & quartanis urinæ apparent cum hypostasi die intermisionis, tamen non cessant: si multum hypostaseos excernatur, & diu morbus brevior fit. Ergo hypostasis salutis prænuntia aut effectrix est pars humoris morbifici: Hic dubitatur de sedimento referente farinam crasiorem, quod aut significat liquationem partium carnosarum, aut æstum sanguinem urentem. In Aphorism. hæc urina morbi longi index est, hunc tamen Apho. rejicit Gal. & merito. Ratione causæ ad mortem apparet. Æstus enim colliquefaciens est letalis, si vires satis sunt, mors vitatur, sed diuturnitas morbi indica-

Lib. 1. Ep. ad hist. de Sileno, vide etiam hist. ad Cleon. 2. prorrh. Et Com. ad Ap. 31. l. 7.

Et illud est quod ante annotavimus in hist. uxoris Epecratis aliud esse morbum committi a bilioso humore, aliud a crudo succo.

Ad Ap. 63. lib. 4.

indicatur. Ægritudo (ait Gal.) in qua tales urinæ apparent, producitur, quia dispositio multam requirit coctionem. At, quæ dispositio? Est enim potius intemperies, quam humorum copia. Calor est colliquans & morbus acutus est, aut sanguinem adurens, & longus fit. Illo calore represso morbus cessare debere videtur. Et hypostasis ea pars est materiæ morbificæ, sanguis ustus est coctionem non requirens, & eo cessante calore, cessat urina κριμνώδης.

Ceterum non valet ratio Fernelii quod eadem materia sedimenti sit in sanis & ægris, nisi dicat in sanis succum esse crudum facientem hypostasin, dum coctus est, in ægris succum etiam esse crudum, eamdem ergo esse materiam. Hic autem est homonymia ludere. In utrisque certe succus est crudus, sed in sanis hypostasis est quid deciduum de materia alimenti, & benigna: in ægris de vetere alimento, cujus pars quum casu, aut prava dispositione vitium concepit, morbum facit. Nemo tam bene nutritur, quin superflua remaneant, quæ a natura reguntur, & sunt pro pabulo in inediis. Tamen in male dispositis ipsum alimentum corrumpitur, & facile fit materia morbifica. In aliis nonnisi cum tempore id vitii concipit obstruendo & colorem malum concipiendo per putredinem: hinc febres. Sic est succus quidem crudus quem olim natura regebat. At quum aliam inducit qualitatem, alimentarius esse desiit, & morbificus est. Tertium esse potest de urinis in febribus intermittentibus. Hujus rei explicatio quum multum huc pertineat, de ea videretur agendum pluribus, tamen hac tractatione supersedendum puto. Partim enim ex superioribus de iis constare potest, partim satisfactum esse puto a quodam neoterico qui peculiari tractatu de urinarum hypostasi commentus est. Et admirabile illud quod in iis intermittentibus febribus aliquando laudabilis hypostasis appareat, aliquando desit. Alias enim statuimus hypostasin in iis morbis apparere ob coctionem alimenti simpliciter, aliquando ob partem materiæ committentis hanc aut illam accessionem. Mitificatur enim pars ea materiæ quæ particularem accessionem facit: & præsentia hypostaseos est particulare & singulare signum coctionis particularis unius humoris qui istam accessionem peperit: singuli enim paroxysmi suam habent cruditatem, & suam coctionem. Declarat initium paroxysmi quo tempore aquea urina redditur. Et prout ad declinationem proceditur, ita singularis ad coctionem fit processus: & sub finem accessionis sedimentum aut laudabile enæorema apparet. Est enim veluti quid decisum ab ea materia quæ multa cunctans in hypochondriis morbum fovet. Ita enim sensim putredo vincitur, sensim obstructio tollitur, & materia coquitur. Et eam particulam materiæ quæ singularem paroxysmum commisit natura in venis versat, coquit, alterat & evincit. Hujus victoriæ signa in urinis elucent: Sic in iis febribus materia conjuncta morbi, materia antecedens spectatur. Et ex earum inspectione ad contemplationem continuarum febrium & longorum morborum pervenire licet. Extat denique Galeni exemplum de fimo, cujus pars putret, altera imputris manet, ita tamen ut prioris materiæ, quæ discussa jam est, empyreuma

maneat, ſatis docet quomodo pars humoris acceſſionem faciebat, deinde alia pars factura ſit.

Extremum illud eſt quo Fernelius ſuam tutatur ſententiam: cui vulnus ſalutare eſt, ait, pus laudabile eſt. Si febris ſupervenit etiam primaria; pus pervertit, vulnuſque ſiccat: Tunc enim calor naturalis laborat, nec probe coctioni incumbit.

Præterea in febribus longis calor oppreſſus cibos non coquit, & nullum ideo in urinis coctionis ſignum exhibet. Ex his conficit ſolam affectionem caloris naturalis a calore contra naturam cauſam eſſe cur hypoſtaſis in urina non ſit, tamquam coctionis ſignum. Contra quum vincit calor naturalis eam adeſſe, unde ſi in vigore morborum hypoſtaſis adeſt, id arguit naturam ſuperiorem jam aggredi coctionem non humoris morbifici, ſed alimenti, & ita prima ſua munia obire. Coctio enim morbi dicta eſt prius putredinis tantum repreſſio quædam. Ac primum falſum eſt pus corrumpi & depravari febre ſuperveniente. Quoties enim febris adeſt & eſſentialis, & ſymptomatica, quum tamen pus laudabile ſit? Si hoc verum eſſet in nulla pleuritide, in nullo abſceſſu conjuncto cum febre, aut in vulnere pus eſſet laudabile. Hoc autem a ratione alienum eſt: quum phlegmone adeſt & dolor, & tenſio ſumma, numquid febris adeſt? immo in parte verus febris focus eſt: & tamen non raro laude dignum eſt pus. Fateor quidem febrem poſſe pervertere vulneris materiam, ne in *Comm. ad par.25.l.1. prognoſt.* pus convertatur laudabile. At id alia longe ratione fit: ſi enim facultas nutriens infirma fuerit, ſi calor ſqualidus & plane febrilis ſiccum omnino redditur vulnus: at id omnino per ſe non facit febris. Pro pure adeſt ſanies aut ſiccitas abſoluta. (Hæc autem non conſideratur ex defectu excrementorum, ſed humidi naturalis) quod cauſam præter naturam omnino dominari ſignificat. Id quoque juvat prava partis diſpoſitio, unde *Part.25. l.1.progn.* σφακελισμοῦ metus adeſſe ſolet. Utrumque Hippoc. hoc Aphor. comprehendit: ulcus ſive antea exſtitit, ſive morbo ſupervenerit, cujuſmodi ſit, accurate perdiſcendum eſt. Nam ſi ægro ſit moriundum, ante mortem lividum ſiccumque erit. Et ex hoc loco forte Fernelius ſuam rationem deſumſit. Ait Hippocrates non vult febrem, cui ulcus ſupervenit, aut in qua ſimul exſiſtit, cauſam eſſe livoris & ſiccitatis, ſed hoc vult, ſi moriturus eſt æger, livor & ſiccitas adeſt, ut ex his præſagiendi de proxima morte occaſionem ſumas: Livor enim adeſt ob ſanguinis qualitatem peſſimam, aut ſucci alibilis depravationem. At ſiccitas non vacuitate excrementorum metienda eſt, ſed ob alimenti inopiam adeſt: Id ipſum affert partis imbecillitas, & caloris nativi paupertas. Calor enim contra naturam nativum ſuperavit: Talis porro ſiccitas tabes quædam eſt partis. Itaque Hippocrates non dixit, ſi ulcus ſiccum ſit, æger moritur: ſed, ſi æger moriturus eſt (quod ex aliis quoque ſignis colligi poteſt) ante mortem tale fiet ulcus. Præſagiet enim ante mortem, ſi ea advenire debeat, ſiccatum iri ulcus, & colorem lividum, aut deteriorem habitudinem. Et ut tandem rem finiamus, diximus ante verum pus a calore naturali intendi. Si febrilis calor dominetur, quis dubitat, quominus om-

nia

nia in corpore non legitime administrentur? Omnis enim coctio & mitificatio caloris nativi opus est: itaque nil facit Fernel. dum affert exemplum de ulcere, cujus curationem & legitimum suppuratum impedit febris. Quod verum, si febris superior sit, & æger dicatur ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔχεσθαι, non ἔχειν τὸν πυρετὸν, ut Hippocratis more loquar: Immo in omni phlegmone, si dominetur calor contra naturam, puris generatio pervertitur. Calor est naturalis, qui & materiam morbificam coquit, & qui alimentum. Et absurdum est omnino quod putat Fernelius præsente febre nullam coctionem in corpore fieri, nullumque humoris morbifici πεπασμόν: Unde credit, tunc quum hypostasis apparet naturam adoriri cibum & eum coquere: Quem quum omnino non conficiat ob vim morbi & caloris contra naturam varias impressiones, saltem sui conatus notas in laudabili hypostasi edit: sic hypostasis de reliquiis alimenti tantum erit, ut ridiculum omnino sit quod Hippocrates toties celebrat; Coctiones maturitatem judicii significant. Nulla enim humoris morbifici coctio est, sed tantum repressio putredinis. Et sic sola alteratione opus est, & nil noceret in febre putrida, & omni alia aquam omni tempore haurire: Nam refrigerat, alterat, calorem contra naturam vincit: hoc autem facere, est morbum coquere, mitificare & solvere. At aliter res habet: nam aquæ copiosioris potus ante humoris πεπασμὸν materiam crudiorem reddit. Debuit itaque Fernelius hæc potius animadvertere, quam ita contradicendi studio laborans, veterum scripta labefactare. Quod autem addit per febres languidum oppressumque calorem cibos secundum naturam conficere nequeuntem, coctionis signa in urinis non edere, id eodem quoque pertinet. Nec enim absunt coctionis signa in urinis, hypostasis non abest, quod cibum non conficiat, sed quod humor morbificus calorem ita obruat copia sua, ut nonnisi cum tempore superior evadat: hoc argumento est quod vincente calore & materiam mitificante, urinæ quæ diu aqueæ manserunt, incrassescant, & multam materiam contineant, quæ pars est humoris morbifici necessario. Ita enim morbis liberantur ægri; & quod valde notandum, admirabilis est progessus naturæ in urinis fundendis: nam in plerisque morbis per duodecim dies urinæ tenuissimæ funduntur, deinde crassissimæ cum hypostasi inæquali, turbida, ut non tam hypostaseos quam fæcis cujusdam nomen mereatur. Deinde prout ad sanitatem proceditur, attenuantur urinæ, & id quod solitum erat apparere in fundo divulsum, crassum, inæquale, rubicundum, notas veræ hypostaseos recipit. Quod arguit eamdem omnino esse materiam quæ olim crassam illam molem in fundo matulæ committebat, & quæ nunc hypostasin facit. Sed varia actio caloris naturalis, & ejus victoria aut oppressio hanc diversitatem attulit.

Restat ut eodem quoque modo cujusdam neoterici rationes de hypostasi convellamus. In eamdem fere cum Fernelio descendit opinionem, & tamen quoniam aliis sese fulcit rationibus, novum quoque diluendi modum quæremus. Aptissime (ait) hypostasis puri comparatur, non quod

illa puris modo computruerit in venis, aut aliquid purulenti habeat, sed quod perinde atque pus alteretur, iisdemque notetur qualitatibus. Male quidam qui partem sanguinis quæ per febres putruit secretam, & cum urinis depulsam hypostasin esse definiunt: si ita est hypostasis, non modo putredinis particeps est, sed revera pus est, quum tamen sola putredine pus ab hypostasi differat opinione Galeni in prognosticis. Quod si in febribus verum est, quid de sanorum hypostasi dicetur, in quorum corpore nulla omnino putredo, sic bona hypostasis nec pus est, nec aliquid habet purulenti. Hæc ex diametro pugnant cum veterum opinione: horum maxima pars fere discussa est & convulsa disputatione superiore. Si ideo hypostasis cum pure analogiam habeat, quod alteretur, & notas qualitatesque puris habeat, numquid & semen & lac idem sortientur? Ergo non debuit Gal. tam acute istam analogiam inter pus & sedimentum celebrare, quum eadem sit inter pus & lac & semen, sic necessario statuenda est eadem materia puris & sedimenti, nempe morbifica causa. Sed quæ differentiæ adsunt, hæ ex eo sunt quod materia abscessuum egressa sit venas, & non ita a natura regatur, at materia febrium magis a natura regitur, & venis concluditur. Sic numero non eadem est materia. Quod objicit de parte sanguinis quæ putrescit quam hypostasin negat posse esse; errat longe. Diximus ante per putredinem alterari sanguinem, & alienam quamdam materiam confundi cum sanguine, immo & ichorosum fieri sanguinem: Quod si verum est, quid impedit quominus e venis effluat aliquid albicans, læve & æquale præsertim quum victrix est natura? Nam & in febribus putridis sanguis sæpe demitur pulti simillimus. Cur is coctus & elaboratus non faciet hypostasin laudabilem? sed ita sane, jubeamus valere sanguinem, crudus succus qui putrescit in febribus cur non hypostasin faciet? Si in mesenterio putrescit, & non subit vasa, idem plane efficiet quod materia abscessus, nam in pus verum convertetur, & fœtidum quid habebit. Unde observati sunt quidam post morbum longum, dejectiones habere plane purulentas. Hoc autem a mesenterio erat, in quo succus crudus putruerat, & in pus legitimum conversus fuerat. Sed in venis licet idem succus crudus fuerit & qui putruerit, non in omnibus tamen est similis abscessuum puri: credo enim materiam abscessuum quæ putrescit & pus fit, insigniores notas putredinis habere. Natura quoad potest, quia in corpore interno, idest, vasis majoribus, & visceribus validior est, impedit quominus ad tantam putredinem materia intus deveniat, ad quam extra corpus pervenire solet. Immo observatus est sanguis e brachio detractus fœtens, quoniam nimium dilata erat phlebotomia, & magna erat putredo in venis. Præterea in morbis, diebus criticis sudores maxima ex parte proliciuntur adeo graveolentes ut nemo sustinere possit. Quod si sudor non eliciatur, & id quod ita graveolet cum massa sanguinis confundatur, quid impediet, quominus & urinæ graveoleant, & earum hypostasis? Id enim fieri potest, & aliquando observatur: Sic solvitur quæstio & dubitatio eorum, qui mordicus

cus

cus tuentur nullam esse analogiam inter pus & sedimentum, præsertim in materia, quod pus fœteat, hypostasis non fœteat. At etiam pus fœtens pessimum est, unde Hippocrates requirit, ut quam minime fœteat. Ac si velit nullum fœtorem adesse debere, ut laudabile pus dicatur. Et tamen quia putredo insignior fuit, & caloris contra naturam major vis paruerit, quam in materia hypostaseos, ideo reliquus est fœtor in pure, nullus, aut subobscurus in hypostasi. Non propterea tamen colligas diversam esse materiam puris & hypostaseos in ægris. Puris generatio coctio est & putrefactio quædam, at sedimenti generatio est potius coctio & alteratio, non ita putrefactio. Et tamen hypostasis purulentum est quid, sed idea diversum a vero abscessuum pure. Hoc etiam addemus, a pure non abest fœtor, ab hypostasi abest, idque a fine. Nam initio generationis puris, & putredo remanet, & omnino non victa est in fine ipsius generationis, contra in hypostasi evenit. Nam ad finem amittit omnem putredinem: Causa hujus rei est vis ea caloris nativi, quæ major est in vasis & visceribus quam extra vasa, & in partibus extimis. Unde quum major est putredo & acrimonia, natura pellit foras. Id abscessuum & affectuum cutaceorum proventus indicat. Intus vero omnia melius administrantur, nec tam insolenter sese materiæ putredo jactare solet, in partibus extimis calor contra naturam coercetur in suo subjecto, at in corpore interno expanditur, nec ita coercetur. Sic a pure vix depellitur, ab hypostasi facile. Accedit quod liquor ipsius urinæ quodammodo diluit materiam, & si quis fœtor non ita percipitur, ac si conglomerata coactaque & sola hypostaseos materia excerneretur. Et ea hypostasis quæ declinante morbo apparet eamdem numero habet materiam quam & illud crassamentum quod vigente morbo confusum, divulsum, inæquale ac variegatum cum urinis effunditur. Et quod objicit adversarius locum Galeni de pure & hypostasi, quid hæc sola putredine differat, illud bifariam solvi potest. Illo loco Galenus maxime agit de eo sedimento quod ab humore crudo est subterfugiente coctionem, & id maxime in sanis audiendum: Non enim omnia uno in loco exponere voluit Gal. quamquam ut occurreret multis difficultatibus quæ hinc oriuntur, debuerat plenius totam rem definire. Aut dicemus putredinis materiam hypostaseos esse participem, sed eam in fine evictam plane & caloris contra naturam vim omnino esse fractam. At in pure vero etiamnum caloris illius pravi vestigia impressa manent: & quid de sanorum, in quibus nulla putredo est, hypostasi objicit, illud ridiculum: quod ut intelligatur tenenda sunt ea quæ ante diximus de sedimenti materiæ diversitate in sanis & in ægris. Ac mirum est quo modo laborantium contradicendi studio animus ita transversus agatur, ut in ignorantiæ latebras sæpe incurrat.

Ac tandem ut commentandi finem faciamus, licet aliquot objectiones a nobis in Galenum productas diluamus. Ex quibus jam quædam debilitatæ sunt, aliæ adhuc integræ manent. Hæ nisi dissolvantur, pro adversariis contra Galenum pugnabunt.

Ac primum illud adduximus hypostasin ex opinione Gal. causæ præter naturam non esse participem : hoc si verum est, cur analogia hæc puris & hypostaseos statuitur non modo penes notas illas conspicuas, sed penes substantiam ipsam : hoc autem paullo ante abunde explicatum putamus. Secundum est de sudoribus : si ita graveolent, cur altera pars materiæ quæ in hypostasin cedit, & quæ putruit, non graveolet? immo materia quæ abscessum & præsertim phlegmonem parit, ex se laudabilis est, ut sanguis, sed a suo loco mota causæ præter naturam particeps est, contra materia febrium maligna est aliquando, quomodo itaque hypostasin expertem fœtoris committit, quum pus ipsum laudabile fœteat? sed hæc quoque ratio abunde confutata est. Tertium est illud quod & Galenus adversus Erasistratum contorquet : illum reprehendit quod crederet sedimentum in febricitantium lotiis non succum crudum esse sed pus : Contra vero, ait Gal. succum crudum esse, atque in eam rem adducit exemplum eorum qui se implent cibis & otio torpent. Nam corpulentas urinas habent, & hypostasin multam : id autem non est pus, licet ejus notas referat, sed succus crudus. Sic Galenus ipse videtur innuere illud ipsum quod in febricitantium urinis apparet esse partem succi crudi, & eamdem esse materiam in sanis & in ægris. Alioqui male Erasistratum reprehendit : at non ideo reprehendit Erasistratum, quod non existimet hypostaseos materiam partem esse humoris morbifici, sed quoniam absolute pronuntiavit pus esse. At succus crudus est sæpe qui mitificatus characterem veri puris recipit : & tamen pars est humoris morbum committentis : etsi omnino materia conjuncta non est, saltem est antecedens, & quæ morbum fovet quum calorem contra naturam recepit. Sic enim tunc dicitur causæ præter naturam particeps. Nam quum pars materiæ discussa est in paroxysmis, altera pars incipit putrere. Et licet humor sit crudus initio concepto calore præter naturam putris dicitur, & errat Fernelius qui omnino credit materiam morbi hypostasin non committere, & omnino hypostasin esse de alimento quod capit æger. Ut tunc quum apparet fit signum vincentis naturæ & causæ contra naturam jugum excutientis. Quum autem dicitur eadem esse in sanis & in ægris hypostaseos materia, illud homonymum est. Nec enim eadem dicitur materia quod alimenti quod capitur sit veluti reliquum quid, sed quod pars sit crudi succi. At in sanis majorem habet latitudinem, in ægris non tam late patet. Nam in sanis si quid peccatur, sedimentum esse debet quoniam cruditas est aliqua quæ coctionem effugit : in ægris omnis fere succus crudus qui in mesenterio & partibus vicinis latet morbi apta materia esse creditur : unde nisi statim occurreris, & si siveris calorem contra naturam in corpus agere, morbus producitur, quia omnis crudus succus corporis tentatur a causa contra naturam. Si paucus humor paratus est, is postquam impetum fecit, reprimitur, repressus morbum finit. Et propterea aliud esse diximus considerare hypostasin in acutis & biliosis morbis, aliud in chronicis. Nam in chronicis non est una simplex materia vincenda, sed multiplex : Immo alimentum quod capitur causam morbificam

sæpe

ſæpe auget. Immo hoc obſervatur in morbis febrilem calorem per corpus univerſum fuſum novos in aliis partibus tumultus excitare: unde idem æger quum initio de febre quereretur tantum, ſucceſſu temporis pondus in thorace ſentit, & in capite ingentem dolorem: hinc catarrhi occaſio, & expectorandi magna neceſſitas: ac ſi partes omnes, vi febris tentatæ & afflictæ aut vetere excremento ſeſe exonerare velint, aut illud depellere quod diuturnitate morbi contractum eſt, utrumque morbum forte congenerem faceret. Hinc morborum ſucceſſionis occaſio: & quum morbo abſoluti videntur, in alios ſubinde projiciuntur: Sic licet repreſſa ſit vis morbi, multum ubique excrementum ſcatet vi naturæ ſubigendum, & quod urinarum craſſarum & coctarum diuturnarum profuſiones, in quibus etiamnum impreſſio quædam quæ ſymptomaticæ eſſentialem finiunt. Inde ſedula urinarum obſervatio, ut mirum ſit Hipp. hypoſtaſin Anaxionis pleuritin judicaſſe die viceſimo tamquam futuræ ſalutis 34. indicem, ut mihi perſuadeam febrem eſſentialem finiſſe, cujus nota, & index eſt, non tamen in affectibus thoracicis negligenda, ſed in Anaxione hæc fuit obſervanda. Et ſic ut conciliemus Fernelium cum Galeno revera hypoſtaſis eſt pars aut materiæ morbum actu committentis, aut cujuſdam ſucci crudi qui morbum fovere poteſt. Et tunc quum apparet ſignificat naturam ita vincere, ut non modo alimentum conficiat, ſed & crudum ſuccum aggrediatur: Hujus aggreſſionis ſignum edit hypoſtaſis. Unde tam crebro dicimus alimentum dare non oportere, ut natura crudos & morbificos humores vincat, ut coquat, & nomen πέψεως & πεπασμȣ̃ ridicule & perperam uſurparetur, niſi materia morbifica coqui ac mitificari diceretur. Nec oporteret ſtatuere ullam humorum cruditatem: ſic valde deceptus eſt Fernelius in morbis bilioſis quod cohibitionem putredinis videat ſæpe finem morbo imponere: ideſt, vim morbi retundere: nam innumeri videntur ab acuto morbo liberati ob orgaſmum repreſſum & putredinem cohibitam, aut incendium mitigatum, qui tamen non convaleſcunt, donec decies aut eo plus ducta ſit alvus. Tunc e ſtatu inſalubri in neutrum conjici videntur: nec enim integre ſani, nec ægri creduntur. Porro illud eſt valde notandum quod ante diximus aliquando in ægris humores qualitate peccare, aliquando quantitate, alias malignos eſſe, alias crudos. Maligni haud hypoſtaſi materiam dant, ſed in his ſufficit enæorema. In crudis contra. Et videmus eos qui multis crudis ſuccis abundant, quos natura non regit antequam cadant in morbum cecidere confuſæ ſunt urinæ, ſanguis putris, fœtens ſudor & multus. Si materia in venas refundatur, & renes appetat, hypoſtaſis multa fit, & hac multa excreta ſtatim convaleſcunt. Atque venit mihi nunc in mentem cur ſæpe enæorema ſufficiat. Hæc ratio probabilis videtur præter alias adductas: Materia morbifica non uno modo excluditur: aliquando per alvum ſolum, aliquando per urinas, aliquando per hæmorrhoidas, alias per hæmorrhagias, quod & ante diximus. Sæpe multiplex evacuatio unum & eumdem morbum ſolvit, ſudor, alvi profluvium, hæmorrhagia, menſium irritatio, & id genus alia. Maxime id evenit quum a plenitudine

morbus

morbus est : vel ut ante diximus, potius evacuatio quam qualitatis repressio requiritur. Quod 3. Epid. virgini Larissææ evenit. Multiplex enim evacuatio eam liberavit, idque sexto die. Aliquando ea materia subit venas, & confunditur cum sanguine, præsertim tenuior pars, & tunc in urinis signa apparent. Aliquando hepar non trascendit, nec quicquam in venis perturbat & miscet. Unde in quibusdam febribus etiam magnis sanguis incorruptus manet : in aliis statim putrescit, aut exalbescit, & fibris caret, aut alias qualitates acquirit, in aliis tantum incalescit. Et id forte Fernelio imposuit ut crederet hypostaseos materiam non esse quid desectum de materia morbifica. Sed quoniam, ait Galenus, non ab inflammatione, non a maligna humorum abundantia morbus erat, sed a sola plenitudine. Et ut in morbo variæ partes afficiuntur, ita variæ sunt crises : unde in febribus etiam veris sputa observantur, eaque etiam mala, si facile procedant, bono sunt. Nec pleuritidis, nec peripneumoniæ suspicio est ulla. Id quod plerisque imponit ignorantibus vim naturæ corporis totius singulas partes lustrantis & expurgantis. Inter cetera vero id contra Fernelium facit, quod nisi hypostasis signum ederet coctionis humoris ipsius morbifici, tunc salutares crises non contingerent, quum in urina mediocriter crassa hypostasis alba lævis & æqualis apparet, quæ nativi caloris robur ostendit. Crises enim fiunt natura secernente noxios humores a bonis, eosque ad excretionem præparante, ex Galeni sententia, aut falso Hipp. tuta omnia esse affirmasset, si talis urina cum hypostasi laudabili appareat : asserit enim non modo securitatem; sed & morbi brevitatem sperandam esse, contra vero semper diffidendum quum urina tenuis & alba cernitur & sine hypostasi : deinde vero nisi hypostasis esset quid desectum de materia morbifica puri proportione respondens, humorumque coctionem non indicaret, frustra consilium de exhibendis catharticis caperetur, quum urina laudabilis apparet in colore, consistentia & contentis : concocta enim medicari atque movere oportet non cruda juxta aphorismi veritatem. At neque medicamento locus esse potest & quamdiu urinæ tenues apparent, affectus non solvuntur. Putris in aliis morbis putridis. In illis hypostasis ad pus accedit ob qualitates manifestas : in putridis morbis propius ad pus accedit tum ob qualitates & notas manifestas, tum ob materiam ipsam quæ in se & ratione sui eadem est ac ea quæ abscessum facit. Immo quæ in febre abscessum facit, pars est illius materiei quæ per vasa vagatur. Sed locorum differentia, & caloris agendi modus, & vis partium interiorum idea facit differre pus & hypostasin. Et tamen revera est sæpe pars materiei morbificæ, sive jam ea actu talis sit, sive potestate. Nam nullum corpus integre sanum est quod succo crudo non abundet. Succus autem is crudus aliter sese habet in ægris & in sanis. Et hoc imposuit iis qui de industria, Galenum oppugnare voluerunt. Nam admirabilis est humorum confluxus a mesenterio & aliis partibus in venas, & a venis in renes. Et qui existimant in synocho sanguinem in vitio non esse, non possunt sibi persuadere hypostaseos materiam aliquid esse de materia morbifica. Ac

Sect. 2. part. 26. prog.

jam

jam diuturno nostro desiderio satisfecisse videmur. Quod quum ab animo candido contradicendi studium longe a sese amandante profectum sit, candidiore excipiendum videtur. Ac nos ipsi profitemur multa, in eo præsertim quod est de hypostasi opusculo, asseverasse, multa proposuisse, nullius antiqui scriptoris auctoritate innixos. Multa nostro marte paravimus & effinximus, quæ quum judicis acutioris examen subibunt, facile refellentur ac evertentur. Sed in hoc perplexo negotio, & re minime adhuc intellecta, licet nomen hypostaseos omnibus in ore sit, licuit aliquid experiri, & excogitasse quod doctioribus viam forte ad meliora est patefacturum. Quidquid sit, boni consulant nec ne, nil moror, Reipublicæ consulere mihi animus est.

IN BALLONII

Libros de Arthritide & Calculo adversus FERNELIUM.

I*Nvenit Princeps Medicorum, noxius unde*
Defluat extremos humor in articulos,
Et docuit, qui vesica subsidit in ima
Calculus unde ortum materiamque trahat.
Hæc Coi decreta Senis coluere minores:
Unus sustinuit carpere Fernelius.
Non tulit hoc factum Ballonius, *induit arma,*
Et stetit a magni partibus Hippocratis.
Asclepi pronepos tanto lætare patrono,
Per quem post cineres clara trophæa refers.
At tu sic istos legito, studiose, libellos,
Non sit ut inde tibi calculus, aut prodagra.

H. Valesius.

GU-

GULIELMO CAPELLÆ

φιλοπονωτάτῳ Doctori Medico Parisiensi Clarissimo,

Gul. de BAILLOU *Doctor Medicus Parisiensis S. P. D.*

Osce quatuor libellos, tamquam ingenii mei liberos, non tam perfecto quam abortivo partu editos tibi tuæque fidei relinquo. Abortionis causa fuit officii mei munus quod male studiorum perpetuitati consulit. Minutulos & imperfectos eos perficies, & pollice magis industrio expolies. Illi quidem nobis cęperunt placere, at non mirum: nostri enim sunt. Quisque autem in ea re quam adamat, facile cæcutit. Si aliis displiceant, id forte non vitio eorum qui eos excipient limamque adhibebunt, sed rei ipsius imbecillitati tribuendum est. Nisi forte illos paullo alienior animus a vero seduxerit. Suum cuique judicium, & omnes, pro suo quisque arbitratu, aliter atque aliter eadem de re sentiunt. Et qui ad cujusque arbitrium se scribere posse confidit, is φιλαυτίᾳ tamquam animi morbo laborans, non tam suam fiduciam quam infantiam declarat. Tandem tamen rebus dijudicatis & expensis eodem bene judicantium sensa diriguntur. Eorum qui ad eumdem scopum collimant, inutilis sæpe labor est, tandem collimandi assiduitate a multis scopus feritur. Velim hos liberos, tamquam pignora post supremum diem, liberali custodia retineas, & cum iis benignius agas. Et quum unguem limamve adhibueris, eos ad me remittes. Retinebunt, credo, suum colorem, succum, sanguinem, fortasse ornatum, vestem. Falsa quadam imprægnatione quintum fetum animus parturiebat. Sed dum severior Religio eum strictiori pedum lege coercet, claudicare fecit. Hanc imbecillitatem si elevavero, ἠδελφισμένος quintus ad reliquos accedet. Quidquid laboris tibi necessitudinis veteris fretus beneficio imposui, idem, aut majus, si res postulabit in antiqua illa possessione, in qua jam surculum defregi, suscipiam. Vale.

GULIELMUS CAPELLA, Medicus Parisiensis,

Gulielmo de BAILLOU *Medico Parisiensi doctissimo & φιλαρετωτέρῳ* S. P. D.

On perinde ut ex judicio amor, sic perpetuo ex amore judicium proficisci debet. Hoc ideo præmitto quod cum φιλολογίας studium arctioris vinculi præter communes rationes inter nos causa fuerit, non tamen existimare velim poliendis liberis tuis, qui ipsi per se politissimi sunt operam aliquam ἀξιόλογον me præstare posse. Nam præterquam quod commendatione paterna proles ipsa gratiosior redditur, est etiam in hac pueritiæ ingenuitate & candore, ac in adolescentis ætatis spe & munditie nescio quid magis quam in patribus ipsi amabile. Sic quæ honesta quadam φιλονικείᾳ inter nos interdum agitabantur, ne nihil ageremus, eadem tam accurato, & limpido atque omni elocutionis, & florum genere ac luminum varietate, divite stilo pertractata, veritatis ipsius ut pompose matronæ majestatisque ac nitoris plenæ patrocinium præ se ferunt, & augustiora multo mihi sunt visa. Itaque remitto ad te libellos, elogio potius quam ungue vel lima dignos & insignes, quatuor revera liberos, immo libertatis & veritatis libertos. Quintum si addideris, quem non editum ideo fortasse supprimis quia pedibus sex nititur, quinque liberorum jus erit integrum tibi per quod pupillarem tutelam præter quam ipsius veritatis recusare licebit. Si serius quam expectares præstiti, id eo consilio feci ne me deinceps φιλοπονώτατον voces, sed φιλάνεργον vel φιλάναργον. Ita me novumque retinebat, novumque revocabat ad relegendum orationis suavitas, ut tamen tibi satagenti ac curioso patri satisfaciam qui tibi in hoc studia publica juvandi studio numquam satisfacis. Adnotavi quædam fortasse leviora quæ scio non omnibus placitura. Ita in viis quantumvis publicis & ab omnibus tritis restat semper aliquid laboris in sentibus expurgandis insumendum. Tuum erit æqui bonique consulere, ut omnes meas nugas soles. Neque enim aut delatorem aut prævaricatorem egi sed amicum quo nomine mihi etiam sum amicior. Vale.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE RHEUMATISMO

& Pleuritide dorſali:

OPERA ET STUDIO

M. JACOBI THEVART

Medici Pariſienſis recognitus, & in lucem primum editus.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,
Via Mercatoria ſub ſigno Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

EXAMEN
DUORUM MORBORUM
QUI AB ANTIQUIS NON ſat abunde ſunt explicati & definiti.

HORUM PRIOR ΡΕΥΜΑΤΙΚΟ'Σ *AFFECTUS*, *&* Ἀπόκρουσις ἔξω *dicitur, alter Pleuritis dorſalis.*

Uo ſunt affectus hoc loco a nobis explicandi, qui hominum genus aliquando exercent, quorum unus ἀνώνυμος pene eſt apud antiquos, ſævus tamen, & qui a quovis medendi perito intelligi deberet, alter ab uno Hippocrate uno tantum loco eſt deſcriptus. Deſcribitur autem ſub forma morbi qui dicitur, pleuritis ex dorſo. Prior affectus a nobis ſæpius eſt obſervatus, a vulgo catarrhi nomine donatur, ſed ut vulgus proprie neſcit quid ſit vere Rheuma aut catarrhus, ita iſtius morbi naturam ignorat. Nil attinet quidem ad vulgus ſcire qualis ſit hic vel ille morbus, quum hoc medici proprium ſit officium. Tamen quoniam eo proceſſit hominum impudentia & ignorantia, ut ineptiſſima quæque mulier, aut triobolaris homo ſuam de morborum cauſis & curatione interponat ſententiam, iſti errori etiamnum eſt occurrendum. Quare eſt ut bonorum medicorum famæ nominique conſulatur: Exempli gratia, prior iſte affectus in quo nobis laborandum erit, & quem Rheumatiſmum nominabimus, multa & frequenti detractione ſanguinis opus habet, & tamen quoniam falſam quamdam παραλύσεως formam refert, aut deſtillationis a capite opinionem facit, vulgus hominum putat ægros eo affectu laborantes excarnificari ſi ſæpius ſanguis aperta vena minuatur. Quocirca ut obviam

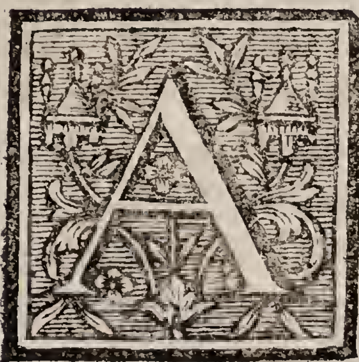
eatur falſæ opinioni, iſtius morbi ideam, cauſas, ſigna, curationiſque ſumma capita perſtringere mihi eſt animus. Aliæ vero ſunt cauſæ quæ ad id nos impulerunt: Una, quod ruſticis & hominibus abſentibus ſæpe ex ignarorum relatu eſt medendum, qui quoniam vulgare & tritum nimis catarrhi nomen medicis obtrudunt, tenebras quoque offundunt & imponunt, falſo ſibi perſuadentes ex urina inſpecta, medicum elicere poſſe morbi cognitionem & πρόγνωσιν. Sic dum urinis θαυμασίαν aſſignant, ſe, ægros & medicos circumveniunt; Ratio altera eſt, quod etiam minus periti medici hoc genus morbi ignorant, & propter inſolentiam, & quia ab antiquis pleriſque eſt prætermiſſus, dum veram ignorant curationem, peſſime de ægris merentur. At ægro ſufficit, ægro (inquam) jam miſero, ſua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis acceſſio ex ignoratione medici fieri debet, ignorantia quippe medici ægro ipſi alter eſt morbus. Jam ad eos affectus ambos cognoſcendos accedamus.

PRIO-

PRIORIS AFFECTUS DESCRIPTIO

Qui nomine Rheumatiſmi donatur.

ANtequam hunc affectum in claſſem morborum vel ſymptomatum referamus (quandoquidem longe a morbo actionem primo ac per ſe lædente ſymptoma differt, licet vulgo confundatur, & male) qualiter, ideſt, quibus & quomodo oriatur, aperiēmus. Quibus item comitatus ſit doloribus & ſymptomatis, dicemus, non neglectis aliquot exemplis eorum quos ab eo affectu prehendi vidimus, & qua ratione iiſdem ſit occurſum ac conſultum; ita enim curatio ipſa aliquid ad ejus cognitionem & proviſionem inſinuabit.

Primum quidem obſervare oportet corpora quibus affectio hæc contingit, & quomodo adoriatur, & qualiter ſanguis afficiatur. Duo genera corporum maxime occupari ab ea affectione experientia comprobavit, unum ſanorum, in latitudine ſanitatis comprehenſorum, proxime tamen in morbum caſurorum. Quum enim hic morbus adoritur, præceſſit jam laſſitudo ſpontanea, & ſanguis ægrotat, & illud verum hic eſſe comperitur, quod ab Hippocrate annotatur, morbi ſenſim fiunt ac generantur, ſtatim vero adoriuntur. Alterum genus corporum ab iſta affectione corripi ſolitorum, eſt eorum qui jam re-apſe ægrotant, maxime vero morbo longo, ſed qui jam eſt deſiturus, aut falſa & præcipite criſi videtur ſolvi, quum tamen ſuperſit nec exſtinguatur Id exemplum Præſidis Guyotti patefecit, quem id genus morbi graviſſime afflixit; Nunc de aliis differentiis corporum. Inter corpora autem quæ facile eum morbum tam gravem experiuntur, ſunt maxime aut valde cacochyma, aut non ita cacochyma, ſed plethorica & ſanguinea, in quibus aut ob difflatum prohibitum, aut alia ratione ſanguis vitium fecit. Potiſſimum vero huic objecta ſunt morbo corpora illa quæ febribus ſynochis putribus corripi ſolent. Quod enim facit motus & corruptio ſanguinis in ſynocho, idem facit ipſe ſanguis in iſto morbo, ſed alio modo. Nec enim manifeſta febris eſt, ſed concluſa quodammodo, ut loco febris ſynochæ in qua æqualiter & πυρετώδως accenſo ſanguine, iſte affectus fere ſine febre ſuccedat. Videmus enim inter homines pleroſque facile corripi febre, modo hac, modo illa, licet puritas in ſanguine ſit, contra, alios quibus humores ſunt putres, neſcio autem quomodo a febre immunes videantur. Nec enim febrire videntur ſaltem febre quæ ſub ſenſum cadat. Et id genus hominum capitur eo morbo de quo hæc inſtituta eſt diſputatio.

Notare oportet maxime hunc locum de duobus generibus corporum, quæ hoc morbo affliguntur: Eſt enim id pro diſputationis fundamento.

Hippocr. 1. *de diæta.*

Quo pertinet præclara Arculani, ex ſententia Principis, quæſtio & examen de iis, qui febribus ſunt obnoxii. Videmus enim multos leviſſima de cauſa a febribus prehendi, alios non item : tamen neſcio qua febre laborant, ſed ea non facile percipitur. Ejuſmodi ſunt hypochondriaci & bilioſi multi qui febribus non ſunt opportuni, & tantum neſcio quas febres

Arculanus cap. 2. de febribus.

bres ephemeras, aut ſynochos non putres perſentiunt. Etiam iidem occaſione nata in hecticas febres facile cadunt, ægre autem cadunt, niſi occaſio adſit eaque ſatis potens. Quod autem iſta corpora bilioſa, & melancholica febricitent ſuo modo ſuaque febre, id declarat, quod perpetuo fere doleant & levi de cauſa. Et vulgo jactant ſe non febrire quum febriant. Immo iis febris eſt velut πάθος συγγενές. Et etiam dum valent pulſus celeriores & frequentiores habent. Quod etiam ſi obiter dictum, parumque ad rem pertinere videatur, tamen ὑποθετικῶς poſitum, utile eſt ut intelligamus quoſdam febre prehendi manifeſta & cognitu facili, alios occulta, qui febrire non videntur, quod non tam pulſu ſe prodant, quam acrimonia caloris in totum corpus fuſi, & tale genus hominem facile in tabicas affectiones cadit.

Modus autem quo affectio hæc adoritur quæ falſo catarrhus dicitur; (nam nomen catarrhi κατ' ἐξοχὴν diſtillationem a capite ſignificat) aliis melius Ῥευματισμὸς dici videtur, eſt ejuſmodi. Quod ut melius audiatur, hypotheſin prædictam meminiſſe oportet de diſtinctione corporum quæ eo morbo ἁλίσκονται, corripiuntur. Nam eodem modo in ſanis & ægris ſeſe prodit, ſed aliter atque aliter affecto corpore. Totum corpus dolet, facies nonnullis rubet, circum articulos maxime ſævit dolor, ut ne minimum quidem vel pes, vel manus, vel digitus ſine dolore & clamore moveri poſſit. Ideo autem in articulis major dolor eſt ratione ſubjecti, quia pars majore & exquiſitiore ſenſu eſt prædita. Æqualibus autem doloris cauſis præſentibus vel in parte, vel in toto corpore, magis ea pars dolet quæ ſenſum exquiſitiorem habet, ut de doloribus capitis ſcripſit Galenus. Quum partibus apprimitur manus, ſenſus eſt & perceptio (licet etiam blande attrectaveris) cujuſdam caloris acris. Si pulſum conſulis, febris aut nulla aut exigua eſſe videtur. Et tamen febris eſt revera, ſed non valde magna. Quod ſi major fieret, eſſet vere febris continens putris, tamen calor percipitur acer, & (quod notandum eſt) morbus purgatione irritatur, more eorum morborum qui conſiſtunt in inflammatione: Febris quæ adeſt in habitu corporis eſt, ubi Galenus aliquando ſtatuit ſedem cauſi, ut docuimus in tractatu de cauſo, quæ tamen febris exacerbationes non habet manifeſtas. Dolores quidem noctu exacerbantur, nec dormire queunt ægri, partim quia moveri loco nequeunt, & quo ſtatu fere primo jacent ac decumbunt, in eo manent, & ſine cruciatu ac vehementi dolore vix moventur aut attinguntur, tenſio eſt & aculeorum quidam ſenſus: eſt enim & plenitudo & cacochymia. Unde iis qui eo laborant affectu, licet multum & ſæpe ſanguis demitur, is plane corruptus eſt, & in ſerum quoddam putre reſolutus. Denique omne muſculoſum ac nervoſum genus ſero ac ſanguine putri proluitur, qui in partibus iſtis ἐπιφλόγισμα aut φλεγμονῶδές τι parit: unde dolendi occaſio naſcitur. Tanti autem dolores fiunt ob materiæ acrimoniam, & quia natura in cutim eam deponere vult nondum mitificatam, nec viis adhuc dum præparatis. Et quod arthritis eſt in parte aliqua, idipſum eſt iſte ῥευματισμὸς in toto corpore; dolore, tenſione

Comm. ad part. 1. ſect. 1. lib. 6. ep.

ſione & caloris acriuſculi ſenſione (ut ita loquar) alii dicunt, ſenſatione. Durius utrumque eſt. At arthriticus dolor certis periodis repetit certiſque temporibus; iſte ῥευματισμὸς non item: niſi quod in iis qui in vitæ genere peccarunt, ut nervis redditis infirmioribus, & ſuccreſcente cacochymiæ, tandem habitum aut diatheſin arthriticam, afferre poſſet. Et revera qui iſtum ῥευματισμὸν bis aut ter ſunt experti, vix (niſi ſibi caveant conſulantve) tormentum arthriticum vitare poſſunt: ut iſte ῥευματισμὸς ſit velut πρόδρομος & προπαρασκευὴ ad arthritin. Nec melius explicari deſcribique poteſt hic affectus, quam propoſita analogia & affinitate quæ eſt inter hunc & arthritidem. Et hercle plerique, immo medici qui nondum hunc affectum cognitum habent, arthritidis univerſalis nomine iſtum donaverunt. Ac curatio quam paullo poſt proponemus, a quo humore principium ducat, edocebit.

Et quoniam diximus ſub finem morborum iſtum ῥευματισμὸν oboriri, ut magis ejus natura innoteſcat, id etiam paullo plenius eſt aperiundum: vidimus pleriſque qui aut quartana longa, aut alio ſimili morbo laborarant, ſub finem morbi, aut quo tempore in morbos mutatio inſignis aliqua cadit, omnes articulos, immo totum corpus doluiſſe eo modo qui a nobis eſt explicatus, ut ſe arthriticos putarent, aut vix arthritin evitaturos crederent. Aliis loco iſtius moleſtæ exonerationis in omne genus muſculoſum, aut ſcabies, aut phlyctænæ, aut ſerpigines, aut puſtulæ aliquæ inflammatoriæ in cutim erumpunt ſub finem morborum; Et ut uno verbo abſolvam: Qui humor in cutim cutaneos affectus egerminat & excitat, idem affectum iſtum ῥευματικὸν promovet. Ab utriſque, corpore diligenter curato ac purgato, copioſus & longus ſudor vindicaret.

Reſtant duo explicanda ad cognitionem iſtius affectus de quo laboratur, licet jam pene deſcriptus ſit, &, ut clarius innoteſcat, in corpore aliquo laborante ſit obſervandus. Prius eſt, quod diximus in corpus plethoricum id genus mali cadere, & maxime in ea corpora quæ febribus ſynochis objiciuntur. Id enim clarius eſt aperiendum. Poſterius, ut ante oculos vere proponatur natura, mos & ſymptomata affectionis iſtius permoleſtæ; de laſſitudinibus dicendum eſt, Ulceroſa enim & phlegmonodes laſſitudo magnam cum iſto affectu familiaritatem habet. Immo ita affines & cognati affectus eſſe videntur, ut propter ἀδελφιξίαν iidem eſſe videantur.

Ac de febribus quidem ſynochis, illud unum ex Galeno notari debet *Cap. 14.*
quod ab his corpus non prehendi ſolet niſi florens, juvenile, ac multi *lib. 11. Me-*
admodum ſucci, & viribus præditum. Unde & audacter ſanguinem mit- *tho. & an-*
tit, & exactam vitæ legem præſcribit. Id quod aliter in aliis febribus *te.*
facere ſolet. Unde corpus plethoricum, validum ac juvenile, præſertim ſi intempeſtive exerceatur, iſto ῥευματισμῷ facile corripitur, natura ad centrum corporis amandante materiam, aut materia in ipſis carnibus, muſculis, inanibus loco, nervis, denique in toto corpore habitu commota ferveſcente, ſine tamen febre apparente manifeſta, manus quidem Medici percipit calorem acrem & mordacem, ſed in pulſu nil aut pa-

rum aliquid febrile percipitur. Est quidem multus humor & corruptus (id quod phlebotomia declarat, nam quantumvis magna copia sanguis e brachio detrahatur, impurus & in serum putre resolutus cerni solet) sed tamen non adest iste motus qui est necessarius ad excitandam febrem. Quod si magnus quidem rigor contingeret, hunc febris statim exciperet: sed deest, nisi forte minimus adest, aut potius horror, præsertim si se soli objiciant aut loco contineantur frigidiusculo. Talis humor accenditur quidem & extraneum calorem habet, sed non πυρεθώδεα, & πυρεθωδῶς non accenditur.

Arculanus lib. de feb.

Quo fortassis non præter rationem pertinet illa Principis distinctio de febribus apparentibus & non apparentibus de quibus paullo ante a nobis dictum est ex Arculano.

Et in lassitudine phlegmonode & ulcerosa sæpe non est manifesta febris, & tamen dolent ægri & vix moventur, præsertim si τὰ περιόστια sero putri replentur, unde & dolor & lassitudo ossearia, & ut loquitur Hippocrates de causi primo genere disputans καὶ τὸ σῶμα ἐχόμενον ὥσπερ ὑπὸ ὀστεοκόπου καὶ κοπιᾷ & ἀλγέει. Laborat enim ossearia lassitudine (ait Galenus) & ulcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam & putredinem, sanguis enim cito putrescit, maxime vero qui est circa ossa, unde lassitudines oriuntur. At est ubi febris jam adest cum doloribus, quos ὀστεοκόπους vocamus, est ubi non adest, ut in eo affectu quem suscepimus explicandum. Unde etiam videmus ipsis Arthriticis in aliqua doloris acerbitate & somni vacuitate febrem etiamnum abesse, eam saltem quæ manifesta sit: quum tamen alias cum minimo tumore ad inguina, aut aliqua occasione quæ κατὰ τὴν φαντασίαν, parva esse videatur, febris oboriatur non levis. Quid illud est? revera veniendum ad illud examen Principis supra adductum, de febribus quæ cognoscuntur, & non cognoscuntur.

4. de acut. initio. Comm. ad part. lib. 4. acutorum. Arist. Cap. 19. lib. 3. de hist. anim. Hic indifferenter dicimus πόνον κόπον. πονεῖν. ἀλγέειν. κοπιᾶν. dolor. labor. lassitudo.

Et quoniam toties hic de lassitudinum nomine mentio facta est, de illis paullulum dicendum est a nobis: ita enim earum cognitio ad naturam & ὕπαρξιν istius affectionis quam quærimus, altius cognoscendam intelligendamque viam muniet & præsternet.

Omnino autem triplex lassitudo spontanea a Galeno assignatur, tensiva, ulcerosa, ac φλεγμονώδης. Genus est κόπος (qui non est ipse per se sensus læsio, sed per onus quoddam, instrumentorum motionis) lassitudo latinis: est autem affectio, male actæ exercitationi succedens. Habet enim suas leges exercitatio, ex quarum præscripto intelligitur non modo quæ ipsa exercitatione fieri debent, sed & ut corpora ante ipsam præparari debeant, & quæ post eam absolutam quæ sit ratio τῆς ἀποθεραπείας. Ergo ita exerceri corpus oportet, & propter male actam exercitationem succedit ea lassitudo. Sic ex Galeni & veterum opinione Gorræus. Tamen adversum ea quæ dicuntur, facere videntur quæ a Galeno explicantur in Aphorismis: κόπος, non est lassitudinis (ait) nomen ex immoderatione motuum contractæ: sed est nomen τῆς διαθέσεως, idest affectionis quæ contingit animantium corporibus: non enim meminit earum lassitudinum

Cicero ait Græcos nescivisse distinguere inter dolorem & laborem. Tamen Arist. 10. de hist. animal. in matrice & oculo distinguit inter λύπην καὶ κόπον καὶ πόνον καὶ νόσον. λύπη dolor. κόπος lassitudo. πόνος labor dici potest.

dinum ex motibus oriri ſolitarum, ſed earum quæ ſponte eveniunt. Quum enim ſine motu talis orta fuerit laſſitudo, non abſolute laſſitudo, ſed ſponte naſcens dicetur. Ergo κινήσεις, ideſt motiones præcedere non debent ut κόπου αὐτομάτου conſtituatur ὕπαρξις. Cur ergo definitur κόπος affectio male actæ exercitationi ſuccedens? κόπος enim πονώδης, ἑλκώδης καὶ φλεγμονώδης ἄνευ τῶν καὶ κινήσεων eſſe debet. Sed facile eſt hanc quæſtionem ſolvere. Gorræi definitio hic poſita eſt de laſſitudine non ſpontanea, Galeni vero definitio eſt de ſpontanea. Nam laſſitudines non ſpontaneæ ab immodicis motibus pendere debent. Et laſſitudo poſt immodicas ſequens exercitationes eſt ſanorum ſymptoma: ita quæ ſine motu præcedente ſuccedit, ſymptoma eſt morboſum. Sed de hoc ſcrupulo aliis relinquatur ambigendum. Si enim præceſſit motio & labor immoderatus, deinde κόπος ſequatur, non jam αὐτόματος dicetur quum nihil procatarcticon concurrere debeat. Niſi quis dicat non facile ſeſe prodere eam affectionem tendentem aut ulcerationis ſenſu efficientem, niſi corpus agitetur moveaturque. Unde videmus eos qui exerceri non ſolent, ſi ad inſolitam exercitationem deveniant, veluti laſſitudine laborare: nam faciunt τῆς σαρκὸς σύντηξιν βιαίαν καὶ πολλήν. Revera hæc affectio cadit in eos qui multis humoribus pleni ad inſolitum laborem ſeſe convertunt: inexercitati enim homines a quovis labore fatigantur. Quod enim manet in carnibus fuſum ac liquatum, id laborem exhibet. Idem Hippocrates expreſſit ad finem libri 2. de Diæta. At vero non neceſſe eſt præcedere laborem præſertim magnum, alioqui huic præcedenti labori tamquam cauſæ origo aſſignaretur. Nam τοῦ αὐτομάτου κόπου οὐσία in eo reſidet quod nihil ſit procatarcticum; κόπος πονώδης a repletione eſt potius, cacochymia ulceroſum κόπον infert. κόπου duæ ſunt cauſæ fere contrariæ, labor & otium. Sic febres ſunt κοπιώδεες a laboribus aliæ ab otio, a ſuppreſſo peculiari excremento & hæ ſunt longiores. In febribus κοπιώδεσι πόνος eſt & prænuntius, & comes & ſucceſſivus. Succeſſivus eſt velut abſceſſus auctor & provocator κόπος ἁπλῶς dictus venit ἀπὸ τῶν πόνων & muſculoſo generi πόνον inducit. Alius eſt αὐτόματος. Accedit quod ſanitas conſiſtat in ſymmetria quadam & proportione ciborum & laboris ex antiqui magiſtri doctrina: unde ſi cibus laborem ſuperet, facilis eſt in morbum caſus. Hinc enim ſequitur plethora & πλησμονή ex qua plethora naſcitur. Quum autem eſt ea repletio, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim quia incapax eſt corpus. Vetus enim excrementum partium, ſeu vetus alimentum non admittit novum alimentum. Quid inde ſequitur? ut fiant ἀποκρίσεις in interno ipſo corpore, unde peripneumoniæ, pleuritides, deſtillationes, oppreſſiones, ſunt enim incipientis parumque progreſſæ πλησμονῆς ſigna, & effectus; ſunt etiam multum progreſſæ ac conſummatæ ſua argumenta. Quæ omnia Hipp. libris expreſſit. Ideo autem iſtos τῆς πλησμονῆς gradus conſtituere oportuit ut ſymptomata quæ alterutram ſequuntur differant καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Et ut etiam plane conſtet de veritate eorum quæ ante diximus, qui fiat ut quum corpus jam male habeat, ſanguis impurus & corruptus ſit, tamen non febris actu & reipſa

Λύπη eſt læſio ſenſus. hinc dolor. Πόνος labor dicitur, non eſt ſenſus læſio, ſed onus potius inſtrumentorum motionis. Nervos motorios labor reſpicit, ſenſificos, dolor, labor autem multa habet nomina. πόνον κόπον κάματον. hæc Scaliger.

Gorræus in dict. κόπος.

Comm. ad ap. 5. lib. 2. Quomodo κόπος agnoſcat cauſas ſui laborem & otium.

Hippocr. 3. de Diæta.

Hipp. 3. de Diæta.

reipsa oriatur; Est enim istius sanitatis ut & morbi magna latitudo. Unde videmus etiam istos tam impuris humoribus præditos, quum perendie bene habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deinde omnia agant quæ & sani, repente velut mutata sorte, ægrotare & vehementissime, immo magno omnium stupore, e vivis eripi, ut prius constet eos interiisse quam ægrotare.

Ergo præclarum illum Hippocratis locum & litteris aureis scribendum de repletione, quæ est τῶν κόπων πρόδρομος, expediamus, in quo propter antiquarum dictionum obscuritatem nonnulla latet difficultas. Ita enim scopum de speciebus lassitudinum feriemus.

Hæc ex lib. 3. Hipp. de Diæta.

„ Sunt qui ubi labores superantur a cibis, id patiuntur. Quum incipit repletio somni longi & dulces sunt, interdiu dormiunt. Somnus carni contingit, sanguis funditur, spiritus fusus tranquillus est. Et quum corpus repletionem amplius non recipit, secretionem remittit intro, præ circuitus violentia: quæ secretio contraria alimento a cibis, animam perturbat. Et amplius non sunt jucundi a cibo somni, sed homo perturbatur. Nam qualia patitur corpus, talia videt anima visu jam concluso. Hæc ex libro de diæta, quibus congruunt quæ idem Hippocrates scripsit. Propensio ad somnum eumque studio accersitum, segnitiem corpori, & capiti gravitatem affert: corpus enim excoctum & turgidulum reddit (græce ἐψόησαι vocat) Excoctio enim quædam est ob calidam humiditatem. Hæc Galenus. Ergo, ait Hippocrates, quum somnus est turbulentus, necesse est ut homo ægrotet. Qualis secretio, græce ἀπόκρισις, & ubicumque κρατήσῃ, idest sese protulerit vimque suam exercuerit, ea morbo pars affligitur. Ideo cito curandus est homo. Sunt hæc signa, dolet corpus, alias totum, alias pars. Dolor est velut lassitudo, græce κόπος, curant autem repletionem & segnitiem donec febricitent nec adhuc se ægros putant, sed cibis & balneis utentes ad peripneumoniam deveniunt, aut ad alium periculo plenum affectum. Antequam incidant in febrem, attenuatione opus est & exercitio. Si febris prehendat, intra aquam per tres dies consistendum est.

Ad finem 2. de Diæta acut.

Bonum est uti iis quæ χρίσμασι ἱδρωτικά vocantur. Mirum est cur multis caput gravetur, & alvus sistatur initio istorum morborum, quia caput τὴν πλησμονήν, & ut ex loco superiore colligere est, τὴν ἀπόκρισιν ἀποσπᾷ revellit ad se, & alvus sistitur & caput gravatur. Periculum autem est ut quo erumpat (græce ῥαγῇ) repletio, partem corrumpat. At πλησμονὴ non erumpit, sed est ἀπόκρισις ἀπὸ τῆς πλησμονῆς, quia corpus utpote succulentius redditum non potest amplius suscipere τὴν πλησμονήν, ut ante dictum est. Observatione autem dignum est ex Hippocrate, quod ut est multiplex repletio, ita multiplex est ἀπόκρισις καὶ ἔσω καὶ ἔξω. Et aliis labores fiunt & dolores & οἱ κόποι. Aliis fit καχεκτικόν τι, & velut hydropicum.

Unum vero quod maxime annotari debet in hac physica contemplatione est, quod Hippocrates multiplicem statuerit repletionem, quæ habet etiam pro sua idea, & varias symptomaton species & ideas, easque pro-

cor-

corporum natura & distinctione. Nam aliis corpus rarum est, aliis densum. Et prout cutis & carnes aliter atque aliter affectæ sunt : ita repletionis varii sunt effectus, varia accidentia, & curationis varietas. Aliis purum corpus, aliis impurius. Quibus impurius corpus est, repletio aliis se prodit. Facies est decolor, & habitus est velut cachecticus & ὑδρωποειδής. Nunc verba ipsius contextus Hippocratici; & de iis quibus corpus impurius est, & quibus est densius, attexenda sunt: Deinde quorumdam verborum proprietatem quibus Hippocrates inter docendum usus est, declarabimus. Ut sunt ἐρευγὴ, & ἐρεύγεσθαι, ructus, & eructare: ἀπόκρισις & ἔκκρισις, περίοδος, περιβολή, περιφορά, σύντηξις, quorum explicatio plurimum lucis iis est allatura quæ postea sumus dicturi. Nunc ad Hippocratis contextum veniatur. Alii hæc in repletione patiuntur, facies iis est decolor, & ubi comederint, paullo post eructant acida, & acor in nares proserpit : iis corpora pura non sunt, & plus est quod de carne colliquatur (græce συντηκόμενον) præ labore, quam quod repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου, præ circuitu. Et id intus manens alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit. Ex quo facile apparere potest qui corpus impurum quum exercetur paullo immoderatius in morbum præceps cadat, & qui corpus impurum si plus æquo nutritur, impurius reddatur. Hinc elice demonstrationem aph. lib. 1. Corpus impurum quo plus nutrieris &c. Quid autem est illud quod ait, Corpus repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου; Credo in corpore sive coactum sive violentum quid accidat, sive propter antiquam cacochymiam aut recentem, nil sit violentum, sed velut ultroneum & spontaneum, fieri multas ἐκκρίσεις, συντήξεις, περιόδους, περιφοράς, περιβολὰ, ἀποκρίσεις, ἐρευγάς, μεταῤῥύσεις. * Quæ verba licet sint dissimilia, tamen fere synonyma sunt, & aliquid simile significant, quamquam si penitius inspiciantur in rebus ipsis per ea verba indicatis, aliquid est prius & posterius, ut σύντηξις præcedit ἔκκρισιν. Audiatur Hippocrates clarioris doctrinæ ergo.

Quidquid in corpore purum ex circuitu excernitur secundum naturam (ἐκκρίνεται ἐκ τῆς περιόδου græce) * a vespera ad auroram id recte habet. Nam quæ in ventre secernuntur (ἀποκρινόμενα) & quæ in carnem eructantur (græce, ἐς σάρκα ἀπερευγόμενα) omnia ex circuitu ac circumferentia excidunt. Græce, ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει. Sic his verbis ἐκκρίσεως, περιόδου, ἐρευγῆς, & similibus significantur & excretiones, & excretionum modi, sive natuales sint, in corporibus e natura habentibus, sive non naturales, in cacochymis & male habentibus corporibus. Has autem periodos,

Ad finem 2. de Diæta Hpp. docet cur a labore injecto carnes fiunt humidiores corpore calefacto, & multam colliquationem remittunt.

σύντηξις eliquatio quadam carnium.

Περίοδος quid.

** His dictionibus adde vocem περιδάσεως quæ vox innumera apud Græcos notat apud Gal. comm. ad par. 30. lib. 1. de Art. ubi ait in inediis habitus corporis (τὰς περιστάσεις mucore, per colliquationem repleri.*

** Nomen τῆς περιόδου Hippocrates explicat lib. de alimento loquens. De lacte & sanguine: lac & sanguis alimenti sunt redundantia. Circuitus (græce περίοδοι σύμφωνοι) sunt consoni ad fetum, & ad ejus alimentum. Non enim nomen περιόδου motum ad circumferentiam significat, sed ad omnem dimensionem. De nomine τοῦ περιόδου Plato quum ait, ubi pituita atræ bili mixta sacras τὰς περιόδους τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ οὔσας, subit, turbat, & tunc sacer morbus oritur : vide quid nomen περίοδος significet. Per hoc nomen meatus cerebri significantur per quos fiunt fluxus & refluxus spiritus & aeris. Vocat alio loco lib. de flatibus τὰς διεξόδους quum loquitur de somno languidiores διεξόδους faciente.*

riodos, excretiones, motus maxime adjuvant, astrorum quoque motus ob eam affinitatem, quæ est inter corpus nostrum & astra. Corpora enim ab astris afficiuntur & moventur humores, cæco quodam & abdito modo prout summus rerum omnium architectus instituit atque dictitavit. Id quod paullo ante diximus satis aperit illud Hippocr. Astrorum exterior est in corpore circuitus (græce ἡ ἔξω περίοδος) solis medius, lunæ autem ad cavitates. Quodcumque astrorum horum exstingui, aut disparere videtur, aut sisti a suo circuitu (ἐπέχεσθαι τῆς περιόδου) juxta eam partem morbum redundare significat. Et in corpore secretionem, ἀπόκρισιν, factam aut humidam, aut pituitosam, & in circumferentiam, περιφορὴν, transferri.

Relictis harum vocum proprietatibus, alio est transeundum. Earum autem cognitio & animadversio non fuit negligenda, quia in hoc affectu quem persequimur, & quem improprie ῥευματισμὸν, melius ἀπόστασιν quamdam vocabimus, aut ναυτίωσιν τῶν φλεβῶν, donec aptiora nomina sese nobis offerant. Tamen, id quicquid est, in hoc affectu, inquam, totius corporis, maximeque externi est dolor ὀστεοκόπος, membrorum, artuum & articulorum molestus sensus cum calore, ac si arthritis universalis esset. Sic fit in habitum corporis περιβολή, ἔκκρισις, περιφορά, σύντηξις, μετάῤῥυσις, ἀπόστασις, ῥευματισμὸς ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quia humor in habitum fluit & fluendo irrigat. Nec enim id a capite est, ut vulgus credit. * Catarrhum enim vocat, & imperite ignoranterque & a refrigerantibus, & a sanguinis detractione abstinendum putat, quia catarrhus est. Sic infelix curatio propter istam ignorantiam decerni solet.

Et tamen aliquis possit dicere istos dolores, non tam oriri κατὰ τὴν ἀπόστασιν, per abscessus modum, & κατ᾽ ἔκρυν, quam quia in ipsis partibus humor suus proprius & excrementitius incaluit, motus est & putruit. Ut in iis qui pila ludere insolentes, paullo vehementius quum ludunt, omnium corporis partium dolor est molestus, quia mota est materia in habitu corporis, sed non promota & foras exclusa. Si demum sudor universo corpore emanaverit, ab iis doloribus & molesto confractionis omnium membrorum sensu liberantur.

Et ut ipsi objectioni occurratur, dico dolores istos oriri solere, partim per abscedendi modum, ut in longis morbis & in quartanis febribus id evenire observavi. Et si febris materia cocta est, facile curantur detractione sanguinis, sudore, profluvio alvi, urinæ multæ & crassæ copiosa evacuatione. Id enim fere κριτικόν est. Partim etiam oriuntur per ἀπόστασιν quamdam symptomaticam in iis qui quum jamdiu male haberent, & tamen ὀρθοστάδην viverent, tamen subesset cacochymia multa, symptomatica facta est in universum genus musculosum περιβολή, περιφορά, unde tanta dolorum nata acerbitas. Argumentum autem cacochymiæ residis in venis & habitu, est, putris virosique sanguinis ejusque multi, evacuatio. Fieri etiam potest; ut natura ab interno corpore ad externum materiem non pellente, dolores isti oriantur, calefacto, moto, putrente ac irritato habitus ipsius proprio humore & excremento.

Quæstio

* *Immo a carnibus ipsis fluxiones fiunt in articulos, labor (ait Hipp. libr. de loc. in homine) & dolor, Græce πόνος καὶ ὀδύνη, quum a carne humiditas fluxerit vitiosa supple in articulos. Sic in eo ῥευματισμῷ cujus mentio fit, fiunt fluxus & veluti colliquationes a carnibus in carnes & partes febrosas & membranosas, locus iste libri de loc. in homine rem vere exprimit propositam.*

Quæstio, an bonum est refluere humorem a robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas. Nam robustis inest vis quædam vernacula & calor vegetus quo se vindicent ac tueantur. Coctione, digestioneque id præstabunt. „ Quæ opinio est Hippocratis. Qui morbi, ait Hippoc. ab imbecillibus „ partibus ad fortiores remeaverint, ii solutu sunt faciliores. Influxus „ enim facile a robore excludentur. Mavult Galenus (qui ea in quæstione & assertione Hippocratis non ita veræ sententiæ subscribit) legere pro, excludentur, absumentur. Nam si exclusio fiat, nonnisi dispendio, & noxa partium imbecilliorum in quas refluxurus est humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius est a partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait Gal.) sæpe visi sunt interire quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde repulsi in partem principem pervenerint, & una salutis spes erat si iidem ipsi humores ad artus revocarentur.

Notanda hæc quæstio contra communem omnium opinionem. *Part. 5. lib. 2. de natur. hum.*

Diximus inter cetera, prius, quod corpora plethorica, valde sunt obnoxia, huic ῥευματικῇ affectioni, aut abundantia sero multo, & bile, præsertim quum purgata non fuerint. Posterius, quod in musculosum genus fere rapinam incoctus humor biliosus, sanguineus, & circa periostia tamen ebullit unde dolorum ista acerbitas. De corporibus notandum illud Aristotelis. Obesa corpora habent sanguinem imputidum, quamquam sanguis & quæ sanguinea sunt facile putrent, ac præcipue quæ ad ossa propius applicantur. Notandum illud quod dico, quodque melius verbis Aristoteleis facilius intelligetur, sanguinei ait μάλιστα σαπρά, maxi„ me vero qui circa ossa est. Unde forte nascitur occasio tanti doloris „ in speciebus lassitudinum. Quod autem bilis aut serum, aut sanguis „ est tenuior qui effervescit, & patet ex Hippocrate: fluit humor ob cali„ ditatem quum carnes rarefactæ transitus præbuerint, humor calefactus „ tenuior factus fuerit. Omnis enim humor calefactus attenuatur. Et id alio loco Hippocrates docet, afferens exemplum subactionis agitationisque lactis apud Scythas. Dum enim lac agitatur, quod tenuius est supereminet. Sic in homine dum turbatur humor, quicquid ejus est in corpore a principiis disparatur, & in superficie bilis consistit.

Ad finem comm. in partic. 5. lib. 2. de nat. hom. *Cap. 19. l. 3. de histor. animal.* *Lib. de loc. in hom.* *Lib. 4. de morb.*

Addam tantum unum ut deinceps via ad therapian paretur.) De nomine ῥεύματος καὶ ῥευματισμοῦ καὶ διαθέσεως ῥευματικῆς. Illud nomen non solum audiri debet pro defluxu a capite, sed pro exoneratione ab interno corpore in externas partes; & in internas, ut quum hepar in uterum aut in inte„ stina sese exonerat, est ῥευματισμός, quemadmodum patet ex Galeno, his „ verbis, fit ut si ora vasorum ad uterum directorum præter modum ape„ riantur, si sanguis vel sit calidior, vel tenuior, & totum corpus ob malum habitum gravetur sanguine (licet modum naturæ convenientem multitudine non excesserit. In græco, licet συμμετρίαν suam non excesserit) sanguinem ipsum expellit ad venas quæ sunt uteri; ut in fluxu rheumatico fieri solet (græce ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν) in quibus alias in aliam partem fluxus fit. Et hæc de nomine ῥευματισμοῦ præter ea quæ dicta sunt.

Galenus ad aphoris. 57. lib. 5. *¶ Locus valde notandus quo patet cachecticos grave corpus habere, licet multitudinis ratione*

Est

non fiat. Gravitas tamen ἀπὸ τοῦ πλήθους. Sed cacochymia ipſa natura gravis eſt, & licet humor non vexet quanto, ideſt non κατὰ πλῆθος καὶ τὸ πάθος tamen ſenſum quemdam gravitatis infert.

Idem Gal. cap. 8. de ſang. miſſione.

Nomen multitudinis additũ eſt ut explicetur nomen τῆς συμμετρίας.

Cap. 8. lib. de ſang. miſſione, ubi corporis habitus imbecillus eſt, ibi eſt ſpes τῆς καχεξίας.

Cachectici autem grave corpus habent licet paucus ſit ſanguis.

Θεραπευτικόν.

Eſt apud Galenum locus περὶ τῶν ῥευματισμῶν in quo volunt ea de re maxime Galeni ſententiam aperiri : videtur enim ponere in exemplum habitum corporis alioqui imbecillum, pulmonem autem, hepar & lienem partes robuſtas. Quid tum fit? exonerationes & derivationes ab illis partibus fortioribus ad habitum. Atque tum fit hic morbus de quo diximus. Et licet a liene, aut pulmone, aut hepate fiat ad habitum translatio, tamen fluxionis nomine poteſt includi. Ita Gal. Partes imbecilliores morbis excrementitiis primæ capiuntur. Sic fiunt à fluxione nati affectus, univerſo videlicet corpore imbecillo exiſtente, quæ una eſt καχεξίας ideſt mali habitus ſpecies: principibus illius partibus, licet paucus in iis ſit ſanguis gravari ſolitis, quia pars infirma a minima quaque copia gravatur. Revera iſtum Galeni locum volunt audiri de iſta ſolemni affectione in qua explicanda nos laboramus. Tamen quum diligenter locum legi ac relegi, is eſt audiendus de fluctionibus etiam a capite. Quamquam ait, queis pulmo, lien & cerebrum prævalent viribus carnoſum genus in iis ad glandulas & carnes fluctiones perveniunt, ubi nimirum univerſus habitus imbecillus fuerit ut in ῥευματικαῖς διαθέσεσι evenit. Quum enim habitus corporis eſt imbecillus; & partes internæ ſeſe exonerant in eum, eſt ſpes quædam τῆς καχεξίας κατὰ τὸν ῥευματισμὸν τὸν δὲ κατ' ἴκρουν vel κατὰ τὴν ἐγχύμωσιν præter naturam. Nam proprie ἐγχύμωσις ſecundum naturam eſt.

Satis τὰ φυσικώτερα καὶ σημειωτικὰ ſumus perſecuti, nunc ad therapian. Quamquam inter diſputandum jam fere aperuimus rationem medendi iſti affectioni tam dolorificæ, tam moleſtæ. Diximus fere in naturas validas hanc affectionem cadere, & in eas maxime quæ ſynochas febres putres experiuntur. Sic idem canon fere curationis eſt in hoc affectu, qui in laſſitudine ulceroſa, phlegmonode, & in febre ſynocho putri. In iis autem affectionibus, large & ſæpe ſanguis mitti debet. Vulgus etiam medicorum (id quod medicos doctos dedecet, ſed ob inſolentiam morbi eis parci debet) quoniam videt partes omnes pariter æqualiterque dolere, ratus falſo catarrhum eſſe, aut veritus ne provocetur fluxio in brachio e quo ſanguis duceretur, fere a ſectione venæ abſtinet, aut trepide cunctanterque eam aggreditur. Ægri enim eo ſe modo habent toto corpore, quo arthritici in ſuo paroxyſmo in una aut paullo pluribus partibus, videtur enim hæc affectio eſſe arthritis univerſalis. Tamen ab inſtituta vacuatione per luculentam frequentemque phlebotomiam id non debet nos revocare. Immo etiam in paroxyſmo arthritico utiliter laxatur vena, id quod hæmophobis & parum expertis medicis haud placet. Maxime vero ad id invitamur, quod impurus, immo plane corruptus ſanguis in eo affectu laxata vena detrahatur. Laxitas cutis apprime facit ad curationem iſtius affectionis, ſed ægrorum impatientia non permittit ut ſe facile lecto contineant : ne minimam quidem ſtragulam aut operimentum præ dolore ferunt. Et ob copiam & inflammationem neſcio quam toto corpore ſparſam, vix ac ne vix ſaluber ſudor manere poteſt.

Objiciat quis: Hippoc. quatuor humores ſtatuit ſanguinem, aquam, bilem,

bilem, pituitam, & viæ per quas hi vitium faciuntes, sunt os, podex, nares, urinæ meatus, si humor affligens copiosior factus est, si homo per eos dictos locos purgetur, nullus ipsum morbus premit. Et tamen eo loco non meminit phlebotomiæ, nec evacuationis sanguinis. Et tamen medicorum pars maxima, ac si solus sanguis in vitio sit, tota in sanguine mittendo est occupata. Dicimus sanguinem solum ex omnibus humoribus per habitum corporis perque ipsum totum corpus sparsum esse. Illo loco Hippoc. agit de certis humoribus excrementitiis, qui certis locis conclusi per certos locos & emissaria sunt evacuandi.

Laudamus quidem impendio magis phlebotomiam in hoc morbo quam saluberrimum esse remedium testamur. Clysterum frequens usus valet. Medicamenta per os sumenda nocent, inflammationem augent, & dolores in artubus & habitu corporis irritant. Cassia & lenientia tamen omnino non improbamus, hæmorrhagia confert, sub finem sudores. Tandem urina crassa multa, ut quæ ab abscessibus vindicet, & maxime in febribus laboriosis conferet.

Et quoniam ægri perpetuo conqueruntur, & sensum habent coloris acris, aliquatenus juvantur usu rerum frigidarum, sed nocent bifariam; partim quia difflatum prohibent, partim quia ubi quis usus est paullo frigidioribus remediis, remanet, domito morbo, major infirmitas nervorum, unde arthritidis occasio postmodum nasci potest.

Dicat quis, si universus corporis habitus est imbecillior, confirmetur, ut dolendi ægrotandique pereat occasio. Id quod ἐν ῥευματικαῖς διαθέσεσι „ Galenus commendat, Curationis scopus est non vacuatio, sed totius „ habitus roboratio. Quamquam (ait) curationis initium a sanguinis missione fit. Respondendum, fine & intentione curationis scopus primus est partis roboratio, opere tamen posterior est: vix enim robur corpori conciliaris, nisi corpus vacuaris. Ubi enim pravus humor est licet multitudine non lædat, tamen corpori gravitatem & morbosam dispositionem non desinit inferre, iste autem tam gravis & dolorificus affectus non solet accidere, nisi jam & in vasis & extra vasa collecto pravo humore, id quod declarat frequens evacuatio pravi & impuri sanguinis. Infirmitas quidem habitus valet ad ἐπιδεκτικὸν, sed non ad ποιητικόν. Notandus enim est iste locus, qui nil colligunt supervacui; his manent imbecillæ partes semper in tuto. Argumento est quoniam aliqui sex mensibus infirmis pedibus laborant. Quod si sola imbecillitas id faceret, perpetuo laboraret pars infirma, ut cui numquam causa abesset ut laboraret. Et in Aphorismis, disces quod partis imbecillitas non sufficiat ad generandam affectionem ex intermedio tempore, in quo nulla fere infestantur, licet nativa imbecillitas continua sit, si nil in vita deliquerint. In hoc affectu paregoricis remediis est utendum. Ab his quæ ἀποκρουστικὰ vocantur, præsertim a valentioribus est abstinendum. Vidi qui thermis & decocto ligni in dies uti voluerint, sed nullo profectu. Immo omnia pene recruduerunt. Saltem nisi diligenter toti corpori per sanguinis detractionem provisum fuerit per clysmata, & inflammatio desierit, ab iis omnino tempe-

Cap. 8. lib. de sang. miss.

6. sanit. tuend. & comm. ad apho. 28. lib. 6.

De ῥευματισμῷ isto jam dicto, an repellendum initio. Hollerius lib. 6. institut. Chirurg. vel de materia chirurgica abunde docuit.

randum

randum eſt, immo tales ægrotantes febrientium more regere convenit: A juſculis non eſt abſtinendum ut falſo crediti catarrhi nomine vulgus medicorum putat. Quia enim tales ægrotantes eo fere ſe modo habent, quo ii παραλυτικὸν τρόπον, nervos muſculoſumque genus habent irrigatum fluxionibus a capite manantibus, ideo falſo putant id a capite eſſe, & cauſam frigidam putant, at vere παραλυτικοὶ non ita dolent, non ita febriunt. Sic affectio una longe ab alia differt, cornicula frequentia & hirudines copioſæ habitui corporis applicitæ conferrent.

Vidi pleroſque ſub finem morborum longorum, eo affectu laboraſſe, natura modo quodam critico in habitu corporis abſceſſum κατ' ἔκρισιν moliri volente, eſt enim vere abſceſſus κατ' ἔκροον. Et tales ægrotantes graviſſime habent triſtiuſque curantur: diuturnitate morbi, humores κακοήθειαν acquiſiere.

Hiſtoria. Andegavenſis Comes eo affectu per ſex integras hebdomades laboravit, decies miſſus ſanguis, expertus eſt ſudorifica, deterius habuit; hic hæmorrhagiis copioſis olim erat obnoxius: tandem quum nullis morbus ceſſiſſet remediis, & deſperatus pene foret, ecce tam copioſa hæmorrhagia & quæ credentis opinione major eſſet, ſupervenit, ut de funere cogitaretur, convaluit evacuato ſupra modum ſanguine, unde non abs re in præcedentibus diximus, morbum eum ad febres laborioſas referri poſſe, aut ad laſſitudinem phlegmonodem. Quanti autem in ea febre laborioſa facienda ſit hæmorrhagia docet, Hipp. lib. 4. Acutorum apho. 74. quibus ſperatur in articulos abſceſſus, liberat urina multa qualis in febribus laborioſis, ſi vero ex naribus ſanguis fluxerit, brevi fit ſolutio. Denique iſtum affectum tam notandum, tantis totque fetum uberemque ſymptomatis Hippocrates videtur adumbraviſſe: aitque iis ſolere contingere quibus magna ſunt viſcera: quoſque ſæpe hæmorrhagia male habuit, eaque *Lib.2.prorrhet.* ſubſtitit. Audiamus Hippoc. loquentem: Quibus circa articulos dolores fiunt & tumores & ſedantur, non podagrico modo, in iis comperies viſcera magna, & in urina ſubſidentiam albam, &c. fit autem hic morbus iis quibus in pueritia & juventute ſanguis ex naribus fluere ſolitus deſiit. Proinde interrogandum de iſta ſanguinis eruptione, an in juventute facta fuerit. Sed hæc paucis dicta ſufficiant quæ plenum commentarium requirerent: digitum ad fontem intendere dumtaxat fuit animus iis qui poſtea aliquid præſtantius ſunt molituri: reſtat ut tandem ſcribendi finis & modus ſit aliquis. Interea tamen omnes qui hunc noſtrum laborem ſunt obſervaturi rogatos volumus, ut ſuo candore audaciam leniant, bonique conſulant quod aliquid in communem uſum adferre audeamus: Nec enim iis ſcribimus qui in alieno opere ſunt ingenioſiores, non iis quos faſtidiendi optima quæque mollior laſcivia delectat, ſed candidioribus, quorum favor benignitaſque facile convellet, & exteret eos qui id quod in lucem emittimus, iniquius ſunt obſervaturi.

F I N I S.

POSTE-

POSTERIORIS AFFECTUS DESCRIPTIO, QUI PLEURITIDIS DORSALIS NOMINE DONATUR.

PEnu amplissimum est divini Hippocratis liber, ex quo multa depromi possunt, quæ maxime ad cognitionem morborum eorumque therapian pertinebunt. PLEURITIS ex dorso affectus est ab Hippocrate nominatus, a paucis, quod sciam, observatus. Mihi nec umquam contigit videre, licet fere annus vertatur undevicesimus, quo in urbe medicinam factitavi. Erat autem mulier gravida gerens septimestrem fere fetum, dolor erat punctorius paullo infra duodecimam spinæ vertebram, dolor inquam insignis, pertinens ad regionem hepatis, febris assidua, tussis inanis, quum inflammatio fere extra thoracem esset, ut pulmo serum ab inflammatione manans apprehendere nequiret. Inter signa pathognomonica erat dolor circum dorsum, membrana affecta non quæ costis obtenditur, sed quæ vertebras cingit. Inter signa demonstrativa, erant urinæ plane vinosæ ac si sanguis multus eas protulisset ac tinxisset. Quia enim coafficitur hepar, urinæ tales apparent. Terruerunt me valde, unde Hippocratem super ea re consului, num talis urinarum color in pleuritide dorsali vulgo appareret. De ea affectione ita scripsit: In pleuriti-

Hipp. lib. 3. de morb. de ad dorsum, dolet ipsum dorsum velut ex plaga, suspirat & acervatim spirat. Statim spuit pauca, tertia aut quarta die saniem mejit subcruentam. Plura signa eo loci perpendes memoratu digna. Et idem Hippoc. loquens de morbo dorsali quem νωτιάδα vocat & aliquid affine habet cum pleuritide dorsali, ita scripsit; dolet dorsum & inguina tertia & quarta cruentam mejit urinam; inflammatio itaque pertinet ad partes thorace inferiores. Et quod οὖρον αἱματηρὸν legatur, id potest bifariam explicari, vel quod præ calore & inflammatione serum & χυμὸς urinæ appareat οἰνώδης ob bilis mixtionem quamplurimæ: vel quod reapse sanguis remisceatur ipsi urinæ, facta translatione quadam ad vesicam. Eodem enim modo id possumus interpretari. Inflammationes enim & phymata inflammatoria in spinæ partibus orta per cruentam dysenteriam, aut cruentam urinam liberari possunt: unde illud Hippocratis, distortionem rhacheos cum difficultate spirandi sanguinis fluxus copiosus exsolvit, ῥύσις αἵματος vel per nares, vel per urinas, vel per alvum fieri potest. Atque ut de urinis istis dicam cruentis (quæ ex Hippoc. prognosticis initio morbi apparentes longitudinem significant), aliud est judicium quum apparent ad longitudinem, aliud quum ad acutiem, ut in morbo dorsali, in contortione spinæ, in pleuritide ex dorso. Atque ut ingenue dicam, numquam observavi tam cruentas bileque saturatas urinas. In eo ergo affectu, duo symptomata rara comperimus: unum est mictio cruenta: alterum est, difficile spirare erecto corpore quod novum est in morbis thoracis. Hippocrates in Coacis meminit cujusdam pleuritidis in qua dorsum rubet per erysipelas a fluxu concitato per venam thoracicam per quam fit pleuritis dorsalis de qua hic agitur; hæc a reliquis differt. Dolor est dorsi, ejulatus & spirationis oppressio inter cetera mala est, quod talis pleuriticus dum residet magis tussit & difficilius spirat, contra autem evenire deberet. Inter ea quæ mirati sumus in hoc morbo fuit excretio urinæ cruentæ: aut sanguis erat, aut serum ejus aut nescio quid erat, quod coeffusi mixtique cum urina sanguinis opinionem fecit. Legimus apud Hippoc. 3. de morbis capit. de febre ardente inter signa, τὸ οὖρον αἱματῶδες vel quod revera sit sanguis mixtus, vel quod suo colore saturato bile rubra tamquam cruenta sit urina politico loquendi modo, *rouge comme sang*. Tamen in pleuritide dorsali revera sanguinolenta cernitur. Duretus docens quomodo in pleuritide dorsali fit dejectio per alvum mala valde, ait cruentam quoque urinam reddi & quæ refert τὸ ἰχωρῶδες quod a carnibus assis exsudat, eodem plane renum vitio quo ipsum jecur fundit per alvum saniosam proluviem. Et cruentæ urinæ, & subvirides dejectiones fiant quasi per sympathiam. Quod ad curationem attinet, ea mihi videtur maxime posita in sanguinis detractione. Eaque tanto frequentior & major esse debet, quo magis posita est in inflammatione per collectionem, & quod spes sanitatis non sit posita (ut ceterarum pleuritidum) in larga & facili sputorum eductione. Nec enim alæ

Lib. 2. de morb.

2. De articul.

In Coacis

Dur.

pul-

pulmonum alludentes ad latera exſurgere poſſunt materiem phlegmones reſudatione quadam, corpus ipſius pulmonis ſubeuntem. Nos iſti mulieri etiam gravidæ ſanguinem ſepties demſimus. Et quum nobis religio eſſet toties evacuare, illa inſtabat precibus ut id auderemus. Adeo manifeſta ex frequenti liberalique ſanguinis detractione, allevatio conſequebatur, fotibus litibuſque aliquando adjuta eſt, aliquando ægreſcebat. Hanc hiſtoriam morbi ut inſolentis exponere mihi animus fuit, ut ſi quando occurrerit, experimento noſtro in ratione tamquam firmo fundamento, poſito, ut αἱμοφοβία morbum jam ex ſe calamitoſum, dictatore Hippocrate, calamitoſiorem non reddat. Licet autem in curatione pleuritidis ex dorſo meminerimus phlebotomiæ liberæ ac liberalis, tamen hic judicio eſt opus. Nec nobis ii placent qui in ſanguine demendo ſunt prodigi ac effuſi: ſatis eſt eſſe liberales. Semper enim virium modus tenendus eſt, ætas, tempus, valentis conſuetudo, aliquando enim morbi & ægri eſt quædam ἀντένδειξις. *Abſol. An. 1588.*

FINIS.

BENEVOLO LECTORI
JACOBUS THEVART
DOCTOR MEDICUS
PARISIENSIS S. D.

Ut affectus Rheumatici apud antiquos pæne anonymi & catarrhi nomine a vulgo pessimo rerum omnium interprete donati natura & idea melius innotescat, operæ pretium esse duxi eruditorum virorum desiderio faciendo satis, tres de Rheumatismo in scholis Medicorum Parisiensium theses tam ab Auctore quam ab aliis Doctoribus olim propositas & agitatas huic libello adjicere atque attexere, ut quæ ad hujus sævissimi affectus & apud nos frequentissime grassantis & sævientis a nullo denique adhuc ex professo descripti notitiam assequendam, plurimum lucis sint allaturæ & ad eumdem oppugnandum, gravissimaque hujus symptomata demulcenda, maxime sint profuturæ: his fruere, atque iis qui publicæ utilitatis gratia nullum adspernantur laborem, gratiam aliquam habeas etiam atque etiam rogo. Vale.

AD QUODLIBETARIAM QUÆSTIO MEDICA MATUTINIS DISPUTATIONIBUS DISCUTIENDA

In ſcholis Medicorum, die Jovis XVIII. menſis Februarii, Magiſtro GUILLELMO de BAILLOU Doctore Medico Moderatore Prudentiſſimo.

An Rheumatiſmus & Arthritis congeneres?

Omo ſingulare ſummi Opificis, ut veri Archetypi, exemplar, præclaro rationis, ut ducis optimæ munere, & quo recens in lucem editus a lacrymis vitam auſpicans compenſatur, ceteris animantibus antecellit, licet hæc firmioris ſint valetudinis, & raro in homine ingenii felicitas & corporis firmitas ſint conjuges. Ratione duce ut paranympho, ad morbos ferendos & dolores eſt paratus & accinctus, maxime ſi Arti medicæ (quæ ſæpe præbet juſtum officium, ſed malo victa fortunam non præſtat) ut optimæ parenti, & vitæ præſidi obſequatur. Hæc Ars ut ſedulus promus condus neceſſaria in victu ſuppeditat, dat, ſubſtrahit; morbos aut domat, aut vincit. Denique in morbis hæc Ars utramque paginam facit. Quorſum enim felicitas, ſi non adſit ſanitas? Hæc Ars ſæpe anceps eſt an morbos domitos renovet, an vincat ſi poſſit. Ejuſmodi eſt Arthritis fato dirus hoſtis quum inveteravit. Ars renovat domitos, ut veteres quartanas, ut novi morbi novum fiat principium ad ſalutem ægri. Sæpe Arthritin demulcet, ſupprimit ad tempus, non opprimit ne ſuccedat Apoplexia, gangræna, morbus ſacer, ut fit. Et ſi miſerum eſt ſanitatem morbo debere. Rheumatiſmus Arthritin ementitur, licet furore quodam ob tetrum ſerum percitus in totum corpus, maxime in articulos ſæviat. Prudens ſit medicus ut unum ab altero diſtinguat, quia ſimilitudines ſæpe fallunt. Incipientes morbos non quivis dignoſcit, ut naſcentes herbas peritus botanicus vix internoſcit. Dolores articulorum in ſqualoribus ſub canicula, laſſitudinem ὀςεοκόπον, plegmonodem omnibus muſculis laborantibus vix ab Arthritide & rheumatiſmo diſtingues. Et hic animi & præſentia & conſtantia ferendo dolori [illegible]cet. Quibus minor eſt animi conſenſus cum corpore, immo per ἀναγωγὴν, eſt quaſi ſevocatus, dolore non vin-

vincuntur, viros se præbent. Quibus animus corpori addictus, molliores dolore etiam exiguo franguntur. Sic corpus animum sequi debet, non animus corpus. Et si qui gravi valetudine est affectus & afflictus vix animum sequi potest. Pathemata animi humorem arthriticum aut supprimunt aut in partes morbo obnoxias exprimunt.

Arthritis sævus hostis pueris parcit & mulieribus, nisi menses desint. Rheumatismus crudelior non parcit. Quædam tamen mulieres etiam menstruæ fiunt arthriticæ, si labes a parentibus contracta, si hypochondriacæ temperie calidiore, si in facie gutta rosacea, aut si in victu peccent, si æquant pravum victum virorum arthriticorum, æquant & morbos. Tamen favore Naturæ cuique ætati sua est sanitas, sui morbi, qui certis annis fato sunt destinati & sexu. Hinc fluxit morborum virilium & muliebrium differentia, vel ob uterum, vel ob temperamentum. Pueris lactentibus sævi a dentitione dolores, quibus morbus sacer & dirus comes est. Lithiasis frequens, vel a stirpe generis contracta calculosa diathesi, vel vitio lactis nutricis ob ætatem, vel corporis pravam temperiem, quum edicto Hippocratis (forte severiore, justo, non clemente) ut sit salubre lac, nutrix debeat esse nec sanguinea, nec biliosa nec aquosa nec melancholica. Adeo nutricis electio est perplexa. Lithiasin forte accersit pulticula ex lacte & farina cruda. Pueris colici dolores cerebri eorum somnum & nutricum impedientes (unde lac fit deterius) iliacis doloribus similes & γριφομένοις, ob intestina quæ recens editis non habent suum motum περισταλτικὸν facilem & obsequentem, quo alimentum facile attrahatur, facilius coquatur, & flatus educantur foras. Ad lithiasin facit longus pueri in spinam decubitus, & arctiorum fasciarum usus.

Rheumatismus dolore vago in omnes partes furit & involat. Totus habitus calet, riget, ac si universa arthritis foret. Habitus est depositarius, quia imbecillus: sic fortiores & ditiores onerati se in imbecilliores exonerant. Virtus expultrix ichore irritata se exonerat, quod fit in cacochymis, cachecticis, in fœdis coloribus, si in æstu labores immoderati præcesserint. In Rheumutismo genua maxime affliguntur. Quod in homine magni est momenti; & quia genibus ægris corpus est quasi vietum & caducum, & mira est οὐλομελία istius partis in nervis & membranis. Immo in genibus est aliquid admirabile. Supplices genua osculantur humili contactu, & deosculandis supplicum genua submittuntur. Idque quia in genibus, ut in corde est quædam vitalitas: nam in utriusque genu commissura est gemina buccarum ut vesicularum inanitas, qua perfossa, ceu jugulo, spiritus effluit. Ideo genua summa cura tueri oportet, ne facile resolvantur metu scelotyrbes compage resoluta. In Rheumatismo id est faustum quod semel aut bis affligat, si cautio adhibetur: Nondum enim in articulis contracta est labes & imbecillitas reducis morbi, ficto postliminii jure, causa. Non id boni ominis habet Arthritis contumax & rebellis morbus.

Ideo Arthritis est præfractior, ut dubites an mitior mater, an tristior noverca. Arthriticorum longior vita vulgo dicitur, sed malo omine &

ſæva mercede. Si adeſt, mille tædia, ſi abeſt & ſupprimitur, morborum prædictorum ilias adeſt. Tumor eſt dolorificus cum & ſæpe inflammatione articuli. Præſtat adeſſe tumorem excluſa non incluſa in interno articulo materia. Nam eo dolor major eſt quo magis eſt in anguſto. Alias viſcera accuſantur, alias caput, quod plerique fontem mali putant, at decipiuntur. Conſideratur pars laborans, humor, periodus, partium mittentium robur. Dignitas, & principatus, & ſitus partis ſuperior caput a morbis vindicare. Sæpe parvus humor & ichor mali auctor nec in capite, nec a capite. Totum corpus circulo ſimile eſt, in quo nec principium, nec finis, præcipua cauſa Sympathiæ, protopathiæ, aut per ſimplicem conſenſum generis ſine materia, aut cum materia: hinc origo malorum neſcitur. In arthritide ſi redux & periodica, vere maxime, & autumno (nam quædam animalia in ſolſtitiis podagra laborare obſervavit antiquitas) & de nocte Empyicorum more ingraveſcit, nervorum & articulorum quædam imbecillitas cernitur, quæ per ſe arthritin non excitat, pars alioquin perpetuo laboraret, ſed ſuſcipiendi cauſa eſt habitu contracto. In articulo imbecillo & morboſo etiam ſuum alimentum corrumpitur, ut in cachexia, & proprio partis morbo arthritidis cauſa eſt. Eſt enim διάθεσις ἀρθριτικὴ, alias morbus longus, alias acutus. Si caro & nervus coafficitur, acutus. Si nervi & membranæ per ſe inflammantur, metus convulſionis. Si tendines, ligamenta membranæ laborant, longior morbus & ſeptuagenarius dies criticus, quia hæc ægre humorem admittunt, difficile dimittunt quia humor mucoſus, & nervoſarum partium morbi ſunt ſæpe recidivi.

Rheumatiſmus & Arthritis ut quadam ſorte ſunt affines cauſa, orgaſmo, & Symptomatis, paris curationis ſunt participes. In arthritide pertinaci non ſolus humor ſpectatur, ſed articuli vitium aut hæreditarium, aut prava victus lege, aut venere nimia contractum: non idem de Rheumatiſmo, nam ſolum peregrinatur. In utroque affectu phlebotomia eſt ἡγεμονικόν. Crebri clyſteres præmiſſi. Medicamenta calidiora nocent, irritant humorem in partes inferiores. Pilulæ initio non tutæ licet arthriticarum nomen ſibi falſo arrogent, non tam uſu, furente humore, quam abuſu. Non placet ad curandam arthritidem antidotus dicta μυστήριον, ex ariſtolochia, gentiana, myrrha, pollicitis quidem dives, ſed effectu ſterilis. Sudorifica ſub finem valent, & diuretica mediocria ne ſanguinem liquent, & apertis viis in artus repellant. De capite controverſia eſt: falſo in omni arthritide accuſatur, & omnia cephalica calida, odorata, errhina, emplaſtra gravi cerebri damno præſcribuntur, quum cerebrum ſit μετρόπολις frigidi & glutinoſi, quæ temperies niſi ſervetur, homo facile fureret & deliraret. Hepati, lieni potius eſt conſulendum quam capiti. Et hic ſollertia Medici requiritur. Color faciei ſæpe eſt index & judex pro origine mali. Cataplaſmata cum mucaginibus nocent. Nervi, tendines, glutinis habent aliquid, id contumacius redditur frigido & glutinoſo admoto. Hinc nodoſa arthritis. Hinc morbus reviviſcit impedito difflatu: fotus

blandi valent adhibita chamæpyti. Vinum fotu amicum, potu hoftis: Lac afininum prærogativum quid habet: nafcentibus & fenefcentibus lac parens. Balnea egelida valent. Cataplafmata potius cum hydromelite quam cum lacte quod obftruit: Caffia admota. Oleum de Catellis. Cataplafmata cum farinis & decocto omazorum: Balfamum Perufinum fub finem. Oleum ex torpedine. Ufus veneris rarus & moderatus, & falubrior tempore pluvio, & in aurora: hirudinum admotio non inutilis: aquæ naturales fructu non carent. Cauteria profunt. Quia in Arthritide ars malo fæpe vincitur, aut eluditur, hæc remedia perfectam fanitatem non pollicentur, fed vitam homini a Deo precario datam minus afflictam reddunt, & dolore modificato paullo jucundiorem.

Ergo Rheumatifmus & Arthritis congeneres.

Afferebat Lutetiæ NICOLAUS HENAULT Cardufianus Lingonenfis anno falutis 1610.

DO-

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Andreas Duchemin.
M. Stephan. de la Font.
M. Georgius Arbaud.
M. Carolus Bouvard.
M. Claud. Charles Pr. Reg.
M. Quirinus Vignon.

M. Joan. Renodæus. Med. Reg.
M. Petrus Pijard.
M. Nicolaus Jabot.

QUÆ-

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS

DISPUTATIONIBUS DISCUTIENDA

Mane in ſcholis Medicorum, die Jovis xv. Januarii M. FRANCISCO MANDAT Doctore medico moderatore.

An a Rheumatiſmo Dyſenteria κακοήθης.

MOrbi ex aliis nati ſuſcitantur κατὰ συμπάθειαν, vel κατὰ μετάπτωσιν. Illa fit quum ſuperſtite priore foco pars in alterius affectum trahitur, tam κοινωνίᾳ quam ἐπιγενέσει, quarum prior vicinitate, operis ſocietate, & generis ſimilitudine, oriri ſolet: hæc materiæ morbum committentis propagatione. Γειτνιάσει teneſmus ſtranguriam & abortum inducit, pleuritis febrim, τῇ κατ᾽ ἔργον οἰκειότητι uteri affectus mammæ detegunt, in canina reſolutione ſana oris pars affectæ compatitur: τῇ κατὰ γένος κοινωνίᾳ muſculus temporalis læſo oculo læditur, veſica vertebris oſſis ſacri affectis, vox teſtibus male conſtitutis. Nulla ἐπιγένεσις levationem adfert primigenii morbi a quo enaſcitur, ſed calamitoſa prope omnis: qua ratione epilepſia aut ſtranguria hydropicis, dyſenteria lienoſis, dolores cervicis iis qui animo perturbantur ſine periculo numquam ſuperveniunt.

Fit vero metaptoſis quum relicto priori foco in aliam corporis partem noxius & effrenis humor inſilit, vel a nobili ad ignobilem per διαδοχὴν, vel ab ignobili ad nobilem per μετάστασιν. Ut perpetuo formidanda μετάστασις, ſic interdum exoptanda διαδοχὴ, bonum ſi ab interioribus partibus ad exteriores eryſipelas erumpat; bonum quoque ſi lienoſus effectus in dyſenteriam abeat: ſolvit hydropem (quæ non ſemper a frigido hepate eſt) ſuperveniens diarrhœa, lipyriam febrim cholera morbus, cauſum icterus ſeptimo adveniens die, apoplexiam paralyſis & hæmorrhoides. Metaſtaſis ad ægri noxam proritatur, prioribuſque deteriores inducit affectus. Sic dolores cum febre lumbis imiſque partibus affixi, ſi his relictis præcordia invadant, pernicioſi; ſic anginæ ſalutares alias quum intro recurrunt periculoſæ, ſic ulceroſæ dyſenteriæ a ſuppreſſo exteriori rheumatiſmo δύσκολοι, multoque deteriores ſunt illis quæ abſque inteſtini ulcere conſiſtunt, aut quæ cum ulcere, non tamen depaſcente aut ſordido adſunt.

Rheumatiſmus non eſt humoris pituitoſi e capite deſcenſus , ſed conferta humoris ſeroſi diluvies non modo in articulos , ſed in medios artus & externum corporis habitum irruens , vagoſque ac ſuccedaneos dolores inferens , vere arthriticorum & eorum qui a lue venerea excitantur æmulos . Quem affectum committit ἰχὼρ φαῦλος καὶ μοχθηρός , quatuor humorum proprius , a fervido hepate genitus , qui dum a robuſtis partibus in debiliores fertur , & ab iis in omnium maxime ignavas æſtuans in venis αἱματοποιητικοῖς fluctuat , a quibus evomitur modo in hoc , modo in aliud latus improviſo inſultu , ſæpe ſine rubore aut tumore , non ſine febre tamen , perioſtium membranoſumque genus acuto dolore exercens . Prout is humor tenuis eſt & calidus quaquaverſum pervadit , & ab una parte ad aliam ſubito decubitu tranſmigrat . Prout acer eſt & mordicans affectas partes pungit & lancinat ; quod ſi quoque copioſus quaſi piſtillo tundit, δυσκινησίαν parit , & partes in modicum tumorem rubrum , inæqualem , excruciantem attollit.

Abſorbendæ tam importunæ illuviei , fruſtra ſudores ſollicitantur , aut phænigmi purpuratarum febrium inane præſidium admoventur , fruſtra quæruntur hypocauſta , fruſtra hydragoga vel deſiccantia medicamenta præſcribuntur . Sectio venæ frequens , crebra enemata , refrigerantia & humectantia omnia , blanda ſub finem cathartica , ex ſenna, rheo , confectione univerſali , ſyrupo diarhodon , ac inter topica oxyrhodinum & oxycratum , morbi hujus contumaciam expugnant . Quæ quum omittuntur , vel effuſi ad articulos humores abſceſſus pariunt , movendique libertatem artubus auferunt ; vel ad interiora per παλινδρομίαν iter affectant , & in capite parapoplexiam , tertianis interdum febribus ſupervenientem, lethargum periodicam, epilepſiam excitant; in thorace hydropem ſola paracenteſi ſanandam , dyſpnœam graviſſimam diureticis oppugnandam , peripneumoniam denique , & ſyncopem letalem .

Quoties vero in ventrem inferiorem prædicti humores confluunt , præ vernacula tenuitate facile exundant per portas viſcerum , partim quidem in ventriculum per venam gaſtricam , ubi aqueum acceſſunt vomitum , partim per meſaraicos ramos in amplam inteſtinorum cavitatem , ubi ſeroſam diarrhœam pariunt , aliquando criticam , ſi copioſe , libere ac raro alvus feratur , craſſeſcentibus excrementis ; ſymptomaticam vero & maleficam , quum multum aut ſæpe , ac parum eadem alvus movetur . Quod autem in medio per hepar decurſu ſerum hoc acre radices meatuum cholidocorum præterfluat , bilemque plurimam æſtu perenni hepatis genitam hinc ebibat , frequenti per inteſtina deſcenſu fæcum reliquias abſterget primo , dein adipem inteſtina oblinentem , interioremque eorum membranam abradit , ex quo ſuccedit dyſenteria , quæ quod ab acri & erodente ſucco cieatur , quem fovet & continuo gignit viſcerum æſtus , quodque in partes remotiores & ignobiliores ſerum illud viſcera non deri-

derivent ob excernendi ἀδυναμίαν ferox tandem evadit affectus δυσκατεργάστος καὶ δυσκαταγώνιστος.

Ergo a Rheumatismo Dysenteria κακοήθης.

Proponebat Lutetiæ URBANUS BODINEAU Andegavus. Anno. R. S. H. 1626.

DOMINI DOCTORES

DISPUTATURI:

M. Claudius Quiquebeuf.
M. Thomas Gamarre.
M. Anthon. Charpentier.

M. Franciscus Pijart.
M. Petrus Girardet.
M. Antonius Robin.

M. Guilielmus du Val. P. R.
M. Joannes Akakia. M. R.
M. Gaspar Brayer.

QUÆ-

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS DISPUTATIONIBUS

MANE

DISCUTIENDA

In ſcholis Medicorum, die Jovis IX. menſis Decembris Magiſtro JACOBO THEVART Doctore Medico Moderatore.

An Rheumatiſmo venæ ſectio?

T res naturales ſui conſervationem per ſimilia, ſic res παρὰ φύσιν depulſionem per contraria poſtulant. Indicatio θεραπευτικὴ ſoli debetur præter naturam affectui; cujus ſpecies & magnitudo, remedii genus, & quantitatem inſinuat, per quam Medicina βιοφελεστάτη conjecturalis evadit, æque ac per ſimilitudines morborum diſſimilium, quæ non ſecus quam herbarum germina in prima ἐκβολῇ peritioribus imponunt. Sic Colicus dolor nephritidem non raro ementitur; Hepatitis pleuritidem; Rheumatiſmus arthriticos, & venereos cruciatus; catarrhum, homini magis quam brutis familiarem, & ulceroſam ac phlegmonodem laſſitudinem, morborum πρόδρομον. In omnibus ἔθος κάλλιστον διδασκαλεῖον, ignoto morbo remedia ne adhibeas: natura optima victus lege vel morbum patefaciet, vel profligabit: ægrorum alia vivendi ratio, ſanorum alia: Quum non minus noceant brutorum alimenta ſanis, quam ægris cibi bene valentium. Auxilia, quibus morbi depelluntur, ἀδιάφορα, Herophilo tam venena eſſe poſſunt, quam auxiliares Deorum manus: plus in eis artis eſt quam naturæ. Eorum duo præcipua genera, catharſis & phlebotomia, quorum illa cacochymiæ mediocri, velut conſummatæ epicraſis convenit: hæc priori potior acutis morbis, inflammationibus, & doloribus.

Cave topica univerſalibus, compoſita ſimplicibus, validiora blandis anteponas. Sat cito, ſi tuto & jucunde. Quæ diæta & pharmacia non ſanant, chirurgia, Medici dextra, ferro, ignibus reſcindit & domat. Multa in ancipiti periculo fiunt, alias omittenda. In exoſtoſi (quæ

non

non ſemper eſt a lue venerea) quum victus ratio , & præſidia non profuere blandiora , licet ad ferrum candens confugere : præſtat anceps & doloris plenum auxilium experiri , quam nullum . In morbo quid eſſe gravius poteſt metu mortis , voluptatum intermiſſione , doloris ab ægritudine inducti , vehementia ? Nemo pęne ſe ſentit ægrotare quam per dolorem , cujus , natura noſtri amantiſſima , tantam rationem habuit , ut eum aut tolerabilem faceret , aut brevem . Nullus poteſt valde dolere , & diu : quum vehemens eſt hoc πάθος , vel macerrimas corporis partes occupat , vel nervis inſiſtit , vel in articulis firmatur , quibus narcoticorum uſus nocet ; emulceri debet anodynis : quorum ea præferuntur quæ morbi cauſam auferunt : dein quæ calori blando , & halituoſo ſunt ἐυπρόσφυτα . Alias , ſi quid aliud , virium robur infringit, ſanguinem inflammat , ſpiritus accendit , bilem acuit , humores omnes exagitat , noctu tamen magis quam interdiu , quo tempore gravior eſſe conſuevit .

Si alibi uſquam dolor ægros fatigat , maxime in Rheumatiſmo , qui eſt totius corporis , præſertimque externi , artuum , articulorumque ἀπόστασις , cum dolore ὀστεοκόπῳ , & moleſto caloris gravitatiſque ſenſu . Fit acer hic affectus , Galeno cognitus , quum partes internæ venæ , & arteriæ ſeſe in externas , & in genus muſculoſum , per ναυτίωσιν quamdam , exonerant : licet non raro internæ quoque corporis partes , ut inteſtina , uterus , pulmo , ῥευματικὰς διαθέσεις experiantur . Caput hujus mali fons , ut & omnis arthritidis , falſo habetur : viſcerum maximeque hepatis , ubi eſt ſanguinis officina , calidior intemperies , αἷμα ἄπεπτον ἰχωροειδὲς generans id fovet . Sæpe ratione ſeri (quod Diis erat pro ſanguine apud Homerum) humores procul a ſuo foco , graviſſima concitant ſymptomata . Quum omnes , aut plures articulos deſultorio quodam modo impetit, Rheumatiſmum creat : Quum in hunc vel illum articulum inſilit , præſente partis imbecillitate , quæ non ſola eſt reduceis paroxyſmi cauſa , arthritidem μισόπτωχον , Veneris & Bacchi filiam , mulieribus , eunuchis , & pueris odioſam movet . Nonnumquam , velut imperfecta criſi , in longis morbis , ut quartanis febribus , morbificus humor , futura ſudoris materia , motus , & non promotus : mediiſque quaſi membranoſis viis ſubſiſtens , tantorum cruciatuum eſt auctor .

In hanc affectionem prona ſunt corpora plethorica , aut valde cacochyma , febribus obnoxia ſynochis putridis ; non minus quam mulieres, vel hæmorrhagiæ ſolis hominibus conceſſæ . Illi tamen febris , ab acutis omnibus inſeparabilis , nec aſſidua comes eſt , nec manifeſta , non accenſo febriliter ſanguine : aliis ſuperveniens morbis , ut apoplexiæ , & tetano periculum minuit . Nec in ea licet , ut in illis , aut novare aut febrem accendere . Circumſpecti hominis eſt interdum malum malo levare : Eſt aliquod remedii genus ſanitatem morbo debere : nec poteſt eſſe ingrata curatio cujus ſalutaris eſt effectus . In dolorum acerbitate

ſan-

ſanguis impurus fere detrahitur ; quo impurior , non audentius vena tundenda. Morbi magnitudo ex affectus aſſentia , læſæ partis præſtantia ac ſymptomatum vehementia deprehendenda; viriumque robur ex principum partium integritate , hujuſque cum morbo collatione dignoſcendum : primariæ ſunt venæ ſectionis ἐνδείξεις : habito ſemper ætatis , ſexus , regionis , diætæ , conſuetudinis , temperiei diſcrimine . Neque deridendi ſunt qui primam venæ ſectionem , ut in primis ſalutarem , quaſi venerantur, ſervantque in extremos uſus valde profuturam.

Maximam ſanationis partem complet morbi , cauſarumque cognitio . Inſanabiles morbos non vincit Medicina : aliis etiam datur ad remedia , aliis ad levamentum . In hoc affectu curationis iidem canones , qui in ſynocho putri , aut laſſitudine phlegmonoſa ; alteratio , & evacuatio . Juſculorum frequens uſus , ptiſana , oxycratum ; an non & zythum in potu ? alvus ſæpe enematis ſollicitanda , cathartica vitanda ; caſſiam tamen & confectionem univerſalem non omnino improbamus . Nihil æque pernicioſum ac immatura Medicina : paregoricis malo blandimur , metaſyncritica , & apocrouſtica damnamus . Uſu ligni ſancti , chinæ, & ſudatoriorum omnia recrudeſcunt . Spes omnis in venæ ſectione poſita : quæ vacuando , revellendo , derivando , refrigerando eſt ἡγεμονικόν . Cornicula frequentia , hirudines habitui corporis admotæ conferunt ; ut hæmorrhagia , & qui non ſemper contra naturam eſt ſudor bonis ægri rebus , & cum ἰυφορίᾳ , cum qua numquam dyſenteria ſupervenit . Tandem urina craſſa , & multa , ut quæ ab abſceſſibus liberet, & maxime in febribus laborioſis, a periculo aſſerit.

Ergo Rheumatiſmo venæ ſectio.

Proponebat Lutetiæ JOANNES VACHEROT, Pariſinus.
Anno R. S. H. M. DC. XXVII.

DO-

DOMINI DOCTORES
DISPUTATURI.

M. Guido Patin.
M. Jacobus Thevart, Præs.
M. Robertus Tuloue.

SSS

M. Antonius le Rat.
M. Dionysius le Soubz.
M. Bartholomæus Barallys.

M. Petrus le Conte.
M. Gulielmus de Vailly.
M. Claudius Gervais.

FINIS.

INDEX

INDEX

Alphabeticus Rerum, & Verborum quæ in hoc Quarto, ac postremo Tomo Operum Gulielmi Ballonii Doctoris Medici Parisiensis continentur.

A

Bſceſſus critici in articulis unde. *pag.*172
Abſceſſus bilioſus in articulis an ſanguineus ſit in coſtis & viſceribus. 173
Abſceſſus varii. 257
Acer calor an cruditatis auctor. 237
Acetabulum an humorem recipiat. 172
Aceti uſus quænam incommoda afferat. 88
Acetum ſtillatitium quid efficiat. 94
Actiones humorum indices, 7. Omnes in nobis aquam & ignem referunt. ibid.
Actiones diverſæ ad diverſa relatæ. 8
Actiones omnes quonam tempore ſint legitimæ. 248
Actuarii ſententia de coctione, 231
Acidæ pituitæ effectus. 96.101
Acuti morbi paroxyſmus qualis. 253
Acuti morbi quinam ſint. 45
Adeps cur non habeat ſenſum. 178, *in marg.*
Adultæ deſcenſu uteri laborantes, qua de cauſa gravius ægrotent & difficilius curentur. 128
Ægri quomodo morbis liberentur. 263
Ætati cuique ut ſua eſt ſanitas, ita ſuæ moleſtiæ & morbus. 197
Aetatum mutationes quo modo & quo tempore fiant. 41
Aeternitas qua ratione comparetur. 2
Aeternitatis avida in omnibus natura. 1.2
Aetii conſilium in curatione morborum melancholicorum ſequendum. 84
Aetii conſilium pro fœdus virginum coloribus quodnam ſit & an ſequendum. 95
Aetii conſilium de iis quæ valent ad horrores ineuntibus febribus. 107
Aetii locus de eo quod podagra non ſuppuret. 180
Aetii opinio ex Sorani ſententia, de furore uteri. 115
Aetii opinio de motu uteri in ſtrangulatu. 117
Aetii remedia ad fugandam hyſtericam paſſionem. 142.143
Aetii ſententia de ſtrangulatu uteri. 126
Aetius pro uteri perfrigeratione citatus. 128
Affectus per conſenſum quot modis fiat. 151
Affectus renum quid ſit apud Hippocratem. 202
Aggreſſiones quos naturæ tumultus excitent in puellis. 46
Agni ſemen qualis ſit facultatis. 141
Alba menſtrua quænam ſint. 69
Alexandri Aphrodiſienſis locus de eo quod quæritur, quomodo fiat, ut major ſit dolor cum in anguſto eſt quam cum in lato & amplo. 195
Alimenti partes quot & quænam ſint. 232
Alimentum ab alimento diverſum. 24
Aloe ad quid apta. 94
Alterationes in corpore quot fiant. 245
Alvi adſtrictio quid ad lapidum concretionem faciat. 206
Alvinarum fluxionum caput quodnam ſit, juxta Hippocratem. 174
Amantium notæ quænam ſint. 111
Amator puer quomodo ab Eraſiſtrato cognitus. 108
Amatoria animi paſſio quomodo & a quibus cognita. 92
Amorem Deum fingens Cæcilius poeta ridetur a Cicerone. 110. Quomodo definiatur. ibid.
Amoris affectus.
Amoris inſani definitio ex Cicerone. 108
Amoris virginum inſani quænam ſint ſigna. 111
Amor inſanus ira turpior. 109
Amor inſanus quomodo dicatur paſſio heroica. 109
Analogum quid in plantis & animalibus mari & fem. in quibus ſexus diverſitas, requiritur. 4
Anapnoe an ſufficiat in hyſtericis. 114

Angustia meatuum in pueris an causa concretionis esse possit. 212
Angustia meatuum an sit una ex causis coagmentationis. 217
Angustiæ animi effectus. 41
Angustiæ & oppressiones cur initio febrilium paroxismorum fiant. 249
Animalia proclivia ad libidinem & semine abũdantia brevioris esse vitæ quis tradiderit. 28
Animalium corpora qualia sint. 2
Animam ad finem vegetari quid sit. 8
Animi pathematum vires. 14
Animi perturbatio an reperiatur in fœdis virginum coloribus. 39
Aphrodisæi problema: senes & pueros magis calculis esse obnoxios, Hippocrati repugnans. 205
Apoplexia quomodo fiat. 130
Aqua & ignis duo rerum principia apud Hippocratem. 6. Eorum vires, & Proprietates. ibid.
Aqua & ignis recens nuptis cur olim traderentur. 9. In semine & edito fetu qua ratione appareant. ibid.
Aquæ & Aquæ differentia. 199
Aquæ & ignis mixtio ad morum utriusque sexus cognitionem quantum conferat. 15
Aquæ frigidæ potus quid conferat ventriculo. 102
Aquæ potus quid efficiat in virginibus decoloribus. 94
Aquæ potio in calculo quam utilis. 221
Aquilonii Autumni effectus. 182
Aquosæ urinæ quid significent. 234
Arabes inter & græcos dissidium circa ventriculum. 81
Arabes quænam constituant signa insani amoris. 111
Arabum princeps quis intelligatur. 13
Arabum opinio de secanda vena in febre quotidiana quænam sit. 107
Archigenes qua de causa rideatur a Galeno. 133
Arculani consilium de calore in febribus cavendo. 108
Arculani sententia de furore uteri. 144
Arenulæ an sæpe sæpius a rene descendant. 213. 214,
Arenularum concursus an sit necessarius ad coagmentationem, si per se & primo lapidem vesica cogit. 215
Earum creatio cuinam tribuenda. 216
Quotuplices sint arenulæ. 216
Arenulæ in quibus potissimum reperiantur. 221
Arenulæ an a pure nasci possint. 201
Arenulas in vasis ipsis quid pariat. 205
Arnaldi remedium quod fœdis virginum coloribus possit adhiberi. 95
Arnaldi Villanovani de curando calculo sententia. 211. 212
Aromatum suffitus καρηβαρίαν inducit. 135
Arteriæ an minus vel magis conspicuæ quam venæ. 35
Articulares dolores quomodo juveni cuidam contigere. 175
Articulares morbi quandonam evacuationem bilis postulent. 181
Unde oriantur & an sint Arthritis. 182
Articulares dolores quasi noctu exacerbentur. 189
Articularium morborum sævities quando maxima. 182
Articularis dolor unde juxta Hippocr. 177
Articuli unde tanto dolori obnoxii. 195
Articulorum dolor generalius sumtos an idem sit cum Arthritide. 170
Articulum occupari quid sit. 172
Et quid articuli nomine intelligatur. ibid.
Arthriticis quam sæpe inutiliter medicamenta exhibeantur. 191. & seqq.
Arthritidis origo qualis sit. 170
Arthritidis materies & locus. 173. 180. & seqq.
Arthritidis aliæ causæ. 184. 185. 187. 190. & seqq.
Arthritis an a sanguine, an humor a venis & arteriis, an a solo capite in venas refundatur. 171
Arthritis cur fere medendo ingravescat. 189. 190. & seqq.
Arthritis quare vocetur medicorum opprobrium. 170, 190
Varia ejus sedes. 171
Arthritis quam utilis sæpe mortalium generi. 191. & seqq.
Arthritis quid sit & quando dicatur esse. ibid.
Asinini lactis usus in curatione calculi. 221
Asthmata in senibus unde ortum habeant, 203
Astringendum ubi sit, & quid pariat nimia astrictio. 80
Athletarum diæta quænam fuerit. 199
Et an aliter in otio, aliter in negotio ali solerent. 199
Atrophiæ & cachexiæ distinctio. 38. & seqq.
Attalum medicum quis & qua de causa rideat. 81
Audaciæ origo quænam sit. 14
Avicennæ locus de signis insani virginum amoris. 111
Avicennæ opinio de Epilepsia & strangulatu. 144
Auri fames quo sensu dicatur sacra. 110
Aurium dolor qualis sit & unde. 171
Autumni Aquilonii effectus. 182
Azaranii opiata quæ. 122

Baphi-

B

BAphicus Kermesinus color quibus ex rebus fiat. 79
Basiliscon herba quomodo aliter appellata. 86
Bili naturali an suum serum adsit. 229
Biliosis cur facies pallida. 53
Biliosi hominis calculo impediti historia. 220
Biliosi morbi cur circa meridiem exacerbentur. 190
Biliosi morbi quomodo solvantur. 257
Biliosi quomodo tractandi. 91
Biliosis unde aliquando humores sinceri. 229
Biliosis cur non adsit hypostasis. 237
Biliosorum morborum materia quænam sit. 253
Biliosus abscessus in articulis, an sanguineus sit in costis & visceribus. 173
Biliosus humor quomodo differat a crudo. 259
Bilis diversæ partes. 257
Bilis differentiæ. 229
Bilis qualitates. 171
Bilis quid sit. 232
Bryoniæ decoctum ad quid aptum. 95

C

CAchectici an arthritidi obnoxii. 178
Cachexia quare vacuitatem doloris habeat. 177
Cachexia an sit in fœdis virginum coloribus. 37
Cachexiæ & atrophiæ distinctio. 38. & seq.
Cacochymia ab Hippocrate ubi explicata. 48
Cacochymia unde & quomodo augeatur. 76
Cacochymo corpori quomodo sit medendum. 49
Cacochymiæ succrescentis argumenta quænam sint. 187
Cacochymia & cruditas quid. ibid.
Cruditas quid. ibid.
Cæcilius poeta cur rideatur a Cicerone. 110
Calaminthe quid sit, & qualis facultatis. 141
Calculi præcipuum auctorem quos calorem acrem fecerit. 209
Calculi rudimentum omne an a renibus & in renibus sit. 210
Quinam magis sint ei obnoxii. 211
Cur potius ren in viris calculo obsideatur, in pueris vesica. ibid.
Calculi color quidnam indicet. 215
Calculi in curatione quot & quænam sint spectanda. 220
Calculo cur obnoxius sit unus homo inter animalia. 198
Aristotelis ad id locus. ibid.
Calculo quænam hominis partes obnoxiæ. ibid.
Quinam homines. 199
Calculo quomodo sit medendum. 210
Calculo cur ren potius in viro occupetur, puer autem calculo in vesica potius laboret. 218
Calculorum materia quænam sit. 200
Calculorum in medio nucleum repertum quis tradiderit. 213
Calculorum differentia pro diversitate personarum qui eis laborant. 220
Calculosi quinam maxime fiant. 197. 206
Calculosis an recte refrigerantia præscribantur. 218
Calculosorum curatio opportuna. 221
Calculus quid sit & quomodo differat a lithiasi. 197
causæ. ibid. & seqq.
Calculus an fiat ex pure. 200. 201
Calculus renum quomodo differat a calculo vesicæ. 218
Calculus ubi proprie sit. 208
Caliditas vesicæ & totius etiam corporis an ad calculum faciat. 202
Caliditas venosi generis ad arenulas in vasis ipsis gignendas quantum faciat. 205
Calidum absolute in quibus sit. 208
Calidum & humidum quomodo sint principia ortus humani generis. 9
Calor acer an cruditatis auctor. 237
Calor an blandus, an solum acer, an uterque calculum producat. 206. 207
Calor an coactionis sit auctor quis dubitaverit. 204
Calor an naturalis an acer & mordax causa calculi. 205
Calor an statuendus sit primarius lithiaseos opifex. 208. 210
Calor & frigus quomodo in eodem subjecto. 97
Calor quum infirmus est aut paucus quo se conferat. 113. Coactus seipso fit major. ibid.
Calori naturali cur primæ dentur in generatione. 8. & 9. Omnium actionum auctor. ibid. Quotuplex sit. ibid. Ejus functiones. ib.
Caloris acris effectus. 94
Caloris febrilis proprium quodnam. 103. 104
Caloris initio paroxysmorum intro revocati causæ quænam sint. 97. & seq.
Calor quo pueri abundant, an generando calculo aptus. 202. 203
Calor quotuplex sit. 202
Calor quisnam sit præcipuus calculi auctor. 209
Cancer quomodo exstinguatur. 170
Cancri cur tam blande tractentur. 94
Capillarium venarum qualitates quænam sint. 188
Capilli color unde trahatur. 20
Capilli renum. 213. 214
Capillorum defluvio & podagra mulieres non labo-

laborare cur dicantur & a quibus. 197
Capillus e pituita ductus quid sit. 198
Capitalis febris qua ratione fiat. 65
Capitis dolores quibusnam magis familiares sint. 206
Capra an pueris sit conveniens remedium. 220
Caput an Arthritidis auctor. 188. 189
Et cuinam ita visum sit. ibid.
Caprifici natura qualis sit. 4
Caprire quid. 41
Cardiaca ad quid potissimum conferant. 85
Cardialgia unde. 235
Carnes an plus attrahant quam venæ ex Hippocrate. 195
Carunculæ renum. 213. 214
Casei usus quam periculosus. 209
Cassia cur noceat febre Epiala laborantibus. 105
Cassiæ proprietates. 73
Castoreum & ejus usus cum aqua mulsa vel arthemisiæ decocto quid possit. 142
Catarrhi unde & in quibus. 31
Catholicon ad quid. 73
Celsi opinio & locus de corporibus gracilibus. 49
Celsi opinio de Tetano, & quid illi sit Tetanus. 147
Cephalicæ pilulæ ad quid. 52
Cerebri consensus cum utero quot potissimum ex causis fiat. 33
Cerebri affectus melancholicus an differat ab Heroica passione. 111
Cerebrum cur non sentiat. 178
Chironium ulcus quale. 189
Chylosis quid sit. 232
Chylus ventriculi excrementum unde materies sanguini subjiciatur. 228
Ciborum simplicium quanta sit opportunitas. 199
Ciceronis locus in Cæcilium qui amorem Deum fingebat. 110
Ejusdem alius locus de libidinoso homine. ib.
Ciceronis locus de definitione amoris insani. 108
Ciceronis locus de naturæ definitione. 143
Civitas nulla sine marcore. 2
Coactionis parens quænam sit. 203. 204
Quotuplex sit coactio. 204
Coagmentatio in vesica unde, & qua ratione fiat. 42
Coagmentatio a quo fiat. 205
Coagmentatio quotuplex sit. ibid.
Coagmentationis causa an esse possit meatuum angustia. 217
Coctio exacta qualis esse debeat. 228
Coctio morbi quomodo dicta. 260
Cujusnam sit opus. 262
Coctiones securi judicii indicia. 263
Earum signa quando appareant in urinis. 263
Coctionis quot sint species & earum uniuscujusque definitio. 232
Coctionis perfectæ & bonæ indicia. 233
Coctionis apparentibus signis an possit aliquis interire. 238
Cœlum quomodo sit morborum occasio. 20
Cognitio omnium morborum an peti possit ab urinis. 226
Cognitiones rerum quam diversæ sint, & unde ista diversitas. 169
Coitus quid in hystericis symptomatibus conferat. 128
Colici dolores febribus succedanei, unde in paralysim desierint. 187. 188
Colliquationis renum vel totius corporis, indicia. 239
Color calculi quidnam indicet. 215
Color in cute apparens humorem in eadem delitescentem demonstrat. 20
Color omnis malus an sit ab Hepate. 92
Coloratio corporis unde procedat. 36. 37
Colores virginum fœdi quam morbi speciem constituant. 37
Colores fœdos an febris comitetur peculiaris morbi aut partis ἰδιοσυγκρισίαν sequens. 61. 62.
Colores virginum fœdos quæ vitia comitentur, & quomodo iis medendum. 95
Colores quomodo fidem faciant de natura & temperamentum mulierum. 152
Coloribus virginum fœdis an venæ sectio necessaria. 59
Coloribus fœdis deturpatos virgines cur Epialæ febres aggrediantur. 101
Coloris virginum fœdi causa quænam sunt. 47. 48.
Coloris virginum fœdi therapia. 48
Coloris ad mutationem sanguinem detrahere quid sit. 56
Colorum fœdorum curationis quænam sint anteponenda. 69
Colorum in virginibus fœdorum curationis initio quot & quænam sint observanda. 73
Colorum in virginibus fœdorum remedia propria. 87
Concretio callosa in pueris quid sit, & quomodo fiat. 203
Cur non antecedentes senii partes illam promoveant, sicut & extrema senectus. ibid. & seqq.
Concretio an in pueris fiat potius post mictum quam ante mictum. 207
Concretio prima unde fiat. 213

Concretionis species diversæ. 205
Consensus quot modis fiat. 150. 151
Continuarum febrium sedes quænam sit. 65
Contorsiones uteri ubi & a quo descriptæ. 147
Contraria duo simul posse percipi quomodo doceatur. 100
Contrariis an delectari unde videatur natura. 199
Convulsio a repletione & inanitione qua ratione fiat. 118
Cor an sit calculo obnoxium. 211
Cordis facultas quotuplex. 17
Cordis diversæ qualitates & effectus. 16
Corpora animalium qualia sint. 2
Corpora virorum & mulierum in quo differant. 19
Corporis coloratio unde procedat. 36
Corporis caliditas an ad calculum faciat. 202
Corporum alterationes quot & quales assignentur. 245
Corporum mutationes quot & quomodo accidant. 41
Corpus a corpore diversum. 24
Corpus qua ratione simile dicatur utero. 32
Aliquando non simile capiti. ibid.
Corrumpi & in pus converti an idem. 200
Corruptionis effectus quinam. 201
Coryzæ causa qualis sit. 190
Coryzæ obnoxii quomodo liberentur. 103
Cotyledones quid sint. 151
Coxarii dolores unde proveniant. 147. 148
Coxendicum morbus ex quibus causis fiat in plerisque. 184
Crassamentum in renibus puerorum an causa concretionis esse possit. 212
Crassitiei ratio & effectus. 209
Crassities urinarum quænam laudabilis apud Hippocratem. 208
Creatorem aliquem rerum Galenus agnovit. 228
Crisis in quo consistat. 249
Croci vires in curatione furoris uterini quales sint. 120
Cruditas an hypostaseos materia. 237
Unde oriatur. ibid.
Cruditas humorum proprie dicta quæ. 58
Cruditates febri conjunctæ an opus habeant venæ sectione. 59
De cruditatis latius. 60. & seqq.
Cruditatis parens quænam sit. 198. 199
Crudum & incoctum quomodo differant ab invicem. 77
Ab impedita læsaque actione partis quomodo pendeat. ibid.
Crudus humor in quo differat a bilioso. 259
Cucurbitulæ usus in ventriculi repositione. 153
Cucurma quid. 79
Curatio morborum muliebrium a curatione virilium quantum differat. 18
Cutis color humorem manifestat. 20
Cutis fœditas in pallidis virginum coloribus unde fiat. 40
Cutis raritas quibusnam competat. 29
Cyphi quid & ex cujus sententia. 120
Cystis an sit calculo obnoxia. 211
Cystis fellis cur calculi non expers. 198

D

DEfluvio capillorum & podagra mulieres non laborare cur dicantur & a quibus. 198
Defœdatas virgines quænam febres adoriantur. 43
Defœdatæ virgines cur suras & articulos doleant. 176
Delirium unde. 42
Dentium dolor quomodo per tumorem evanescat. 194
Dentientes quibus malis obnoxii. 197
Dentium dolor qualis sit, & unde. 195
Descensus uteri quid sit. 150
Ejusdem causæ. ibid.
Descensus aut prolapsus uteri signa. 152
Prognostica. 153
Quam molestus & tædiosus mulieribus. ibid.
Curatio. ibid.
Desipientiæ signa. 256
Deus cur una eademque re gaudeat semper. 6
Deus peccata purgat non corpora inquinat. 22
Diabetes ex quo nascatur. 206
Diæta quibusnam rebus contineatur. 8
Dialaccæ quænam sint. 79
Diarrhœæ causa ubi sit. 78
Dictamnum ad quid aptum. 95
Diffidentia unde procedat. 16
Digitorum sensus quomodo amissus ob lapsum ex curru. 151
Dioclis opinio de sudoribus. 114
Diversitas cur placeat homini. 6
Divina quænam appellentur. 182
Divinum an concurrat in mortem producendis aut occultandis. 20. 21. & seqq. quomodo dignoscendum. 23. & æstimandum. 24
Diuretica medicamenta quænam sint & quomodo distinguantur ab arthriticis apud Galenum. 221
Diuretica quid conferant splenicis. 91. 92
Diureticorum formulæ quas magni facit muliercularum garrulitas. 219. 220
Dogmatici quales sint & quomodo differant ab Empiricis. 170
Dolorem cur minus ferant imperiti. 195

Dolores quare noctu exacerbentur. 189
Dolor quid sit ex Seneca. 194
Doloris voluptatisque vices cur in mari & femina sint alternæ. 11. & seqq.
Dysenteriarum caput causa juxta Hippocratem. 174
Dysenteria unde oriatur. 175

E.

Effigiei similitudo generis & speciei. 4
Elaterio an exagitandi pueri ex Hipp. 220
Elementorum vires in viris æque ac in mulieribus spectatæ. 11. & seqq.
Elephantiasis an eadem cum leucis. 40
Elephas quale symptoma apud Hippoc. 188
Ejus curatio. ibid.
Elixatio inchoata quid. 29
Ellebori usus a quo in curatione calculi præscriptus. 220
Empedoclis opinio de varietate sexus. 5
Empiricorum & methodicorum instrumenta quænam sint. 169
Quomodo differant. 170
Enæorema quid sit. 252
Enæorematis & hypostaseos an materia eadem. 231
Ephractica medicamenta quando nam adhibenda. 60
Epiala quæ & unde dicatur. 43
Ejus causa & sedes. ibid.
Epiala febris cur magnum vaporum proventum non habeat. 98
Ejus materia quotuplex. 69. & quænam. 100
Epialæ febres in virginum fœdis coloribus medicos commoventes quænam sint. 95. & seqq.
Epialæ febres cur virgines fœdis coloribus deturpatas aggrediantur. 101
Epialarum febrium curationis capita præcipua. 102
Epialarum febrium frigus quale sit. 114
Epialis febribus an conferat venæ sectio. 107
Epialon quid efficiat. 96. 97
Epicrasi quando utendum. 105
Epilepsia an pueris magis familiaris quam lapis in vesica. 197
Epilepsia & reliquæ convulsiones quomodo fiant. 129
Epilepsia & strangulatus an ab eadem causa esse possint. 144
Epilepsiæ cur vindex appelletur quartana. 103
Cur ea laborantibus cassia noceat. ibid.
Epileptici quomodo curandi. 188
Erasistrati opinio de sedimento febricitantium. 247
Erasistrati opinio de liene a quo refutetur. 45
Erasistratus quomodo cognoverit puerum amatorium. 108
Erosio in utero unde contingat. 152
Erraticæ febres quæ & unde fiant. 43
Erraticæ febres aut quartanæ cur non potius liene vitiato fœdatas mulieres aggrediantur. 63
Erroneæ febres an fœdis virginum coloribus conjunctæ sint, & ab Epialis febribus distinctæ. 95. & seqq.
Erysipelas in cute unde. 173
Erysipelas in utero contentum quid efficiat. 145
Erysipelata quomodo temperentur. 190
Erysipelata quomodo se prodant. 253
Erythrodanum quid. 79
Eviratos homines quid efficiat. 18
Euripidis locus de insano amore. 109
Exanthemata an & quibus utilia sint. 192
Excrementa quid sint. 228
Excrementorum proventus quid efficiat. 12
Extipiscum divinatrix turba. 226

F.

Fabarum & Orobi usus quam periculosus. 213
Fames auri quo sensu dicatur sacra. 110
Fæcem urinarum inter & veram hypostasim quænam sit differentia. 238
Fæx quid sit. 232
Febres in genere in quot & quales species dividantur. 62
Febres quotidianas ubi optime omnium Galenus describat. 108
Febris ardens quale morbi genus. 21
Febris laboriosa an idem sit cum arthritide. 171
Febres continuæ quomodo in dolores articularios terminentur. 185
Febricitantes cur ob hypostases urinarum non desinant febricitare. 239
Febrilium paroxysmorum initio, cur angustiæ & oppressiones fiant. 249
Febris communis animantium hostis, sine qua nulli viventi vita abrumpi potest. 197
Fernelii æstimatio apud auctorem. 212. 213
Ejus verba de causa calculi. ibid.
Disputatio. ibid. & seqq.
Fernelii consilium de Epialis. 106
Fernelius de calculi sede quid senserit & quomodo arguatur. 211
Fernelii opinio de Arthritidis causis. 173
Defenditur. ibid.
Fernelii opinio de materia arthritidis agitatur.

tatur. 180
Fernelii opinio contra Soranum de causa hystericæ passionis. 144
Fernelii opinio de furore uteri. 116
Fici natura qualis sit. 4
Flammæ motus quotuplex. 113
Flatus in punctura nervi quo abeat. 196
Flatus qui hystericam inducunt affectionem quales & unde. 146
Florens corpus quid apud Hippocratem. 49
Fluoris menstrui effectus quam varii. 11. & seqq.
Fluxionum a capite orientium genera quot sint. 173
Fluxionum alvinarum caput quodnam sit, juxta Hippocratem. 174
Fœdatæ virgines an sint multis remediis agitandæ. 93
Fœdi virginum colores cujus speciei malum. 37
Describuntur, ibid.
Fœdi virginum colores quibus rebus componantur. 39. 40
Fœdi virginum coloris causæ quænam sint. 44
Fœdi virginum coloris therapia. 45
Fœdis virginum coloribus an venæ sectio necessaria. 51
Fœdis coloribus deturpatas virgines cur Epialæ febres aggrediantur. 95
Fœdorum colorum curationi quænam sint anteponenda. 70
Fœdorum colorum curationis initio quot & quænam sint observanda. 73
Fœdorum in virginibus colorum remedia propria. 87
Fœdos virginum colores quæ vitia comitentur, & quomodo iis medendum. 95
Fœmina quibus in rebus differat a masculo. 29
Fœminarum ægrotantium a viris item ægrotantibus differentia. 12
Fœtæ & fœtus quomodo habenda sit ratio. 134
Fœtidarum rerum naribus adhibitarum effectus. ibid.
Fœtui augmentum & alimentum quid suppetat. 26
Frigida actu cur ventri noceant. 81
Frigida femina quanto usui in calculis. 222
Frigiditas in muliere qua de causa dominetur. 25
Frigiditas vesicæ quomodo coagmentationem faciat. 209
Frigidum & siccum quomodo sint principia ortus humani generis. 9
Frigidum & siccum an sint privationes, ubi doceatur. 10
Frigus an possit esse tantum ut calculum fingat. 212
Frigus & calor quomodo in eodem subjecto. 97
Frigus in lipyriis, Epialis, hystericis & initio accessionum quale sit. 114
Frigus quare potius initio febrium contingat. 113
Fruticum genus an duplex. 3. 4
Fructus horarii quinam sint apud Hippocratem. 230
Fuliginis materia quænam. 232
Furor uteri quomodo contingat. 144
Furor uterinus per quid definitus. 148
Furoris uterini differentia a suffocatione uteri. 115. 116
Furoris uterini therapia. 122

G

Galeni duo loci de mulierum coloribus specie diversi conciliantur. 20
Galeni locus de ciborum varietate oppugnatur ab Aristotele. 199
Galeni opinio de divino. 22. 23
Galeni opinio de pituita, quod sternutamentum non cieat, nisi in flatum vertatur. 191
Galeni opinio de suffusionum & calculorum sede. 211
Galenus creatorem aliquem rerum agnovit. 228
Galenus ubi optime omnium febres quotidianas describat. 108
Refellitur quædam ejus opinio. 107
Garrulitas muliercularum quam magnificit diureticorum formulas. 219. 220
Gazæ opinio de etymologia passionis heroicæ. 110
Generare cur nihil potest, nisi alicui misceatur. 10
Generatio quot modis in animalibus fiat. 2
Generationis nostræ primordia unde ducantur. 8
Generationis initio quænam qualitates præpolleant. 9
Generationis in opere quidnam sit præcipuum. 19
Generis, speciei & effigiei similitudo. 4
Gentianæ pulvis cur & quando minore quantitate dandus. 75
Gentilitia & hereditaria diathesis quam potens. 218
Genus humanum quomodo a Platone appellatum. 5
Quomodo a Jove distinctum. Ibid.

Gibberi vena ad phletorum minuendum quandonam sit secanda. 69
Gnidiorum medendi magistrorum fastus, & opiniones. 7
Gorræus de definitione uteri strangulatus. 125
Gracilia corpora quænam sint Hippocrati. 49
Græcos inter & Arabes dissidium circa ventriculum unde ortum, 81
Gravidæ unde & qua de causa strangulatum patiantur. 125
Gravidæ mulieri cur attendendum an sit hysterica. 134
Gravidæ veteres hystericæ quomodo a paroxysmo vindicentur. 139
Gravidis mulieribus cavendum a tetris odoribus. ibid.
Grumi renum. 212, 213
Grumi & puris effectus. 214

H

Habitus morbi quinam sint. 188
Hæmatosis quid sit. 232
Hæmorrhagiæ an juvenibus utiles sint. 192
Hæmorrhagiæ quibus & quando contingant. 27
Halitus materia quænam sit. 232
Hamaxobitis sectio venarum ubi fiat. 28
Hector quomodo a Priamo laudatus. 109
Helluonis cujusdam historia. 175
Hemicrania quid sit. 181
Galeni de ea locus. ibid.
Hepar an lædatur in fœdis virginum coloribus. 37
Hepar an sit calculo obnoxium. 211
Hepar an sit omnis mali coloris origo. 92
Hereditatis jure an ad posteros morbi perveniant. 199
Heroica virtus notatur ab Homero. 109
Heroica passio unde sic dicta. ibid.
Heroica passio quomodo differat a melancholico cerebri affectu. 111
Hemiplegiæ unde fiant. 182
Et quando. ibid.
Herpetes in cute unde. 173
Hiera quænam maxime laudetur in curatione fœdorum, qui virginibus accidunt colorum. 74
Hiera quomodo conferat Epiala laborantibus. 105
Hippocratem nec fallere umquam nec falli potuisse a quonam dictum sit. 5
Hippocrates in quo calumnia dignus. 8
Hippocratis locus de testibus marium. 42
Hippocratis locus tractans an venæ sectio in fœdis virginum coloribus sit necessaria. 51, 52
Hippocratis locus de morbis nervorum repullulantibus. 177
Quid nervosi nomine intelligat. Ibid.
Et nervorum genus quale sit. Ibid.
Hippocratis locus citatus de morbis mulierum, de contorsionibus uteri de iis quæ superveniunt eidem utero. 147
Hippocratis oraculum de virginibus decoloribus. 92
Hippocratica Zona cui usui. 154
Hippocratis opinio de eo quod quæritur an mulieres podagra laborent aut capillorum defluvio. 198
Hircire quid. 41
Historia Damisellæ *de la migene*. 94
Historia de muliere quartanam patiente. 72
Historia de muliere quæ Ischiade laborabat. 148
Historiæ de fœdis virginum coloribus. 47
Historia helluonis cujusdam. 175
Historia hominis biliosi calculo impediti. 220
Historia Hollerii de uteri motu. 116. & seqq.
Ejus error. ibid.
Historia mulieris hystericæ. 129
Historia mulieris dolores articulorum immanes expertæ. 192
Homeri locus de divino in morbis. 22
Homeri locus adducitur de Venere insidias nectente. 39
Homeri locus de heroica virtute. 109
Homo cur eadem rerum varietate & dolet & delectatur. 6
Homo cur solus inter cetera animalia calculo laboret. 198
Horarii fructus quinam sint apud Hippocratem. 230
Horatii de morosa muliere locus. 91
Horatii locus de simplicium ciborum opportunitate. 199
Hordeatorum usus in curatione calculi. 221
Humanum genus quomodo e Platone appellatum. 5
Quomodo a Jove distinctum ibid.
Humectatio nimia quid pariat. 80
Humectationis cupiditas quomodo uteri strangulatum faciat. 125
Humida nimium cur non habeant sensum. 178. in marg.
Humiditate an siccitas salubrior. 183
Humidum magis obnoxium morbis. 178
Humidum & calidum quomodo sint principia ortus humani generis. 8
Humoralis syncopalis febris Avicennæ quænam sit. 95
Humores crudi quo tempore præparandi. 101
Humores quam varii & quam diversis modis peccent in corporibus. 266. 267

Humorum copia ipsa se se obruens, quomodo sensum parti adimere soleat. 195
Humorum distinctio qualis. 58
Hydropicæ puellæ unde fiant. 44
& quot modis. ibid.
Hydropici cur non fiant Arthritici quum suppetat materies. 176
Hydropicis cur non adsit dolor. 176
Hydropis nova species quænam sit. 44
Hydrops in quo consistat. 40
Hymenæus unde. 5
Hypochondriaca melancholia an sit fœdis virginum coloribus. 37
Hypochondria distenta quare non repurganda. 52
Hypochondriaci cur pungentibus adeo doloribus affligantur. 175
Hypostases in morbis quotuplices sint ex Hippocrate. 252
Hypostaseos nomen quomodo hic sumatur ab auctore. 231
Hypostasecs differentiæ. 232
Hypostaseos urinarum vera distinctio ex Galeno. 235
Hypostaseos materia utrum in sanis & ægris eadem sit. 237
Hypostaseos materia quomodo in sanis & ægris dicatur eadem. 266
Hypostasis urinarum an puri proportione respondeat. 232. & seqq.
Hypostasis cur multa sit hieme etiam in sanis; & aliis temporibus non sit. 237
Hypostasis quare analogiam habeat cum pure. 263
Hysterica strangulatio qua ratione ab uterino quovis affectu distinguenda. 125
Hysterica symptomata cur in viris apparere non possint. 127
Cur potius in mulieribus. ibid.
Hysterica affectio quando oriatur. 129
Hysterica passio quando sit febris expers. 134
Hystericæ affectionis causa quænam sit. 117
Hystericæ mulieres an statim concipiant. 113
Ejus morbi causæ. ibid.
Hystericæ veteres gravidæ quomodo a paroxysmo vindicentur. 139
Hystericæ affectionis remedia ex Aetio. 142. 143.
Hystericarum febrium frigus quale sit. 114
Hysterici strangulatus essentia in quo consistat. 131
uterus fons & radix hystericorum, symptomatum. 131. 132
Hystericis mulieribus cur oxymeli officiat. 87
Hystericarum calor qualis sit. 113
Hystericorum symptomatum, vindex coitus. 140

I

IChoris origo. 183
Vis. ibid.
Facilis generatio. 184
Icterici tibias quantum doleant. 176
Unde tantus ille dolor. ibid.
Icterico quomodo sit medendum. 54
Icterus an sit in fœdis virginum coloribus. 37
Identitate cur gaudeat Deus, homo diversitate. 6
Ignis & aqua duo rerum principia apud Hippocratem. 6
Eorum vis. ibid. & 7
Proprietates. ibid.
Ignis & aqua cur olim recens nuptis traderentur ex Plutarcho. 9
In semine & edito fetu quomodo appareant. ibid.
Ignis proprietates quæ & quot. ibid.
Quo auctore. ibid.
An idem sit cum spiritu. ibid.
Ignis natura quænam juxta sensum Ciceronis. 10
Eximius de illa apud eumdem locus. ibid.
Ignis & aquæ mixtio ad morum utriusque cognitionem quantum conferat. 15
Imbecillitas partis an causa sit morbi redeuntis. 189. 190
Imbecilitatis partis effectus ad Arthritidem. 179
Imperiti cur minus ferant dolorem. 195
Imperito homine cur nihil iniustius. 14
Impotentia animi quomodo ad morborum cognitionem conferat. 15
Incoctum & crudum quomodo differant. 77
Unde pendeat. ibid.
Indicationum rationem cur tam accurate complexus sit Hippocrates. 8
Individuum quodlibet qua ratione repuerascit. 2
Inferiorum cognitio ab universalibus pendet. 7
Inflammatio umbilici quos potissimum adoriatur. 197
Ingenii imbecillitas quomodo multorum morborum causa. 13
Ingluviei effectus. 198
Iniustius cur nihil sit imperito homine. 14
Insani amoris definitio, ex Cicerone. 108
Insani virginum amoris signa. 111
Intellectus nostri cognitio cum noctuarum ocu-

oculis ad lumen diurnum comparatur. 169
Interitus causæ, & quomodo fiat. 6. 10
Intermittentium febrium sedes quænam sit. 65
Intestinum a quo scribatur calculi sedes. 211
Ira turpior est amor insanus. 109
Iracundiæ radix quænam sit. 15
Ischiade laborare an idem sit quod Arthritide. 170. 171
Cur ejus materia alio non conferat. ibid.
Ischiadis descriptio. 148
Ischiadum magna ubertas unde. 182
Ischias quomodo contingat. 175
Ischias unde fiat, & quomodo curetur. 190
Judicii maturi indicia. 263
Juvenes cur rari sint. 29
Juveni quomodo articulares dolores contigere. 175

K

Kermesinus color qua ex re componatur. 79

L

Laboriosa febris an sit idem cum Arthritide. 171
Laboriosa tusses. 175
Laboris fuga quid efficiat. 169
Laccæ quænam sint. 79
Lac in pueris calculorum auctor. 205
Lac an possit facere ad lapidem. 217
Lac in universum prohibetur in curatione calculi præter asininum. 221
Lacteæ cur appareant urinæ. 235
Langii opinio de utero. 17
Langii caput integrum de insanis amoribus. 112
Lapidis coagmentatio in quibus potius generetur. 27
Lapis in vesica an pueris magis familiaris, quam epilepsia. 197
Quomodo curandi sint illi qui hoc morbo laborant. ibid.
Lapis quomodo fiat in pueris. 198
Lapis & calculus an differant. 200
Item lapidiosi & calculosi. ibid.
Lapidis nomine quidnam intelligatur. ibid.
Lapis in quibus potius contingat. 202
Lapis ubi primo fiat. 205. 206
Lapis an & cur potius concrescat in pueris quam in aliis ætatibus. 208
Lapis an facile cogatur. 209
Lapis quibus partibus contingat ex Galeno. 211
Lapides quomodo cogantur in renibus. 200
Lapides quot & quibus in locis cogantur. 204
Lapidis materiam quamnam Galenus constituat. 201
Lapidis caussa efficiens & materialis quæ. 211
Lapidis in medio repertus nucleus. 215. 216
Lapidum renum & vesicæ differentia. 218. 219.
Lapidum differentia pro diversitate personarum in quibus reperiuntur. 220
Lassitudinis dolor unde oriatur. 191. & seqq.
Lauri radicis cortex quid efficiat. 145
Laxatio uteri & prolapsio unde nascatur. 151
Legumlatores quantopere de suarum legum duratione fuerint solliciti. 1. & seqq.
Cum naturæ rerum omnium parentis, in rebus condendis diligentia comparantur, Ibid.
Leipopsychiæ unde inducantur. 48
Lentæ febres cur fœdis virginum coloribus adiunguntur. 65
Leoniceni opinio de phlogosi aut phlegmone. 115
Lepræ quo tempore maxime expullulent. 179
Lethargus quale morbi genus. 21
Leuce an differat ab Elephantiasi. 40
Unde oriatur. ibid.
Leucophlegmatia quare vacuitatem doloris habeat. 177
Leucophlegmatia unde indolentiam afferat, licet crus & tibia intumescat. 178
Leucophlegmatiæ unde oriantur. 244
Linguæ partes cur calculis non expertes. 198
Libidinosorum commune flagellum quodnam sit. 187
Lien quomodo ob potum aquæ hydropem inducit. 44
Lien unde intumescat. ibid.
Lien cur iis minuatur quibus corpus floret. 45
Quam facile obstruatur. ibid.
Plura de eo. ibid. & seqq.
Lien quomodo possit commode purgari. 91
Lien quando dicatur acclivis & quando declivis. 93
Lien an lædatur in fœdis virginum coloribus. 37
Liene vitiato, cur non quartanæ aut erraticæ febres potius fœdatas virgines adoriantur. 63
Lieni quomodo vires addendæ. 91
Lienis vitium unde contingat, & quam perniciosum sit. 46
Lienis corpus esse ἀνάρροπον καὶ κατάρροπον quid sit. 70
Lienis affectibus an conferat oxymeli. 87
Lienosi a quo medicamenti usu prohibiti. 54
Ubi medicamentis opus habeant ubi non. ibid.
Ligamenta uteri quomodo imbecilliora reddantur, ex Hippocrate. 153
Ligamentum quotuplex sit. 181
Lipyriarum & Epialarum febrium exemplo docetur simul percipi posse contraria. 97
Lipyriarum febrium frigus quale sit. 114
Lithiaseos parens quænam sit. 197

Quorumnam sit propria lithiasis ex Hippocrate. ibid.
Quomodo differat a calculo. 198
Lithiaseos an statuendus sit primarius opifex calor. 208. 210
Lithiasis quibus proprie attribuenda. 203
Lithiasis quot fiat modis in viris & in pueris. 208.
Lithiasis quorumnam sit propria affectio. 214.
Lochiorum per unum aut alterum diem suppressio cur tam periculosa, non item menstrui sanguinis spatio novem mensium ad fetus formationem retenti. 67. & seqq.
Lunaris purgationis instantis signa. 69
Lunaticus morbus qualis. 23
Lunaticus morbus quam difficulter curetur. 170
Lyci opinio de urina. 230

M

Macilentorum articuli cur mucosiores quam succulentorum. 183
Magistralis syrupus quomodo concinnari possit. 106
quomodo sumendus. ibid.
Mammarum in puellis intumescentia quomodo appelletur ab Hippocrate. 42
Manardus citatur in materia de sudoribus. 115
Marem tardius augeri quis dixerit. 30
Maris & feminæ differentia. 27
Maris & feminæ differentiæ aliæ assignantur. 29
Marium & feminarum ægrotantium differentia. 12
Marium vita an longior. 17
Masticinarum pilularum compositio. 74
Materia morbifica quot & quibus modis excludatur. 267
Matthioli in Dioscoridem sententia de urticæ semine. 137
Maturi judicii indicia. 263
Meatuum in pueris angustia an causa concretionis esse possit. 212
Meatuum angustia an sit una ex causis coagmentationis. 217
Medici præcipua cura in quo posita esse debeat. 170
Medici olim ægros non adibant nec visitabant, sed domi consulebantur. 225
Medici otio & litteris abutentes in cognoscendis urinis magni augures. ibid.
Medicinæ ars quomodo exerceri debeat. 170
Medicorum quorumdam fucus. 225. 226
Medicum artificem maxime sensui addictum quis dixerit. 7
Medulla spinalis cur non habeat sensum. 179. in marg.
Melancholia an sit in fœdis virginum coloribus. 37
Melancholiam laborantium constitutioni se se accommodare quis tradat. 84
Melancholici cur blande purgandi. 71
Decisio quæstionis. ibid. & 72
Melancholici an sint medicamentis assidue fatigandi. 93
Quot sint eorum genera. ibid.
Melancholici cur pungentibus adeo doloribus affligantur. 175
Melancholici humoris effectus. 176
Melancholicis cur facies pallida. 53
Melancholicis mulieribus cur oxymeli officiat. 87
Melancholicis vaporibus discutiendis quid potissimum conferat. 85
Melancholicus cerebri affectus ut differat a passione heroica. 411
Membranarum affectio quo auctore dicatur Phrenitis. 66
Membranarum ἐπανάστασις quando & quomodo fiant. 177
Menses quibusnam accidant. 41
Menses erumpere debentes quo nomine & quam accommodato vocentur ab Hippocrate. 67
Menses quomodo provocandi. 142
Mensium suppressio quomodo & quando contingat. 32
Menstrua materia quantam vim inferat naturæ, si supprimatur. 68
Menstrua suppressio cur multis naturam obruat incommodis. 143
Menstruæ purgationis tempus non in omnibus virginibus idem. 69
Menstrua alba quænam sint. ibid.
Menstrui sanguinis commoditas quanta sit. 27
Menstrui sanguinis novem mensium spatio ad fetus formationem, cur minus periculosa quam lochiorum per unum aut alterum diem suppressio. 67
Menstruus sanguis & semen quid inter se commercii habeant. 27
Ex illo iterum gestatura mulier dignoscitur. ibid.
cur non in virgin. ibid.
Mentagram in Italia, qui & quomodo sensere. 197
Mesenterium quot morborum fons. 253. 254
Mesuæi opinio & locus de curatione melancholicorum. 94
Methodicorum & Empiricorum instrumenta quænam sint. 169
Quomodo differant. 170
Micturientis dolor an augeat lapidem. 202

Mir-

Mitificatio omnis cujusnam agentis sit opus. 263
Mixtio legitima in rebus externis quomodo fieri debeat. 10
Mollities & raritas quibus competat. 29
Morbi an ad posteros jure hereditatis perveniant. 199
Morbi coctio quomodo dicta. 260
Morbi curatio quantum pendeat a cognitione. 170
Morbi longitudo unde significetur. 231
Morbi quare noctu exacerbentur. 189
Morbi quomodo liberentur ægri. 263
Morbi mulierum reconditiores. 12
Morborum distinctio unde maxime petenda. 197
Morborum cognitio quantopere sit diversa. 169
Morborum omnium cognitio an peti possit ab urinis. 226
Morborum origo quæ & quotuplex. 20
Morborum & sanitatis causas unde repetat Hippocr. 19
Morborum semen quid alat foveatque. 57
Morborum putridorum materia quotuplex. 243
Morborum successionis occasio. 266. 267
Morborum virilium & muliebrium curationis differentia. 12
Morbum committi a bilioso humore an aliud quam committi a crudo succo. 260
Morbus idem quam multis modis in uno corpore solvitur & judicetur. 251
Mores virorum & mulierum quomodo æstimandi. 15
Morosa mulier ab Horatio descripta. 91
Ejus de ea locus. ibid.
Mucus quomodo lubricitatem faciat. 155
Mucus quotuplex sit juxta Hippoc. 173
Muliebris hæc commentatio quibus de causis ab auctore suscepta. 24. & seqq.
Mulier an semper viro frigidior. 25
Mulier cur rariore carne prædita sit quam vir. 28
Mulierculæ ab ore medici pendentes. 226
Muliercularum garrulitas quam magni faciat diureticorum formulas. 219. 220
Mulieres an possint podagra laborare. 175
Mulieres cur podagra non laborare, nec capillorum defluvio dicantur & a quibus. 198
Mulieres quas ob res morbis obnoxiæ. 18
Muliere scere quid sit. 15
Mulierum corpora in quo differant a virorum corporibus. 19
Mulierum garrulitas medicæ artis peritia credita in medicorum contemtum. 225
Mulierum genus cur in squaloribus molestaretur, quum potius ea constitutio ei profutura esset. 184
Nequaquam similiter ac viri, morbis illæ afficiuntur. ibid.
Mulierum morbi cur reconditiores quam virorum. 12
Cur difficilius curentur. 17
Mulierum natura cur fractioris & humilioris animi. 14
Mulierum qualitates diversæ ex coloribus diversis. 20
Mutationes corporum quando accidant. 41
Myrrha nostra qualis sit. 79

N

Narcoticorum in usu quanta cautio adhibenda. 124
Natura an contrariis delectari videatur. 199
Natura nostri amantissima aut brevem aut tolerabilem dolorem fecit. 195
Natura quantopere in rebus condendis sollicita. 2. & seqq.
Cum legislatoris sollicitudine comparatur. ibid.
Natura in omnibus æternitatis avida. 1
Natura quotuplex apud Hippocratem. 6
Natura a natura diversa. 24
Naturæ auctoritas & dignitas in quo potissimum conspiciatur. 18. 19
Naturæ definitio ex Cicerone. 143
Naturæ conatus in excernenda re molesta quantus sit. 185. 186
Naturæ progressus in urinis fundendis quam admirabilis. 265
Neotericorum futiles opiniones de causis calculi recensentur. 216. & seqq.
Nephritici dolores an vere præcedant lithiasim vesicæ. 214
Nephriticis unde obveniat salus. 91
Nephriticorum calculosorum affectus quinam sit. 219
Nephriticos dolores experti qui vesicæ lapide laborant. 212. 213
Nervi cur sicci. 178
Nervi cur tanto dolori obnoxii. 193
Nervi punctura cur deterior quam incisio. 194
Nervi punctura quam periculosa. 195
Nervorum morbi quales sint juxta Hippocratem. 177
Quid nervosi nomine intelligat. ibid.
Et nervorum genus quale sit. ibid.
Nervorum durities cur tantam ad patiendum aptitudinem non impediat. 181
Nervosarum partium proprium quid. 33
Nicolai requies quid. 121
Noctuarum oculi ad lumen diurnum cum intel-

lectus

lectus nostri cognitione comparantur. 169
Nucleus in medio lapidis reperti explicatio. 215. 216. & seqq.
Nuptiarum in solemniis aquam & ignem olim tradi recens nuptis a quo traditum. 9
Nutritio in pueris quomodo fiat. 203

O

Obstructio an sufficiat ad lapidem cogendum. 205
Obstructio putredinis parens quomodo tollenda. 60
Occasionis celeritas quid, & unde spectetur. 12
Occultus morbus quando & quomodo dicatur. 23
Oculorum dolor qualis sit & unde. 195
Oleosa quantopere inflammentur, & quomodo cacohymiam augeant. 76
Ophthalmiæ siccæ calidæque quo tempore maxime populentur. 183
Oppressiones & angustiæ cur initio febrilium paroxysmorum fiant. 249
Orgasmus in quibus maxime morbis cernatur. 250
Orobi & fabarum usus quam periculosus. 213
Ortus nostri principia quot & quænam sint. 9
Quomodo fiat. ibid.
Os sacrum quo sensu ita dictum. 110
Ossa cur non habeant sensum. 178
Ossa quot modis connectantur. 171
Otium an fœdi virginum coloris causa. 47
Ovidii locus de remedio insani amoris. 112
Oxymeli an conferat lienis affectibus. 87
An hystericis & melancholicis. ibidem.
Oxymeli quasnam habeat proprietates. 102
Oxymeli temperatum an proficiat ad ciendum vomitum. 94
Oxythymum quibusnam quadret. 15. 16
unde oriatur. ibid.
Ozimon vel ocymum cur & unde potius legendum quam ocymon. 86
Quid utrumque significet. ibid.

P

Pallida mors cur dicatur a Virgilio. 53
Pallor qui jam grandiores virgines prehendit, qualis sit. 40
Pallor unde fit. 92
Paralysis unde. 175
Paralytici unde fiant. 182
Parotides quomodo fiant & unde oriantur. 255 256.
Paroxysmorum febrilium initio cur angustiæ & oppressiones fiant. 249
Paulli sententia de curando uteri descensu. 153
Pelliculosa purgamenta in mulieribus quæ. 198
Perfectio summa quænam & qualis sit. 2
Periodi morborum quæ & unde. 23
Peripneumonia quale morbi genus. 21
Perspirationis sufficientia in animalculis quando fit. 113
Pharmacopæi inconsulti quomodo medicos agant. 226
Philagrii apud Aetium remedia ad fugandam hystericam passionem. 143
Philotimus quis. 77
Phlebotomia quando adhibenda. 55
De ea præclarus Galeni locus. ibid. & 56
Phlebotomia quando audacius repetatur. 93
Phlegmonæ quomodo se prodant. 253
Phlegmonem inter & externos abscessus quanta sit analogia. 250
Phlogoseos remedia. 123. 124
Phlogoses quomodo temperentur. 190
Phrenitis qua ratione generetur. 65
Quid sit. 66
Phrenitidis argumenta. 119
Pilulæ cephalicæ ad quid. 52
Piscium Saxatilium usus in curatione calculi. 221.
Pituita alba an idem cum hydrope. 92
Pituita arefacta an calculi parens. 221
Pituita quando dolores inferat. 178
Utrum producat, & sit sola causa omnium fluxionum ex Platone. 178
Pituita quid sit. 235. 236
Pituitæ acidæ & vitreæ effectus. 96
Pituitæ an suum serum adsit. 229
Pituitæ genus omne quomodo appellatum. 58
Pituitæ peculiaris generatio quænam sit. 188
An omnis pituita dentes rodat. 189
Pituitæ qualitas. 171
Pituitam a capite labentem habere quid proprium ad Arthritidis generationem. 176
Pituitosi humores ubi abundent, cura diureticis sit abstinendum. 60
Pituitosi quomodo tractandi. 91
Pituitosus morbus cur circa noctem exacerbetur. 189
Planta quomodo generet & generetur. 3
Platonis absurdum commentum. 5
Platonis dictum de pituita salsa & acida. 178
Platonis opinio de pituita, quod per se dolorem non moveat (excludit acidam & salsam) nisi quum excitat bullas. 190
Plenitudinis species quænam sint venæ sectione minuendæ. 55
Plethora quotuplex. 55
Pleuritis quo potissimum nomine significat. 254
Pleuritidum verarum maxima pars unde fit. 254
Pleuritidum origo quænam sit. 181
Podagra & capillorum defluvio cur mulieres non

non laborare dicantur & a quibus. 198
Podagra mulieres non laborare cur asseveret Hippocrates. 11
Podagra quando mulieres aggrediatur. 175
Podagrica inflammatio cur non suppuret. 180
Polycleti regula. 237
Portenta cur tollat Tullius. 25
Ejusdem locus integer adducitur. ibid.
Præcipitationis causa quænam sit. 16
Prægnantium suffocatio ubi & a quo abunde tractetur. 145
Praxagoras quis. 77
Priamum quomodo laudet Hector. 109
Principia rerum ab Hippocrate excogitata quæ & quot. 6
Apud veteres quot fuerint. 7
Procidentia partis propter quid fiat. 149
Prolapsum uteri quænam excitare possint. 154
Ptissanæ usus qualis. 102
An sit aliquis in pleuritide, ejus usus. ibid.
Puellæ quare menstruæ non sint. 41
Puer amator quomodo ab Erasistrato cognitus. 108
Pueri cur & ubi calidissimi dicantur. 207
Pueri multi cur facilius in calculum incidant. 201
Puerorum & virorum differentia in calculorum morbo. 218. 219
Pulmo an sit calculo obnoxius. 211
Pulmo cur calculi non expers. 198
Pulmo cur tam facile omnes humores in se admittat. 45
Punctio an præcisione tolerabilior, an vero ipsa incisione formidabilior & funestior. 196
Puris quot sint genera. 201
Puris & grumi effectus. 214
Puris & hypostaseos analogia an dari possit. 264
Pus aut purulenta materia an generando calculo apta sit. 200
An in vesica manens proprie calculus fit. Ibid.
Pusionum dotes. 42
Pus quomodo puris formam amittat. 201
Quando lapidescat. ibid.
Pus renum. 213
Putredinis effectus quinam. 201
Putredinis parens quænam sit. 60
Putredo unde dignoscatur. 64
Putridorum morborum materia quotuplex. 243
Pylades quantopere adamatus. 39

Q

QUartana febris quam difficulter curetur. 170
Quartanæ aut erraticæ febres cur non potius fœdatas virgines, liene vitiato aggrediantur. 63
Quartanarii cur tam blande purgentur. 93
Quartanis febribus quomodo medendum. 90
Quercus a quo producatur. 3
Quotidianas febres ubi optime omnium describat Galenus. 108

R

RAptus in pueris quid sit & quomodo fiat. 203
Raritas & mollities quibus competat. 29
Recens nati cui potissimum morbo obnoxii. 197
Refrigeratio an a materia in utero conclusa, aut a vapore. 130
Remedii genus abominandum Senecæ quodnam sit. 192
Renum dolor quomodo contingat. 175
Renum affectus in quibus potius contingat. 202
Renum ardores quibusnam magis familiares sint. 206
Renum colliquationis indicia. 239
Respiratio an quemquam deficere possit incolumi vita. 113
Rheumbarbarum an conveniat humori acido depurgando. 105
Rigor quomodo plenissime fiat sine febre. 96
Rigor quomodo appelletur a Celso, & quid illi sit. 147
Risus effectus in uteri motu. 116
Romanorum juvenum mollities describitur. 15
Rusticæ virgines fœdis coloribus cur non obnoxiæ. 47

S

SAnguini an suum serum adsit. 229
Sanguinis consistentia ubi plenius tractetur. 248
Sanguis menstruus & semen quid inter se commercii habeant. 27
Sanguis menstruus & semen unde benigna excrementa dicantur. 228
Sanguis menstruus quando vim nocivam habeat. 68
Ejus refluxus viam foras affectantis & restitantis, quid efficiat. ibid.
Sanguinis menstrui commoditas quanta sit. 27
Sanguis quibus plenius & liberalius auferendus. 31
Sanguis quomodo mutetur & peccet. 58
Sanguis quomodo faciat ad sapientiam. 248
Sanguis ut fiat quum multiplices sint præparationes & coctiones. 236
Sanies quid. 51
Savonarolæ opinio de etymologia passionis heroicæ. 110
Savonarolæ ex Avicenna opinio de mulieribus gravidis veteribus hystericis. 139
Saxis adhærentia animalia an sexu distincta. 4
Scorti inflammatio cur post tusses sequatur. 186

Scripta

Scripta aliorum quo loco habenda. 6
Scroti corruptio unde procedat 128
Scythæ cur inter se dissimiles, sint. 25
Scytharum sterilitas unde. 22
Sedimenti augmentum vel decrementum unde proveniat. 237
Sedimenti vera materia cujusnam sit generis. 180
Quando contingat. 236
Sedimentum inter & pus an sit proportio. 227 & seqq.
Sedimentum in ægro quando multum sit & quando minimum. 238
Sedimentum quotuplex ex Hippocrate. ibid.
Et apud auctorem. 242
Sedimentum quid proprie dicatur. 237. 239.
Semen & sanguis menstruus unde benigna excrementa dicantur. 228
Semen an ex se calidum. 28
Semen menstruum an sit solum in hystericæ causa suffocationis. 133
Semen quid commercii habeat cum sanguine menstruo. 26
Semen virile cur muliebri infirmius. 19
Semen an in utero ipso, an in vasis spermaticis corrumpatur. 144
Potius est causa strangulatus, quum retentum est, quam sanguis. ibid.
Semini quænam ad morbos vis insita. 199
Seminis putrefacti vaporum effectus. 127
Semitertianæ natura ubi & a quo explicetur. 64
Seneca quodnam pronuntiet abominandum remedii genus. 192
Senecæ locus ubi explicantur causæ doloris qui in nervosis partibus excitatur, & cur multus humor obruat, non moveat dolorem. 177
Senecæ opinio de doloris sede. 194
Senecæ opinio ex Hippocrate de eo quod quæritur an mulieres podagra laborent & capillorum defluvio. 198
Senescentes feminæ quare non sint menstruæ. 41
Senibus cur tam facile arthritis eveniat. 181
Sensus digitorum quomodo amissus ob lapsum ex curru. 151
Seplasiarii quinam sint. 226
Seri qualitas. 169
Seri divisio. 231
Serum lactis Nicandro quomodo proprie dicatur. 228. 229
An serum necessarium sit. 229
An natura eo modo serum facere intendit quo & bilem utramque & sanguinem. ibid.
An quia natura illud generat per se, tametsi quis potulentis non utatur, illud producere non desinat. ibid.
Serum naturale unde sit. ibid. 230
Serum quid. 228
Quomodo appelletur a Galeno. 228. 229.
Sexus an sit necessarius, & quidnam eadem utraque pars conferat. 5. & seqq.
Sexus utriusque distinctio. 19
Sexuum distinctio ad generationem perfectorum animalium quam necessaria. 3
In quibus sit promiscuus. ibid.
Sicca nimium cur non habeant sensum. 178 in marg.
Siccitas an humiditate salubrior. 183
Siccum & frigidum quomodo sint principia ortus humani generis. 9
Siccum morbis magis obnoxium. 178
Siccum & frigidum an sint privationes ubi doceatur. 10
Sincerus humor unde fluat. 176
Sinceri humoris effectus. 185
Sinus in utero distincti an appareant. 32
Sitis hypochondriacorum comes. 38
Sorani opinio de strangulatu uteri. 126
Sorani sententia de hystericæ passionis causis a quo refutata. 144
Speciei similitudo generis & effigiei. 4
Spermaticæ materiæ effectus. 130
Sphincteris resolutio quomodo fiat ex Gal. 150
Spinalis medulla cur non habeat sensum. 179 in marg.
Spiritus an idem sit cum igne. 9
Spiritus nomine quid intelligat Hippocrates. 21
Spiritus in punctura nervi quo abeat. 196
Splen unde ita nominetur. 44
Splenici an sint purgandi. 72
Et quomodo. ibid.
Splenicis quid conferant diuretica. 91
Splenicum quid sit in fœdorum curatione colorum. 70
Squalor quomodo ichorem parit. 183
Ejusdem effectus. 183. 184
Sternutamenti cum Epilepsia analogia. 129
Quomodo fiant ambo. ibid.
Sternutamentum an faciat quivis humor. 189
Strangulatus an sit in motu uteri. 117
Strangulatus uteri definitio. 125. 126.
Causæ. ibid.
Strangulatus hysterici essentia, in quo consistat. 131
Strangulatus & epilepsia an ab eadem causa esse possint. 144
Stranguria quomodo fiat & quando. 206
Stranguriæ quibusnam magis familiares sint. ib.
Strumæ qua potissimum ætate in senibus fiant. 204
Successionis morborum occasio quænam sit. 266. 267.

Suc-

Succulentorum articuli cur minus mucosi quam macilentorum. 183
Succus faciens hypostasim qualis sit. 260
Sudores quid indicent. 114. 115
Sudoris materia unde sit. 257
Sudorum materia quænam sit. 232
Suffocationis uteri & furoris uterini differentia. 115. 116
Suffusio quibus partibus contingat ex Gal. 211
Suppressio menstrua cur multis naturam obruat incommodis. 143
Symptomaticæ febres unde sint. 62
An ad fœdas virgines maxime pertineant. ibid.
Quomodo a continuis distinguantur. 63
Quotuplices sint. ibid. & 64
Syncopalis humoralis febris Avicennæ quænam sit. 95
Syrupus magistralis quomodo concinnari possit. 106

T

Temeritas unde oriatur. 16
Temperamenta quas ob res varientur. 19
Temperamenta unde dignoscenda. 20
Temperamentorum ratio. 25
Temperamentum muliebre absolute frigidum putantes refutantur. 26
Tenasmus quando fiat. 206
Theophrasti locus adducitur de sero. 231
Terreum unde & qua ratione appareat in generatione. 9
Testacea animalia an sexu distincta. 4
Testes in quibus duriores, in quibus laxiores. 34
Testes virorum quomodo appellentur ab Hippocrate. 41
Tetanus Celso quid sit. 147
Tetri odores quantum gravidis mulieribus noxii. 139
Therapia fœdi virginum coloris ubi tradatur. 66
Theriacali sali cur dimidia satyrii tollatur ab Aetio. 188
Thessali methodus qualis. 185
Thessalicorum medicorum factionis ortus & opiniones. 7
Tophi ubi & quando concrescant. 208. 210
Tophus quid & quandonam fiat. 200. 201
Torpor unde. 42
Tullii remedium contra insanum virginum amorem. 111
Tumor lienis quam periculosus. 46
Turpethi vis quænam sit. 106
Tusses laboriosæ. 175
Tyrannus Arthritis & tyrannis Arthritica appellatur. 193

V

Vacuationem suppressio solemnis mira affectionum fetura cur esse soleat. 66
Valentia medicamenta quæ & quibus noceant. 49
Vaporis maligni a putri semine elati effectus. 127
Varices in venis unde fiant. 195
Vena quomodo in fœdis coloribus secanda. 38.
Vena utrum in Epialis febribus secanda. 107
Venæ an plus attrahant quam carnes ex Hippocrate. 195
Venæ cur molliores sint. 177
Venæ sectio an fœdis virginum coloribus conferat. 54
An purgationi præmittenda. ibid.
Venarum morbi quales sint juxta Hippocratem. 177
Venosi generis caliditas ad arenulas in vasis ipsis gignendas quantum faciat. 205
Venosi quinam appellentur. 217
Ventriculi ratio cur maxime habenda in fœdis virginum coloribus. 77
Ventriculo medentes an myrrham recte assumant. 79
Ventriculo imbecillo quomodo sit medendum. 94
Hippocratis de eo præclare dictum ibid.
Ventriculus vacuus quale experiatur corpus. 50
Ventris densitas quibus competat. 29
Venus unde dicatur insidias nectere, & a quo. 39
Venus ab Homero descripta. 110
Venus quare dicta Ἀφροδίτη. 140
Veritatis cognitio quantopere diversa sit & unde ista diversitas. 169
Vesicam augeri cur natura voluerit. 34
Vesica quomodo laborat in calculo. 198
Vesicæ quomodo communicetur partium vicinarum ardor. 205
Vesicæ lapis an pueris magis familiaris quam Epilepsia. 197
Quomodo curandi sint illi qui hoc morbo laborant. ibid.
Vesicæ & totius corporis caliditas an ad calculum faciat. 202
Et quomodo se habeat ad illum. ibid.
Vesicæ frigiditas quomodo coagmentationem faciat. 209
Veratrum an in curatione calculi usurpandum. 220

Vini usus quantum faciat ad calculum. 219
Vinum quid juxta Empedoclem, Aristotelem & Plutarchum. 58
Vinum quod bibimus an totum in nostram substantiam cedat. 230
Vinum potantium naturę & moribus se accommodare quis tradiderit. 84
Virgilii locus de morte, & cur eam vocet pallidam. 53
Alius ejusdem de decolore pro obscuro. ibid.
Virgilii locus: *Auri sacra fames:* explicatur. 110
Virgines defœdatas quænam febres adoriantur. 43
Virgines defœdatæ cur suras & articulos doleant. 176
Virgines non omnes fœdis coloribus obnoxiæ. 47
Virginum fœdi coloris therapia ubi tradatur. 66
Virginum insani amoris signa. 110
Viri cur a calculo immunes. 203
Viri cur calculo laborent in rene potius, pueri in vesica. 216. 217. & seqq.
Viriles morbi quantum differant a muliebribus in curatione. 18
Virorum & puerorum differentia in calculorum morbo. 218. 219.
Virus in punctura nervi quo abeat. 195
Vitiligines quo maxime tempore in corpore repullulent. 179
Vitiligo in quas partes dividatur. 40
Vivere nostrum quid sit. 219
Umbilici inflammatio quos potissimum adoriatur. 197
Unio rerum naturalium qua ratione fiat. 6
Universalia sunt gradus a quibus descendendum est ad inferiora. 7
Volatilium usus in curatione calculi. 221
Voluptatis dolorisque vices cur in mare & femina semper alternentur. 11. & seqq.
Vomitus an conferat aliquid virginibus fœdos colores patientibus. 77
Ejus materia quomodo præparanda. ibid.
Vomitus quomodo alvi profluvium compescat. 174
Urbanæ virgines solæ fœdis coloribus obnoxię, rusticæ fere immunes. 47
Urina an fiat totum illud quod bibimus. 230
Quid sit ex opinione Lyci. Ibid.
Urina an mutetur & coquatur in renibus & vesica. 231
An omnis sit serum sanguinis. Ibid.
Quid sit proprie. 232
Urina quomodo movenda in calculo. 222
Urinæ distantes quænam sint apud Hipp. 258
Urinæ quando magis tenues appareant. 237
Urinæ splendentes a quibus & quando mejuntur, & quid designent. 205
Urinæ stillicidium unde contingat. 175
Urinarum effusio mirabile naturæ opus. 263
Urinarum hypostaseos vera definitio ex Galeno. 255
Urinarum inspectio quam magnam afferat ad cognoscendos morbos opportunitatem. 226
Urinas crassas & grumosas in morbis extenuari quid sit. 201
Urticæ seminis qualitates. 137
Uteri anatome. 34
Uteri consensus cum cerebro maximus quibus potissimum de causis fiat. 33
Uteri consensus quotuplex. 35
Uteri consensus cum ceteris partibus. 117
Uteri clausio semine concepto quid denotet. 143
Uteri descriptio. 149
Uteri descensio an sit actio vel passio. 150
Prolapsus & descensus causæ. ibid.
Uteri furori quomodo sit medendum. 116. 120 & seqq.
Uteri laxatio & prolapsio unde nascatur. 151
Uteri motus an recte a Fernelio cum quadam conversione uteri ad coxas confusus. 116
Qualis sit. 116
Uteri perfrigeratio an per se aut per accidens fiat. 128
Uteri perversio quomodo potest dolores coxarios inferre. 148
Uteri prolapsus & descensus. 146
Uteri prolapsum quænam excitare possint. 149
Uteri refrigeratio an a materia in utero conclusa aut a vapore. 130
Uteri strangulatus definitio. 125. 126
Uteri suffocationis & furoris uterini differentia. 115. 116
Uterinæ affectionis nomen an hysterico morbo competere possit. 132
Uterinus furor per quid definitus. 148
Uterus an moveatur in virginibus, dum menses supprimuntur. 17
Uterus an nervosus. 33
An uterus sit causa fœdorum in virginibus colorum. 37
Uterus cur calculi non expers. 198
Uterus & ingenii imbecillitas quomodo morborum multorum causæ. 20. & seqq.
Uterus a quo dicatur animal. 13
Uterus fons & radix hystericorum sympt. 131
Uterus gangræna adveniente quomodo abscindendus. 155
Uterus qualis ex Hippocrate. 35
Uterus quomodo appelletur a Platone. 119

Uterus quomodo doleat, a solis mulieribus cognoscitur. 133
Uterus quomodo prolabatur. 149
Uterus quomodo sit causa morborum muliebrium. 31
Quid sit. 32
Vulvæ repositio quomodo procuranda. 153

Z

Zazeneæ opiata quæ. 122
Zenonis apud Laertium opinio de heroibus. 110
Zeno philosophus quomodo amorem insanum definiat. 108

GRÆCARUM VOCUM QUÆ IN HOC *QUARTO TOMO* GULIELMI BALLONII

Inter legendum, Lectorem linguæ Græcæ imperitum morari possunt, interpretatio Latina.

Spiritus turbidus, malus. *Hippoc. in* Coac.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆSTANTISSIMO VIRO

D. JOHANNI BERNARDO ILLMER

TRANSYLVANO, M. D.

Cæſareæ Legationis in Moſcoviam Medico olim Ordinario.

Antonius M. Zanini Veronenſis M. D. benè agere & valere.

N votis erat, Johannes Bernarde præſtantiſſime, repetito litterarum commercio, te veluti præſentem alloqui; Teque poſt longinquas exanthlatas peregrinationes, poſt multas Urbes, & Homines viſos, & barbaras conſalutatas Nationes; Teque per Scythicas nives, & glacialem Oceanum prætervectum, tandem veluti in meum ſinum recipere, & Ulnis totum circumdare. O Portentum inſomniis ſimillimum, ò beatiſſima oberrantis phantaſiæ ludibria! tanquam novo facto principio adhuc totus hæres in medullis, adhuc veluti contubernales ſumus, & mutuis neceſſitudinis officiis inter nos certamus, & immenſam locorum diſtantiam ementitis colloquiis penſamus. Fortunæ reduci votivas tabulas ſuſpendo, immortaliter gaudeo, de tuo adventu dieſque nocteſque ſollicitus. Repullulat in animo veteris ſodalitii teneritudo, & mollities. Quam ſuave eſt pubeſcentis ætatis tyrocinia in memoriam revocare! quæ animo noſtro lenocinia magis delenifica occurrunt, quam incipientium ſtudiorum amænitates recolligere, & retroacti temporis labores reminiſci! ò Superi, quæ beatior interioris mentis ſpeculatio eſt! Dum Romæ, quàm lubens commemoro! arcana Fatorum vi, initis amicitiæ primordiis, *jucundum cum ætas florida ver ageret*, in eodem conclavi Convictores degebamus, parium ſtudiorum participes, vetuli, notique columbi, fraternis animis, ad omnia pene gemelli, annuentes pariter, & pariter negantes ὁμόχροοι, concolores, invidioſum Par, in oculis omnium eramus. Profeſtis diebus toti in medicis immergebamur, ſeverioribus Muſis ſacra operantes. Quàm crebræ feſtis diebus ad D. Athanaſii ædes, profectiones! ſub Græcis, & operoſis magiſtris, & tantum non plagoſis Orbiliis, devoratis Grammaticorum tædiis & enavigatis ſcopuloſis cautibus, in graviſſimorum Auctorum ſtudiis detinebamur, & paulatim, & occultè rore illo imbuti, ſenſim, & ſenſim proficiebamus, & uſque ad felicitatis invidiam Helladа ſpirabamus. Heſiodi Ἔργα, καὶ ἡμέραι pro penſo quotidiano erant. Ariſtophanis Nebulæ nos totos detinebant. Heliodori Æthiopica in delitiis erant. Philoctetes Sophoclis quam divinus erat! Prometheus Æſchyli in rupe re-

ligatus δεδεμένος, horrori erat & voluptati. Atri Lycophronis Α'λέξανδρα, & tenebræ in majeſtate erant. Accedebamus ad Mæonidem pavidi, illam immortalem naturam reveriti, cujus magnitudinem nonniſi Magni capiunt nec plenè etiam ipſi. Alciphronis Epiſtolæ atticiſſimo melle delibutæ omnem animi amaritudinem abſtergebant. Multiplices & ſecundæ menſæ pro ludicro erant, & promulſide. Exacto triennio Romam extemplo deſerimus, ſocietatem abrumpimur, Uterque ad invicem æternum valedicimus, in diverſa cogitamus. Tu per Tranſylvanos, Noricos, Batavos, Windelicos, VVeſtphalos perpetuo evagaris, Ego ad patrios lares reverſus, ſed breviſſimè, trahentibus Aſtris, Venetias, deinde ultrà maria accerſitus, *Supremo nutu* adhuc rudibus annis generalis Illyricorum Soſpitatoris titulo condecoratus, diuturno tempore immoratus, publicè merui. Sed heù heù Univerſa tanquam fumus & umbra prætererunt. *Omnia miſcet omnipotens ætas*. Anni noſtri, ſicut aranea. Truditur dies die, novæque pergunt interire Lunæ. χρόνος ἄφθογγος ex Sophocle. O infelix mortalium genus, ut nihil ſumus, ſed umbris ſimiles. ὦ θνητῶν Α'νδρῶν ταλαίπωρον γένος, ὡς ἐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες. Hac Sparta glorioſè apud Dalmatas impleta, Venetias regredior, urgentibus Fatis, ibique trabalibus clavis affixus ſum; πολλὰς ex Luciano τριακάδας καὶ πολλὰς ὀλυμπιάδας ἀναπλήσας, Hygeæ, Panaceæ & Æſculapio noctu, & interdiu ſacrificans, nec ἄδοξος, nec ἀκερδής. Sed amoto ludo; & nucibus relictis ſeria quæramus. Sic eſt amiciſſime Illmer, plus oculis meis amabilis; O ſi caſus & fortuna nos iterum vel ad tempus breviſſimum aſſociarent, quot Aris ſoteria, & anathemata! Te abſentem video, & audio ὄναρ, καὶ ὕπαρ, vigilans, & ſopore conſepultus, notas videor audire & reddere voces, & dexteram dexteræ conjungere. Aſſem para, & fabellam accipe. Concubia nocte, dum altum dormirem Idolis per amicam quietem undequaque volitantibus, Johannes Bernarde animo obverſabaris, in Hippocrate toti eramus, Hippocraticos nodos Tulliano ſtamine permiſcentes, amicè digladiantes, interdum rixoſi, & ἄσπονδοι, ut ferè contingit in φιλονεικίᾳ. Inſomnia inſomniis, Larvis larvæ ſuperveniunt; tortuoſæ imagines miſeram mentem diſtorquebant. Hic mihi attento animo, amiciſſime Illmer, opus eſt. Lucianus φιλοψευδὴς æneum Hippocratis ſimulacrum comminiſcitur, indignantis, calcitrantis, per cubiculum, extincta lucerna, tota nocte perambulantis, affabrè, & fuco illitis deliramentis, ut ſunt *temporaria Græcorum ingenia*. Similis hallucinatio à Phaſmate Menandri non multum abludebat. Aprehenſo Phantaſmate curioſè ſenſibus impreſſo liberari non poteram, ut eram ab ejus lectione recentiſſimus. Apparebat mihi in ſomnis ſonorè ſtertenti Divinus Senex metallicè fabrefactus χαλκᾶς, cubitali magnitudine, caput pileo obvelatus, ritu gabino præcinctus ut graphicè depingitur ab illo lepidiſſimo fabulatore. Περιὼν τὴν οἰκίαν ἐν κύκλῳ, ψοφῶν, καὶ τὰς πυξίδας ἀνατρέπων, καὶ τὰ φάρμακα συγχέων, καὶ τὴν θύραν παρατρέπων, ὅσον πυχναῖος τὸ μέγεθος, totam domum in Orbem ambiens, pedibus terram percutiens pharmaca commiſcens, indignabundus ἀγανακτῶν, & deſpumans. Conceptæ iracundiæ cauſas rimatus, quamvis ſopore conſepultus, quærebam, immò divinabam. Conjecturæ Luciani improbabiles, & nullo fundamento videbantur, & ani-

mo meo non satisfaciebant. Nonnè, mihi regerebam, Viri sapientissimi sunt ἀνόργητοι, καὶ ἄχολοι, inirascibiles, & sine felle? Summa luce experectus nondum caligine abstersis oculis, totus eram in Hippocratici spectri illusione, cum ecce Tabellarius ocreatus, oculis cæruleis, facie prærubra, hirsutis superciliis horridior, ex nimio cursu suspiriosus, incessanter fores percutit, & prægrandes codicillos affert tua manu exaratos. Avidè devoro, quidquid atramento impresseras, nihil non jucundè, omnia festivè, omnia graviter, omnia amicè. Statim oculos injicio in calcem epistolæ, soles enim propè finem quidpiam Hippocraticum mihi examinandum afferre, tamquam apophoretum, prò more flagitas, & exposcis ut liberem ab infamia, & impostura Hippocratem inusta à Galeno, cui tota Posteritas subscribit, scientiam Pulsuum ipsum neglexisse, vel omninò ignorasse; Hippocrati irato sacrificium faciundum, Hippocraticos Manes ἀπελογημένως placandos; plus nocituram humano generi iram Hippocratis, quam toti Græciæ indignationem Achillis. Tunc seriò intelligo solutum insomnium nocturnum, meditabundus, mentum sinistra suffulciens. Paucissimorum verborum periocham pro Ædipo fuisse. Quàm sunt divini ex Synesio obdormientium animi! ò Deorum delubra, ò Æther, ò Immortalitas, ò Anima futurorum prædivinatrix! Quæ dormiens somniaveram, vigilans insperato reperio. Ad opus me accingo, memoriam medullitus exhaurio, & censuræ tuæ subjicio; tua enim epistola, præstantissime Illmer, me ruri oppressit, quo recesseram animi recreandi & lubricę valetudinis recuperandæ gratia. Boni Consule quidquid chartis illevero, nullis adjutus præsidiis. Temerè, confusim, inordinatè simulacra objectorum latent, quæ imperante anima erumpunt, tanquam scintillæ ignis ex silice excussæ. Tectam, sartam tot sæculorum famam immortalis Senis tueamur. Sed jam in arenam descendo. Huc adeste Myrmillones, Samnites, Retiarii; collatis signis in arma prorumpamus. Res est miraculo similis tot loca de Pulsibus in Hippocrate conspicua Galenum præteriisse. Dedita opera sapientissimum Senem inscitiæ insimulare voluisse. Maligna natura apertè calumniatur πονηρὰ φύσις ἀπαρακαλύπτως πονηρεύεται. Tantæ ne cælestibus animis intestina odia, & simultates! A sphygmica arte destitutus Medicus in cadaver transit. Hippocrates mutilus, detruncatus, pulsu inermis accedebat ad ægros curandos? Credat Judæus Apella, non Ego. Quid turpius, quid iniquius, quam quod est in arte præstantissimum, ab ipso auferre, & in profundam ignorantiæ abyssum. τὸν ἥρωα, ultra anni Solisque vias ἀναφερόμενον, πανυπέρτατον, θεοῖς ἀτάλαντον, cujusdam æternæ substantiæ simulacrum, præcipitanter detrudere? Invulnerabiles sunt Deorum filii. Ἄτρωτοι τῶν θεῶν παῖδες. In Divos sunt irrita tela. Quid sacerrimo capiti oblatramus? Hippocrates in Pulsibus, quod est majestate dignum, & à vulgo alienum, & praxi quotidiana obvium notabat; Galenus Ἀνὴρ ἀλαζὼν, καὶ δίκαια, κ' ἄδικα, animal gloriæ, δοξομανής, inaniis, atque araneis oppletus, futiles verborum copias fundebat, & caudam popello jactabat. Credo, inquit Montanus in Consiliis, Galenum dum ista scriberet & differentias pulsuum ad minima divideret, risisse. Habuit nescio quid Græci; Quid profuit, in medium prodire, ex Cardano, tam vastis tabulis? Ut mentes Imperitorum irretirentur. Galenus, ex Scaligero, longè avidissimus carpendi se melio-

res. Sed tantorum Virorum judicia de tanto Viro ſunt cum quadam religione recipienda. Habuit Beatiſſimum illud judicium in ſuis ſcriptis, grande aliquod, quod Pulmo animæ prælargus anhelet: Sed ſolum indignamur, quod tam ſapiens, tam egregiè cordatus Vir in humani generis Præceptorem malignè inſurrexerit, ut ſibi majus immortalitatis theatrum aperiret apud credulam Poſteritatem. Progenies viperarum ἐχιδνῶν γεννήματα ſumus, quotquot Homines ſumus, maledicimus, & maledicimur, *cædimus, inque vicem præbemus crura ſagittis, vivitur hoc pacto.* Homo ex Platone *de Legibus* eſt θρέμμα δύσκολον, *Animal dyſcolon*. Latramus in dextero, & ſiniſtro itinere, tamquam Canes, *ex Ænea Sylvio*, detrahimus, proculcamus parcentes nemini, neminem reveriti. O ſæcula, ò mores! Hippocrates ἄσφυκτος! malignus eſt, & omnibus Diris execrabilis qui talia obloquatur, & obganniat. Ecce quot in locis *lux Mortalium* τῶν Μερόπων φάος divinus Senex à Galeno immeritiſſimè ἐλέγχεται. Miſeret me, atque pudet tàm fœdæ ſugillationis. Fuit peſtiferè familiaris etiam antiquis Patribus κατάκρισις καὶ καταγλωττισμός, maledictio, & detractio. „ Hippocrates ſcientiam Pulſuum non attigit. *De præcognitione ad Poſthumum* Hippocrates de Pulſibus nihil dixit. 1. *de Differ. Pulſ.* Hippocrates ſigna ex Pulſibus petita, vel quia ignoravit, vel quia non magni momenti exiſtimavit, idcircò non eſt executus. 3. *de Criſib.* Hippocrates notitiam Pulſus, vel non habuit, vel certè non exercuit. 1. *de Humorib.* Eſtne Hippocrates inauditus ἀκατάκριτος, καταγνωστέος, nigris ſuffragiis damnandus? Accuſator tàm manifeſtus ſibi contradicit. Hippocrates primus omnium motum arteriarum Pulſum nominavit. 1. *de Differ. Pulſ.* „ Hippocrates omnium bonorum auctor, primus Pulſus Nomenclator. *de Anim. morib. & corpor. temperat.* Non nè eſt in jus demiſſa cervice, & auriculis trahendus Talis διπλόος Obloquutor tanquam δίψυχος bianimis, & δίγλωττος bilinguis? Vetuſtiſſimi omnes vocabant arteriarum motum, palpitationem, percuſſionem, ictum. Pulſus nomine donabantur inſignes inflammationes, motus quilibet irregularis, tanquam malleus ab incude reſiliens. Solum arteriæ tam lege naturæ, quàm extra legem motitantes nondùm in Pulſus onomatopæjam tranſierant. Hippocrates fuit tanti nominis ὀνοματοποιός, faber, & architectus, Primipilus arterias tangentium, Magiſter, Promulgator, Humani generis Promus, & Condus, Αὐτοκράτωρ, Principium, & finis, primus Numiſmatis Percuſſor σφυγμὸν, Pulſum procudit, attonitis omnium ſæculorum ætatibus. Auſpicatò defenditur qui ab ipſis hoſtibus veritatem extorquet, ſed factorum teſtimoniis ſuffulti, caſſa præſidia quid quærimus? Ipſum audiamus.

„ Lethargici, intremiſcentes manibus ſomnolenti, malè colorati, tumidi „ σφυγμοῖσι νωθροῖσι *Pulſu tardo ſunt*; & partes ſub oculis elevatas habent, „ & ſudores ſuperveniunt, & alvis bilioſis, & intemperatis ſubtument. „ *Hippoc. in Coac.*

Hippocrates deſcribit *Pulſus* lethargicorum, tardos, pigros, inertes; nequeunt enim arteriæ ſe ſe attollere, ſuccis craſſioribus, obſtruentibus vaſorum oſcilla. Pulſus, ex Aretæo, inertes, frigori ſimiles. Pulſus quaſi impeditus; & quadam intro vergente gravitate onuſtus, repreſſus, & demerſus.

Pulſus

Pulſus graves vocabat Archigenes, quam nomenclaturam irridet Galenus, & ad Trutinam expendit, & ſtateram, exſibilat, & riſu traducit. Parietes cordis tardius ad ſe ſe accedunt; ad quos exanthlandos tota machina concutitur.

„ Quibus Anginoſis διὰ σφοδρότητος σφυγμοῦ *præ vehementia Pulſus* ſtercus „ per alvum ſecedit lethale eſt. *Hippoc. in Coac.*

Nihil lethalius in Anginoſis, quàm elevatio vehemens arteriarum quæ ſpaſmodica eſt, ex irritamento magna eſt, & inſignis. Generaliter preſſura pejorante *ex Cel. Aurel.* omnia deterius roborantur. Pulſus, qui pejorando fit major. Pulſus erectus, non fortitudinis gratia, ſed paſſionis malitia. Irrationabile robur, & fortitudo. Ex nimia motus, & humorum propulſione, & ſtrictura Anginoſi, vel ſuffocantur, vel in ſyderationem tranſeunt, & ex inopinatò extinguuntur, Adſtantibus nihil tale cogitantibus. Accerſitus fueram olim ad conſilium pro quodam Anginoſo, cui arteriæ adeò percutiebant, ut exilire viderentur. Nimio ſudore totus inundabatur, & alvus largè dejiciebat, cum tanta urinarum copia, ut ſyntecticè colliquaretur. Prædixi audacter, & confidenter proximum occaſum, qui poſt quatuor horas ſucceſſit, attonitis aſſidentibus Medicis qui fauſta omnia ominabantur, decepti à violentis naturæ motibus, & ab arteriis falſo vigore motitantibus. Spirituoſi, exſudantes, dejicientes, in oculis moriuntur quaſi fulmine percuſſi. Ictus ſanguinis eſt Theoplexiæ horrendiſſima ſpecies *ex Rufo Epheſio in Fragment.*

„ In principio Tenues, *Pulſus tenues*, σφυγμοὶ λεπτοὶ, urinæ tenues, ad „ judicationem exacerbantur; nihil mirum ſi vigiliæ, & mentis emotio acce„ dunt. *Hippoc. in Coac.*

Videtur Hippocrates per *Pulſus tenues* Pulſus ſanorum ſimiles deſignare in Acutis, penè nullo manifeſto calore febrili nulla conſpicua ebullitione hu„ morum. Philiſtes 1. *Epidem.* die tertia mane, & veſpere videbatur a fe„ bre liber eſſe; ſexta die circa meridiem obiit. Eraſinus 1. *Epidem* quinta „ die quietus erat, & tranquillus; ſexta die ſub Solis occaſum defunctus „ eſt. Ita blanditur hoſtis infeſtiſſimus, & clàm jugulum petit. In mortem inopinatam degenerat ſimulata bonitas Pulſus ex ſagaciſſimo Theodoro An„ gelutio de Febre maligna. Præ ceteris moriebantur 3. *de Præſag. ex Pul„ ſib.* qui habebant Pulſus, qui parum, vel nihil de natura deflexiſſent. *Rhaſis de Curis mirabilib.* refert, quod ſuo tempore graſſabatur febris initio mitis, ſexta verò die in tantam feritatem noctu convertebatur, tanquam ſi merum venenum devoratum fuiſſet. Veluti toxico epoto Ægri occultiſſimè necabantur; I*nfirmus ſine caſibus moritur*, inquit Eben-ſyna; ἀσύμπτωτος *ex Hippoc. 1. de Humor.*

Annis proximè elapſis Venetiis Generoſus Adoleſcens μονογενὴς, dimidium animæ ſuorum Progenitorum, præſidium, & fulcimentum collabentis Familiæ, corripitur febre furtivè maligna, & inſidioſiſſimè mortali, nullis ſtipata accidentibus, niſi quod noctu, & interdiu pervigil eſſet; ſexta die inquietus, implacidus, nauſeabundus, leviter delirus; ſeptima die non ſine artis infamia, nullis ſacris precibus expiatus, inopinatò expirat. *Si gracilem* λεπτὸν *exiſtentem febris urat, ſignum eſt quod non propter corporis tumorem febris occupat.* Ex Hipp. de Locis in Hom. Pulſus λεπτοὶ, Æger λεπτὸς, urinæ λεπταί.

Hip-

Hippocratis sacerrimas voces ignoramus, & ad illum Solem cæcutimus. Fernelius de Abdit. morb. causis in hujusmodi febribus τὸ θεῖον, accusat, nullis putredinis vulgaris notis aut indiciis, ineffabili, & arcana virulentia. Quidpiam nec nomine, nec verbo expressum, tanquam in interiori domo morbus coquitur.

„ Si verò ex partu fuerit purgata, venter intumescit, & splen, & crura, „ febris habet, rigor corripit, dolores prosiliunt ad lumbos, & interdum ad „ viscera. σφυγμοὶ βληχροί, δὲ ὅτε ὀξέες, ἄλλοτε ἀειρόμενοι, ἄλλοτε ἐκλείποντες. Pul- „ sus *debiles sunt, & aliquando acuti, & alias attolluntur, alias deficiunt.* „ Hæc patitur initio morbi, & sic habet. 1. *de Morb. Mul.* 63.

Nihil frequentiùs observamus in Enixis malignè decumbentibus quam tales pulsuum ataxias, ex pari magisterio naturæ in morbum, & morbi in naturam, quæ modo vincit, modo vincitur. Pulsus debilis, mox vehemens, creber, mox tardus, modo concitatus, modo remissus. Tanta in malignis introducitur inæqualitas, ut Fernelius in genere describit Pulsus malignarum febrium, quæ ex essentia tales sunt. In Puerperis infinita varietas acutorum. Puerperæ Diis sacræ, ob frequentia funera Deorum auxilia proclamantes. Nihil magis infidum, nihil pestilentius genus putredinis; inexplicabiles succorum mixturæ prædominantur. Dum res in tuto esse videntur, nonnullæ derepentè animam exhalant, præsertim si initio quidpiam latuerit, ut alvi profluvium incoctile, graveolens, saniosum, & extrema lassitudo associetur, & dolor cathoco modo visceribus, insederit. Tales expirant, *latenter, & colloquentes.* Dum Jaderæ in Illyricis medicinam facerem, nobilissima Matrona Comitissa Lazisia Veronensis xxv. annorum, quæ enupserat nobili Centurioni sub Venetis vexillis merenti; ex partu Fæmellæ, mortiferè jacebat. Inveni sexta morbi die maligno algore totam perfrigeratam, cum pestifero alvi profluvio, & Pulsuum proteiformi inæqualitate. Præceps cubiculo me proripui, totus horrore concussus, cum infallibili mortis prognostico, quæ in sequentem noctem sequuta est, reclamantibus Domesticis confisis externa nobilissimæ feminæ alacritate, lenocinante floridissima ætate, & fugaci accidentium remissione. „ Hujusmodi remissiones citò occidunt ex *Hipp. in Coac.* Si alvus non sistatur „ derepente moritur. *Hippoc. de Morb. Mulier.*

„ Theodori uxori in febre vehementi sanguinis eruptio facta est Hyeme; „ obortus est dolor vehemens circa Pectus, & fomento ad latus dexterum ad- „ hibito remiserunt quidem dolores. Quarta die spiritus densior, arteria vix „ respirans subsibilabat; & supina difficulter se movere poterat; ad noctem fe- „ bris acutior, & delirium breve fiebat, sudor circa frontem diffundebatur, „ primum modicus, deinde per totum corpus, ac pedes; postea videbantur ipsi „ Febres remisisse. Erat autem πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίης *ad* „ *manum corpus frigidius arteriarum.* Exiliebat, vociferabatur, manus cry- „ stallinæ, spiritus multus, manus tremulæ fiebant sub mortem, convulsæ. „ Septima die mortua est. 7. *Epidem. xv.*

Uxor Theodori obiit Pleuritico-pneumonica septima die. *Pulsus* frigori similes, pigri, inertes, veluti infebrientes, compressis ad latera arteriis. *Quod de conglobatione secernitur, gravissimum, & frigidissimum existit.* 4.

de

de Morbis; congelatur latus, & venæ circa ipsum. Exemplum lethalissimæ Pleuritidis, & gangrænosæ inflammationis. Ægri tranquilli fiunt, & moriuntur. Consulendi Lipsienses Rhapsodi de suavi morte ex latere sphacelato. Ε'υθανασία, & beata moriendi necessitas Prophanis Medicis ignota est, qui ex fallacibus arteriis feliciter hariolantur.

„ Fluit subluteum, veluti ex ovo, & viscosum, & in venter intus intu-
„ mescit, ac durus fit, & si contingas, dolet, & dentibus stridet, & fe-
„ bris occupat, & dolor ad pudenda irruit, & ad lumbos, animi deliquia,
„ anxietas, & perfrigeratio, & sudor multus. Σφυγμοὶ πρὸς χεῖρα σφαίροντες,
„ βληχροὶ, ἐκλείποντες. *Pulsus ad manum celeres, debiles, deficientes, & sta-*
„ *tim pereunt*. 2. *de Morb. Mul.* 13.

Uteri ipsi corrumpuntur; perpetua adest, & indefinens excretio materiæ, morticinæ, graveolentis, & execrabilis fætoris. Tanquàm ex cloaca, & maris lacuna sulphurea mephitis exhalat. Statim venæ concidunt ex Celso, spiritus vitæ corruit, & omnia corruunt. Febricitare leviter videntur, & inconspicui. Inspiciendus Jacobus Primerosius *de Febribus tepidis ex occulta Viscerum gangræna*.

„ Balis Filius, cum in monte multum aberrasset, sexta die lingua subru-
„ bra, oculi colorati, pleni, veluti dormientium. Color reliqui corporis non
„ valdè ictericus, sed subpallidus, lividus. Vox prava, lingua obscura,
„ peripneumonica, non prudens. *Spiritus ad manum malus, neque densus,*
„ *neque magnus*. πνεῦμα πρὸς χεῖρα πονηρὸν, ἐ πυκνὸν, ἐ δὲ μέγα. Pedes frigi-
„ di, lapidosi. Circa nonam mortuus est. 7. *Epidem.* 12.

Johannes Heurnius in Institutionib. Medic. docet *Spiritum ad manum* Hippocratis, esse *Pulsum*. Quid enim aliud spiritus ad manum? *Neque densus, neque magnus*, nempè insidiosè παλίμβολος Palimbolus, sanorum similis, qualem observat in dolosis febribus interficientibus quotidiana Praxis, Salius, & Fracastorius, in perechialibus Febribus populariter Veronæ grassantibus.

Vides Johannes Bernarde præstantissime, quam amplissima messis ad Pulsuum cognitionem, ex Hippocratis Commentariis collecta luxuriet ὑλομανῆ! Ex pleno horreo, non demensum, sed satietas occurrit. Largiori manu Sementem sine rastris, & aratro spargamus. Inculta, & inarata Tellus interdum magnam gratiam habet. Α'υτοπρόσωπος, & sua nativa facie, nullo purpurisso, & fuco illitus Hippocrates inspiciatur.

„ Qui Ventrem, ac venas contrectavit, minus falli potest, quàm qui
„ non contrectarit. 2. *Prorrh.* 5. Zoili Fabri Pulsus, tremuli, tardi 4. *Epi-*
„ *dem.* 12. In acutissimis febribus Pulsus densissimi, ac maximi 4. *Epi-*
„ *dem.* 9. Venarum Pulsus, ac respirationis, consonantia, dissonantia, &
„ morbi, & sanitatis signa, & morbi magis quam sanitatis, sanitatis magis
„ quam morbi. *De Alim.* Cui venæ in cubito pulsarint, furiosus & ira-
„ cundus efficitur, si verò, quieverint, stupidus. 2. *Epidem.* 5. Ad ma-
„ num torpidi, obaridi, non sitientes. *in Coac.* Phrenitici habent febres ad
„ manum non adurentes. *in Coac.* Qui ad manum exiliunt, malo suo loco.
in Coac.

„ *in Coac.* Calor extrinſecus non valdè fortis, Venæ Temporum non admò-
„ dum ſaliebant. *In Epidem.*

Sed manum de tabula, ne me Criſpini Scrinia lippi compilaſſe putes. Si tempus ſupererit, & redux in urbem in muſæum me condam, Bibliothecam excutiam, Blattas, & Tineas everram, & expurgabo. Videor, Amiciſſime Illmer, pro tempore voluntati tuæ obſecundaſſe, & officium meum impleſſe, ſaltem tumultuaria opera, ac rudi præexercitatione. Ut Μονόγραμμοι, lineas tantum adumbrant ad futuri operis complementum. Nec otium ſuppetit, nec loci opportunitas, majora extendere, aut prætexere. Homini precariò reminiſcenti, & ruſticanti veniam impartire. Sed nondum acquieſcis, immo novam neceſſitatem imponis; coronidem, ἐπίμετρον ſuperaddis. Quid ſit πνεῦμα θολερόν, *Spiritus turbidus* Hippocratis explicare me jubes. Impoſſibile me paucis expedire. Expetis ſuperpondium majus ſtatera, & Auctarium majus ſua mole; Ut Trapezita lucripeta exigis æs ſolvendum, & ſolventem veluti adhuc obæratum, non dimittis.

Pluribus in locis Hippocrates mentionem facit de *Spiritu turbido*; in Prorrhet., in Coac., de Humorib.; ſed Nemo adhuc aſſequutus eſt vivi vocabuli energiam. Deſperatio eſt intelligendi mentem magiſtri. Quid non comminiſcitur Tulpius? Hollerius, Deſiderius Jacotius, Duretus, Martianus, Horſtius, in hoc ſaxo fecere ruinas, & graviter lapſi magno ibi caſu cecidere. Averruncis Diis ſacra faciamus, ut tantam caliginem ab oculis avertant. Divinis, & Hariolis opus eſt, qui arcanæ lexeos canones in ſua principia redigant. Μέγα πνεῦμα, καὶ δεδιωγμένον interpretari, eſſet miſerabile Verborum aucupium. Quis ferat θολερὺς explicare *magniſpiros, & ampliter ſpirantes*! Latinis auribus non malè ſonat Spiritus turbidus, tanquam reſpiratio anomala, inæqualis, turbulenta; ſed *Spiritus turbidus* Græcorum; non eſt *Spiritus turbidus* Latinorum. Millies damnavit Hippocratem reſpirationem inæqualem; ſed θολὸς afficere humores poteſt, ſpiritum non poteſt. Alterius ſubſellii vox eſt. Grande aliquod latet ſub tenui imagine, & Poſteris dignum. Verba Hippocratis, ex Opſopæo, ſunt grana Synapeos, quæ ſi excolantur, ex minimo ſemine, excreſcunt in arborem proceram, & excelſam. Quis hanc monſtroſam ſyntaxin uſurpet? πνεῦμα θολοῦται, καὶ παχύνεται? Reſpiratio conſpurcatur, & craſſior redditur. θολὸς eſt cænum, lutum, amurca, Atramentum Sepiæ. Fit nigra reſpiratio, & ſucco loliginis aſſimilis, Ærugo mera! Horrenda Catachreſis; & portento ſimilis. Atticiſſimus Hippocrates nunquam ſic loquutus fuiſſet. *Quid ſit Spiritus turbidus ignotum eſt* fatetur Galenus 1. de Humorib, *& revera Nemo ſic loquitur.* Ignoſcant Interpretes, quotquot ſunt, ſi impudens, & audax mihi temperare non poſſum. *Antigrapha* ex Euſtathio non debent pati violentiam. Δύσφυσις nugarum tandem erumpit. Tam grandis ἀκυρολογία nimis oneroſa eſt. Suſpicor *Mendum* irrepſiſſe etiam in antiquiſſimis exemplaribus, vitio illorum, qui a manibus ſunt, & Chalcographorum, ut pro Δολερον, πνεῦμα θολερόν intercuriſſe, ut ſit reſpiratio fallax, doloſa, deceptoria, Δολερά, qua Imperiti confiſi miſerè hallucinantur. Spiritus θολερός manifeſtò σολοικοφανές. Sed occalluit vetuſtiſſima ſcriptio, & antiquitate defenditur. Facilis lapſus in unius elementi traſmutatione. Frequens Hypallage in exſcribendo,

bendo ; & litterarum subversio. Nullo præeunte Primus errorem notavi, & quantulumcumque verbulum ad incrementum medicæ praxeos promulgo. Qui sibi fidit, Dux regit examen. Fallax respiratio est de apicibus artis ad præsagiendum in Acutis. Talis Pseudorespiratio Δολομήχανος Δολοφονεῖ, occulti interitus fuit machinatrix, cum Medicorum opprobrio, & dedecore. O quantum immensum noctis, & tenebrarum! Quidam insignissimus Eques, elapsis annis, Laticlavius, ex dignitate Ε᾽πίτριτος propè septuagenarius, mortiferè Pulmoniacus; sexta sui morbi die decumbebat. Omnia sæva aderant, præter anhelitum, qui Intuentibus facilis videbatur. Aberat profectò πρόχειρος dyspnæa. Accersiti Artis Proceres, omnia fausta augurantur. Nihil metuendum esse in tanta spiritus tranquillitate. Ε'ύπνοος, & facile spirans magnum habet ad salutem momentum. Nemo moritur, cui respiratio inoffenso cursu procedit; Insperatò tertia sequentis noctis hora expirat, Divinis destitutus, quasi fatali ictu percussus. Tota domus ululatu, & vociferationibus perstrepit; Adstantes attoniti, & collacrymantes, Æsculapidum Mystæ stupidi, quærentes, & divinantes, arti suæ maledicentes. *Spiritus turbidus* sub naturalis respirationis larva turpiter, & miserabiliter omnes decepit. *Spiritus turbidus* lapis lydius. Hoc auspice morbi sub vulpe latentes, neminem fefellerunt. *Spiritus turbidus* est cynosura Navigantium, & Hippocraticæ Domus privatum latifundium. Respirationis simulata bonitas, detracta persona, nemini imponit.

Dignoscitur fallax respiratio, ex levi, & inconspicua dyspnæa. Levis anxietas, levis non est. Videntur Ægri interdum nihil respirare, ut in apnæa contingit, & in hystericis suffocationibus. In Pulmonia lethali Pulmo veluti immobilis, & syderatus rectispirus, dolose quiescit. Nihil magis detegit dolum respirationis, quàm Pinnæ Narium, quæ si motitarint inæqualiter, & distorqueantur, quidpiam in Pulmone præsignant. Nares sequuntur vel occultissimum Pulmonis impetum. Immobilitas oculorum, vel difficultas motus ex C. Aurel.; Brachiorum stupor & exporrectio ἄλογος, venarum colli repletio, pervigiles sunt, & pauciloqui ὀλιγοῤῥήμονες; nisi interrogati non respondent; Pulmo furtivè exardescit, vel levissimas lodices abjiciunt, tunicam corpori adjacentem non sustinent. Nonnulli progressu dierum fiunt manifestò anhelosi, & fit spiritus πρόχειρος, ut ne Coqui quidem ignorent. Quæ metaptosis respirationis exitialis est, & nullis redintegrabilis remediis. „Spiritus sexta, vel septima die „advenit in mortifera pulmonia. *De locis in Hom.*

Conqueruntur nonnulli de quadam angustia arcana in cartilagine ensiformi, ut videantur Zona præcincti. In causa sunt illi nexus per quos Pulmo spinæ devincitur, & Zyphoidi cartilagini. *Fiunt veluti cardialgici, & exsudant. Anxietatem in Hypochondrio sentientes malo sunt loco. In Coac.*

Quæ omnia floccifaciunt Pragmatici vulgo dicti, non sine Adstantium indignatione, & Nemesi. De Pulsuum fallacia, & urinarum Lippi, & Tonsores in malignis decertant; de fallacia respirationis Nemo, hercule, Nemo. Quas Deorum iras esse dicemus! Nullus scriptorum Posteritati mandavit, nemo detexit Technas Respirantium. *Pulmo habitualitatis, & deceptionis Princeps*, ex Opsopæo in Prorrhet.

Pejor

Pejor est in acutis Fallax respiratio, quam sublimis, intercisa, intercepta, & offendens. Vidi nonnullos subito fato periisse *subdola cum placidi ridet Pellacia Ponti*. Declarat Spiritum turbidum dysphoria, & implaciditas, sudores leves maximè circa caput, urinarum pessimus status; quæ omnia si adsint tamquam Chorus fallacem respirationem, & interitum portendunt οἱ ἐφιδρῶντες μάλιστα κεφαλὴν ἐν ὀξέσι δυσφόροι, κακόν. ἄλλως τε καὶ ἐπ' οὔροισι μέλασι, καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τούτοισι πνεῦμα, κακόν. *Quicumque leviter exsudant maximè circa caput submolestè ferentes, malo sunt loco, tum alias si urinæ nigræ fuerint, turbidus spiritus his malus est*. In Coac. Respiratio fallax quieta exterius, conturbans interius. Labiorum occulta palpitatio interdum summa decoloratio, livor, suspensio, atro-rubedo, *Spiritum turbidum* connotat. χεῖλεα, & Pulmones eodem passu decurrunt. Renes multis graviter dolent in ipso puncto invasionis, tamquam suspensi, & nephritici, & proscenium futuræ pulmoniacæ cladis exordiuntur. Reno pulmoniaci Imperitis imponunt, & illudunt, præsertim si Ilia coafficiantur. *Quibus lumbi dolent, his recursus ad latus*. In Epidem. Inter Renes, & Pulmones arcana syntimoria. *Ignota actio regiminis*. Si emunctis naribus subolfacies Tales *turbidè* respirant. In Febribus essentialiter malignis, prædominante sicco, squallor deleterius Pulmones depascitur; & in promptu est *turbida*, & intercus respiratio, quæ occultissimum interitum fabrefacit. *Natura in illis recessibus* ἀσώματος, *& inconspicua*. Aures laborantes, pulmoni laboranti, & *turbido spiritui* proludunt. Aurium vitia, ex Alexandro Aphrodisæo in pulmonum ἀντιπερίστασιν. *Spiritus turbidus singultum præsignat*. 2. Prorrhet.; id genus Pulmoniaci singultuosi moriuntur; quia singultus παραδόξως ex P. Alpino est passio pulmonis; articuli pulmonum convulsi, septum singultim convellunt. Sitis interdum complet totius morbi fabulam, *alvina*, ἐνδοῦσα, peculiaris, ineffabilis, inextinguibilis, ex incendio pulmonis, & furtiva phlogosi, ex qua oritur habitualis, maligna, occultissima peripneumonia Fernelii. Ipsius pulmonis profunditas coafficitur.

Tanti est, amicissime Illmer, semel in malignis *spiritum turbidum* deprehendisse. Sed tandem *spiritui turbido* valedicamus, & æterno amicitiæ fœdere sine fuco, sine dolis, synceri, illimes, non turbidi ἄδολοι, καὶ ἄθολοι, ad calcem decurramus. Satis garruli fuimus, receptui canamus, inclinavit jam dies; Ἑσπέριχν agimus. Ponderosam Epistolam imperasti, morigerus fui, tot verbis bilem, & salivam movi; non ne pœnitet impetrasse? Tua tibi in culpa ignoscendum est. Qua polles sagacitate, vel subscribes interpretanti, vel me in alium sensum amicè detorquebis. Interea Fores crepuere, ecce in Theatrum prodit Gulielmus Ballonius Medicus Parisiensis præstantissimus, extremis suis laboribus defunctus, tamquam Pelias recoctus; tuam fidem implorat, sub tua tutela quiescit. Gallici cæli pertæsus, villosis pannis obvolutus ad Vos sub Hyberno sydere positos impatiens adspirat. Præstantissimum Virum Græcis vocabulis conspersum, sed latinæ Dialecto præcipiti calamo restitutum Uterque audiamus. Vale, Johannes Bernarde amicissime, Septemtrionalibus tuis valeas, nostri sæculi decus, & ornamentum; vale.

Venetiis x. Kalend. Julii MDCCXXXVI.

Pag. 2. Φύσει κ ἀνάγκῃ. Natura, & necessitate.

3. ἐνδελεχείας κ ἐντελεχείας. Continuatæ motionis, & perfectionis.

ἀναλογία. Analogia.

5. καταχρήσει. Abusu.

καταχρηστικῶς. Abusivè.

ἀνδρόγυνον. Quod mulieris, & maris utrumque sexum habet.

6. ἐντελέχειαν. Entelechian, perfectionē.

7. τέκμαρσις. Cognitio conjecturalis, certis rationibus nitens.

8. ἀδιορίστως. Indistinctè, indefinitè.

ἀτμὸν. Vaporem.

κ ἀπόῤῥοιαν τῆς ἀποκειμένης οὐσίας. Vaporem, & effluxum subjectæ substantiæ.

ἐντελέχειαν. Entelechian.

ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου ἀεὶ φύεται. Anima hominis ad finem producitur, vegetatur, semper germinat.

τὸ ἀεὶ φύεται. Semper producitur.

ἐπιτήδευμα. Apparatus, institutum.

9. τῷ διακρίνεσθαι κ συμμίσγεσθαι. Secerni, & commisceri.

10. ἐντελέχειαν. Entelechian.

κατὰ στοχασμὸν. Conjecturam.

ψυχὴ ἀνθρώπῳ αὔξάνεσθαι. Anima homini augetur.

φύεσθαι. Generari.

τελιοῦσθαι κ αὐξάνεσθαι. Perfici, & augeri.

11. ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Secundum accidens.

τῇ ἐνεργείᾳ. Actu.

ἐνεργητικώτερον. Efficacius, actuosius.

ἰχωρῶδες. Ichoroides, serosum.

ἐνέργειαν. Energiam, actum.

πραγματεία. Institutū, Commentatio.

12. ἢ ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τά. Ad hęc, vel ad hęc. Corpore εὐδιαφορήτῳ. Facile dissolubili, & rarioris texturæ.

13. πολύχρηστον. Multi usus.

φανταστικόν. Phantasticum.

ζῶον, ἐπιθυμητικόν. Animal concupiscibile.

περὶ ἄρθρων. De Articulis.

τὰ ὑστερέων τὰς πλάνας καὶ ξυντασίας. Hystericarū errores, & extensiones.

διὰ τὰς ἀδελφιξίας. Propter cognationes, aut ut barbarè loquuntur, Fraternitates.

ἐπιθυμοῦν. Concupiscibile.

14. τὸ πάθημα. Passio.

ἀπαιδευσίαν. Ineruditionem, imperitiam, judiciique carentiam.

παθήματα. Pathemata.

ἀπαίδευτον. Imperitum.

ὀξύθυμον. Iracundum.

περὶ ἀπαιδευσίας. De judicii carentia, & ineruditione.

15. ἀθυμοτέρα καὶ ὀλιγοτέρα φύσις ἡ γυναικεία. Natura muliebris est humilioris animi, & fractioris.

Mulier ἀνδρωθείσας, Virilis naturæ.

συνανδρωθῆναι. In naturam virilem adolescere.

γυναικωθῆναι. Mulierescere.

ἀνδρογυνεῖς. Muliebris, & virilis naturæ participantes.

τροφὴν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν. Alimentum, exercitationem, & consuetudinem.

ὀξύθυμον. Iracundum.

θηλυκώταται, ἀσθενέσταται, θρασύτεραι, λυδραῖαι, τολμηρότεραι. Mulierosissimæ, infirmissimæ, audaces, animosiores.

ψυχὴ οὐχ ἀλλοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε διὰ ἀνάγκην. Anima non alteratur nec secundum naturam, nec secundum necessitatem.

φύσιν ἀφανέα. Naturam obscuram.

φύσιν ἀφανέα μεταπλάσαι οὐχ οἷόντε. Obscuram naturam permutare non est possibile.

περὶ ὀξυθύμου. De iracundo.

τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες. Quod est iracundum, & quod est animosum.

ὀξύθυμοι. Iracundi.

δυσδιαφόρητοι. Ægrè evaporabiles.

Τὸ δὲ θυμῶδες. Quod est animosum, elato celsoque animo.

16. προπέτειαν. Præcipitantiam.

διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν. Propter imperitiam, & judicii carentiam.

περὶ ἀπαιδευσίας. De imperitia.

τῷ ὀξυθύμῳ τὸν λήθαργον. Iracundo, pigrum opponit.

ὀξύθυμον. Iracundum.

λήθαργος, ἀθυμία. Pigrities, & socordia.

δυσδιαφόρητοι. Ægrè evaporabiles.

ἀπαίδευτον. Imperitum, socordem, pigrum.

ὀξυθύμῳ τὸ θυμοειδὲς. Iracundus animoso opponitur, & distinguuntur ad invicem.

μανιώδη θρασύτητα καὶ προπέτειαν. Audaciam maniacam, & præcipitantiam.

ὀξυθυμία. Impetus animi vehementioris, & concitatioris.

17. ὀξύθυμον καὶ μανικόν. Iracundum, ad iram præcipitem & maniacum.

τέκμαρσιν. Cognitionem conjecturalem.

ἰδιοσυγκρασία. Idiosyncrasia, proprietas individualis.

ἀναφορᾶς, καταφορᾶς. Ascensus, & Descensus.

Facultas θυμοειδής, animosa.

τὸ θυμοειδὲς σύμμαχον τῷ λογιστικῷ γίγνεται. Quod est animosum, cum ratione, pugnat, & decertat.

18. λήθαργος. Stupidus, tardus, piger.

λήθαργοι. Lethargi.

τὸ θεῖον. Divinum.

πραγματεία. Pragmatia.

περὶ φύσεως, ἀνθρώπου, περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον. De natura Hominis, & de locis in Homine.

τοῦ ἀνθρώπου. Hominis.

περὶ γονῆς, περὶ ἑπταμήνου, περὶ γυναικείας φύσεως, περὶ ἀφόρων, περὶ γυναικείων. De Genitura, de Partu septimestri, de Natura muliebri, de sterilibus, de Morbis Muliebribus.

19. τὸ θεῖον. Divinum.

κατ' ἐξοχὴν. Per excellentiam.

χροάς. Colorationes.

καθ' ὅλου. Universaliter.

τατὰ μέρος. Particulariter.

20. τὸ χρῶμα τοῦ χυμοῦ ἐστί. Color succi est.

φύσιν καὶ ἕξιν. Naturam, & habitum.

περὶ θείου. De Divino.

τοῦ θείου καὶ γυναικῶν. Divini, & mulierum.

θείου. Divini.

γυναικῶν. Mulierum.

οὐρανοῦ. Cęli.

τὸ θεῖον. Divinum.

τοῦ ἀνου. Hominis.

ἐν ἀνθρώποις θεῖον. In nominibus Divinum.

πλησμονὴν & φοράς. Plenitudinem, & impetus.

περὶ θείου. de Divino.

ἐν τῷ θείῳ. In Divino.

21. θεῖα. Divina.

τὸ ὀξὺ καὶ τὸ θανατῶδες. Quod est acutum, quod est mortale.

Τὸ μὲν ὀξὺ. Quod est acutum.

τὸ δὲ θανατῶδες, λοιμώδης νοῦσος. Quod est mortale, morbus pestilentialis.

κακοήθεια. Malignitas.

σηπεδονώδεις. Putridas.

τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχύν. Quod est Divinum, & morbi robur.

τὸ θεῖον, λοιμῶδες, καὶ ἱερὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ μέγα, καὶ οὐράνιον. Quod est Divinum in morbis, pestilentiale, & sacrum, & mirandum, & cęleste.

νοσερὴ ἀπόκρισις. Expiratio morbosa.

ἐπιδήμιος. Epidemicus.

Morbos ἐνδημίους, Endemios.

λοιμοῦ. Pestis.

περὶ θείου. De Divino.

θεῖον τι. Quidpiam Divinum.

22. ἱερὸν, θεῖον. Sacrum, Divinum.

ὡς καλέουσι. Ut vocant.

23. θεράπειαν. Medicationem, curationē.

ἐπιδεκτικοῦ. Causæ suscipientis, materialis.

ποιητικοῦ. Causæ efficientis.

τοῦ θείου. Divini.

ἀδυναμία. Impotentia.

ἐπιδημίη. A causa communi, populari, epidemica.

τὰς φοράς. Impetus.

ἐφόδους. Incursiones, invasiones, aggressiones.

Κατ' ἐξοχὴν. Per excellentiam.

θεῖον. Divinum.

πρόφασιν. Occasionem, causam manifestam, præincipientem.

κακοήθεις. Malignus, perniciosus.

24. πραγματείας. Pragmatias.

27. σύναγμα. Collectio.

28. συστάσει. Concretione.

περὶ γυναικείων. De Morbis Mulierū.

29. πόρους. Poros, meatus excretorios.

Ἀσύστατα. Inconsistentia.

τοῦ ἐπιτηδεύματος. Instituti, & apparatus.

κινηθὲν ἐμολύνθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται. Quod motum est moveri

desinit, & tardius augetur.
τὸ ἄρρεν. Mas, sexus masculini generis.
ἐμολωώθη. Quod moveri desinit, *ex Theod. Gaza.*
μολωώεσθαι. Retardari, moram trahere, *ex Ballon.* Non inquinari, ut Vulgares interpretes.
Μόλωωσις. Morositas, retardatio, pigrities, inertia *ex Theod. Gaza.*
30. κινηθὲν ἐμολωώθη. Quod motum est moveri desiit, ac mutari.
καὶ ἐμολωώθη. moveri desiit.
ἀπόστημα. Abscessus.
τὸ παύσασθαι τῆς ὀξείας κινήσεως, καὶ μεταβολῆς. Abscessus semel motus a veloci cessat, & motione, & mutatione.
ἀπεψύχθεν. Refrigeratum est.
τὸ ὑπώδυνον καταμολωώεσθαι. Quod dolorosum est cessare.
τῆς ὀδύνης τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν. Doloris solutionem sensim factam.
τὰ ἐπώδυνα ἐξαίφνης ἀφανισθέντα φλαῦρα. Quæ dolorosa sunt, & de repente disparent, perniciosa.
πυκνόν. Densum, compactum.
ναστόν. Succulentum, solidumque.
ἀστεργέα. Compactum, & cohærentem.
ἀραιὸν καὶ χαυνὸν καὶ μαλθακόν. Rarum, laxum, fluidum, & molle.
πρὸς τὴν σαρκὸς εὐεξίην καύματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεσθαι. Ad habitiorem corporis statum necesse est consequi ardoris inflammationem.
31. τὰ σχήματα. Schemata.
ὕπαρξις. Constitutio, figura, situs.
τῶν χυμῶν δυνάμεις, καὶ τῶν μορίων σχήματα. Succorum vires, & partium corpus constituentium, figuræ, conformatio, situs.
πάθη. Passiones, affectiones.
πρωτοπάθειαν. Primariam affectionem.
κατ᾽ ἐξοχὴν. Per excellentiam.
32. ἰδιοσυγκρασίαν. Idiosyncrasian.
ἐξοχὴν τίνα. Excellentiam quandam.
τὸ ἐπίπαν. Ferè per omnia.
μήτρα, καὶ ὑστέρα. Uterus.
τῆς ὑστέρας. Uteri.
ὑστέρα, καὶ ὑστέραι τῶν ὑστερῶν. Uteri, & secũdæ.
ὑστέραι ὑστέρων, καὶ ὕστερα. Lochia, & secundinas.
ὑστέρων. Lochiorum.
τῶν ὑστέρων ἔκπτωσις. Lochiorum lapsus, & excretiones.
ὑστερῶν. Uterorum.

τὸ χωρίον. Membrana fætum involvens.
33. τῶν ὑστέρων ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ τῶν λοχίων. Hysteram loco matricis, & lochiorum.
συμπάθεια. Sympathia.
ἀναλογίαν. Analogiam.
34. χώριον. Membrana fætum involvens, chorion.
ἐπιδιδυμίδες. Tunicæ intimæ testium, Epididymides.
35. ἀπόφυσιν. Processum, Apophysin.
ἄγγος. Vas, conceptaculum, mulctram.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
36. χλώρασμα λαμπρόν. Splendidus color, vividus color, ac florens.
τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν. Coloratio humorum.
τὸ ἀνίατον καὶ ἀνήκεστον. Incurabile, & immedicabile.
περὶ χροᾶς. De coloratione.
εὔχροια. Bonus color.
ἄχροια. Decoloratio.
δυσχροια. Fedus color, difficilis color.
ἀφορμὴν. Occasionem.
καὶ φανερὰν πρόφασιν. Causam manifestam, externam.
37. ἀτροφία. Atrophia.
ἑτερογενῆ. Heterogenea.
ὁμογενῆ ἢ ὁμοειδῆ. Homogenea, & consimilia.
συνδρομή. Concursus.
ἀποσιτία. Cibi aversio.
ἀφωνίαι. Vocis defectus, Aphoniæ.
Dolor ὀστοκόπος, Ossa frangens, Ostocopos.
δύσπνοια. Difficultas respirationis, Dysphnæa.
Interceptio ἀναδόσεως, Distributionis.
38. ἀτροφίας. Nutritionis deffectus, Atrophię.
ἰσχὴν, καὶ ἐπιδιδόναι. Robustum fieri, & augeri.
πλεονεξία. Plenitudo.
39. Ἔρως. Amor.
τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐρωμανία κατὰ τοὺς ἐρωμένους. Amatorium, & insani amoris in adamatos affectio, & propensio.
ἐρωτοληψία. Ab amore captura, & illaqueatio.
ἀλυπότατα. Citra molestiam, ac veluti jucundissimè.
ἀσθενὴς καὶ ἄθυμον. Imbecillum, excors, & fracti animi.
40. λεύκης. Leuce, albus color.
τὸ μέλαν. Quod nigra est.
41. τραγᾶν καὶ τραγίζειν. Hircire.
ὁρμὴν τινα. Impetum quendam.
42. παράνοια. Ex torpedine delirium, Paranea.

πλανῆτας πυρετούς. Febres erraticas.
μεταπολῆς. Mutationis.
σφριγᾶν, Turgefcere.
λιθίασις. Lithiafis.
σύναγμα. Coagmentatio.
αὔξησιν. Augmentum.
ἔφοδος. Impetus.
ὁρμή. Incitatio.
ἐφόδους. Incitationes.
43. πρόδρομοι. Prodromi, Præambulones.
Febrem ἠπίαλον, hepialam.
ἠπίως ἀλεαίνοντα. Blandè tepefacientem.
ἀνεκθέρμαντος. Quod calefieri non poteſt.
Febris ἠπιάλυ, hepialæ.
τῆς τροφῆς. Alimenti.
ὑδερικὰς παρεγχύσεις. Serofas effufiones.
καχεξίαν ἢ εὐεξίαν. Malum habitum, & bonum habitum.
σπλὴν θάλλει. Splen efflorefcit.
τὸ θάλλειν. Efflorefcere.
κατὰ τόπυς. Secundum locos.
τῷ ξηραίνεσθαι. Exarefcere.
θάλλων. Efflorefcens.
ξηραινόμενος. Collabens, exarefcens, imminutus, confumptus.
ἀνθεῖν ϰ̀ θάλλειν. Efflorefcere, & pullulare.
46. θάλλων, καταχρηστικῶς. Efflorefcens abufivè.
περὶ πλήθυς. De plenitudine.
ἀσφυξίαι Pulfus defectus.
ἀφωνίαι. Vocis defectus.
47. ἰδιοσυγκρασίαν. Idiofyncrafian.
48. πολυλαλίαν. Garrulitatem.
θεράπειαν. Medicationem, Therapæam.
ἀτροφίαν. Atrophiam.
49. ῥοπήν. Impetum, inclinationem.
Corpora εὔσαρκα, Carnofa, bene habita.
χλωρός. Virides.
50. κακοπραγίαν ἄνευ ὄγκου. Malam *hepatis* elaborationem fine tumore.
διαφθοράν. Corruptionem.
ἀσύστατα. Inconfiſtentia, incohærentia.
51. ὁμοιότροπον. Affimile.
ἀχρόους. Decolores.
τοὺς λειφαίμους. Exfangues.
52. ἑτεροκρανίη. Laborantes dolore capitis ex altera parte.
ἄχροοι ϰ̀ λείφαιμοι. Decolores, & exfangues.
ἀδιορίστως. Indefinitè.
λειφαίμυς. Exfangues.
λειφαιμεῖν. Sanguine deſtitui.
ἄχροον τὸ λείφαιμον. Quod eſt decoloratum, & exfangue.
ϰ̀ τοὺς ἀχρίυς ϰ̀ τους λειφαίμους. Decolores, & exfangues.
53. κακόχροον. Quod eſt malè coloratum.
Ἄχροοι ϰ̀ λειφαιμοι & κακόχροοι. Decolores, & fanguine deſtituti, & malè colorati.
ἀχροια. Decoloratio.
ἀχρόυς ϰ̀ κακοχρόους. Decolores, & malè coloratos.
τὸ κακόχροον ἀντὶ τοῦ ἀχρόου ϰ̀ λειφαίμου. Quod eſt male coloratum loco decoloris, & exfanguis.
κακοχροια. Mala coloratio.
54. ἀδροτέρως. Validè, & vehementer.
λειφαίμυς καὶ σπληνώδεις. Exfangues, & lienofos.
τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων. Illorum qui funt decolores, & malè colorati.
55. εὐανθεῖς ϰ̀ ἐξέρυθροι. Præfloridi, & prærubri.
σκυθρωπότητος. Fontis rigiditatis, & faciei triſtioris.
56. ὠχρός. Pallidus cum pallore.
57. κακοήθειαν. Malignitatem.
κακοπραγία. Mala actio, & elaboratio.
τῆς παρακρούσεως ἀσαφοῦς. Defipientiæ obfcuræ.
ἀνάκτησιν. Analepfin, virium refumptionem, Anactefin.
θερμοκοίλους. Ventre calidos.
τῶν ὠμῶν ϰ̀ ἀπέπτων. Illorum quæ cruda funt, & incocta.
ἄπεπτον. Incoctum.
ἄσηπτον. Imputrefactum.
ὠμὰ καὶ ἄπεπτα. Cruda, & incocta.
58. ἄπεπτοι. Incocti.
τὰ ὠμά. Cruda.
τῇ πέψει. Concoctioni.
τὰ ἄπεπτα τῷ πεπασμῷ. Quæ incocta funt concoctioni opponuntur.
τοῦ ὠμοῦ. Crudi.
τῷ συναθροισμῷ. Coacervationi.
τῇ γενέσει. Generationi.
60. τέκμαρσις. Cognitio conjecturalis, & artificiofa.
ἀνορεξίαν. Inappetentiam, Anorexian.
61. εὔροα. Quæ fluxilia funt.
τὰ ἀραιωτικά, ἢ χαλαστικά, ἢ εκφρακτικά, ἢ διυρητικά, ἢ ὀξύπορα. Quæ rarefactionem inducunt, laxantia, deobſtruentia, diuretica, citò penetrantia.
62. ἰδιοσυγκρισίαν. Idiofyncrafian.
Febris τριταιοφυής, tertianarum naturam referens.
63. ἑστία. Focus putredinis.
64. τῆς ὅλης οὐσίας. Totius fubſtantiæ.

64.

διαφθοράν. Corruptionem.
κατ' ἐξοχὴν φρικώδεες. Per excellentiam horrificas.
Febrium τ̃ ἡμιτριταίων, quæ sunt semitertianæ.
66. ἰδιοσυγκρισίη. Idiosyncrasia.
τέκμαρσις. Tecmarsis, cognitio certis signis innitens.
67. κακοήθειαν, Malignitatem.
τὰς ἐφόδους. Impetus.
τὰς ὁδούς. Vias.
τὰ ὡραῖα. Tempestiva.
68. ἐξέρυθροι. Prærubri.
εὔχροια. Bonus color.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
Hominem σκυθρωπόν, tristioris faciei.
σκυθρωπότης. Aspectus tristioris faciei.
τῆς εὐχροίας. Bonæ colorationis.
69. Ἐρωτικά. Amatoria.
ῥοῦς γυναικεῖος. Fluxus Muliebris.
70. ἀναδόσεως. Distributionis.
ἀνάῤῥοπον. Quod est sursum vergens.
κατάῤῥοπον. Quod est deorsum vergens.
71. νοσήμασι καταῤῥόποις. Morbis deorsum vergentibus.
νοσήματι καταῤῥόπῳ. Morbo deorsum vergenti.
ἀδροτέρως. Validè, & fortiùs.
74. κατὰ τόπους. Secundum locos.
75. ἰχῶρα. Saniem, ichorem.
76. τ̃ ἐπικεραστικῶν. Demulcentium, temperantium.
εὐήθειαν. Benignitatem, & facilem naturam.
77. ζήτησιν διαλεκτικωτέραν. Perquisitionem dialecticam.
ἠπεπτῆσθαι. Inconcoctum esse.
μὴ πεπέφθαι. Non concoqui.
79. Myrrha κακοστόμαχος, stomacho inimica.
διὰ κρόκου. Ex croco.
διὰ ἐρυθροδάνου. Ex rubia Tinctorum, sive Erythrodano, sive Curcuma *ex aliis*.
80. ἀμεθόδως. Sine methodo, temerè.
ἀντένδειξις. Contraindicatio.
81. χαλαστικά. Laxantia.
82. πάθεον, κρατεῖσθαι. Patiens, vinci ac superari.
φίλον καὶ κρίνον. Amicum, & judicans.
ἐκθήλυνσιν. Effæminationem.
ἐμπύρευμα. Empyreuma, ignitio.
ἀνατροπήν. Subversionem.
83. μόνον πικρά. Solum amara, ideſt quæ ſolo amarore donata ſunt.
ἐξέρυθροι. Prærubri.
ἀνάδοσιν. Distributionem.
84. τὸ θυμοειδές, ἡγεμονικόν, ἐπιθυμητικόν. Quod est animosum, quod est principale, quod est concupiscibile.
85. ἰσχυρά. Fortia, & insigni qualitate prædita.
86. ἀπὸ τοῦ ὄζειν. Ab olendo.
87. πλαδαρωτέραν. Humidiorem.
τοῦ πλάδου. Immodicæ humiditatis.
πάθος. Passio.
Motus περισταλτικός, peristalticus, compressivus.
88. μέλαινα χολή. Atra bilis.
Bilis κατάκορος, ἢ ἄκρητος, syncera, & meraca.
καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Secundum magis & minus.
ὄξος ἀναγωγὸν μελάνων ἐστί. Acetum est eductivum nigrorum.
τὸ ὄχημα. Vehiculum.
πρὸς τὴν τροφὴν, πρὸς ἀναγωγήν. Ad alimentum, & ad eductionem.
ζυμοῦται, μετεωρίζεται, πολλαπλασιάζεται. Fermentatur, attollitur, multiplicatur.
ἀναγωγὸν ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ. Eductivum loco ejus quod educitur:
91. Mulierem in Thaso δυσάνιον, morosam.
συναθροισμόν. Coacervationem.
νεφριτικοῖς. Nephriticis.
φρενιτικοῖς. Phreniticis.
92. λευκὸν φλέγμα. Pituita alba.
ὕδρωψ. Hydrops.
ἐπινυκτίδες. Pustulæ nocturnæ, Epinyctides.
καὶ τὸ θάλλειν. Et efflorescere.
93. Lienem ἀνάῤῥοπον ἢ καταῤῥοπον, Sursum vergentem, vel deorsum vergentem.
ἀδροτέρως. Validè, & fortiter.
94. σφοδρῶς. Vehementer.
ὄξος ἐστί ἀναγωγὸν μελάνων. Acetum est eductivum, vel sursum ducit quæ nigra sunt.
95. τὸ κακόηθες. Quod malignum est.
σύγκοπαι. Syncopæ, animi defectiones præcipites.
96. ἐφίδρωσις. Sudatiuncula, Ephidrosis.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
Febris τῆς ἠπιάλου, Epialæ.
Febris τῆς ἠπιάλου ὕπαρξιν, Epialæ essentiã.
97. Febres ἡμιτριταῖοι καὶ οἱ τριταιοφυεῖς, semitertianæ, & tertianarum naturam referentes.

τό γλυκύπικρον τὸ γλυκύπικρὸν. Quod est dulce amarum.

98. διάλυσιν καὶ διαφόρησιν. Dissolutionem, & evaporationem.
Humor δύσλυτος, Ægrè solubilis.
δυσδιαφόρητος. Ægrè evaporabilis.
Caloris ὑπανάκλησις, occulta revocatio, et ypanaclesis, *ex Foesio*.
ἀνάλογος. Congener, Analogus.

99. ἀπυρεξία. Infebricitatio.
ἐμπύρευμα. Ignitio.
Febris τοῦ ἐπιάλου, Epialæ.

100. τῇ ἐνεργείᾳ. Energia, actioni validæ.
περίψυξις Perfrigeratio.
ἀνωμαλίαν. Anomalian, inæqualitatem.
Partes ἑτερογενεῖς, Heterogeneas, dissimiles
καὶ τὸ ὁμοιότροπον. Et quod est consimile, & æquale.

103. τῆς πέψεως. Concoctionis.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
λελυμένως, μετρίως. Exsolutè, mediocriter.
καὶ πέψεως καὶ πεπασμοῦ. Concoctionis, maturationis.

106. Alvum πλαδαρωτέραν, καὶ χαλαρωτέραν, καὶ ἐκτεθηλυσμένην, Humidiorem, & laxiorem, & effæminatam.

108. κακώδης. Malus, pernitiosus.
τὴν τροπὴν. Conversionem.
ῥευματισμοί. Rheumatismi.
παρεγχύσεις ὑδερικαί. Hidropicæ superfusiones.
ἐπιλάμπει. Effulget.
ἀνάλογος. Analogus.
Ἔρως. Amor.

109. ἔρωτα. Amorem.
τὰ ἐρωτικὰ, & ἐρωμανία. Amatoria, & amoris insania,
φιλοπάτωρ. Amans Patrem.
τὸ φανταστικὸν. Quod est imaginarium.
ἀπό τοῦ ἥρωος, Ab Heroe.
ἡμιθέους. Semideos.

110. ἀπό τοῦ ἔρωτος. Ab amore.
ἐρωμανίῃ. Amoris insaniæ.
τοῦ ἥρωος. Herois.
ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ἐπαινετοῦ. Ab Heroe, & ab eo quod est laudatum, & sacrum.
ἀπὸ τοῦ ἀέρος, aut ἀπό τῆς ἥρας. Ab aere, & a Junone.
ἱερὸς. Sacer.
ὀστοῦν ἱερὸν. Os sacrum.
ἵμερον. Desiderium.
Ἔρως. Amor.
πόθος. Desiderium.

τὸ ἐπιθυμητικόν. Concupiscibile.

112. περί φροντίδος. De Cura.
ἄσσαν. Fastidium.
φροντίς. Cura.
φροντίδα. Curam.
ἀλύκη καὶ ἄσση. Anxietas, & implaciditas.
ἀλύκη. Fastidium.
τὸ ἀλύειν. Fastidio capi, & implaciditate.

113. ἄδηλον ἀναπνοὴν. Insensibilem transpirationem.
πυρετὸν περιψυχθέντα. Febrem perfrigeratam.

114. βραχύπνους. Brevispirus.
Βραχύπνοια. Brevispiratio.
βραχύπνουν. Brevispirum.
περί ἀναπνοῆς. De Respiratione.
ἄδηλος ἀναπνοὴ. Insensibilis transpiratio.
αὐτῷ, ἀναπνοὴν. Ipsi correspondenti ad transpirationem.

115. διαπνοὴ. Transpiratio.
ἀπὸ τῆς πνιγὸς ὑστερικῆς. A strangulatio hysterica.
κατ' ἐξοχὴν τὴν πνίγα. Per excellentiam, strangulationem.
ἀφωνία. Vocis defectus, Aphonia.
ἐπιφλόγισμα. Ardorem, deflagrationem.

116. παρενεχθῆναι, παραφρονεῖν, παρακαλεῖν, παραπαῖσαι καὶ παρακρούειν. Leviter delirare, nugari, temerè obloqui, & absurda, desipere, & leviter insanire.
ὕπαρξις. Essentia.
πνὶξ ὑστερικὴ, ἀπὸ τοῦ πνίγειν. Suffocatio hysterica, a suffocando.
ἄγχειν. Strangulare.
δύσπνοιαν. Difficultatem respirationis.

117. ἀποπληξίαν, ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττεσθαι. Apoplexiam a percutiendo.
ἀνατροπαὶ καὶ κινήσεις καὶ πλάναι τῶν ὑστερέων. Subversiones, & motiones, & errores Uterorum.
διὰ τὴν ἀδελφιξίαν. Propter cognationem, consensum, communionem.

119. τῇ συμπαθείᾳ. Consensu, Sympathia.
ἀθυμίας. Animi defectus, & imbecillitatis.

120. πρωτοπάθειαν. Affectum primarium.

121. διουρεῖν. In serositatem converti.

123. καρηβαρικὰ. Caput gravantia.

123. In usu τῶν ἀνακολλημάτων, Remediorum quæ fronti applicantur, Frontalium.

124. ἐπιφλόγισμα. Ardorem, & deflagrationem.
μητρεγχύτης. Metrenchytes, Clyster uterinus.

125.

125. περὶ τ̃ παρηγορικῶν κ̓ ἀνωδυνῶν. De Paregoricis, & Anodynis.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
ἀνώδυνα. Anodyna.
πνίγα ὑστερικὴν. Suffocationem uterinam.
τῆς μήτρας ἀναῤῥοπίην. Conversionem, & ascensum uteri.
προπτωσις ἀπὸ τῆς καταῤῥοπίης. Prolapsus differt a descensu uteri.
καταῤῥοπίη. Descensus.
τῇ ἀναῤῥοπίῃ. Ascensui.
126. ἀναῤῥοπίαν, aut καταῤῥοπίαν. Ascensum uteri, & descensum uteri.
πνίξ ὑστερικὴ κ̓ τῆς ὑστέρας ἀναῤῥοπίη. Suffocatio uterina, & ascensus uteri.
ἐφιαλτὴς. Ephialtes, sive incubus.
πνιγαλιών. Pnigalion, a suffocando dictus.
Πνιγαλιὼν ἀπὸ τοῦ πνίγεσθαι. Incubus a suffocando dictus.
καταφορὰν. Cataphoran, gravem soporem.
127. ὑστέραν. Uterum.
τὸ ὑστερικὸν. Hystericum.
ἰδέα. Idea.
ἰδιοσυγκρισίην. Idiosyncrasian.
διάθεσιν. Diathesin, dispositionem.
1_8. Vis αἱματοποιητικὴ, Sanguificatrix, & coquens.
129. περίψυξιν πνευματώδεα. Refrigerationem flatulentam.
πνευματῶδες. Quod est suspiriosum.
Ex sententia τ̃ Ἰατρῶν πνευματικῶν, Medicorum qui appellati sunt Pneumatici.
130. νωθρότης. Stupor, segnities.
πεπαςματα τῇ ἐνεργείᾳ. Energiæ, actioni validæ.
131. ἰατρίναι. Mulieres medicatrices.
133. εὐνοδίων. Benevolentium.
135. καρηβαρίας. Capitis gravitatem.
140. ἀφρῶδες. Spumosum.
Ἀφροδίτης. Venus, spumosa.
ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ. A spuma.
141. ὑδατῶδες. Aquosum, evanidum, elanguescens.
143. συνολκαὶ σπασμώδεες ἢ συνεχῆς. Contractiones convulsivæ, tractiones continuæ.
144. κατ' ἧττον ἢ μᾶλλον. Secundum magis, & minus.
ἀναῤῥοπίην ἢ ἀνατροπὰς. Ascensum, & subversionem.
πνίγα ὑστερικὴν. Suffocationem hystericam.
145. τὰς συνολκὰς. Tractiones.
146. ὁρμή. Impetus.
ἀναῤῥοπίη, κ̓ καταῤῥοπίη. Ascensus, & descensus.
τῆς ὑστέρας ἀρτήματα πεπονθότα. Appendices uteri affectas.
ἀναῤῥοπίας, καταῤῥοπίας ἐντάσεις, ἕλξεις, ἑτεροῤῥοπίας. Sursum vergentiæ, deorsum vergentiæ, tensiones, tractus, conversiones, vergentias.
διαστροφὰς, παρασπασμοὺς. Divulsiones, avulsiones.
ἕλκεσθαι, συνεσπᾶσθαι, παρασπᾶσθαι, ἀποσπᾶσθαι, διαστρέφεσθαι. Trahi, divelli, avelli, converti, distorqueri.
πλανᾶσθαι. Errare, errabundum esse.
ζωτικόν. Animale.
147. πρόπτωσις. Prolapsus, decidentia.
καταῤῥοπίη. Descensus.
ἔντασις, ἕλξις. Tensio, contentio, retractio.
ἑτεροῤῥοπίη, ἰσοῤῥοπίη, ἀναῤῥοπίη Alio tendentia, æqualis tendentia, sursum tendentia.
τῷ ὀπισθοτόνῳ. Convulsioni posteriorum partium, Opisthotono.
διαστροφή. Conversio.
διάστρεμμα. Divulsio.
παρασπασμός. Contorsio in latus, perversio, & inclinatio.
Consimilis est Ἰσοῤῥοπίη τῷ τετανῳ, æqualis vergentia, tetano.
μετάστασιν ἀπαρέγκλιτον. Mutationem omnis obliquitatis, & inflexionis expertem.
διαστροφή, τῆς μήτρας ἑλκομένης ἄλλο τ̃ ἀλλόκοτε. Conversio uteri retracti alio, & alios in locos.
μήτραν διεστρεμμένην. Uterum conversum, & contractum.
διεσπασμένην. Divulsum.
ἐγκειμένην. Jacentem, incubantem.
τὸ διεστρεμμένον & διαστροφή. Quod est conversum, & convulsum, & divulsio.
ἔντασιν. Tensionem.
τὸ ἐγκείμενον. Quod jacet, & incubat.
ἀκινησίαν. Motus impotentiam.
148. Uteri ἀνατροπὰς, πλάνας κ̓ ἀναῤῥοπίας, Conversiones, errores, & sursum vergentias.
συγγενὲς, ἢ τὸ συνεδρεῦον. Quod est concomitans, & congenitum, & assidens.
ὕπαρξιν. Essentiam.
παθογνωμονικά. Pathognomonica.
Πρόπτωσις κ̓ καταῤῥοπίη. Decidentia, & descensus.

τῆς ὑστέρας πρόπτωσις. Uteri decidentia.
149. καταῤῥοπίαν. Descensum, deorsum vergentiam.
τὸ στόμα τῶν ὑστερέων: Os uterorum.
αὐχένος στόμα. Cervicis orificium.
150. τῆς ἐνεργείας. Energię.
ὁρμὴ καὶ ῥοπὴ, καὶ ἔφοδος. Impetus, vergentia, & inclinatio.
τῶν μητρέων ὁρμαί. Impetus uterorum.
ὕστερον πρότερον. Quod est posterius prius.
151. συμπάσχειν. Compati.
συμπάθειαν. Sympathian.
διαφθείρεται. Corrumpitur.
ῥευματικὴν. Rheumaticam.
154. τῶν μητρέων στόμα κλίνεσθαι ἑτέρωσε, καὶ προσπίπτειν τῷ ἰσχίῳ. Os uterorum inclinare alios in locos, & prolabi ad coxendicem.
155. μύξη. Mucus.
164. φιλαυτία. Amor sui ipsius.
169. λογισμὸς καὶ ἐπιλογισμός. Ratiocinatio, & epilogismus.
170. περὶ ἀδήλου καὶ θείου. De Inconspicuo, & Divino.
171. κατὰ τὴν σύμφυσιν. Per coalitum.
κατὰ συνάρθρωσιν. Secundum coarticulationem.
κατὰ διάρθρωσιν. Secundum articulationem.
172. φλεγματοῦσθαι. In pituitam converti.
φλεγμονώδης. Inflammatorius.
173. μόνον. Solum.
174. σωτιμωρία. Consensus, participatio.
ναυτίωσιν. Nauseam, eructationem.
αἱ μεταῤῥύσεις, μεταστάσεις καὶ αἱ νούσων μεταβολαί. Transfluxiones, metastases, & morborum mutationes.
καὶ μετὰ ὀστεοκόπου. Cum dolore ossa frangente.
175. καταῤῥόπῳ. Deorsum vergente.
176. συγγενές. Quod est congenitum.
ἰδιοσυγκρισίαν. Idiosyncrasian.
ῥοῦς. Fluxus.
ἄκρητον. Quod est impermixtum, & meracum.
177. ὀργασμοῦ. Orgasmi.
Remedia ἄκοπα, ἀνώδυνα, quæ tollunt lassitudinem, & dolorem.
ἐπαναστάσεις. Insurrectiones.
καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστιν ἐν τῇσι σαρξίν. Et natura Venis in humore est, in carnibus.
καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψίν. Et natura est in Venis.
177. τὸ ὑγρόν. Quod est liquidum.

ῥευματισμόν. Rheumatismum.
διάθεσις. Diathesis, dispositio.
179. Causę αἱ φυσικαί, Naturales.
Causas προφάσιας, Externas, & occasiones.
καταῤῥόπους. Deorsum vergentes.
ἄπεπτον. Incoctile.
ὠμόν. Crudum.
ἄπεπτοι. Incoctiles.
ἐν ὠμότητι. Inconcoctione, cruditate.
Pituita ἄπιος, fatua, insulsa, quæ nihil dat negotii.
εὐήθης. Benigna, boni moris.
180. ἀντὶ τοῦ διαφθείρεσθαι. Loco quod est corrumpi.
ἡμισαπές. Semiputridum.
181. τὸ ἀτμῶδες. Quod est vaporosum.
διαρθρώσεως. Dearticulationis.
ἀραίωσίς τις. Quędam rarefactio.
συντρόφους. Connutritos.
182. αὐχμηρόν. Squallidum.
αὐχμός. Squallor.
ξηρότης αὐχμός. Excessus siccitatis.
ξηρότητος. Siccitatis.
διαπνοήν. Transpirationem.
αὐχμοί. Squallores.
τὰ ἐπόμβρια. Pluviosæ tempestates.
183. τοὺς αὐχμούς. Squallores.
τὸ γὰρ αὐχμηρόν. Quod squallidum est.
τὴν ὑπερβολήν τινα. Excessum quendam.
Αὐχμός. Squallor
ἀπὸ τοῦ αὔειν. Ab exsiccando.
ἀπὸ τοῦ αὔειν. A splendendo.
Τὸ δὲ αὔειν ξηραίνειν. Exsiccari, siccitatem induere.
αὔανσις. Exsiccatio.
γλῶσσαι αὖαι ἀπὸ τοῦ αὔειν. Linguæ siccæ ab exsiccando.
λιγνυώδεως ἐγκαύσεως. Fuliginosæ exustionis.
184. κατάῤῥοπον. Sursum vergentem.
ἐν αὐχμῷ. In squallore.
διὰ τοὺς αὐχμούς. Propter squallores.
185. ἐμπύρευμα. Ignitio, Empyreuma.
ἐπικεραστικά. Epicerastica, lenientia.
ἡμιπληγικόν τι. Quidpiam hemiplegicon.
186. συνολκάς. Tractiones.
κατ' ἔκρουν καὶ ἀπόθεσιν. Per affluxum, & depositionem.
μεταστάσεις. Metastases, transmigrationes.
187. ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ. Si in omentum disrumpatur.
ῥαγῆναι. Disrumpi.
ἐπίπλοον τὸ περιτοναῖον. Omentum, & peri-

peritonæum.
Dispositio ἀρθριτική, Arthritica.
Corpus ῥοῶδες, Fluxile.
τῷ ῥευματισμῷ. Rheumatismo,
Corpus ἁλμῶδες, Salsuginosum.
διαθέσεις ῥευματικὰς & ῥευματισμοὺς. Dispositiones Rheumaticas, & Rheumatismos.
τὸ ῥοῦν. Fluxum.
ῥευματισμοῦ. Rheumatismi.
δυσελκέα. Ulcera difficilia.
188. ἰδίαν ἰδέαν. Propriam ideam.
τὸ ἐξάνθημα. Efflorescentia.
νόσον. Morbum.
189. τῆς διαθέσεως Diatheseos.
οὐσίας. Substantiæ.
τῆς ὅλης οὐσίας. Totius substantiæ.
διάθεσις. Diathesis.
190 μυξώδης. Mucosus.
Affectionum καταρροϊκῶν, Fluxilium.
Natura ἑτερογενής, Heterogenea, & consimilis.
191. φῦσαι καὶ πομφόλυγες. Flatus, & bullæ.
ἀρθριτικόντι. Malo arthritico.
σὺν ὀργασμῷ. Cum orgasmo.
192. τὸ φθόριον. Abortiferum.
ἐν αὐχμοῖς. In squalloribus.
193. Locus παράδοξος, Præter opinionem, Paradoxus.
194. τὰ σπάσματα καὶ ἀποσπάσματα. Spasmata, & apospasmata.
195. τὰ σπάσματα μὲν πάντα ὀχληρὰ γίνεται καὶ τοῖς τὸ ἐν ἀρχῇ συντοῖς παρέχει, & ἐξ ὑστέρου ἐνίοις πόνους ὑπομιμνήσκει. moriam quorundam de integro refri-Mecant, ac renovant omnia spasmata quæ molesta sunt, superstite partium divulsarum querela a principio.
ἀπὸ τοῦ ῥήγματος. A disruptione.
σπάσμα. Spasma, divulsio.
ὦσιν. Impulsionem.
ἕλξιν. Attractionem.
ἀπὸ τῶν ἐνεόντων. Ab is quæ insunt.
κατ' ὦσιν ἢ καθ' ἕλξιν. Secundum impulsionem, attractionem.
ὦσις δέ κίνησίς ἐστι ἀπὸ τοῦ κινοῦντος, ὑπὸ τῆς ἅψεως. Impulsio, & motio, est a movente ex contactu.
κατ' ὦσιν. Secundum impulsionem.
ἐν δὲ τῇ ἕλξει. In attractione.
αἱ σάρκες ἕλκοι. Carnes attractrices.
σπαδῶνες, ναυτιώσεις. Divulsiones, & materiæ eructationes.
196. πρὸς τὴν φαντασίαν. Ad phantasian.
τῆς ὀδύνης νυγματώδεως. Doloris punctorii.
197. λιθίασις. Lithiasis.
198. τριχίασις. Trichiasis, urinæ capilliformes.
κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὸ ἔθος, Secundum naturam, & secundum consuetudinem.
καταμήνια ὑμενώδεα. Menses membranosi.
199. οὔτε ἄραδον κακὸν ποίει. Neque perturbationem malam facit.
ἄραδον. Perturbationem.
ἄραδον κακὸν. Perturbationem malam.
τῆς ἕξεως ἀθλητικῆς. Habitus athletici.
παχύτητα. Crassitudinem.
200. τοὺς λιθιῶντας. Calculosos, lapidosos.
λιθιᾷν καὶ λιθῶντας. Calculos generare, & calculosos.
lib. 6. ἐπιδημιῶν. lib. 6. Epidem.
201. τῶν ἑτερογενῶν. Illorum quæ sunt dissimilia, & hetorogenea.
202. ἀτμώδης. Vaporosus.
τὸ θερμόν. Calidum.
τὸ πῦρ. Ignis.
οὐρητικά. Quæ urinam cient.
ἐξατμίζειν. Rarefacere.
ἀτμός τις. Vapor quidam.
ἐντελέχεια τις. Quædam perfectio, & actus.
ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας. Evaporatio subjectæ substantiæ.
ἰσχυρὸν θερμὸν. Forte calidum.
203. καταχρηστικῶς. Abusivè.
καὶ προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης. Convenit facultatis debilis exsistentis, & congruit.
Εμφράττον δὲ πολλάκις οἱ νεφροί καὶ τοὺς λίθους γεννῶσι ἵταν. Obstruuntur sæpe renes, & lapides generant, quando &c.
σύστασιν πωρώδη. Concretionem callosam.
τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν. Senes extremam ætatis partem exigentes.
205. συστάσεως πωρώδους. Concretionis callosæ.
λίθος. Lapis.
206. κοιλίαν κεκαυμένην. Alvum exustam.
σύναγμα. Coacervatio, concretio.
συνάγματος. Concretionis.
σύναγμα ἀπὸ τοῦ τὸ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι. Collectio, ab eo quod viscosus succus coacervetur.
πρὸ οὐρήσεως. Ante mictionem.
μετ' οὔρησιν. Post mictionem.
τῆς οὐρήσεως. Mictionis.

τὸ οὔρημα. Mictio.
τὸ οὖρα. Urinæ.
οὖρον. Urina.
οὔρησις. Mictio.
ἆρα ὅτι θερμότεροι; An quod calidiores?
μᾶλλον. Magis.
207 οἱ θερμοὶ. Calidi.
τοῦ συνάγματος. Collectionis.
σύναγμα. Collectio.
τὸ μετ' οὔρησιν, τῷ πρὸ οὐρήσεως. Post mictionem *loco* ante mictionem.
208. τὸ πρὸ οὐρήσεως. Ante mictionem.
παραφραστικῶς τὸ μετ' οὔρησιν. Paraphrasticè, quod est post mictionem.
210. ὁμογενῆ. Homogenea.
θερμοκοιλίους. Ventre calidos.
πυρετὸς ἐπιγενόμενος ταῖς κορύζαις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖ τὴν πέψιν. Febris superveniens gravedini facit concoctionem validiorem.
214. λιθιάσεως. Lithiaseos, lapidosæ concretionis.
216. κατὰ τὴν συνεκδοχήν. Per synecdochen.
Viros τοὺς τελείους, Perfectos, & adultos.
ἐνέργειαν. Energian.
217. πρὸ οὐρήσεως καὶ μετ' οὔρησιν. Ante mictionem, & post mictionem.
τύλον. Callum.
θερμοκοίλιοι. Ventre calidi.
ὠμοὶ. Crudi.
ἄπεπτοι, ὠμότης. Incoctiles, cruditas.
καὶ τὸ ἄπεπτον. Et incoctile.
218. Corpus βληχρὸν καὶ σφακελῶδες, pigrum, debile, & sphacelodes.
220. γένεσις διαμονή, καὶ διέξοδος. Generatio, mansio, & exitus.
Doloris τοῦ βαρέως, τὴν βαρεῖαν ὀδύνην & ὀξεῖαν ὀδύνην καὶ κυρίως λεγομένην βαρεῖαν, gravis, & acutum dolorem, & propriè appellatum, gravem.
221. τοὺς θερμοκοιλίους. Ventre calidos.
τὰ διουρητικὰ. Diuretica.
ἐκφρακτικὰ. Deobstruentia.
τῆς λιθιάσεως. Lithiaseos.
222. διουρητικὰ. Diuretica.
τὰ οὐρητικὰ. Urinam moventia.
225. ὑπόστασις. Urinarum subsidentia.
226 σπλαγχνοσκόπων. Illorum qui viscera inspiciunt.
οὐρομάντιν. Urinarum Divinatorem.
οὐρομάντεις. Urinarum Divinationem.
227. οὐρομάντεις καὶ οὐροπότας. Urinarum Divinatores, & urinarum potores.
οὐροφάγους. Urinarum voratores.
ἐν τῷ παρέργῳ. Quod est parergum.
ἐν τῷ ἔργῳ. In opere.
228. ὄχημα τῆς τροφῆς. Vehiculum alimenti.
κατ' ἐξοχήν Per excellentiam.
τροφή. Alimentum.
Humores ἄκρητοι, meraci, impermixti, suo naturali sero destituti.
229. σύντηξις. Colliquatio.
διάχυσις. Diffusio.
ὀῤῥός. Serum.
ἰχώρ. Ichor, materia ichoroïdes.
αἷμα ἰχωροειδές. Sanguis ichoroides.
ἄκρητον. Meracum, syncerum.
ἰχῶρα. Ichorem.
τὸν ὀῤῥόν. Serum.
τὸν ἰχῶρα. Ichorem.
οὖρος. Urina.
τοῦ οὔρου. Urinæ.
οὖρον, καὶ οὔρημα. Urina, & mictio.
πικροχόλοις. Biliosis, amaro biliosi.
230. χολώδεα ἀγαθά. Biliosa bona, bonæ bilis.
βλαβερὰ σινάμωρα. Mala, noxia, malefica, malæ bilis.
σιτίον ἀσθενές. Alimentum debile, infirmum.
ἀθρόως. Cumulatim.
τῆς ὑποχωρήσεως καὶ διαχωρήσεως. Dejectionis, & secretionis.
κατ' ἐξοχὴν ὑγρόν. Per excellentiam, liquidum, humidum.
231. τὰς ὑποστάσιας πυώδεας, καὶ χολώδεας. Subsidentias, purulentas, biliosas.
τὸ τοιοῦτο ἐν μὲν ὑποστάσιν τῇ κατὰ τὴν κύστιν, οὖρον ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. Tale quid in hypostasi secundum vesicam urina vocatur, in carne vero sudor.
ἐναιώρημα. Enæorema, sublimamentum.
232. ὠχρά. Pallida, crocea.
ὑπόπυῤῥος. Subrufus.
ἐφίδρωσις. Ephidrosis, Sudatiuncula.
Sudor κεγχροειδὴς καὶ μετὰ σταλαγμῶν ἢ ἀτμίζων, miliaris, guttatim, & evaporans.
233. τοῦ πεπασμοῦ καὶ πέψεως. Concoctionis, pepasmi.
τὸν πεπασμὸν καὶ πέπανσιν τῇ πέψει. Maturationem, concoctionem esse speciem Pepseos.
234. Vim ποιητικὴν, perfectricem.
Vim πεπτικὴν, Coctricem,
γλῶσσα οὖρον σημαίνει. Lingua lotium significat.

οὐρ.

οὔρου ὀῤῥὸν, Urinæ ferum.
235. ἐν τῷ παρέργῳ. Per transcursum.
236. τὰ δὲ ὁμογενῆ. Consimilia, & homogenea.
ἡ φύσις. Natura.
237. ὁμωνύμως. Æquivocè.
238. ὑπόστασις. Hypostasis.
Λεπτὸν. Quod tenue est.
καταῤῥῆξις. Disruptio.
Lotium ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενον, quod citò, & exiguè coquitur.
ἑτερογενὲς. Heterogeneum.
ὁμογενὲς. Homogeneum.
ἄκαιρον καὶ εὔκαιρον. Intempestivum, & tempestivum.
239 ἐπίστασις ἀθρόη. Epistasis, supereminentia, cumulatim apparens.
ὑπόστασις. Hypostasis.
ἐπίστασις. Epistasis.
ἐπιστάσεως. Epistaseos.
περὶ γυναικείων. De Morbis Mulierum.
κάθαρσίς ἐστι πυοειδὴς καὶ συνεστηκυῖα. Purgatio puriformis, & consistens.
λεπτὴ καὶ ἰχωροειδής. Purgatio tenuis, & ichoroides.
ἄκαιρον. Intempestivum.
240. De genere τῶν ἀπιόντων, excretorum, exeuntium.
τῶν τρεφόντων. Nutrientium.
πέψιν. Concoctionem.
πεπασμόν. Pepasmum.
241. τὸ σαπρὸς, Quod putridum est.
καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως. Quod est maximè glutinosum sine putredine, sine coctione.
Ἀσαπέως. Sine putredine.
ἀπέπτως. Sine coctione.
περὶ τροφῆς. De alimento.
243. καρδιαλγίας. Cardialgias.
ἐπίκρασιν. Epicrasin, contemperationem.
τὰ ὠμὰ, καὶ ἄπεπτα. Cruda. & incocta.
τὰ ὠμὰ. Cruda.
τὰ δὲ ἄπεπτα. Incocta.
τῶν ἀπέπτων πεπασμός. Concoctio incoctorum.
παχύνσις. Incrassatio.
ἰχώρ. Ichor.
ὀργασμὸς. Orgasmus.
246. καὶ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον οὐκ ἴκελον τῷ πύῳ, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. Et rheuma consistens non est simile puri sed est quædam alia putrefactio.
εὐήθης. Boni moris.
πέψεως, & πεπασμοῦ. Pepseos, & pepasmi.
ὑποστροφάς. Reversiones, & recidivas.
248. ἀθρόως. Cumulatim.
εἰωθυῖαν σύστασιν. Consuetam concretionem.
συγγεγονότα. Congenita.
συστάσεως. Concretionis.
ἥπατος σύστασιν. Hepatis constitutionem.
σύστασιν. Constitutionem, compactionem.
εὐεξίαν. Bonum habitum.
αἵματος σύστασιν. Sanguinis consistentiam.
διουρεῖν. In serum converti.
249. ἐπιῤῥυῇ, καὶ εἰς κεφαλὴν καταστῇ. Si fluxerit in caput, & constiterit.
καὶ ἀναπτύσσεται πρὸς τὰς φρένας. Et ad septum expanditur.
τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν χυμῶν. Transfluxiones succorum.
τὰς κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας συστάσεως. Veluti ex consueta compage emotiones.
250. προπαρασκευή. Præparatio.
ἑτερογενεῖς. Heterogeneas.
Illorum τῶν ἀνωδύνων, καὶ ἐπικεραστικῶν quæ sunt dolorem tollentia, & demulcentia.
καταχρηστικόν. Abusivum.
251. μενούσης οὐσίας, αἰτίας. Manente substantia, seu potius manente causa.
οὐσίας. Substantiæ.
κράσεως, συστάσεως. Craseos, & constitutionis.
252. τὸ ἄνωθεν. Quod est superius.
ἐναιώρημα. Eneorema.
253. ὠμὸν, ἄπεπτον. Crudum, incoctum.
ἀναλογία. Analogia.
254 μυξώδης. Mucosus.
κατὰ τὴν μετάπτωσιν. Secundum transmutationem, & metaptosin.
εὐήθης. Boni moris.
κακοήθης. Mali moris.
255. κατὰ ἐξοχήν. Per excellentiam.
τῆς χολῆς. Bilis.
συγγενὲς. Quod est congenitum.
256. περιεστηκὸς. Quod constiterit.
ἢ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεστηκυῖα ἡ τῶν παρωτίδων γένεσις. Ubi apparuerit generatio parotidum magis occupasse.
γένεσιν περιεστηκυῖαν. Generationem consistentem, & constantem.
εἰ μὴ λανθάνῃ τὸ περιεστηκὸς. Nisi latuerit aut si non lateat quod invasit.

τὸ

τὸ περιεςικός. Quod constiterit.

ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλούντων χυμῶν εἰς τ περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον ἔχει. Ut æger impetum humorum infestantium caput petere sentiat, seu ad locum qui circa caput est.

τὴν κεφαλὴν. Caput.

τὸν περὶ κεφαλὴν τόπον. Locum circa caput.

Vim τῆς περιεςικότης, aggressionis, & obsidionis partis.

527 φλεγματοῦται. In pituitam convertitur.

ἀποςήματα μὴ λυόμενα. Apostemata non soluta.

λυόμενα. Soluta.

Abscessum αὐτέων ἀπαλλασσομένων, Ipsorum transmutatorum.

λυομένων ἢ ἀπαλλασσομένων. Solutorum, & transmutatorum.

ἑτερογενές τι. Quidpiam heterogeneum.

258. λεπτὸν οὖρον. Lotium tenue.

λεπτότης. Tenuitas.

259. Humores ἑτερογενεῖς, heterogenei, dissimiles.

ἐρυθρὸν ἀντὶ τοῦ λευκοῦ. Rubrum vice, & loco *albi*.

262. σφακελισμοῦ. Sphacelismi.

263. ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔχεσθαι. A febre haberi.

ἔχειν τ πυρετόν. Febrem habere.

πεπασμόν. Pepasmum.

267. πέψεως, πεπασμοῦ. Pepseos, & Pepasmi.

171. φιλοπονωτάτῳ. Laboris amantissimo.

φιλαυτία. Amore suipsius.

ἠδελφισμένος. Fraternus, cognatus.

272. φιλαρετεςέρῳ. Veritatem amanti.

φιλολογίας. Philologiæ.

ἀξιόλογον. effatu dignam.

φιλονικεία. Amor victoriæ.

φιλοπονώτατον. Laboris studiosissimum.

φιλάναργον. Amantem pigritiem.

275. Ἀπόκρισις ἔξω. Excretio exterior.

ἀνώνυμος. Anonymus, innominatus.

παραλύσεως. Paralyseos.

276. πρόγνωσιν. Prognosin.

θαυμασίαν. Admirationem.

277. πυρετώδως. Febriliter.

278. πάθος συγγενές. Passio cognata.

ὑποθετικῶς. Ypotheticè.

κατ' ἐξοχήν. Per excellentiam.

Ῥευματισμός. Rheumatismus.

ἁλίσκονται. Corripiuntur.

ἐπιφλόγισμα, φλεγμονῶδές τι. Epiphlogisma, quidpiam inflammatorium.

279. πρόδρομος, προπαρασκευή. Prodromus, & preparatio.

ῥευματικόν. Rheumaticum.

ἀδελφιξίαν. Cognationem, fraternitatem.

ῥευματισμῷ. Rheumatismo.

280. πυρεθώδεα, πυρεθωδῶς. Febrilia, febriliter.

τὰ περιόςια. Periostia.

ἢ τὸ σῶμα ἐχόμενον ὥσπερ ὑπὸ ὀςεοκόπου ἢ κοπιᾷ ἢ ἀλγέει. Corpus quod corripitur a dolore ossa frangente & delassatum & dolet.

Dolores ὀςεοκόποι, ossa frangentes.

κατὰ τὴν φαντασίαν. Secundum phantasiam.

ὕπαρξιν. Essentiam.

Lassitudo φλεγμονώδης, Inflammatoria.

κόπος. Lassitudo.

τῆς ἀποθεραπείας. Curationis, Apotherapeæ.

τῆς διαθέσεως. Affectionis.

πόνον. κόπον. πονεῖν. ἀλγέειν. κοπιᾶν. Laborem, Lassitudinem, Laborare, dolere, Delassare.

λύπην ἢ κόπον καὶ νόσον. λύπην. Afflictionem, & lassitudinem, & laborem, & morbum.

λύπη. Afflictio.

πόνος. Dolor.

281. κινήσεις. Motiones.

κόπου αὐτομάτου. Lassitudinis spontaneæ.

ὕπαρξις. Essentia.

κόπος. Lassitudo.

Lassitudo τονώδης, ἑλκώδης καὶ φλεγμονώδης ἄνευ τῶν κινήσεων, tensiva, ulcerosa, inflammatoria, sine motionibus.

Lassitudo αὐτόματος, Spontanea.

τῆς σαρκὸς σύντηξιν βιαίαν καὶ πολλήν. Carnis violenta & plurimam colliquationem.

τοῦ αὐτομάτου κόπου οὐσία. Spontaneæ lassitudinis essentia.

κόπος τονώδης. Lassitudo tensiva.

κόπου. Lassitudinis.

Febres κοπιώδεες, Lassitudinariæ.

In Febribus κοπιώδεσι πόνος, Lassitudinariis labor.

κόπος ἁπλῶς. Lassitudo simpliciter.

πόνον. Laborem.

ἀπὸ τῶν πόνων. A laboribus.

πλησμονή. Plethora, plenitudo.

ἀποκρίσεις. Secretiones.

τῆς πλησμονῆς. Plenitudinis.

καθ

καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Secundum magis, & minus.
Λύπη. Afflictio.
Πόνος. Labor.
πόνον, κόπον, κάματον. Laborem, Lassitudinem, defatigationem.
282. Repletio τῶν κόπων πρόδρομος, Lassitudines præcurrens.
Corpus ἑφθότητα, excoctum, turgidulum, elixum.
ἀπόκρισις. Excretio.
κρατηθῇ. Se se protulerit.
κόπος. Lassitudo.
χρίσματα ἱδρωτικά. Inunctiones idroticæ, sudorificæ.
τὴν πλησμονὴν. Plenitudinem.
τὴν ἀπόκρισιν ἀποσπᾷ. Secretionem revellit ad se.
ῥαγῇ. Disrumpatur.
πλησμονή. Plenitudo.
ἀπόκρισις ἀπὸ τῆς πλησμονῆς. Secretio a plenitudine.
ἀπόκρισις καὶ ἔσω καὶ ἔξω. Secretio, & interior, & exterior.
οἱ κόποι. Lassitudines.
καχεκτικόν τι. Quidpiam cachecticum.
283. Habitus ὑδρωποειδής, ydropiformis.
ἐρευγή, ἐρεύγεσθαι. Ructus, & eructare.
ἀπόκρισις, ἔκκρισις, περίοδος, περιβολή, περιφορά, σύντηξις. Secretio, excretio, circuitus delatio, impetus, colliquatio.
συντηκόμενον. Quod est colliquatum.
ὑπὸ τῆς περιόδου. Præ circuitu.
ἐκκρίσεις, συντήξεις, περιόδους, περιφοράς, περιβολὰς, ἀποκρίσεις, ἐρευγὰς, μεταρρύσεις. Exretiones, colliquationes, circuitus delationes, impetus, secretiones, ructus, transfluxiones.
σύντηξις. Cdiquatio.
ἔκκρισιν. Exretionem.
ἐκκρίνεται ἐκ τῆς περιόδου. Secernitur ex circuitu.
ἀποκρινόμενα Quæ secreta sunt.
ἐς σάρκα ἀπερευγόμενα. Quæ in carnem eructanti.
ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει. Quæ ex circuitu exciunt.
ἐκκρίσεως. Secretionis.
περιόδου, ἐρευγῆς. Circuitus, ructus.
Περίοδος. Circuitus.
περιστάσεως Circumstationis.
τὰς περιστάσεις. Circumstationes.
τῆς περιόδου Circuitus.
περίοδοι σύμφωνοι. Circuitus consoni sunt.
τὰς περιόδους τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ οὔσας. Circuitus in capite existentes.
τὰς διεξόδους. Meatus.
284. ἡ ἔξω περίοδος. Circuitu a dextra.
ἐπέχεσθαι τῆς περιόδου. Cisti a suo circuitu.
ἀπόκρισιν. Secretionem.
περιφορὴν. Circumferentiam.
ῥευματισμὸν. Rheumatismum.
ἀπόστασιν. Apostasin.
ναυτίωσιν τῶν φλεβῶν. Venarum nauseam.
Dolor ὀστεοκόπος, ossa frāgens, Osteocopos.
περιβολὴ, ἔκκρισις, περιφορὰ, σύντηξις, μετάρρυσις, ἀπόστασις, ῥευματισμὸς ἀπὸ τοῦ ῥέειν. Delatio, excretio translatio, colliquatio, transfluxio, apostasis, rheumatismus, à fluendo
κατὰ τὴν ἀπόστασιν. Per decubitum.
κατ' ἔκρουν. Per defluxum.
κριτικὸν. Criticum.
ἀπόστασιν. Decubitum.
ὀρθοστάδην. Erectè ambulantes.
περιβολὴ, περιφορά. Invasio, delatio.
πόνος, καὶ ὀδύνη. Labor, & dolor.
285. ῥευματικῇ. Rheumaticum.
τάχιστα σήπεται. Velocissimè putrescunt.
ῥεύματος καὶ ῥευματισμοῦ καὶ διαθέσεως ῥευματικῆς. Rheumatis, rheumatismi, & dispositionis rheumaticæ.
ῥευματισμός. Rheumatismus.
συμμετρίαν. Symmetriam.
ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν. Rheumaticis dispositionibus.
ῥευματισμοῦ. Rheumatismi.
286. ῥευματικαῖς διαθέσεσι. Rheumaticis dispositionibus.
τῆς καχεξίας κατὰ τὸν ῥευματισμὸν τὸν δὲ κατ' ἔκρουν, κατὰ τὴν ἐγχύμωσιν. Cachexiæ secundum rheumatismum, vel per effluxum, vel per effusionem.
ἐγχύμωσις. Effusio.
τὰ φυσικότερα καὶ σημειωτικά. Quæ magis naturalia sunt, & præsignificantia.
ἀπὸ τοῦ πλήθους. A plenitudine.
κατὰ πλῆθος κατὰ πάθος. Secundum plenitudinem, secundum passionem.
τῆς συμμετρίας. Symmetriæ.
τῆς καχεξίας. Cachexiæ.
Θεραπευτικὸν. Therapeuticum.
287. ἐν ῥευματικαῖς διαθέσεσι. In dispositionibus rheumaticis.
ἐπιδεκτικὸν. Quod est susceptivum.
ποιητικὸν. Quod est effectivum.
ἀποκρουστικά. Repellentia.
ῥευματισμῷ. Rheumatismo.
288. παραλυτικὸν τρόπον. In modum paralyticum, vel in modum paralyseos.

πα-

παραλυτικοὶ. Paralytici.
κατ' ἔκρυν. Per effluxum.
κακοήθειαν. Malignitatem.
290. νωτιάδα. Dorſalem.
οὖρον αἱματηρὸν. Urina ſanguinolenta.
χυμὸς. Succus.
οἰνώδης. Vinoſus.
ῥύσις αἱματώδης. Fluxus ſanguinis.
τὸ οὖρον αἱματῶδες. Urina ſanguinolenta.
τὸ ἰχωρῶδες. Ichoroides.
291. αἱμοφοβία. Sanguinis timor, hæmophobia.
ἀντένδειξις. Contraindicatio
293. Laſſitudinem ὀστεοκόπον, oſſa frangentem.
ἀναγωγὴν. Eruptionem per ſuperiora.
294. Doloribus γριφομένοις, ad inſtar retis implicatis.
περισταλτικὸν. Periſtalticum.
οὐλομελίη. Perfecta natura.
295. διάθεσις Ἀρθριτικὴ. Diſpoſitio articularis.
ἡγεμονικὸν. Quidpiam principale.
μυστήριον. Myſterium.
μετρόπολις. Metropolis.
298. Dyſenteria κακοήθης, maligna.
κατὰ συμπάθειαν, κατὰ μετάπτωσιν. Per conſenſum, per tranſmutationem.
κοινωνίᾳ. Communione.
ἐπιγένεσις. Epigeneſis, ſupergeneratio.
τεινεσμός. Teneſmus.
τῇ κατ' ἔργον οἰκειότητι. Similitudini ex operis communione.
τῇ κατὰ γένος κοινωνίᾳ. Communioni ſecundum genus.
διαδοχὴν. Succeſſionem.

μετάστασις. Metaſtaſis.
δύσκολοι. Difficiles.
299. ἰχὼρ φαῦλος καὶ μοχθηρός. Ichor malus, & pernicioſus.
In venis αἱματοποιητικοῖς, ſanguifluis.
δυσκινησίαν. Motus difficultatem.
παλινδρομίαν. Recurſum, palindrome.
300. ἀδυναμίαν. Impotentiam.
Affectus δυσκατέργαστος καὶ δυσκαταγώνιστος, inexpugnabilis, & invincibilis.
Dyſenteria κακοήθης, Maligna.
301. παρὰ φύσιν. Præter naturam.
Indicatio θεραπευτικὴ, therapeutica.
Medicina βιωφελεστάτη, vitæ utiliſſima.
ἐκβολῇ. Occurſu.
πρόδρομον. Prodromum.
ἔθος κάλλιστον διδασκαλεῖον. Conſuetudo optimum Gymnaſium.
ἀδιαφορία. Indifferentia.
302. πάθος. Paſſio.
εὐπρόσφυτα. Halituoſa, & ad vegetationem proficua.
ἀπόστασις. Apoſtaſis.
Dolore ὀστεοκόπῳ, oſſa frangente.
ναυτίωσιν. Nauſeam.
ῥευματικὰς διαθέσεις. Diſpoſitiones rheumaticas.
αἷμα ἄπεπτον ἰχωροειδές. Sanguis incoctus, & ichoroides.
Arthritidem μισόπτωχον, quæ odit pauperes.
303. ἐνδείξεις. Indicationes
ἡγεμονικὸν. Quidpiam principale.
εὐφορία. Tolerantia.

VER-

VERBA

Quæ Græcè occurrunt in Præfatione ad Præstantissimum Virum D. JOHANNEM BERNARDUM ILLMER M. D. Transylvanum, Latinè reddita.

I. Hesiodi Ἔργα, καὶ ἡμέραι, Opera, & Dies. Per *Opera* significat Hesiodus Agriculturam esse Artem quæ non inerti otio, aut alieno sumptu, sed ipsa actione peragitur. Per *Dies* verò innuit suo tempore singula facienda esse.

II. δεδεμένος Religatus, devinctus.

III. Ἀλεξάνδρα. Alexandra, sive Cassandra, opus Lycophronis Poetæ vetustissimi, obscurissimi a Josepho Scaligero latinè redditum, & notis illustratum, de Vaticiniis Cassandræ, cujus singula verba sunt sphyngis tenebricosæ verba æmulantia. *Carmina Battiadæ, tenebrasque Lycophronis atri.*

IV. χρόνος ἄφθογγος. Tempus sine voce, sine loquela.

V. πολλὰς τριακάδας καὶ πολλὰς ὀλυμπιάδας. Multos menses, & annos implens, *ex Luciano.*

VI. ἄδοξος, ἀκερδής. Ingloriosus, inlucrosus.

VII. ὄναρ, καὶ ὕπαρ. Per somnium, & per vigiliam, vigilando, dormiendo.

VIII. ἄσπονδοι. Irreconciliabiles.

IX. φιλονεικία. Amor victoriæ.

X. φιλοψευδής. Amans mendacium.

XI. χαλκοῦς. Calceus, æneus.

XII. ψοφῶν. Perstrepens.

XIII. ἀγανακτῶν. Irascens, succenscens.

XIV. ἀπολογουμένως. Apologeticè.

XV. τὸν Ἥρωα. Heroem.

XVI. ἀναφερόμενον, παννυπέρτατον, θεοῖς ἀπείκαστον. In altum sublatum, Æthera supervolitantem, sublimissimum, Diis simillimum.

XVII. Ἀνὴρ ἀλαζὼν, καὶ δίκαια, κἄδικα. Vir arrogans, & per fas, & per nefas.

XVIII. δοξομανής. Amore gloriæ insaniens.

XIX. ἄσφυκτος. Sine Pulsuum doctrina, & exercitatione.

XX. ἐλέγχεται. Reprehenditur.

XXI. ἀκατάκριτος, καταγνωστέος. Injudicatus, damnandus.

XXII. διπλόος. Duplex, & animi infidi.

XXIII. Αὐτοκράτωρ. Dux, & Imperator.

XXIV. ἀσύμπτωτος. Nullo accidentium satellitio stipatus.

XXV. μονογενής. Unigenitus.

XXXVI. Εὐθανασία. Facilis, & felix mors.

XXVII. Μονόγραμμοι. Pictores lineares.

XXVIII. ἐπίμετρον. Appendix.

XXIX. Δύσφυσις. Natura perversa, inepta.
XXX. ἀκυρολογία. Improprietas locutionis.
XXXI. σολοικοφανεῖ. Quod solæcizat, quod habet speciem solæcismi.
XXXII. Δολομήχανος, Δολοφονεῖ. Quod dolos machinatur, quod per dolum interficit.
XXXIII. Ἐπίτροπος. Procurator.
XXXIV. πρόχειρος. Difficultas respirationis prompta, & conspicua.
XXXV. ἄλογος. Irrationalis.
XXXVI. ὀλιγορρήμονες. Pauciloqui.
XXXVII. χεῖλεα. Labia.
XXXVIII. Natura ἀσώματος, Incorporea.
XXXIX. ἀντιπεριΐστανται. Decumbunt.
XL. παραδόξως. Paradoxè.
XLI. ἄδολοι, καὶ ἄθολοι. Sine dolo, sine fuco, non luto aut amurca infecti.
XLII. Ἑσπέραν. Vesperem.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

Πρῶτα μὲν εἰρεσίῃ, μετέπειτα δὲ κάλλιμος ἔρως. Homer. Odyss. Α.

Venetiis, Idibus Julii MDCCXXXVI.
Excudebat Angelus Jeremia,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.